

Teolliseen Yhteiskuntaan

TEOLLISEEN YHTEISKUNTAAN

LEO LAUKKI

KUSTANTAJA
THE WORKERS SOCIALIST PUB. CO.
DULUTH, MINN. 1917.

PERUSTEISTA

1. MITÄ ON YHTEISKUNTA?

Kaikki olemme joskus lukeneet tai ainakin kuulleet puhuttavan muurahaisten ja mehiläisten yhteiskunnista, sensijaan kuin heinäsiirkka-, kurki-, tai sorsaparvista, taikka hevos-, poro- tai karjalaumoista. Ja miksi ei voisi puhua muurahaisyhteiskunnasta, sillä olemmehan useatkin itse nähneet metsässä kävellessämme muurahaispesän, tuon noiden pienten ja toimeliiden eläinten yhteiselämän ulkonaisen todisteen? Olemmepa sen lisäksi lukeneet, kuinka muurahaiset, jotka kunkin pesäkunnan muodostavat, ovat järjestelmällisesti jakautuneet eri ryhmiin: työmuurahaisiin, jotka rakentavat pesän, suojelevat ja puolustavat sitä ja sen muita asukkaita kaikkia ulkonaisia vaaroja ja vihollisia vastaan, hoitavat ja ruokkivat sen muun asujamiston, ja suorittavat useat muut tällaiset tärkeät tehtävät; kuhnureihin, joiden varsinaisena ja ainoana tehtävänä on auttaa muurahaissuvun lisääntymistä ja kuningattareen, joka on koko pesäkunnan sielu, sen tärkein ölio, jonka ympärille pesäkuunta muodostuu ja joka varsinaisesti huolehtii muurahaiselämän sukupolvesta toiseen jatkumisesta. Olemmehan lisäksi vielä kuulleet muurahaispesäkuntain taisteluista ja kuinka niissä sotaa käydään järjestetyissä joukoissa, hyökkäysjoukkoineen, tiedonantajineen y. m.,

aivan kuin meidän ihmisten keskuudessa. Ja niin mielessämme syntyy päätös, kaikki nämä seikat osottavat, että muurahaisilla on yhteiskunta, kuten meillä ihmisilläkin. Samoin mehiläisillä, termiteillä ja muilla sellaisilla eläimillä, jotka järjestyneissä pesäkunnissa elävät.

Mutta tekemämme johtopäätös, niin todenmukaiselta kuin se tuntuukin, on sittenkin väärä ja johtuu se siitä, että olemme antaneet ulkonaisen samankaltaisuuden muurahaisten ja ihmisten yhteiselämän muodoissa johtaa meidät vetämään väärän johtopäätöksen. Ja tämä näennäisen samankaltaisuuden perusteella väärin johtopäätöksien vetäminen ja väärin nimitysten antaminen on vielä sangen yleinen vieläpä tieteenkin piirissä, ja ennen kaikkea yhteiskuntatieteen piirissä, joka on tieteistä nuorin ja siksi sekä tämän tieteen suurista vaikeuksista johtuneena määritelmässään ja nimityksissään vielä sangen epämääräinen ja epätarkka. Jokapäiväisessä elämässä, kansan-ihmisten keskuudessa on tietystikin tämä käsitysten, määritelmien ja nimitysten ehdollisuus ja epämääräisyys vieläkin suurempi. Kuinka pitkälle jottkut tiedemiehetkin voivat mennä tällaisessa ihmiselämälle ominaisten ilmiöiden sotkemisessa muun elollisen ja elottomankin luonnon samankaltaisiin ilmiöihin, mainittakoon tässä esimerkin vuoksi, että eräs tunnettu venäl. yhteiskuntatieteilijä pääoma-käsitettä selostaessaan, kutsuu pääomaksi kaikkea, joka muodossa tai toisessa varastoon kasaantuneena avustaa sitten olemassaolon jatkumista, kuten esim. karhun kesällä kasaantunutta lihavuutta, jonka varassa se sitten syömättä talvehtii, mehiläisten kokoomaa hunajaa jne. Tämän "tiedemiehen" mukaisesti lihava-vatsanen kapitalisti olisi kapitalisti kahdessakin merkityksessä, ensinnäkin sikäli kun hänessä on liikaa ruumiillista lihavuutta ja toiseksi, mikäli on kasaantuneiden rikkauksien omistaja! Kuitenkaan ei aina tällainen nimitysten ja käsitteiden sekavuus ja epätarkkuus johdu, kuten tämän "tiedemiehen" suhteen il-

meisesti on asian laita, ajattelun pintapuolisuudesta ja epätarkkuudesta, vaan voi myös johtua nykyisten kieltemme, niin kehittyneet kuin ne ovatkin, puutteellisuu-
desta ja sanaköyhyydestä. Valasevana esimerkkinä täl-
laisesta mainittakoon, että parempien sanojen puutteessa
on Behringin meren turkishylkeiden omituisia elämis-
ilmiöitä alettu kutsua ihmiselämästä lainatuilla nimityk-
sillä: nim. sellaista naarashylkeiden (40—60 hyljettä)
joukkoa, jonka yksi täysikasvuinen koirashylje (sonni)
on vallannut omaksi laumakseen, ollen kaikkien niiden
siittäjänä, tämän koirashylkeen “haaremiksi;” ja sellai-
sia 3—7 vuotiaita koirashylkeitä, jotka eivät vielä kyke-
ne haaremia itselleen muodostamaan, “vanhoiksi
pojiksi.”

Kun sitten siirrymme ihmiselämän alalle, niin havait-
semme, että senkään piirissä ei määritelmien ja nimitys-
ten käyttö ole likimainkaan selvä ja tarkka, vaan mitä
esim. tulee yhteiskunta-nimitykseen, niin tätä yleisnimi-
tystäkin on käytetty melkolailla epämääräisesti ja eh-
dollisesti, saati sitten erinäisten yhteiskuntamuotojen
sellaisia erikoisnimiä, kuin ovat valtio, perhe y. m. Niin
esim. puhutaan maalais- ja kaupunkiyhteiskunnista,
vaikka todellisuudessa tarkotetaan sellaisia yhdyskuntia,
puhutaan sosialistisesta valtiosta ja sosialistisesta halli-
tuksesta, vaikka tarkotetaan sosialistista yhteiskuntaa
ja yhteisjohtoa, puhutaan alkuperäisestä ihmisperheestä
ja jotkut puhuvat sosialistisestakin perheestä, vaikka
tarkotetaan edellisessä tapauksessa alkuperäistä sukua
ja jälkimäisessä tapauksessa aviotoveruutta.

Mitä siis yhteiskunnalla ymmärretään?

Kun luomme yleissilmäyksen ihmiselämään, niin kä-
sitämme, että ei se aina ole ollut muotoonsa nähden
samallaista, eivätkä sen eri muodot nykyään ole liki-
maiukaan samallaisia, suorita samallaisia tehtäviä. Ny-
kyaikainen tiede yksimielisesti jo selittää, että ihmis-
elämä on ennen kulkenut sellaisissa muodoissa, joita ei

mitenkään voi yhteiskunnallisiksi tai yhteiskunniksi kutsua, vaan joista yleensä sanotaan, että ne muodostavat ihmiselämän eläinasteet. Mutta silloinkin jo ihmiset elivät aina jollain tavalla yhdessä, satunnaisesti pitemmän tai lyhyemmän ajan parittain, tai joukottain, urokset ja naarakset kaikki yhdessä tai sukupuolet erikseen, kuten apinamaailmassa nykyään vieläkin on tapana ja varmasti on myös ollut sen ihmisapinalajin tai lajien keskuudessa, josta nykyinen ihmiskunta on polveutunut. Ja näitä ihmisen eläinasteen aikuisia yhteiselämän muotoja, ihmispareja tai ihmislaumoja ei kutsuta yhteiskunniksi tai yhteiskunnallisiksi elämän muodoiksi, vaan yleisesti selitetään, että vissillä asteella vasta ihmisten elämä kehittyi **siten** yhteiseksi, että siitä asti sitä voidaan kutsua yhteiskunnalliseksi ja sen eri muotoja yhteiskunnallisiksi yhteiselämän muodoiksi.

Toiselta puolen eivät kaikki ihmisten yhteiselämän muodot senjälkeen kun ihmiset ovat alkaneet elää yhteiskunnissa, ole yhteiskunnallisia. Niinpä esim. vaikka nykyisessä yhteiskunnassa erinäinen valtio, hallituslaitos, perhelaitos, luokka, työväenyhdistys, kauppiasseura, osakeyhtiö j. n. e. ovat yhteiskunnallisia elämän muotoja, ei tilapäinen katukokous, iltama-yleisö, hiihtoretkeye, päivällisseurue j. n. e. ole mikään yhteiskunnallisen elämän muoto, niin yhteiskunnan puitteissa kuin tällainen ihmisten yhteiselämän ilmiö liikkuukin. Yhteiskunnalla ja sen puitteisiin sisältyvillä eri yhteiskunnallisilla muodoilla tarkotetaan ilmeisesti vain määrätynlaisia ihmisten yhteiselämän ilmiöitä, eikä yleensä yhteiselämää muodossa missä tahansa ja muidenkin kuin ihmisten keskuudessa. Ja miksi tällainen rajotus tehdään ja on tehtävä, lähdemme nyt tarkastamaan.

2. Yhteiselämän muodoista yleensä.

Jossain merkityksessä voi jo n. k. elottomassa luonnossa puhua yhteiselämisestä, tarkemmin sanoen yhteis-

olemisesta, jossa kuitenkin on oleminen käsitettävä alituisena muuttuvana, yhteisyyteensä nähden kiinteämmäksi tai löyhemmäksi kehittyväksi, yhteisyyden muotoon ja luonteeseen nähden alituisesti vaihtuvaksi. Tämä vissien aineiden kokoontuminen atomi-, molekyyli- ja kappaleyhdistymiksi tai päinvastoin sellaisten yhdistymäin hajaantuminen tapahtuu niihin nähden määrättyllä tavalla riippuen aineiden ominaisuuksista sekä niistä sähkö-, valo-, lämpö-, ilmapaine- y. m. suhteista, joiden alaisina niiden kokoontuminen, kokoomusmuodon ja luonteen muuttuminen tai hajaantuminen toteutuvat. Näitä, joskus mitä monimutkaisimpain, rakenteeseensa nähden mitä ihmeteltävimpäin, väri- ja muotorikkaimpain ja herkimpäin aineiden yhdistymiä, kristalleja, nesteitä, malmeja, vuoria, tähtiä, kuita, aurinkoja ei kuitenkaan voi kutsua missään merkityksessä yhteiskunniksi, vaikka niihin usein kuvauksen elävämmäksi tekemisen vuoksi verrataan, sillä niissä koko tämä aineyhdistyminen perustuu aivan toisenlaisille tekijöille ja on luonteeltaan toisellaista, kuin se ihmisten yhteiselämä, jota yhteiskunnalliseksi kutsutaan. Aineyhdistyminen, kuten edellä mainittu, johtuu kokonaan kyseessä olevien aineiden omasta luonteesta, ja vallitsevista valo-, lämpö- y. m. s. luonnonsuhteista riippuen, ja ilmiönä luonnossa uusiintuu aina ja kaikkialla, missä kyseessä olevia aineita löytyy ja ne joutuvat samallaisiin luonnon suhteisiin. Sensijaan jos tarkastamme esim. osakeyhtiötä, niin havaitsemme, että se riippuen sille ominaisista ehdoista syntyy, toimii ja hajoaa riippumatta sen muodostajain aineellisista ominaisuuksista, ja ulkonaisen luonnon määrättyistä lämpö-, valo- y. m. s. suhteista, saaden nämä vaihdella melkein miten vain vaikuttamatta silti osakeyhtiöiden syntymiseen, muotoon tai muihin puoliin. Samoin muurahaisten pesäkunta syntyy, kehittyy ja häviää johtuen suoranaisesti muista, kuin määrättyjen aineiden, valo-, y. m. luonnollisten suhteiden luonteesta.

Kun siirrymme sitten n. k. elolliseen luontoon, esim. tarkastamaan esimerkkinä käyttämäämme muurahaispesää, niin havaitsemme, että siinä tämä merkillinen yhteiselämän muoto, jota esim. ei ole muurahaisia paljon myöhäisemmällä kehitysasteella olevilla nisäkkäillääkään, ei edes apinoillakaan, riippuu aivan kokonaan, samoin kuin mehiläisten, termitien, samallaiset yhteiselämän muodot, näiden eläinten määrätystä, niille ominaisista **ruumiillisista** ominaisuuksista. Työmuurahainen muurahaispesässä on "työläinen" siksi, että se on siksi syntynyt, että sen elimistö ja sen toimintaa johtava hermosto ovat sellaiset, se ei voi asemaansa muurahaispesässä muuttaa paremmin kuin kuningatarkaan, tämä täysin siitoskykyinen naarasmuurahainen, tai kuhnurit, koirasmuurahaiset sitä voisivat tehdä ja ruveta työmuurahaisiksi, antaen jollekin työmuurahaiselle tilaisuuden ruveta kuningattareksi tai kuhnuriksi. Ja mikäli työmuurahaiset elämässään toimivat järjestelmällisesti, esim. tekevät hyökkäyksensä joukkueina, tiedonantajineen j. n. e. niin kaikessa tässä on kysymyksessä elämänilmiöitä, jotka suoritetaan sukupolvesta sukupolveen yleensä samalla tavalla ja jotka johtuvat muurahaisten ruumiillisista ominaisuuksista, ovat muurahaistille perinnäisiä. Sukupolvi sukupolven jälkeen muurahaiset syntyvät sellaisiksi, että vissien muurahaisten ruumiin elimistöllinen luonne esim. saattaa ne eräänlaisia lehtitäitä käyttämään "lypsylehminään," saattaa ne niitä lypsämään, ilman että siinä olisi mitään valintamahdollisuutta. Sellaiset valinnallisilta näyttävät teot muurahaisten elämässä ovat yhtä elimellisiä kuin on syöminen. Sensijaan, kun tarkastamme ihmiselämää sen yhteiskunnallisessa muodossa, niin havaitsemme, että työläinen ei ole työläinen, kerjäläinen kerjäläinen, kuningas kuningas, rahamies rikas mistään sellaisista syistä, että työläinen elimistöltään olisi siksi määrätty, eikä siis mitenkään voisi olla kuningas tai rahamies ja päin-

vastoin kuningas olisi syntynyt sellaisine erikoisine elimistöomaisuuksineen tähän maailmaan, että hänestä sentähden on tullut kuningas, eikä mitenkään voisi olla työläinen taikka kerjäläinen. Myöskään eivät ihmiselämän yhdistymät synny niiden ihmisten elimistöllisten seikkain vaikutuksesta, jotka kulloinkin sellaisen yhdistymän muodostavat: sota-armeijan muodostavien miesten elimistössä ei ole mitään sellaista seikkaa, joka olisi syynä heidän sotamiehenä oloon, ei yksikään heistä synny varustettuna erikoisilla luonnollisilla sotamiesaseilla, vaan ovat ne kaikki elimistöllisesti samallaisia kuin muutkin aikansa ihmiset, mutta eläinkunnassa sensijaan erikoisesti sotimaan tarkotetut eläimet syntyvät sellaisiksi ja niiden elimistö jo sisältää siihen tarpeelliset luonnolliset välineet. Muurahaiskeossa on kaikki yhteiselämä elimistöllistä ja siksi jatkuvasti samallaista. Ihmisyhteiskunnassa sensijaan ei yhteiselämä ole elimistöllistä ja siksi se jatkuvasti muuttuu, siinä ei kukaan ole siksi taikka täksi "tuomittu" elimistönsä taikka minkään muunkaan luonnollisen syyn perusteella, vaan jokainen on sitä tai tätä riippuen kokonaan muista syistä.

Usein on ihmisyyhteiskuntaa verrattu ihmisruumiiseen eri elimineen siitä asti, kun eräs roomalainen ylimys tunnetulla esimerkillään ihmisen käsien, jalkojen, aivojen ja vatsan keskinäisestä toisistaan riippuvaisuudesta ja toinen toisilleen tärkeydestä, sai kapinaan nousseet Rooman plebeijit (köyhemmät ylimykset) palaamaan takaisin Roomaan ja alistumaan elämäänsä "käsinä," kuten luulivat, patrisien (suurylimysten) kanssa, jotka esimerkissä tulivat yht'aikaa olemaan omasta mielestään yhteiskuntaruumiin aivoina ja plebeijien mielestä vatsana. Niimpä ihan viimeaikoina vielä useat "tiedemiehet" mielellään vertaavat nykyistä sangen monimutkaista yhteiskuntaa ihmisen elimistöön, jossa eri soluilla on eri tehtävänsä, liikuntaelinten ja ruumiin lihasten

solusto pitäen huolta ruumiimme paikasta toiseen liikkumisesta, ravinnon hankkimisesta, ruumiin suojaamisesta y. m.; ruuansulatuselimistön solut ravinnon sulattamisesta ja elinistölle sopivaan muotoon muuttamisesta, verenkiertokoneiston solusto ravinnon kulettamisesta ruumiin eri elimille, kaikille sen soluille; veren valkosille amebasoluille ruumiin suojeleminen ja aivo- sekä hermokoneiston soluille ruumiin toiminnan johtaminen, hallitseminen ja harkitseminen. Lainaten taloustieteestä sitten tälle nimitys, kutsutaan kaikkea tätä elimistön muodostavain solujen keskinäiseksi työjaoksi. Senjälkeen viitaten siihen, että aivo- ja hermosoluston joutuvat toiset solut elättämään, suojelemaan, liikuttamaan, ja että ilman tällaista järjestelmää ihmisen elimistö ei voisi mitenkään toimia, vedetään voitonriemuisesti johtopäätös: tämä on luonnonlaki, se pitää paikkansa kaikkialla, ja yhteiskunnassakin välttämättömästi pitää olla erikoinen aivo- ja hermokoneisto, hallitsevat luokat, joita välttämättömästi yhteiskunnan yleiseksi hyvinvoinniksi täytyy yhteiskunnan liikunta- ravinnon hankkimis- y. m. koneistot, nim. työläiset elättää, paikasta toiseen liikuttaa j. n. e. Nämä tällaisten vertausten esittäjät unohtavat, että ihmisyhteiskunnassa nämä "aivosolut" ovat historian kuluessa monasti vaihtuneet, että aivosoluiksi ovat usein nousseet entiset jalka-, käsi- tai vatsasolut, joiksi esikuvassa työtätekeviä luokkia on kutsuttu, sensijaan ihmisruumiissa sellaiset elimelliset vaihdokset ovat olleet tapahtumatta, vatsasolut eivät ole koskaan nousseet ajattelemaan, vaikka kuvainnollisesti kyllä puhutaan ja vississä yhteiskunnallisessa merkityksessä vatsainkin ajattelemisesta, jota hallitsevat luokat tähän asti ovat kaikkein pahiten pelänneet. Ihmisruumista ei voi mitenkään siinä merkityksessä verrata ihmisyhteiskuntaan, että kummassakin yhteiselämä eriinäisine muotoineen ja ilmiöineen perustuisi samoille syille ja olisi siis samojen tai edes samankaltaisten la-

kien alainen. Ihmisruumiin solujen yhteiselämä on muotoineen niille perinnäinen, luonnollinen jatkuvasti ja kaikissa ihmisissä pääpiirteissään samallinen. Ihmisyhteiskunnassa yhteiselämä muotoineen ei sitä ole.

Ja näin joudumme vihdoin tarkastamaan mille seikoille sitten perustuu ihmisyhteiskunnassa yhteiselämä kaikkine erinäisine muotoineen, ryhmittymineen ja ilmiöineen, kun se ei kerran perustu ihmisten aineellisille, elimillisille, eikä muillekaan luonnollisille ominaisuuksille. Ensinnäkin, erikoisesti kannattaa meidän heti alussa painaa mieliimme, että vaikka ihmisyhteiskunta ei perustukaan millekään aineellisille, elimillisille tai muille, se on yleensä luonnollisille seikoille, niin se ei suinkaan merkitse sitä, että ihmisyhteiskunta tai sen yhteiskunnalliset muodot, ryhmittymät ja ilmiötkään olisivat keinotekoisia ja mielivaltaisia, olisivat siinä mielessä satunnaisia, että niissä ei ilmenisi mitään järjestelmää, mitään jaksollista kehitystä ja toisistaan sekä yleisestä luonnosta riippuvaisuutta. Ihmisyhteiskunta eri ryhmityksineen ja ilmiöineen ei ole mitenkään keinotekoinen ja mielivaltainen, vaan päinvastoin, se on joka asteessaan määrätyn visseistä syistä riippuvan kehityksen jaksollinen prosessi ja kaikesta mielivaltaisuudesta vapaa tulos, varma eikä satunnainen tulos, niin varma, että tuntien kaikki ne määrättyt syyt ja tekijät, jotka kunakin aikana vaikuttavat, jo niiden perusteella voi melko suurella varmuudella sanoa, mikä tulee olemaan seuraava yhteiskuntamuoto, mitkä sen pääasiallisimmat ilmiöt y. m. Ja tämä ihmisyhteiskunnan järjestelmällisyys, kehitysjaksollisuus, johtuu juuri siitä, että tämä ihmisten yhteiselämän laji, jota yhteiskunnalliseksi kutsutaan, toteutuu kokonaan sille ja ainoastaan sille ominaisten määrättyjen syiden ja tekijäin perusteella, joista seuraavassa luvussa selostetaan.

(Voidaan väittää ja paljon väitetäänkin, että ihmiskunnan ja muun elollisen ja elottomankin luonnon välil-

lä ei voi olla näin jyrkkää eroa, että on vaikea sanoa, missä ihmisten yhteiskunnallinen elämä sille ominaisine perustuksineen ja määräävine syineen alkaa ja missä siis ihmisten elämästeellinen (luonnollinen) elämä sille ominaisine elimellisen luonnon perustuksineen ja määräävine syineen loppuu. Mutta tämän väitteen tekijöille voimme huomauttaa, että yhtä vaikea on tehdä jyrkkää eroa elottoman ja elollisenkaan luonnon ilmiöiden välillä, ollen sängen vaikea sanoa, missä oikeastaan alkaa elämä, alimmat kasvit ja eläimet, ollen ne niin lähellä elottomia ainejoukkioita, esim. vissejä kristalleja, että tiede nykyään jo pitää mahdollisena joskus tämän juovan sillottaa ja silloin mahdollisesti kehittääkin elottomista aineista elollisia olioita. Samaten myös, kun siirrymme elottomaan luontoon, niin vaikka tiede erottaa eri alkuaineita, esim. hiilen, vedyn, hapen, kullan, hopean, lyijyn, radiumin ja heliumin y. m., niin senjälkeen kun radium on osottanut muuttuvansa heliumiksi ja muiksikin ennen alkuaineina pidetyiksi aineiksi, tiede käsittää, että juopa eri aineiden välillä oikeastaan on tavattoman hieno, että äärimäisesti ne voidaan käsittää, mahdollisesti kehittääkin kaikki toinen toisistaan muodostuviksi. Mutta vaikka näin äärimäisesti käsitettynä ja lopullisessa yhtymiskohdassaan luonnon eri ilmiöiden välillä on tavattoman hieno juopa, niin hieno, että sen yli voi helposti kulkea, helposti ne yhdistää samallaisiksi ilmiöiksi, niin eri ilmiösarjoja tutkittaessa ja verrattaessa toisiinsa, on otettava nämä ilmiösarjat huomioon kokonaisuudessaan ja senlisäksi silloin niistä se niiden erikoiselämää ja kehitystä määräävä puoli, joka on niille ominainen, eikä se niiden ilmiöiden rajayksilöissäkin jo häviävänä ja toisarvoiseksi kehittyvänä oleva puoli, joka yhdistää ne edelliseen luonnon suureen ilmiösarjaan. Nykyajan tiede käsittäen kasvi- ja eläinkunnan olevan elottomasta ainekunnasta kehittyneen, ja tunnustaen sille täyden arvon, ei kuitenkaan tee sitä virhettä, että

unohtaisi kasvi- ja eläinkunnan **erikoisluontoisen** elämän ja kehityksen kulun **määräävinä** tekijöinä olevan toisenlaiset perusteet ja syyt, kuin ne, jotka ovat elottoman luonnon aineiden erikoiskehityksen **määräävinä tekijöinä**. Sama erotus on käsitettävä olevan muun elollisen luonnon ja yhteiskunnallisten ihmisten välillä, yhteiskunnan erikoisella elämällä ja kehityksellä ollen omat **määräävät** tekijänsä, perustuksensa ja syynsä, joita silmällä pitäen yhteiskunnan elämää on tutkittava, että sitä ollenkaan voitaisiin ymmärtää.)

3. Yhteiskunnallisen elämän perusteet.

Sensijaan että yhteiselämään yhdistyvään ihmisten **aine- tai elimistöominaisuuksille**, syntyvät ja kehittyvät yhteiskunnat ja kaikkien niiden erinäiset muodot, ryhmittymät ja ilmiöt, ihmisten keskinäisille **tuotanto- ja jakosuhteille**. Senjälkeen kun ihminen on alkanut tehdä työtä, se on tietoisesti, erikoisesti asiaa harkiten ja suunnitellen eikä enään vain vaistomaisesti, hankkimaan itselleen tarvitsemansa ravinnon, suojan y. m., siitä asti on ihminen myös sitä enemmän siinä tarvinnut toisen ihmisolennon apua, myötävaikutusta, kuta suuremmaksi ja hankkimainsa tarpeiden laatuun nähden moninaisemmaksi hänen työnsä on kehittynyt. Tosin eläinkin, joka vaistomaisesti luonnolta ottaa tarpeidensa tyydyttämistävälineet, joskus niitä kasaten varastoonkin, voi myös tarvita ja kuten edellä olemme nähneet, saadakin toisilta saman lajin yksilöiltä siinä apuakin, mutta tässä tapauksessa sekä tarvittavien ravintoaineiden kasaaminen että siinä keskinäinen auttaminen, eläinten yhteistoiminta perustuu kokonaan perinnäisille vaistoille, niiden elimistöillisille ominaisuuksille, jotka kuten myös edellä selitetty, sukupolvesta sukupolveen synnyttävät aina saman ilmiön, eivätkä aiheuta muutoksia paremmin siinä, mitä ravintoaineita ja missä määrin kulloinkin

kootaan, kuten ei myöskään siinä, miten niiden kokoomisessa yhdessä toimitaan. Sen sijaan kun ihminen alkoi tietoisesti toimintaansa harkita, alkoi suunnitelmallisesti luonnolta sen antimia ravinnokseen käyttää ja koota, niin siinä sekä hänen tietoisuutensa yhä laajeni ja kasvoi että toiselta puolen myös jatkuvasti kasvoivat ja kehittyivät hänen tarpeidensa määrä ja niiden tyydyttämismvälineet. Hän tarvitsi toisen ihmisen apua tietoiseen yhteistoimintaan, tietoiseen yhteiselämään, joka alituisesti elämän tehtävien määrään, moninaisuuteen ja luonteeseen nähden kasvoi, muuttui, sensijaan kuin olisi pysynyt jatkuvasti kaikissa näissä suhteissa samallaisena, kuten eläinten yhteistoinnassa on asian laita, siksi että se perustuu perinnäisille elimistöominaisuuksille, sille syyllle, joka itsessään on tässä merkityksessä muuttumaton.

Harkinnallinen ja tietoinen itsensä suojeleminen ja elannon itselleen hankkiminen, mikäli siinä on tullut kysymykseen kaikenlaisten sellaisten vastusten voittaminen, joita ihminen yksilönä ei ole voinut voittaa, on helposti johtanut hänet käyttämään siinä apunaan niitä ihmisyksilöitä, jotka luonnollisista syistä ovat hänen siihen käytettävänä olleet, kuten ihmisnaaraksen käyttämään apunaan niitä lapsiaan, jotka vielä ovat emonsa mukana kulkeneet kykenemättöminä vielä yksilöinä itsestään huolta pitämään, itseään suojaamaan. Ja tässä kohdassa ihmiskunnan kehityksessä tapaavat toisensa luonnon ja yhteiskunnan rajat: se seikka, että ihmisnaaraksen mukana hänen seitsenvuotiasikin lapsensa kulki mukana, ollen luonnollinen asia, johtuen siitä elimistöllisestä suhteesta, joka yleensä nisäkkäiden ja erityisesti apinain keskuudessa vallitsee, mutta toiselta puolen se seikka, että ihmisnaaras alkoi käyttää yhä toimintakyvyllisemmäksi kehittyvää lastaan tietoisesti apunaan, esim. joltakin oksalta tai mukana hiipien varottamaan vaarallisten petojen hyökkäyksiä vastaan emoaan,

milloin tämä hiipi ravintoa saalistamaan tai hakemaan, kantamaan emonsa pyydystämään saaliin tai kokooman ravinnon pesäpaikalle, että tämä voisi sitä vapaammin pitää huolta kummankin suojelemisesta, tämä puoli heidän yhteiselämästään oli jo ei-luonnollinen, se on, yhteiskunnallinen ja perustui työlle. Vielä enemmän sitä on jo se seikka, että ihmislapsi jää emonsa toveriksi vielä sen jälkeen, kun ne luonnolliset seikat ovat lakanneet vaikuttamasta, jotka hänet pakottivat vissiin ikärajaansa asti emostaan riippumaan, ja joiden lakatessa hän kuten muut apinat ja nisäkkäät yleensä, oli ennen emonsa jättänyt, vaipuakseen suureen eläinmaailmaan itsenäisenä yksilönä kuin muutkin.

Ja samassa kun harkinnallinen ja tietoinen itsensä suojeleminen ja elättäminen on näin johtanut ihmisyyksilön käyttämään toisen ihmisen apua, edellisessä muodossaan yleisemmin, mutta mahdollisesti myös siinä muodossa, että niinä määrättyinä aikoina, jolloin luonnollisista syistä ihmisuros ja naaras ovat aika-ajoittaista yhdyselämänsä viettäneet, samalla tavalla uros on alkanut käyttää naarasta tai naaras urosta apunaan, kuin edellä kuvasimme ihmisemon ja lapsensa välillä kehittyneen, samassa se on myös johtanut erinäisten välineiden käyttämiseen, joilla tämä itsensä suojeleminen ja elannon hankkiminen on tehty helpommaksi ja varmemmaksi. Ja niin mikäli ihminen tietoisessa taistelussaan luontoa vastaan on kehittynyt vähitellen käyttämään kaikenlaisia aseita ja työvälineitä, on siinä tapahtunut kaiken tämän työn entistään monimutkasemmaksi ja laajemmaksi kehittyminen, ja siinä toisen ihmisen avun käyttäminen entistään vieläkin suuremmassa määrässä pakolliseksi, samassa kuin tietystikin heille itselleen hyödylliseksi. Useat yhteiskuntatieteilijät vasta tästä asteesta johtavatkin yhteiskunnallisen elämän alkujuuren, esittäen että alkaessaan käyttämään eläinten pyydystämisessä ja itsensä metsän petoja vastaan

suojelemisessa aseita, verkkoja, satimia ja muita pyydiksiä, tarvitsi ihmisuros naarakseen apua kantamaan näitä aseita, jotta hän, ihmisuros saattoi vapaasti liikkua ja toimia saaliin pyydystämiseksi tai vaanivan pedon tappamiseksi. Mikäli ihmisnaaras on tässä metsästyksessä ja taistelussa petoja vastaan toiminut päätekijänä, on silloin ihmisuros joutunut olemaan mukana kulkeva aseiden ja muiden tarvekalujen kantaja ja avustaja ja ainakin silloin kun ihmisemo lapsineen on kulkenut, on järjestys ollut tämä, emo suorittanut varsinaisen pyydystämisen y. m. s. ja lapsensa ollut aseiden kantajana ja muuna avustajana mukana. Kaikissa tapauksissa, sekä silloin kun tämän syyn perusteella on syntynyt ihmisemon ja lastensa jatkuva yhteiselämä, ensimmäinen suku, taikka ihmisnaarakseen ja uroksen pitempi-aikainen tai pysyväinen toveruus, se on tavallaan ensimmäinen aviotoveruus, kaikissa tapauksissa yhdistävänä tekijänä, yhdistävänä syynä kummassakin näissä tapauksissa on ollut työ, yhteinen tietoinen itsensä suojeleminen ja elintarpeiden hankkiminen ja sellaisena, kuten yllä selostettu se on voinut synnyttää yhteiskunnallisen elämän ensimmäiset ilmiöt jo paljon aikasemmin, kuin se vielä oli kyennyt kehittämään työvälineitä, joissa ilmenee ihmisen tietoisien työn jo sangen pitkälle tapahtunut kehitysaste.

Ja mikäli elintarpeiden hankinnassa alkaa ilmetä tietoista harkintaa, siirtyy se myös niiden kulutukseen, se on jakoonkin. Jos edellisessä avun tarve johti jatkuvaan yhteiselämään, niin jälkimmäisessä mikäli se alkoi olla tietoisesti järjestettyä, se seikka, että siten järjestäen alkoi jossain määrin olla varastoa, alkoi olla selaista, joka oli tulevaisuudessakin eduksi, ja tulevaisuudessa nautittavaa, kuten yhteisesti hankittu ja jollakin tavalla suojattu pesäpaikka, yhteisesti vaanitut pyydystyspaikat, yhteisesti haetut lähteet j. n. e., kiinnitti edellisellä perusteella yhteiselämään kehittyneet ihmiset

sentähden siihen, että se oli nautinnollinen välttämättömyys, että mihin on jotain koottu tai nautinnon arvoista tehty, sitä ei jätetä ainakaan niin kauan, kuin siinä mitään nautittavaa on.

Näille kahdelle seikalle, tietoiselle työlle (tuotannolle) ja jaolle perustuu ihmisten välisen jatkuvan yhteiselämän, yhteiskunnan syntyminen; ja tuotanto- ja jakosuhteiden perusteella ovat sitten yhteiskunnat edelleen kehittyneet, muttaen yleistä muotoaan, muuttaen eri ryhmittymistensä, laitostensa ja niiden toiminnan muotoa, sikäli kuin nämä perustukset ja johtavat syyt, tuotanto- ja jakosuhteet ovat muotoaan muuttaneet, kasvaneet, laajentuneet, edistyneet tai supistuneet.

Aineiden ominaisuudet, elimistöjen rakenne ja ominaisuudet muuttuvat vain tavattoman hitaasti, kulkien esim. elimistöissä vissit ominaisuudet vuosituhansia perinnäisinä, ja siksi niiden muodostamat yhteiselämän muodot ovatkin luonnollisia, sisäisiin suhteisiinsa nähden yhtä muuttumattomia kuin ne itse. Mutta tietoinen työ aina muuttuu, aina kasvaa, laajenee, monimutkaistuu, ihmisten tuotanto- ja jakosuhteet alituisesti ja aina vaihtelevat, joskus rappeutuvat, useimmin ja jatkuvasti edistyvät ja siksi niille perustuva yhteiselämän muoto, yhteiskunta kaikkine suhteineen aina muuttuu, mullistuu, siinä mitään ei ole perinnäistä, vaan tästä nopeasti muuttuvasta perustuksesta, tuotannosta ja jaosta riippuvainen.

Määritelmäksemme yhteiskunnasta olemme siis saaneet, että se on sellainen ihmisten yhteiselämän muoto, joka on syntynyt silloin kuin ihminen on alkanut tehdä työtä, se on tietoisesti luontoa vastaan taistella olemassaolonsa säilyttämiseksi, että se on syntynyt tietoisessa työssä syntyneen keskinäisen avuntarpeen ja sellaisen käyttämisen kautta, alussa niiden luonnollisten suhteiden puitteissa, jotka ihmisten välillä ei-pysyväisinä yhteiselämän muotoina vallitsivat ja jossa suhteessa luonto ja

yhteiskunta kohtaavat; että se perustuu edelleen kehityksessään rappeutumisessaan ja edistymisessään ihmisten välisille tuotanto- ja jakosuhteille, muuttuen kaikin ryhmineen, laitoksineen ja ilmiöineen niiden mukana ja vaikutuksesta.

4. Yhteiselämän muodot.

Edellisen perusteella voimme luoda jonkunlaisen yleiskatsauksen yhteiselämän muotoihin ja samassa voimme tutustua niihin pääkohtiin, joissa ne toisistaan eroavat.

1) Elimettömän luonnon yhdistymät: perustuvat yhdistyvien osien aineellisille ominaisuuksille ulkonaisen luonnon lämpö-, valo-, y. m. suhteiden vaikuttaessa suoranaisesti ja määräävästi yhdistymän muotoon, luonteeseen ja ominaisuuksiin. Niillä ei ole itsessään jatkuvaa lisääntymisprosessia, se on, jaksollista kehityshistoriaa, eikä kussakin yhdistymässä järjestelmällistä toimintajakoa.

2) Elimellisen luonnon yhdistymät: perustuvat yhdistyvien olioiden elimistöllisille ominaisuuksille, kulloinkin vallitsevat ulkonaiset luonnon ominaisuudet, kuten lämpö-, valo- y. m. s. suhteet suoranaisesti ja määräävästi vaikuttamatta yhdistymän yleiseen muotoon, luonteeseen ja ominaisuuksiin. Niillä on itsessään jatkuva lisääntyminen, jaksollinen kehityshistoriansa ja elimistön perinnäisistä ominaisuuksista riippuva järjestelmällinen toimintajako kunkin elimistön sisällä ja usein eri elimistöjen keskenkin. Esimerkkejä: ihmisruumis, solujen elimistöllinen yhdistymä, muurahaispesä, kasvi elimistöllisine loineen, sorsapoikue, hylje-haaremi, gorillapari, uros ja naaras, hevoslauma j. n. e.

3) Yhteiskunnalliset ryhmittymät: perustuvat ryhmittyvien olioiden (ihmisten) keskinäisille tuotanto- ja jakosuhteille, työn synnyttämälle keskinäisen avustuksen

tarpeelle, ihmisten elimistölliset ominaisuudet ja kulloinkin vallitsevat ulkonaiset luonnon suhteet suoranaisesti ja määrävästi vaikuttamatta näiden ryhmittymäin muotoon, luonteeseen ja ominaisuuksiin. Niillä on jatkuva kehityshistoriansa, laajeten, kasvaen muuttuen, edistyen tai taantuen oman sisäisen kehitysprosessinsa johdosta, sekä niiden keskinäisistä tuotanto- ja jakosuhteista, (ei ulkonaisista luonnon taikka kulloinkin ryhmittyneiden ihmisten elimistöllisistä ominaisuuksista) riippuva, työjako, eri toimia vastaavat toimintaryhmät ja toimintalaitokset.

Ihmisten keskinäiset yhteiselämän muodot voidaan selvyuden vuoksi jaottaa kolmeen ryhmään:

a) **Tilapäiset ryhmittymät**, jotka eivät ole varsinaisesti mitään yhteiskunnallisia yhdistymiä, sillä niillä ei ole jatkuvaa kehitysprosessia, historiaa, ei kehityksellistä työjakoa ja sitä vastaavia toimintaryhmiä, toimitsijoita tai laitoksia, eikä myöskään mitään jatkuvaa tarkotusperää, jonka toteuttamiseksi ne olisivat syntyneet taikka olisivat olemassa. Sellaisia on tulipaloo katsomaan kokoontunut ihmisjoukko, teatteri-, tanssi-, se on, yleensä huvi-, puhe-, tai muun tilaisuuden yleisö, katukokous y. m. s.

b) **Vakinaiset yhteiskunnalliset, yleiset ja yksityiset ryhmittymät**. Niillä on jatkuva kehitysprosessinsa, eli historiansa kullakin, yleiseen luonteeseensa nähden työjako, joka voi yksityistapaukselliseen toteuttamiseensa nähden olla joko valinnallinen taikka siinä tapauksessa kehityksellinen, että on kysymyksessä yleinen yhteiskunnallinen tällainen yhdistys, esim. parlamentti; niillä on myös tätä työjakoa vastaavat toimitsijat, toimitsijaryhmät ja laitokset sekä jatkuva erikoinen tarkotusperä, joka voi olla luonteeltaan yksityiskohtainen, taikka yleinen. Tarkotusperältään yksityishuonteisia ihmisryhmittymiä ovat esim. näytelmäseura, kauppiasyhdistys, työväen unio, soutuklubi j. n. e. Ryhmittymä-

miisiä, joiden se erikoistarkotusperä, joita varten ne ovat olemassa, on yleisluontonen, ovat esim. sukuneuvosto, valitsijakunta, eduskunta, papisto, poliisi, sotaväki, työväenluokka, maanviljelijät, tehdastyöläiset, teollisuusdepartementti y. m. s.

e) **Yhteiskunnat.*)** Niillä on myös jatkuva kehitysprosessinsa, -historiansa, luonteeseensa nähden kehityksellinen eikä valinnallinen työjakonsa, samoin tämä työjaon mukaiset toimitsijansa, toimintaryhmänsä ja -laitoksensa; ja ovat ne syntyneet sekä ovat olemassa ihmiselämän mitä moninaisimpain yleisten tarpeiden eikä minkään erikoisten tarkoitusperäin toteuttamiseksi.

YHDISTYMÄT.

I. Elottoman luonnon (anorganiset) yhdistymät:

1. Atomi ja niitä muodostavat yhdistymät.
2. Molekyyliyhdistymät.
3. Kappaleyhdistymät.

II. Elollisen luonnon (organiset) yhdistymät:

1. Soluyhdistymät, kasvit ja eläimet, elimistöt.
2. Eri elimistöjen yhdistymät, yhteis-elimistöt.
3. Eri elimistöjen ryhmittymät, liitot.

III. Yhteiskunnalliset (sosiaaliset) yhdistymät:

1. Tilapäiset ryhmittymät.
2. Vakinaiset ryhmittymät, liitot.
3. Yhteiskunnat.

5. Yhteiskunnallisista toimista.

Vaikka nykyisin kaikki ihmiselämän mitä moninaisimmat toimet ja tehtävät suoritetaan yleensä yhteis-

*) Yhteiskunnan yleiseuroopalainen nimitys on latinalaisesta sanasta *socis*, (yhteinen) johtuneen sanan *societas*, johdannainen *society*, *societe*, j. n. e. Samasta sanajuuresta johduvat sanat *sosiaalinen*, *yhteiskunnallinen*, *sosialismi* ja *sosiologia* *yhteiskuntaoppi*.

kunnan puitteissa, maapallollamme kun ei elä enään niin alhaisella asteella ihmisiä, että niillä ei olisi edes jonkunlaista yhteiskuntaa keskuudessaan, elä enään eläinas- teella, niin ei siltikään likimainkaan kaikki ihmisten toimet ja pyrkimykset ole yhteiskunnallisia, siinä merkityksessä, että ne tulisivat suoritetuiksi yhteiskunnan yleisiä tarkotusperiään varten kehittämien ihmisryhmi- tysten, -laitosten tai toimitsijain kautta ja niiden toi- mina. Useat ihmisten toimista, kuten syöminen, juomi- nen, itsensä hoitaminen yleensä y. m. s., ovat jo tulok- seltaan sellaisia, että ne eivät koidu suoranaisesti kelle- kään muille hyödyksi, kuin asianomaisille itselleen. Sel- laisia toimia ja tehtäviä kutsutaankin siksi yksilöhyö- dylliseksi työksi. Sen sijaan jonkun kalastusretkyeen, pelloilla työskentelevän orjajoukon, tehdastyöläisryhmän tai kauppiaan se erikoinen työ tai toimi, jota se elinkei- nokseen suorittaa tai jota valvoo, taikka johtaa on kyllä jo yhteiskunnallista, siinä merkityksessä, että se suora- naisesti koituu muidenkin kuin asianomaisen tekijän taikka tekijäryhmän omaksi hyödyksi ainoastaan, mutta tämäkään ei ole vielä yhteiskunnan yleisiä tarkotuksia varten kehittämän laitosten, toimitsijaryhmän tai toi- mitsijain toimintaa tällaisen yleisen tarkotuksen toteut- tamiseksi. Samoin ei sitä vielä ole jonkun erikoista tarkotusta varten perustetun seuran, yhdistyksen, jär- jestön tai unionkaan yhteiskuntahyödyllinen työ eli toiminta, niin "yleishyödylliseksi" kuin tällaisia seuroja voitaisiin kutsuakin, ne kun ovat kuitenkin varta vasten jotakin erikoistarkotuksia varten perustetut, palvelevat niitä, eivätkä ole yhteiskunnan jotakin yleistä tarvettaan varten kehittämää. Tosin jotkut tällaisia alussa puh- taasti erikoistarkotuksia varten perustetut yhdistykset tai järjestöt voivat myöhemmin muuttua yhteiskunnan yhteiselämän laitoksiksi, kuten myöhemmin tulemme havaitsemaan useissakin tapauksissa käyneen, esim. hei- mosotapäälliköiden seurueista syntyvän monta tärkeätä

yhteiskunnallista laitosta, kauppiaiden ja käsityöläisten yhdistyksistä kaupunkihallinnon peruslaitokset ja nykyään työväen järjestöistä työväen yhteiskunnan toimintaelimet eli laitokset. Yhteiskunnallista sekä tuloksiinsa nähden että tarkotuseräänsä ja suoritustapaansa nähden on vasta sellainen toiminta, jonka suorittavat yhteiskunnan varta vasten sellaista tarkotukseensa nähden yleistä toimintaa varten kehittämät yleiset toimitsijat, toimitsijaryhmät tai -laitokset, n. k. yhteiskunnalliset elimet eli organit.

Yksilöhyödyllistä työtä tutkivat ja selostavat sellaiset tieteet, kuin elämisoppi, terveydenhoito-oppi, fysiologia y. m. Yhteiskuntahyödyllistä työtä eli tuotantoa, kuten sitä myöskin kutsutaan erikoisesti erottamatta miten se suoritetaan, yksityisesti tai ryhmittäin, yksityisluontoisina järjestöinä tai yhteiskunnan yleisten toimintakoneistojen kautta, tutkii taloustiede. Sensijaan yhteiskunnallista toimintaa, jonka yhteiskunnan yleiset toimitsijat, toimitsijaryhmät tai -laitokset suorittavat yhteiskunnan palveluksessa tutkii yhteiskuntatiede ja erikoisesti se sen haara, jota kutsutaan yhteiskuntaopiksi, nykyään valtiotieteeksi, nim. mikäli tätä nimitystä käytetään laajempaa tutkimisalaa tarkottamaan, kuin vain varsinaista valtiojärjestelmää.

Ne tehtävät, joita eri aikoina on yhteiskunnan kehittämäin yleisten toimitsijain tai laitosten kautta suoritettu, ovat suurestikin vaihdelleet, riippuen siitä tuotanto- ja jakojärjestelmästä, joka on kulloinkin vallinnut ja määrännyt yhteiskunnan yleisen rakenteen, sen yleistarkotuksellisten toimitsijaryhmien ja -laitosten muodon ja keskinäisen suhteen sekä niiden erinäiset tehtävät toimintapiireineen. Tehtäviä, jotka esim. nykyinen yhteiskunta jättää kokonaan yksityisten jäsentensä tai jäsenryhmänsä toiminnaksi, kuten on karjan kaitseminen, maiden kastelu, haavurin toimi, sepän ammatti, tapausten ja kohtaloiden ennustaminen, suorittivat mää-

rätyllä ajalla erinäiset yhteiskunnalliset toimitsijat yleisyhteiskunnallisina tehtävinään, toiselta puolen taas useat niistä tehtävistä ja toimista, jotka nykyään suoritetaan yksityisesti kuten on koko nykyinen tuotteiden valmistus ja niiden jako, tullaan epäilemättäkin tulevaisuudessa suorittamaan yhteiskunnallisesti sen näitä tarkoituksia varten kehittämään yhteiskunnallisten toimitsijaryhmän ja -laitosten kautta. Valtiotiede tutkiessaan ja selostaessaan yhteiskuntamuotojen kehitystä ja niiden puitteissa erikoisesti yleisyhteiskunnallisia toimia, tutkii ja selostaa niitä juuri tältä niiden kehityksen kannalta, osottaen miten samassa kuin itse yhteiskuntamuodot ovat kehittyneet, rappeutuneet tai edistyneet, ovat myös niiden sisällä niiden erinäiset yhteiskunnalliset toimetkin kehittyneet, toiset muuttuen yksityisiksi ja niiden sijalle tai lisäksi nousten uusia tehtäviä niitä varten yhteiskunnan kehittämään erikoisten toimintaryhmän ja -laitosten suoritettaviksi.

6. Yhteiskunnallisista toimitsijoista, toimintajärjestöistä ja -laitoksista.

Yhteiskunnissa on ollut ja erikoisesti nykyajan yhteiskunnissa on tavaton paljous kaikenlaisia toimitsijoita, toimitsijaryhmiä ja -laitoksia, mutta ainoastaan ne niistä ovat varsinaisesti yhteiskunnallisia, eivätkä yksityisiä, jotka yhteiskunta on kehittänyt kulloinkin yleiseen palvelukseensa suorittamaan niitä tehtäviä, joita yhteiskunta on erikoisesti niille erikoiseksi toimeksi järjestänyt tai antanut. Tässä ei tule kysymykseen, onko yhteiskunta tällaiselle toimitsijalle, toimitsijaryhmälle tai -laitokselle sen erikoistehtävän, jota tämä suorittaa, antanut vapaaehtoisesti ja tietoisesti niin päätettyään, taikka päinvastoin onko tällainen toimitsija tai toimitsijaryhmä itse noussut sellaiseen tehtävään, anastanut itselleen sen väkivallalla tai jollakin muulla

tavalla, kaikissa tapauksissa sellainen toimitsija tai toimitsijaryhmä edustaa yhteiskuntaa yleensä, on sen jonkun tai useammankin erikoisen yleistehävän suorittajana. Näin heimoneuvosto, joka valittiin, siitä myöhemmin kehittynyt perinnöllisenä virkana kulkeva tasavaltalainen senati taikka vieläkin myöhemmin keisarien nimittämä keisarillinen senati, kaikki edustavat määrättyä yhteiskunnallista toimitsijaryhmää tai -laitosta sen eri kehitysasteissaan, katsomatta siihen, millä tavalla kulloinkin nämä toimitsijat tähän erikoistehävään joutuivat.

Vaikka kullakin yhteiskunnalla on kokolailla vaikiintuneet toimitsijansa ja -laitoksensa, jotka sen yhteiskunnalliset erikoistehävät suorittavat, niin paljon jää tai erinäisissä suhteissa kehittyä sille sellaisia erikoisia tehtäviä, joita suorittamaan sen täytyy kutsua tai järjestää tilapäisiä toimitsijoita, järjestöjä tai laitoksia, taikka antaa jonkun tai joidenkin yksityisten järjestöjen, laitosten tai henkilöiden ne yhteiskunnalle suorittaa. Esimerkkinä edellistä mainittakoon kaikenlaiset komiteat, erikoisasiantuntijat y. m. s., joita esim. nykyinen valtio tuon tuostakin järjestää tai kutsuu palvelukseensa jotakin erikoistehävää suorittamaan, paraikaa riehuvan maailman sodan aikana on nykyisten suurvaltain täytynyt monessakin suhteessa näin täydentää yhteiskunnallisia toimitsijajärjestöjään ja laitoksiaan jos jonkinlaisilla kansalaiskomiteoilla, neuvostoilla ja järjestöillä, nykyaikainen vapaaehtoisesti tai arvalla nostettu sota-armeija ollen suurin tällainen tilapäinen yhteiskunnan vakinaisten järjestöjen täydentäjä. Ja jälkimäisistä esimerkkinä mainittakoot yksityisten tehtaiden, kaivosten y. m. muuttaminen valtion laitoksiksi sikäli kun niissä täytetään valtion niille antamia tilauksia siinä suhteessa tai väliaikaisesti kokonaankin, useissa maissa pysyväisesti niin. Yksityinen tehdas, yksityiskoulu tai muu kutsuttuna suorittamaan tällaisia tehtä-

viää, muuttuu niissä suhteissa yhteiskunnalliseksi laitokseksi. Näissä tapauksissa nämä laitokset tai järjestöt ovat muuttuneet joko osittain tai kokonaan yhteiskunnallisiksi vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän kutsunina itseään niissä suhteissa täydentämään tai tilapäisesti avustamaan.

Mutta joku alkuaan yksityisluonteinen järjestö tai laitos voi joutua yhteiskunnalliseksi toimintajärjestöksi tai laitokseksi vielä sitenkin, että se itse voimistuessaan ja laajetessaan nousee sellaiseksi, työntäen vallitsevan yhteiskunnan laitoksia ja toimintakoneistoja tieltään ja ankaran taistelun kautta pakottaa ne vihdoin kokonaan astumaan syrjään. Näin esim. pyrkivät nykyaikaiset vallankumouksellisen työväen järjestöt työntämään nykyisen yhteiskunnan valtiolaitokset ja koneistot syrjään ja astumaan niiden sijalle ja sikäli kun tämä pyrkimys niissä voimistuu vastarintakin käy yhä kiivaammaksi, kunnes tapahtuu vallankumous ja uudet järjestöt ovat astuneet yhteiskunnan toimintakoneistoiksi, yhteiskunnan vallitseviksi elimiksi, järjestöiksi, laitoksiksi.

Valtiotiede tutkii ja selostaa myös yhteiskunnallisia laitoksia, järjestöjä ja toimitsijoita, niiden syntymistä, kehittymistä ja rappeutumista, niiden keskinäisiä suhteita ja suhdetta yhteiskuntaan yleensä sekä niiden tehtäviä toimintapiirineen.

Siihen tapaan nähden, miten yhteiskunnallinen toimitsija, järjestö tai laitos on toimeensa joutunut, ne voidaan ryhmittää:

1. Valinnallisiin, milloin erikoisesti toimitetun laajemman tai suppeamman yhteiskunnan jäsenten valinnan kautta kyseessä oleva toimi saa suorittajansa joko —

a) rajotetuksi ajaksi, määrätyiksi vuosiksi, tai kuukausiksi; tai

b) elinkaudekseen.

2. Perinnöllisiin, milloin kyseessä olevaan toimeen edellisen sen täyttäjän kuollessa, siitä erotessa, tai

pakotettuna sen jättämään, astuu määrätyn polveutumis- tai perintöjärjestelmän mukaan hänen seuraajansa, hänen perillisensä, jälkeläisensä taikka muu sellainen.

3. Vallananastajiin, jotka vallotuksen, valtiokaappauksen, valtiokiekauksen tai muun sellaisen kautta ovat siihen yhteiskunnalliseen toimeen joutuneet, jota edustavat.

4. Nimityksellisiin, milloin saavat toimensa jonkun yhteiskunnallisen toimitsijan, järjestön tai laitoksen siihen nimittämänä, ilman että olisivat tulleet siihen yhteiskunnan pienemmän tai suuremman jäsenryhmän valitsemiksi, olisivat tointaan perineet taikka sitä vallanneet.

5. Järjestelmällisiin, milloin saavat toimensa yhteiskunnan järjestelmällisen rakenteen vaikutuksesta, astuen kulloinkin sen yhteiskunnallisen tehtävän suorittajiksi, jotka sellaista tarvitsevat yhteiskunnan suostumuksella, jonka sen yleinen järjestelmällisyys kuhunkin erikoistapaukseen ilmasee, joten erikoista vaalia tai nimitystä ei tarvita suorittaa, eikä toimi myöskään ole anastuksella vallattu.

7. Yhteiskunnallisista oikeuksista, vapauksista ja velvollisuuksista.

Kussakin yhteiskunnassa riippuen siitä yhteiskuntataloudellisesta järjestelmästä, jolle se kaikkine laitoksineen, toimitsijoineen ja toimitsijajärjestöineen perustuu, vakiintuu yhteiskunnan jäsenten kesken yleensä ja suhteessa sen näihin laitoksiin, toimitsijoihin ja toimitsijaryhmiin, suhteessa niiden kokonaisuuteen sekä niiden kesken määrättyjä käsityksiä ja tapoja, jotka näitä suhteita määrittelevät. Aivan alkuperäisellä asteella ne pysyvät vain jonkinlaisina vaistomaisina käsityksinä,

jotka elävät yhteiskunnan jäsenten tietoisuudessa, ja joita siitä huolimatta taikka juuri sentähden tarkalleen noudatetaan, ehkä tarkemmin kuin koskaan myöhemmin ankarimpiakaan kirjetettuja lakeja. Myöhemmin ne tällaisista vaistomaisista käsityksistä kehittyvät perimätavoiksi, jotka kulkevat perintönä polvesta toiseen, joutuen jo tietoisien järjestelyn ja tulkinnan alaisiksi, saaden silloin itselleen erikoiset selittäjänsä ja voimasapitäjänsä. Vieläkin myöhemmin ne kehittyvät laeiksi, joita määrätyt yhteiskunnalliset toimitsijat laativat harkinnallisesti kooten tapalajeista ne ja asettaen sellaisiin muotoihin, jotka kulloinkin vastaavat kyseessä olevan, yhteiskunnan rakennetta ja sen eri ryhmien keskinäisiä suhteita, sekä sitten julistaen nämä näin kokoomansa ja laatimansa lait yhteiskunnan vallitseviksi tapalaeiksi niiden tapalakien ylitse ja usein niitä vastaanakin, jotka ovat jättäneet huomionsa ottamatta, tai katsoneet tarpeettomiksi tai vaarallisiksi.

Käsitys, että lakeja olisivat vain ne perimätavat, jotka on kirjetettu muistiin ja erikoiset lainsäätäjät laatineet ei ole pätevä. Laki on jokainen kulloinkin vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän yleiseksi ja vallitsevaksi tunnustama perimätapa, olkoon se kirjetettu muistiin siten tai täten taikka kokonaan jäänyt kirjoittamattakin, olkoon erikoisen lainlaatijan säätämä, tai tullut jonkun muun yhteiskunnallisen toimitsijan tai laitoksen kautta julistetuksi. Näin esim. Yhdysvalloissa tunnustetaan kolmenlaista lakia, jotka ovat: lainsäätäjän laatimat asetukset, tuomarien päätöksissään julistama yhteis eli tapalaki ja kirjoittamaton laki.

Lakien ja perimätapain kehitys yleensä onkin sellainen, että mikä määrättyssä yhteiskunnassa on ensinnä ollut vain vissin sen jäsenryhmän keskuudessa enemmän taikka vähemmän yleisenä heidän yhteiskunnallisesta asemasta johtuvana hämäränä tai selvempänä käsityksenä, kehittyy sitten heidän keskuudessaan yleiseksi tavaksi,

kehitty perimätavaksi ja lopulta nousee yhteiskunnan sillä tai tällä tavalla tunnustamaksi yleiseksi laiksi.

A. **Oikeudet.** Niitä käsityksiä, perimätapoja tai lakeja, jäsenet, tai toimitsijat, laitokset j. n. e. saavat suhteessa, jotka määrittelevät mitä yhteiskunnassa sen toisiinsa, yhteiskunnan toimitsijoihin, laitoksiin ja yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen nähden tehdä, kutsutaan oikeuksiksi. Näiden oikeuksien sallimia tekoja, toimia, y. m. kutsutaan myös joko oikeuksiksi taikka paremmin vapauksiksi. Määrätty oikeus voi merkitä omistajilleen useampaa kuin yhtä vapautta, niimpä esim. yksityisomistusoikeus merkitsee nykyaikaiselle kapitalistille vapautta sulkea tehtaansa ja ajaa työläisensä maantielle, ajaa ne kuolemaan nälkään, vapautta hävittää suuret määrät tavaroita kohottaakseen niiden hintaa, vapautta määrättyyn rajaan asti määrätä työläistensä turvallisuuden, terveyden y. m. työsuhteiden ylitse ja lopuksi vapautta ottaa niiden työn tuloksista itselleen niin suuren osan kuin keskimäärin kykenee, joka työläiseen nähden siis merkitsee hänen työnsä tuloksen anastamista, jota toisenlainen omistusoikeus ei tunnustaisi, oikeammin sellaisen omistusoikeuden yleisesti hyväksyminen ei merkitsisi.

Oikeudet ja ne vapaudet, joita ne merkitsevät ovat monenlaisia, riippuen niiden luonne siitä, mihin yhteiskunnan osaan, tai jaostoon nähden ne ovat tunnustettuja.

1) **Ehdottomat yleiset oikeudet** ovat ne oikeudet, joita ihmisillä kussakin yhteiskunnassa on suhteessa yhteiskunnan **kaikkiin** jäseniin, toimitsijoihin ja laitoksiin nähden **yleensä**. Sellaisia nykyisin ovat esim. oikeus personalliseen vapauteen, turvallisuuteen ja omaisuuden omistukseen. Kuten kaikki muut oikeudet, niin nämäkin ehdottomat yleiset oikeudet vaihtelevat yhteiskunnasta toiseen siirtyessä, alkuperäinen yhteiskunta tunnen vielä oikeuden keskinäiseen avustukseen, suojeluk-

seen ja yhteiseen omistukseen, mutta ei tuntien oikeutta yksityiseen omistukseen. Ja nykyään puhutaan jo paljon oikeudesta työhön, oikeudesta työnsä tuloksien täyteen nautintoon, ne kuitenkin olematta vielä nykyisen yhteiskunnan oikeuksiksi tunnustamia.

2) **Yleiset suhde-oikeudet** ovat luonteeltaan kahdenlaisia, ensinnäkin sellaisia, joita ihmisillä on suhteissa toisiin yhteiskunnan **yksityisiin jäseniin tai jäsenryhmiin**, kuten esim. määrätyissä yhteiskunnissa miehellä on vaimoonsa tai vaimoihinsa nähden ja vaimolla tai vaimoilla mieheensä, vanhemmilla, isällä tai äidillä lapsiinsa, lapsella vanhempiinsa, isäänsä tai äitiinsä nähden, holhoojalla holhokkiinsa ja päinvastoin, orjaisännällä orjiinsa ja näillä häneen (orjan oikeudesta isäntäänsä nähden voi puhua vain siinä rajotetussa merkityksessä, kuin määrätyillä yhteiskunta-asteilla sellaisia oikeuksiakin on alettu tunnustaa), isännän oikeudesta työläisiinsä nähden ja päinvastoin. Toiseksi yleisiä suhdeoikeuksia ovat myös nekin, joita yhteiskunnan jäsenillä on suhteessa sen toimitsijoihin, toimitsijajärjestöihin ja laitoksiin, siis **yhteiskunnallisiin tekijöihin** nähden. Näitä n. k. **kansalaisyhteisöoikeuksia**, ovat nykyaikana sana-, kokoontumis- ja yhdistymisoikeus, oikeus yhteiskunnan toimitsijain puolelta saada määrätyissä tapauksissa suojelusta ja avustusta, ja toimitsijain tätä vastaava oikeus yksityisten avustukseen, y. m.

3) **Yhteiskunnalliseksi oikeuksiksi** kutsutaan yhteiskunnan jäsenten oikeutta yhteiskunnan rakenteen, laitosten ja toimitsijain ja näiden tehtävain järjestämiseen ja määrittämiseen, oikeutta niiden johtamiseen, valitsemiseen tai nimittämiseen. Nimitys "valtiollinen oikeus," jota tällaisille oikeuksille hyvin yleisesti käytetään, on oikeastaan sopimatonta, sillä yhteiskunnassa, jossa ei valtiota vielä tunnettu, oli sen jäsenillä määrättyjä oikeuksia yhteiskuntansa toimitsijain, laitosten ja niiden toiminnan järjestämiseen y. m. nähden. Edel-

leen yhteiskunnissa, joissa ei enään valtiota tulla tuntemaan, niiden jäsenillä tulee olemaan mitä laajimmat oikeudet juuri yhteiskunnan kaikkiin yleisiin laitoksiin ja tehtäviin nähden. Tulemme tässä teoksessa kutsumaan näitä oikeuksia "yhteiskunnallisiksi" oikeuksiksi, paitsi valtioyhteiskunnissa.

Oikeuksien luonne omistajiinsa nähden on yleensä vapaa, se on, hänestä itsestään riippuu haluaako hän käyttää hyväkseen, haluaako nauttia määrätyn oikeuden hänelle tunnustamia vapauksia tai eikö halua. Niimpä yksityinen omistusoikeus ei yleensä velvota ketään sitä tai tätä omaisuutta nimiinsä hankkimaan tai nimissään pitämään, puheoikeus velvota puhumaan, äänestämisoikeus äänestämään, lapsen perintöoikeus häntä isänsä omaisuutta perimään, miehen oikeus vaimonsa palveluksiin vaatimaan vaimoltaan niitä tai näitä palveluksia j. n. e. Vaan on paljon oikeuksia, jotka niiden omistajat jättävät ne tavallisesti nauttimatta, ompa oikeuksia, joita niiden omistajat eivät koskaan käytä. Sensijaan on yhteiskunnassa sen yksityisten jäsenten kesken kuin myös sen jäsenten ja yhteiskunnan toimitsijain, laitosten välillä sellaisiakin niiden suhteita määritteleviä tapoja ja lakeja, jotka määräävät niille suhteessa toisiinsa niitä tai näitä tehtäviä, toimia tai muita. Niitä kutsutaan velvollisuuksiksi.

B. **Velvollisuudet** voidaan ryhmittää samoin kuin oikeudet, nim.: ehdottomat yleiset velvollisuudet, yleiset yksityiset suhdevelvollisuudet ja yleiset yhteiskunnalliset suhdevelvollisuudet, ja yhteiskunnalliset (valtiolliset) velvollisuudet. Niiden kunkin luonne ja merkitys selviää edellisestä.

Perimätavat, tapalait ja lait ilmaisevat mitä yhteiskunnan tunnustamia (vallitsevia) oikeuksia ja velvollisuuksia kussakin yhteiskunnassa sen jäsenillä, toimitsijoilla ja laitoksilla keskenään ja toisiinsa nähden on.

YHTEISKUNNALLISET OIKEUDET, VAPAUDET JA VELVOLLISUUDET.

I. Ehdottomat yleiset oikeudet ja velvollisuudet.

II. Yleiset suhdeoikeudet ja -velvollisuudet:

1. Yhteiskunnan yksityisten jäsenten ja jäsenryhmien kesken.
2. Yhteiskunnan jäsenten ja sen laitosten, toimitsijain ja vallitsevan kokonaisuuden kesken, suhteessa niihin; kansalaisyhteisyydet ja -velvollisuudet.

III. Yhteiskunnalliset oikeudet ja velvollisuudet:

1. Yhteiskunnan rakenteen määräämiseen nähden.
2. Yhteiskunnan yleisten asioiden määräämiseen ja johtamiseen nähden.

Moraliksi kutsutaan kaikissa näissä ihmisten yhteiselämää määrittelevissä käsityksissä, perimätavoissa, tapalaeissa ja laeissa kulloinkin ilmenevää sitä puolta niistä, joka ilmasee ihmisten käyttäytymisen ja suhtautumisen toinen toisiinsa, yhteiskunnan toimitsijoihin ja laitoksiin katsottuna kulloinkin **vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen yleisen säilyttämisen, kunnioittamisen ja tukemisen kannalta**. Jokainen laki siis voi jolloinkin ja joissakin suhteissa olla n. k. moralilaki ja siinä suhteessa ei tule kysymykseen, onko se säädetty asetus, perimätapa tai vain pelkkä käsitys, joka sellaisen arvon saa, voiden se astua minkä tahansa tapalain ja säädetyn asetuksen yläpuolelle, syrjäyttääkin sellaisen kyseessä olevassa tapauksessa, mikäli se on yhteiskunnan vallitsevan järjestelmän yleiseksi tukemiseksi ja voimassa pitämiseksi sillä kertaa tärkeämpi. Esim. kaikkien nykyaikaisten valtioiden lait määräävät valtiopetoksesta ankaran rangaistuksen, tavallisesti kuoleman, mutta useissa valtioissa on toisen maan valtiollisille rikoksel-

lisille myönnetty suoja-oikeus, sellaisten valtioiden yleiselle järjestykselle ollen tueksi tällaisen suojan myöntäminen valtiollisille murhaajillekin.

Morali ilmasee ihmisen suhteen kulloinkin vallitsevaan yhteiskunnalliseen järjestelmään nähden sen kokonaisuudessa, olkoon siinä erikoisessa tapauksessa, jossa hän n. k. morali-lakia noudattaa sitten tilapäisesti kysymyksessä hänen suhtautumisensa mihinkä tahansa; johonkin toiseen yhteiskunnan jäseneen, toimitsijaan taikka eläimeenkin. Senjohdosta, että kulloinkin vallitseva yhteiskunnallinen kokonaisuus, vallitseva järjestelmä sellaisenaan on vaikea nähdä ja tajuta, onkin ollut verrattain helppoa sellaisten käsitysten syntyä ja pysyä vallalla, että moralilait olisivat määritelmiä, jotka ilmaisivat ihmisen suhteen kaikissa näissä elämän yksityistapauksissa suhteessa johonkin ylikuonnolliseen ja salaperäiseen, suhteessa johonkin, jota jumalaksi kutsuvat, jonka lait astuisivat ihmisten asetusten ja perimätapojen sijalle ollen niitä ylempiä. Kuten edellä sanottu jokaisessa laissa tai perimätavassa on jossakin suhteessa aina tätä "jumalan lakia", sillä vallitseva yhteiskuntajärjestelmä on nim. tämä "jumala."

Kuten yhteiskunnan muutkin lait ja perimätavat ovat jatkuvan kehityksen alaisia, muuttuen sitä mukaa kuin yhteiskunta itse kaikkine laitoksineen, toimitsijoineen ja näiden tehtävine muuttuu johtuen yhteiskunnan tuotantojärjestelmällisissä perusteissa tapahtuneista muutoksista, samoin sen n. k. moralilaitkin muuttuvat, jokaisessa yhteiskunnassa ollen paitsi sen vallitsevaa moralia, joka vastaa silloin vallassaolevaa järjestelmää, myös jo kukistuneen järjestelmän moralista jätteitä että sitä voimakkaimpia piirteitä siitä uudesta moralista, joka edustaa seuraavaa yhteiskunta-astetta. Edellisen lisäksi on määrättyissä yhteiskunnissa niillä niiden eri yhteiskunnallisilla ryhmillä, joihin ne jakautuvat, oma yhteinen moralinsa, joka ilmasee niiden perimä-tavoista

ja laeista niiden sen puolen, jonka kautta tulee yksilön j. n. e. suhtautuminen tällaisen ryhmän kokonaisuuteen määräytyksi. Niiden moralilakien suhde yhteiskunnan yleiseen moraliin on sama, kuin näiden tällaisten ryhmien tuotantojärjestelmällinen suhde on silloin vallitsevaan tuotantojärjestelmään.

(Tiedettä, joka varsinaisesti tutkii ja selostaa yleensä yhteiskunnan moralilakeja, niiden sisältöä ja kehitystä, kutsutaan etikaksi, moraliopiksi ja kaikkia moralilakeja ja tapoja koskevia kysymyksiä ethillisiksi kysymyksiksi. Sitä erikoistiedettä, joka tutkii ja selostaa vallitsevia erikoislakeja, perimätapoja, oikeuksia ja kansalaisvelvollisuuksia, kutsutaan juridikaksi, lakitieteeksi, johtuen se latinalaisesta sanasta "jus", oikeus. Riippuen sitten siitä, mitä erikoisalaa lait käsittelevät, jaetaan lakitiede, rikos-, siviili-, perustus- ja kansainväliseen sekä kanoniseen eli kirkko-lakitieteeseen.)

8. Yhteiskuntamuotojen muutoksista, niiden kehityksen luonteesta ja syistä.

Käsitys yhteiskuntamuotojen kehityksellisyydestä ja muuttuvaisuudesta on nykyään jo niin yleisesti kaikkialla sivistysmaailmassa vakiintunut, että sitä ei tarvitse erityisesti enään todistella, sensijaan vuosisata taaksepäin tällainen käsitys oli vielä niin uusi ja outo, että se vaati ei ainoastaan mitä perinpohjaisempia ja laajempia todisteluja sellaisen käsityskannan puolustajien puolelta, vaan käsityskantansa puolesta ankaraa taisteluaakin. Mutta nykyään vielä on sangen yleisesti tiedemiestenkin keskuudessa erimielisyyttä ja epäselvyyttä tämän kehityksen luonteeseen nähden, nim. ensinnäkin siihen nähden, millä tavalla yhteiskunta yleensä ja kulloinkin muuttuu sekä toiseksi, tapahtuvain muutosten syihin nähden.

A. Edellisessä kysymyksessä on paljon kiistelty kahden käsityksen puolesta, ja niitä vastaan, jotka ehdottomasti eivät ole vastakkaiset, kuten yleensä on otaksuttu, vaan jotka pikemmin täydentävät toisiaan: nim. tapahtuvatko yhteiskunnan muutokset asteittain, vähitellen, n. k:sti kehityksellisesti, (evolutsionärinen teoria), taikka tapahtuvatko ne pääasiallisesti yht'äkkisten aika ajoittain uusiintuvien kumousten kautta, (revolutsionärinen teoria). Jälkimäinen teoria väittäessään yhteiskunnallisen kokonaisuuden ja eri ilmiöiden muuttumisen toiseksi tapahtuvan vallankumouksellisesti, kuitenkin samassa myöntää kumoukseen asti tapahtuneen muuttumisen kehitykselliseksi, erikoisesti juuri mitä tulee niihin syihin nähden, jotka yhteiskunnan muodossa tapahtuvan vallankumouksen kulloinkin aiheuttavat.

1) Pitkän aikaa tässä kysymyksessä, kuten muissakin yhteiskunnallisissa kysymyksissä, tiedemiehet vetosivat osaksi elottomassa ja varsinkin elollisessa luonnossa tapahtuviin muutoksiin väittäen, että esim. eläin- ja kasvikunnassa ei ole havaittavissa mitään yht'äkkisiä uusien muotojen (lajien) vanhoista muodoista syntymistä ja mahdotonta on siis, että ihmiselämässäkään voi mitään sellaista, esim. uuden yhteiskuntamuodon yht'äkkistä syntymistä tapahtua. Näin väittäessään tekivät ne ensinnäkin sen perusvirheen, johon olemme jo tämän kirjan ensimmäisessä luvussa tutustuneet, että käsittivät yhteiskunnallistenkin muutosten tapahtuvan samoista syistä, kuin muutokset elollisessa luonnossa tapahtuvat, vaikka tosi-asiaassa yhteiskunnallisella elämällä on omat ominaiset perusteensa. Myöhemmin ovat sitten tarkemmat tutkimukset elollisessa luonnossa, kasvi- ja eläinkunnissa tapahuneista lajien synnystä ja syntymisen syistä myös osottaneet, että entinen käsitys uusien lajien ja muotojen yksinomaan vähitellen tapahtuvasta kehityksestä ja syntymisestä ei pidäkään paikkaansa, vaan uusia

lajeja voi syntyä ja on syntynyt entisistä lajeista yht'äkkiä, ikäänkuin hyppäämällä, tai räjähtäen. Tätä uutta käsitystä lajien syntymisestä kutsutaan mutatsioneoriaksi. Mutatsioni olisi myös sattuvampi nimitys yhteiskunnan kehityksessä tapahtuvia yht'äkkisiä muutoksia selittämään kuin sana vallankumous, joka sellaisenaan on liian suppeamerkityksellinen sana, ilmaisten sanallisesti yht'äkkisen muutoksen vain yhteiskunnan yhteen ilmiöön, nim. valtaan nähden, eikä sopine nimitykseksi yht'äkkisille muutoksille yhteiskunnissa, missä varsinaisesti mitään erikoista valtaa ei ole ollut taikka tulee olemaan.

Mutta vaikka kasvi- ja eläinopin alalla ei olisi tällaista kehityksen mutatsionista luonnetta havaittuakaan, vaikka elollisessa luonnossa ei tapahtuisikaan mitään mutatsioneja, niin siitä huolimatta, mikäli yhteiskunnallisen kehityksen historia osottaa, että siinä on sen yleiseen muotoon nähden tapahtunut vallankumouksia, mikäli yhteiskunnallisen elämän ilmiöt osottavat, että siinä vallankumousten tapahtuminen on yhteiskunnan omista sille ominaisista perusteista välttämätön, niin se yksin olisi jo riittänyt todistamaan, että asian laita yhteiskunnan suhteen todella näin on, eivätkä mitkään vertailut kasvi- ja eläinkunnissa tai yleensä luonnossa tapahtuviin kehitysilmioihin olisi kyenneet tätä tosiasiaa kumoamaan, kuten esim. ei sellainen vertaileva johtopäätös, että koska liikkuva taikka liikuntakykyinen ihminen ajattelee, niin liikkeessä oleva kasvikin, kivi, pyörä j. n. e. tekee samoin, kykenee mitään todistamaan tai mitään kumoamaan.

Viime aikoina onkin yhä suuremmassa määrässä uudempain yhteiskuntatieteilijäin ja varsinkin kokonaisen suuren yhteiskuntaluokan keskuudessa alkanut vakiintua käsitys, että yhteiskunta muotoonsa nähden muuttuu äkillisesti, vallankumouksellisesti, tämä äkillinen muutos, mutatsioni tapahtuen aina silloin, kun vähi-

tellen, hitaammin tai nopeammin tapahtuneen kehityksen kautta yhteiskunnan syissä ja perusteissa on tapahtunut määrätty kypsyttyminen, määrätyn laukeamisasteen saavuttaminen, jolla asteella sitten yhteiskunta perustuksiaan myöten mullistuu. Että luonnontieteiden alalla on nyt jouduttu samallaisiin johtopäätöksiin, luonnon ilmiöiden muutoksiin nähden, on tärkeä tulos itsessään ja yhteiskunnallisille käsityksille edullinen sikäli, kuin se riistää niiltä tilaisuuden käyttää väärää perustetta harhakäsitteidensä tukemiseksi, jotka n. k. "luonnon laeilla" todistavat yhteiskunnallisia elämän ilmiöitä. taikka myös päinvastoinkin.

2) Myös toisessakin suhteessa on luonnon kehitykseen vetoamalla ja aivan vielä viime aikoina väitetty yhteiskunnan kehityksen luonteesta sellaista, joka ei pidä paikkaansa, nim. väitetty, että samoin kuin elollisen luonnon ilmiöiden kehityskulussa, uusien kasvi- ja eläinlajien syntyemisessä, taikka vain uusien sellaisten yksilöiden syntyemisessä on mahdoton etukäteen mitään tarkalleen tietää kehityksen tuloksesta, siinä ollen niin monet ja vaihtelevat tekijät siten vaikuttamassa, että tulos on yksityiskohdissaan muka satunnainen, samoin on myös mahdoton yhteiskunnan kehityksessä sen yksityiskohtaiseen kulkuun ja tulevaisuuteen nähden mitään pätevää ja yksityiskohtaista etukäteen tietää. Kuitenkin ovat yhteiskunnalliset tutkimukset viime aikoina käyneet yhä tarkemmiksi ja alkaneet sitä useammin osua, ensin likimaille ja myöhemmin yhä lähemmin oikeaan niissä arvioissaan, mitä ne ovat yhteiskunnan yleiseen tai sen eri ilmiöiden yksityiskohtaiseen kehitykseen nähden etukäteen tehneet. Mitä muinoin paljon harrastettu ja suuressa arvossa pidetty umpimähäinen ennustaminen ei voinut saavuttaa, paitsi joissakin merkillisissä poikkeustapauksissa, joissa pikemmin sitten jälkepäin kun ennustus toteutui, tehty ennustus mielivaltaisesti ja taitavasti selitettiin tapauksen mukai-

seksi, sensijaan että tapaus olisi ollut ennustuksen mukainen, mitä tämä ennustaminen ei kyennyt tekemään, nim. kohottamaan tulevaisuuden "paksua verhoa," sen jo nykyaikainen yhteiskunta-tieteellinen laskeeminen kykenee tekemään; se melkein matemaattisella tarkkuudella alkaen etukäteen sanoa, mitä ja minkälaisia muutoksia on siinä tai tässä suhteessa yhteiskunnan elämässä odotettavissa. Ja edellisen lisäksi on tässäkin asiassa luonnontieteiden tavaton edistyminen viime vuosina riistänyt niiltä vertailuperusteen pois, jotka sellaista luonnon kehityksen alalta hakivat yhteiskunnan ilmiöitä selostaakseen tai omia harhakäsitteitään sellaisilla vertailuilla puolustaakseen. N. k. Mendelin teoria esim. osoittaa ne yleiset matemaattiset perusteet, joiden mukaisesti kasvi- ja eläinkunnissa perinnölliset ominaisuudet kulkevat sukupolvesta toiseen sekä myös ne perusteetkin, joiden mukaisesti nämä perinnölliset ominaisuudet risteytyvät, vaikuttavat toinen toiseensa ja muuttuvat määräten kulloinkin niistä syntyväin uusien yksilöiden ominaisuudet. Tiede tällä alalla onkin jo niin pitkälle tulevaisuuden herra, että se voi jo yksityiskohtaisesti määrätä minkälaisen kasvin tai eläimen määrättyjen rajojen puitteissa siitä täytyy tulla, jota se lähtee määrätystä edeltäjästä kehittämään, satunnaista tai umpimähkäistä kaikessa siinä on hyvin vähän; nykyään enään tulevan yksilön sukupuolisuus ja siitäkin väitetään, että se kysymys olisi jo kyetty eräässä californialaisessa yliopistossa ratkasemaan. Yhteiskunnallisten muutosten yksityiskohtasessa tuntemisessa ja arvioimisessa voi tosin olla paljon suuremmat vaikeudet voitettavissa, katsoen siihen, että yhteiskunta on niin monimutkainen, laaja ja "irrationaalinen" kokonaisuus, mutta olkoot nämä vaikeudet kuinka suuria tahansa, sellainen käsitys kaikissa tapauksissa on erheellinen, jonka mukaisesti yhteiskunnallista kehitystä ei voitaisi yksityiskohtaisesti niin tarkalleen koskaan tuntea, että

tämän kehityksen luonne on muka niin epävakaa ja satunnainen, että sitä ei voida etukäteen yksityiskoh-
tiinsa nähden **arvioida**.

B. Jos jo tässä edellisessä suhteessa eli kysymyk-
sessä yhteiskunnallisen kehityksen tavasta on ollut
paljon erimielisyyttä ja epäselvyyttä vallalla, niin jälki-
mäisessä suhteessa eli kysymyksessä yhteiskunnallisen
kehityksen syistä ja perusteista on käsitysten epäselvyys,
ristiriitaisuus ja moninaisuus ollut vieläkin suurempi.

1) Ensimmäisessä luvussa tutustuimme jo siihen,
kuinka yhteiskunnan elämänilmiöitä on käsitetty ja tul-
kittu samallaisiksi, kuin ovat muun elottoman tai elolli-
sen luonnon ilmiöt, mitä tulee yhteiselämän eli yksilöi-
den **yhteisyyden** yleisten perusteiden ymmärtämiseen.
Aivan samoin on myös kysymyksessä yhteiskunnallisen
kehityksen erikoissyistä pyritty selittämään tämän kehi-
tyksen tapahtuvan niistä tai näistä, joko ulkonaisen tai
ihmisten oman elimellisen luonnon syistä. Niinpä joku
tiedesuunta esittää perustekijänä ja syynä yhteiskun-
nissa tapahtuneisiin muutoksiin, mullistuksiin ja ylei-
seen kehitykseen esim. maapallon maantieteelliset omi-
naisuudet; toinen suunta maapallon pinnan muodostu-
miset, vuorisuuden, tasasuuden y. m. s. ominaisuudet;
kolmas suunta niiden lisäksi tai erikseen niistä ilmasto-
ja lämpösuhteet, j. n. e. Näin on esim. atenalainen
demokratia selitetty johtuneeksi Kreikan maantieteelli-
sestä asemasta. Kuinka suunnilleen sama maantieteelli-
nen asema on myös ollut spartalaiden sotilasdespotian
syynä ja aiheuttajana jäisi tällöin selitystä vaille. Mil-
loin maan vuoristoluonne saa edustaa syytä siinä asuvan
kansan yhteiskuntamuodon vapauteen, kuten esim. seli-
tetään Sveitsin tasavallan perusteita; milloin päinvas-
toin laaja, tasanen lakeus on tällaisilla selittäjillä saman
yhteiskunnallisen ilmiön aiheuttajana, kuten esim. on
Donin kasakoiden vapaita suhteita selitetty. Sellaiset
yhteiskunnalliset ilmiöt kuin anarkismi ja syndikalismi

selitetään hyvin laajaltikin (vieläpä työväenpiireissäkin) olevan ominaista etelän kuuman ilmanalan yhteiskunnissa, etelän tulisille kansoille. Miksi syndikalismi on saanut jalansijaa myös pohjosessa Ruotsissa, jossa ei ainakaan ole liian kuuma ja Yhdysvalloissa, jää silloin selitystä vaille, samoin miksi Pohjanmeren tuulten lauhduttamassa Hollannissa anarkismilla on ollut paljon enemmän jalansijaa, kuin Ranskaa etelämmässä Kreikassa ja päivän-tasaajan kohdalla olevassa Keski-Amerikassa. Myös jää selittämättä, miksi porvarillinen vallankumous, joka vuosisataa aikasemmin oli tapahtunut "lauhkealuontoisten" ja tasasten hollantilaisten keskuudessa, tapahtui sitten "kylmäveristen ja tyynten, melkein välinpitämättömien" englantilaisten ja senjälkeen "vain liike-etuja katsovien, itsekkäiden" yhdysvaltalaisten keskuudessa, eikä ensin tapahtunut "tulisten ja epäitsekkäiden, nopeasti innostuvien ranskalaisten keskuudessa." Selittämättä yleensä jää kysymys, miksi se on ollenkaan tapahtunut jo kymmenien, maantieteellisiin ja ilmastosuhteisiinsa nähden mitä erilaisimmissa oloissa asuvien kansojen keskuudessa. Ja samoin kuin yhteiskunnan yleiset muutokset, jäävät tämän käsityksen puolustajilta selittämättä sen erikoiset, se on, pienemmät kehitysilmiot, samallaisia ilmiöitä kun tapahtuu kaikkialla maapallollamme yhteiskunnallisen elämän kehityskulussa olkoot ulkonaiset luonnon suhteet siellä tai täällä sellaiset tai tällaiset. Kuinka olemattomia ja naurettavia johtopäätöksiä tällaisten käsitysten omaajat voivat yhteiskunnallisen kehityksen syihin nähden vetää, mainittakoon tässä äärimäisenä esimerkkinä, että joitakin vuosia sitten jotkut englantilaiset tiedemiehet aivan vakavasti selittivät englantilaisten työläisten suurten lakkoliikkeiden niinä vuosina johtuneen auringon pilkuista! Samoin on nyt raivoavan maailman sodan syitä koetettu etsiä auringon pilkuista ja jos joistakin muistakin ulkonaisista luonnon syistä ja ilmiöistä, kuten

maapallon sähköisyydestä, magnetismista y. m. s. seikoista, jotka seikat ovat muka panneet ihmisten heikon hermokoneiston sellaiseen häiriötilaan, että sota kävi välttämättömäksi.

Mutta vaikka ulkonaisella luonnolla ei yhteiskunnan kehityskulkuun nähden olekaan tällaista vaikutusta kuin näiden käsityskantain edustajat koettavat esittää sillä olevan, niin aivan merkityksetön ei se silti ole suhteessa yhteiskunnan kehitykseen ja sen eri ilmiöihin. Ulkonainen luonto on se alituisesti muuttuva väliaines, medium, jossa yhteiskunnallinen kehityskulku tapahtuu, voiden se määrättyllä asteella tätä kehitystä enemmän tai vähemmän hidastaa ja vaikeuttaa, vaikka se ei voikaan itse kehityksen luonnetta muuttaa, kuten meri, jota myöten laiva purjehtii satamasta toiseen, voi kohottaa suuriakin vaikeuksia sen tielle, mutta ei voi paremmin määrätä laivan lähtösatamaa kuin yleensä sitäkään, minne se on pyrkimyksensä asettanut, saati laivan yksityiskohtaista rakennetta, kantavuutta, lastia y. m. s. seikoja, joilla kaikilla on ollut kokonaan muista syistä joutunut oma kehityshistoriansa.

2) Mitä sitten tulee niihin enemmän tai vähemmän tieteellisiin teorioihin tai yleisön keskuuteen levinneisiin käsityksiin, joiden mukaan ihmisen oman elimistön ominaisuudet olisivat ratkaisevasti vaikuttaneet yhteiskuntamuotojen, niiden laitosten ja näiden toiminnan kehitykseen, ollen muka perustuksena tai syynä yhteiskunnallisiin muutoksiin, niin toiset niistä perustuvat puutteellisille tiedoille, ei ainoastaan yhteiskunnallisiin seikoihin nähden, vaan myös puutteellisille tiedoille elimistöjen ja erikoisesti juuri ihmiselimistönkin todellisista ominaisuuksista; toiset sensijaan voivat jälkimäisessä suhteessa kylläkin omata oikeat tiedot ihmiselimistön ominaisuuksista, mutta kokomaan väärin sovittavat niitä yhteiskunnan ilmiöiden selittämiseen. Edelliseen ryhmään esim. kuuluvat ne, jotka tuntematta luonnontie-

teiden viimeisimpiä saavutuksia taikka antamatta niille mitään arvoa, väittävät **perinnöllisiksi** yhteiskunnallisten ristiriitain ja suhteiden niiden alaisissa ihmisissä synnyttämiä erinäisiä ominaisuuksia, vikoja, vammoja tai muita ja sillä perusteella puhuvat kansojen, ihmisryhmien ja yksilöiden "luontaisista ominaisuuksista," jotka sitten muka määräävät heidän yhteiskunnallisen elämänsä kulun. Näin esim. joku kansa erotukseksi toisista kansoista tämän käsityskannan mukaisesti on muka saanut luonnolta lahjakseen kehittää sellaisen yhteiskunnallisen elämän, missä taide ja tiede vallitsevat; toinen sensijaan sellaisen perinnön, joka johtaa sen rakentamaan laeille ja sotilaalliselle mahdollille perustuvat yhteiskunnalliset olot, suuren maailmanvallan; kolmas perinnön, josta seurauksena on, että sen yhteiskunnasta tulee ahkeran työn ja rauhallisen uskollisuuden valtio j. n. e.

Yhteiskunnallisiin ryhmiin ja yksilöihin nähden tämä katsomus ilmenee siinä, että se selittää toiset jo luonnostaan syntyvän kuninkaiksi, toiset runoilijoiksi, toiset keksijöiksi, ja taas toiset suuriksi tiedemiehiksi, päinvastoin taas toiset tuhlareiksi, varkaiksi, elostelijoiksi, hurjastelijoiksi ja kaikenlaisiksi rikoksentekijöiksi. Viime aikoina tämä tusinatieteellinen katsomus on varsinkin Yhdysvalloissa saanut "tiedemiesten" kannatusta u. k. rodunjalostusliikkeen (eugenics) muodossa, joka on hassutuksissaan mennyt jo niin pitkälle, että on jo joissakin valtioissa säädättänyt yhteiskunnan turvaksi ja paremmaksi kehittämistä varten lakeja, joiden mukaan raskaimmista rikoksista yhden kerran ja pienemmistä useamman kerran tuomitukseksi joutunut rikoksellinen steriliseerataan, tehdään kyvyttömäksi jatkamaan sukua, siinä tarkoituksessa, sanotaan, että ne rikokselliset ominaisuudet, jotka hän muka perinnöllisinä omasi, kuolisivat hänen mukanaan. Kuitenkin luonnontieteiden viimeiset tutkimukset osoittavat, että ne ominaisuudet,

vammat, viat y. m., jotka yhteiskunta yksilöön painaa, eivät mene siten kuin edellä mainitut selittävät ja yleensä luullaan perinnöksi. Tiede kutsuukin niitä sentähden n. k. saavutetuiksi ominaisuuksiksi erotukseksi perinnöllisistä ominaisuuksista. Saavutettuja ominaisuuksia ovat taudit, "alkoholihimo" y. m. s. seurauksineen, kapitalismin työläisissä aiheuttamat ruumiin vammat, surkastumiset, aistiviallisuus j. n. e. Siksi, että näin on asian laita, onkin kapitalistisen järjestelmän kukistuminen ihmiskunnalle suuri kysymys, sillä sen mukana myös menevät sen ihmisissä synnyttämät viat, jotka eivät siis jää tuleville ihmispolville perinnöksi, vaan uusissa, paremmissa yhteiskunnallisissa suhteissa, voi syntyä ja kehittyä myös kaikin puolin terve ihmispolvi. Miten saavutetut ominaisuudet voivat tavallisesti monia vuosituhansia kestävien ajanjaksojen kuluessa muuttua perinnöllisiksi, sen myös luonnontieteiden etevimmät nykyaikaiset tutkijat jo kykenevät selittämään ja tietävät myös, mikä tällaisten ominaisuuksien suhde yhteiskunnalliseen kehitykseen on. Erikoisesti olkoon tässä mainittu, että n. k. uudempi porvarillinen rikostiede perustuu vielä hyvin suureksi osaksi edellä esitetulle eugenistiselle käsitykselle, vaikka onkin jo alkanut osittain myös uskoa "pahimpain rikoksentekeijäinkin hyväksi kansalaisiksi reformeerausmahdollisuuksiin."

3) Se suunta taas, joka rakentaa johtopäätöksensä niille tällaisille ominaisuuksille, jotka todella ovat olemassa ja perinnöllisinä, ja niiden oikealle ymmärtämiselle, tekee erehdyksen vain siinä peruskohdassa, johon jo ensimmäisessä luvussa tutustuimme, että käsittää yhteiskunnan samallaiseksi yhdistymäksi, kuin ovat kasvi- ja eläinkunnan muut yhdistymät. Kun se esim. lähtee rakentamaan johtopäätöksensä eri kansojen yhteiskunnallisesta kehityksestä fysiologisille ja anatomisille (ihmisruumiille ominaisille) rotuominaisuuksille, niin on se ottanut lähtökohdakseen seikan, joka todella

on olemassa, nim. ihmisten rotueroavaisuus, jota ei kukaan voi kieltää, eikä edes sen vaikutusta yhteiskunnalliseen elämään ja sen kehitykseen, yhtä vähän kuin kieltäisi vaeltavan kansanheimon tielle kohoavan vuoristonkaan olemassaolon ja niitä äärettömiä vaikeuksia, mitä vuoristo sille asettaa pyrkiessään eteenpäin. Mutta yhteiskunnallinen historia osottaa, että kaikista näistä todella olevaisista ihmiselimestön eroavaisuuksista huolimatta, eri rotujen, kansojen, heimojen, ihmisryhmien keskuudessa, on määrättyjen taloudellisten suhteiden vallitessa syntynyt samallaiset yhteiskunnalliset muodot, laitokset ja toimitsijat, sekä yhteiskunnallinen kehitys pääpiirteissään kulkenut samaa latua. Esim. nykyään kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä näkyy aivan yhtä hyvin menestyvän keltasen ja mustan kuin valkosenkin rodun keskuudessa. Rotuominaisuuksista huolimatta esim. Yhdysvalloissa vissiä yhteiskunnallisia yhdistymiä, kuten kunnallisia hallituksia, osakeyhtiöitä työväenjärjestöjä kehittävät j. n. e. yhtä hyvin neekerit, japanilaiset ja kiinalaiset ja indianit kuin valkoset, europalaisetkin. Samaan aikaan nykyään vielä eskimo elää enemmän tai vähemmän kommunistista elämää kaukana Grönlannin rantamilla ja jäätiköillä, samaten kuin rodullisesti hänen ehkä kaukaisin ihmisveljensä Indian arialainen kyläasukaskin. Ja jos kreikkalaiset olivat taiteellisia vanhalla ajalla, olivat sitä latinalaiset (italialaiset) keskiajalla, ja nyt uudella ajalla vuoronsa perään ja yht'aikaa melkein kaikki kansat ja niinpä kaikki yritykset selittää yhteiskunnallisia ilmiöitä ihmisen anatomisten rotu- y. m. sellaisten ominaisuuksien perusteella ovat täydellisesti epäonnistuneet.

Virheellisyys käsityksessä, että ihmisen perinnäiset ominaisuudet määräsivät hänen yhteiskunnallisen elämänsä kehityskulun, määräsivät yhteiskuntamuodon y. m., johtuu siitä, että käsitetään ihmiselimestön eri osat ja ominaisuudet näiden tai noiden hänen tekojensa syiksi

ja aiheuttajiksi, sensijaan kuin ne ovat inhimillisen elimistön välikappaleita, aseita, joiden kautta se toimii. ilmaisten tässä elimistökokonaisuudessa vaikuttaneiden vallitsevien syiden synnyttämän "määräyksen". Nämä **vallitsevat** syyt ovat hänen, ihmiselimistön kokonaisuuden ja muiden ihmisten keskinäinen vuorovaikutus, yhteiselämä, yhteiskunta, sen suhteet ja niiden puitteissa ihmisten toiminta. Nykyään jokainen jo helposti käsittää tämän todeksi, kun tulee kysymykseen sellaiset ihmiselimistön välikappaleet, kuin esim. näkö- ja kuuloaisti ovat. Tuskinpa kenenkään päähän nykyään enään pälkähtäisi lähteä sellaista teoriaa kehittämään, että eri kansojen yhteiskuntakehityksen todellisten vaiheiden syyt ja perusteet ovat löydettävissä niiden silmien tai korvien ominaisuuksista. Ihmiselimistöjen muiden osien suhde yhteiskunnan kehitykseen on sama, olkoon silmien asemasta kysymys yleensä aisteista, hermoista tai aivoistakin tai ihmiselimistöstä kokonaisuudessaan.

Ulkonainen luonto on se väliaines, ympäristö, medium, jossa yhteiskunnallinen kehitys tapahtuu ja ihmisten elimistön luontaiset ominaisuudet ovat niitä välikappaleita, organeja, joiden avulla yhteiskunta-kokonaisuuden lakien alaisena elävä ihmisyksilö toimii, toteuttaa, mitä tämän yhteiskunnan suhteet ja voimat hänet kulloinkin kutsuvat tekemään, olkoon sitten kysymys yksilöistä, ryhmistä taikka kokonaisista kansoista ja roduista mikäli tarkastamme niitä yksilöittäin. Ja samassa ulkonaisessa ympäristössä samallaisilla tai samoilla elimistöllisillä välineillä varustettuna, voi yhteiskunta panna ihmisyksilöt tai ryhmät tekemään mitä erilaisimpia tekoja, voi tehdä ihmisyksilöstä tavallisen laittoman murhamiehen taikka laillisen joukkomurhaajan, kenraalin; taskuvarkaan, joka suljetaan vankilaan ja neljänellä kerralla jossakin valtiossa steriliseerataan taikka maavarkaan, joka valitaan jonkun valtion senatin jäseneksi ja jonka jälkeläisistä odotetaan kaikista neroja,

suurmiehiä ja suurnaisia, mutta joista ani harvoin niitä tulee ja väitetyistä syistä ei koskaan.

Jos edellä kuvattu käsitys pitäisi sellaisena paik-
kausa kun sitä puolustetaan, niin kaikkein helpoin asia
olisi kehittää ihmeellisillä, kerrassaan ylikuonnollisilla
lahjoilla varustettuja ihmisiä, risteyttämällä joissakin
polvissa peräkkäin keskenään niitä, joita tämä yhteis-
kunta pitää erikoisen viisaina ja hyvinä, suurina neroina
ja että saataisiin mahdollisimman voimakas, nöyrä ja
tyytyväinen työihminen, oikea orjatyyppe, joka ei kos-
kaan tekisi kapinaa, samaten risteytettäisiin keskenään
sellaisia, jotka nykyään näitä ominaisuuksia suurim-
massa määrässä omaisivat ja niin se joidenkin filosofien
kuvaama yli-ihminen olisi silloin melko läheinen mahdol-
lisuus, samassa kun sillä olisi valmiiksi kehitettynä sel-
lainen järjestelmä orjineen, jossa jatkuva yli-ihmisenä
oleminen kävisi kapinain häntä häiritsemättä päinsä.

4) Vielä on yhteiskunnan kehityksen syiksi asetettu
joku **erikoinen** inhimillinen ominaisuus, sensijaan kuin
ihmiselimityksen ominaisuudet kokonaisuudessaan. Useim-
miten tämä erikoinen ominaisuus, joka niiden keksi-
jöllä on ollut yhteiskunnallisen kehityksen johtavana
tekijänä on, vaikka ei välttämättömästi aina, joku ihmisen
n. k. henkinen ominaisuus tai piirre. Niinpä eräs
teoria selittää ihmistahdon olleen yhteiskunnallisen kehi-
tyksen päätekijänä. Toinen asettaa tahdon sijalle pää-
määrä-pyrkimyksen, kolmas oikeudentunnon j. n. e.
joissa tapauksissa ei edes enään ole kysymys ihmiseli-
mistön "henkisistä" ominaisuuksista, vaan ilmeisesti
niiden tällaisten ominaisuuksien näennäisistä toiminnal-
lisista tuloksista, ilmiöistä.

Edelliseen verrattuna uudemmanaikaiselta kajahtaa
jo kun asetetaan yhteiskunnallisen kehityksen joh-
taviksi voimiksi ja tekijöiksi, ihmisvaistot, joita sitten
keksitään erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden selittä-
miseksi välttämättömästi sitä useampia, kuta useampi

yhteiskunnallinen ilmiö astuu selostettavaksi. Niissä lähdetään tavallisesti kaikkien elollisten olentojen perusvaistoista: itsensä säilyttämis- ja suvunjatkamisvaistoista ja kehitetään niistä sitten ystävyys-, seura-, sosialisuus-, uhrautuvaisuus- y. m. vaistoja vaikka kuinka pitkälle. Mikä kaikkien näiden todellinen merkitys on suhteessa yhteiskunnalliseen kehitykseen, on tullut jo siinä selityksi, kun edellä tarkastimme mikä on ihmiselimityn ominaisuuksien ja sen kokonaisuuden suhde yhteiskunnalliseen elämään, sillä kaikki ne ovat ihmiselimityn ja sen kokonaisuuden (yhteiskunnallisen elämän yksilöllisten välikappaleiden) määrättyjä perinnöllisiä tai saavutettuja toimintailmiöitä, jota kulloinkin määrättyä toimintaa eivät ne itse ole voineet aiheuttaa, kuten ei koskaan seuraus voi olla syyn syynä, vaan jonka toiminnan mainittujen välikappaleiden (elimityn, elinten ja aistinten) kautta, ovat yhteiskunnallisen elämän suhteet aiheuttaneet.

Mikä todellinen merkitys ulkonaisilla luonnon suhteilla ja ihmiselimityn sisällisillä ominaisuuksilla, aisteilla, elimillä, aivoilla ja niiden toiminnallisilla ilmiöillä, tahdolla, vaistoilla j. n. e. on yhteiskunnan kehityskulkuun yksityiskohtaisesti ollut, siihen tutustumme myöhemmin, kun lähdemme tarkastamaan miten yhteiskunnan kehitys on tapahtunut. Ja tutustumme myös niihin käsityksiin, mitä kullakin yhteiskunnan asteella sen muodon ja kehityksen syistä on syntynyt.

C. Kun sitten siirrymme itse yhteiskunnallisen elämän alalle, niin kohtaa meitä sielläkin sarja verrattain moninaisia suhteita, joita eri katsantokantain edustajat ovat esittäneet yhteiskuntakehityksen johtavina tekijöinä tai perustuksina. Perhelaitos, valtiolaitokset ja niiden toiminta, valtiollinen kokonaisuus, omistussuhteet, lait y. m. kaikki ovat tällaisia yhteiskunnallisia laitoksia, käsitteitä ja suhteita, jotka aikoinaan ovat eri selittäjillä saaneet olla koko yhteiskunnallisen elämän, yhteis-

kuntamuodon ja sen kaikkien muiden laitosten ja suhteiden perustuksina ja johtavina syinä, ja nykyään vieläkin niille koetetaan tiedemaailmassakin tällaista merkitystä kiistellä. Näiden käsitysten perusvirhe on siinä, että ne asettavat yhteiskunnallisen **kokonaisuuden** perustukseksi ja kehityssyyksi tekijän, joka on vain määrätty osa siitä kokonaisuudesta, jonka perustuksena ja johtavana kehitys-syynä sen pitäisi olla, kaiken lisäksi usein sellaisen yhteiskunnallisen osatekijän, joka ei kaikissa yhteiskunnissa ole ollut olemassa ollenkaan taikka aina tule olemaan, kuten esim. on valtiollisten suhteiden laita. Toiseksi, mitä tulee siihen toimintapuoleen, mitä nämä suhteet ja laitokset edustavat, niin siinä on kulloinkin kysymyksessä vain joku yhteiskunnallisen elämän erikoistoiminta, joka tyydyttää yhteiskunnallisen elämän määrätyn erikoistarpeen, sensijaan kuin niissä olisi kysymyksessä sellainen yleinen toiminta, jonka kautta yhteiskunnallisen elämän perustarpeet tulevat tyydytetyiksi, jonka yleisen toiminnan erikoisilmiöitä tai haarautumisia nämä ovat. Ja se yleinen toiminta, joka tyydyttää yhteiskunnan perustarpeet, joka antaa kaikille näille yhteiskunnan erikoistoimille ja niitä vastaaville erikoislaitoksille mahdollisuuden ilmetä, on kulloinkin vallitseva yhteiskunnallinen tuotanto, työ ja tuotteiden jako.

Sensijaan, että yhteiskunnan elämänvaiheita luettaisiin tähdistä, sen kehityskulku piirustettaisiin maantieteellisillä kuvioilla ja ilmastokartoilla ja sen mullistusten ja muutosten perusteet rakennettaisiin pääkallontittauksille ja ihmisten kasvokulman vaihteluille, on sen elämänvaiheita ne oikein ymmärtääkseen luettava sen tuotantosuhteista, sen kehityskulku piirustettava työkuvioissa ja tuotteiden jakokartoilla, siinä tapahtuneet muutokset ja mullistukset perustettava teollisille mittauksille, tuotanto- ja jakokulmille. Työ, tuotanto ja tuotteiden jako, siinä yhteiskuntaelämän erikoismer-

kit ja tunnustähdet, joissa se kaikkine vaiheineen ja mullistuksineen on tähän asti kulkenut ja tulee edelleenkin kulkemaan.

Miten työ, yhteiskunnalliset tuotanto- ja jakosuhteet ovat kaiken yhteiskunnallisen elämän, siinä ilmenevien erikoistoimintain ja niitä vastaavien laitosten, miten yhteiskuntamuotojen kehityksen ja muutosten perustekijöinä ja johtavina syinä olleet, ja miten kaikki tämä kehitys kulloinkin vallitsevien tuotanto- ja jakosuhteiden pohjalla vieläkin tapahtuu, se on se erikoiskysymys, johon tämä kirja koettaa vastauksen antaa.

Lopulliseksi määritelmäksemme "valtio"-tieteen tutkimusalasta saamme siis, että se tutkii ja selostaa yhteiskuntamuotojen, niiden yleisten laitosten, toimitsijain ja toimintajärjestöjen sekä näiden toimintapiirien keskinäisiä suhteita ja yleisyhteiskunnallista erikoista toimintaa, niiden kehitystä ja muuttumista, edistymistä tai rappeutumista.

Yhteiskuntaopin (valtiotieteen) tutkimisala.

Yhteiskuntamuodot ja niiden kehitys.

Yhteiskunnalliset toimitsijat, toimintajärjestöt ja laitokset, niiden keskinäiset suhteet ja kehitys.

Yhteiskunnallisten toimitsijain ja toimintajärjestöjen toiminta.

Kaikkien näiden suhde yhteiskuntataloudelliseen perustukseensa, se on, kulloinkin vallitsevaan tuotanto- ja jakojärjestelmään.

Yhteiskunnalliset lait, oikeudet, vapaudet ja morali, se on, yhteiskunnan vallitsevan kokonaisuuden, eri laitosten ja toimintajärjestöjen, sekä yhteiskuntaryhmien yhteiskunnallisen suhteiden ja toiminnan henkiset ilmaisuodot.

(Mitä tämän tieteen nimitykseen tulee, niin kuten aikasemmin jo huomautettu, sana valtiotiede (politics

tai science of politics, politeikka, kreikkalaisesta sanasta polis, kaupunki ja politeia, valtio) on siinä suhteessa puutteellinen, että se sanallisesti tarkoittaa tämän alan tutkimista vain siinä erikoisessa yhteiskuntamuodossa, joka kantaa nimeä valtiojärjestelmä, eikä sitä edellisissä ja sitä seuraavissa yhteiskuntamuodoissa. Täsmällisempää olisi nimittää tätä tiedettä yhteiskuntaopiksi, sosiatiikka, ja jättää sana sosiologia, yhteiskuntatiede tarkoittamaan yhteiskunnallisten elämänilmiöiden tutkimista kaikissa yleisissä suhteissa, sen **kaikkien** ilmiöiden perusteisiin nähden, kuten nykyään jo sosiologian tutkimisala määritelläänkin.)

9. Yhteiskunnat.

Missä tapahtuu muotojen muuttumista, siellä myös on havaittavissa määrättyjä selvästi toisistaan erotettavia muotoja, joita voi myös erikseen nimittää ja erikseen tutkia, vaikka mitään jyrkkää rajaviivaa ei olekaan eri muotojen välillä. Samoin voi yhteiskunnan yhtäjaksoisessa kehityksessä puhua toisiaan seuraavista eri yhteiskunnista ja niitä erikseen tutkia ja selostaa, vaikka niiden välillä mitään jyrkkää erotusrajaa ei todellisuudessa olekaan. Näin jokainen yhteiskuntamuoto ei ole vain pelkkä tieteen asian selvemmän käsitämisen vuoksi antama ehdollinen nimitys, vaan on se tällaisen nimityksen vastaava todellisuus, joka on ollut olemassa, vieläkin vallitsee taikka joka tulee vallitsemaan. Milloin yhteiskunnan kehityksessä voidaan sanoa kulloinkin uuden yhteiskuntamuodon syntyneen vanhan tilalle, on kysymys, johon nähden voi vastauksen antaa vain suhteellisuusperusteilla. Uusi yhteiskuntamuoto on astunut vanhan tilalle, milloin se on vallitsevasti tai määräävästi noussut yhteiskunnallisen elämän tärkeimpään puolten edustajaksi, vaikkakaan ei vielä sitä olekaan kokonaisuudessaan, eikä ole karkoittanut vanhan

yhteiskunnan jätettä likimainkaan kaikilta elämän aloilta pois, ei edes kaikilla aloilla vielä edes niiltä ylivaltaa riistänyt. Milloin sitten uusi yhteiskuntamuoto on saavuttanut sellaisen voimasuhteen, että se näin kohoaa yhteiskuntaelämän perussuhteissa vallitsevaksi, riippuu kulloinkin niistä tuotanto-järjestelmällisistä perusteista, joilla se syntyy, ne antaen uusille yhteiskuntamuodoille tällaisen ratkasevan voimasuhteen eri aikoina eri nopeudella. Jos varhaisimmat yhteiskuntamuodot tarvitsivat, voidakseen nousta vallitsemaan, yhteiskunnallisten perusteiden muuttumista kaikissa suhteissa ja niissä kaikissa ratkasevasti, se on ehdottomasti voimakkaammaksi, niin työjaon kehityksen yhtenä vaikutuksena on ollut myös se, että myöhemmät yhteiskuntamuodot päästäkseen vallitsemaan, tarvitsevat yhteiskunnallisten perusteiden muuttumista uutta muotoa vaativiksi tai edellyttäväiksi vain joissakin, nim. yhteiskunnallisen elämän sillä kertaa tärkeimmissä suhteissa suhteellisesti eikä enään ehdottomasti voimakkaimmiksi. Esim. sukuyhteiskunnan muuttuminen valtioyhteiskunnaksi edellytti määrättyä ehdottomasti ylivoimaiseksi kasvanutta muutosta niin hyvin yhteiskunnan kaikissa tuotantokuin sen jakotoiminnoissakin kokonaisuudessaan, sen sijaan feodalisen valtion muuttuminen porvarilliseksi toteutui pääasiassa silloisen yhteiskunnan jakotoiminnassa ja senkin määrättyssä muodossa, tuotteiden vaihdossa tapahtuneen muutoksen perusteella ensin.

Riippuen siitä, onko yhteiskunnallinen yhteys ihmisten välille syntynyt (työn synnyttämän keskinäisen avustuksen ja yhteistoiminnan aiheuttamana) sukulaisuus-, luokka- taikka teollisuus-suhteiden muodoissa, yhteiskunnat voidaan jakaa kolmeen pääryhmään, jotka ovat:

I. **Sukuyhteiskunnat.** Se keskinäinen avustaminen ja yhteiselämä, jonka työ ihmisten välille kehittää ja ylläpitää, syntyy ja tapahtuu pääasiassa vain suku-

suhteiden, yhteisen veriheimolaisuuden muodoissa, ollen vielä heikkoa, työ kykenee ryhmittämään yhteiskunnaksi vain toisilleen sukua olevat ihmiset; yhteiskunta tällä asteella onkin sentähden sangen kiinteä, ahdas ja yleensä pieni, samaan aikaan olevien eri yhteiskuntain erillisuus ehdoton taikka tavattoman jyrkkä; yhteiskunnallisia erikoisia toimitsijoita ja laitoksia ei ole ollenkaan, taikka ovat ne kehityksensä aivan alkuperäisellä asteella; yhteiskunnallisen elämän kaikki tehtävät suoritetaan alussa kokonaan ja loppuaikoina vielä vallitsevasti yhteisesti ilman tällaisia erikoistoimitsijoita; yhteiskuntamuodossa kehitys tapahtuu tavattoman verkallisesti.

Sukuyhteiskuntia ovat:

1. Alkuperäinen sukuyhteiskunta. Yhteiskunta yksyhtenäinen kokonaisuus, suku sellaisenaan ja erillään. Mitään yhteyttä suvun ulkopuolella olevien toisten ihmisten tai sukujen välillä ei ole. Myöskään ei suvulla ole mitään yhteiselämän erikoisia toimitsijoita tai laitoksia, vaan kaikki yhteiselämän toimet suoritetaan ilman niitä yhteisesti.

2. Ryhmäyhteinen sukuyhteiskunta. Yhteiskunta jakautunut jäsentensä toimintakykyisyyden perusteella määrättyihin merkitykseensä nähden erilaisiin ryhmiin, ikä- ja sukupuoliluokkiin, nämä nyt muodostaen alkuperäisen yhtenäisen kokonaisuuden, suvun; samaan aikaan se on myös jakautunut kahteen tai useampaan kaikki nämä toimintaryhmät käsittävään samankaltaiseen osaan, pari-sukuihin, jotka yhdessä sitten keskenään muodostavat eheän yhteiskunnallisen kokonaisuuden, sukuryhmän; yhteyttä ihmisten ja sukuryhmän kanssa, jotka eivät tähän sukuryhmään kuulu ei vielä ole, taikka alkaa sen ensimmäiset perusteet toisiaan vastaan käydyissä metsästyksissä juuri kehittyä. Erikoisia yhteiselämän toimitsijoita ja niitä vastaavia laitoksia ei vielä ole, vaikka joissakin suhteissa jo keskimäinen ikä-

luokka molemmista sukupuolista ilmenee yhteiskunnan yleisten asioiden pääasiallisimpana järjestäjänä ja toimittajana.

3. Sukuliittoinen yhteiskunta. Yhteiskuntakokonaisuus muodostuu keskenään todellisesti tai oletetusti samaa alkuperää olevista **taloudellisesti itsehallinnollisista** suvuista, ollen niiden järjestetty, vaikkakaan ei teennäinen ja vapaa liitto; yhteyttä tällaisen liiton ulkopuolella olevien ihmisten tällaiseen liittoon hyväksymisessä ja sukujen ja sukuliittojen välillä voi nyt jo syntyä yhteisissä metsästyksissä, kalastuksissa, tai hyökäys- ja puolustussodissa toisia sukuliittoja y. m. vastaan; liittoon kuuluvissa suvuissa ja koko liitossa kokonaisuudessaan on nyt syntynyt erinäisiä yleisiä asioita edustavia toimia ja niitä vastaavia laitoksia sekä toimisijoita, jotka alussa ovat vain tilapäisiä ja kaikille suvun täysikiykyisille jäsenille avoimia, mutta jotka vähitellen sitten kehittyvät yhä vakinaisemmiksi ja suvun ja sukujen määrättyjen jäsenryhmäin tai jäsenen ominaisiksi toimiksi, yhteiskunta jakautuen luokkiin; jokainen suku alkaa jakautua sukua pienemmiksi erinäisiksi, yhä itsenäisemmiksi kehittyviksi talouskunniksi, perheiksi, joihin lopullisesti koko sukujärjestelmä hajoaa, perhekuntain välisten sukusiteiden täydellisesti särkyessä.

II. Valtioyhteiskunnat. Yhteiskunnallinen yhteys perustuu näissä yhteiskunnissa eri perhekuntain välillä luokkasuhteiden perustukselle, yhteiskunta ollen luokkayhteiskunta, sen yleinen yhteys ja siitä johtuvat etuisuudet palvellen pääasiassa kulloinkin vallitsevan luokan etuja; yhteiskunta on jo tavattoman laaja ja kokoomukseensa nähden höllä, vapaa, avoin kaikille, ulkopuolisillekin, jotka sitoutuvat sen asettamien ehtojen alaisina elämään; yhteys eri yhteiskuntain välillä on jo mitä moninaisin ja kehittyä yhä kiinteämmäksi; yhteis-

kunnallisia erikoislaitoksia ja toimitsijoita sekä toimitsijajärjestöjä on myös mitä moninaisempia, ne ja niiden yhteys, valtiokoneisto ollen kulloinkin vallitsevain luokkain jäsenten pääasiassa täyttämiä ja palvelen vallitsevain luokkain etuja, ilmaisten toiminnassaan niiden yhteiset pyrkimykset ja tahdon; yhteiskunnallinen kehitys, yhteiskunnallisten muotojen muuttuminen, vanhojen hajoaminen ja uusien rakentuminen ollen jo verrattain nopea ja jyrkkä; yhteys jonka luokkasuhteet eri perhekuntain välille synnyttävät ja jota ne yhteiskuntana (valtiona) ylläpitävät tapahtuu maantieteellisten alueiden puitteissa, joiden rajat yhä laajenevat ja käyvät vähemmän huomattaviksi, katoavat sikäli kuin eri valtioiden välinen yhteiselämä kasvaa kiinteämmäksi.

Valtioyhteiskunnat ovat:

1. Esifeodalinen valtio. Perustuu sukuliittoaikaiselle heimojärjestölle, jossa jokaisessa suvussa perhelaitos on jo kehittynyt määrääväksi; vallitsevan luokan muodostavat ensi tilassa sukujen vanhimmat (patriarkat perheineen, siitä nimitys patriarkalinen heimo järjestelmä) ja myöhemmin niiden rinnalla ja alaisina myös perhekuntain johtajat, päät; yhteiskunnalliset yleiset toimet suorittavat nämä sukujen vanhimmat, myöhemmin myös muut perhekuntain päät; sukujen yleinen jäsenistö on vielä vapaata, sen toiminnan johtaminen ja työn tuloksien jakaminen sekä siinä osittainen riistäminen (paremmin eläminen) muodostaen vallitsevan luokan erikoistehtävän; varsinainen riistäminen ilmenee karjan ym. ryöstöissä ja sotavankien orjiksi tekemisessä, niiden kautta vallitsevan luokan erikoisomaisuus ja -asema nopeasti kasvaen.

2. Orjavaltio. Kehittyen sukuliittoaikaisesta esifeodalisesta valtio-yhteiskunnasta (patriarkalisesta heimojärjestelmästä) se alkuasteillaan on vielä todellisesti tai oletetusti samaa sukualkuperää olevien perhekuntain, pian n. k. orjatalouskuntain kiinteä yhteys, vallitsevat luokat

muodostuen sukujen vanhimmista ja sūkuihin kuuluneiden perhekuntain johtajista, myöhemmin yleensä kaikista, jotka omasivat itsenäisen talouskunnan, orja-isännät; kaikki yhteiskunnalliset yleiset toimet ja laitokset ovat alussa avoimet vain sukukuntasille ylimyksille (sukujen ja perheiden johtajille), myöhemmin kaikille kansalaisille, se on, niille orjatalouskuntain täysi-valtaisille jäsenille, jotka kuuluivat orjain hallitsijoihin, orjatyövoiman riistäminen, kurissäpitäminen ja jatkuva uudistaminen pääasiassa vallotusten kautta, muodostaa tämän valtiomuodon hallitsevain luokkain yhteisen perustoiminnan.

3. Feodalinen valtio. Kehittyä myös suoranaisesti sukuliittoisesta esifeodalisesta valtio-yhteiskunnasta, ollen alkuasteillaan, kuten orjavaltiokin samaa sukuperää olevien perhekuntain melko vapaa ja höllä yhteys. Vallitsevat luokat siinä muodostuvat alussa sukujen ja sukukuntasten perhekuntain perinnöllisistä johtajista, vanhimmista, myöhemmin alkuasteella valinnallisista sotapäälliköistä ja näiden vapaista, vieläpä epävapaitakin seuruelaisista ja kaikkien näiden jälkeläisistä, varsinaiset läänitysten haltijat, feodalihererrat; sekä kaikista vapaiden itse maataomistavien talouskuntain isännistä jälkeläisineen, vapaat talonpojat, nämä myöhemmin kehittyen edellisistä riippuvaisiksi ja niiden riistonalaiseksi luokaksi, yhdessä niiden perhekuntain kanssa, jotka alunpitäen eivät ole itse maata omistaneet, vaan olivat olleet etupäässä ensimmäintä luokasta riippuvaisia; yhteiskunnalliset yleiset toimet ja laitokset ovat avoimet alussa kaikille vapaille maanomistajille, myöhemmin vain feodaliherroille; yhteiskunnan pienemmissä jaostoissa, kuten kylä-, pitäjä- ja satakunnissa erikoisasioissa vapaille talonpojillekin, hallitsevain feodaliherrain yleisten valtiollisten laitosten yhteisen perustoiminnan muodostavat alustalaistensa ja myöhemmin vapaiden talonpoikainkin verotyön riistäminen, heidän

kurissa pitämisensä ja laajentamalla läänityksiään ja alustalaistensa tai heistä riippuvaiden talonpoikain lukumäärää riistonalaisten lisääminen.

4. Pikkuporvarillinen kaupunkivaltio. Kehittyy edellisen puitteissa ja sille vastakkaisena. Muodostuu talonpoikaisalkuperää olevista kauppaa ja erinäisiä käsitöitä harjottavista perhekunnista. Vallitsevat luokat, kaupunkiylimystön muodostavat alussa johtavat kauppiasperheet, myöhemmin käsityöläismestarit, ammattikuntain jäsenet; kaikki yleiset toimet ja laitokset ovat avoimet vain näiden vallitsevain luokkain jäsenille, joskus valinnallisesti ja kaikille tasasesti, sittemmin vain joillekin johtavien perheiden jäsenille ja kulkien toimet perinnöllisestikin; ulospäin kaupunkivaltio laitoksineen tarkoittaa sen vallitsevain luokkain etujen puolustamista ja edistämistä feodaliherroja vastaan ja erikoisten kauppa- y. m. etuoikeuksien ja erikoisetujen valvomista ja edistämistä ympäröivään talonpoikaismaailmaan nähden; kaupunki-sisäisesti ne tarkottavat pikkuporvariston yhteisten etujen ajamista kaupunkien yleistä väestöä, kisällejä, oppipoikia ja sekatyöväkeä, puolitalonpoikia vastaan, niiden kurissa pitämistä ja kaupunkiporvariston yhteiseksi hyväksi käyttämistä.

5. Ehdoton ja valistunut yksinvalta. Kehittyy feodalisesta valtiojärjestelmästä ja muodostuu kaikista niistä perhekunnista, kuin molemmat edelliset yhteensä, vallitsevat luokat siinä ollen myös samat, kuin edellisissä yhteensä, mutta kauppa- ja myöhemmin teollisuusporvaristo vähitellen nousten yhteiskunnan tärkeimmäksi vallitsevaksi luokaksi; valtiolaitokset ja niiden toimitsijat edustaen kahta etuihinsa nähden ristiriitaista luokkaa, alussa voimakkaammin feodaliylimystöä ja myöhemmin yhä enemmän porvaristoa, voi näennäisesti esiintyä itsenäisenä, ikäänkuin kaikkien luokkien yläpuolella olevana ja todellisuudessakin asettua milloin

toista ja milloin toista hallitsevista luokista vastaan, nojautuen silloin etupäässä toiseen ja valvoen sen mukaisesti enemmän sen etuja; valtiolaitokset ja toimet ovat kuitenkin alussa yksinomaan, myöhemmin etupäässä avoimet vain feodaliylimystölle; vallassaolevain luokkain riistonalaisiin, nim. talonpoikiin, maaorjiin, kaupunkiköyhälistöön ja käsityöläisapulaisiin nähden, ehdoton ja n. k. valistunutkin yksinvaltainen valtio esiintyy niiden kurissapitäjänä, proletariseeraantuvien ainesten taltuttajana ja porvarilliseen järjestykseen kesyttäjänä, sekä ulospäin kummankin vallassaolevan luokan erikoisetujen puolustajana ja laajentajana.

6. Perustuslaillinen porvarivaltio. Kehittyy suoranaisesti edellisestä ja muodostuu feodaliisiin luokkiin, maajunkkarit, byrokratit ja talonpojat, sekä pikkuporvaristoon kuuluvien ryhmäjätteiden porvarillistuneista perhetalouskunnista, niiden lisäksi kauppa-, teollisuus- ja rahakapitalisteista ja palkkatyöväestä, siinä tärkein ryhmä ollen teollisuustyöväki; valtiolliset laitokset, niiden toimitsijat ja toimet edustaen määräävästi vallitsevia kapitalistiluokkia ja niiden eduista riippuen ja toisella sijalla myös mainittujen feodalisten vallitsevain luokkain jätteiden ja pikkuporvaristonkin häviäviä etuja; valtiolliset laitokset ja toimet ovat avoinna kaikille, jotka vallitsevain luokkain etujen mukaan syntyneet ehdot kansalaisiksi hyväksyvät ja jotka täyttävät määrättyt muut niiden asettamat ehdot; valtiolliset laitokset ja toimitsijat toimissaan perustuvat vallitsevain kapitalististen luokkain keskinäiselle sopimukselle, niiden määrättyjen lakien muodossa esitetylle yhteiselle tahdolle, perustuslaeille, ollen määrättyssä järjestyksessä näiden luokkain valituille, nimiteityille tai muuten nousseille edustajille parlamentin, ministeristön tai puoluekoneistojen välityksellä edesvaatunnaiset; nimellisesti minkä muotoisena tahansa, perus-

tuslaillinen porvarivaltio on kapitalistiluokkain määrävain etujen puitteissa kaikkien vallitsevien luokkien riistoetujen puolustajana ja edistäjänä etupäässä palkkaköyhälistöläisiin nähden, joiden kurissa- ja riistonalaisena pitäminen väkivaltaisilla tai rauhallisilla keinoilla, valtiollisilla vehkeilyillä, harhaanjohtamisella y. m., kehitty sen lopulliseksi ja ainoaksi päätarkotukseksi; ulkonaisissa suhteissa se ilmenee kyseessä olevan valtion kapitalististen luokkien kauppa-, teollisuus- ja pankkietujen valvojana ja laajentajana, joutuen siinä yhä enemmän n. k. kansainvälisten sopimusten poluille, laajentaen näin porvarivaltioita yli maailman käsittäväksi liittovaltioksi, sen tarkoitusperä palkkaköyhälistöön nähden pysyen kuitenkin samana.

III. Teollisuusyhteiskunta. Kehitty edellisen seuraajaksi, sen yhteiskunta-tuotannollisen toiminnan puitteissa, jolle edellinenkin perustui, mutta se jääden siihen nähden yhä suurempaan ristiriitaan. Muodostuu yhteiskunnan eri tarpeita tuottavista tai näitä tarpeita jakavista teollisuusryhmistä, taloudellisesti tasa-arvoisten ihmisten teollisista liitoista; luokkia ei ole, ja siksi yleisyhteiskunnalliset laitokset ja toimet ovat kaikille avoimet, edustaen kaikkia yhteiskunnan jäseniä, niiden toimintaluonne kehittyen samaksi kuin on kaiken muunkin tuotannollisen työn luonne, joten ne sulautuvat yhteiskunnan yleiseen teollisuuselämään, lakkaavat ole-masta mitään erikoistoimia ja erikoislaitoksia; kaikki yhteistoiminta, teollinen tuotanto ja tuotteiden jako tarkoittaa kaikkien yhteistä ja tasa-arvoista hyvinvointia, yhteiskunnan jäsenistö teolliuksittain itse kaikkia järjestäen ja määräten; laajuuteensa nähden tämä yhteiskunta käsittää koko maapallon ne yhteiskunnat suoranaisesti, jotka ovat taloudellisesti tälle asteelle jo kehittyneet ja epäsuoranaisesti, niiden kanssa tasa-arvoisessa liitossa ne, jotka mahdollisesti eivät vielä ole sitä saavuttaneet.

Nykyään vielä on tämä yhteiskuntamuoto se ihmiskunnan saavuttamaton aste, jota kohti se nykyisen taloudellisen järjestelmän puitteissa ja kehitysvoimain vaikutuksesta nopeasti kehittyi.

YHTEISKUNNAT.

I. Sukuyhteiskunnat:

1. Alkuperäinen sukuyhteiskunta.
2. Ryhmäyhteinen sukuyhteiskunta.
3. Sukuliittoinen yhteiskunta.

II. Valtioyhteiskunnat:

Feodaliset valtiot:

1. Esifeodalinen (patriarkallinen) valtio.
2. Orjavaltio.
3. Feodalinen valtio.

Porvarilliset valtiot:

4. Kaupunkivaltio.
5. Ehdotus ja valistunut yksinvalta.
6. Perustuslaillinen porvarivaltio.

III. Teollisuusyhteiskunta.

(Valtiotieteessä on jo vanhalta ajalta asti kulkenut tapana ryhmittää valtiot sen mukaan, kuka tai kutka nimellisesti niissä valtaa edustavat ja millä tavalla nämä ovat vallan edustajaksi päässeet. Niin esim. vanhan ajan orja-valtiossa erotettiin eri valtiomuotoja, joita kutsuttiin sen perusteella kuinka suurilukuisina ja missä keskinäisessä suhteessa toisiinsa todellisesti tai kuvitellusti vallassaolevan luokan jäsenet ottivat hallitsemiseen osaa, monarkioiksi (yksinvalloiksi), aristokratioiksi (ylimysvalloiksi) ja demokratioiksi (kansanvalloiksi), jokainen näistä valtiomuodoista perusteisiin ja yleisiin tarkotusperiinsä nähden kuitenkin tarkottaen samaa, nim. orjain kurissapitämistä, niiden hankkimista y. m. s., olivat siis

kaikki orjavaltaioita. Samoin ne satunnaiset tyranniat, "mielivaltaset" yksinvallat, joiksi orjavaltaio saattoi tilapäisesti muuttua, edelleen itämaiset despotiatkin, mielivallat, olivat vain määrätty muoto orjavaltaioista. Nykyaikana puhutaan tasavalloista (respublica, "yleinen asiaiin" valtio sanallisesti) kuningas-, keisari-, ruhtinas-, suuriruhtinas-, sulttaani- y. m. s. kunnista, jotka kaikki, mikäli ne ovat porvarillisia perustuslakivaltaioita, kuitenkin tarkottavat samaa ja ovat perusteissaan, tarkotusperiltään y. m. samallaiset. Esim. presidentti Diaz Mexikossa oli todellisesti paljon enemmän maassaan "kuningas," se on, vallanpitäjä, mikäli kuningasnimityksellä sitä on ymmärretty, kuin koskaan kuka mielivaltainen kuningas 17:nneltä vuosisadalla tahansa, samoin Yhdysvaltain presidentti edustaa paljon suuremmassa määrässä yksilöllistäkin määräämisvapautta, kuin esim. Englannin kuningas, josta sanotaan, että hän on enään pelkkä parlamentin nimileimasin j. n. e. Ryhmitää nykyajan valtaioita niiden hallitusten etunenässä olevien edustajien tittelien mukaan, johtaa ehdottomasti mitä ristiriitaisempiin käsityksiin näiden valtaioiden todellisesta luonteesta, jolla ei ole enään mitään oleellista merkitysyhteyttä näihin titteleihin nähden. Kuitenkin jossain määrin ehdollisessa merkityksessä on eri valtiojärjestelmiä verrattaessa käytettävä tällaisia tieteellisesti epätarkkoja nimityksiä, kuten edellä olemme tässäkin kirjassa joutuneet käyttämään nimitystä "ehdoton ja valistunut yksinvalta," vaikka todellisuudessa sekään ei mikään yksinvaltainen valtiojärjestelmä ollut.)

YHTEISKUNNAT

IHMINEN ELÄINASTEELLA.

1. Apinaihminen

Luonnontieteiden ja varsinkin elollisen kehitysopin (biologian) alalla viime vuosikymmeninä tapahtunut tavattoman nopea edistys on käsityksen ihmisen apina-alkuperästä tehnyt jo niin laajasti levinneeksi ja samassa kaikissa suhteissa vakiintuneeksi, että sen suhteen ei tarvitse pitempiä selostuksia tuhlata ja kaikkein vähemmän lähteä sitä enään todistelemaan. Nykyään myös jo alkaa olla n. k. yleistietoa, että vaikka ihminen suoranaisesti polveutuu n. k. ihmisapinoista, ei se kuitenkaan polveudu mistään nykyaikana elävästä ihmisapinajista, gorillasta, shimpansista, orang-utangista ja gibbonsista, joiden läheinen sukulainen se ihmisapina, (pithecanthropus) on ollut, josta ihminen on lähtenyt kehittymään. Jokainen, joka tietää tai aavistaa kotikoiran kehittyneen sudelle ja ketulle hyvin läheisestä koiraeläimestä, ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen, että luulisi koiran nykyaikaisesta susi- tai kettu-eläimestä kehittyneen, sillä niin monenlaisia, milloin kettuun, suteen, hyenaan j. n. e. vivahtavia koiralajeja nykyään löytyy, jotka heti tällaisen käsityksen hälventävät.

Nykyään ei sentähden enään tiedemaailmassa riidelläkään siitä, polveutuuko tai eikö ihminen jostakin korkeimmasta apinalajista, vaan koetetaan selvittää kysymystä, miten ja milloin on ihmisen kehitys ihmisapinasta alkanut ja minkä kehitysasteiden läpi se on kulkenut, ennen kuin on saavuttanut nykyisen, n. k. sivistysasteen. Tässä ovat monet kysymykset astuneet lisäpulmana eteen, vaatien ratkaisuaan, joita m. m., on kysymys, ihmisrotujen alkuperästä. Niin onkin syntynyt pääasiassa kaksi tavallaan vastakkaista käsityskantaa selittämään ihmiskunnan alkuperää. Toisen mukaan ihmiskunnan kaikki rodut arvellaan kehittyneen samasta ihmisapinalajista, joka sitten on jo verrattain sangen varhaisella kehitysasteellaan lisääntyessään siirtynyt yli koko maapallon kuumen vyöhykkeen ja eri alueille asettuneet ryhmät siitä sitten tulleet eri rotujen kantaryhmiksi. Toinen otaksuua sensijaan arvelee ihmiskunnan kehittyneen alunpitäen useammasta eri ihmisapinalajista, jossa tapauksessa esim. kääpiökansat Afrikassa, Suurilla Sundasaarilla ja Australiassa olisivat alunpitäen kehittyneet ruumiillisesti ja henkisesti alemmasta ihmisapinasta. Tämä käsitys, vaikka tulisi todistetuksi ei ole kuitenkaan lopullisesti kysymystä ollenkaan ratkaissut, sillä senjälkeen jäisi sittenkin vielä kysymys, milloin ja miten ne ihmisapinat, niiden joukkoon luettuna nykyisten ihmisapinain kantaisät (gorillain, shimpansien j. n. e.), kehittyivät ja haaroittuivat siitä apinalajista, joka on niiden yhteisenä kantajuurena ollut. Näin edellinen selitystapa, että ihmisrodut ovat alkuaan kaikki olleet yhtenä, on lopullisesti sittenkin pätevin, varsinkin kun se jättää kysymyksen siitä asteesta ja ajasta, milloin tämä rotuihin jakautuminen on tapahtunut, erikoisen tutkimuksen selitettäväksi.

Mitä sitten tulee ihmiskunnan ikään, niin siinä suhteessa kysymyksen ratkaisu riippuu paljon siitä, mistä ihmiskunnan alkuperä aletaan laskea. Jos otetaan

huomioon ihmiskunnan aivan varhaisimmat kehitysajat, ne jolloin ihminen vielä oli varsinaisesti apina-ihminen, niin ihmiskunnan iäksi voidaan saada aina kolmeen ja puoleen miljoonaan vuoteen asti, jonka ajan tiede todistaa apinaihmiä maapallollamme eläneen. Mutta jos ihmiskunnan ikä aletaan laskea siitä, kun ihminen jo selvästi eroaa kaikista muista ihmisapinoista sen perusteella, että hän erikoisesti valmistaa aseensa, mitä käyttää, niin tämä aika lyhenee jo sangen paljon, noin 750,000—300,000 vuoteen. Kaikki seikat viittaavat siihen, että ihminen tällöin jo on ollut jakautunut eri rotuihin, joiden alkuperäisten edustajien jätteitä on tavattu hyvin laajasti Vanhasta maailmasta, myöhemminä vuosina myös Uudestakin maailmasta, ensin Argentinasta, joiden löytöjen todistuspätevyys lienee vielä kyseenalaisena ja nyt aivan hiljan Pohjois-Amerikasta, nim. Floridan valtiosta, joista jätteistä väitetään, että ne todistavat ihmisten asuneen tällä maanosalla jo noin pari sataa tuhatta vuotta sitten.

Ihmisoppi (anthropologia) sen perusteella, mitä ruumiillisia muutoksia ihmisessä on tapahtunut kehityksensä ihmisapinasta ihmiseksi, jakaa tämän ihmisen alkukehitysajan seuraaviin kehitysasteisiin: 1) Apinaihminen (Pithecanthropus), jolloin ne seikat ihmisen elimistössä ja ympäristössä alkavat vaikuttaa, jotka ruumiillisessa suhteessa erottavat hänet muista ihmisapinoista **erikoiseen** kehityssuuntaan; 2) Pystyssä kävelevä apinaihminen (Pithecanthropus erectus), ruumiin lihakset ja luut ovat keskinäisessä suhteessaan kehittyneet sellaisiksi, että pystyssäkäveleminen on käynyt hänelle ei ainoastaan mahdolliseksi, mutta määrättyssä suhteessa välttämättömäksi, normaliliikkumistavaksi, kantapäälun voimakas kehitys erikoisesti sitä osottaen; 3) Puhuva apinaihminen (Pithecanthropus aulalus), elimistössä lisäkehitys ilmiönä ollen kurkunpään rustojen ja äänijänteiden muodostuminen sellaisiksi, että äänijaollinen puhe on

käynyt mahdolliseksi. Nämä ihmisruumiin elimistölli-
set kehitykset eivät kuitenkaan vielä olleet ihmisen
yhteiskunnallisen elämän kehittymisen syinä tai määrää-
vinä tekijöinä, vaan ne ovat vain helpottaneet ihmisen
kehityttymistä yhteiskunnalliseksi eläjäksi, kun sitten
ne syyt ovat tulleet vaikuttamaan ja hänen kehitystään
määräämään, joille tämä erikoiskehitys perustuu.

2. Apinaihmissen kehittyminen yhteiskunnalliseksi ihmiseksi.

Olemme ihmiselämän eläinasteen ja yhteiskunnalli-
sen asteen rajalla. Kysymys, miten apinaihminen kulki
tämän rajan ylitse on mielenkiintoisimpia kysymyksiä.
samassa kun se on monessa suhteessa melko vaikeakin
ratkaista. Kuitenkin on tiede viime vuosina monelta
eri taholta siihen käsiksi käyden kyennyt luomaan yhä
enemmän valaistusta siihen ja antamaan jonkunlaisen
melko pätevän yleiskäsityksen tästä suuresta muutok-
sesta. Apinaihmissen kehittyminen pystyssä käveleväksi
ja lopulta puhuvaksi apinaihmiseksi oli tapahtunut, kuten
edellä jo havaitsimme siten, että hänen elimistönsä oli
saanut uusia ominaisuuksia. Tämä oli tapahtunut ulko-
naisten luonnonsuhteiden vaikutuksesta, jotka apina-
ihmiseen nähden olivat täytyneet muuttua sellaiseen
suuntaan, että synnyttivät hänen elimistöössään tällaiset
muutokset. Sellaiseksi ulkonaisen luonnon muutokseksi
tiede selittää apinaihmissen siirtymisen yksinomaan tai
pääasiassa hedelmä- ja kasviravinnolta myös liharavin-
nolle, se on, käyttämään ravintonaan kaikenlaisia maa-
ja vesieläimiä, ja lintujakin ravintonaan, joita saattoi
tavotella. Tämä siirtyminen liharavinnolle on voinut
tapahtua useistakin eri syistä, niistä pääasiallisemmat
luultavastikin ollen hedelmäravinnon suhteellinen niuk-
kuus yhä lisääntyviin ihmisapinoihin nähden, hedelmära-
vinnon puutteessa ne apinaihmiset joutuen turvautumaan

muuhun ravintoon, jotka jäävät syystä tai toisesta hedelmäravinnon suhteen huonommalle puolelle siinä taistelussa ravinnosta, mitä eläinkunnassa yleensä ja tietenkin apinamaailmassakin vallitsi ja vallitsee; toiseksi ihmisapinalajin lisääntyessä sen leviäminen yhä laajemmille asuma-alueille ja siis joutuminen ulos siitä piiristä, jossa hedelmäravinto saattoi olla pääravintona, piiriin jossa täytyi turvautua liharavintoonkin ja yhä suuremmassa määrässä; kolmanneksi joku suurempi luonnonmuullistus, kuten ihmisapinain asuma-alueille asti tunkeutunut jääkausi, joka työnsi ei ainoastaan ihmisapinan, vaan hänen muutkin viidakkotoverinsa uusille asuma-alueille, lauhkeaan ja lopulta nykyisiin kylmiin vyöhykkeisiin asti, taikka joka tappoi ihmisapinalta hedelmäravinnon, pakottaen hänen turvautumaan entisellä asuma-alueellaankin pysyen liharavintoon.

Siirtyessään yksinomaan hedelmä- ja kasviravinnolta liharavinnolle ja niiden uusien elinehtojen alaiseksi yleensä, jotka hänelle liharavinnon pyydystäjänä aukenivat, ei ihmisapinalla ollutkaan tällaisen ravinnon nojalla elävän eläimen elimiä, petojen nopeutta, raateluhampaita, kypäliä, kynsiä, voimia, vaan kaikissa näissä suhteissa hän oli hedelmäsyöjänä puutteellinen. Kaiken lisäksi ne pedot, joiden aikana ihmisapina siirtyi liharavinnolle, ovat olleet nykyajan vastaavia sukulaisiaan paljon suuremmat, voimakkaammat ja vaarallisemmat viholliset kehittyvälle apinaihmiselle, sapelihampainen tiikeri, suuri luolakarhu, jättiläis-susi, mastodontti ovat kaikki tämän ajan eläinkunnan mahtavia edeltäjiä. Ainoastaan yhdessä suhteessa ihmisapina saattoi liharavinnon käyttäjänä pitää puoliaan siinä uudessa ympäristössään. Johon oli siirtynyt ja se oli siinä, että hän oli jo edellisellä asteella kehittynyt henkisesti näitä petoja paljon korkeammalle asteelle, hänellä oli niitä paljon kehittyneemmät aivot. Ja niin, missä hänen kätensä ei työskentele, ei ulotu, ei pärjää, siinä astuvat hänen aivonsa

puutteelliselle kädelle avuksi, ne helpommin kuin muiden eläinten aivot yhä uusiintuvista samallaisista tapauksista huomaavat sen seikan, mikä siinä oli pulasta auttajana, muistavat sen ja alkavat johtaa sellaisen seikan avukseen käyttämiseen. Samaten, missä hänen jalkansa olivat liian hitaat pelastamaan häntä pulasta taikka auttamaan häntä saalistaan tavottamaan, siinä jälleen hänen aivonsa tulevat hänelle vihdoin avuksi, herkempinä kuin muiden eläinten aivot ottaen vastaan yhä uusiintuvain tapausten, yhä uusiintuneiden vahinkojen vaikutukset, niissä lopulta syntyen sellaisesta tapauksesta käsitys, varsinkin tapauksesta ja tavasta, jonka kautta suuresta pulasta ja hengenvaarasta pelastuttiin ja pian seuraa sitten tällaisen käsityksen tietoinen noudattaminen, käytäntöön sovittaminen joka kerta kun samallinen tilanne syntyy. Ihminen alkaa **tietoisesti** toimia hankkiessaan itselleen ravintoa, suojaa ja turvallisuutta, **tietoisesti** toimia sukupuolitoverinkin etsinnässä ja kilpailussa itselleen voittamisessa.

Se seikka, että tässä olemassaolon ankarassa taistelussa, nim. sekä sen siinä puolessa, joka koskee kunkin yksilön itsensä säilyttämistä että siinäkin puolessa, jonka kautta tulee ratkaistuksi, kutka yksilöt tulevat jättämään jälkeläisiä ja elämän taisteluun nähden perinnöllisiin ominaisuuksiin nähden voimakkaimpia jälkeläisiä, se seikka, että tässä ihmisapinain olemassaolon taistelussa ne yksilöt kaikin tavoin paremmin pitävät puoliaan, paremmin säilyvät ja jättävät ominaisuutensa suuressa määrässä perinnöksi, jotka ovat "**viekkaimpia,**" vähitellen kehittää aivojen käyttämisen apinaihmissen pääasiallisimmaksi keinoksi, elimeksi elämänehtojensa hankkimisessa; apinaihmisestä tulee **ensitilassa aivollisesti eli harkinnallisesti** toimiva olento. Tietoista toimintaa olemassaolonsa turvaamiseksi ja edistämiseksi, kutsutaan **työksi**.

Apinaihminen lakkaa ja yhteiskunnallinen ihminen;

se on ihminen tämän sanan vallitsevassa merkityksessä alkaa, missä edellinen alkaa **tehdä työtä**. Työ on inhimillisen elämän alku, se on myös sen perustus ja sen kautta yksin ihminen on koko muun luonnon yläpuolella, sen kautta yksin kaikkia muita elollisia olentoja voimakkaampi, niiden ja luonnon herra, sen kautta yksin lopulta itsensäkin yksilönä ja yhteisönä hallitsija.

(Jotkut tiedemiehet ovat sitä mieltä, että jo tällä yhteiskunnallisen ihmisen aivan alkuasteella alkavat ihmisten keskuudessa sukupuolet henkisiin ominaisuuksiinsakin nähden erota toisistaan, miespuolet kehittyen naispuolia viekkaimmiksi ja sentähden, että täytyivät muun lisäksi urosten keskinäisessä kamppailussa naaraksesta, voittaa toisensa, siinä ne paremmin pitäen puolensa, jotka käyttivät enemmän aivojaan, olivat terävämpiä, viekkaampia. Tämä ominaisuus erikoisesti juuri miehenpuolten perinnäisenä ominaisuutena näiden tiedemiesten mukaisesti olisi sellainen, mitä Darwin kutsui sekondäri-seksi, eli toisarvoiseksi perinnäiseksi ominaisuudeksi, sen perusteella, että se on riippuvainen sukupuolisuhteesta, kuten esim. niistä johtuen lintujen keskuudessa koiras yleensä on värillisempi suliltaan kuin naaras ja palataksaan ihmisiin, mies on parrallinen, jota vastoin naisella harvoin sitä ominaisuutta havaitaan. Päinvastoin naisissa näiden samojen tiedemiesten mukaisesti samaan aikaan kehittyi voimakkaammin se puoli aivojen toiminnasta, joka ilmaisee keskinäisyyden, solidarisuuden y. m. sellaisen arvon ja sellaisen herkemmin aina eri suhteissa julkituomisen, johtuen tämä siitä, että naisella äitinä olo kehittää läheistä huolehtimista toisistakin ihmisistä, nim. lapsistaan, joka sitten tällä asteella kehittyi **tietoiseksi** sellaiseksi huolehtimiseksi. Olkoon alkanut milloin tahansa ihmisen jakautuminen henkisiin kykyihinsä nähden eri sukupuoliin, vaikka jo näin aikasin, pääasia kuitenkin on, että se on tapahtunut vasta silloin kuin apinaihminen kehittyi ihmiseksi, se on, kun hän alkoi

tehdä työtä ja on se siis tapahtunut työn vaikutuspiirin sisällä, ollen silloin yhteiskunnallinen ilmiö, eikä tässä suhteessa mikään elimillisen luonnon ilmiö, kuten useat tiedemiehet ovat sen käsittäneet ja sen perusteella m. m. vetäneet sellaisiakin johtopäätöksiä, että nainen jo **luon-
nostaan** olisi tuomittu miestä henkisesti ja muutenkin heikommaksi.)

I. SUKUYHTEIS- KUNNAT

I. ALKUPERÄINEN SUKUYHTEIS- KUNTA

1. Metsäläis-ihminen.

Olemme sanoneet, että ihmisyyhteiskunta rakentuu työlle, että tuotanto- ja jakosuhteet ovat sen vallitsevana ja määräävänä perustuksena. Olemme myös edellä nähneet, miten apinaihmisestä vihdoin kehittyi työtätekevä, siis ensimmäinen yhteiskunnallinen ihminen, yhteiskuntarakenteemme alkuperustaja. Lähdemme nyt tarkastamaan, miten tämä ensimmäinen ihminen, jota kutsutaan metsäläiseksi, eli, miten hankki toimeentulonsa välineet, sanalla sanoen, miten ja mitä työtä hän teki.

Mutta ennenkuin lähdemme pitemmälle on meidän luotava katsaus kysymykseen, onko apinaihminen kehittynyt työtä tekeväksi ihmiseksi siinä mielessä, että tämä kehitys olisi tapahtunut ensinnä jollakin rajotetulla alueella, joihinkin apinaihmiisiin nähden ja näiden lisääntyessä ja levitessä sitten laajentunut yleiseksi. Tässä suhteessa tiede näkyy yhä enemmän tulevan yksimieliseksi siitä, että tämän kehityksen on täytynyt tapahtua use-

ammalla apinaihmissen asuma-alueella, kaikenlisäksi eri aikoina eri alueilla, josta m. m. johtuu, että toisilla alueilla yhteiskunnallinen kehitys on myös saavuttanut paljon korkeamman asteen, sensijaan kuin toisilla, jakaen ihmiskunnan näin n. k. yhteiskunnallisiin rotuihin ja kansoihin, jotka n. k. anatomisiin rotuominaisuuksiinsa nähden voivat olla monellakin tavalla sekotettuja, kuten esim. europalainen valkoinen rotu on, siinä todistettavasti ollen neekeriominaisuuksiakin. Tämän mukaisesti myös ajallisesti nykyisiin sivistysrotuihin nähden heidän yhteiskunnallisen kehityksen alkuaste, jota nyt lähemme tarkastamaan, metsäläiskausi, lienee monta kymmentä jopa satakin tuhatta vuotta taaempaa, kuin niiden nykyään vielä sangen alkuperäisellä asteella olevien rotujen metsäläiskausi on, jotka siltä asteelta ovat verrattain paljon myöhemmin vasta alkaneet sitä korkeammalle kohota. Kuitenkin olkoon kysymys metsäläisihmisestä suhteessa siihen taikka tähän yhteiskunnalliseen tai anatomiseen rotuun nähden, metsäläisihmisestä, joka eli vain joitakin satoja, tuhansia taikka satoja tuhansia vuosia sitten, niin pääpiirteissään on niiden elämä ja kehitys ollut samallinen, sillä erotuksella ainoastaan, että myöhemmän ajan metsäläisiin nähden ovat jo heitä ympäröivän korkeammalla asteella olevien ihmisten elämänsuhteet voineet synnyttää heidän kehityksessään toisarvoisia lisäpiirteitä, jotka on otettava huomioon erikseen heidän elämäänsä tutkittaessa.

Mitä siihen ulkonaiseen luontoon tulee, jonka ympäröimänä nämä esivanhempamme metsäläisihmiset elivät, niin riippuen siitä, suhteessa minkä rodun kehitykseen nähden tätä kysymystä tarkastamme, on myönnettävä ulkonaisen luonnon suhteet jonkun verran erilaisiksi eri aikain metsäläisiin nähden. Kuitenkin kun tarkastamme kysymystä sen yleiseltä kannalta ja varsinkin suhteessa n. k. sivistysrotujen kehitykseen, niin niistä luonnon suhteista, joiden keskuudessa niiden metsäläis-esivan-

hemmat elivät, on jo melko tarkkoja tietoja, joita ovat sellaiset tieteet kuin geologia (maapallon kehitysoppi), paleontologia (kivettymäin oppi), arkeologia (muinaismuistotiede) y. m. varsinkin viime vuosina runsaasti hankineet.

Missä on jostakin luolasta löydetty monta jalkaa eri ajanjaksoina muodostuneiden maakerrostumain alta ihmisen luurangon jätteitä, jopa kokonaisia luurankojakin yhdessä niiden eläinten luurankojen jätteiden kanssa, joita hän on pyydystänyt, taikka joita käyttänyt toverinaan, myöhemmin kotieläimenään. Tulisija, luissa vieläkin näkyvät selvät palamisen jäljet, tuhkan jäännökset y. m. sitten todistavat meille näiden ihmisten jälkeläisille, että tulen käyttö on ollut heille tunnettu. Edelleen sinne tänne samoihin kerrostumiin sirotetut särmikkäät kivenkappaleet, taikka erikoisesti määrättyyn muotoon hiotut kivet, osottavat edelleen, että ihminen, jonka jäännökset paljastimme, on jo ollut työaseiden käyttäjä, joko sangen alkuperäisten ja muutamien taikka jo hyvin pitkälle kehittyneiden ja moninaisten.

Missä on jonkun meren rannalta taikka jonkun verran siitä sisämaahan päin, jota voi arvella meren raja-viivaksi muinoin, löydetty suuria simpukankuori-röykkiöitä, niiden joukossa ihmisen ja joidenkin eläintenkin, kuten koiran luiden jäännöksiä, jotka "tunkiot" kuten niitä kutsutaan kertovat metsäläisihmisestä asteella ja ympäristössä, jossa kaikista näistä merkeistä päättäen hänen on täytyntä elää jo verrattain suurissa joukoissa yhdessä ja käyttää ravinnokseen kaloja, simpukoita ym. sellaisia.

Missä taas on jonkun järven pohjakerroksista löydetty paitsi ihmisen sekä hänen työvälineidensä ja aseidensa jätteitä, myös järven pohjaan lyötyjen paalujen jäännöksiä, joiden järjestys ja keskinäiset paikkasuhteet todistavat tuhansia vuosia sitten eläneistä metsäläisistä.

joiden pääelinkeinona lienee kalastus ollut ja jotka ovat asuneet järven päälle rakennetuissa paalukylissä.

A. Ja näin vähitellen on voitu rakentaa yleiskäsitys niistä asteista, joiden lävitse metsäläisihmisen on täytynyt kehityksessään kulkea suhteessa ulkonaiseen luontoon, sen eläimiin ja muihin seikkoihin nähden ja suhteessa niihin tapoihin ja välineisiin nähden, joilla hän on elantonsa kulloinkin hankkinut.

1. Vaikka häntä ympäröivässä eläinmaailmassa on silloin jo ollut lukuisasti kaikenlaisia eläimiä, jotka sekä ravintona että muutenkin olisivat olleet metsäläisihmiselle mitä edullisimpia pyydysotuksia, kuten ovat Vanhassa maailmassa monenlaiset nauta-, vuorihirvi- ja peuraeläimet ja Uudessa maailmassa erikoisesti lamaeläimet, vaikka niiden lisäksi olivat nykyisiä petoja paljon suuremmat ja luultavastikin runsaammat pedot, tiikerit, sudet, karhut, y. m., jotka häntä alituisesti uhkasivat kuolemalla taikka vaarallisilla vammoilla ja haavoilla, sekä tavattomat laumat elefanteja, mastodontteja, laiskiaisia y. m., jotka varsinkin viimeainitut olivat helposti pyydystettävissä alkuperäisimmilläkin keinoilla, kuten maasta temmatuilla suurilla kivenlohkareilla ne surmaten, niin sittenkin kesti tuhansia vuosia, ennen kun metsäläisihminen kehittyi niin korkealle, että kykeni niitä vakinaisesti pyydystelemään ja itseään avoimessa taistelussa niitä vastaan puolustamaan. Näin alkua-asteella metsäläisihmisen pääelinkeinon muodostaakin kaiken sellaisen kokoominen ja pyydystäminen, johon hän ilman aseita kykenee, kuten ovat hedelmäin ja joidenkin juuri- y. m. kasvien lisäksi, pienemmät maaeläimet, sammakot, liskot y. m. s., piikkisiat, kilpikonnat, pienemmät laiskiaiset, simpukat, äyriäiset, useat kalalajit, jotka kutuaikanaan nousevat joka puroa, joka ojaa ylös ja täyttävät kaikki pienimmätkin lätäköt, jotta niiden paljain käsin pyydystäminen on mitä helpoin asia. Kuinka hämärässä muinaisuudessa tämä aste on

ihmiskunnan päärotujen kehityshistoriassa on vaikea likimainkaan tarkalleen määritellä, kuitenkin useat tiedemiehet arvelevat sen olevan ainakin yli kolme ja puoli-miljonaa vuotta kaukana. Tiede kutsuu tätä varsinaisesti ensimmäistä yhteiskuntaihmistä pystyssä käveleväksi alkuihmiseksi (*Prehomo erectus*).

2. Vähitellen sitten ihmiselämässä tapahtuu, vaikka tavattoman hitaasti kehityksen tärkeyteen nähden valta-
viakin muutoksia. Kun edellisellä asteella hän oli vielä käyttänyt aseita vain tilapäisesti eli siten, että oli "kätensä ulottuvaisuutta pidentänyt maasta sieppaamalla kalikalla ja nyrkkinsä iskuvoimaa samoin maasta valitsemalla kivellä," niin nyt alkaa hän jo käyttämänsä kiviäsetta itse muokata mieleisekseen, ainoat vaatimukset, jonka hän sille nyt vielä asettaa ollen, että siitä tulisi käteen sopiva, terävasärmänen ja se olisi kovaa ainetta. Piikivi (*silex*) täyttää viimeksi mainitun vaatimuksen, siksi ihmisestä tuleekin etupäässä piikiviaseiden käyttäjä. Hyvin usein myös luonnosta suoraan hän löytää mieleisensä kokoisen kiven, joten vasta verrattain myöhään hän kehittyy kiveä muokkaavaksi. Sensijaan saadakseensa itselleen sopivalla tavalla särmäsen kiven, joutuu hän itse sen valmistamaan, hän iskee kiven reunasta sirpaleita ja muokkaa sen iskuillaan terälle. Siihen pysähtyykin tällä aikakaudella hänen toimensa sopivan aseensa valmistamiseksi. Tällä kehitysasteellaan ihminen jo kykenee jossain määrin pyydystämään kaikenlaisia, varsinkin pienempiä maaeläimiä, hänestä nyt tullenkin metsästäjä sanan varsinaisessa merkityksessä. Suurempia eläimiä pyydystäessään täytyy hänen kuitenkin vielä turvautua eläinten itsensä tavoin vaanimiseen ja uhrinsa aivan kimppuun salaa hiipimiseen, hänellä kun ei vielä ole mitään asetta, jonka avulla kykenisi sitä välimatkan päästä ahdistamaan. Tiede kutsuu tätä ihmisen kehityskautta alkukiviaseiden ajanjaksoksi (eolithien kausi, sanoista *eos*, sarastus, ja *lithos*, kivi)

ja ihmistä alkuihmiseksi, Prehomo, kuten edelläkin. Kaikkiaan on ihminen tällä kehitysasteella ollut noin 2 miljoonaa vuotta, jolla aikaa maapallomme oli kulkenut kahden jääkauden ja yhden niiden välisen, pari kolme sataa tuhatta vuotta kestäneen kehitysasteen lävitse. Tällainen tavaton aika ilman, että ihmisessä olisi tapahtunut juuri nimeksikään muutoksia, tuntuu sen tähden uskomattomalta.

3. Seuraa sitten ihmisen kehityksessä uusi valtava askel eteenpäin. Hän alkaa kiven, jonka oli kalkuttanut särmikkääksi, muodostaa eri tarkoituksiin sopivaksi. Tästä kivistä hän muokkaa itselleen puukon tapasen, jolla kaapii lihan irti luista, taikka jota käyttää eläimen vuodan leikkaamiseksi ja eläimen palottelemiseksi. Toisesta kivistä hän samaten muokkaa itselleen kiilan tapasen asean, edelleen toisesta lyhyen miekan muotoisen terän, kirveen, kuokan, sotatapparann teräin muotoisia aseita j. n. e. Hän on nyt jo paljon paremmin varustettuna harjoittaakseen metsästystä ja alkaa vakinaisesti jo pyydystää metsän suurimpiakin otuksia. Kun hän myöhemmin sitten vielä oppii kiinnittämään teräväsärmäiseksi hiomansa kivikärjen pitemmän kepin päähän, valmistaa näin itselleen keihään, taikka jänteillä, niinipuun kuiduilla, nahkasiekaleilla y. m. kirveen, kuokan, tai tapparann muotoiseksi kalkuttamansa kiven lyhemmän tukevan varren päähän valmistaa itselleen useimmat niistä aseista, joita vielä nykyäänkin käytetään kaikkialla maailmassa, tosin erilaisista aineista valmistettuna, niin hän voi jo verrattain hyvin pitää puoliaansa tämän ajanjakson suuriakin petoja vastaan, ja ryhtyä niitä metsästämään. Niitä esim. on mammutti, jättiläis-elefantti, sarvikuono ja virtahepo, luola- ja harmaakarhu, ja pienempiä alkuhärkä, bisoni, villisika, jättiläishirvi, susi, kettu, ilves, vuorikaunis, vuohi y. m. ja myöhemmin kun suunnattomat metsät pakenevat aavojen heinäarojen tieltä, myös villihevonon, peura y. m. Näin ihmisen

ravintopiiri tavattomasti laajeni ja senlisäksi hän oppi myös paremmin ravintonsa hyväkseen käyttämään, alkaen varmasti jo tällä aikakaudella käyttää siinä tulta apunaan, kuten toista jääkautta seuranneelta ajalta peräsin olevat elefantin ja sarvikuonon kärventyneet luujätteet selvästi todistavat, joita on tämän kauden ihmisen asuintiloilta löydetty. Tästä luetaan n. k. muinaiskiviaseiden kehityskauden (paleolithinen kausi) alkavan ja arvioidaan siihen nykyisyydestä olevan noin 750.000 vuotta aikaa. Ensimmäisen kolmen tämän kehityksasteen (kolmen ensimmäisen maantieteellisen kehityskauden), nim. toisen välikauden (noin 100,000 vuotta), kolmannen jääkauden (200,000—300,000 vuoteen) ja kolmannen välikauden, metsäin asteen (noin 100,000 v. lisää) ihmistä kutsutaan esi-ihmiseksi (*Homo primigenius*), ja neljännen, nim. aroasteen (noin 100,000) ihmistä Välimeren ihmiseksi (*Homo mediterraneus*).

4. Vihdoin seuraa sitten neljäs jääkausi, joka kestää myös yli 200,000 vuotta ja jonka aikana ihminen joutuu kamppailemaan tosin jo paljon korkeammalle kehittyneillä aseilla ja välineillä elämänsä puolesta oloissa, jotka ovat monessa suhteessa nyt ankarammat, kuin edellisellä runsasriistasella välikaudella. Neljännen jääkauden alussa on hänen pyydystettävinaan olevien suurten eläinten keskuudessa vielä mammutti, kuitenkin poro astuen jo silloin etualalle. Ihminen alkaa nyt jo kiven ja puun lisäksi käyttää luuta ja sarvea aseidensa valmistamiseksi, joissa kivi, joka muodostaa aseissa terän, kuten ennenkin, valmistetaan jo paljon huolellisemmin. Myöhemmin sitten kun jääkausi on kaikessa voimassaan mammutin rinnalla on ihmisen pyydystyseläinten joukossa pitkävillanen virtahepokin ja valmistaa ihminen jo suuren joukon kaikenlaisia luuaseita ja välineitä etupäässä mammutin torahammasluusta ja peuran sarvesta. Vihdoin jääkenttien muodostuminen pysähtyy, ilmanalassa tapahtuu käänös, mutta mammutti, sarvi-

kuono ja muut jättiläiseläimet ovat kuolleet sukupuuttoon. Ihmisen pääpyydystyseläimen muodostaa peura, kiviaseet ja kivityökäluet alkavat kehittyä pienemmiksi, ja niiden tilalle astuvat varsinkin peuransarvesta tehdyt monenlaatuiset aseet ja työkalut. Sitten vihdoin alkaa jääkenttien liikehtiminen ja sulaminen, kiviaseet melkein kokonaan kadoten. Tällä kehitysasteella siis päättyy muinaiskiviaseiden (paleolithien) noin 700.000 vuotta kestänyt pitkä kehityskausi, sen viimeistä porrasta, jolloin peurankuuset aseet ovat jo vallanneet etutilan, kutsutaankin jo välikivikaudeksi (mesolithien kehitysasteeksi). Viimeisen jääkauden ihmistä kutsutaan vanhaksi ihmiseksi (*Homo priscus*).

Kuta enemmän tällä viimeisellä jääkaudella ne pyydystyseläimet vähenivät ja kuolivat sukupuuttoon, jotka olivat muodostaneet ihmisen tavattoman suuremman metsänriistan edellisellä välikaudella, sitä enemmän hän joutuu nyt turvautumaan niihin pienempiin eläimiin, jotka elivät yli jääkauden ja nyt varsinaisesti vaurastuvat, niitä ollen hirvet, peurat, villisiat, karhut, villikoirat, sudet, ketut, villikissat, kärpät, majavat, siilit, ja meren rannoilla, joille Euroopassa ihminen nyt levisi aina Skandinavian eteläosiin asti, edellisten lisäksi simpukat, ois-terit, näkinkengät, y. m. s. ja kaikenlaiset kalat. Tältä aikakaudelta, eli noin 20,000—12,000 vuoteen asti sitten, ovat kotosin ennen mainitut Pohjan meren ja sen lahdelmien rannoilla tavatut suuret "tunkiot", simpukkain kuorten, eläinten luitten y. m. sellaisten jätteistä kokoon-tuneet noin 2—3 metriin korkeat ja 20—40 metriin laajat, koviksi kummuiksi muodostuneet aineröykkiöt (tunkiot).

B. Olemme edellisessä pääpiirteissään tutustuneet metsäläisihmisen satoja tuhansia vuosia kestäneisiin kehitysasteisiin, joiden yhteenlaskettu aika nousee tieteen nykyisten arvioiden mukaan yli kolmeen miljonaan vuoteen. Meidän on vielä painettava mieliimme hänen tällä

pitkällä kehityskaudellaan valmistamien aseiden ja työkalujen luonteesta se erikoinen niiden piirre, että koko tällä ajalla ihminen valmisti ne suunnilleen samalla tavalla: nim. lohkasemalla ja kalkuttamalla ne tarkotuksiinsa sopivaan muotoon, eikä hiomalla kuten hän sitten myöhemmällä, n. k. uudella kivikaudella (neolithisella ajalla) kehittyi tekemään, jolloin saa luonnolta siihen tarkotukseen sopivan, jääkauden kehittämän apukeinon, hiekkakiven, jonka avulla hän voi hioa piikivikappaleensa sellaisen muotoisiksi ja sellaiselle terälle kuin haluaa, siihen vartta varten syvennyksen tai reijän, pidättämistä varten vä'än j. n. e.

Neljännän jääkauden viimeisellä ja jo sitä edellisellä asteella, jolloin kaikenlaiset luuaset ja työvälineet astuvat tavattoman runsaslukuisesti käytäntöön, kiviaseiden valmistaminen melkein kokonaan pysähtyen, ihminen myös jo alkaa käyttää neulaa apunaan ommellen sillä itselleen metsäeläinten turkiksista kokoon jonkunlaisen vaatetuksen, jolla suojelee itseään ankaraa kylmyyttä y. m. luonnon vastuksia vastaan. Myöskin ravinnon valmistaminen on nyt jo harpannut kehityksessään aimo askeleen eteenpäin, sillä kalan ja lihan pehmittämiseksi aletaan käyttää niiden paistamista kivi-laakoilla, jotka kuumennetaan hehkukuumiksi ja niin käytetään jonkinlaisena uunin-arinana. Samoin aletaan juuraksia, kasvien mukuloita ja siemeniä paistamalla tehdä maukkaimmiksi, alkuperäisillä jauhin kivillä mursertaen ne ensin jauheiksi ja sitten veteen, eläinten vereen tai rasvaan sekottamalla muodostaen niistä taikinan, josta ilman suolaa ja hiivaa paistettiin pieniä litteitä leivoksia.

Aivan yhteiskuntaelämän varhaisimmilla asteilla muodosti metsäläisihmisen asunnon kasvavan puun oksille lehivistä ja oksista rakentamansa jonkunlainen lavan tapainen, joka suojeli häntä ja hänen lapsiaan alhaaltaan ahdistavia peto-eläimiä vastaan ja tarjosi yöksi

suhteellisesti turvallisen lepopaikan. Myöhemmin tämä alkuperäinen maja siirtyi sitten puun juurelle, muutuen silloin jonkunlaiseksi risukodaksi tai maakuopaksi, jota oksilla ja risuilla aukkopuoleltaan suojeltiin. Sitten, missä luolia on löytynyt, kuten esim. Europassa ja Amerikan länsiosissa, on ihminen vallannut ne asunnoikseen niiden entisiltä asukkailta: karhuilta, susilta ja tiikereiltä ja muilta pedoilta, milloin on jo niin pitkälle aseissaan kehittynyt, että on taistelussa niiden kanssa voinut jäädä voittajaksi. Missä vuorilajin löyhyys tällaisilla seuduilla on sitten sen sallinut, on ihminen alkanut auttaa luontoa tässä suhteessa, kaivaen vuoren seinämiin kymmeniä ja satoja luolia, ne yhdistäen monimutkasilla käytävillä kokonaisiksi luolakaupungeiksi. Levitessään sitten yli laajojen metsien ja lakeuksien, jääkausien välikauden suurten heinäarojen, alkoi ihminen rakentaa suurista kivilohkareista keinoitekosia "luolia" ja kivipihoja joissa maakuoppa ja nahkapäällystäinen kota ovat saaneet olla lisäapuna antamassa ihmiselle kaiken sen suojan, mitä hän eläimiä ja luontoa vastaan tarvitsi. Viimeisen jääkauden kalastaja ja metsästäjä ihminen aivan sen loppuasteilla vielä on asunut suunnilleen samalla tavalla, suurissa kotakylissä, joissa on ollut sadottainkin asukkaita ja jotka vuosisatoihin eivät ole muuttaneet paikkaansa. Vasta silloin kun ihminen siirtyy metsäläis-elämästä maanviljelyselämään alkaa hän rakentaa itselleen varsinaisia puisia asumuksia ensin paaluille järvien tai meren poukamain päälle jonkun matkaa rannasta, myöhemmin merien, järvien tai jokien rannoille, jne. Nykyään vieläkin rakennuksiemme pylväskäytävät, maakerrosta ylempänä olevat kuistit lavoineen ovat muistomerkkinä niistä paalutuksista ja näiden päälle rakennetuista avoimista olinlavoista, jotka olivat näille ihmisen alkuperäisille puu-asumuksille ominaisia, mutta silloin omasivat toisen merkityksen kuin nykyään, jolloin niitä rakennuksissa käytetään koristelu y. m. s. syistä.

Tulen käytöstä tiedetään, että jo toisella jääkausien välikaudella, noin 600,000 vuotta sitten on ihminen tuntenut sen, hiiltyneet elefantin ja sarvikuonon luiden jätteen sen ajan ihmisen asutopaikkain ympäriltä sitä selvästi todistaen. Luultavastikin on hän silloin jo osannut itse saada tulen aikaan tuliporalla ja hankauspuilla. Sen jälkeen on hän tulenkäytössä aste asteelta kehittynyt yhä pitemmälle, oppien lopulta sen avulla polttamaan itselleen saviastioita, alussa ravintoaineiden niissä säilyttämiseksi, kuten skandinavian tunkiokaudeelta löydetty varhaisemmat astiamuistot todistavat, myöhemmin käyttäen niitä patoina ja muina ruuan valmistamisessakin tarvittavina astioina. Tulen käytön ja synnyttämistaidon oppimista on kaikkina aikoina pidetty ihmiskehityksen suurimpina saavutuksina, ja kun ajattelemme sitä suurta merkitystä, mitä tulella ihmistaloudessa on, niin ei ole ihme, vaikka sangen syvämietteisetkin yhteiskuntatieteilijät aivan meidän päivinämme vielä liottelevat sitä lausuen, että "inhimillistä sivistystä laajimmassa merkityksessä, sellaisena kun se meidän silmäimme eteen nyt aukeee, on kokonaan mahdoton ajatella, ilman että ihminen olisi tuntenut tulen hyödyllistä vaikutusta." Miten ihmiskehityksen olisi käynyt, ellei tulen käyttöä olisi opittu, on vaikea ja sitäpaitsi tarpeetonkin lähteä arvelemaan, pääasia tässäkin suhteessa vain on muistaa, että tulenkäyttö ei ole ihmiskunnan kehityshistoriassa mikään perustekijä tai kultturi-kehityksen **syy**, vaan on tällaisen kehityksen yksi loistavimpia saavutuksia, on ihmisen yhteiselämänsä vaikutuksesta ja perusteella saavuttama suuri voitto. Kun vanhan ajan kreikkalaiset panivat Prometheuksen varastamaan tulen jumalilta, ovat ne asian muuten oikein kuvanneet, paitsi että Prometheukseksi heidän olisi pitänyt panna yksilöllisen ihmisen asemasta, ihmisyhteiskunnan **yhteistyön**, joka todella on ollut maailman historian ainoa suuri Prometheus.

Paljon aikasemmin kuin ihminen vielä ryhtyi harjoittamaan varsinaista karjanhoitoa, sanan yleisesti käytetyssä merkityksessä, oli hän jo alkanut joitakin eläimiä vangita, pitää elävinä vankeudessaan ja kesyttää sellaisista syistä, kuin päästäkseen tappamasta saalista saaliintavotuspaikalla ja **kantamasta** leiripaikoille, tappamasta penikkana ja silloin liian laihana, jne. Kun näistä syistä ihmisen vankeuteen joutuneista eläimistä villikoira on ollut ensimmäisiä valppautensa tähden osottamaan muutenkin hyödyllisyytensä, "hälyytys"-koirana niin on myös se ensinnä tullut kesytetyksi. Jo Skandinavian tunkioihmisillä oli koira kesytettynä. Samoin kun sitten Euroopassa syntyi paaluasutus, oli näillä Sveitsin ja yleensä Keski-Europan paaluasutusihmisillä koira kesynä ja ne Euroopassa myös ensinnä alkoivat kesyttää muitakin eläimiä, nim. naudan, sian, lampaan ja vuohen, niillä näiden kesytys alkaen ainakin noin 6,000—7,000 vuotta sitten. Muualla maailmassa, kuten Niilin, Mesopotamin, Indian ja Kiinan suurissa jokilaaksoissa, joissa jo 4,000—5,000 vuotta sitten oli inhimillinen kulttuuri saavuttanut tavattoman korkean kehitysasteen, on varmastikin hyötyeläinten kesyttäminen ja karjan kasvattaminen alkanut joitakin tuhansia vuosia vieläkin varhaisemmin. Tässä yhteydessä riittää meille painaa muistiimme ainoastaan karjan kasvattamisen aivan ensi kehitysasteen, koiran ja mahdollisesti jonkun muunkin koti-eläimen alkukesyttämisen, sillä varsinaisen karjan hoitamisen alkaessa, olemme jo kauaksi sivuttaneet sen ihmisten yhteiskunta-asteen, jota tässä luvussa tarkastamme.

2. Alkuperäisen suvun synty ja rakenne.

1. Edellisessä olemme tutustuneet metsäläisihmisen elinkeinoihin, työvälineisiin ja muihin elämänsä suojelemis- ja turvaamiskeinoihin. Nyt voimme lähteä tarkastamaan, miten tässä elämässä se työ, jota hän elä-

mäkseen harjoittaa, pakottaa hänet turvautumaan yhä suuremmissa määrässä ja vakinaisemmassa suhteessa toisen ihmisen apuun, toisella ymmärtäen ei yksilöä, vaan yleensä ihmistä, useampia. Kuten jo perusteissa mainittu, on tiedekin edustanut sellaista käsitystä, että alkuaan ihminen olisi jo apina-asteella ja siis hyvin pitkälle vielä metsäläisenäkin, elänyt parittaisin, tämä ihmisuroksen ja naaraksen yhteiselämä itseään vielä elättämään kykenemättömien "lastensa" kanssa muka muodostaen jonkunlaisen sellaisen erikoisen yhteiselämän muodon, perheen, joka on ominaista vain ihmisille ja alkuna havaittavissa korkeammalle kehittyneillä ihmisapinoilla. Nyt kuitenkin on tosi-asia, että päinvastoin korkeimmalle kehittyneet ihmisen kaltaiset apinat, kuten esim. **simpansi** ja **siamang**, elävät pienissä parvissa, laumoissa, eivätkä parittaisesti, kuten eivät nykyään keidenkään alimmalla asteella olevain ihmisheimojenkaan jäsenet hajaannu parittain tai "perheittäin" elämään toisistaan erillään, vaan kulkevat parvittain ja sellaisina myös asettuvatkin. On kuitenkin muistettava, että näiden apina- ja taas ihmisparvien välillä on se tärkeä erotus, että edelliset eivät ole pysyviä ja jälkimäiset ryhmittymät sensijaan ovat jo vakiintuneita ryhmittymisiä, jotka eivät enään hajaannu sitten taas uudelleen muodostuakseen toisista yksilöistä, kuin niistä, jotka siihen olivat syntyneet.

Kun lähdemme syventymään metsäläisihmisen yhteiskunta-elämän kehitykseen, niin mitä sen aivan ensi asteisiin tulee, niin niihin nähden voi kaikkein parhaiten lähelle oikeaan tulokseen päästä tutkimalla metsäläisihmisen elinkeinoja ja siinä käytettyjä työvälineitä, aseita. Tällä perustuksella onkin uudempi yhteiskuntatiede joutunut vetämään sellaisen johtopäätöksen, että sikäli kun varsinaisesti metsäläisihminen alkoi esi-isästään apinaihmisestä kehittyä ihmiseksi, kehittyen harkinnallisesti toimimaan ravintonsa (olkoon se vielä ollut pää-asia

kasvisravintoa taikka jo osaksi eläinravintoakin) hankinnassa ja itsensä suojelemisessa, sikäli kun se siis alkoi tehdä työtä, sikäli myös alkaa syntyä sellainen yhdistävä seikka ihmisen ja ihmisen välillä, joka vaikuttaa yhdistävästi **silloinkin**, kun luonnollisten yhdistystekijäin (sikiön riippuvaisuus emostaan, vastaava luonnollinen sikiöstään huolehtimisvaisto emossa, uroksen samalainen suojele- ja mahdollisesti sukupuolinen omistusvaisto vissiin naarakseen nähden jne.) vaikutus lakkaa saavutettuaan sen asteen, jolloin ne aivan luonnollisesti vissien yksilöjen välillä sammuvat, syntyäkseen uudelleen toisiin yksilöihin nähden (seuraaviin sikiöihin, toiseen urokseen nähden jne.). Kuten jo perusteissa selostettu tämä uusi, jatkuvasti vaikuttava yhdistystekijä on keskinäinen auttaminen työssä, yhteistyö, joka käy sitä enemmän välttämättömäksi ja siis sitä voimakkaammin ja laajemmassa mittakaavassa ihmisiä yhdistäväksikin, kuta enemmän inhimillinen työ kasvaa ja laajenee, se on, kuta enemmän ravinnon, suojan, huvituksen, ym. hankinnassa ihminen alkaa itse olla **valmistaja**, eikä vain luonnolta sen valmistamien antimien vastaanottaja, kuten eläin on.

Aivan alkuasteella on ihmisen varsinainen työtoiminta ollut vielä sangen vähäistä ja siksi sen yhdistävä vaikutus on voinut ulottua korkeintaan niihin ihmisiin, joiden välillä luonnolliset yhdistyssiteet ovat olleet muita sellaisia siteitä voimakkaimmat; ja tässä meille myös heti avautuu esimerkki siitä, miten luonnonsuhteet voivat joko edistää taikka hidastaa yhteiskunnallista kehitystä, mutta eivät voi sitä perusteisiin ja kehitystulokseen nähden muuttaa. Kaikista ihmisten välisistä luonnollisista yhdistävistä tekijöistä, oli voimakkain ja vaikutukseltaan pitkäaikasin, joka tässä on pääasia, ihmisemon ja hänen sikiönsä keskinäinen riippuvaisuus siihen asti, kunnes lapsi on rinnoilta vierotettu, joka sillä asteella tapahtui sangen myöhään, lapsen ollessa noin 5—7:kin

vuoteen. Kun ihminen, tässä tapauksessa ihmisemo kehittyi niin pitkälle, että alkoi elannon hankkimisessa, hedelmien kokoomisessa, marjojen poiminnassa, kasvimukulain, juuraksien ym. maasta kaivamisessa toimia harkinnallisesti, koota sellaisia varastoon, vissien tunnusmerkkien mukaan niitä hakea ja niiden kokoomisessa samassa varoa, että ei joutuisi itseään voimakakaampien petojen saaliiksi, niin silloin lapsensa, jota hänen täytyi luonnollisista syistä pakostakin kulettaa mukanaan ja kaikenlisäksi pitää huolta senkin turvallisuudesta, saa tehtäväkseen auttaa emoaan tämän ohjauksen mukaisesti, saa tehtäväkseen toimia vartijana ja emonsa varottajana, jos vaara jostakin uhkaa, saa tehtäväkseen kiipeillä sinne, minne emonsa ei voi päästä, saa tehtäväkseen monella tavalla olla avuksi elannon hankinnassa ja yhteisessä suojelemisessa. Tämä keskinäinen avustaminen on sitten kehittynyt niin voimakkaaksi siteeksi, että sen vaikutuksessa lapsi on jäänyt emonsa kanssa yhteiselämään vielä senkinjälkeen, kun luonnollinen syy siihen on sammunut ja päinvastoin uudet luonnolliset syyt (vaistona elävä halu lähteä yksilönä viidakkoon, sekä vissinä aikana heräävä sukupuolivaisto) ilmestyvät vetämään häntä emonsa yhteydestä pois. Syntynyt yhteiskunnallinen side, yhteistyö osottautuu näin vissejä luonnollisia yhdistyssiteitä voimakkaammaksi, estäen niitä hajottamasta sitä yhteiselämää, joka oli tästä uudesta syystä ihmisen ja ihmisen välille syntynyt. Jokainen luonnollinen yhdysside on yhdistävä vain aikansa, senjälkeen se sammuu ja sen paikan ottaa sellainen luonnollinen uusi yhdistysvoima, joka edellisen yhdistymän hajoittaa (emon ja lapsensa ryhmän) pyrkiessään synnyttämään oman luonteensa mukaista uutta yhdistymää (eri sukupuolten välistä parittumaa). Työn yhdistävän voiman erikoispiirre on juuri siinä, että se toimii yhdistävästi sekä näitä luonnollisia yhdistäviä voimia vastaan, kun ne pyrkivät hajoittamaan että tietysti myös nii-

den mukaisestikin, milloin ne yhdistävät, se toimii niiden yläpuolella, niitä voimakkaampana, niitä valliten!

Mikäli sitten ihminen työssään on kehittynyt edelleen, alkaen jo pyydystelemään, ensin käsin tavotettavissa olevia kaikenlaisia pienempiä ja hitaampia metsäneläimiä, matelijoita yms., myöhemmin jo suurempiakin eläimiä, joiden pyydystämisessä ja niitä vastaan suojelemisessa alkoi käyttää luonnon esineitä, kalikoita, oksia ja ennen kaikkea kiviä apunaan, sikäli yhteistyökin laajenee, yhä enemmän ihmisemo tarvitsee yhteytensä jääneiden lastensa apua ja nämä hänen apuaan, milloin mitäkin yhteisesti tekemään, johtamaan pyydystettävän eläimen toisen saataville, kantamaan saalista toisen edelleen vaaniessa, taikka varalta otettuja lisäkiviä tai kalikoita, jotta yhden harhaan mennessä, voisi nopeasti saada toisen jne. Tällöin työn yhdistävä vaikutus alkaa jo olla niin voimakas, että se saattaa ihmisnaaraksen ja uroksenkin **jatkamaan** sitä parittaiselämää keskenään, jonka luonnollinen sukupuolivaisto oli heidän välilleen synnyttänyt ja sitten muut saman vaiston yhteyteen kuuluvat vaistot (kuten uroksessa oleva halu silloin erikoisesti olla naarakselle ja synnyttämälleen sikiölle suojana jne. jonkun aikaa ylläpitäneet. Tässäkin tapauksessa jälleen yhteistyön yhdistävää vaikutusta tämä niiden välinen luonnollinen yhdistävä tekijä (sukupuoliyhteys) alussa edistää, mutta jos tämä tekijä olisi kehityksen määrääjä, niin mitään jatkuvaa yhteiselämää ei ihmisparin välille olisi syntynyt, sillä aikansa vaikutettuaan tämä luonnollinen vaisto, joka vetää eri sukupuolet yhteiselämään sammuu ja sen paikan ihmisuroksessa etupäässä, silloin varsinkin kun sikiö alkaa olla niin suuri, että emo yksin voi sen suojella, ottaa toinen yhtä luonnollinen vaisto, nim. halu yhtyä muiden koirasten laumaan niiden kanssa samoilemaan metsiä, laumassa taistelemaan muita eläimiä vastaan ja myös toinen toisiaan vastaan naaraksista jne. Mutta syntynyt työyhteys ih-

misnaaraksen ja uroksen välillä kehittyi niin voimakkaaksi, että estää ensin joissakin, myöhemmin kaikissa parittuneissa uroksissa tämän halun pääsemästä vallalle entisessä muodossaan ja urosta lähtemästä "karkuun" ja vierottumasta entisestä yhteiselämä-toveristaan niin täydellisesti, että ei sitä enään tuntisikaan, vaan suhtautuisi siihen, kuin yleensä villit toisiinsa, vihollisina.

Kummassakin tapauksessa, sekä ihmisemon ja hänen sikiöittensä että ihmisnaaraken ja uroksen välille syntyneessä vakinaisessa yhteiselämässä, me siis havaitsemme, että sikäli kuin työ ilmestyy ihmisiä yhdistämään, on se niin voimakas, että se kykenee voittamaan ne luonnolliset vaistotkin, jotka luonnollisista syistä ajan yhdessä eläneet ihmiset, pyrkivät toisistaan erottamaan ja siihen asti ovat säännöllisesti erottaneet yhtä varmasti kuin toiset luonnolliset vaistot väliaikaisesti yhdistäneet. Yhteiskunnallisessa yhteydessä siis ilmenee heti alunpitäen ihmisen kohoaminen luonnollisia voimia ja vaistoja hallitsevaksi, olkoot nämä voimat ja vaistot itsestään sitten ihmisiä yhdistäviä taikka hajoittavia, olkoot ihmisen elämälle muissa suhteissa edistäviä taikka päinvastoin sitä haittaavia.

Muuten kysymys siitä, keiden välillä yhteistyö on ensinnäkin jatkuvaa yhteiselämää synnyttänyt, ihmisemon ja sikiöittensäkö vai ihmisnaaraksen ja uroksen välilläkö, on kysymys, josta vielä näin arvelunakin paljon kiistellään. Asia kuitenkin ratkee sillä, jos myönnetään, että ihminen on harkinnallisesti toiminut elantonsa ja suojansa hankkimisessa jo ennen kun vielä ollenkaan käytti siinä minkäänlaisia työvälineitä tai aseita missään vakinaisessa muodossa, sillä vasta silloin kun ihminen alkaa käyttää työaseita ja siis pyydystelee jo suurempia metsänpetoja uskaltuen jo niin pitkälle loitota oudoille aloille, että suojeleminenkin niitä vastaan käy entistään vaikeammaksi tehtäväksi, vasta silloin yhteistyön yhdistävä vaikutus on niin suuri ja senluonteinen, että se

pakottaa ihmisnaaraksen ja uroksen jatkuvaan yhteiselämään, vaikka luonnolliset syyt eivät sitä enään edellyttäisi nimenomaan niiden välillä. Silloin nim. ajaessaan takaa saalistaan on ihminen ollut pakollinen loitonemaan oudoille aloille niin kauaksi, ja niin vaarallisissa suhteissa, että hänelle on ollut mitä tärkeintä olla mahdollisimman hyvin varustettu ja suojattu yllätyksien varalta. Tämä on johtanut siihen, että uroksen hiipiessä edellä ja ollessa valmiina aseellaan tavottamaan saalista, jota on väijyen lähdetty pyydystämään, on naaraksen täytynyt hiipiä mukana jälempänä tähystellen ympärille ja suojellen pyydystäjää yllätyksiltä sekä kantaen varaseita, johon kumpaankin niin vaarallisessa työssä lapset ovat olleet liian kykenemättömiä, varsinkin kun aseita ym. on tullut kokonainen kantamus mukana raahattavaksi. Taikka päinvastoin, naaras kulkenut edellä pyydystäjänä ja uros jälessä myöhemmällä avustajana. Jos käsitetään, että työtä ei ennen tätä ole ollut, niin siinä tapauksessa, tuntuu melkein itsestään selvältä, että ihmisten välinen jatkuva yhteiselämä olisi alkanut ihmisnaaraksen ja uroksen kesken **alkuperäisen metsästyksen synnyttämälle työtoveruudelle!** Kuitenkin käsitys, että työtä ei jo ennen työvälineiden ilmestymistä olisi ollut, tuntuu mahdottomalta ja siksi, totuudenmukaisin lienee hypoteesi (otaksuma), että ihmisten välinen jatkuva yhteiselämä, (yhteiskunta) on syntynyt ihmisemon ja hänen sikiöittensä kesken **alkuperäisen pyydystämisen, hedelmän, juurakkojen, mukulain ym. kokoomisen synnyttämälle työtoveruudelle,** edellä selitetty naisen ja miehen välinen jatkuva yhteiselämä (ihmisparittuninen taloudellisesti) ollen edellisestä kehittynyt yhteiselämän **erikoismuoto,** kuten se kaikissa myöhemmissäkin yhteiskunnissa säännöllisesti on, mikäli sitä niissä ilmenee.

2. Ihmisemon sikiöineen (lapsineen muodostamaa pysyväistä ihmisryhmittymistä, siis ensimmäistä yhteiskuntaa, kutsutaan suvuksi ja erotukseksi niistä luonteeltaan

jo toisenlaisista sukuryhmittymistä, jotka siitä myöhemmin kehittyvät, **alkuperäiseksi suvuksi** (myös veriheimolais-suvuksi.*)

Alkuasteellaan on tämä suku ollut jäsenmääränsä nähden sangen pieni että osaksi vielä joihiinkin jäseniinsä, otaksuttavasti miespuolisiin nähden verrattain hölläkin yhteys, ne jättäen suvun täysikasvaisiksi päästyään niin kauan vielä kunnes sitten työ kehittyi edelleen ja siinä työvälaineiden käytäntöön ilmestyminen alkoi entistä tehokkaammin yhteistyön välttämättömyyttä kaikkiin siihen syntyneisiin nähden kehittää, joten myöhemmin ei kukaan enään sitä jätä ja suvuissa elämisen kehittyessä yleiseksi ihmiselämän muodoksi, ei enään uskaltaenkaan jättää niiden vaarojen tähden, mitä silloin entistä suurempina jokaista ihmistä uhkasivat ja monta vertaa suuremmilta hänelle mahtoivat tuntua, kun ei enään ollut ihmisiä missään luonnon parvina olemassa, jotka olivat avoimet saman lajin uusille tulokkaillekin, sensijaan kaikkialla oli nyt vain sukuryhmiä olemassa ja ne sulkeutuivat omaksi mailmakseen sitä jyrkemmin, kuta enemmän ne vakiintuivat, yksilöä niiden ulkopuolelta pyydystäen kuin mitä muita metsän otuksia tahansa. Elannon hankkimismahdollisuudet, suhteellisesti suuri kuolevaisuus, loukkaantuneiden ja sairastuneiden jättäminen kuolemaan omaan hätäänsä taikka niiden ja varsinkin liikain lasten ja vanhusten tappaminen sekä sikiytymisen pysyminen visseissä rajoissa, siten estivät, että suku ei jäsenmääränsä nähden voi kovinkaan nopeasti kas-

*)Suvun muukalainen yleinen nimitys on latinalainen sana gens, kreikkalainen muoto genos, sanskritilainen ganas ja johtuu näiden kielten sanoista gigno, gignomai, ganamai — synnyttää. Kun naissanan vastine joissakin näissä kielissä on johtunut samasta sanajuuresta, kreikankielellä nainen ollen gyne, slaavilaisilla kielillä zena, skandinavian kielillä kona, kuna (gothin kielellä suku-kuni, siitä johtuen sani kuning ja suomalainen kuningas, sukuryhmän johtaja), niin osottaa se, että suvun alkuperäinen nimityskin jo sellaisenaan on ilmaissut sen olevan "nais" ryhmän, se on, naisen, äidin yhteyteen syntynyt yhteiselämän muoto, jossa äiti on ollut tavalla tai toisella elämän keskus...

vaa näitä edellytyksiä suuremmaksi, vaan ne sadat tuhannet vuodet, jonka alkuperäinen suku on ollut olemassa ja tarvinnut kehittyäkseen korkeammalle asteelle, se kokoonsa nähden on ollut melko pieni yhteiskunta, käsitteinä parista kolmesta kymmenestä hengestä korkeintaan sataan asti, mahdollisesti joissakin erittäin edullisissa suhteissa ylitsekin sen.

3. Kun muistamme, että se oli työ, joka synnytti ihmisten välille sen siteen, joka yhdistää heidät pysyväisiksi yhteiskunniksi, niin mitä tarkastettavanamme olevan alkuperäisen suvun yleiseen rakenteeseenkin tulee, niin sikäli kun sekin on kokonaan työn, se on, tuotanto- ja jakosuhteiden kehittämä ja niistä riippuvainen, me voimme paraiten päästä selville tästä rakenteesta palauttamalla mieliimme miten ihminen elinkeinoissaan kehittyi. Aivan alkuperäisellä asteella, kun ihmisen pääelinkeinona oli vielä kaikenlaisten kasvikunnan antimien kokoaminen, niiden lisäksi pienempien maaeläinten, nisäkkäiden, matelijain ym. pyydysteleminen, siinä yhteiskunnassa, joka silloin jo alkoi syntyä, ei vielä minkäänlainen **vakina**nainen työjako ollut välttämätön yhteiskunnan eri jäsenten kesken. Alkuperäisen suvun kaikki jäsenet, jotka vähääkään jo kynnelle kykenivät joutuivat **samalla tavalla** ottamaan osaa elintarpeiden kokoomiseen ja välttämättömän suojan hankkimiseen. Ainoa ero suvun eri jäsenten kesken oli työn **tuottavaisuudessa**, jossa suhteessa sen täysikasvuiset jäsenet ja varsinkin juuri suvun äiti, joka sillä kertaa sitä oli suurimmassa määrässä, se on, ei kuten suvun nuoremmat naispuoliset siitoskykyiset jäsenet, ensi kertaa, eikä myöskään kuten suvussa mahdollisesti vielä elävät vanhemmat naiset, jotka olivat jo sivuuttaneet elinvoimansa kukoistusasteen, vapautuneet lasten synnyttämisestä ja hoitamisesta, joutui eniten tekemään työtä, huolehtimaan ja näkemään vaivaa, eniten siis hankkimaan elintarpeita, eniten huolehtimaan kaikkien suojasta ja turvallisuudesta jne. Tällä

perusteella lienee selitettävissä se omituinen ilmiö, joka yhteiskuntahistoriassa tunnetaan nimellä matriarkaati, eli äidin-valta, vaikka todellisesti ei voi mistään varsinaisesta äidin **vallasta** olla kysymys, sillä sellaiselle ei ollut sitä taloudellista edellytystä, työjakoa, jonka perusteella yksin toisen ihmisen **valta** toisten yli voi syntyä. Senijaan edellisellä perusteella otaksuttavammin on suvun muissa jäsenissä äitiin nähden syntynyt niissä yhteinen jonkunlainen **turvallisuuden** tunne ollessaan hänen yhteydessään, joka on sitten kasvattanut suvun jäsenissä erikoista **kiintymistä** suvun **huolehtivaan äitiin**, ilman että silti olisi syntynyt hänen ja heidän välilleen johtajan, käskijän ja johdettavien valtaa ilmaisevaa suhdetta. Vaikka tämä kiintyminen saattoi vissiin äitiin nähden sitten sammuakin, kun hän vanheni ja lakkasi olemasta suvun suurin huolehtija, saattoipa muuttua päinvastoin silloin "vihaksikin", niin että samat suvun jäsenet tällaisen yli-ikäsen äidin voivat aivan kylmäverisesti tieltään tappaakin, niin tämä äidin suuremman työtuottavaisuuden perusteella syntynyt kiintymys häneen nähden kehittyi kuitenkin yleisyhteiskunnalliseksi yleiseksi tekijäksi ja siitä johtuen sitten useimmilla heimoilla on ollut muinaisuuteensa nähden käsitys, että mikäli he ovat samaa kantajuurta, niin se johtuu siitä, että he ovat samaa kanta-äitiä, että he muinaisuudessa ovat eläneet sellaisessa yhteydessä, jossa kaikki saman äidin jälkeläiset elivät yhdessä, ja näin äiti siis käsitetään jonkunlaisena määräävänä tekijänä. Tämä tuntuu sitä otaksuttavammalta, kun luonnon asteella olevat ihmiset eivät yleensä käsitä ihmisen syntymisprosessia siltä kannalta, kuin sivistysihmiset, eivätkä yleensä kiinnitä siihen mitään erikoista huomiota ennenkuin vasta verrattain myöhäisellä kehitystasolla, jolloin siitä seikasta johtuen, että joku on ihmisen synnyttänyt, on **erikoista** etua tai muuta selaista synnyttäjälle, tai syntyneille tietää kestä ovat syntyneet. Äitiin kiintymistunne tänä yhteiskunnallisena il-

miönä ei näin ollen ole syntynyt tällä jälkimäisellä eli luonnollisella perusteella.

Mikäli sitten ihminen alkoi jo pyydystä suurempia-kin eläimiä ja siinä käyttää apunaan vähitellen kaikenlaisia aseita, mikäli siis varsinainen metsästäminen alkaa niin silloin voivat myös jo alkaa työjaon ensimmäiset oireet ilmetä, vaikkakin kuluu monta vuosituhatta aikaa ennenkun työjako kehittyy järjestelmälliseksi ja vakinaiseksi. Kun metsänotusta ovat pyydystämässä ihmisäiti lapsineen, niin silloin edellinen suorittaa varsinaisen metsästämissen ja jälkimäiset kulkevat perässä kantaen vara-aseita, muita välineitä ja suojellen metsästäjää yllätyksiltä sivulta ja takaa. Jos sensijaan ihmisäidin lisäksi pyydystämiseen ottaa vielä osaa täysikasvuinen mies, niin jälkimäinen mahdollisesti on ollut se, joka on toimittanut varsinaisen metsästämissen, nainen lapsien mukana hii-
pien jälessä. Mitään syytä kuitenkaan ei ole, etteikö nainen tässäkin tapauksessa ole voinut olla varsinaisen metsästämissen toimittajana ja sellainen täysikasvuinenkin mies saanut kulkea toisten kanssa jälessä kantaen vara-aseita jne., sillä nykyään vieläkin on raakalaisheimoja olemassa, joissa naisetkin ottavat metsästämiseen osaa aivan samaten kuin miehet. Metsästämissen kehittymisen erikoiseksi miesten tehtäväksi lienee siis vasta verrattain myöhäisen kehityksen tulosta. Pää-asiallisin työjako, joka tällä varhaisimmalla ihmiselämän asteella on syntynyt ja alkanut vakiintua, on täysi-voimaisten (ikäisten) ja niiden lasten välille syntynyt, jotka eivät ole vielä kyenneet olemaan muuna kuin edellisille apuna.

Alkuperäinen suku näin ollen on ollut sangen eheä ja jakautumaton, yhtenäinen ihmisryhmä, jonkunlainen laumantapainen kokoomus, jossa ei ole ollut vielä mitään erikoista johtajaa eikä myös sen jäsenten jakautumisia erinäisiksi tekijäryhmiksi. Keskinäinen yhteys siinä on tunnettu kiinteästi, mutta vain sen perusteella, kuinka suuri turva ja apu on itse kullekin tästä yhteydestä toi-

sistaan ollut, tämä tuntemus ollen kaikkein voimakkain yhteiskunnan siihen jäsenenä nähden, joka suurimmassa määrässä elämänsä pää-aikana on toisille apua ja turvaa kyennyt ja joutunut antamaan, nim. suvun **huolehtivaan** äitiin nähden, josta johtuu, että tämä yhteiskunta on pysynyt koossa ja ollut olemassa vain mitä läheisimpäin veriheimolaisten yhteytenä, eikä muuna.

3. Yhteiskunnalliset toimitsijat ja laitokset alkuperäisessä sukuyhteiskunnassa.

Edellisestä jo selvisi, että alkuperäisessä yhteiskunnassa ei vielä ollut mitään sen jäsenten jakautumista erinäisiksi vakinaisiksi toimintaryhmiksi suvun sisällä ja että alkuperäisellä suvulla ei vielä myöskään ollut mitään erikoista johtajaa eli vallitsijaa. Ottaen huomioon sen, että kaikki ravinto, mitä luonnolta saatiin, olkoon se sitten ollut kasvi- tai eläinkunnan antimia nautittiin melkein heti senjälkeen ilman suurempia valmistuksia ja erikoisia seremonioita, että kulutus näin ollen oli suoranaista, eikä minkäänlaisten pysyvien varastojen kasaamisesta ja niiden nojalla "huonoina" aikoina elämisestä voinut olla kysymystäkään, niin kaiken tämän yhteydessä ei ole myöskään voinut kehittyä mitään pysyvistä erikoistoimintaa, josta joku tämän yhteiskunnan jäsenistä olisi erityisesti joutunut pitämään huolta. Esim. senjälkeen kun jahdattu eläin oli saatu kaadetuksi ja ryhdyttiin sen nauttimiseen, niin siinä ei tällä asteella vielä toimitettu mitään erikoisia teurastamis- tai muita temppeja eikä eläimen palottelemisessa kukaan vielä toiminut erikoisena tämän jakamistehtävän toimitsijana. Samoin ei vielä onnistuneen metsästyksen jälkeen pantu toimeen erikoisia "peijaisia", tanssittu ja hypitty, joissa olisi ollut sitten niiden erikoiset järjestäjät. Kaikki elämä oli vielä yksinkertaista ja suoranaista, elintarpeiden kookomista ja nauttimista ilman sen pitempiä mutkia tai erikoisia menoja.

Alkuperäisessä sukuyhteiskunnassa ei siis vielä ole mitään yhteiskunnallisia erikoistoimia olemassa eikä niitä vastaavia yhteiskunnallisia toimitsijoita ja laitoksia. Yhteiskunnan jäsenistä sellaisenaan ja yhteisesti suorittaa kaikki toimensa, se jäsenten ainoana yhteistoiminnan laitoksena on se itse — suku.

Alkuperäisessä sukuyhteiskunnassa ihminen kadottaa sen yksilöllisyytensä, jota hän oli eläinasteella vaistojensa perusteella tuntenut ja seurannut, eikä siinä vielä ehdi syntyä sitä yksilöllisyyttä, jota voidaan kutsua yhteiskunnalliseksi yksilöllisyydeksi (individualiteetiksi) sentähden, että se on yhteiskunnallisten tekijäin synnyttämä ja ihminen yksilönä silloin toimii yhteiskunnallisten suhteiden johtamana.

II. RYHMÄYHTEINEN SUKUYHTEISKUNTA.

I. Raakalais-ihminen.

Edellisen luvun johdannossa tutustuessamme metsäläis-ihmisen elämän kehitykseen näimme, että vihdoin ihminen oppii käyttämään kaikenlaisia välineitä apunaan, ei ainoastaan ravinnon ja suojeluksen itselleen hankinnassa, vaan myös jo kasvi-, eläin- ja kalaravintonsa valmistamisessa ja suojan hankkimisessa ruumiilleen kylmää, petojen kynsien raatelua, viidakon risujen ja okain repimistä yms. vastaan.

Opitaan ensinnäkin kaikenlaisten astioiden valmistaminen veden ja ravinnon säilyttämistä, kulettamista ja ruuaksi valmistamista varten. Alussa ne tehdään puusta tai kudotaan juurista, vitsaksista, ruokovarsista yms. aineista sivellen ne vahvasti savella, että pitäisivät neste-

mäisiäkin aineita. Myöhemmin ne valmistetaan savesta, joka hiekka- ja kalkki- yms. aineita siihen sekottamalla muodostetaan suunnilleen samallaiseksi aineeksi kuin on nykyaikana paljon käytetty sementti ja josta veden avulla valmistetut astiat kovettuakseen kivitkoviksi tarvitsevat vain kuivua; taikka sitten ne yksinkertaisesti tulella poltetaan koviksi, kuten varsinaiset saviastiat nykyään vieläkin valmistetaan. Astioiden valmistaminen savesta edellyttää jo ihmiselämän tavattoman korkealle kehittymistä muissakin suhteissa, joten palaamme siihen jälleen seuraavan yhteiskunta-asteen selostuksessa, johon se varsinaisesti kuuluu.

Toiseksi, samoin myös opitaan valmistamaan puusta välineitä vesien ylitse kulkua varten. Ensin pyöreistä puista sitomaan lauttoja, taikka kulkemaan yksinäisen puurungonkin varassa, myöhemmin sitten niistä kehittyen monenlaiset veneet, nim. tuohivene, yhdestä puusta onteloksi poltettu kanootti, bambulautta, ruuhi jne.

Kolmanneksi, kalustuksen, asunnon suojaamisen, ruumiin verhoamisen, ravinnon (kalojen, kasviksien yms.) kulettamisen ja säilyttämisen yhteydessä opitaan sitten ruokoheinästä, palmulehdistä yms. ensin sormin sitten sitä varten valmistetuilla "äimillä" ompelemaan mattoja, verkkoja, verhoja yms. Kutomistaito puuvillasta tai villasta ei tällä asteella vielä kehity.

Neljänneksi, mitä sitten tulee raakalais-ihmisen asunto-oloihin, niin siinä suhteessa huomaamme hänen jo kehittyneen niin pitkälle, että teltan, tai kodan lisäksi, hän on oppinut puustakin rakentamaan itselleen asuntoja, paalujen varaan vesien pinnan yläpuolelle paaumajoja, taikka suuria yhteistupia. Asumusten varsinkin ulkosuojeluksessa niitä ympäröivällä muurilla, missä kiviä oli helposti saatavissa, käytettiin myös niitäkin, mutta tiilen polttaminen ja kivien muuraaminen olivat vielä tämän asteen ihmiselle tuntemattomia.

Raakalais-ihmisen pääelinkeinot ovat vielä kalastus ja metsästys. Tosin hän jo alkaa eläinten kesytyksen, varsinkin Itäisellä pallonpuoliskolla, jossa useimmat niistä eläimistä villoin ovat eläneet, jotka nykyään muodostavat ihmiskunnan kotieläimet, vaikka Läntiselläkin maaosalla, mutta vasta myöhemmin kehitytään sen eläimiä, nim. Etelä-Amerikan laama-eläintä, Pohjois-Amerikan kalkkunaa ja joitakin muita lintuja kesyttämään. Samoin raakalais-ihminen alkaa myös jo kasvien viljelyksenkin, oppien Läntisellä maanosalla ja otaksutusti jo ennemmin kuin eläinten kesytyksen, maissin, kurpitsan, meloonin, pavun, kaakaon, tupakan ja punapippurin sekä myöhemmin myös puuvillankin **puutarhaviljelyksen**; Itäisellä pallonpuoliskolla mutta otaksutusti myöhemmin, kuin mitä sillä opittiin eläinten kesyttäminen ja kasvataminen, erinäisten viljakasvien **ketoviljelyksen**. Varsinainen karjanhoito ja maanviljelys **peltoviljelyksenä** kuuluvat ihmiskehityksen seuraavaan asteeseen.

Työvälineet ja aseet, jotka ovat laatuunsa ja moninaisuuteensa nähden paljon lisääntyneet, niiden joukossa jo ollen jousi nuolineen, valmistetaan yhä edelleen, kuten ennenkin puusta, kivistä, sarviaineesta ja luusta. Mahdollisesti raakalais-ihminen on jo oppinut tuntemaan joitakin luonnossa vapaina tavattavia metallejakin, mutta niiden käyttäminen ja käyttökelpoiseksi valmistaminen ovat hänelle vielä tuntemattomia taitoja.

Yleiskuvaksi raakalais-ihmisestä saamme, että hänkin pää-asiaassa on vielä metsästäjä ja kalastaja, jossain määrin jo harjoittaen eläinten kesytystä ja kesyjen eläinten ravinnokseen käyttämistä sekä sangen alkuperäistä kasvisviljelystä, nim. puutarha- ja ketoviljelystä, mutta hänellä on jo suuri määrä kaikenlaisia aseita, välineitä, astioita, kalojen pyydyksiä, myös mattoja, yms. enemmän tai vähemmän ja vakinainen asumuskin, joka kehittyneimmillä raakalaisilla on jo puusta rakennettu, useita asu-

muksia lähetyksen, taikka kotain lisäksi yksi tai useampia yhteistupia.

2. Ryhmäyhteisen sukuyhteiskunnan syntyminen.

a) Suvun jakautuminen ikäluokkiin.

Kun yleensä vertaamme yhteiskunnallista ihmistä eläimiin, vaikkapa tässä tapauksessa kaikkein korkeimmalle kehittyneisiin ihmisapinoihin, gorillaan, shimpansiin ym., niin jo varhaisimmilta kehitysasteiltaan saakka me havatsemme ihmisten keskuudessa kaikenlaista vakiintunutta ja tietoista jaottelua, josta eläinten keskuudessa ei mitään tiedetä, ja jota niiden keskuudessa ei ole olemassakaan. Niimpä esim. nyt ihmisten keskuudessa tunnetaan käsitteet: veli, ja sisar, serkut, lapsi, lapsen lapsi, isä, äiti, iso-isä ja iso-äiti, eno, täti, äidin ja isän puolelta, vaimo ja mies; sekä myös sellaiset käsitteet: kuin lanko, käly, nepain jne., sekä perhe, suku, heimo, kansa, valtio, rotu, ihmiskunta, kun siirrytään ihmisten eri yhteiskunnallisia ryhmittymiä tarkoittaviin käsitteisiin. Mitkään näistä käsitteistä eivät ole nykyajan ihmisen keksimiä keinoitekosia nimityksiä, joilla ei olisi ollut ja toisilla vieläkin olisi reali-vastineensa, vaan ovat ne sellaisenaan ihmiselämän oleellisia ilmiöitä, joista ihmisillä itsellään on tai on silloin, kuin ne ovat vallinneet, ollut kiinteä tuntemus ja käsitys niiden erikoisesta ominaisuudesta. Eläin ei mitenkään tunne eikä sen elämässä ole minään tekijänä esim. serkku-käsite. Korkeimmalle kehittyneillä apinoillakaan ei ole pienintäkään aavistusta käly tai lankosuhteista ja mitä on sisaruus on niille niin tuntematon seikka, että vaikka määrätty koiras ja naaras sitä todella sikäli ovat, mikäli ovat saman emän sikiöitä, niin se seikka ei ollenkaan estä niitä keskenään parittumasta, kun siihen ikään tulevat, niillä yhteisestä alkuperästään ei silloin ollen minäkäänlaista vaistomaistakaan tunnetta. Ja vaikka ihminen on jo verrattain varhain oppinut tun-

temaan sen seikan, että synnyttämisen suorittavat naarakset, ihmisten keskuudessa naiset, niin varhaisimmilla asteilla, jolloin siihen seikkaan, kenen erikoisesti synnyttämä kukin lapsi on, ei ole ollut mitään tarpeellista syytä kiinnittää huomiota ja jolloin ihmisryhmässä samanikäisten lasten yhdessä eläminen, yhdessä hoitaminen, erottelematta kenen lapsi kukin on, mahdollisesti sekasin ruokkiminenkin (nykyään rikkaat hyvin tavallisesti imetytään sikiönsä toisilla, nim. sitä ansiotyökseen toimittavilla ammoilla), estivät määrätyn naisen ja hänen synnyttämien lasten välille syntymästä halki elämän tunnettua äiti-lapsi suhdetta, eivät ihmiset siis ole silloin tätäkään seikkaa niin tunteneet ja käsittäneet, kuin ne sen myöhemmin tuntevat. Varhaisimman yhteiskunnan, jossa satakaan ihmistä yhdessä oli, ihmiselle oli mahdoton tietää, kuka oli hänen äitinsä ja yksilöllisesti tämän, kutka nimenomaan hänen lapsiaan, se on, siinä ei tämä suhde vielä ollut ihmisten käsityksessä ja mitenkään tunnustettu, ja vielä vähemmän silloin tunnettiin, mitä isä on. Yhtä vähän kuin alkuperäinen ihminen saattoi tietää mitään valtiosta, pitäjästä, vaalipiiristä yms., yhtä vähän hän tiesi, mitä serkku, käly, lanko, jne. ovat, vaan on hänen täytynyt kaikki nämä "yksinkertaisimmatkin" asiat vähitellen oppia kehittyessään metsäläisestä ensin raakalaiseksi ja sitten n. k. sivistysihmiseksi.

Kun sitten lähdemme tutkimaan, miten ihminen on oppinut kaikki nämä seikat tuntemaan, miten ne ovat saaneet ihmiselämässä sen arvon, mikä niillä on ollut tai vieläkin on, niin meidän on muistettava, että ne tarkottavat ihmisen yhteiselämän määrättyjä jaostoja, joihin ihmisten yhteiskunnallinen elämä on kehityksulussaan jakautunut taikka yhdistynyt. Mutta tällaiset jaostot ovat syntyneet aina määrättyistä yhteiskunnallisista syistä ja on niillä ollut tai on yhteiskunnallisessa elämässä joku erikoinen tehtävänsä, ne vastaavat yhteiskun-

nallisen elämän jotakin määrättyä toimintaa. Nykyajan tiede on siinä suhteessa joutunut rakentamaan osaksi kokonaan väärille perusteille, kun se otaksuu näiden eri jaostojen (äiti, isä, lapsi, serkut, käly, lanko jne.) syntyneen vastaamaan ja kaikkina aikoina vastanneen niitä määrättyjä "luonnollisia" suhteita, joita nämä jaostot ilmaisevat. Niin esim. kun Tyynen valtameren saarten alkuasukkaat nimittävät "lapsiksi", määrätty mies kaikkia omia, veljensä ja mies-serkkujensa lapsia, ja kaikki nämä hänen omat, veljensä ja serkkunsa lapset häntä yhteisesti isäkseen, niin tämä seikka, että ne näin toisiaan nimitävät, ei suinkaan vielä merkitse sitä, että tämän miehen ja heidän välillä olisi vallinnut sellainen aviiosuhde että hän veljensä ym. kanssa yhdessä olisi ollut näiden vaimojen aviomies, (vaikka todellisuudessa kyllä näillä saarilla ovat aviiosuhteet tällaiset olleet), vaan sana lapsi näiden alkuasukkaiden kielessä on varmastikin alussa tarkoittanut vain yleensä seuraavan sukupolven jäsentä, olkoon kenen lapsi tahansa, siis yleensä "nuorempaa" ja sana "isä" itseään vanhemman sukupolven miespuolista henkilöä, olkoon hän sitten kenen isä tahansa. Samoin sana "sisarukset" mikä tahansa se alkuperäisesti on ollut, on alkujaan tarkoittanut kaikkia saman sukupolven jäseniä keskenään, todellisia sisaruksia, serkuksia ja serkkujen serkuksia kaikkia yhteensä, sensijaan kuin nimenomaan vain määrättyjen vanhempien lapsia keskenään. Että joku on äidinpuoleisen serkkunsa kanssa yhdessä kutsunut jotain miestä yhteisesti isäksi, ei se siis merkitse sitä, että tämä todella on kummankin yhteinen isä ollut ja että siis hänellä on ollut vaimoinaan kaksi naista, nim. sisarukset, vaan merkitsee se sitä, että ei vielä ole ollut mitään tarvetta erottaa serkut ja serkkujen serkut sisaruksista, kukin omaksi jaostokseen vastaavine nimityksineen, vaan ovat kaikki ne saman ikäluokan jäseninä ihmisten yhteiskunnallisessa elämässä muodosta-

neet vielä yhden yhtenäisen toimintajaoston ilman keskinäisiä erottelemisia.

Kuten muistamme, oli alkuperäinen suku yhtenäinen ja jakaumaton, siinä ei vielä ollut havaittavissa minikäänlaista ryhmittymistä paremmin sukupuolisuuden kuin iän perusteella erinäisiksi jaostoiksi, sillä sellaiseen ei ollut mitään toiminnallista välttämättömyyttä. Mutta mitä enemmän ihmisen metsästys- ja kalastuselinkeinossa tapahtui kehitystä, johon kaikkeen edellisessä kappaleessa pääpiirteissään tutustuimme, kuta enemmän kaikki tämä toiminta kehittyi järjestelmälliseksi, niin siinä alkaa vähitellen nousta vaikuttaviksi tekijöiksi kaksikin eri seikkaa: nim. ensinnäkin se, että vissien ikäluokkien (vanhusten ja lasten) osaaottaminen suvun varsinaisiin elättämistöimiin, kaikkiin metsästyksiin ja kalastuksiin kävi yhä harvinaisemmaksi, niille jääden tehtäväksi ne monet muut askareet, jotka olivat suvun elämälle yhtä välttämättömät, mutta jotka saatiin suorittaa kotosalla, kuten kutominen, astiain valmistaminen, ravinnon valmistamisessa välttämättömien aputöiden suorittaminen jne.; ja toiseksi, se että elintarpeiden varsinaisessa hankkimisessa (siis suvun jäsenten elättämisessä), nämä ikäluokat olivat **vähemmän tuottavia**, kuin se ikäluokka, miehet ja naiset jotka olivat elämänsä kukoistuksessa. Tämän jälkimäisen seikan, pienemmän ja vähempiarvoisen tuottavaisuuden perusteella, nämä kaksi ikäluokkaa, vanhukset ja nuoret (lapset) myös vähitellen elintarpeiden nautinnossakin eristetään samallaiseen asemaan, se on, vähemmälle ja huonommalle osalle. Suku jakautuu näin ensi sijassa työn tuottavaisuuden ja kulutuksen määrään, toisessa sijassa työn laatuun nähden kahteen ikäluokkaan: **1. täysi-voimaiset ja 2. ei-täysivoimaiset**, nimittäin vanhukset ja nuoret.

Kun esim. lähdetään jollekin suuremmalle metsästyretkelle, jäävät vanhukset ja nuoret kotosalle, mah-

dollisesti joku täysi-ikäinen nainenkin, vaikka siihen ei niillä ole mitään toiminnallista pakkoa, pitämään huolta paitsi omasta turvallisuudestaan, [kaikesta mitä kotosalalle täytyy jättää, ja kaikista niistä lukuisista tehtävistä, jotka siellä ovat myös välttämättömästi suoritettavat. Kun metsästysretkeltä sitten mahdollisesti sangen runsaan saaliin kera palataan, metsästyksen osaaottaneet levähtävät, jättäen saaliin ravinnoksi valmistamisen kotosalalle jääneille, paitsi mitä tulee suurempien metsän otuksien paistamiseen, jonka metsästäjät itse (miehetkin) suorittivat. Kun sitten saalis on ravinnoksi valmistettu, alkaa sen nauttiminen, syödään niin paljon kuin ikänä jaksetaan, hypitään ja taussitaan, kiljutaan ja matkitaan kaikkia niitä ääniä ja temppuja, joita itse kukin tapahtuneessa metsästyksessä oli ilmoille laskenut ja suorittanut, vanhukset ja nuoret renkaassa ulompana ollen saaden katsojina ja kuulijoina seurata tätä "mässäystä", mutta ei varsinaisesti siihen osaaotata. Aterian aikana on heillekin kuka heittänyt luun kalvettavaksi, kuka kappaleen lihaa tai muun osan saaliista, mutta itse eivät ne ole saaneet aterian aikana siihen kajota ja siitä osaansa ottaa. Kun ateriaan osaaottaneet miehet ja naiset vihdoin ovat saaneet kylläkseen, on loppu ateristiasta kuulunut vanhukseille ja nuorille ja ovat ne sitten saaneet hyökätä sen kimppuun ja ahmia, mitä jälellä on ollut. Alkuperäinen ihminen, niin kommunistinen kuin hän on ollutkin, on syönyt ja nauttinut voiman oikeudella, voima kun merkitsee suurempaa tuottavaisuutta ja myös suurempaa nautintoa.

Kun sitten sukupuolielämän harjoittaminen on alkanut yhtyä tällaisiin aterioihin, joita tavallisesti seurasi monta tuntia, joskus päiviäkin kestänyt tylsä, melkein tainnustilan tapainen lepo, kun se varsinkin yhtyi niihin suur'aterioihin, joita määrättyinä aikoina jouduttiin viettämään senjohdosta, että silloin erikoisesti jotakin

metsän, vesien tai ilman riistaa oltiin pyydystetty ja suuret määrät saatu, joista aterioista ensimmäiset juhlat (riistajuhlat) ovat kehittyneet, niin kehittyi sukupuoli-elämäkin tapauksesta, johon ennen ei mitään erikoista huomiota oltu kiinnitetty, seikaksi, joka erikoisesti kuului tällaiseen metsästysretkeltä kotiin palajais-ateriaan ja varsinkin sitten esitettyyn juhlamässäykseen.

Aterioimisen (tai juhlan) menoihin nyt kuului paitsi, kuten ennenkin metsästys (myöhemmin sota) retkellä suoritettujen hyppyjen, hiipimisten, iskujen, painien, kaatojen, tappelujen yms. ja kasvojen ilmeiden vääntelemisen matkiminen, kaiken sen kiljunnan, huudon, rytmillisen äänähäntelemisen matkiminen, joita siinä oli ilmoille päästetty, myös sukupuolielämää matkivien liikkeiden jäljitteleminen, ne edellisten kanssa kietoutuen sangen kirjavaliikkeiseksi "tanssiksi", jonka yhteydessä sitten myös kehittyi tavaksi sukupuolielämästä ja elimistä "laulaminen". Nykyään vielä useiden raakalaisheimokansojen keskuudessa vietetään tällaisia mässäysjuhlia. Kun nuoret ja vanhuksat, kuten edellä selitetty, eivät saaneet aktiivisesti ottaa osaa tällaisiin aterioihin ja mässäysjuhliin, paitsi ulkopuolisesti, niin tulivat ne täten suljetuksi ulos siitä sukupuolielämästäkin, jota aterian tai juhlan yhteydessä harjoitettiin, ja niin vähitellen yhä jyrkemmin sukupuolielämästä yleensä tämän toimivimman ikäluokan jäsenten kanssa. Ihmisen kuuluminen määrättyyn ryhmään näistä kolmesta ikäluokasta alkoi siis merkitä häneen nähden erilaisuutta yhteiselämän kaikkiin seikkoihin nähden. Nuorelle kykenemättömyys vielä ottaa osaa kaikkiin suvun metsästys-, kalastus- ym. retkiin, merkitsi häneen nähden myös kykenemättömyyttä saada ottaa osaa sen toimintakykyisten jäsenten kanssa suvun kaikkiin nautintoihin, kaikenlaisen ravinnon nauttimiseen, jotkut ravintoaineet (herkut) ollen hänelle kokonaan kielletyt, sekä myös kykenemättömyyttä niiden kanssa

sukupuolielämän harjoittamiseen. Vanhuksiin nähden samat seikat johtuvat siitä, että ne olivat jo työkykyisyytensä tärkeimmässä kohdassaan, nim. metsästyksen osaaottamiseen nähden, kadottaneet ja sen mukana siis joutuneet suunnilleen samaan asemaan kuin nuoret olivat.

Mutta kun sitten poika tai tyttö varttui, niin katsomatta kiinteästi siihen, minkä ikävuoden hän oli saavuttanut, mikäli hän vain kykeni suorittamaan ne määrätyt hänen ruumiinsa voimien mittaamiseksi tarkotetut kokeet, joita sitä varten erikoisina aikoina järjestettiin, mikäli hän oli saatuaan ottaa osaa ensi kertaa aikuisten kanssa kokeeksi suurempaan metsästysretkeen, oli siinä osottautunut kykeneväksi ja täysikelpoiseksi, niin hyväksyttiin hänet sitten vissiä seremonioita noudattaen aikuisten joukkoon, joiden kanssa hän sen jälkeen sai ottaa osaa edellä kuvattuihin yhteisaterioihin ja juhliin kuin myös yhteiseen sukupuolielämään niiden, myöhemmin vain ikäistensä, "saman ikäluokan" jäsenten "avio"-toverina.

Kummallekin mainituista luokista: 1 täysi-voimaiset ja 2. ei-täysivoimaiset (vanhukset ja lapset) on sitten kehittynyt niitä vastaava yhteinen nimityksensä.

Myöhemmin on jälkimäisessä ryhmässä, vaikka se pitkät ajat on ryhmänä vielä kantanut yhteistä nimitystä (ainoastaan sukupuoliin nähden nimitys siinä eroten, kuitenkin tosiasiallisesti alettu nuoria ja vanhuksia pitää eri ryhminä, suku näin jakautuen varsinaisesti kolmeen ryhmään 1. täysivoimaiset eli aikuiset, (vanhemmat), 2. nuoret (lapset) ja 3. vanhukset (isoäidit ja iso-isät), ryhmät vähitellen saaden sen merkityksensä, mitä sulku-merkkien sisällä olevat sanat tarkoittavat, paitsi käsitystä isä ja iso-isää, jotka ilmestyvät ihmisten tietoisuuteen vasta paljon myöhemmin.

Samalla tavalla, vaikkakaan ei välttämättömästi samoista erikoisyydistä, on sitten alettu "nuorissa" tehdä

ero "lasten" ja "lasten lasten" välillä, nuorten luokka näin jakautuen kahteen luokkaan; samoin vanhusten keskuudessa vanhempain ja isovanhempain välillä, kaikkiaan ikäluokkia näin tullen viisi: nim. nuorimmat ("lasten lapset"), nuoret ("lapset"), miehuusiässä olevat, vanhukset ja isovanhukset. Alussa, kuten ennen selitetty, nämä nimitykset tarkoittavat enemmän määrättyä ikäluokkaa (työkykyisyysluokkaa) kuin todellista syntymäpolvisuhdetta, niin että nuorimpain joukkoon saattoi joutua sellainenkin, joka miehuusiässä oleviin nähden sillä kertaa oli vasta lapsi (ensimmäisessä polvessa edellisistä jälkeläinen) eikä lasten lapsi (jälkeläinen toisessa polvessa). Myöhemmin ne ovat sitten kehittyneet merkittämään määrättyä sukupolvea ikään katsomatta, kuten nykyään asianlaita on, voidaan nyt jollakin vanhusparilla olla lasten lapsia, jotka ovat yhtä iäkkäitä, joskus vanhempiakin kuin heidän viimeksi syntyneet lapsensa. Kiinalaisten muinaistarusto kertoo yhdeksän-ikäluokkaisen järjestelmän vallinneen kiinalaisten keskuudessa niiden varhaisimmilla yhteiskunnallisen elämän asteilla ja sellaisenaan on se riittävä todiste siitä, että jakautuminen ikäluokkiin on ollut ihmiskunnan kehityshistoriassa sangen yleinen ja määräävä tekijä, vaikka todennäköistä on, että näin moneen ikäluokkaan jaottaminen on jo ollut sukulaissuhteiden määrittelemistä asteella, jolloin käsitteet lapsi, lapsen lapsi, isä, iso-isä jne. ovat jo tarkoittaneet samaa kuin nykyäänkin ne tarkoittavat.

b). Suvun jakautuminen sukupuoliryhmiin.

Vaikka ihminen on jo eläinasteella tuntenut eri sukupuolien välisen luonnollisen eroavaisuuden ja sillä seikalla on ollut vaikutuksensa ihmisen keskinäisessä elämässä, niin sittenkin vasta sitten on ihmisryhmä alkanut jakautua sukupuoliryhmiin, miehiin ja naisiin ja tällai-

nen jaouttuminen olla vakinaisena, ihmisten tietoisuudessa olevana määrävänä tekijänä, kun on syntynyt selaista eroavaisutta heidän toiminnassaan, joka yhä jyrkemmin ja jatkuvammin on alkanut pitää ihmisiä erillään toimivina sukupuolisesti ryhmittyneinä ja kun kysymys, mitä ja missä määrin kukin suvulle välttämättömiä tarpeita tuottaa, alkaa johtaa sen jäseniä tähän jakautumiseen huomiotaan kiinnittämään. Se jakautuminen sukupuoliryhmiin, joka ihmisten keskuudessa vallitsee, ei perustu luonnollisille syille, eikä ole luonnollinen jakautuminen, vaan yhteiskunta-toiminnallisen erilaisuuden synnyttämänä ja voimassapitämänä se on kokonaan yhteiskunnallinen asia. Että näin on asian laita, käy selville m. m. siitäkin tosiseikasta, että sitten kun työjako varsinaisesti vakiintuu miesten ja naisten välillä, niin joissakin heimossa naiset suorittavat kaikki sellaiset työt, maan muokkaamisen ja viljelemisen, karjan hoitamisen ja kasvattamisen, hoitaen sukujen yleiset asiat ja toimet, ovat n. k. hallitseva sukupuoli, jotka työt ja toimet varsinaisesti käsitetään miehille kuuluviksi ja muka aina miesten tehtäviä olleen.

Tällä aikakaudella, jota tarkastamme, ihmisten jakautuminen sukupuoliryhmiin vasta alkaa. Se tapahtuu siten, että nainen senlisäksi, että hän yhä edelleenkin ottaa miesten kanssa osaa metsästyksen, kalastukseen, yms., varsinkin mikäli hänellä on lapsia, joista pitää huolta, niistä huolehtiminen ollen kaikille täysi-ikäisille eli synnyttäneille naisille enemmän tai vähemmän yhteinen, myös joutuu suuremmissa määrässä kuin mies avustamaan vanhuksia ja erittäinkin juuri lapsia kaikissa niissä sadoissa askareissa, joita ruuan valmistamisessa, astiain, mattojen, ym. laittamisessa on suoritettava. Ravinnon jakamisessa esim. ovat naiset joutuneet useinkin melkein tappelulla ottamaan lapsilleen ravinnon, lisäksi pitämään huolta sen valmistamisesta ym. sellaisesta.

Nainen joutuu työskentelemään enemmän ja useammissa toimissa kuin mies, eroavaisuus siis ollen enemmän työn **tuottavaisuudessa** kuin toiminnan erilaisuudessa. Nainen on edelleen kaikkeen suvun toimintaan kykenevä ja kaikkiin myös osaa ottaa, mies sensijaan vaikka myöskin melkein yhtä hyvin kaikkeen kykenee, ei enään ota kaikkeen osaa, vaan alkaa erikoistua, spesialiseeraantua.

Tämän tähden, kun esim. tällä aikakaudella onnistuneelta metsästysretkeltä palaamista sitten vietetään navakalla aterialla kaikkine ennen kuvattuine menoineen, niin siihen ottavat osaa kaikki täysi-ikäiset miehet ja naiset (eivät vanhukset ja lapset), kuten mitään erilaisuutta naisten ja miesten toiminnassa ei vielä olisi, oikeastaan naiset ottavat osaa tällaisiin aterioihin ikäänkuin suuremmalla oikeudella kuin miehet, koska he sekä ovat olleet mukana saalista pyydystämässä että retkeltä palatua ovat senjälkeen vielä ehtineet jo monta askarta suorittaa. Suku näin siitä huolimatta, että siinä alkaa ilmetä ryhmittymistä sukupuolittain, pysyy yhä edelleen yhtenä kiinteänä kokonaisuutena, eriarvoisuutta nautinnossa ollen vain eri ikäluokkien välillä, niiden välillä kun on saugen suuri eroavaisuus tuotannollisuudessakin.

c) Ryhmäyhteisen suvun rakenne ja avioelämä.

A. Suku yhtenäinen ja itsenäinen.

Varhaisimmassa muodossaan voimme tämän suvun kuvitella muodoltaan jakautuneeksi kahteen (kolmeen) toistensa kanssa kiinteässä yhteydessä olevaan ryhmään:

1. Täysivoimaiset: naiset ja miehet (sukupuolittaista eroavaisuutta olemassa).
2. Nuoret: naispuoliset ja miespuoliset (sukupuolittain eroavaisuutta ei vielä ollen).
3. Vanhukset: naiset ja miehet (sukupuolittainen eroavaisuus häviten).

Jokaisella näistä ryhmistä on vakiintuneesti omat tehtävänsä ja toimensa ja sen mukaisesti myös erikoiset "oikeutensa" suvun elintarpeiden nautintoon, sen "juhliin" ja aterioihin osaaottamisessa. Nuorten ryhmästä siirtyminen täysivoimaisten ryhmään tapahtuu erikoisilla seremonioilla, joihin kuuluu koetöiden ja temppejen suorittaminen, joiden kautta asianomaisen täydellinen kykeneväisyys kaikissa suhteissa tulee osotetuksi ja niiden jälkeen sitten erikoiseen juhla-ateriaan osaaottaminen, jossa m. m. ensi kertaa saa vissejä herkkuina pidettyjä eläinten osia nauttia, saa ottaa osaa aikuisten sukupuolielämään, joka tässä tilaisuudessa useiden heimojen keskuudessa on täytynyt suorittaa julkisesti. Tämä yksin jo riittäisi todistamaan, että sukupuolielämä näin alkaa kehittyä luonnollisesta, rajattomasta sukupuolivapaudesta, yhteiskuntasuhteiden rajoittamaksi, siis aviosuhteeksi sen alkuperäisimmässä muodossa, ainoastaan yhteiskunnassa, se on, ihmisten keskuudessa aviosuhde ollen tunnettu, eläinten keskuudessa ei voi puhua mistään avioelämästä. kuten jotkut tiedemiehet kuitenkin tekevät, samassa merkityksessä kuin avioelämästä ihmisten keskuudessa. Toiselta puolen taas, kun ihminen sitten on vanhentuaan menettänyt voimansa ja kykeneväisyytensä enään ottaa osaa kaikkiin suvun toimiin, erikoisesti ei enään kykene yhtä rivakasti kuin täysissä elämän voimissaan oleva keski-ikäinen polvi kulkemaan mukana metsästysretkillä, ja ottamaan osaa kalastukseen pitempien matkojen päähän, niin hän silloin myös kadottaessaan tuotantokykyisyyttään, menettää oikeutensa ottaa enää tasarvoisesti osaa kaikkien tuotteiden nauttimiseen; hän siirtyy silloin itsestään ja otaksuttavasti ilman mitään erikoisia seremonioita vanhusten luokkaan, tullen suljetuksi pois suvun metsästysaterioihin ja "juhliin" osaaottamisesta muuten paitsi sivullisena. Tämän omituisen järjestelmän mukaisesti hän silloin tulee myös erotettua

avioelämästä suvun varsinaisen toimivan jäsenistön kanssa, voiden avioelämä jatkua nyt vain hänen ja muiden vanhusten ikäluokkaan joutuneiden kesken, joiden kanssa hän muodostaa yhtenäisen tuotantotoiminnallisen ja nautintoryhmän.

Näin ollen ja tämän ensimmäisen yhteiskuntasisäisen tuotanto- ja jakojärjestelmän mukaisesti kaikki vissin ikäluokan jäsenet keskenään ovat toistensa avioita. Suvun pääryhmän, keski-ikäisten luokan jäseniin nähden (meidän on muistettava, että varsinaisesti ei tällä aikakaudella ole vielä ihmisten ikää voitu tuntea ja määrittellä vuosissa ja mitään jaotuksia ei vuosimääräin perusteella ole syntyneykään vaan ovat ne kuten edellä selostettu syntyneet kokonaan asianomaisten tuotannollisen kykeneväisyyden, se on, voimakkuuden perusteella) tämä siis tarkoittaa, että katsomatta siihen olivatko tämän ryhmän jäsenet keskenään luonnollisia veljiä ja sisaria, serkkuja ja serkkujen serkkuja (joissakin harvinaisissa tapauksissa voiden olla toisilleen suhteessa isä tai äiti ja ensinnä syntyneet lapsensa), ne olivat kaikki keskenään toisilleen avioita, avioelämä niiden kesken ollen ei ainoastaan täydellisesti ilman mitään rajotuksia heidän keskenä mahdollinen, vaan lisäksi ollen mahdollinen vain heidän keskenä, nuoret ja vanhukset ollen siitä ulossuljetut. Mikäli erityisiä sanoja sitten on syntynyt tämän ryhmän jäsenten kesken ilmasemaan, että ne ovat keskenään tuotannollisesti ja nautinnollisesti samaa ryhmää, niin varmastikin sellaiset sanat ovat alkuperäisesti merkinneet samaa kuin nykyään sana toveri, taikka mukana-kulkija, kanssanauttaja, tai yhdessä metsästäjä tarkoittavat; tämän ryhmän mies puhutellen **jokaista** sen naista "toveriksi" tai "mukanakulkijaksi" jne., samoin jokainen nainen saman ryhmän miestä samalla nimityksellä, myöhemmin mies puhutellessaan nais- "toveria" liittäen siihen jonkun lisäpäätteen ilmasemaan,

että on eri sukupuolesta kysymys, päätteen joka vastaisi nykyisen suomenkielen päätettä “-tar” merkityksessään. Ja kun näin sukuryhmänsä naista mies puhutteli tällaisella sanalla “toveri”, “mukanakulkija” jne., niin se tarkoitti, että siten puhuteltu nainen on suvun kaikissa toimissa, metsästys- ja kalastusretkiin osaa-ottamisessa, saaliin valmistamisessa nautittavaksi ja sen nauttimisessa samallinen ja samanarvoinen tekijä, työ- ja nautintotoveri ja siis myös aviotoveri. Työyhteys on näin avioyhteyden suoranaisten perustus eri sukupuolien välillä aivan varhaisimmista ajoista asti ja tulee niin yhteiskunnassa aina olemaan. Myöhemmin sitten tämä sana “toveri”, “mukanakulkija” vähitellen kehittyi tarkoittamaan nimenomaan pää-asiassa aviotoveruutta ja siten siitä kehittyi nimitys aviotoveri, vaimo, aviomies. Mies, joka nyt puhuttelee ryhmänsä naispuolista jäsentä, sisartaan, serkkuaan jne. tällä sanalla, nimenomaan myös jo tarkoittaa, että puhuteltu on hänelle aviotoveri ja hänen kanssaan sukupuolielämään velvollinen, ja vain hänen ja saman ryhmän (mutta ei toisten ikäluokkien) miespuolisten jäsenten kanssa yleensä. Vissin ikäryhmän naiset näin yhteisesti ovat saman ikäryhmän miesten avioita ja päinvastoin miehet oman ryhmänsä naisten avioita yhteisesti, keskinäinen puhuttelusanansa jo tämän suhteen ilmaisten.

Vaikka, mitä edellä on selitetty pää-asiassa koskee suvun perusr ryhmää, täysi-ikäisiä, niin on sillä jossakin määrässä sama merkityksensä myös suvun nuorten ja varsinkin sen vanhusten ryhmään nähden. Jälkimäisten kehittyminen kyvyttömiksi ja voimattomiksi kuulua suvun varsinaiseen perustuottajaryhmään ei nim. vielä ole suinkaan myös sitä merkinnyt, että ne olisivat samassa kehittyneet sukupuolielämään kyvyttömiksi ja haluttomiksi ja niin on tämä niiden keskuudessa vielä jatkunut, mutta ollen se rajotettu vain oman ikäryhmänsä keskuu-

teen. Näin vanhusten ryhmän jäsenet ovat tunteneet ja käsittäneet yhteisesti olevansa "tovereita" keskenään, työssä, nautinnoissa ja sukupuolielämässä, puhutelleet toisiaan tätä seikkaa vastaavalla nimityksellä "toveri", "mukanakulkija" jne. ja siten siis myöhemmin sen saadessa sellaisen merkityksen, toinen toistaan yleisesti ja yhteisesti aviovaimoikseen tai -miehikseen, yhteisesti olleet toisilleen avioita, kuten edellisen ryhmän jäsenet toisilleen. Nuorten ryhmässä tämä toveruus on etupäässä ollut vain toveruutta yhteisissä askaroimisissa ja harjoituksissa, mutta on se sitten "miehuus"ikää lähestyvään keskuudessa alkanut merkitä myös yhteistä sukupuolitoveruutta ja "toveri" jne. nimityksellä alkanut, vaikka enemmän tulevaista suhdetta osottavana, olla "aviotoveri" merkityksensä. Sukupuolielämä nuorten keskuudessa on vielä enemmän tai vähemmän merkityksetön ja niin pian kuin se on aiheuttanut naiselle lapsen syntymisen, luultavastikin siten itsestään siirtäen sellaisen nuoren naisen täysi-ikäisten luokkaan, nuori mies päästen siihen vasta määrättyt työkoheet suoritettuaan.

Täten tämä ryhmäyhteinen suku muodostuu ikään kuin kahdesta (kolmesta) suuresta perheestä, joissa kussakin perheessä (täysi-voimaset vanhukset ja nuoret) kaikki saman "ikäiset", tuotannollisesti samalla asteella olevat, keskenään luonnolliset veljet ja sisaret, miespuoliset ja naispuoliset serkut, ja serkkujen serkut muodostavat yhden yhtenäisen toiminta-, nautinto- ja avioryhmänperheen, ollen keskenään toisilleen yhteisesti aviomiehiä ja -vaimoja, "mukanakulkijoita", "tovereita". Avioelämän yhteys on kussakin ryhmässä (varsinkin täysi-voimaisten ja vanhusten) yhtä pakollinen asia, kun pakollinen yhteisyys työssä ja ravinnon nauttimisessakin. Se on yhteiskunta-taloudellinen välttämättömyys ja sellaisenaan tämän yhteiskuntajärjestelmän ja niin kehityksenkin etujen kannalta katsottuna ollut yhteiskunnalli-

nen "hyve", tuntukoot jälkeen tulevilta ihmispolvilta kuinka moralittomalta tahansa.

Tällä asteella siis, ilman että ihmiset sitä erikoisesti niin tahtoivat taikka että heissä olisi syntynyt sellainen moraalinen käsitys, joka tuomitsi sukupuoliyhteyden suorassa polveutumisinlinjassa, vanhempain ja heidän lastensa, isän ja tyttärensä, äidin ja poikansa välillä, tämä yhteiskunnallinen järjestelmä sellaisenaan erotti ne toisensa avioyhteydestä, kehittäessään edellä kuvatut "ikä"-ryhmät suvun toiminta- ja nautintoryhmiksi. Tämän järjestelmän on täytynyt jo kauan vallita, mahdollisesti tuhansia vuosia, ja tuhansia vuosia vanhemmat sen mukaisesti olleet lastensa avioyhteydestä erotetut, ennen kun on syntynyt käsitys, että avioyhteys niiden kesken on moralisesti rikos, vaarallinen pahe, synti jne., kuten sitten myöhemmin ihmisten tietoisuus tähän seikkaan suhtautuu.

(Mitä sitten tämän avioelämän ensimmäisen rajotuksen yhteiskuntakehitykselliseen arvoon tulee, niin joidenkin tiedemiesten taholta esitetään sellaista katsantokantaa, että niissä suvuissa, joissa tämä rajotus, joka estää avioelämän vanhempain ja heidän lastensa välillä, on syntynyt, niin niissä suvuissa on alkanut jäsenistö kehittyä ruumiillisesti ja muutenkin voimakkaammaksi, olemassa olon kamppailussa ne siten ollen kykenevät pitämään paremmin puoliaan sukujen rinnalla, joiden keskuudessa sukua muka rappeuttava vanhempain ja lastensa keskinen sukupuolielämä on vielä vallinnut, se aiheuttaen niiden alakynteen ja lopulta sukupuuttoon häviämisen. Kuitenkin, mikäli otetaan huomioon sukujen olemassaolon kamppailu, taistelu siitä toisiaan ja koko ympäröivää luontoa vastaan, niin päätekijänä niiden sukujen tässä taistelussa voitolle pääsemisessä ja eteenpäin kehityksessä, joiden keskuudessa edellä kuvattu ikäluokittainen avioelämä on syntynyt ja kehittynyt vallit-

sevaksi, on se, että sellaisten sukujen **kaikki** toiminta, ennen kaikkea niiden elintarpeiden hankinta, metsästäminen, kalastaminen, muun ravinnon kokoominen ja valmistaminen, on ollut voimaperäisempää ja kaikin puolin tuottavampaa, siis suvun voimia edistävämpää, kuin niissä, joissa tällaista tuotanto- ja kulutustoiminnallista jalkoa ei syntynyt, se tehden metsästäamisen tehokkaammaksi, kun siihen eivät enään lapset ja ikäloput ottaneet osaa sitä tavalla ja toisella häiriten, ne suorittaen askareita, joissa vuorostaan koko niiden voima ja kykyisyys saattoi tulla paljon suuremmalla hyödyllä käytetyksi. Yhteiskunta-rakenteensa etevämmyys tuotannollisesti suurempi voimakkaisuus on nämä ryhmäyhteiset suvut nostanut vallitsemaan ja pelastanut niille tulevaisuuden olemassaolon ankarassa kamppailussa, eikä joku suvun jäsenen avioelämän rajottumisesta muka johtuva jalostuminen, josta ei ole päteviä todisteita tokko sellaista jalostumista on tapahtunutkaan ja joka kaikissa tapauksissa on ollut niin mitättömän vähäinen, että edelliseen seikkaan, nim. suvun yhteiskuntajärjestelmän etevämmyyteen verrattuna, se kokonaan kadottaa arvonsa.)

d) Suvun lohkeaminen useammiksi toisistaan riippuvaisiksi suvuiksi.

Edellisessä olemme seuranneet alkuperäisen sukuyhteiskunnan sisällä tapahtunutta jaottumista erinäisiksi toimintaryhmiksi, jotka ryhmät eivät sellaisenaan erikseen muodosta mitään täydellistä sukua, vaan ainoastaan kukin siihen kiinteästi yhteenkuuluvan jaoston, joiden läheinen yhteisyys ja riippuvaisuus toinen toisistaan ja erikoisesti nuorten ja vanhusten ryhmäin riippuvaisuus keskimäisestä jaostosta, on niille kaikille voittamaton välttämättömyys. Mutta suvun jakautuminen ei ole päätynyt tähän eikä vain tämän luonteiseen jaottumiseen,

Jo saugen varhain on ilmennyt tuotantotoiminnallisia tekijöitä, jotka ovat alkaneet vielä toisellakin tavalla vaikuttaa sen kasvavan kokonaisuuden särkemiseksi, ne tekijät otaksuttavastikin ilmeten samoihin aikoihin kuin edellä selostetutkin syyt, jotka alkuperäisesti yhte-näisen suvun jakoivat ikäryhmiin. Suvun jäsenmäärän kasvaminen, riistosaaliin vähentyminen sen pitempiaikasen pysähdyspaikan lähistöllä, hyvän metsästys- tai kalastuspaikkain löytyminen ulompaa, vastakkaisilta suunnilta ym. lukemattomat sellaiset seikat, sekä niiden lisäksi aseiden, työvälineiden, tarvekalujen, veneiden ym. neuvojen, mattojen, pyydysten ym. lisääntyminen, kuin osaksi myös edellä kuvattu suvun jakautuminen eri ryhmiin, kaikki nämä tekijät yhteisesti ovat vaikuttaneet siihen suuntaan, että suku on alkanut loheta kahdeksi tai useammaksi enemmän tai vähemmän täydelliseksi sukuryhmäksi, ne alkaen elää kukin omaa itsenäistä elämänsä alueellisesti toisistaan erillään, kuitenkin pysyen vississä suhteissa yhteistoiminnassa ja toistensa yhteydessä vielä pitkät ajat alkuperäisen lohkeamisen tapahduttua.

Tämä sukuyhteiskuntain lohkeaminen kahdeksi tai useammaksi suvuksi ei tietenkään ole tapahtunut yht'äkkiä, eikä heti täydellisessä muodossaan, kuten ei myöskään ihmisten tietoisesti niin järjestämänä, vaan on se vähitellen syntynyt, kuten porsliniastiassa halkeama, joka usein lopullisesti särkee astian ei ensimmäistä ja toistakaan säröä myöten, joka siihen ilmestyi, vaan saa astia paljonkin säröttyä, ennen kuin vihdoin halkeaa. Esim. suvun keskuudessa oli kehittynyt tapa lähettää jonnekin etäisemmälle kalastus- tai pyydystyspaikalle pieniä partiojoukkoja, kymmenkunta nuorta miestä ja naista, jotka sillä kertaa saattoivat olla pitemmänkin ajan suvun keskuudesta poissa. Suvun muu jäsenistö on sillä välin jatkanut tavallista elämäänsä paalukylässään järven päällä tai meren rannalla ja sen lähimmässä ympäris-

tössä. Tällaisen partioretkikunnan viipyminen sellaisella otollisella kalastus- tai metsästyspaikalla on sitten jatkunut yhä kauemmin, kuta useamman kerran se on siellä sitä ennen käynyt ja kuta enemmän tutustunut kaikkiin muihinkin sen seudun luonnon antimisiin, kuta enemmän sinne on kulettanut mukanaan pyydyksiä, aseita, työvälineitä, verkkoja, astioita, telttavehkeitä ym. Yhteyttä emäsuvun ja partioretkikunnan välillä on ylläpidetty lähettien kautta. Vihdoin on tällaiselle partioretkikunnan joka vuosi säännöllisesti vierailemalle paikalle alettu pystyttää vakinaisempia asumuksia, kulettaa niin paljon neuvoja ja välineitä, että niiden takasin kulettaminen alkaa käydä sellaisenaan sekä mahdottomaksi että tarpeettomaksikin, kun silläkin seudulla on vihdoin tutustuttu luontoon niin tarkoin, että ollaan löydetty sieltä toimintaa vuodeksi ympäri. Vähitellen myös on alkuperäinen partioretkikunta suuresti muuttanut luontoaan, joitakin sen jäseniä on palannut alkuperäiseen sukuun, toiset ovat sensijaan jääneet uusille teloille asumaan ja niiden lisäksi on suvusta tullut toisia, miehiä ja naisia, vihdoin lapsia ja vanhuksiakin. Suku on näin siitä eronneen partioretkikunnan kanssa seulonut jäseniään edes takasin, kunnes suunnilleen molemmat ryhmät ovat samallaisia. Samoin ovat alkuperäisen suvun aseet, työvälineet, kalustusneuvot, astiat ym. tulleet siinä moneen kertaan seulottua edes ja takasin, kunnes niissäkin on vihdoin tapahtunut "tasajako", se on, kummallekin suvulle, sillä kumpikin ovat nyt täydellisiä sukuja, tullut niitä välineitä ym., mitä ne elämässään seudullaan etupäässä tarvitsevat.

Nykyajan kielellä puhuen oli alkuperäisen suvun jäsenille kehittynyt kaksi toisistaan niin kaukana olevaa ympärivuoden "työmaata", että se sentähden jakautui myös kahdeksi niillä itsensä elättäviksi suvuiksi.

Pitkien aikojen jälkeen on tämä sama kehityspro-

sessi sitten uusiintunut toiseen taikka toiseen taikka useimmissa tapauksissa molempiinkin näihin sukuihin nähden, ihmisten lisääntyminen siten ilmeten pää-asiassa siinä, että sukujen lukumäärä lisääntyy, eikä yksin siinä, että ihmisten luku sukujen sisällä vähitellen kasvaa. Alkuperäisesti yhdestä kantasuvusta lohjenneina alkaa sitten olla jo useampia sukuja, kaksi, neljä, kahdeksan, kolme, kuusi, kahdeksan, yhdeksän jne. Aikain kuluessa toiset niistä voivat sitten kokonaan tuhoutua, jotkut nopeasti vieraantua toisistaan (myöhemmin sitten yhtyen ja liittoutuen kokonaan toista kantaakin olevien sukujen kanssa), mutta enemmistöön nähden ja vallitsevasti on kehitys kulkenut siten kuin seuraavassa selostetaan.

e) Ryhmäyhteisen suvun rakenne ja avioelämä.

B. Suku lohennut useammiksi toistensa yhteydessä oleviksi suvuiksi.

Kun edellisessä tutustuimme siihen tapaan, miten alkuperäinen suku alkoi loheta kahdeksi, siinä jo havaitsimme, että yhteyttä kummankin ryhmän välillä säilytettiin esim. lähettien kautta, jotka kummankin ryhmän välillä kulettivat, toiselta toiselle, mitä tarvittiin. Alussa myös suvusta eronnut partioretkikunta palasi toimensa suoritettuaan takasin saaliineen ja entiseen tapaan silloin pantiin toimeen suuret aterioimiset tai juhlat. Kun sitten ero oli kehittynyt täydelliseksi, niin senjälkeen vielä jatkui yhteistoimintaa ja yhteisnautintoa sellaisten elintarpeiden suhteen, joita ennen oli yhteisesti pyydystetty ja nautittu. Erosta huolimatta molempain sukujen täysi-voimaiset miehet ja naiset kokoontuvat tällaisiin yhteismetsästyksiin tai kalastuksiin. Samoin voi ajatella, että toinen suvuista siitä saaliistaan, jota erikoisesti sen seuduilla saadaan, antaa pitkät ajat osan toiselle suvulle, jonka partioretkikunnan se alkuaan on muodostanut

nimenomaan lähetettynä sellaista saalista hakemaan. Yhteisiä metsästys-tai kalastusretkiä ovat sitten seuranneet asianmukaisessa järjestyksessä yhteiset aterioimiset, pidot tansseineen, leikkeineen ja sukupuolijuhlineen. Samallaiset pidot ovat kuuluneet päiväjärjestykseen, milloin toinen tai toinen suvuista on tuonut saaliistaan ylijäämään toiselle varsinkin tämän sukujen toisistaan lohkeamisen alkuasteilla. Edellisen lisäksi ovat myös useat vaikeimmin valmistettavat pyydystysvehkeet jääneet yhteisiksi, kuten veneet, suuremmat verkot yms. Yhteys kummankin suvun välillä on näin ollen jatkunut sangen pitkälle, ollen se sekä työ- ja nautinto- että "omistus"- (työvälineiden yhteistä käyttö) yhteyttä. Kahden toisistaan riippumattoman ja itsenäisen suvun asemasta, meillä tässä tapauksessa oikeastaan on yksi kahteen osaan lohennut, ryhmäyhteinen suku.

Yksinkertasimmassa muodossaan voidaan tämän ryhmäyhteisen sukuyhteiskunnan ajatella olleen rakenteeltaan seuraavanlaisen:

I. Ryhmäyhteinen sukuyhteiskunta (heimo)	A. Suku:	1. Keski-ikäiset: naiset ja miehet,
		2. Vanhukset: akat ja ukot ja Nuoret: tytöt ja pojat.
	B. Suku:	1. Keski-ikäiset: naiset ja miehet
		2. Vanhukset: akat ja ukot ja Nuoret: tytöt ja pojat.

(Edellisessä nimitykset naiset ja miehet, akat ja ukot, tytöt ja pojat merkiten sunnilleen samaa kuin nykyäänkin; mikäli kysymyksessä ovat vissit ikärajaerotukset.)

Luvussa c) tutustuimme suvun jäsenten avioelämään kun suku vielä oli muuten eheä, paitsi että oli jakautunut ryhmiin ikäluokittain, saman ikäluokan jäsenet (miehet ja naiset) olkoot olleet toisensa luonnollisia veljiä ja

sisaria, serkkuja jne. ollen siinä myös toisten aviotovereita. Mutta nyt on alkuperäinen suku jakautumisketjyksessä mennyt askeleen eteenpäin ja yhdentekevää, tapahtuiko se yht'aikaa edellisen ikäluokkaisen jakautumisen kanssa, sitä ennen tai senjälkeen, se kaikissa tapauksissa synnytti sellaisen yhteiskunnallisen järjestelmän, joka samassa synnytti mukaisensa aviojärjestelmän. Edellisessä kappaleessa jo tutustuimme siihen, kuinka alkuperäisen suvun lohetessa kahdeksi suvuksi, niiden välille kuitenkin jäi niitä keskinäisessä liitossa pitämään, kaikenlaista yhteistä toimintaa, yhteiset metsästyksset, kalastukset ym., kuin myös yhteistä nautintoakin, saaliin keskinäistä jakoa, vaihtoa sen kaikkein alkuperäisimmässä muodossaan, yhteispidot, ateriat, juhlat ja niiden yhteydessä yhteinen avioelämä. Tällaisissa pidoissa A. suvun miehet ja naiset aviotuivat B. suvun naisten ja miesten kanssa. A. suvun naisten ja miesten keskinäinen avioituminen oli alussa myös ei ainoastaan mahdollinen, vaan suoranaisesti sen järjestelmän mukainen, josta juuri kehitytään "korkeammalle" asteelle, mutta vaikka se on mahdollinen, niin useistakin nyt ilmenneistä uusista taloudellisista syistä alkaa näissä pidoissa avioelämä rajottua vain toisen, eikä oman sukunsa jäsenten keskinäiseksi. A. suvun miesten ja B. suvun naisten sekä A. suvun naisten ja B. suvun miesten väliseksi. Sellaisia syitä saattoi esim. olla se, että kun näin alkuperäisellä asteella ei vielä voitu vaihtotoiminnan perusteilla pitää jaon tasapainoa yllä, niin kumpasenkkin suvun ankarasti valvoessa, että toinen ei tulisi saaliin jaossa saamaan enemmän kuin toinenkaan, siis hyötymään toisen kustannuksella, niin vaadittiin sekä tasapuolista osanottoa yhteiseen metsästykseseen ja kalastukseen että saaliin jaon toimittamisen jälkeen myös samallaista tasapuolisuutta yhteisessä aterioimisessa, pitoihin osaaottamisessa. Alkuperäisellä asteella oleva ihminen suhtautuu ennen kaik-

kea juuri tältä kannalta kaikkiin asioihin, missä vähääkään nautinto tulee kysymykseen: hän on tavattoman "kade" ja valpas toiseen nähden, että tämä ei vain saisi enemmän kuin hänkään eikä missään tapauksessa voisi hyötyä hänen kustannuksellaan. Avioelämää ei ainoastaan käsitetty yhdeksi tällaiseksi nautinnoksi, vaan se sitä suoranaisesti oli, kuuluen sellaisenaan jokaisen yhteisaterian tai pitojen ohjelmaan yhtenä sen päänautintona. Syntyi näin kun suvut yhteisissä pidoissa tapasivat toisensa, etupäässä avioitumista ristiin suvusta toiseen ja suvun oman jäsenten keskinen avioituminen alkoi vähitellen kuolla olemasta vallitsevana tapana. Jos sellaiset "luonnolliset" seikat, kuin eri sukupuolien liian suuri tuttavuus saman suvun jäsenten kesken niitä toisiinsa kylmentävänä ja eri suvun jäsenten kesken niiden vähempi tuttavuus niitä puoleensa vetävänä, ovat yleensä mitään vaikuttaneet, kuten useat tiedemiehet väittävät niiden tässä suhteessa suurestikin vaikuttaneen, niin niihin nähden on muistettava, että ensinnäkin sellainen saman suvun jäsenten suurempi keskinäinen niitä sukupuolisesti kylmentävä, ja toisen suvun päinvastainen niitä lähentävä vähempi tuttavuus, on ollut tämän yhteiskunnallisen järjestelmän ja siinä vallitsevan tuotannollisen toiminnan (työjärjestelmän) synnyttämä; ja toiseksi, että se sukupuolinen vetovoima, joka tässä erilaisina eri suvun jäseniin nähden syntyi, oli tapahtuvan avioitumisen kiinteä ilmiö, siihen kuuluva, eikä sen aiheuttaja, ja siis tämä risti-sukuinen omituinen aviosuhde tunteineen, oli jonkun kolmannen seikan, nim. selitetyn taloudellisen syyn aiheuttama.

Ja tähän alkuperäiseen taloudelliseen syyhyn, joka tämän aviosuhteen sukujen välille synnytti vallitsevaksi ja kehitti sen lopulta yksin vallitsevaksi, liittyi sittemmin muita taloudellisia tekijöitä, jotka kehitystä tähän suuntaan edelleen vahvistivat. Kun ihmiset kehiti-

tyivät niin pitkälle, että saattoivat huomata vissin toiminnan tai suhteen seuraukset ja käsittää nämä seuraukset määrätystä syystä johtuviksi, niin silloin sikäli kun sukujen kesken muista syistä heikkenevää ystävyyttä ja liittoutumista kuitenkin vielä koetetaan, ei tosin keinotekoisesti, vaan jatkaen entisen tavan noudattamista, pitää voimansa, tänä sukuristeinen aviosuhde vakiintuu ja säilyy vielä pitkän ajan senjälkeen, kun esim. jo yhteismetsästyksset, kalastukset, yhteiset ateriat, pidot ym. joitakin varsinaisia juhlia lukuunottamatta jäävät unhotuksiin. Kun nämä juhlamenot myöhemmin kehittyvät uskonnollisiksi, saaden varsinaisesta yhteisestä aterioimisesta poikkeavan, "aatteellisen" leiman, silloin se, että niiden mukaisesti esim. sukujen risteinen aviosuhde vielä jatkuu näissä juhlissa erikoisina uskonnollisina meinoina, osottaa vain tämän aviosuhteen alkuperäisesti taloudellista alkuperää ja tämän taloudellisen syyn tavattoman suurta voimakkuutta, että se on voinut vielä kauan jälkeen, kuin kaikki ne muut taloudelliset syyt, joiden perusteella se myös syntyi (yhteismetsästyksset ym.), vaikuttaa, ja melkein jo käsittämättöminä tapoina ylläpitää suhteita, jotka se oli synnyttänyt. Elämme kahdennella kymmenellä vuosisadalla ja nykyään vieläkin sivistyskansain uskonnoissa ja muissakin tavoissa on jätteitä tästä alkuperäisestä aviosuhteesta.

Tämän sukuristeisen aviojärjestelmän mukaisesti ovat siis ensinnäkin, silloin kuin tämä järjestelmä on kehittynyt täydellisesti vallitsevaksi, kaikki:

A. Suvun naiset, B. Suvun miesten yhteisiä aviotovereita, ja

A. Suvun miehet, B. Suvun naisten aviotovereita, ja vain siten.

Toiselta puolen myös sama järjestelmä on kehittynyt sekä "teoriassa" nimittelemisissä, että käytännössä, sikäli kuin kummassakin suvussa vanhusten kesken suku-

puolielämä vielä jatkuu, taikka sikäli kun nuoret siihen heräsivät, vallitsemaan niidenkin kesken, ollen kaikki:

A. Suvun ukot, B. Suvun akkojen aviotovereita jne.

A. Suvun pojat aviotovereita B. Suvun tytöille, aviotoveruus kuitenkin enemmän merkiten alkuperäistä työ-, leikki- ym. toveruutta, ikäluokkayhteyttä, kuin varsinaisesti aviotoveruutta.

Jos kummassakin suvussa, siis alkuperäisessä kantasuvussa, silloin kun tämä sen lohkeaminen kahdeksi sukuksi on tapahtunut, eivät vielä ikäryhmät ole niin täydellisesti kehittyneet, että ikäluokkainen erotus vallitsisi voimassa suvusta toiseenkin, niin silloin ovat kaikki:

A. Suvun miespuoliset jäsenet: keski-ikäiset, vanhat ja nuoret, olleet kaikkien yhteisesti

B. Suvun naisten, nuorten ja vanhain aviotovereita ja päinvastoin

A. Suvun naispuoliset jäsenet, B. Suvun miespuolisten jäsenten aviotovereita.

Tällaisen kaikki varhaisimman asteen sukuristeisen aviojärjestelmän ovat tutkijat havainneet vallitsevan esim. Australiassa, Mount Gambieressä asuvain Australian neekerien keskuudessa. Täällä alkuperäinen suku (heimo) muodostuu kahdesta suvusta **krokilaiset** ja **kumitelaiset**, joihin se aikain kuluessa on jakautunut. Kaikki krokilaismiehet yhteisesti ovat kumitelaisnaisten (nuorten ja vanhain) aviotovereita ja päinvastoin krokilaisnaiset kumitelaismiespuolisten avioita. Mitään rajoituksia ikäluokittain ei ollut tämän heimon keskuudessa ehtinyt syntyä, taikka sitten sellainen oli syystä tai toisesta jo unohtunut, mikäli tämä heimo on seuraavalta korkeammalta asteelta rappeutuneeksi käsitettävä, johon kohdakkoin lähdemme tutustumaan, kuten löytyy syitä otaksua.

Kun tässä heimossa jokainen krokilaisnainen on jokaisen kumitelaismiehen aviotoveri, mikäli sellainen on

visseissä rajoissa mahdollinen, niin krokilaistyttö äitinsä kanssa yhdessä tämän mukaisesti olivat yhteisesti avioita ei ainoastaan kumitelaismiehille yleensä, vaan erikoisesti sillekin kumitelaismiehelle, joka oli krokilaistytön luonnollinen isä. On muistettava, että kun isyydestä ei näin alkuperäisellä asteella voinut olla vielä mitään tietoa, niin aviosuhteessa oli mahdotontakin mitään erotusta tehdä kumitelaismiesten kesken. Mutta vaikka näin "teoreettisesti" olikin asian laita, niin käytännössä saattoi silti olla enemmän tai vähemmän satunnaista, että vissin ikäluokan naisilla (esim. krokilaisnaisilla) ehti jo olla niin varttuneita tyttäriä ja pienellä ikäerotuksella itseensä nähden, että molemmat peräkkäiset ikäluokat olisivat myös ehtineet olla aviotovereita saman ikäselälle miesluokalle, siis tyttäret omille isilleen. Joten todellisuudessa krokilaisten ja kumitelaiden aviojärjestelmä käytännössä oli saman ikäisten ikäryhmien avioitumista sukuristeisesti, vaikkakaan ei vielä kiinteäksi sellaiseksi järjestelmäksi kehittyneenä, taikka sitten ollen sellainen kiinteä tapa syystä tai toisesta rappeutunut.

Kaikissa tapauksissa on tosiasia, että sukujen risteytynyt avioelämä ei ole tälle alkuperäisimmälle asteelleen jäänyt, vaan on se siitä kehittynyt ikäryhmäiseksi suku-, "punalua" järjestelmäksi (havaiilainen sana, punalua tarkoittaen läheistä toveria tai ystävää; siten puhutellen toisiaan saman sukupuolen saman ryhmän jäsenet, siis mies miestä, joka hänen kanssaan on saman "ikä" ryhmän jäsen, yhteisesti aviomies vastaisen ryhmän naisille).

Miten avioelämä on järjestynyt tällaisten sukujen kesken, jotka ovat itse kukin jo jakautuneet määrättyihin ja aviollisesti ikäluokkiin, siitä antaa sangen valaisevan kuvan Darling-joen varsilla elävien Kamilaroiheimoihin kuuluvain Australian neekerin suku- ja aviojärjestelmä. Kamilaroit ovat jakautuneet kuuteen sukuun

kahdessa ryhmässä, mikäli tarkastamme niitä aviojärjestelmänsä kannalta. Ne ovat:

I. 1. DULI (Lisko), 2. MURRIIRA (Kenguru) ja 3. MUTE (Pussirotta).

II. 1. DINOUN (Australian strutsi), 2 BILBA. (Pus-sihiiri) ja 3. NURAI (Musta käärme).

Kun avioelämä oli kehittynyt sukujen risteiseksi (Dulin ja Dinoun, j. n. e. välillä) niin kussakin näistä kuudesta suvusta oli sen kautta avioelämä suvun sisällä lakannut ja vihdoin kehittynyt kielletyksi. Kun suvut Duli, Murriira ja Mute keskenään oikeastaan ovat muodostaneet saman suvun, se on, ovat olleet yhtenä, silloin vielä kun tämä tällainen aviajärjestelmä on vakiintunut, niin alkuperäisesti on silloin myös avioelämä niiden sisäisesti ollut kiellettyä, samoin jälkimäisen kolmen suvun sisäisesti, joten tässä mikäli näiden sukujen aviojärjestelmää tarkastamme on ikäänkuin olemassa vain kaksi toistensa kanssa aviosuhteessa olevaa sukua, sanokaamme DULI ja DINOUN. Keskenään ne muodostavat seuraavanlaisen järjestelmän:

1. Duli-suku:	{	1. Miehet (murri)	{	ja naiset (mata)
		2. Pojat (kubbi)		ja tytöt (kapota)
		Ukot (kubbi)		ja akat (kapota)
2. Dinoun-suku:	{	1. Miehet (kumbo)	{	ja naiset (buta)
		2. Pojat (ippai)		ja tytöt (ippata)
		Ukot (ippai)		ja akat (ippata)

Kun avioituminen on voinut tapahtua vain sukuristeisesti ja siinä ikäluokassa, mihin kukin kuuluu, niin tämän järjestelmän mukaisesti ovat siis Duli-suvun kaikki esim. keski-ikäiset miehet (murri) Dinoun-suvun saman ikäryhmän naisten (buta) yhteisiä aviomieliä, samoin Duli-suvun naiset (mata) Dinoun-suvun miesten (kumbo) yhteisiä aviovaimoja. Kun "pojat" (kubbi)

Duli-suvussa vuorostaan kehittyvät täysi-ikäisiksi, ovat he yhteisesti aviomiehiä toisen suvun saman ikäluokan naispuolisille jäsenille "tytöille" (ippata), ja toiselta puolen Duli-suvun "tytöt" (kapota) ovat silloin aviovaimoja Dinoun suvun "pojille" (ippai). Vanhuksien kesken on asian laita ollut sama ja on sama edelleen niin kauan kuin aviotoveruutta jatkuu. Nimitykset pysyvät kullakin ikäluokalla siitä saakka kun sen saavat, kuolemaan asti, joten joka on syntyessään joutunut "ippai" luokkaan, hän on täysi-ikäisenä "ippai" ja vanhuksena vielä samoin, toisessa suvussa (Duli) vastaava naispuolinen luokka "kapota" yht'aikaisesti kulki nämä ikäasteet lapsesta vanhukseen ja hautaan asti sen nimisenä.

Kun murri-ikäryhmään kuuluvan miehen ja toisesta suvusta buta-ryhmään kuuluvan naisen avioitumisesta seurauksena sitten on syntynyt lapsia, sanokaamme poika ja tyttö, niin ensinnäkin, ne jäävät äitinsä sukuun (Dinoun), koska isästä ei ole mitään tietoa, eikä tämän järjestelmän aikana vielä isänoikeutta tunnustettu; ja toiseksi, ne joutuvat seuraavaan ikäluokkaan, jossa miespuolisten ryhmänimenä on ippai ja naispuolisten ippata. Ippai ja ippata ovat keskenään sisarukset ja saman suvun jäseninä on avioelämä tässä järjestelmässä niille mahdollon, "kielletty". Toiselta puolen kun murri-ikäryhmän miehet voivat olla aviosuhteessa vain buta-ikäryhmän naisten kanssa, eikä naispuolisen ippata-ryhmän kanssa, niin tämä järjestelmä näin estää avioitumisen isän (murri) ja hänen tuntemattomankin tyttärensä (ippata) välillä, jota nykyinen kristillinenkään yksiavioinen aviojärjestelmä ei aina varmuudella tee, nim. sellaisissa tapauksissa, kun isillä ei useinkaan ole eikä voi olla mitään tietoa avioliiton ulkopuolella syntyneistä tyttäristään.

Selittääksemme tätä järjestelmää edelleen, olkoon mainittu että samalla tavalla "kumbo" ja "mata" ovat keskenään aviotovereita, niiden avioitumisesta syntyneet

lapset äitiensä "matain" suvun jäseniä ja ikäryhmissä "kubbi" ja "kapota". Avioelämä mahdoton veljien ja sisartensa kesken, vanhempain ja lastensa kesken.

Kun sitten seuraavan ikäluokan jäsenet täysi-ikäisiksi tultuaan avioituvat; nim. "kubbi" ja "ippata" keskenään, niin siitä syntyneet lapset ovat äitinsä suvun jäseniä ja kantavat ikäryhmänimeä "kumbo" ja "buta", siis samoja, kuin äitinsä äiti ja tämän veljet. Nimellisesti menen olisi siis avioituminen mahdollinen paitsi "murrin" ja vussin keski-ikäisen naisen "butan" kesken, myös tästä avioitumisesta syntyneen tyttären (ippatan) tyttären (butan) ja äitinsä isän (murrin) kesken, kun kerran iso-äiti ja tyttären tytär kuuluvat samaan nimi-ryhmään, tässä tapauksessa ovat "butoja". Mutta käytännössä niiden ikäin välinen suuri erotus tekee avioitumisen iso-vanhempain ja lastensa lasten kesken mahdottomaksi, kun kaiken lisäksi otamme huomioon, että tyttö tai poika on ikäryhmänsä nimen sen aviotoveruutta tarkottavassa merkityksessä luultavastikin saanut ja kantanut vasta siihen ikään tullessa, jolloin on osottanut itsensä kykeneväksi ottamaan osaa täysi-ikäisten rinnalla kaikkiin suvun toimiin ja tehtäviin, ja niin kiinteämpää järjestelmää tuskin enään voisi keksimällä keksiäkään, joka niin tarkoin erottaisi luonnolliset sisaret ja veljet, sekä toiselta puolen myös vanhuksset ja lapset keskinäisestä avioitumisesta, kuin tämä "punalua" järjestelmä sen teki.

Kun Duli-suku senjälkeen, kun tämä järjestelmä oli jo vallinnut oli sitten jakautunut kahteen, vihdoin kolmeen sukuun, sekä samoin Dinoun-suku oli aikain kuulussa tehnyt, niin niissä kussakin kertaantuvat nämä ikäryhmät, Duli-suvun osissa samat kuin siinä, nim. murri ja mata, kubbi ja kapota, sekä kaikissa kolmessa Dinoun-ryhmään kuuluvassa suvussa ne ovat kumbo ja

buta, ippai ja ippata. Koko kuusi-sukunen heimo näin ollen ikäänkuin muodostuen kolmesta sukuparista seuraavasti:

{	1. Duli-suku:	} Murri ja Mata
Kubbi ja Kapota
	2. Dinoun-suku:	} Kumbo ja Buta
Ippai ja Ippata
{	3. Murriira-suku:	} Murri ja Mata
Kubbi ja Kapota
	4. Bilba-suku:	} Kumbo ja Buta
Ippai ja Ippata
{	5. Mute-suku:	} Murri ja Mata
Kubbi ja Kapota
	6. Nurai-suku:	} Kumbo ja Buta
Ippai ja Ippata.

Mitä äsken selitimme Duli- ja Dinoun-sukujen ristteisestä avioitumisesta, sama pitää paikkansa myös Murriira- ja Bilba-sukujen kesken sekä samoin kolmannesakin sukuparissa. Kussakin sukuparissa ovat aina "murrit" "butain" aviomiehiä, "matat" "kumbojen" jne. suvusta toiseen ja samassa ikäryhmästä toiseen ristiin. Eikä ainoastaan näin, vaan kaikki "murrit" yhteisesti kaikista kolmesta suvusta, missä niitä on, ovat kaikkien "butain" yhteisesti aviomiehiä, joten "murri" ryhmäinen mies voi avioitua "buta" ryhmäisen naisen kanssa kaikkiaan kolmessa suvussa: Dinoun, Bilba ja Nurai, mutta ei voinut avioitua suvuissa: Murriira ja Mute sekä omassa suvussa, koska näissä kolmessa ei missään ole "buta"-ryhmäisiä naisia, jotka yksin yhteisesti muodostavat "murri" ryhmäisten miesten avioto-verit. Myöhemmin kuitenkin tämä järjestelmä jossain määrin höltyy ja voi-avioituminen olla mahdollinen jo

naisten kanssa yleensä toisista suvuista edellytyksellä, että se ei tapahdu samassa suvussa.

Sukuja, joiden kesken avioituminen on sääntönä tapahtuen se ristiin ryhmittäin voidaan kutsua keskenään aviosuvuiksi ja niitä sukuja, joiden välillä aviokiello syntyi ja alussa vallitsi, veljessuvuiksi, niiden liittoa veljesliitoksi: Kamilaroissa oli kaksi kolmesukuista veljesliittoa; ollen ne, kuten ennen mainittu

I. 1. Duli, 2. Murriira ja 3. Mute (vanhempi veljesliitto)

II. 1. Dinoun, 2. Bilba ja 3. Nurai (nuorempi veljesliitto, edelliseen nähden myös sen alkuperäinen aviotoveruus-ryhmä.)

Olemme näin luoneet melko yksityiskohtasen katsauksen ryhmäyhteisen sukuyhteiskunnan syntymiseen, kehittymiseen ja sisäiseen rakenteeseen, se muodostuen alkuaan samasta kantasuvusta lohonneista, mutta toistensa kanssa kiinteään liittoon jääneistä kahdesta tai useammasta suvusta; yhteys näiden sukujen välillä varsinkin mitä tulee avioitumiseen, alussa myös määrättyihin tuotannollisiin toimiin ja nautintoihin nähden, ollen **ryhmittäistä** eikä yksilöllistä tai sukukokonaista. Suku on toisen yhteydessä, ei yksilöristeisesti tai toisen suvun kanssa sellaisenaan ja kokonaisena liitossa, vaan ryhmäristeisesti, toisen suvun vissi "ikä" ryhmä ollen toisen suvun määrätyn "ikä" ryhmän kanssa (avio)tovereita (kamilaroikielellä "goleer") ja samaan aikaan jonkun kolmannen jne. (veljes)suvun määrätyn "ikä"ryhmän kanssa "läheisiä ystäviä" (veljiä tai sisaruksia) (havaiilaisten kielellä "punalua").

Ne raakalaiset (olkoot sitten metsästäjiä, kalastajia tai alkuperäisen keto- ja puutarhaviljelyksen harjoittajia ja karjan kasvatuksen alkajia), joiden keskuudessa tämä ryhmäyhteinen sukujärjestelmä kehittyi ja sen mukaisesti useita sukuryhmiä toimi ja eli yhteisesti, tois-

tensa läheisessä liitossa, kykenivät luonnollisestikin paljon paremmin hankkimaan itselleen elämistarpeita, kuin ne suvut, jotka syystä tai toisesta jäivät alkuperäiselle yksinäisyysasteelleen. Kuu raakalaisihminen tällä asteella suhtautui vieraisiin ihmisiin samalla tavalla kuin metsänotuksiin yleensä, pyydystäen ja käyttäen ravinnokseen ihmisiä aivan yhtä hyvin kuin metsänriistaa, niin tässä ihmisten ajolahdissa ryhmäyhteiset suvut onnistuivat muita paremmin, ne joillakin alueilla ikäänkuin nimenomaan muodostuen useiden sukujen metsästysliitoiksi sellaisten ihmisten pyydystämiseksi, jotka asuivat jollakin naapurisaarella, taikka jonkun matkan päässä jonkun järven, joen, tai vuoren takana. Ryhmäyhteiset suvut tällaisilla partioretkillä hävittävät vähitellen naapuristostaan tällaiset alkuperäisemmällä asteella olevat ihmiset, jopa saattoivat ulottaa metsästyksensä samallaisiin sukuryhmiin, minkä itsekin muodostivat. Näin niistä keskuksista, joissa ensinnä ihmisten keskuudessa suku oli kehittynyt ryhmäyhteiseksi sukuliitoksi, tämä yhteiskuntamuoto laajenee ja leviää yli laajojen mantereiden, alemmalle asteelle jääneet häviten joko sukupuuttoon, kuten useat metsänriistan lajitkin taikka vetäytyen pyydystäjänsä tieltä yhä synkempiin aarniometsiin tai jylhempisiin ja etäisimpiin vuoristoihin, siellä sitten vuosituhsia jatkaen hidasta kehitystään. Minkäänlainen vierassukuisten ihmisten toisiinsa liittyminen pakollisesti tai vapaaehtoisesti ei tällä asteella vielä voinut tulla kysymykseenkään.

Olkoon lopuksi vielä palautettuna mieliimme, että edellä kuvaamamme ryhmäyhteinen sukujärjestelmä ei suinkaan ole samoin selostamamme sukujen välisen ryhmäristeisen ja -yhteisen aviojärjestelmän n. k. punalua-perheen synnyttämä ja kehittämä ja sille rakentunut, vaan molemmat sekä tämä yhteiskuntarakenne että punalua-aviojärjestelmä ovat yht'aikaisesti saman kolman-

nen niiden perusseikan kehittämiä ja se kolmas perustekijä on yhteistoiminta (työ) ja yhteisnautinto (jako) järjestelmä, joka vallitsi alkuperäisen suvun jäsenten kesken niiden jakautuessa työsuhteissaan, toiselta puolen eri "ikä"ryhmiksi ja toiselta puolen lohетен eri suvuiksi. Nämä samat tuotannolliset suhteet ylläpitävät jatkuvaa yhteyttä näiden uusien muodostumien välillä niin kauan ja siihen asti kunnes uudet tuotannolliset (työ- ja jako) suhteet aiheuttavat siinä suhteessa taas uusia muutoksia.

3. Yhteiskunnalliset toimitsijat ja laitokset ryhmäyhteisessä sukuyhteiskunnassa.

Olemme edellisissä tutustuneet ryhmäyhteisen sukuyhteisjärjestelmän elämään yleensä sekä joihinkin sellaisiin erikoisiin toimiin, jotka antavat meille jonkun verran valaistusta ja perustetta, kun lähdemme tarkastamaan, olisiko tässä yhteiskunnassa jo kehittynyt joitakin erikokoisia yhteiskunnallisia toimia ja niitä vastaavia toimitsijoita, alkuperäisessä suvussa kuin niitä ei varmastikaan vielä ollut kehittynyt.

Mitä ensinnäkin tulee niihin tuotannollisiin toimiin, kuten suurmetsästyksen ja -kalastuksen ja varsinkin toisia sukuja vastaan kohdistettuihin ihmisjahteihin, niin osaaotto oli niihin jo siksi suuri sekä mitä tulee ihmisten lukumäärään että myös välineisiin kuten veneisiin, verkkoihin, keihäisiin, jousiin ym. että siinä alkaa kehittyä tavaksi sekä yhteinen neuvottelemine ja suunnittelemine etukäteen että toimimine jonkunlaista "johtoa" ja "johtajia" seuraten. Sellaiset seikat, kuin johtajan valitseminen, nimittäminen tai tietoisesti ja erikoisesti hyväksyminen, ovat kuitenkin niin vaikeita asioita, että vasta sangen myöhäisellä kehitysasteella ihmiset ovat niihin oppineet, joten tällä asteella ei mistään sellaisesta voi olla puhettakaan. Retkelle lähtiessä ei siis ole var-

mastikaan toimitettu mitään johtajan valintaa tai nimitämistä. Sensijaan itse toiminnassa sitten, esim. juuri kun hyökätään niiden olentojen kimppuun, joita jahdataan ja taistelu syttyy, voi helpostikin syntyä tapa, että kaikki ikäänkuin yhteisestä sopimuksesta seuraavat sitä ruumiillisesti voimakasta (taikka siinä suhteessa heikkoa, mutta muuten pelättyä, viekasta jne.) miestä tai naista, joka rohkeimmin hyökkää saaliin kimppuun ja **onnistuu eniten saamaan aikaan**, kaatamaan tai saartamaan useamman otuksen tai ihmisen jne. Raakalainen näkee eron toisen ja toisen välillä, vain mikäli toinen saa enemmän aikaan kuin toinen, toinen "onnistuu" paremmin kuin toinen, se on, ikäänkuin mittaa tovereitaan tuottavaisuuden perusteella. Joka saa paljon aikaan, esim. joka yksin saa pyydystettyä jonkun suuremman pedon, tai suuren määrän saalista, saa esim. yksin kaadettua useampia ihmisiä ja tuo ne saaliinaan kotiin, sellainen on toisten silmissä jo erikoisempi kuin muut, voipa erikoisen hyvä "onni" aiheuttaa, että toiset alkavat häntä pelätä ja katsella kauhulla, yhden tekevä oliko hän ruumiillisesti voimakas tai heikko.

Vaikka nämä tällaiset metsästysretkellä enemmän tai vähemmän tilapäisesti toisten etunenässä kulkijat eivät vielä ole mitään päälliköitä, niillä ei ollen toisten yli mitään käskyvaltaa, eivätkä ne yhteisissä neuvotteluissa esiintyen muita suurempina sanojina ja määrääjinä, toiset vain hyökätessä, tai saaliin kimppuun hiipiessä seuraten niitä, niin niissä kuitenkin on kaikkien varsinaisten johtajien, päälliköiden ym. alku, sekä niiden jotka kohoavat päälliköiksi ruumiillisten kykyjensä perusteella (sotapäälliköt) että niiden, jotka kehittyvät johtajiksi kokemusten ja tietojen perusteella (järjestäjät).

Sitten niissä yhteisissä aterioissa ja pidoissa, joita eri tilaisuuksissa raakalaiset toimeenpanivat, ja joiden yhteydessä kuvaamamme hypyt, huutamiset, yms. kehiti-

tyivät erikoisiksi juhlamenoiksi, alkoi siitä tai tästä miehestä tai naisesta tulla jonkun erikoisen tehtävän suorittaja, yhteisen huutamisen ja kirkumisen (laulamisen), tai kilpien kalistamisen, puukalikoilla istuimina olevia puita vastaan kalkuttamisen (rummuttamisen) yms. "soittamisen" sekä kaikenlaisen hyppimisen (tanssimisen) johtaja. Samassa yhteydessä on kehittynyt suoritettun metsästysretken tai ihmisjahdin tapausten kertoja ja koko retken uudestaan näyttelemisen johtaja. Sekä näiden toimien suorittajista että niistä, jotka kehittivät toisia taitavimmiksi naamin kuvaajiksi eläinten ym. kuvioilla (tatoeeraajat), muita paremmin leikkelemään haavoja kasvoihin, käsivarsiin, rintaan ja selkään ja niiden arvulla toisia tekemään pelottavamman näköisiksi, rakentamaan eläinten päistä ja sarvista päähineitä yms., joilla myös ihminen koetti tehdä itsensä mahdollisimman pelottavaksi ja "tehokkaaksi" metsästäjäksi, kaikista näistä erikoistoimien tekijöistä, ne vähitellen keskittyen muutamien harvojen toimiksi, syntyi ja vähitellen kehittyi sitten se toimitsijaryhmä, josta myöhemmin sitten kehittivät sukujen varsinaiset kaiken toiminnan johtajat että erikoisesti niiden "noidat", papit.

Kun vielä mainitsemme, että tällä aikakaudella sukujen välillä sanaa välitettiin ja siten yhteyttä ylläpidettiin jättämällä tämä vaarallinen ja tärkeä tehtävä etupäässä joidenkin vanhempien naisten huostaan, olemme tutustuneet suunnilleen kaikkiin niihin erikoistoiimiin ja toimitsijoihin, joita tällä yhteiskunnallisella asteella ihmisten keskuudessa syntyi, niistä myöhemmin sitten kehittyen yhteiskunnalliset vakinaiset kaikenlaiset johtajat.

Erikoisia yhteiskunnallisen yhteiselämän laitoksia tällä asteella saattoi korkeintaan syntyä jonkunlainen ryhmäin mahdollisesti sukujenkin yhteinen kokousjärjestelmä. Jo varhain nim. on kehittynyt tavaksi raken-

taa kaikille samaan "ikä" ryhmään kuuluville miehille tai naisille yhteinen asumus, "pitkä talo", näin saman katon alla nukkuen, syöden, jutustaen ja muuten aikaansa viettäen kaikki ne suvun miehet, veljet, serkut ja serkkujen serkut, jotka yhteisesti olivat jonkun toisen tai joidenkin toisten sukujen vussin "ikä"luokan naisten aviomiehiä, samoin suvun saman "ikä"ryhmän naiset asuivat ja elivät yhdessä. Asiain luonteessa on sitten ollut, että tästä yhteisestä asumuksesta on tullut ryhmänsä kokoushuonekin ja kokouksien pitäminen "ikä" ryhmittäin näin vähitellen kehittynyt vakinaiseksi tavaksi. Sensijaan osittainkaan järjestelmälliset kokoukset suvuttain kokonaisuudessa olivat harvinaisempia ja aivan satunnaisia.

4. Ryhmäyhteisen sukujärjestelmän yhteiskunnalliset käsitykset.

Totemismi.

Alkuperäisen suvun yhteiselämä kykeni sen jäsenissä synnyttämään vain jonkunlaisen vaistomaisen tunteen tästä yhteydestä ja erikoisesti siitä seikasta, että se perustui ihmisäidille hänen ympärilleen kasvaneen suvun suurimpana huolehtijana. Ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä sen lisäksi alkaa sukujen jäsenissä vähitellen herätä tietoinen käsitys suvun olemassa olosta erikoisena ja määrättyjen ihmisten yhteiselämän muotona. Jokainen ikäänkuin alkaa tuntea oman sukunsa, ja ryhmänsä, osaa erottaa sen toisista suvuista ja ryhmistä, suku ja ryhmä saaden näin kunkin aivoissa määrätyn käsitteellisen olemuksen. Ja kuten "ikä"ryhmille syntyi niitä kutakin vastaava nimityksensä (nuoret, täysi-ikäiset, vanhat, vanhukset jne., joista ja samantapaisista nimityksistä sitten sanat lapset, vanhemmat, äidit, isät, veljet jne. ovat kehittyneet), niin myöskin sukujen monistu-

minen ja niiden jatkuva yhteiselämä vähitellen silloin myös kehittää itsekullekin suvulle määrätyn nimen, jonka kautta se sitten tunnetaan. Missä ikänä on raakalaisasteella olevia ihmisiä tutkittu tai historiassa tutustuttu sivistyskansain raakalaisasteiden vaiheisiin, niin poikkeuksetta kaikkialla maapallolla on havaittu sukujen alkuperäisten nimien olleen tai olevan eläinten nimiä, kuten susi, karhu, kenguru, pussirotta, majava, hirvi, peura, puhveli, tiikeri, mäyrä, kärppä, haukka, kyyhkynen, sorsa, huuhkaja, kurppa, käärme, sammakko, alligatori jne. Tällaista suvun tai heimon nimenä ja myöhemmin myös symbolina käytettyä eläintä kutsutaan asianomaisen suvun tai heimon totemiksi ("otem" otaksutaan johtuvan Ojibway-indianien sanasta "odem", joka merkitsee sukumerkkiä). Vaikka joukossa on paljon muitakin nimiä, kuten aurinko, kuu, maa, ukkonen, jää, "monta kansaa", punaset, musta, rohdos, pää, "monta vuoden aikaa", telttä, "vuoren kansa", "pitkä keto" jne., niin eläinten nimet ovat kuitenkin niin valtavana enemmistönä ja yleisesti sukujen tunnuksina, että erikoisesti juuri sillä seikalla on täytyntä olla oma syynsä, joka sen on aiheuttanut. Kun joukossa on sellaisia-kin nimiä, kuin "kalain pyydystäjä", "teurastajat", "puhvelien metsästäjät" jne., niin se jo osoittaa, että alkuperäisesti on suku saanut itselleen nimityksen sen eläinlajin mukaisesti, jota se pää-asiassa on pyydystänyt. Kun kerran tämä näin vakiintunut tapa nimittää sukua elinkeinonsa pääriistalajin mukaan on sitten kehittynyt yleiseksi, on uudelle suvulle, joka edellisestä on lohkeamisen kautta syntynyt, annettu myös jonkun eläimen nimi, joko johtaen se siitä eläimestä, joka edellisellä suvulla oli, nimityksen eteen liittämällä sanan: pieni, suuri, keltanen, musta, nopea jne. Miten sellaiset nimet, kuin "pitkä keto", "vuorten kansa" jne. ovat syntyneet on ilman muuta selvää.

Vuosisatoja ehkä tuhansiakin senjälkeen, kun näin suvut keskinäisesti olivat alkaneet toisiaan nimitää eläinten nimillä, kehittyi niiden keskuudessa käsitys, että se eläin, josta suku nimensä oli saanut, oli jollakin tavalla erikoinen, että se ja sen kuvat kykenivät suojelemaan sukua kaikelta pahalta, auttamaan pulasta jne., että suku oli jossakin vaikeassa tilanteessa sen auttamana pelastunut, että suvun ensimmäiset jäsenet, olivat tämän eläimen maan päälle tuomia, suurten erämaiden, järvien jne. ylitse opastamia tai kantamia, ja vihdoin, **että ne olivat suoranaisesti siitä eläimestä polveutuneet.** Näin suvun "nimikko" eläimestä kehittyi vihdoin sen suojelelshaltija, jota ja sen kuvia, puisia ja kivisiä jäljennöksiä kunnioitettiin ja palveltiin suvun erikoisjumalina. Tällä kehitystiellä jouduttiin lopulta siihen, että tämän "nimikko" eläimen tappamista pidettiin tuhoatuottavana ja siitä kokonaan luovuttiin ja kiellettiin suvun kaikilta jäseniltä.

Ryhmäyhteisen sukujärjestelmän aikana ei tässä totemismissa, kuten haltijauskon tätä muotoa kutsutaan, kehitytty vielä näin pitkälle, sillä varsinaisten taikauskoisten käsitysten syntyemiselle ei vielä ollut sitä taloudellista perustusta, joka sellaiset on kehittänyt. Vaikka raakalaisihminen ja paljon ennen häntä jo metsäläinenkin piirteli eläinten kuvia luolainsa seiniin, kallioiden alustoihin kylkiin, puihin jne. ja vuoli puusta tai muokkasi kivistä suvun "nimikko" eläimen tai jonkun muunkin eläimen muotoja, niin ei hän vielä uskonut, että sellaisessa kuvassa tai sitä vastaavassa eläimessä olisi joitakin salaperäisiä **henkisiä** voimia, joku hyvä tai paha henki, haltija, vaan uskoi hän sellaisen kuvion olevan samallaisen kuin itse eläimenkin, houkuttelevan tovereitaan ihmisen lähettyville tai pelottavan niitä eläimiä pois, joita ihminen halusi karttaa. On nimittäin muistettava, että aivan samallaisessa tarkoituksessa ihminen met-

sästysretkellä veti karhun taljan päineen päälle uskoen sikäli todella olevansa karhu. Samassa tarkoituksessa myös matkittiin eläinten ääniä ja syötiin vissiä eläinten elimiä, kuten sydämen karhulta, että tultaisiin karhumaisiksi. Raakalainen syötti ja juotti totemiaan ja saattoi sitä ruoskiakin, niin kuva tai puukappale kuin se olikin, jos se oli huonosti petoja vastaan vartioinut taikka päinvastoin metsästyksessä tuottanut huonon saaliin. Totemin käsitettiin tuntevan suoranaisesti samallaista kipua, kuin itsekin tunnettiin. Jätteitä tällaisesta perin alkuperäisestä käsityksestä on vielä sivistysihmisissäkin jäljellä se, että uskovat vissien kuvien tai esineiden tulevan häväistyiksi, jos niille jotain sellaista tehdään, joka ei kuulu vallitsevaan tapaan.

(Jotkut yhteiskuntamuotojen tutkijat ovat kehittäneet sellaistakin käsitystä, että raakalaisihmisten keskuudessa sukujen syntyminen ja kehittyminen sukuliitoiksi, olisi tapahtunut uskonnollisista syistä, se on, että sikäli kun niiden keskuudessa syntyi ja kehittyi haltijausko ja ne alkoivat eri luonnon esineitä, eläimiä, taivaankappaleita, jokia, virtoja, maata ym. palvella haltijoinaan, niin vähitellen ne silloin ryhmittivät tällaisten haltijain mukaisesti totem-ryhmiksi, tässä tapauksessa totem ollen suvun aiheuttaja ja perustus. Tällainen käsitys on niin ilmeisesti takaperoinen, että voimme sen ilman erikoisia selostuksia sivuuttaa, sillä nykyäänkään vielä ei seurakunta ole ihmisten välinen puhdas uskonnollinen ryhmittymä, vaan on sen perustuksena siihen kuuluvain ihmisten taloudellinen yhteisetu ja yhteiselämä muodossa taikka toisessa.)

Tällä yhteiskunta-asteella voidaan myös arvioida ihmisten keskuudessa ensimmäisten moralisten käsitteiden syntyneen, kuten esim. oli vihdoin jonkunlaiseksi voitomaiseksi peloksi kehittynyt **tunto**, että avioituminen oman sukuryhmänsä jäsenten kanssa on paha, kauhea

ja käsittämättömiä tuhoja tuottava teko, ryhmäyhteinen avioituminen suvusta toiseen ollen vuosisatain aikana kehittynyt niin tavalliseksi, että muuten avioituminen tuskin juolahti enään kenenkään mieliinkään.

III. SUKULIITTOINEN YHTEISKUNTA

I. Paimentolaisen ja maanviljelijän eristyminen muusta raakalaisjoukosta.

Kehittäessään sen yhteiskuntamuodon, jonka juuri olemme katsauksessamme sivuuttaneet, oli inhimillinen työ kehittynyt jo niin pitkälle, että hän osasi jo valmistaa savesta astioita, rakentaa puusta itselleen asumuksen, viljellä luonnon ketoja ja puutarhakasveja ja käyttää hyväkseen joitakin kesyttämäänsä eläimiä, joita lähimässä ympäristössään piti vangittuina siihen asti kunnes teurasti ne ravinnokseen. Mutta työn kehitys ei pysähdä tähänkään.

Ensinnäkin, metsästäys ja kalastus, jotka nyt suoritetaan sukuryhmittäin, kehittyvät luonteeltaan suuremmaksi ja sikäli tuottavammaksi, että siten pyydystäen voidaan sekä teurastaa suuret määrät suurempiakin metsien ja arojen eläimiä, kuten puhveleita, bisoneja, villihärkiä, elefantteja ym. että myös paremmin saartaa pienemmän riistankin, kuten nuottakalastuksessa suuret määrät kaloja.

Maanviljelyksessä ketojen viljaviljelys kehittyy yhä yleisemmäksi ja luonnon niityillä kesyeläinten kasvattaminen järven päällä tai jossakin suon saarekkeessa jne. olevan paalukylän lähistöllä yhä tuottavammaksi ja mielisemmäksi elinkeinoksi, kun vähitellen opitaan käyttä-

mään hyväkseen näiden eläinten (lampaiden, vuohien, lehmien ja hevosten) maidonkin ja villat, turkin tai vuodan lisäksi, joita jo ennen oli opittu niistä hyödyksi ottamaan. Läntisellä pallonpuoliskolla puutarhaviljelyksessä edistytään jo niin pitkälle, että täällä suuren osan leipäravinnostaan ihmiset nyt jo itse kasvattavat, maissi eli indiani "ohra" ollen sekä melko laajalti että jo verrattain hyvinkin viljelty. Sen lisäksi tunnetaan täällä jo puuvilla ja viljellään sitä vaatteiden valmistamista varten, "uudessa maailmassa" siitä kankaiden kutominen kehittyen yhtä korkealle asteelle, kuin "vanhassa maailmassa" eläinten villoista kutominen.

Ja työn kehittyessä ja kasvaessa kehittyvät työvälineet. Aletaan käyttää metalleja sekä aseissa että työkaluissa ja vihdoin opitaan valmistamaan metallisekoituksia, kuparista, sinkistä ja tinasta bronssia ja hiilen avulla erottamaan rauta, hiekasta- ym. sivuaineista ja valmistamaan siitä terästä. Aseiden ja työkalujen terät valmistetaan nyt näistä metalleista, muu osa puusta ja koko työvälineiden valmistaminen kehittyy näin helpommaksi samassa kun työaseet itse tavattomasti paranevat.

Nyt myös, toiselta puolen maanviljelystä vähääkään suuremmassa määrässä harjoittaneet sukuryhmät kehittyvät yhä kiinteämmin määrättyllä alueella asuviksi. Luonnon kotojen lisäksi voidaan helpompia viidakoita ja ahoja jo raivatakin viljelykselle, se ollen sitä välttämättömämpi, kun oli tärkeätä saada viljelykset mahdollisimman lähelle kylää. Toiselta puolen ne sukuryhmät, jotka olivat saaneet suuremman määrän eläimiä kesytetyiksi ja niistä kehitetyksi varsinaiset karjaeläimet, uskalsivat ja saattoivat nyt entistä helpommin siirtyä uusille alueille, kun laitumet entisillä teloilla olivat ehtyneet, kun rautasilla työkaluilla ja aseilla kaikki toiminta kävi paljon nopeammin ja helpommin kuin kiviaseilla. Edellisille on nyt verrattain paljon helpompi kaataa suuriakin

puita, rakentaa niistä veneitä, aittoja, ja tilavia rakennuksia ja paalutuksia ja niin yhä enemmän voivat vaikiintua asettuneeseen elämään. Jälkimmäisille rautakärkinen keihäs ja nuoli, terävä-särmänen puukko ja pitkäteränen miekka kaikki teräksestä, teräskirveen ohella tarjoovat mitä parhaimmat välineet puolustaa itseään, surmata saaliinsa tai vihollisensa, palotella teurastamansa eläin ja nylkeä siitä vuota irti, joten puolipaimentolaisena eläminen alkaa hänelle olla sekä mahdollinen että paljon tuottavampaa kuin entinen elämänsä: melko ahtaalla alalla metsästäminen, kalastaminen ja sen ohella alkuperäinen eläinten kesyttäminen ja ravinnokseen käyttäminen sekä ketoviljelys, oli ollut.

Paimentolainen ja maanviljelijä tällä asteella alkaivat eristyä raakalaismetsästäjien ja kalastajien yleisestä joukosta ja toisistaan, ihmiskunnan keskuudessa ikäänkuin tapahtuen sen kaikessa laajuudessa **suuri ja valtava työjako** sukuryhmittäin: toiset suvut kehittyen paimentolaisiksi, toiset maanviljelijöiksi ja toiset jääden entiselle asteelle, yht'aikaa ollen alkuperäisiä maanviljelijöitä ja karjan kasvattajia, mutta etupäässä metsästäjiä ja kalastajia.

Paimentolaisiksi kehittyvät suvut vähitellen, sikäli kuin yhä enemmän erikoistuvat ja karjalaumansa kasvavat, joutuvat siirtymään avoimille aroille, jokilaaksoja ympäröiville ylätasangoille. Maanviljelijöiksi erikoistuvat sensijaan jäävät entisille teloilleen, taikka siirtyessään niiltä valtaavat jonkun uuden jokilaakson tai järven ympäristön, asettuen näin ikäänkuin paimentolaisten alapuolelle ja piirittämälle alueelle asumaan. Edelliselle yhteiskunta-asteelle jääneet metsästäjät ja kalastajat työntää laajeneva paimentolais- ja maanviljelysmaailma tieltään yhä syvemmälle aarniometsiin tai korkeammalle vuoristoon sekä edemmäksi pohjoseen ja etelään aina jäätimerten ikuisille jäätiköille asti.

Alkaa ankara taistelu näiden kolmen valtavan yhteiskunta-taloudellisen ihmisjaoston välillä melkein yli koko maapallon piirin, jonka meidän täytyy ottaa huomioon samassa kun seuraamme yhteiskuntarakenteen kehitystä kussakin ryhmässä erikseen ja niistä kaikissa yhteensä ja yleisesti.

2. Sukuliittojen kehittyminen. Heimo ja kansa.

a) Ryhmäyhteisyyden häviäminen.

Ryhmäyhteisessä sukuyhteiskunnassa tutustuimme joss sellaiseen yhteiskuntajärjestelmään, jossa useampia sukua eli ja toimi toistensa kanssa yhtenäisessä liitossa. Tälle järjestelmälle oli kaksi seikkaa erikoisesti ominaista, jotka tässä uudelleen palautamme mieliimme paremmin käsittääksemme, missä suhteessa kehitys kulkee siitä sitten eteenpäin: nim. että sukujen keskinen yhteys (yhteistoiminta, nautinto ja avioituminen) tapahtuu ryhmittäisesti ja toiseksi, suvut ovat saman kantasuvun lohkeamisen kautta syntyneitä jaostoja, sensijaan kuin itsenäisesti kehittyneitä tai ennen yhtymistä väliaikasesetikaan toisilleen vieraina olleita. Sukujen määrä tällaisessa ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä ei myöskään ole kehittynyt kovinkaan lukuisaksi eikä niiden yksinkertaista liittoa (heimoa)) korkeammalle asteelle.

Mutta sikäli kun raakalaisihminen kehittyi maanviljelyksessä tai karjanhoidossa tai kummassakin yht' aikaisesti, yhä pitemmälle, varsinaisesti vielä erikoistumatta paimentolaisiksi ja maanviljelijöiksi, sikäli sukujen lukumäärä yhä enemmän kasvaa, uusia syntyen edellisistä lohkeammalla. Samaan aikaan, kuta kauemmin alkuperäisesti yhtenä kokonaisuutena olleet suvut ovat eläneet omana erikoisena ryhmänä, vaikka vielä toisten samaa kantaa olevien sukujen liitossa, kuta suuremmaksi

on kasvanut etäisyys niiden välillä, jonkun tai joidenkin siirtyessä kauemmaksi ja kauemmaksi alkuperäisiltä asuinteloilta, sitä itsenäisemmäksi ja omintakeisemmaksi on kunkin suvun elämä kehittynyt, yhteistä toimintaa jääden jällelle enään vain joissakin harvoissa asioissa taikka alkuperäinen yhteistoiminta ja nautinto kokonaan unohtuen, suvut silloin täydellisesti vieraantuen toisistaan ellei uusia yhteistoiminnan muotoja ja syitä ole sillä välin ehtinyt syntyä. Ja kun samaa kantaa olevat suvut eivät enään yhdessä metsästä, kalasta, yhdessä korjaa ketoviljelyksiltään tai puutarhaistutuksiltaan eloa, yhdessä hoida kesyelmämiään jne., niin se läheinen ryhmittäisesti ("ikä"luokittain) toimiminen ja yhdessä nauttiminen, joka oli edellisellä asteella vallinnut ja ollut ryhmäyhteisen sukujärjestelmän perustuksena silloin vähitellen lakkaa, suvusta sukuun ulottuva yhteinen "ikä"-ryhmäisyys vähitellen kuolee, vissin "ikä"ryhmän jäsenet ikäänkuin sulaen kiinteästi kukin omaan sukuunsa ja kadottaen ryhmäolemuksensa siihen. Suku alkaa olla kaikki kaikessa, ihminen tunnetaan ja tuntee itsensä nyt vain määrätyn suvun jne. jäsenenä, eikä enään määrätyn "ikä"ryhmän jäsenenä halki kaikkien samaan liittoon kuuluvien sukujen. Mitä sukujen välille jää vielä yhteistä toimintaa, kadottaa se ryhmäyhteisen luonteensa, se alkaa nyt olla yhteistoimintaa sukuliittoisesti tai osaksi jo sukujen yksilöiden keskistäkin.

Ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä tutuistuiimme jo siihen seikkaan, että paitsi joukkometsästyksissä ja kalastuksissa myös ihmisjähdissa oli tällaisella yhteiskunnalla tapana toimia yhteisesti, kaksi, neljä tai useampia sukua kaikki yhdessä. Sukujen kehittyessä taloudellisesti yhä enemmän omintakeisiksi ja itsenäisesti toimeentuleviksi, yhteistoiminta kuitenkin jatkuu ja varsinkin viimeksi mainitussa tapauksessa, nim. ihmisjähdissa toisia heimoja tai hajanaisia sukuja vastaan ja päinvastoin itse-

puolustuksessa niiden hyökkäyksiä vastaan. Joidenkin heimojen keskuudessa tämä yhteistoiminta jatkuu myös sellaiseen metsänriistaan nähden, joka kulkee suurissa laumoissa, kuten puhvelit, elefantit jne. tekevät ja joiden pyydystäminen mahdollisimman suurissa joukoissa on edullisinta. Kummassakin tapauksessa, siis ihmisjahdeissa ja sellaisia vastaan itsepuolustuksessakin, on yhdistävä side selvästi taloudellinen, vaikkakaan ei enään ole **jatkovaa työyhteyttä** edellyttävä, kuten yhteinen kesyeläinten, ketoviljelysten jne. hoitaminen ja vartioiminen, jatkuva yhdessä kalastaminen, simpukka-in poimiminen, jne. olivat. Jatkuvan ja kiinteän yhteistyön kadotessa sukujen välillä, häviää myös yhteinen nautintokin, yhteiset ateriat ja pidot käyden yhä harvinaisemmiksi, ja niiden mukana myös ryhmäyhteinen avioituminen sukujen kesken. Yhteiset ihmisjahdit ja puolustus niitä vastaan sekä suurmetsästyksiset ovat enemmän **tilapäistä yhteistoimintaa** ja niissä kehittyä vähitellen tavaksi jakaa saalis sellaisenaan kullekin suvulle ansionsa jälkeen (sen mukaisesti, kuinka suuressa määrässä se on ottanut osaa metsästykseseen tai sotaretkeen), saaliin nauttiminen sitten ollen kunkin suvun oma asia, tapahtuen erikseen, paitsi joissakin yhä harvinaisemmiksi kehittyvissä erikoisissa tapauksissa. Kukin suku muodostaa näin itsenäisen ja suurinmaksi osaksi aivan omintakeisen tuotanto- ja nautintoryhmän, avioituminen ollen ainoa, johon nähden tapa, joka kieltää sen oman suvun jäsenten kesken, vieläkin vallitsee, toiselta puolen myöskin ryhmäyhteinen avioituminen suvusta toiseen käyden mahdolltomaksi, kun yhteiset aterioimiset ja pidot sukujen välillä ovat lakanneet.

Näin vähitellen entinen ryhmäyhteinen kiinteä sukujärjestelmä muuttuu siihen kuuluneiden sukujen yksinkertaseksi liitoksi, joissakin tapauksissa tällainen liitto syntyen aivan uudestaan sukujen välille, jotka jo olivat

ehtineet kokonaan erota toisistaan, entistä yhteyttä todistaen ja uuden liiton syntymistä helpottaen paitsi yhteiset muistot ja traditsiot (perimätävät) ennen kaikkea yhteinen kieli. Mutta, että yleensä omintakeisten sukujen liitto on syntynyt suoranaisesti ryhmäyhteisestä sukujärjeselmästä, sitä todistaa sukuliittojen oma rakenne, jossa on entisestä ryhmäyhteydestä sangen selvät merkit, vielä sellaisessakin tapauksessa, että tarkastettavanamme oleva sukujen liitto on suureksi osaksi sen jäsenten tai joidenkin jäsenten tietoisesta järjestelystä tulosta, sillä siinäkin tapauksessa on sellaisessa tietoisessa järjestelyssä matkittu järjestelmää, jonka taloudellinen kehitys oli suoranaisesti synnyttänyt.

b) Heimojärjestelmän syntyminen.

Kaikkien n. k. sivistyskansojen historia osottaa, että silloin kun ne ovat varsinaisesti historian näyttämölle astuneet, itse tai muut ruvenneet niistä "kirjoittamaan historiaa", ne ovat juuri sivuuttaneet heimojärjestelmän taikka par'aikaa olleet nousemassa siitä korkeammalle yhteiskunnalliselle kehitystasolle. Tämä pitää paikkansa niin hyvin itämaisiiin sivistyskansoihin, kuin kreikkalaisiin ja roomalaisiin sekä myöhemmin kaikkiin Euroopan sivistyskansoihin nähden, olkoot n. k. kaukasialaista tai mongolialaista rotua. Toiselta puolen myös, kun nyt myöhemmin eurolalaiset ovat tulleet kosketuksiin muiden maanosain alkuasukasten kanssa, niin ovat he hyvin suureksi osaksi tavanneet nämä olevan vielä heimoasteella, samoin kuin olivat suuremmaksi osaksi näiden maiden alkuasukkaat silloin, kuin eurolalaiset ensi kertaa niihin tutustuivat, kuten Amerikan indianit. Heimojärjestelmä kehityksensä eri asteissa on tänä päivänä vielä vallalla yllä sisä-Afrikan, Välimeren rannoilta Kapmaahan asti. Minkälainen rakenteeltaan heimoliitto yleensä on ollut, mikä siinä on ollut sukujen keskinäinen suhde ja yksilöjen

asema suvussa tai heimossa, siitä antavat meille selvän kuvan Amerikan indianien heimojärjestelmät, niistä tyyppillisin (perikuvallisin) ollen Irokeesi-indianien yhteiskunta, jonka rakennetta seuraavassa lähdemme tarkastamaan.

Irokeesit, jotka itse kutsuivat itseään hodenosaunii, "pitkän talon ihmiset", Pohjois-Amerikan itäisen osan (nykyisen New Yorkin valtion) voimakkain indianikansa, käsitti niihin aikoihin, kun amerikalainen muinaistutkija Lewis H. Morgan niiden keskuudessa eläen toimitti niiden yhteiskuntajärjestelmästä perinpohjaisen tutkimuksen, kaikkiaan kuusi heimoliittoa, joiden nimet ovat: Seneka, Kajuga, Onondaga, Oneida, Mohavk ja Tuskarora. Viisi ensinmainittua muodostivat keskenään vielä laajemman liiton, kuin mitä heimo on, nim. "kansan", jonka syntymisestä ja rakenteesta seuraavassa luvussa on yksityiskohtainen selostus. Tyydymme nyt tarkastamaan heimoa sellaisenaan erikseen.

Irokeesien heimoissa sukujen lukumäärä silloin kun niiden yhteiskuntajärjestelmä oli saavuttanut korkeimman asteensa, vaihteli 3:sta—8:aan, nim. muissa paitsi Mohavk- ja Oneida-heimoissa ollen kussakin 8 sukua, näissä kahdessa heimossa vain 3 kummassakin. Tarkastamalla yhden, esim. Seneka-heimon rakennetta ja sukujen keskinäistä suhdetta siinä, saamme täydellisen käsityksen niiden kaikkien rakenteesta ja sukujen keskinäisistä suhteista. Seneka-heimossa oli kahdeksan sukua, seuraavalla tavalla ryhmittyneinä:

Seneka-heimo	}	1. Karhu	2. Susi	3. Kilpikonna.	4. Majava.
		5. Peura.	6. Kurppa.	7. Haikara,	8. Haukka

Neljä ensimmäistä sukua tässä heimossa muodostavat keskenään n. k. (karhu) veljesliiton, kutsuen toinen toisiaan veljessuvuiksi ja alkuperäisesti avioituminen ollen niiden kesken suvusta toiseen kielletty, ne ollen karhu-

nimisen kantasuvun lohkosukuja. Samaten neljä jälkimäistä sukua keskenään muodostavat (peura) veljesliiton, kutsuen toisiaan veljessuvuiksi ja ollen alkuään peura-suvun lohkosukuja, siis avioituminen ollen myös niidenkin kesken alkuperäisesti kielletty. Karhu-veljesliiton suvut kutsuvat peura-veljesliiton sukuja serkkusuvuiksi ja nämä samalla nimellä karhu-veljesliiton sukuja. Avioituminen oli alkuperäisesti mahdollinen vain serkkusukujen jäsenten kesken, se on karhu-suvun (ja koko karhu-veljesliiton) miehet saattoivat avioitua vain peura-veljesliiton naisten kanssa ja päinvastoin peura-veljesliiton miehet vain karhu-veljesliiton naisten kanssa, mikäli avioituminen tapahtui omassa heimossa. Myöhemmin saattoi karhu-sukuinen mies tai nainen avioitua jo omankin veljesliiton muiden sukujen naisten tai miesten kanssa, mutta ei vielä oman sukunsa jäsenten kanssa, aviokieltö suvun sisällä pysyen voimassa aivan siihen asti kunnes valkosten aviojärjestelmä sen särkee.

Muissa Irokeesi-heimossa on järjestelmä pää-asiaassa sama ja sukujen nimet sekä järjestys heimossa suunnilleen sama, Mohavk- ja Oneidaheimossa ollen vain yksi veljesliitto, aikain kuluessa mahdollisesti toinen kokonaan ja ensimmäisestä veljesliitosta yksi suku ollen sodissa tai muuten perinpohjin tuhoutunut:

Kajuga-heimo:	<table> <tr> <td rowspan="3">}</td> <td>1. Karhu. 2. Susi. 3. Kilpikonna. 4. Kurppa.</td> </tr> <tr> <td>5. Ankerias,</td> </tr> <tr> <td>6. Peura. 7. Majava, 8. Haukka.</td> </tr> </table>	}	1. Karhu. 2. Susi. 3. Kilpikonna. 4. Kurppa.	5. Ankerias,	6. Peura. 7. Majava, 8. Haukka.
}	1. Karhu. 2. Susi. 3. Kilpikonna. 4. Kurppa.				
	5. Ankerias,				
	6. Peura. 7. Majava, 8. Haukka.				
Onondaga-heimo:	<table> <tr> <td rowspan="3">}</td> <td>1. Susi, 2. Kilpikonna, 3. Kurppa, 4. Majava,</td> </tr> <tr> <td>5. Pallo,</td> </tr> <tr> <td>6. Peura, 7. Ankerias, 8. Karhu.</td> </tr> </table>	}	1. Susi, 2. Kilpikonna, 3. Kurppa, 4. Majava,	5. Pallo,	6. Peura, 7. Ankerias, 8. Karhu.
}	1. Susi, 2. Kilpikonna, 3. Kurppa, 4. Majava,				
	5. Pallo,				
	6. Peura, 7. Ankerias, 8. Karhu.				
Oneida-heimo:	1. Susi. 2. Karhu. 3. Kilpikonna.				
Mohavk-heimo:	1. Susi. 2. Karhu. 3. Kilpikonna.				
Tuskarora-heimo:	<table> <tr> <td rowspan="3">}</td> <td>1. Karhu. 2. Majava. 3. Iso kilpikonna.</td> </tr> <tr> <td>4. Ankerias, 5. Harmaa susi, 6. Keltanen susi,</td> </tr> <tr> <td>7. Pikku kilpikonna. 8. Kurppa.</td> </tr> </table>	}	1. Karhu. 2. Majava. 3. Iso kilpikonna.	4. Ankerias, 5. Harmaa susi, 6. Keltanen susi,	7. Pikku kilpikonna. 8. Kurppa.
}	1. Karhu. 2. Majava. 3. Iso kilpikonna.				
	4. Ankerias, 5. Harmaa susi, 6. Keltanen susi,				
	7. Pikku kilpikonna. 8. Kurppa.				

Vaikka kahdessa heimossa ensimmäisessä veljesliitossa on viisi ja jälkimäisessä kolme sukua ja jotkut suvut

vaihtelevat paikkaa sekä siihen nähden missä veljesliitossa ne ovat että keskinäiseen järjestykseensä nähden veljesliitossaan, kaikki nämä ollen aikain kuluessa tapahuneita muutoksia alkuperäisessä järjestelmässä, niin siksi monta sukua on kussakin näissä heimoissa samaa ja niiden veljesliitoissa samassa asemassa, että sen perusteella voi otaksua näiden heimojen rakenteeltaan olleen nimellises-tikin samallaisia ja samoista kantasuvuista lohkeamisen kautta syntyneitä. Esim. karhu-suku, joka Senekaheimossa kulkeneen perimätiedon mukaisesti on ensimmäisen veljesliiton kantasuku, on kaikissa näissä heimoissa ja viidessä niistä ensimmäisessä veljesliitossa, ollen vain yhdessä, nim. Onondaga-heimossa syystä tai toisesta siirtynyt toisen veljesliiton viimeiseksi suvuksi, edellisen lisäksi se on kolmessa heimossa ensimmäisenä järjestyksessä ja kahdessa toisella sijalla, edellinen seikka jo osoittaen sen varmastikin olleen muille veljesliittonsa suvuille kantasukuna. Niissä kolmessa heimossa, missä peurasuku on jäänyt jällelle on sillä veljesliittonsa muihin sukuihin nähden sama asema, se ilmeisestikin ollen toinen kantasuku, josta heimojen jälkimäisen veljesliiton suvut ovat lohkeamalla alkuaan kehittyneet. Alkuperäisimmässä muodossaan on siis esim. Seneka-heimo ollut rakenteeltaan seuraavanlainen:

Seneka-heimo: { Karhu-suku ("ikä"ryhmiin jaostuneena)
 Peura-suku (samoin "ikä"ryhmiin jaostuneena).

Tässä palaa näkyviimme ryhmäyhteinen sukujärjestelmä alkuperäisimmässä muodossaan (krokilaiset ja kumitelaiset Australian alkuasukkaiden keskuudessa) ja osoittaa se, miten ryhmäyhteisestä sukujärjestelmästä vähitellen on sukujen heimoliitto kehittynyt. Sikäli kun karhu-suku on kasvanut on se lohennut useammaksi suvuksi, jotka ovat jääneet samaan heimoon ja tietysti kantasukunsa kanssa samaan veljesliittoonkin. Samoin

on käynyt peura-suvusta lohjenneille suvuille, kukin uusi suku saaden uuden nimen, ja jääden kantasuvun veljesliittoon. Näin on vihdoin syntynyt kokonainen suuri heimo, käsittäen tässä tapauksessa kahdeksan sukua, mutta voiden sukujen lukumäärä heimossa toisten kansojen keskuudessa nousta useihin kymmeneen jopa yli sadankin.

Mikäli toisissa heimoissa, Kajuga, Onondaga jne. samat sukunimet ja sama sukujen lukumäärä uusiintuvat ja suunnilleen samassa keskinäisessä yhteiskunnallisessa suhteessa, eikä ainoastaan niin irokeesien keskuudessa, vaan muidenkin heimoliittojen kekuudessa, missä useampia heimoja on samaa alkuperää, niin todistaa se, että nämä samaa kantaa olevat heimot ovat kehittyneet toisistaan senjälkeen kun heimo on jo tällaisen korkealle kehittyneen asteen saavuttanut, jolloin se on kokonaisuudessaan jakautunut kahteen heimoon, kumpaankin silloin tullen kaikkia niitä sukuja ja samassa järjestyksessä, omaten samat perimätavat ja -muistot, kuin alkuperäisessä heimossa oli. Otaksuen Mohavk-heimon kantahaimoksi (irokeesien oma perimätieto edellyttäen tämän heimon sitä olleen), niin siitä jakautumisen kautta syntyi ensinnäkin Onondaga ja sitten Seneba (meidän on muistettava, että Mohavk-heimossa on alkuaan ollut kahdeksan sukua, kuten näissä muissakin). Toiselta puolen myös, on Mohavk-heimosta alkuperäisen lohkeamisen kautta syntynyt Oneida-heimo, jota Mohavk kutsui poikaheimokseen ja Oneida Mohavkia isäheimokseen, sekä Onondaga- taikka Seneka-heimosta Kajuga-heimo, joka samoin kutsui edellisiä isäheimokseen ja ne sitä poikaheimoksi. Mohavk, Onondaga ja Seneka kutsuivat toisiaan veljesheimoiksi, samoin Oneida, Kajuga ja myöhemmin myös Tuskarora, edelliset ollen jälkimäisille yhteisesti isäheimoja. Kansankokouksissa, heimojen vanhinten ja päälliköiden kokouksissa istuivat heimot tässä

järjestyksessä, kuin traditsioiniensa mukaisesti käsittivät toisistaan kehittyneensä.

Kun näin heimot olivat alkuperäisesti toisistaan ja samasta kantaheimosta kehittyneet, niissä sama suku kussakin uusiintuen samassa paikassa toisiinsa nähden, niin samannimisen suvun (esim. karhu-suvun) jäsenet pitivät toisiaan läpi koko tämän heimojärjestelmän: miehet miehiä veljinä ja naiset naisia sisarina. Kun Seneka-karhu-suvun mies tapasi Onondaga-karhu-suvun miehen puhutteli hän tätä veljekseen. Samoin peura-sukujen miehet toisiaan jne. Eikä tämä ollut mikään tyhjä muodollisuus, vaan oli tämä veljeyden tunteminen niin voimakas, että ei voinut tulla kysymyksenkään taistelu näiden eri heimojen karhu-sukujen kesken. Karhu ei sotinut karhua vastaan! Alkuperäisesti ei myöskään karhu-sukuinen mies ole voinut avioitua karhu-sukuisen naisen kanssa, oli tämä missä heimossa tahansa näistä samaa kantaheimoa olevista, sillä se käsitettiin sisarensa kanssa avioitumiseksi, kamlaroi-järjestelmä näin tässä osottaen olemuksensa tämän heimojärjestelmän alkuperustuksena.

Samalla tavalla kuin heimot ovat syntyneet Irokeesien keskuudessa, ovat ne kehittyneet muidenkin Amerikan indianien eikä vain niiden, vaan myös muidenkin kansojen ja rotujen keskuudessa. On kuitenkin historiallisia traditsioneja, jotka osottavat edellisestä poikkeavaa samaan kieli- tai kansayhteyteen kuuluvien heimojen kehitystä, nim. sellaista kehitystä, että alunpitäen kullakin heimolla on ollut oma alkujuurensa, kuhunkin heimoon näin alkuperäisen suvun niissä lohetessa useammiksi tullen erinimisiä sukuja ja eri määrä kuhunkin heimoon. Näin esim. Raamatun mukaisesti esim. "Israelin kansa", kuten hebrealaiset itseään kutsuivat, muodostui Jakopin kahdestatoista pojasta. Rubenin "perhe" (suku) muodosti näin rubenilaisten heimon kantasuvun, samoin

Simeonin "perhe" simeonilaisten heimon kantasuvun jne. Levin "perheestä", kantasuvusta oli täten aikain ku-
luessa kehittynyt mahtava heimo, jossa oli kahdeksan
sukua kolmessa veljesliitossa seuraavasti:

Levin-heimo:	I. Gershonin veljesliitto. (7,500 miehenpuolta)	Suvut: 1. Libni. 2. Shimeh.
		II. Kohathin veljesliitto (8,600 miehenpuolta)
	Suvut: 1. Amram. 2. Izhar 3. Hebron. 4. Uzziel.	III. Merarin veljesliitto. (6,200 miehenpuolta).

Gershon, Kohath ja Merari mainitaan Levin poikina, seuraavat nim. sukujen nimi-isät taas näiden poikina suoranaudessa polveutumisjärjestyksessä Gershonin poikina Libni ja Shimei jne.

Ero tämän heimojärjestelmän kehityksessä edelliseen verrattuna on siinä, että tässä tapauksessa on isrealilaisten traditsionin mukaan **heimo** miespuolisen polveutumisen kautta syntynyt miehen johtamasta, nim. kanta-isän perheestä, heimon muodostavat **veljesliitot** tämän kanta-isän poikain perheistä ja vihdoin kunkin veljesliiton ja koko heimon muodostavat suvut kanta-isän poikain-poikain perheistä. Kuitenkin tämäkin heimon omituinen rakenne viittaa siihen, että alkuperäisesti lienee heimojen ja sukuliittojen syntyminen israelilaistenkin keskuudessa ollut samanlainen, nim. tapahtunut suoranaisesti ryhmäyhteisestä sukujärjestelmästä kehittymällä, kuten kuvaamme irokeesien heimojärjestelmä, sellaista otaksumaa muut seikat israelilaisten yhteiskunnallisissa tavoissa ja järjestelmässä vahvistaen, kuten esim. se seikka, että Abraham saattoi avioitua sisarpuolensa Sarah'n kanssa, jolla oli Abrahamin kanssa yhteinen isä, mutta eri äiti ja siksi kuuluu äitinsä sukuun, ja Abraham oman äitinsä sukuun, Abrahamin avioituminen hänen kanssaan omasta suvusta toiseen oli ei ainoastaan ryhmäyhteisen sukujärjestelmän mukaisesti mahdollinen, vaan suorastaan pakollinen.

c) Kansan (heimojen liittokunnan) syntyminen.

Kun ilmeisesti samaa kantajuurta olevat heimot ovat sittemmin muodostuneet heimoa suuremmaksi liitoksi, heimoliittokunnaksi (kansaksi tämän sanan merkityksessä, joka nykyään ilmaistaan sanoilla suomalaiset, isrealilaiset, kreikkalaiset jne., Suomen kansaan nykyään kuului paitsi suomalaisia myös ruotsalaisia, venäläisiä, joi-takin saksalaisia ym.), niin sellainen heimojen liittoutuminen sellaisessa tapauksessa on tapahtunut samoilla perusteilla ja samoista syistä, vieläpä osaksi samalla tavallakin kuin "kansaa" pienemmän jaoston heimon syntyminen tapahtui, johon juuri olemme tutustuneet. Heimojen alkuperäinen sukulaisuus, samojen sukujen olemassa olo jokaisessa niissä, samojen perimätapojen, muistojen ja heimosta heimoon avioitumisen vallitseminen, mikäli taloudellista välttämättömyyttä liitossa pysymiseen taikka **kiinteämmän keskinäisen liiton muodostamiseen** on ilmentynyt, ovat olleet perustuksena tällaisen liiton kehittymiselle tai muodostamiselle. Vaikka sitten myöhemmin heimojen oma traditsioni tietäisi kertoa tällaisen heimojen keskisen liiton syntyneen erikoisen toiminnan (sellaisen sopimuksen teon taikka vallotuksen) kautta, niin siinäkin tapauksessa on alkuperäisenä pohjana tällaiselle samaa kantaa olevien heimojen liittoutumiselle se yhteys, joka niiden välillä oli aikasemmin vallinnut silloin kuin ne toisistaan kehittyivät. Irokeesien keskuudessa vallitseva perimätieto kertoo tämän heimojen liittokunnan syntyneen erikoisen sopimuksen perusteella, jonka edellämainittujen viiden heimon (Tuskarora-heimo oli silloin Etelä-Carolinassa) sukujen vanhimmat laativat tarun mukaisesti noin 1400-vaiheilla suunnitelman ja neuvojen mukaan, jotka heille puolimythillinen Hiawentha (Hiawatha) oli antanut. Mainittakoon tässä, että samoin kuin suomalaisten Väinämöinen, niin tämä Irokeesien viisas mies Hiawenthakin tarun mukaan saatuaan

työnsä valmiiksi oli astunut valkoseen veneeseen ja sillä kohonnut ilmaan kadoten jäljettämiin.

Tämän sopimuksen mukaisesti mainitut viisi heimoa muodostivat pysyväsien liittokunnan yhteistä puolustusta varten pää-asiaassa, mutta myös hyökkäyssotaakin varten, milloin sellainen kävi välttämättömäksi ja sellaisilial alettiin ahkerasti käydä laajentaakseen liittokunnan asuma-aluetta, karkoittaakseen sen lähistöllä asuvat naapuriheimot kauemmaksi, taikka alistaakseen ne maksamaan irokeesille sotaveroa. Myöhemmin tähän liittoon hyväksyttiin sitten vielä Carolinasta palannut Tuskarora-heimo, koko liittokunta näin ollen käsittäen kuusi heimoa, niissä yhteensä 38 sukua. Otaksuttavimpaa kuitenkin on, että näiden viiden heimon liittokunta on syntynyt vähitellen, sikäli kuin itse heimotkin ja lopullinen määrätüllä perusteella kaiken viiden liittoon yhtyminen tapahtunut mahdollisesti pitkien taistelujen jälkeen, joita joku tai kaikkikin niistä ovat saaneet käydä irokeesien hedelmälliselle asuma-alueelle hyökkääviä vieraita heimoja vastaan mahdollisesti myös aika ajoittain keskenäänkin. Traditsioni erikoisesta sopimusta laativasta heimojen vanhinten neuvottelukokouksesta olisi sitten vain jälkeinpäin syntynyt kertomus siitä neuvottelusta, mikä tällaisen taistelun jälkeen heimoilla, se on, niiden vanhimmilla ja päälliköillä on ollut sodan lopettamiseksi ja asiain järjestämiseksi pitempiaikaisen rauhan takaamiseksi.

Keski-Amerikassa, nykyisessä Mexicossa syntynyt melkein samanlainen indianiheimojen, Aztekien liittokunta osottanee tämän käsityksen liittokunnan syntymisestä oikeammaksi, vaikkakin siellä liittokunta on syntynyt siinä suhteessa mahdollisesti hieman eri tavalla, että siellä yksi heimo Aztekit on toiset sodalla pakottanut kanssaan liittoyhteyteen. Espanjalaisten maahan tulon aikana asui nim. Mexicon keskilaaksossa viisi nahutlacieltä puhuvaa heimoa, jotka noin 1426-luvulle asti olivat

olleet toisistaan enemmän tai vähemmän riippumattomia ja erillään, taistellen keskenään ja laaksoa ympäröivän vuorten takaisten muiden indianiheimojen kanssa. Perimätiedon mukaisesti mainittuna vuonna olivat sitten laakson keskellä olevassa joki- ja järvisaarekkeessa asuvat Aztekit kukistaneet Tezeuco- ja Tlacopanheimojen entisen ylivallan ja pakottaneet ne kanssaan puolustus- ja hyökkäysliittoon, Aztekien ylin sotapäällikkö ollen myös koko liittokunnan sotapäällikkö. Myöhemmin sitten ei tähän liittoon enään hyväksytty useampia heimoja, vaan ne jotka kukistettiin tai halusivat pysyväistä rauhaa tämän liittokunnan kanssa saivat säilyttää täydellisen riippumattomuutensa muuten, paitsi että maksoivat Aztekien liittokunnalle veroa; taikka sitten lakkasivat olemasta eri heimona kerta kaikkiaan, niiden suvut yhtyen johonkin mainituista kolmesta liittokunta-heimosta, sulautuen niihin.

Enemmän tai vähemmän samanlaisia, vaikkakin paljon höllempiä ja ainoastaan väliaikaisia liittoja syntyi Amerikassa muidenkin indianiheimojen kesken, niiden kehityksessä ja rakenteessa ei kuitenkaan ollen mitään, joka edellisestä kahdesta liittokuntamuodosta poikkeaisi.

Kreikkalaisten, roomalaisten ja Europan nykyisten sivistyskansain heimoliittoihin tutustumme tämän teoksen toisessa päälohkossa, jossa valtion syntyä ja kehitystä selostetaan, nyt olkoon mainittuna ainoastaan, että nämäkin heimojen liitot ovat pää-asiaassa syntyneet ja kehittyneet samalla tavalla, kuin edellä kuvaamamme Irokeesien ja Aztekien liittokunnat.

d) Aviojärjestelmä sukuliitteisessa yhteiskunnassa

Ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä muun toiminnan ja nautinnon mukana oli ihmisten avioituminenkin ollut yhteistä ja ryhmittäistä määräytyistä suvuista toiseen, kokonaiset ryhmät näin sukujen keskisesti ollen

ikäänkuin toistensa kanssa avioliitossa. Mutta sikäli kuin tuotannollinen yhteys ja sen mukana yhteinen kulutus ja nautinto sukujen kesken väheni, sikäli myös ryhmäyhteinen avioituminenkin alkaa kuolla ja unohtua sekä tapana että vallitsevana laitoksena. Sukujen taloudellinen omintakeinen elämä päinvastoin tekee ryhmäyhteisen avioitumisen mahdottomaksikin, kun eri sukupuolilla ei enään ole silloin tilaisuutta ryhmittäin toisiaan siten tavata ja joitakin aikoja yhdessä olla (yhteisissä pidoissa jne.), että avioituminen entiseen tapaan enään voisi tapahtua. Miesten (ja naisten) täytyy nyt erikoisesti lähteä suvustaan ulos ja liikkeelle etsimään itselleen mahdollisuutta avioitumiseen, täytyy lähteä etsimään itselleen aviotoveria. Kaikkialla siellä, missä nainen sillä välin on kehittynyt yksinomaan kotiaskareita tekemään, puutarhaviiljelystä yms. hoitamaan, vieraantuen yhä enemmän liikkumista edellyttävästä metsästyksestä ja kalastuksestaakin, joutuu mies olemaan se, jonka täytyy lähteä aviotoveria etsimään, varsinkin — ja se tässä on ollut päätekijänä tällaisen järjestyksen kehittämässä — kun isyyttä ei vielä tunneta, lapset ja sukuyhteinen omaisuus jääden siis naisen sukuun, pysyen siinä, ikäänkuin sitoen naisenkin siihen, sukuomaisuuteen, lapsiin, omaan ryhmäänsä. Jokainen nainen näin oli itsessään ikäänkuin koko suku, lapsineen, kaikkine omaisuuksineen; mies sensijaan oli melkein alaston yksilö, joka ei omistanut juuri mitään, kun ei omannut lapsia.

Tavaksi tulee siis jo ryhmäyhteisen sukujärjestelmän aikana, että miehet alkavat siirtyä aika ajottain siihen tai tähän vieraaseen sukuun sen naisryhmän yhteiseen taloon asumaan, jonka kanssa punalua-järjestelmän mukaisesti avioituminen saattoi tapahtua. Siirtyessään tänne suuren "sisarparven (punaluan) talouteen aviomieheksi, tällaisessa pitempiaikaisessa yhteydessä syntyy läheisempi aviotoveruus hänen ja jonkun siihen

kuuluvan naisen välillä, syntyy jonkunlainen parittais-avio,*) sellaisia yht'aikaa saman "sisar" joukon talou-
dessa voiden olla useampiakin, yhden mies ollen tästä, toinen toisesta suvusta, mutta mahdollisesti myös kaikki samastakin suvusta. Tällaisen pariutumisen ennenkaik-
kea aiheutti se työjako, joka sukupuolien välillä oli syn-
tynyt, nainen suorittaessaan kotiaskareita, hoitaessaan puutarhaviljelystä tai viljakettoa, tarvitien miehen apua, mikäli tulee kysymykseen metsänriistan, kalan yms. saanti. Ja "sisar" parveen aviomieheksi liittynyt mies ei tie-
tenkään voinut ottaa koko "sisar" parvelle kaiken tämän hankkimishuolta niskoilleen, vaan samassa talossa useam-
pien aviomiesten ollessa, hän alkoi rajottua vain yhden tai niin monen naisen riistalla varustamiseen, kuin hän kykeni. Toiselta puolen myös nainen tällaisessa yhteis-
taloudessa alkoi rajottua vain erikoisesti yhdelle tai niin monelle leivän leipomiseen, ruuan valmistamiseen kuin kykeni, jättäen toisille saman katon alla oleville naisille huolehtia muista aviomiehistä tässä perheyhteydessä. Teoreettisesti ovat kaikki vielä tällaisessakin taloudessa yhteisesti toistensa avioita, eikä esim. mikään käsitys tai muu sellainen estä miestä, joka on tällaiseen "sisar" parveen tullut avioitumaan, elettyään pitemmän aikaa jonkun niistä kanssa pysyväisesti aviotovereina, siirtymästä samassa "sisar" parvessa toisen tai kolmannen naisen kanssa samallaiseen toveruuteen, taikka tilapäi-
sesti sukupuoliyhteydessä muidenkin kanssa, vaikka yhden kanssa olisikin vakinaisena aviotoverina.

Vähitellen kuitenkin vakiintuu tapa, että mies toi-
seen sukuun mennessä, avioituu siellä vain yhden naisen kanssa, muodostaen hänen kanssaan parin, erikoisissa tilaisuuksissa, kuten vaimonsa sisarten saadessa taloon itselleen aviomiehen, hänellä ollen oikeus avioitumiseen

*) Syndyasminen, parittainen avio, kreikkalaista alkujuurta oleva nimitys.

silloin niidenkin kanssa tilapäisesti, sellainen tapa valitun muodossa tai toisessa aivan meidän päiviimme asti ja kaiken lisäksi n. k. sivistyskansojen keskuudessakin.

Sukujen kehittyessä heimoasteelle ja varsinkin heimoliittokuntain syntyessä, on parittaisavio niissä jo yleisesti vallitsevana, alkaen joissakin heimoissa kehittyä jo nykyaikaiseksi (yksi- tai monivaimoiseksi ja -miehiseksi) **perhe-avioksi**.

2. Heimoliittokunnan yhteiskunnallinen rakenne, yhteiskunnalliset toimitsijat ja laitokset.

a) Yksilön ja suvun asema sekä merkitys heimojärjestelmässä.

Edellisessä jo selvisi meille, että heimoliittokunta ("kansa") muodostui useammista keskenään pysyvissä liitossa olevista heimoista, nämä vuorostaan ollen muodostuneet useampien sukujen liittoutumisesta kukin, suvut kussakin heimossa muodostaen keskenään kaksi tai useampiakin alajaostoja, veljesliittoja. Seuraava taulukko Irokeesien liittokunnasta palauttaa mieliimme tämän järjestelmän kaikissa jaostoissaan:

Irokeesit:	{	Seneka-heimo, 2:ssa veljesliitossa, 8 sukua. Onondaga-heimo, 2:ssa veljesliitossa, 8 sukua. Mohavk-heimo, 1:ssä veljesliitossa, 3 sukua. Oneida-heimo, 1:ssä veljesliitossa, 3 sukua. Kajuga-heimo, 2:ssa veljesliitossa, 8 sukua. Tuskarora-heimo, 2:ssa veljesliitossa, 8 sukua.
------------	---	---

Yhteensä kuusi heimoa, kussakin heimossa kaksi veljesliittoa, (paitsi Mohavk ja Oneida), niissä sukuja 3—8, kaikkiaan 38 sukua.

Ensinnäkin olkoon heti alussa mainittuna, että kussakin suvussa olivat kaikki sen jäsenet keskenään tasa-arvovia, kaikilla miehillä vieläpä naisillakin ollen vielä samat oikeudet julkisen mielipiteensä lausumiseen ja su-

kujen toimitsijain valitsemiseen, vaikka silloin kun tämä järjestelmä tuli europalaisten huomion alaiseksi, ainoastaan tai etupäässä miehiä valittiin sukujen vanhimmiksi ja päälliköiksi. Vieläkin ilmeisempi oli sukujen ja heimojen keskinäinen tasa-arvoisuus, toinen suku tai heimo ei ollut Irokeesien keskuudessa toista ollenkaan vallitsemisvammassa asemassa tai omannut mitään hallitsevaa määräämisvaltaa. Kukin suku ja heimo omilla asioissaan, omassa taloudessaan, elintarpeidensa käytössä ja kuluksessa, toimiansa, töiden ym. johtamisessa ja suunnittelimisessa kuin myös niiden suorittamisessa oli täydellisesti itsenäinen, toisella suvulla tai heimolla ei ollen niissä mitään sanomisvaltaa tai siihen mahdollisuuttakaan tämän järjestelmän mukaisesti. Yhteisissä asioissa, kuten yhteisessä puolustussodassa tai hyökkäyksessä, rauhan solmimisessa vieraiden heimojen kanssa, yhteisen vanhinten neuvoston jäsenten vaalien hyväksymisessä, yms. olivat kaikki suvut samanarvoisia, samoin heimot keskenään, toisella ei ollen enemmän vaikutusvaltaa kuin toisellakaan. Ja mitä erikoisesti näiden yhteisten asiain valvomiseen ja päättämiseen tulee, niin sekä niistä neuvottelemaan valitut vanhimmat että kaikki näiden toiminta, päätökset ym., olivat aina sukujen tahdosta riippuvaisia, suvut ollen näin ei ainoastaan oman ryhmänsä asioiden määrääjiä, vaan myös kaikkien sukujen ja heimojen keskisten yhteistenkin asiain määrääjiä ja vallitsijoita. Suvun tahto määräsi suvussa. Suvun tahto toisten sukujen tahdon kanssa heimossa. Ja suvun tahto samoin toisten sukujen tahdon kanssa myös heimoliitokunnassa. Suku oli kaikki kaikessa, sen kautta ja vain sen kautta yksilö saattoi asioiden kulkuun vaikuttaa, sen jäsenenä hän oli tämän yhteiskunnan jäsenenäkin, mikään muu ei tullut kysymykseen. Tällaista yhteisten asioiden hoitamis-järjestelmää, missä suku yhtenäisenä ja kokonaisena ryhmänä määrää ja vallitsee toisten su-

kujen kanssa samanarvoisesti, kutsuu Lewis H. Morgan **demogeniaksi** (demos, kansa, rahvas ja genos, suku, sukukansanvallaksi).

Missä määrin alkuperäisen ja sittemmin ryhmäyhteisen suvun yhteisestä elämästä, yhteistyöstä ja yhteisnautinnosta sekä sen mukaisesta yhteisomistuksesta on vielä valtavia piirteitä jällellä tällaisessa heimoliittoisessa suvussa, heimoliittokuntain alkuasteella, sitä valaisevasti osottaa Irokeesien suvun sisäinen elämä ja siinä sen jäsenten ne keskinäiset suhteet, joita Lewis H. Morgan esittää seuraavat 10 peruspiirrettä:

1. Oikeus valita sukuvanhimmat ja sotapäälliköt;
- 2, Oikeus ne erottaa;
3. Aviokielto suvun sisällä;
4. Keskinäinen perimisoikeus suvun kuolleiden jäsenten omaisuuteen;
5. Keskinäinen velvollisuus auttaa ja puolustaa toinen toisiaan ja kostaa toistensa puolesta;
6. Oikeus antaa nimi suvun jäsenille;
7. Oikeus ottaa vieraita suvun jäseniksi;
8. Yhteiset uskonnolliset menot;
9. Yhteinen hautausmaa;
10. Sukukokous.

1. Melkein kaikilla Amerikan indianiheimoilla ja suvuilla oli kahdenlaisia "päälliköitä", kuten heimoilla ja suvuilla muidenkin rotujen keskuudessa, jotka ovat: vanhimmat (johtajat, järjestäjät, indianinkielellä sachemit) ja tavalliset (sota ja metsästys) päälliköt. Näistä kahdesta peruslajista kaikki muut ovat kehityksellisiä muunnoksia, lausuu Morgan. Suvun vanhin, sachem valittiin sen jäsenistöstä, vaaliin ottaen suvun miehet ja naiset osaa. Kun entinen sachem kuoli tai erotettiin oli heti valittava uusi hänen tilalleen samasta suvusta, joten sachemin toimi oli näin jatkuva, mutta ei perinnöllinen, se on, se ei kulkenut veljeltä toiselle,

enofta sisarensa pojalle; isältä pojalle kulkeminen ollen kokonaan mahdoton, hänen poikansa kun kuului äitinsä, siis kokonaan toiseen sukuun, (äidin oikeus vielä valliten melkein yleisesti Amerikan indianien keskuudessa, paitsi ojibway ynnä joissakin muissa heimoissa, joissa jo isän-oikeus oli astunut voimaan, siitä myöhemmin). Kuitenkin vähitellen kehittyi tavaksi valita edellisen sachemin veli tai sisarenpoika hänen seuraajakseen. Sachem oli suvun "johtaja" vain rauhan aikana, sen neuvonantaja sen sisäisissä asioissa ja edustaja sukujen yhteisiä asioita pohtivissa neuvostoissa. Hänellä ei ollut mitään määräämisvaltaa, eikä hän missään merkityksessä ollut suvun hallitsija tai käskijä. Hänen suhteensa suvun muihin jäseniin oli isällinen, puuttuen häneltä pakkokeinoja saattaa suvun sisällä mielipidettään voimaan. Hän ei voinut sotaan mennä suvun johtajana, vaan siinä sukua johti sen valitsema persoonallisessa rohkeudessa, urotöissä, viisaudessa tai puhekykyisyydessä itsensä kunnostanut mies, päällikkö, jolle tällaisen toimen suku antoi ikäänkuin palkkioksi erikoisista ansioista ja kuoli se tavallisesti sen haltijan mukana, jääden väliaikaisesti täyttämättä siksi kunnes jälleen jonkun sodan tai muun sellaisen retken yhteydessä jouduttiin valitsemaan uusi päällikkö.

Sachemin valinta toimitettiin Irokeesien keskuudessa siten, että asianomaisessa suvussa kutsuttiin kaikki suvun täysi-ikäiset jäsenet koolle nimittämään ja valitsemaan suvulle uusi sachem. Tavan mukaisesti oli äänestykselle nimitettävä kaksi ehdokasta, molemmat suvun omasta keskuudesta. Senjälkeen kutsuttiin jokainen täysi-ikäinen lausumaan heistä mielipiteensä ja se heistä, joka sai suuremman määrän hyväksyviä lausuntoja puolelleen oli tullut valituksi. Tämän jälkeen vaali täytyi tulla samaan heimoon kuuluvan seitsemän muun suvun vahvistamaksi, ne toimittaen tällaisen vahvistuksen vel-

jesliitottain. Itsestään selvänä asiana melkein poikkeuksetta valitun sachemin (tai päällikön) oma veljesliitto hyväksyi vaalin ilman muuta, sensijaan saman heimon vastakkaisen veljesliiton puolelta saattoi nousta vaalia vastaan vastustus ja se kieltäytyä sen vahvistuksesta, jossa tapauksessa oli toimitettava uusi vaali. Tämän jälkeen oli vaali muuten valmis, paitsi että vielä oli toimitettava valitun sachemin virkaansa asettaminen, jonka koko heimoliittokunnan sachemien yleisneuvosto suurilla, noin viisi päivää kestävillä juhlallisuuksilla suoritti. Tämä sachemin toimen vahvistus heimonsa sukujen kautta yleensä ja virkaanasettaminen yleisneuvoston kautta johtui siitä, että hän virkansa puolesta oli yht'aikaa sekä sukunsa että heimonsa sachem ja yleisen liittokunta-neuvoston jäsen.

Sotapäälliköitä valittiin Irokeesien keskuudessa määrättyssä suhteessa suvun jäsenmäärään nähden, ollen Seneka-heimolla ollut 1870-luvulla kahdeksan sachemia (kuten sukuakin), mutta kuusikymmentä päällikköä, heimon jäsenluku ollen noin 3,000.

2. Vaikka sachemin (tai päällikön) toimi nimellisesti oli elinkautinen, voitiin hänet huonon käytöksen tähden, tai kadotettuaan sukunsa jäsenten luottamuksen ja kunnioituksen toimestaan erottaa. Erottamisen toimitti sukukokous, kuten valinnankin, sachem pakotettiin luovuttamaan "sarvet" päästään, jotka olivat hänen toimensa tunnusmerkinä, häneltä "otettiin sarvet", samoin kuin "hänelle oli annettu sarvet" virkaan asetuksessaan. Hänestä tuli nyt suvun yksityinen jäsen, kuten toisetkin. Heimonsa neuvostolla, jossa kaikki kahdeksan sukua olivat edustettuna oli myös oikeus erottaa sekä sachemit että päällikötkin ja sen suvun tahtoa vastaan, joka ne oli valinnut. Näin ei sachemilla tai päälliköillä ollut tilaisuutta nousta käskijöiksi paremmin sukuunsa nähden,

kuin sukunsa mahdollisesti kannattamana heimoonkaan nähden.

3. Vaikka alkuperäisesti ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä oli syntynyt tapa, jonka mukaan avioituminen saman nimisen "ikä"ryhmän kanssa oli kielletty, jota omassa suvussa vastakkainen sukupuoli samassa ikäluokassa kantoi, niin vähitellen oli sitten tämä tapa höllentynyt ja avioituminen alkoi olla ei ainoastaan sallittua, vaan tavallista suvusta toiseen katsomtta enään edellisen järjeselmän ryhmärajoituksiin. Pitkän aikaa kuitenkin oli kulunut ennenkun avioituminen saman heimon samaan veljesliittoon kuuluvien sukujen jäsenten kesken, tuli sallituksi ja vielä kauemmin ennenkuin se tuli tavaksi, esim. karhu-veljesliitossa olevien neljän suvun kesken valliten aviokielto vielä senjälkeen, kun karhusuvun jäsenet tästä heimosta (esim. Senekasta) saattoivat avioitua karhu-suvun jäsenten kanssa toisesta heimosta (Oneidasta, Mohavkista jne.) Vihdoin tämäkin rajoitus häviää ja enään jää jälelle ryhmäyhteisen aviojärjestelmän viimeinen rajoitus, aviokielto suvun jäsenten kesken, se pysyen Irokeesien keskuudessa voimassa, kuten ennen sanottu, aivan nykyaikaan asti. Muuten avioituminen oli myös jo kadottanut ryhmäyhteisen luonteensa, kehittyen kahden hengen enemmän tai vähemmän pysyväiseksi parittaisavioksi, mies menen "vaimonsa" sukuun asumaan, muodostaen siellä perheen, mutta asuen yhdessä "vaimonsa" sisarten, joskus äidin ja tätien perheiden kanssa samassa talossa, talous ollen yhteistä ja lapset hänen "vaimonsa". Kun "vaimonsa" taikka tämän sukulaiset häneen suuttuivat taikka hän itse syystä tai toisesta katsoi eron paremmaksi eikä sellaista sovitteluilla saatu estetyksi, oli hänen jätettävä "vaimonsa" koti ja suku ja palattava oman sukunsa joukkoon, kunnes sukujen vanhat vaimot tavallisesti toimittivat hänet uusiin uaimisiin, johonkin toiseen sukuun. Parittais-avioitumi-

nen alkoi muuten jo sangen varhain ennen tämän heimo-liittokunnan sytymistä, voipi sanoa keskellä ryhmäyh-teistä avioitumista, jolloin jo "sisar" ryhmät alkoivat ottaa miestoverinsa luokseen kanssaan yhdessä asumaan, saman katon alla, heidän suvussa.

4. Raakalaisasteella ei ihmisellä ollut juuri nimek-sikään omaisuutta, jota hän saattoi omakseen sanoa, se on, jota **hän yksin käytti**, ilman että hänen aivoissaan vielä oli edes syntynyt käsitystä omaisuudesta ja yksityis-omistusoikeudesta kaikkein vähimmin. Sellaisia esineitä oli se vaippa, ne säärystimet ja muutamat aseet, jotka hän oli valmistanut ja joita käytti, joilla hän metsästi jne. Kaikki muu omistettiin yhteisesti, niin hyvin yhteiset asumukset, kuin viljelykset ja kesyeläimetkin. Kun hän kuoli kaiken lisäksi pantiin hänen käyttämänsä arvok-kaimmat esineet hänen mukanaan hautaan, joten peri-mistä jäi hyvin vähän tai ei ollenkaan. Mutta sen vähä-senkin, mitä ihminen jätti persoonallisia käyttöesineitään jälkeensä, joita ei hautaan pantu, jakoivat vainajan suvun jäsenet keskenään. Kaiken omaisuuden tuli jäädä su-kuun! Ja niin, kun vainaja oli miespuolinen, johtui edellisestä itsestään, että hänen lapsensa, jotka kuuluivat äitinsä sukuun, kuten ei hänen vaimonsakaan, voineet häntä periä, sillä siinä tapauksessa olisi vainajan "omai-suus" vaeltanut suvusta pois, hyödyttänyt jotakin toista sukua ja sukujen välinen keskinäinen tasa-arvoisuus, joka tällaisessa tapauksessa, kuten saaliin jaossakin, oli mitä tarkinta melkein kateuteen asti kiihkeätä vartioi-mista, että toinen suku ei mitenkään toisen kustannuk-sella hyötyisi, esti sen, että niin ei voinut käydä. Ja suvussa jakoivat miespuolisen vainajan jälkeenjättämän "omaisuuden" hänen läheisimmät sukulaisensa, nim. veljensä, sisarensa, äidin puoleiset enonsa ja tätinsä, tä-tien lapset (serkkunsa) jne., naispuolisen vainajan "omai-suuden sensijaan hänen sisarensa, lapsensa, sisarten lapset jne. mutta eivät veljensä.

5. Sukuyhteiskunnassa kaikessa hädässä ja pulassa yksilö turvautui sukuunsa, jonka tuli häntä avustaa, suojella ja turvata, samoin kuin teoreettisesti nyt valtion pitäisi kaikkiin jäseniinsä nähden tehdä. Suku antoi jäsenelleen apua sellaisessakin tapauksessa, että tämä oli "tuomittu" maksamaan jollekin toiselle suvulle hyvitystä aiheuttamastaan vahingosta, eikä kyennyt sitä yksin tekemään. Ja missä parittaisavioituminen oli kehittynyt jo yksityistaloudeksi, siellä suku rakensi nuorelle parille asunnon, auttaen sitä muutenkin pääsemään yhteis-elämisen alkuun.

Ja ken loukkasi suvun jotakin jäsentä, hänen käsitettiin loukkanneen samassa koko tämän sukua. Murhatun suvun jäsenen sukulaisten velvollisuus oli kostaa hänen kuolemansa ja missä yksi suku ei sitä riittänyt tekemään täytyi koko veljesliiton ja vihdoin koko heimon siinä auttaa. Irokeesien keskuudessa oli jo kehittynyt tapa yrittää välttää **verikostoa**. Surmaajan suku piti kokouksen, jossa päätti tarjota surmatun suvulle hyvitystä, surun osoituksia ja lahjoja. Jos surmatun suku kokouksessaan ne hyväksyi, päättyi juttu siihen. Ellei hyväksynyt eikä lisää lahjojakaan toiselta puolen tarjottu, nimitti se keskuudestaan kostajat, joiden täytyi vainota murhaajaa siksi kunnes hänet tavottivat ja surmasivat. Jos tämä oli sitten suoritettu loukkaamatta siinä ketään muita murhaajan suvusta, niin asia päättyi siihen, kumpikin suku oli saanut omansa, se on, **yhtä paljon vahingoittaneet toisiaan**.

6. Raakalaisilla ei ollut mitään perhenimeä. Edellä olemme jo tutustuneet siihen, miten sellaiset yleisnimitykset, kuin lapset, vanhemmat, jne. syntyivät, samoin myös sukujen nimien alku-kehityshistoriaan.

Sukuasteella oli ihmisillä kaksi nimeä, personanimensä ja suknyhteinen tunnusnimensä, jota kuitenkin ei keskinäisessä puhuttelussa käytetty. Syntyessään antoi

ihmiselle hänen äitinsä yhdessä läheisimpäin naispuolisten sukulaisten kanssa nimen, tavallisesti sellaisen suvun "omistamista" yksilönimistä, joka sillä kertaa ei ollut käytännössä. Nimen vahvistaminen kuitenkin toimitettiin heimon seuraavassa kokouksessa, jossa se sekä lapsen äidin nimi ja suku, kuin myös isänsä nimi ja suku ilmoitettiin. Kun lapsi lähestyi sitten miehuusikää, otettiin häneltä hänen ensimmäinen "ristimä" nimensä pois ja suvun päällikkö antoi hänelle uuden ristimänimen, tavallisesti sellaisen, joka oli suvussa ollut ikimuistoisesti käytännössä, mutta jolla sillä kertaa ei ollut haltijaa. Heimon seuraavassa kokouksessa sitten tämä nimien muutos ilmoitettiin, samassa tullen ilmoitetuksi, että asianomainen henkilö oli tullut hyväksytyksi aikuisten joukkoon. Jos henkilö tuli valituksi sagemiksi, tehtiin hänelle kolmannen kerran samoin, saaden hän nyt entisen sagemin nimen, joka näin kulki perintönä polvesta toiseen. Ankaran sairauden jälkeen tai vanhuuden päivillä saattoi henkilö vaihtaa nimeä, jos vain sai jonkun päällikön siitä heimokokouksessa julkisen ilmoituksen tekemään. Nimi oli näin kokonaan suvun eikä yksilön vallassa.

7. Suku saattoi myös ja ainoastaan se ottaa jäsenyyteensä muukalaisia ja siten koko heimon yhteyteen. Tavallisesti se tapahtui siten, että joku suvun jäsen otti muukalaisen, sota-vangiksi joutuneen miehen, naisen tai lapsen veljekseen, sisarekseen, pojakseen tai tyttärekseen, ja todellisuudessa senjälkeen tällaisen sukulaisuussuhteen mukaisesti hänen suhtautuen sekä asianomainen ottaja että suvun kaikki muutkin jäsenet. Sukuunottaminen suoritettiin erikoisilla juhlallisuuksilla heimon yhteisessä kokouksessa. Usein kaatuneiden sukujen jäsenten paikat täytettiin täten omaksumalla vieraita sukuun ja joskus saattoi käydä niin, että toisesta suvusta kokonainen ryhmä sen jäseniä siirtyi vapaaehtoisesti saman heimon toiseen sukuun siten täyttääkseen sen hupenevat rivit.

8. Ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä tutustuimme niihin yhteisiin pitoihin ja juhliin, jotka alkuperäisestä yhteisnautinnosta kehittyvät. Tällä asteella on sekä niiden lukumäärä suuresti vähentynyt, sukujen keskeisen yhteistoiminnan ja nautinnon vähentyessä että itse pidotkin ovat kehittyneet yhä enemmän traditsionaliksi muistojuhlaksi entisistä yhteisistä pidoista. Kuitenkin todistaen näiden juhlien puhtaasti "aineellista" alkuperää vietetään niitä edelleenkin samoina vuoden aikoina kuin ennenkin. Irokeesien keskuudessa vietettiin tällaisia juhlia vuoden kuluessa kuusi. (vaahteran istutus, marjan, maissin, pehmeän tähkän, elonkorjuun ja "uuden vuoden juhlat).

Näissä juhlissa jo "virkansa puolesta" sachemit ja päälliköt toimivat juhlamenojen ohjaajina. Näiden lisäksi kukin suku valitsi joukon miehiä ja naisia "uskon pitäjiksi", jotka yhdessä edellisten kanssa määräsivät juhlan päivämäärät, suorittivat kaikki valmistukset ja ohjasivat juhlamenoja. Erikoisesti tähän juhla "papistoon" kuuluvien naisten tehtäväksi jäi valmistaa juhla-ateriat, jotka kaikin yhteisesti nautittiin. Hyyt, tanssit, huutamiset, kirkumiset, laulamiset, rummuttamiset yms. tietysti myös kuuluivat juhlamenoihin, kuten ennenkin, mutta kehittyvät ne yhä enemmän kaavamaisiksi, "uskon pitäjien" erikoiseksi tehtäväksi tullen valvoa, että niitä henkiä, joihin uskominen sillä välin ihmisissä kehittyi, oikein palvelemaan, niille oikealla tavalla tanssitaan, lauletaan, huudetaan jne.

9. Alkuperäisesti on indianeilla ollut tapana panna kuolleensa erikoiselle paalujen varaan rakennetulle lavalle ja antaa siinä virua siksi, kunnes ovat pelkät luut jääneet jällelle, jotka sitten on koottu puunkuoresta valmistettuihin tynnöriin ja nämä säilytetty erikoisiin huoneisiin. Huoneen seinälle on ripustettu siihen "hauhattujen" sukujen sukumerkit. Myöhemmin on ainakin

Tuskaroraheimon keskuudessa tullut tavaksi haudata kaikki määrätyn suvun jäsenet yhteiseen hautausmaahan, vaimo ja mies oman sukunsa palstaan, siis toisistaan erilleen, samoin isä ja lapset, mutta ei äiti ja lapsensa, eivätkä sisarukset. Hautajaiset, nimittäin saattamisen ja haudalla murehtimisen toimittaa vainajan koko suku muuten, paitsi että kaikki valmistukset, haudan kaivamisen ja haudalla puhumisen suorittavat toiset suvut.

10. **Sukukokous.** Tämä oli suvun tärkein laitos, se jolla kaikki valta ja määrääminen suvun asioissa oli ja joka myös kaikki vähänkään tärkeämmät asiat itse harkitsi ja päätti. Se myös valvoi suvun erikoisten tehtävien suorittajain, sachimien, sotapäälliköiden ja "uskon pitäjien" toimintaa eikä ainoastaan valvonut niitä, vaan ohjasi, arvosteli, nuhteli, kuin myös kiittikin milloin siihen oli syytä. Se ne valitsi ja myös kykeni erottamaankin, milloin siihen aihetta löysi.

Ja sukukokous oli mahdollisimman kansainvaltainen laitos, sillä siinä saivat sekä suvun mies- että naispuoliset jäsenet vapaasti lausua mielipiteensä, ottaa kaikkien päättämiseen ja valitsemiseen osaa. Se hyväksyi sovittelulahjat, se päätti verikostosta, kenenkä suvun jäsenten oli tämä suoritettava, se hyväksyi vieraiden suvun jäsenyyteen omaksumisen, ja se oli heimoneuvoston sekä vieläkin korkeamman, liittokuntaneuvoston perustus ja alku, ne jäsentensä valintaan, virassa pysymiseen ja toimintaansa nähden ollen suvusta täydellisesti riippuvaisia. Suku näin ollen vallitsi sekä itseään että toisten sukujen kanssa tasa-arvoisesti heimoa kuin myös koko liittokuntaa. Lyhyesti sanoen sukukokous oli sukujärjestelmän korkein mahti ja vallitsi se asioita "alhaalta ylöspäin" todellisesti kansanvaltaisesti.

"Kaikki sen jäsenet ovat vapaita ihmisiä, velvoitetut toistensa vapautta suojaamaan; samanarvoiset henkilöiltä oikeuksiltaan — sacheimit enemmän kuin sotapääl-

likötkään eivät voineet vaatia mitään etevämmyyttä. He muodostivat veljeskunnan, jonka veriheimolaiset yhteen liittävät. Vapaus, yhdenvertaisuus ja veljeys, vaikkakaan ei niitä koskaan sanamuotoihin valettu, olivat suvun peruseriaatteita, ja suku vuorostaan oli koko yhteiskunnallisen järjestelmän yhteys, järjestyneen indiaaniyhteiskunnan perus. Se selvittää sen taipumattoman itenäisyystunteen ja esiintymisen personallisen arvokkuuden, jonka jokainen tunnustaa indianeilla olevan.” — Engels: Perheen, Yksityisomaisuuden ja Valtion Alkuperä.

Mitä tulee suvun jäsenten lukumäärään, niin se on suurestikin vaihdellut eri indiaheimoissa. Morgan aikanaan arvioi senekalaisten kahdeksassa suvussa olleen kaikkiaan 3,000 jäsentä, siis 375 henkeä suvussa. Ojibwayheimon 23:ssa suvussa hän mainitsee olleen 15,000 henkeä, siis jo 650 jäsentä sukua kohti. Cherokee-indianeja oli enemmän kuin 1,000 henkeä kussakin suvussa. Yleisenä sääntönä Morgan arvioi indianisukujen jäsenmäärän yhdestä sadasta noin tuhanteen.

b) Veljesliiton ja heimon asema ja merkitys liittokunnassa

Heimon sukujen ilmeneminen esim. Irokeeseilla kahdena ryhmänä, veljesliittona on ilmiö, joka peruisin ryhmäyhteisestä sukujärjestelmästä, on sitten ollut yleinen melkein kaikissa heimoasteelle kehittyneissä kansoissa. Amerikan indianiheimoissa oli tavallisesti vain kaksi veljesliittoa ja niissä kummassakin 3—10 sukua, harvoin enemmän, mutta oli myös heimoja (Delaweerit, Mohikaanit ym.) joissa oli kolmekin veljesliittoa, niissä kussakin 3—12 sukua. Muinaisilla kreikkalaisilla ja roomalaisilla tapaamme myös tämän veljesliittojärjestelmän ja tulemme havaitsemaan aivan samassa merkityksessä kuin mitä sillä oli Amerikan indianiheimoissa, ja alkuperäisesti oli ollut ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä, jossa kehitty-

nyt ja jolle ominainen yhteiskunnallinen muodostuma se erikoisesti oli.

Samaan veljesliittoon kuuluvat suvut olivat keskenään täydellisesti tasa-arvoiset, kutsuivat toisiaan veljes-suvuiksi ja saman heimon toisen veljesliiton sukuja serkkusuvuiksi. Alkuaan ei (ryhmäyhteisen sukujärjestelmän mukaisesti) avioituminen samassa veljesliitossa suvusta sukuun ollut sallittu, myöhemmin tämä kielto löyhtyy ja lopulta jää kokonaan unohtuiksi. Vaikka yleisenä sääntönä, se on, tapana on ollut, että suku pysyy siinä veljesliitossa, johon se yksinkertasan sen kantasuvusta lohkeamisen kautta on syntynyt, niin kuten Irokeesien heimojärjestelmä todistaa, ovat suvut voineet sekä vaihtaa veljesliitossaan paikkaa että siirtyä siitä toiseen veljesliittoon samassa heimossa, vieläpä on alkuperäisen suvun hävitessä sen tilalle voitu määrättyyn veljesliittoon ottaa uusia sukuja, vaihtaa sukujen nimiä, siirtää toiseen veljesliittoon sukuja toisesta, joten niiden välille on siten syntynyt lukumäärällinen epäsuhte, taikka päinvastoin kuten kreikkalaisilla ja roomalaisilla tapaamme yhdistää sukuja kuhunkin heimoon ja alkuperäiseen veljesliittoon siten, että niihin kaikkiin tulee tasan sama määrä, jollainen järjestys sotateknillisistä ja muista sellaisista syistä oli niille välttämätön.

Veljesliittojen merkitys indianiheimoissa, niiden keskuudessa se ei ollen niin moninainen kuin mitä se esim. kreikkalaisten keskuudessa oli, oli osaksi yhteiskunnallinen, osaksi jo "uskonnollinen", kuten seuraavassa käy selville:

1. Pallopelejä, joka oli indianien keskuudessa suosiossa pelasivat suvut veljesliitottain; kumpikin heimon veljesliitto valitsee peliin parhaimmat pelaajansa, toiset seuraavat peliä kumpikin veljesliitto vastakkaisella puolella, rohkaisten ja kiihottaen pelaajia huudoillaan ja hyväksymisillään ja lyöden vetoa voitosta, veto-

esineinä ollen kaikenlaiset personalliset tarvekalut, jotka annetaan erikoisen säilyttäjän haltuun odottamaan pelin ratkaisua.

2. Heimon kokouksissa sukujen sachemit ja päälliköt istuivat veljesliitottain vastakkain, oletetun neuvottelutulen ympärille, puhujat kohdistuen puheensa kummallekin vastakkain istuvalle ryhmälle veljesliittojen edustajina, ei siis yksityisten sukujen edustajina, jotka olivat heidät valinneet.

3. Milloin murha oli tapahtunut ja murhattu sekä hänen surmaajansa kuuluivat eri veljesliittoihin (eivätkä saman veljesliiton eri sukuihin), niin sekä surmatun että surmaajan suku silloin vetosivat veljesliittonsa kaikkiin sukuihin. Veljesliitto piti silloin kokouksen, valitsi siinä edustajiston ja lähetti toiseen asianomaiseen veljesliittoon "wampum" (simpukankuori-helmi) vyön mukana pyytämään sitä pitämään kokousta ja asiasta neuvottelemaan. Kummankin veljesliiton välillä, jotka tässä esiintyivät yhtenäisenä, ikäänkuin sinä alkuperäisenä sukuna, josta olivat kumpikin monistumalla kehittyneet, jatkettiin sitten sovittelua, toiselta puolen tarjoten hyvityslahjoja ja surunosotuksia siihen asti kunnes sovittelu saatiin aikaan, taikka neuvottelut täydyttiin antaa raueta. Näin koko veljesliiton ryhtyessä asiassa sovittelemaan toivottiin siinä suurempaa menestystä, kuitenkin se yksin ei riittäne tapaa selittämään, vaan kun ihmismurha oli se alkuperäinen melkein ainoa tapa, millä toista yhteikuntaa saattoi "kuolettavasti vahingoittaa", se ollen myös vihollisuuksien alkamisen ilmeinen merkki, niin entinen ryhmäyhteys tässä suhteessa eli vielä sukujen veljesliitossa täydessä voimassaan.

4. Etevien henkilöiden, kuten sachemien, päälliköiden ym. kuolemantapauksissa vainajan oman veljesliiton suvut suorittivat suremisen ja sitä osottavat seremoniat, sensijaan vastakkainen veljesliitto toimittaen kaikki hau-

tajaisjuhlallisuudet ym. Kun sachem kuoli, täytyi tämän vastakkaisen veljesliiton heti hautajaisten jälkeen lähettää vainajan virallisen "wampum"vyön yleisliittoneuvoston neuvottelupaikalle, Onondaga-heimon luo ilmoitukseksi sachemin kuolemasta ja liittoneuvoskunnan kokoonkutsumisen tarpeellisuudesta .

5. Miten veljesliitto vaikutti suvun sachemin valintaan, ohen vaalien vahvistaja, siitä mainitsimme jo irokeesilaisen suvun merkitystä selostaessamme.

6. Ennen oli irokeesilaisillakin erikoiset uskonnolliset salaperäiset menonsa, joita europalaiset kutsuivat "medicine lodge" (loihtumajat). Niitä kokoontuivat viettämään kussakin heimossa kaksi uskonnollista toveruus-kuntaa, yksi kunnastakin veljesliitosta ja suoritettiin näissä tilaisuuksissa indianien korkeimmassa arvossa pidetyt salaperäiset temput, uusien jäsenten niihin vihkäiset yms. Ryhmäyhteiselle sukujärjestelmälle oli m. m. myös ollut ominaista ja määrätyille suvuille yhteistä yhdessä aterioiminen, sen yhteydessä tanssiminen, laulaminen, ja avioituminen, erikoisesti nuorten hyväksyminen täysi-ikäisten luokkaan, joka tapahtui erikoisilla seremoioilla, julkisella avioitumisella kaikkien nähden yms. Kun sukujen veljesliitto kadottaa alkuperäistä ryhmäyhteistä taloudellista merkitystään, muuttuvat entiset yhteiset nautinnot ym. pelkiksi traditsioneiksi, saavat uskonnollisen (salaperäisen) leiman, veljesliiton merkitykseksi näin tullen uskonnollisten menojen suorittaminen. Suku sensijaan säilyttää edelleenkin yhteiselämän taloudellisen luonteen, vallaten sen vähitellen veljesliitolta (ryhmäyhteisyydeltä) kokonaan. Mitään valtiollista merkitystä ei veljesliitto indianien keskuudessa ehtinyt myöskään vielä saada, kuten kreikkalaisten ja roomalaisten keskuudessa kävi.

7. Morgan arvellen, että ne neljä "polveutumislinjaa", jotka Aztekien heimokaupungissa Mexicossa asui-

vat kukin "linja" omaa kaupunkineljännettä, olivat oikeastaan Azteki-heimon neljä veljesliittoa, (sukuja Acte-keilla ollen niin paljon, että neljän veljesliiton olemassa-olo oli mahdollinen), todistaa sillä perusteella veljesliitolle kehittyneen näiden indianien keskuudessa vielä sotilaallisenkin merkityksen, sillä jokaisella mainitusta Mexican neljästä "linjasta" oli sodassa oma asemansa, käyden taisteluun oman erikoisen päällikkönsä (teuctlin) johdolla, omine lippuineen ja omine univormuineen. Aztekien sukulaisheimon Tlaskalain kaupungissa Tlascalassa oli asian laita sama.

Muiden indianiheimojen keskuudessa ei Morgan kuitenkaan ole löytänyt veljesliitolla tällaista merkitystä olleen, eikä myöskään veljesliitolla niissä olleen mitään omia erikoisia sacheria tai päälliköitä, kuten oli suvulla, heimolla ja sitten yleisliittokunnalla: tämän järjestelmän varsinaiset yhteiskunnallisen elämän peruslaitokset. Heikontuneilla heimoilla oli tämä välijäsen, veljesliitto ehtinyt kokonaan kuoleentuakin, heimojen jäädessä heimoasteelle, se käyden tarpeettomaksi, sensijaan liittokunnassa se voidaan saada uusia merkityksiäkin, kuten otak-
sutusti Axtekien ja varmasti kreikkalaisten ja roomalaisten keskuudessa tapahtui.

Indianiheimon merkitys yleensä ja erikoinen tehtävä heimoliittokunnissa käy selville seuraavista heimolle ominaisista piirteistä:

1. Jokaisella heimolla oli oma maa-alueensa ja nimensä.

Varsinaisen asuntopaikkansa lisäksi tarvitsi nim. jokainen heimo vielä laajan alueen maata, jolla se yksin metsästi, kalasti, jossa sen ketoviljelykset ja lähempänä asuinteloja tarhaistutuksensa olivat, jossa sen kesyeläimet vaelsivat laitumella jne. Tämän alueen ulkopuolella oli sitten kaistale puolueetonta rajamaata, joka ei kuulunut kellekään ja joka liittoheimojen välillä oli ver-

rattain kapea, sensijaan vieraitten heimojen välillä saattoi olla melko laajakin. Saksalaisten keskuudessa sitä kutsuttiin "mark'iksi", rajamaaksi eli metsäksi, tanskalaiset "jarnved'iksi" ja slavilaiset "braniboriaksi" (suojusmetsäksi). Tällaisten epämääräisten rajojen sisäinen alue oli heimon maata, jotka toiset heimot siksi tunnustivat ja jota se niitä vastaan puolustikin, jos ne sille tunkentuivat, kuten usein tapahtui, tarkoituksella pakottaa alkuperäiset asukkaat siitä lähtemään. Muuten rajojen epävarmuudesta ei ollut paljoakaan haittaa.

Heimojen nimet näyttävät enimmäkseen satunnaisesti syntyneiltä eivätkä heimojen itsensä varta vasten valitsemilta. Useimmiten ne osottavat heimon asuinpaikkaa, vaadetusta tai muuta niiden todellista tai otaksuttua ominaisuutta, eläinten nimiä huomattavasti puuttuen, jotka sukujen niminä olivat niin yleisiä, joka osalta todistaa heimon erikoisena yhteiskuntamuotona syntymisen verrattain myöhäistä aikaa. Senekat esim. kutsuivat itseään "Suuren kukkulan ihmiset". Tuskarorat "Paitaa pitävät ihmiset". Mohikaanit "Merenrannan ihmiset", Cherokeeesit "Suuri kansa", Shawneet "Eteläiset" jne. Usein naapuriheimot kutsuivat heimoa toisella nimellä kuin se itse käytti, näin esim. suomalaiset kutsuvat "ryysiä" venäläisiksi (Pohjois-Saksan sukupuuttoon hävinneen Vendi-heimon mukaan), venäläiset itse kutsuen itseään "Ruskii".

2. Yhteinen kieli.

Jokaisella heimolla on oma kielensä, joten heimo- ja kielirajat ovat samat. Uusien heimojen syntyessä lohkeamisen kautta edellisistä, on tavallisesti myös silloin alkanut kehittyä uusi heimokielikin, joka sellaisessa tapauksessa että heimot ovat toisistaan eronneet, on lyhyessä ajassa kehittynyt niin erilaiseksi, että tiedemiehenkin on nykyään vaikea havaita niiden sukulaisuutta. Californian vuoriston laaksoissa heimojen täydellinen

eristyminen toisistaan on myös aiheuttanut niiden kielten kehityksessä täydellisen erikoistumisen. Suurin indianiheimo, jonka jäsenet kaikki puhuvat samaa kieltä on Cherokeeesit, noin 26,000 ihmistä yhdessä heimossa. Samaa kieltä puhuvia Ojibwa-indianeja oli 15,000 ja samankielisiä Dakota-heimoja 25,000 ihmistä. Keskimäärin indiaaniheimossa oli vähemmän kuin 2,000 jäsentä.

3. Oikeus erikoisilla juhlallisuuksilla vahvistaa sachemien ja päälliköiden vaalit.

Sachemeja tavallisesti oli kussakin suvussa yksi, päälliköitä sen sijaan useampia ja vaihdellen suvun jäsenmäärään nähden. Sukujen sachemit ja päälliköt yhdessä muodostivat heimon neuvoston.

4. Oikeus erottaa sachemit ja päälliköt.

Erottaminen saattoi tapahtua, kuten ennen selitetty, asianomaisen suvun tahtoa vastaan ja takasi tämä oikeus heimolle mahdollisuuden kontrolloerata, että heimon neuvostossa ei voinut minkään suvun kannattamanaan istua sellaisia sachemia ja päälliköitä, jotka olivat heimon yhteisetuja vastaan.

5. Yhteiset uskonnolliset menot ja tavat.

Jokaisella heimolla oli omat uskonnolliset juhlansa, joiden menoista, viettämisestä ja merkityksestä on jo edellä selostettu. Uskonnollisissakin menoissa, joissa myöhemmin erikoisia henkiä, kuten suurta henkeä, ukkosen, tuulten, maissin, pavun, kurpitsan ja pahaa henkeä palveltiin tai huudoilla, puheilla yms. kunnioitettiin ja kiitettiin, tai pelotettiin ja suositeltiin, oli tansseilla ja hypyillä huomattava sijansa. Jokaisella heimolla oli 10—30 erikoista tanssia, joilla oli oma nimensä, laulunsa, soittimensa, askeleensa, suunnitelmansa ja osaaottaville henkilöille omituinen pukunsa. Sotatanssi oli kaikille heimoille yhteinen. Jotkut erikoistanssit olivat jonkun suvun tai erityisesti niitä varten järjestetyn tanssiseuran "omaisuutta". Suunnitelmaansa, askeliinsa, soittoonsa

ym. nähden oli useiden heimojen tanssit hyvin laajalta alalta samanlaiset, todistaen ehkä enemmän näiden tanssien kuin asianomaisten heimojen yhteistä alkuperää.

6. Heimoneuvosto yhteisiä asioita varten.

Kuten edellä mainittu, se muodostui kaikista heimon sukujen sacheimeista ja päälliköistä, jotka olivat heimoneuvostossa vain sukujen todellisia edustajia, eivätkä neuvoston jäsenenä sukujen hallitsijoita. Heimoneuvosto käsitteli ja päätti asioista julkisesti, heimon jäsenten läsnäollessa, seisten se renkaassa istuvan neuvoston takana, kun mikäkin kansankokous, jonka luonne heimon jäsenen läsnäololla alkuperäisimmässä muodossaan olikin. Jokainen saattoi tässä tilaisuudessa tuoda julki mielipiteensä, puhevuoro annettiin pyynnöstä estelemättä kaikille, voiden naisetkin valitsemansa puhujan kautta esittää mielipiteensä. Irokeesillä täytyi heimoneuvoston päätöksen olla ehdottomasti yksimielisen ja että sellaiseen voitaisiin päästä, olivat sacheimit (ja päälliköt) heimossa jaetut äänestysryhmiin, tullen ensin yksimieliseksi ryhmässään, sitten ryhmäin edustajat yksimielisiksi keskenään.

Heimoneuvoston päätehtäviä oli vieraita heimoja koskevien suhteiden järjestäminen. Siinä suhteessa se julisti sodan tai solmi rauhan. Se myös otti vastaan lähetystöt ja lähetti sellaiset sekä solmi liitot toisten heimojen kanssa. Niihin heimoihin nähden, joiden kanssa erikoista rauhansopimusta ei oltu tehty (haudattu sotatappara maahan ja poltettu rauhanpiippu), oli heimo jatkuvalla sotakannalla, niitä vastaan voiden sen jäsenet panna toimeen yksityisiä sota- ja partioretkiä ilman heimoneuvoston suostumustakin. Muutenkin sotaa kävivät enimmäkseen vapaaehtoiset, usein sellaisessakin tapauksessa, jolloin heimon alueelle hyökättiin, vapaaehtoiset tarjokkaat suorittaen puolustuksen. Sotaretket tällaisissa tapauksissa järjestivät tavallisesti etevät sotilaat, alkoivat sotatanssit,

toiset jotka halusivat retkeen yhtyä, yhtyivät tanssiin, ja senjälkeen lähdettiin liikkeelle heti. Jos useampia retkikuntia yhtyi, tottelivat kukin vain omia päälliköitään, vaikka sellaisissa tapauksissa retkikuntain päälliköt yhteisesti saattoivat laatia sotasuunnitelman, jota sitten kukin ryhmä tarkemmin tai vähemmän tarkemmin seurasi.

7. Yhteinen ylijohtaja.

Joillakin heimoilla oli yhteinen ylijohtaja, joksi joku sacheimeistä tunnustettiin, ollen muita sacheimia arvossa ylempänä. Hänelle on sangen vähäsen tehtävää tässä merkityksessä ja yksilöllistä va'taa, kuten sacheimeilla ei yleensäkään, ei ollenkaan. Hän on heimon edustaja sellaisissa tapauksissa, jolloin heimoneuvosto ei ole koolla eikä sitä nopean asian tähden ehditä koolle heti saamaan. Mitä hän päätti tai teki, vaati sitten heimoneuvoston vahvistamisen, hänen toiminnallaan ollen vain väliaikainen luonne. Hän edustaa heikkoa, mutta aivan ituunsa jäänyttä toimeenpanevan vallan edustajaa, virkamiestä joka toteuttaa (tässä tapauksessa heimon neuvostonsa kautta) ilmaiset päätökset ja määräykset.

Useimmat Amerikan indianisuvut jäivät yhteiskunnallisessa kehityksessään heimoasteelle, vain joissakin harvoissa tapauksissa, kuten Pohjois-Amerikassa Irokeesien, Keski-Amerikassa Aztekien ja Etelä-Amerikassa Inkain keskuudessa kehitys mennen siitä edemmäksi ja synnyttäen useiden heimojen pysyväisen, kiinteän järjestelmän mukaisen liittokunnan (kansan). Enemmän tai vähemmän väliaikaisia tai osittaisia, etupäässä sota (nim. hyökkäys- ja puolustus) liittoja oli vielä syntynyt useiden muiden heimojen keskuudessa, joita esim. oli Creek-indianien kuuden heimon sota-liitto; Otawain kolmiheimoinen, Dakotain "seitsemän neuvostotulen liitto", Moqui-kylä indianien "Seitsemän kylän liitto" Uudessa Mexikossa ym., mahdollisesti alkuperäinen Ojibwain liittokin, johon ainakin kolme Ojibwa-kantaa olevaa heimoa on kuulunut.

c). **Liittokunnan merkitys, sen yhteistoimitsijat ja laitokset**

Olemme tämän luvun alussa tutustuneet heimojen liittokunnan kehittymiseen ja sen syntymisen traditsioiden mukaiseen selostamiseen niiden keskuudessa, joiden yhteiskunnallinen kehitys näin pitkälle on kulkenut, esimerkiksi meillä ollen Irokeesien ja Aztekien (myös Israelilaisten heimoliittokuntain) muodostumiset. Mitä erikoisesti Irokeesien liittokuntaan tulee on se Pohjois-Amerikassa näytellyt sangen huomattavaa osaa, se syntyen ja parahiksi kehittyen täyteen voimaansa hieman ennen europalaisten maahan tuloa ja osottaen siksi tällaisen liittokunnan syntymisprosessin ja alkuperäisen luonteen kaikessa luonteenomaisessa selvytyksessään. Väkirikkaimmillaan ollessa on tässä liittokunnassa korkeintaan ollut kaiken kaikkiaan noin 20,000 henkeä. Siihen kuuluvat viisi heimoa (myöhemmin Tuskarora kuudentena) puhuivat saman kielen läheisesti sukua olevia murteita, joten täydellisesti ymmärsivät toisiaan. Niillä oli yhteinen maa-alue New Yorkin valtion pohjois-osassa Erie- ja Ontario-järvien eteläpuolella olevalla järvi-alueella, jossa useita kymmeniä mailia pitkät, kapeat järvet vieläkin kantavat näiden heimojen nimiä Seneka, Oneida, Onondaga jne. Tälle alueelle olivat Irokeesit alkuaan joitakin satoja vuosia ennen pysyvän liittokuntansa muodostamista siirtyneet lännestä Michigan- ja Superior-järven länsi- ja eteläpuolelta, jossa olivat muodostaneet yhden sivuhaaran dakotalais-heimoista. Kun tämä siirtyminen oli tapahtunut näin verrattain myöhään ja suuressa joukossa, nim. useita heimoja yhdessä painuen itää kohti, niin niiden kesken tällä vaelluskaudella syntynyt erikoisesti järjestämätön liitto, joka oli ollut välttämätön tunkiessa entiset asukkaat näiltä asuma-alueilta pois, ei ollut ehtinyt unohtua, vaan naapuriheimojen hyökkäyksien alaisena päinvastoin oli vahvistunut, kun-

nes oli kehittynyt järjestetyksi ja pysyväiseksi "ikuisiksi liitoksi". Kehittyttyään näin täyteen voimaansa oli tämä liittokunta vihdoin tuntenut itsensä kyllin voimakkaaksi hyökkäyssotiin ryhtyäkseen ja asuma-alueen laajentamiseksi tai turvaamiseksi karkottamalla läheisimmät naapurit pois tai pakottamalla ne sotaverotuksen alaisiksi. Näin Irokeesit lopulta olivat valloittaneet melkein koko nykyisen New Yorkin valtion alueekseen, paitsi Long Islandin saarta ja sen lähintä ympäristöä.

Irokeesit asuivat kylissä, joita useimmiten paaluvalitus suojeli, useampia sisarus-parikuntia lapsineen, joskus vielä äitineenkin samassa talossa, yhteistä taloutta pitäen. Heillä olivat ravintona kalat, metsänotukset ja yksinkertaisen puutarhaviljelyksen tuotteet.

Tämän liittokunnan pääpiirteet voidaan ryhmittää seuraavasti:

1. Liittokunnan muodostivat viisi (myöhemmin Tuskarorat kuudentena) keskenään täydellisesti samantoiset heimoa, kukin heimo ollen kaikissa sisäisissä asioissaan itsenäinen ja eläen siinä suhteesta muista riippumattomasti elämää. Kolme vanhinta heimoa olivat isäheimoja, keskenään veljesheimoja, kaksi (kolme) nuorinta sensijaan poikaheimoja ja myös keskenään veljesheimoja. Kaikkien samannimisten sukujen jäsenet olivat keskenään veljiä läpi koko liittokunnan. Samannimisten sukujen olemassaolo kaikissa heimoissa, suunnilleen samassa asemassa ja suhteessa toisiin sukuihin nähden kuskakin ja yhteinen kieli, ainoastaan murteeltaan erilainen, ovat yhteisen polveutumisen ilmeisiä todisteita.

2. Liiton yhteisasiossa oli pohdinta, päätös- ja toimivalta liiton yleisneuvoston (hodeohseh, kun se toimi siviiliasioissa) käsissä, johon kuului 50 sachemia (2 sachemisijaa ollen siitä asti tyhjänä, kuin niiden ensimmäiset haltijat, liiton otaksutut perustajat olivat kuolleet, kaikki yhdenvertaset arvoltaan ja merkitykseltään.

3. Liittosopimusta lopullisesti järjestettäessä, oli sovittu, kuinka monta sachemia kuhunkin heimoon tuli ja mistä suvuista ne kussakin heimossa oli valittava. Senjälkeen nämä liittokunnan sachem-toimet menivät perintönä niissä suvuissa, johon ne alkuperäisesti oli asetettu, siten että edellisen kuollessa tai tultua erotetuksi aina siitä suvusta valittiin hänelle seuraaja, kuten ennemmin selostettu. Virkaan asettamisen toimitti liitto-neuvosto. Traditsionin mukaisesti oli Onondagaheimo toimittanut tämän alkuperäisen liittosachemien paikkain kuhunkin heimoon ja sukuun jakamisen, jonka johdosta, sitä kutsuttiinkin "Nimen kantajiksi".

4. Liittokunnan sachemit olivat myös oman heimonsa sachejia ja heimonsa sotapäälliköiden kanssa yhdessä muodostivat edellä selostetun heimoneuvoston.

5. Liittoneuvoston kaikkien päätösten täytyi olla yksimielisesti tehtyjä ja päätökseen pääsemisen helpottamiseksi äänestivät sachemit äänestysryhmittäin, kuten myös jo edellä selostettu.

6. Edellisen lisäksi äänestäminen toimitettiin siten, että sachemit äänestivät heimottain, yksimielisyyden pitäen ensin syntyä kunkin heimon sacheminen kesken, näin jääden heimolle tilaisuus estää päätöstä syntymästäkin, jos niin halusi, sillä lopullisesti piti kaikkien viiden heimon, sachemien ryhmäpäätösten yltyä.

7. Liittoneuvosto ei voinut itse itseään kutsua koolle, vaan oli siihen oikeus kunkin heimon heimoneuvostolla. Kokoonkutsuminen tapahtui siten, että se heimo, joka kokousta halusi, lähetti lähettiläänsä "wampum"vyöt mukanaan läheisiin naapuriheimoihin, joista sitten sana samoin kuletettiin niiden lähettiläiden kautta seuraaville, kokouskutsussa ilmoittaen kokousajan, sekä asian, jonka johdosta oli kokoonnuttava.

8. Istunto oli avonainen ja julkinen, tapahtuen koontuneiden sukujäsenten läsnäollessa. Jokainen iro-

keesilainen saattoi käyttää puheenvuoroa ja tavallisesti neuvoston kokouksessa esiintyivätkin puhujina, asian puolesta ja sitä vastaan, sukujen jäsenten valitsemat hyviksi puhujiksi tunnetut henkilöt. Neuvosto yksin asiat ratkasi.

9. Liitolla ei ollut ketään personakohtaista johtajaa tai toimeenpanovaltaista päällikköä tai muuta ylintä virkailijaa.

10. Sensijaan liittokunnalla oli kaksi ylintä sotapäällikköä, joiden virkanimenä oli "suuri Sota-soturi", jotka valittiin aina Seneka-heimosta, sen Susi-suvusta toinen ja Kilpikonna-suvusta toinen. Kummallakin oli sodassa samat tehtävät ja sama valta, tasottaen siten toinen toisensa valtaa ja estäen mielivaltaisuuden pääsemästä tässä toimessa kehittymään.

Liittoneuvoston varsinaisten sacheimien avustajiksi valittiin samoista suvuista kuin nekin yhtä monta apulais-sachemia, jotka neuvoston kokouksissa seisoivat kukin oman heimonsa vakinaisen sacheimin takana, toimivat näiden sanansaattajina, asioiden mielten tuojina ja tehden muita palveluksia sacheiminsa määräysten mukaisesti. Apulais-sachemilla oli sitten suuret mahdollisuudet tulla valituksi vakinaiseksi, kun tämä kuoli tai tuli erotettua, ollen muita tarkemmin tutustunut tämän toimen kaikkiin seremonioihin ja yksityiskohtiin.

Ikäänkuin tämän "ikuisen liittonsa" ulkonaiseksi tunnusmerkiksi, rakensivat irokeesit itselleen liittokunnan yhteisen huoneen "Pitkän talon" (Hodemosoti) ja kutsuivat itseään "Pitkän talon ihmisiksi" (Hodemosau-nii), muilla heimoilla yhteisesti kuin ei sellaista eikä liittoa ollut olemassa. (Israelilaisilla oli heidän "Liiton arkkinsa" ja puhuivat itsestään "Liiton arkin kansana".)

4. Yhteiskunnalliset käsitykset, morali ja uskonto sukuliitteisessa yhteiskunnassa.

On pitemmittä selostuksitta selvä, että heimojärjestelmän ihmisillä täytyi syntyä täydellinen käsitys ja tietoinen ymmärrys tämän yhteiskuntajärjestelmänsä rakenteesta, jossa jokainen suku ja heimo, niin selväpiirteisesti ja itsenäisesti oli olemassa toisten samallaisten sukujen ja heimojen läheisyydessä, jopa keskinäisessä yhteydessäkin, kuitenkin siinä yksilöllisyyttä ollenkaan kadottamatta, se on, sulautumatta siihen suurempaan kokonaisuuteen, jonka liitossaan muodostivat. Mutta ellei niin olisi, niin lukuisat seikat mitä vakuuttavimmin todistavat, että heimojärjestelmän ihmisellä oli yhteiskuntajärjestelmästä täysi tietoisuus. Ensinnäkin, jokainen yksilö tunnettiin aina etupäässä sukunsa ja heimonsa jäsenenä ja harvoin missään muussa merkityksessä. Kaikki oikeudet yksilöllä oli sukunsa perusteella, siltä eikä vieraalta suvulta, tai joltakin päälliköltä, johtajalta tai muulta erikoiselta henkilöltä tai laitokselta etsien ja saaden apua, tukea ja suojelusta, ja kostaenkin hänen puolestaan, milloin hänelle oli vääryyttä tehty. Edelleen jo lapsen syntyessä pidettiin tärkeänä tuoda julki sekä hänen että hänen äitinsä ja isänsä suku. Ja kun ihminen haudattiin tapahtui sekin suku-merkeissä, sukuhautaan, hautaushuoneen seinille piirustaen haudattujen suku-merkit. Ja vihdoin, missä ihminen on alkanut järjestävää tahtoaan sekottaa tämän järjestelmän kehittämiseksi, niin on hän silloin täydellisesti ottanut huomionsa kunkin sukujärjestelmän ryhmittymisen; suvun, veljesliiton ja heimon todellisen luonteen, ikäänkuin taitavasti matkien monisatavuotista yhteiskunnallista kehitystä rakentaen samalla tavalla kuin sekin. Jos ihmisten muinaistarut, jotka heimojärjestelmän syntymisestä kertovat, olisivat syntyneet tällä asteella eivätkä vasta paljon myöhemmin, jolloin jo toiset katsantokannat vaikuttivat

niiden sisältöön, niin ne suoranaisesti voisivat kertoa heimojärjestelmän syntyminen pääpiirteissään siten, kuin se todella on tapahtunut.

Edellä viitattuja muinaistaruja (kuten Irokeesien traditsionia liittokuntansa syntymisestä) voidaankin näin ollen pitää ikäänkuin ensimmäisenä yhteiskuntaopillisena historiana, joka sitten myöhemmin on siihen sekotettujen käsitysten niin sotkema, että siitä on enään vaikea saada täydellistä ja selväpiirteistä käsitystä heimojärjestelmän rakenteesta. Muillakin kansoilla ja roduilla on tällaisia muinaistaruksia tietoja, esim. kreikkalaisilla Homeron runot, Israelilaisilla Vanhan Testamentin ensimmäiset kirjat. Babylonilaisilla Gilgamesh-kokoelma, joissa heimojärjestelmän ihmisen tietoisuus yhteiskuntansa rakenteesta sinne tänne sotkettuina käsitteinä piilee.

Yhteiskunnallisessa moralissa niin hyvin sukujen ja heimojen kesken, kuin eri yksilöidenkin välillä vallitsi keskinäisen tasa-arvoisuuden, avustamisen (veljeyden) ja jokaisen yksilöllisen vapauden kunnioittamisen henki. Yhteisissä asioissa päätettiin niin täydellisesti yhteisesti, että päätöksen täytyi olla yksimielinen, ennen kuin se voi syntyä. Ei tunnettu edes vielä mitään **enemmistövaltaa**, joka saattoi vähemmistöksi jääneen vaatia sillä perusteella tottelemaan, saati sitten **vähemmistö-valtaa**, joka enemmistöä määrää ja hallitsee, kuten sitten valtioyhteiskunnissa on asianlaita. Ja yksimielisestikin syntyneet päätöksen toteuttamisessa, puuttuivat tältä yhteiskunnalta kaikki järjestetyt pakkokeinot, joilla se olisi pakottanut "uppiniskaset" tottelemaan, sillä se ei sellaisia tarvinnut, kun päätöksen syntyminen jo edellytti kaikkien suostumusta. Näin saattoi tässä yhteiskunnassa myös vallita täydellinen vapaaehtoisuuden periaate, sotaretkiin osaaottaminenkin tapahtuen useimmissa tapauksissa vapaaehtoisesti, ne sellaisiin itse tarjoutuen, joita yritys syystä tai toisesta innosti.

Mitä tulee siihen moraliin, joka vallitsi heimoyhteiskunnan jäsenissä vieraisiin nähden, niin vaikka sen perusteena oli teoreettisesti käsitys, että sotatila vallitsi niiden heimojen kesken, jotka eivät olleet liittoutuneet tai tehneet keskenään rauhansopimusta, niin ei silti sota muodostanut niiden välillä enään elinkeinon jatkuvaa, yhtä perusmuotoa, kuten edellisellä yhteiskunta-asteella, jolloin ryhmäyhteiset sukuyhteiskunnat harjottivat aivan samassa merkityksessä ihmisjahtia kuin metsänotuksien metsästystä, taikka kuten seuraavalla (valtioasteella), jolloin heimot päälliköiden johdolla alkavat harjoittaa jatkuvaa ryöstösotaa, tavara-saaliin ja orjien hankkimiseksi. Heimoasteella suvut taistelivat keskenään laajentaakseen asuma-alueitaan, tehdäkseen rajamaan turvallisemmaksi, sitä leventäen ja karkoittaen vaarallisimmat naapurinsa kauemmaksi ja kostaakseen kärsimänsä loukkauksen (heimonsa jäsenen murhan). Jonkunlainen rauha ja vieraidenkin heimojen elämisoikeuden kunnioittaminen vallitsi yli koko laajan mantereen. Toiselta puolen, kun toisen alueelle hyökkäys tehtiin, niin ei siinä tarvittu mitään erikoisia sotasyitä, tai moraalisia perusteita, jos kerran sen kanssa ei liittoa tai rauhansopimusta ollut. Ja itse sodassa ei sitten minkäänlainen sääli yms. tullut kysymykseen. Kuitenkin halu elää rauhassa ja antaa muidenkin heimojen elää määrätyn välimatkan päässä rauhassa, oli niin suuri, että Irokeesitkin, joiden liittokunta oli kehittänyt heistä voimakkaimman ja voimastaan tuntoisen indianikansan, eivät muitta mutkitta naapureitaan sodalla hävittäneet tai karkottaneet läheisyydestään, vaan esim. kun ne 1651 vaiheilla olivat taistelussa voittaneet Erie-heimon ja "Puolueettoman kansan" tarjosivat he näille ensin tilaisuuden yhdenarvoisina astua Irokeesien liittokuntaan ja kun nämä eivät ottaneet tarjousta vastaan, sitten vasta karkoittivat heidät alueiltaan.

Myös se tapa, että voitettujen heimojen vangiksi joutuneita jäseniä, varsinkin naisia ja lapsia, omaksuttiin hei-

moihin, ottamalla ne sukujen täysiarvoisiksi jäseniksi, todistaa, että mitään varsinaista vihamielisyyttä ja eriarvoisuuden tunnetta ei vallinnut eri-heimoisten välillä, sillä sellaisen vallitessa olisi ollut mahdotonta, että voitaja otti kukistamansa vihollisen omaksi veljekseen, tai pojakseen.

Ja tällaisessa vapaan suostumuksen, yhdenvertaisuuden ja keskinäisyyden yhteiskunnassa ei myöskään voinut vielä tapahtua mitään rikoksia. Heikoimmankaan, sairaa, "orvon", lesken tai vanhuksen ei tarvinnut varastaa elääkseen, sillä suku elätti heidät ja saaliista heille ensinnä määrättiin osansa. Ja mitä niihin tulee, jotka olivat täysin kykeneviä hankkimaan elatonsa, niin elleivät he sitä halunneet tehdä, ei heitä sen erikoisemmin siihen täytynyt pakoittaa, heiltä yksinkertaisesti loppui syöminen siinä taloudessa, mihin kuuluivat ja nälkä kyllä ajoi silloin työhön. Sentähden ainoa rikos, mitä tällä aikakaudella tunnetaan on murha, joka sekin käsitetään oikeastaan sen suvun (omaisuuden ja voimien, hyvän) vahingoittamiseksi, jonka jäsen on tullut murhatuksi ja tappion tasottamiseksi surmaaja murhataan (ei rangaistuta) taikka otetaan häneltä ja hänen suvultaan vastaan näiden tarjooma vastaava hyvitys, korvaus. Tuomareita, tuomitsemisia yms. ei siis vielä tunneta.

Totemismi, johon edellisen yhteiskunta-asteen yhteydessä tutustuimme kehittyi edelleen, sen puitteissa syntyen käsitys, että suku on lopullisesti siitä eläimestä polveutunut, jonka nimeä se kantaa.

Toiselta puolen, entisistä yhteisistä pidoista kehittyi vähitellen traditsionin mukaisia muistojuhlia, jotka edelleenkin vietetään samoina vuoden aikoina ja samojen tapausten (vaahteran mahlan vuodattamisen, marjain kypsymisen, maissin tulleentumisen jne.) yhteydessä, mutta nyt toisessa merkityksessä, ei yksinkertaisesti yhteisinä pitoina, vaan mielihyvän osottamisen juhlina senjohdosta, että ollaan saatu hyvä sato jne. Myöhemmin, nim. seura-

valla asteella, kun vakiintuu käsitys luonnon tapauksia johtavista hengistä, kehittyvät nämä juhlat kiitosjuhliksi, ja varsinaisesti uskonnollisiksi luonteeltaan. Tällä asteella vasta ensimmäiset oireet uskonnoista näyttäytyvät, niistä huomattavin ollen se, että mainittujen juhlien yhteydessä suoritetut hyyt, tanssit, laulut, huutamiset jne., ovat vähitellen kadottaneet alkuperäisen suoranaisten merkityksensä, jääneet siis järeille pelkkinä perimätapoina, valautuneet tarkasti kaavamaisiksi ja niin kehittyneet tavalliselle ihmiselle salaperäisiksi, käsittämättömiksi. Sellaisiksi kehityttyään on niistä tullut uskonnollisia seremonioita, vieläpä itse uskontoakin.

Yleiskatsaus sukuyhteiskuntiin.

Ensinnäkin, mitä tulee sukuyhteiskuntain syntyymiseen ja niiden rakenteellisen muodostumisen syihin, niin perustuvat ne suoranaisesti ihmisten taloudelliselle yhteydelle, yhteiselle toiminnalle ja yhteiselle kulutukselle ja nautinnolle (kollektivisille ja kommunistisille), tämä ollen täydellisin ja yhteistä kaikissa toimissa ja nautinnoissa alkuperäisessä suvussa, vähemmän täydellistä ryhmäyhteisessä suvussa, ja yhteistoimintaa ja juhlimismerkityksessä yhteistä nautintoa viimeisessä muodossaan: heimojärjestelmässä sukujen kesken vain enään muutamissa erikoisasioissa, kuten sodankäynnissä yms., yksilöiden kesken viimeisen asteen suvussa sensijaan vielä melko pitkälle;

Toiseksi, yhteydeltään ne ovat kaikki keskenään samaa synnynnäistä alkuperää (sukua) olevien, **veriheimolaisten** yhteiselämän muotoja, alkuperäisessä suvussa alhaimmassa piirissään, nim. ihmisäiti läheisimpine jälkeläisineen, ryhmäyhteisessä suvussa jo ollen jäsenenä toisistaan polveutuneiden naisten jälkeläiset, isäin poikkeuksetta kuuluen toisiin sukuihin, siis sukuun nähden vieraiden isien jälkeläiset ja heimoliitteisessä suvussa saa-

tettiin jo sukuun siirtää kokonaisia ryhmiä toisista suvuista sekä liittää siihen jäseniksi vieraitakin;

Kolmanneksi, jokaisessa näissä järjestelmässä on suku niiden perustekijä; alkuperäisessä yhteiskunnassa ehdottomasti, ryhmäyhteisessä sen ohella myös yhteiselämä perustuen sukujen lävitse erikoisille "ikä" ryhmille ja heimojärjestelmässä myös suvuissa muodostuneille veljesliitoille, heimoille ja heimoliittokunnille (kansoille);

Neljänneksi, suvun jäsenten toiminnan, kulutuksen ja omistuksen ollen yhteistä, eikä siinä vielä syytä vakiintuneeseen työhjakoon erilaisten **yksilöllisten** kykyjen perusteella, ei siinä ole kehittynyt mitään erikoisia johtajia ja määrääjiä, suvun muiden jäsenten vallitsijoita, sellaisia toimia ja niitä vastaavia laitoksia; ehdottomasti tämä pitää paikkansa alkuperäisessä suvussa; ryhmäyhteisessä suvussa sensijaan jo ilmestyvät sodassa "rohkea mies" ja yhteispidoissa niiden järjestäjät; ja heimojärjestelmässä sukujen vanhimmat ja sotapäälliköt, heimo- ja liittokunta-neuvostot, ne kuitenkin ollen täydellisesti sukujen tahdon ja kontrollin alaisia;

Viidenneksi, suvuissa vallitsee keskinäinen yhdenvertaisuus, toistensa avustaminen ja vapaus toisten yksilöiden pakonalaisuudesta: alkuperäisessä yhteiskunnassa tämä kaikki on vielä suoranaista, sensijaan heimoyhteiskunnassa jo tietoista toisiinsa suhtautumista, joka joissakin tapauksissa ulotetaan vierasheimoiisiin asti. Pakkosuhteita, orjia, perhevaimoa, palvelijoita jne. ei vielä tunneta, vaan kaikki ovat saman arvoisia ja kaikilla on samanlainen oikeus yhteisen asian päättämiseen ja toimeenpanon vaikuttamiseen.

VALTIOYHTEIS- KUNNAT

FEODALISET VALTIOT

A. ALKUPERÄISTEN VALTIOSUHTEIDEN SYNTYMINEN.

1. Paimentolaiset ja maanviljelijät.

Tähän astinen ihmisten taloudellinen elämä, heidän tuotanto-toimintansa ja tuotteiden jakotapansa oli ollut sellainen, että se ei ollut jakanut heitä eri-arvoisiin luokkiin, synnyttänyt heidän välilleen yhteiskunnan sisällä minkäänlaisia riistosuhteita, vaan olivat päinvastoin heimojärjestelmän vallitessa alkanee lieventää sitä ainoatakin toisesta ihmisestä hyötymistä, joka oli toisilleen vieraiden sukujen välillä vallinnut, nim. ihmisjahtia ja ihmissyöntiä (cannibalismia.) Mutta kuta pitemmälle ihmiset edistyivät maanviljelyksessä ja kesyeläinten hyödykseen käyttämisessä, karjanhoidossa, sitä enemmän alkoivat nämä elinkeinot myös määräytyissä suhteissa sekä erota toinen toisistaan että alkuperäisestä metsästämisestä ja kalastamisesta sellaisenaan.

Ensinnäkin, karjan kasvattaminen vähääkään suuremmassa määrässä alkoi vaatia niiden sukujen kaiken työvoiman ja huolenpidon osakseen, joilla alkoi karjaa syystä tai toisesta olla tavallista enemmän. Sukujen välisen alkuperäisen vaihdon vallitseminen ainakin heimo-laissukujen kesken sitäpaitsi salli tällaisten sukujen tai heimojen yhä kiinteämmin antautua yksinomaan karjankasvatuksen alalle, johon vielä se seikka nämä suvut suoranaisesti ahdisti, että ne olivat pakotetut verrattain pian vaeltavaan elämään, kulettaessaan karjalaumojaan laiturimelta toiselle ja itse kulkien niiden vartioina sekä paimenina mukana. Kaikenlaisen alkuperäisen maanviljelyksen, varsinkin puutarhaviljelyksen täytyi näillä suvuilla vähitellen jäädä kokonaan syrjään, samoin metsästys ja kalastuskin saivat jäädä kokonaan satunnaiseksi ja tilapäiseksi elinkeinoksi, jota harjotettiin enään silloin, kun karjalaumojen mukana kulkiessa saavuttiin otollisille metsästys- tai kalastusalueille.

Toiseksi, samallaisista syistä vähitellen ne suvut, jotka yhteiskunnallisen kehityksensä tiellä olivat edistyneet niin pitkälle, että niillä oli jo koko säännöllinen puutarha- taikka ketoviljely käynnissä, se antaen niille tuntuvan osan tarvittavista elintarpeista, samassa kun se oli kehittänyt suvulle yhä suuremman määrän kaikenlaisia uusia työvälineitä, astioita, muita tarvekaluja sekä pysyvän kyläelämän, yhä enemmän myös joutuivat kiinnittämään työvoimaansa ja huoltansa edistyvään viljelykseen, varsinkin senjälkeen kun eläintä alettiin käyttää maanviljelyksessä työjuhtana ja niin mieskin, näiden suurempien eläinten varsinainen kesyttäjä ja valitsija joutui ottamaan osaa maanviljelykseen, joka siihen asti oli ollut melkein yksinomaan naisten, lasten ja vanhusten työalana. Metsästys ja kalastus jäivät nyt näissä heimoissa ja suvuissa sivuelinkeinoiksi, ja karjan kasvatus maanviljelyksen rinnalla toisarvoiseksi, alistuen

maanviljelyksen tarpeiden mukaiseksi, ja ollen kotikasvatusta, eikä paimentolaisuutta, joka maanviljelijälle on suoranainen mahdottomuus.

Ne suvut, jotka jäivät entiselle talousasteelle, harjottaen metsästystä, kalastusta, alkuperäistä puutarhaviljelystä ja mahdollisesti kesyeläintenkin pientä hyväkseen käyttämistä, joutuvat edellisten kummankin tieltä vetäytymään yhä syvemmälle metsiin, korkeammalle vuorisoihin, kauemmaksi pohjoseen ja etelään, paimentolaiset vallaten suurille karjalaumoilleen arot ja ylätasangot, ja maanviljelijät jokien, järvien ja metsien rantamat ja laaksot.

Olemme jo ennen tutustuneet siihen, että taloustieteessä tätä paimentolaisten ja maanviljelijäin toisistaan (ja raakalaismetsästäjä-kalastajista) eristymistä kutsutaan **ensimmäiseksi suureksi yleisyhteiskunnalliseksi työjaoksi**.

“Tuotannon kohoaminen kaikissa haaroissaan (raakalaisasteella. — L. L.) — karjankasvatus, peltoviljely, kotoinen käsityö — saattoi inhimillisen työvoiman kykeneväksi valmistamaan enemmän tuotteita kuin hänen ylläpitonsa vaati. Samalla se lisäsi sitä jokapäiväistä työmäärää, joka tuli suvun talouskunnan tai yksityisperheen kunkin jäsenen osalle. Uusien työvoimien lisäys kävi toivottavaksi. Sota niitä tuotti: sotavangeista tehtiin orjia. Ensimmäinen suuri yhteiskunnallinen työjako, kohottaen työn tuottavaisuutta, siis rikkautta ja laajentaen tuotantoaluetta, toi silloin historiallisen yhteiskuntavaikutelman vallitessa mukanaan välttämättä orjuuden. Ensimmäisestä suuresta yhteiskunnallisesta työjaosta syntyi ensimmäinen yhteiskunnan jakautuminen kahteen luokkaan: herroihin ja orjiin, riistäjiin ja riistettäviin.” (Engels, Sos. Kehitys Haaveesta Tieteeksi.)

(Käsittämättä tämän työjaon syntyä, sen luonnetta ja ennen kaikkea vaikutusta kunkin elinkeinoryhmän sisäi-

seen yhteiskuntakehitykseen sekä niiden keskinäisen vuorovaikutuksen aiheuttamaan yhteiskunnalliseen kehitykseen, jotkut tiedemiehet nähden nämä eri elinkeinoryhmit eri maantieteellisinä (topografisina) ryhminä, puhuvat vuoriston, aron ja laakson kansojen erikoisista ominaisuuksista ja niiden keskinäisistä taisteluista, niin erillään kaikesta yhteiskunta-taloudellisesta yhteydestä, että tuntuu siltä kuin ne puhuisivat vuoriston, aron ja laakson keskinäisistä taisteluista ilman ihmisiä, nämä kolme maantieteellistä seikkasarjaa ollen heillä kaikki kaikessa vaikuttavina tekijöinä.)

Kun lähdemme tarkastamaan kumpiakin sekä paimentolais- että maanviljelysyhteiskuntia, se on, niiden sisäistä yhteiskunta-taloudellista kehitystä, niin me havaitsemme, että kummassakin niissä **eräässä perussuhteessa**, jolla sitten oli mullistava vaikutus kaikkien näiden yhteiskuntain rakenteeseen, niiden kehitys oli samallinen. Niiden oma taloudellinen elämä muutoksissaan synnytti niissä **eriarvoisiin luokkiin jakautumisen**. Miten se niissä tapahtui siitä seuraavassa :

b) Eriarvosten tekijäryhmäin syntyminen paimentolais- ja maanviljelysyhteiskunnissa.

Tarkastakaamme paimentolaisyhteiskunnan taloutta, sen elämää yleensä ja sen talouden vaikutusta yhteiskuntansa jäseniin. Vaikka alkuperäisesti kaikki karja, talousvälineet, valjaat, rattaat, teltat, ym. olisivat olleetkin suvun tai heimon yhteistä omaisuutta, vaikka kaikki sen miespuoliset ja naispuoliset jäsenet tasa-arvoisesti tosin eri töissään, olisivat ottaneet kaikkiin suvun töihin ja tehtäviin osaa, ja tasa-arvoisesti myös nauttineet työn tulokset, kuten asianlaita kaikkien paimentolaisten keskuudessa on alussa ollut, niin ennen pitkää kuitenkin tämä tasa-arvoisuus häviää ja tilalle astuvat eriarvoiset luokka-

suhteet. Monet tekijät vaikuttavat siihen suntaan, mutta pääasiallisimmat niistä ovat seuraavat:

Karjain kasvattaminen, varsinkin suuremmissa laumoissa on huolta ja tunnontarkkuutta vaativaa työtä, jossa tarvitaan paljon kokemusta ja kokemuseräistä tietoa sekä nopeaa päättämiskykyä, voidakseen siinä menestyä ja välttäytyä suuriltakin tuhoilta, joskus koko karjalaumansa menettämiseltä. "Onni" paimentolaiskarjankasvattajalle on niin epävakaa, että se voi yhdessä yössä, lumimyrskyn, hiekkamyrskyn tai muun sellaisen avulla tehdä rikkaimmasta heimosta rutiköyhän. Aivan hiljan on tällainen "onnen" keikaus tapahtunut Ruotsin Lapin rikkaimmalle poron kasvattajalle ja Amerikan karjavaltioissa, Wyomingissa, Montanassa, Nevadassa jne. eivät sellaiset tapaukset ole suinkaan harvinaisia, vaikka siellä löytyvät kaikki sivistyselämän tarjoomat välineet, kuten rautatiet ym. käytettävänä estääkseen laumoja sukupuuttoon kuolemasta. Paimentolaiskarjankasvattajan tämän tähden täytyy oppia tuntemaan tarkoin kaikki sääsuhteiden muutokset, oppia tuntemaan ne alueet, joilla laumoineen vaeltaa, tietää missä on vettä ja minkälaista saatavissa, missä suojaa jne. Edellisen lisäksi hänen täytyy oppia laskemaan, missä määrin antaa karjansa vaskoida, missä suhteissa teurastaa kutakin lajia, pitääkseen karjansa elinvoimaisena ja edistyvänä, miten suojella sitä tauteja, petoja ym. vastaan, ja ennen kaikkea, miten pitää laumaansa koolla. Kaikki tämä aiheuttaa, että suvun kokemuksista rikkaimmat, vielä voimissaan olevat vanhimmat miehet vähitellen kehittyvät suvun kaiken toiminnan varsinaisiksi järjestäjiksi ja johtajiksi, kehittyvät ensin vain useimmin mielipiteensä lausujiksi, kuin toiset, sitten säännöllisesti toisten neuvojiksi ja lopulta niiden määrääjiksi.

Erikoisesti edisti kehitystä tähän suuntaan se seikka, että suurten karjalaumojen koossa ja kurissa pitäminen,

niiden pakottaminen jokikahlamoiden ylitse, niiden puolustaminen petolaumoja ja ihmisiä vastaan, niiden ajaminen uudelleen kokoon, kun joku seikka on ne säikäyttänyt ja saanut sekasorrossa sokeasti pakenemaan joka ilmansuunnalle, vaati ikäänkuin alituista sodassa-olemista suvun jäseniltä, jossa jokaisen täytyi oppia varmasti ja nopeasti yhteisen suunnitelman mukaisesti toimimaan, täytyi oppia ehdottomasti tottelemaan. Näin vähitellen karjoja paimentavan suvun jostakin vanhimmista ja johtajasta tuli sen varsinainen päällikkö, jolla oli suvun jäseniin nähden määräämisvalta, joka saattoi niitä käskää ja komentaa. Kehittyi paimentolaissukujen patriarkka. (Pater, isä ja arkein, hallita).

Ja samaten kuin tämä patriarkka oli sukunsa jäsenten toiminnan ehdoton määrääjä ja hallitsija, tuli hänestä silloin myös sillä perusteella niiden muunkin elämän valitsija, hän vähitellen halliten koko suvun omaisuutta, sen jäsenten toimia ja kulutusta, vieläpä niiden henkeä, aivan kuin sen karjalauman henkeä, jota hän nyt pitää omaisuutenaan, oman mielensä mukaan siitä myydä tai vaihtaa elukoita. Kaikessa alkoi olla vissi sotilaallinen kuri ja järjestys. Jokainen kappale, astia, valjaiden osa, köyden pätkä, vuota asetettiin säännöllisesti miesmuistoiset ajat aina samaan paikkaan kun johonkin telttoineen päiväksi kahdeksi, tai viikoiksi majotuttiin. Milloin tahansa saattoi tulla pakko muuttaa majaa, yht'äkkiä täytyi silloin teltat olla koossa, kaikki astiat ja tarvekalut kuorma-eläinten selkään säilytettynä ja koko lauma paimenineen menossa, mahdollisesti jotakin hyökkäävää vihollista pakoon, suojaavan vuoren taa tai muuhun otollisempaan paikkaan. Paimentolaisten patriarkka ei ollut ainoastaan heidän hallitsijansa, vaan oli heidän sotapäällikkönsä. Häneen nähden oli entinen suvun kontrollivalta kokonaan lakannut olemasta, myös suvun sisäinen tasa-arvoisuus. Hän oli kaikissa suhteissa suvun muita jäseniä vallitsevassa asemassa.

Tämä patriarkan erikoistuminen suvun hallitsijaksi, toi seurauksenaan sen, että se taikka ne naiset, jotka hän valitsi avioikseen, siirtyvät olkoon vierasheimoisia tai sukulaisia hänen sukuunsa, vieläpä hänen talouteensakin, jota hänelle hänen äitinsä, tätinsä tai sisarensa alussa pitävät. Niistä tulee hänen erikoisomaisuutta ja pääsevät hänen erikoisasemasta osallisiksi, kohoavat siten "ylä"-luokkaan, hallitsevaan, riistävään luokkaan. Heistä syntyneet lapset, olkoot niiden isä kuka tahansa, otaksutusti ja useimmiten todellisestikin patriarkka, ovat hänen lapsiaan, eivätkä hänen vaimojensa lapsia, se on, tällä nimenomaan tarkoitetaan, että ne eivät voi joutua äitinsä sukuun tai heimoon, johon äiti voi takasin palata, jos patriarkka hänet hylkää taikka karkoittaa. Sensijaan patriarkan talouteen palvelustöihin otetun naisen lapsi, olkoon hänen isänsä patriarkka, voi palata takasin äitinsä mukana tämän sukuun, se on, hänet patriarkka salli äitinsä kanssa poistua, sillä perusteella, että ei ole ottanut hänen äitiään omakseen, se on, vaimokseen, vaan palvelijakseen. Raamatussa Hagar ja poikansa Ismael olivat Abrahamiin nähden tällaisessa suhteessa ja palasivat molemmat Hagarin sukuun Abrahamin karkottaessa ("Hagarin luotaan.")

Näin paimentolaisten keskuudessa, mutta samaa latua kulki kehitys maanviljelijäinkin keskuudessa. Kuta pitemmälle ja tärkeämmäksi elinkeinoksi maanviljelys kehittyi, sitä useampia töitä ja asianhaaroja siinä alkoi olla, jotka vaativat tarkkaa huolenpitoa ja tietoista järjestelyä osakseen. Kynnöt, kylvöt, touon teot, elonkorjuut, puimiset ym. olivat kaikki aikoinaan ja oikeaan aikaan suoritettavat. Toisten suvun jäsenten ollessa kyntämässä, oli toisten tehtävä jotakin muuta, kylvettävä, kaadettava metsää, korjattava aittoja, latoja tai muuta. Oli tarkoin laskettava ja suunniteltava työvoiman käyttö, se oli järjestettävä tarkotuksensa mukaisesti toimimaan, samoin oli laskettava raaka-aineiden, elintarpeiden ym. käyt-

tö ja kulutus, pidettävä huolta työvälaineiden kuntoisuudesta, ym. tuhansista asioista. Seurauksena kaikesta tästä on, että maanviljelysheimoiissakin vanhimmissa ja kokeimmista suvun jäsenistä kehittyi kaikkien töiden ja toimien johtajat, vihdoin niiden suunnittelijat, järjestäjät ja määrääjät. Vihdoin jostakin kehittyi suvun varsinainen käskijä ja hallitsija, patriarkka. sen kaiken omaisuuden omistaja ja vallitsija.

“Mutta on toinenkin luokkaeroavaisuus olemassa, paitsi se, joka on juuri kuvattu. Luonnollinen työn jako maanviljelysperheissä salli määrätyllä tuottavaisuuden hyvinvoinnin asteella vieraan työvoiman hankkimisen. Näin oli varsinkin asianlaita maissa, missä entinen maan yhteisomistus oli kadonnut taikka joissa ainakin entisen yhteisen viljelysjärjestelmän tilalle oli astunut sellainen järjestelmä, että yksityiset perheet viljelivät eri kappaleita. Tuotanto oli nyt kehittynyt niin paljon, että inhimillinen työvoima kykeni tuottamaan enemmän kuin oli välttämätöntä yksityisen työntekijän ylläpitämiseksi. Aika oli kypsytynyt enemmän työvoiman käyttämiseksi, työvoima oli käynyt vaihto-arvoiseksi.” (Engels; Anti-Duehring, siv. 208).

“On itsestään selvää, että niin kauan kun ihmistyö oli niin vähän tuottavaa, että se jätti vain pienen ylijäämän elämän välttämättömien tarpeiden yli, tuotantovoimain kehitys, kaupan syntyminen, valtion ja lakien ilmentyminen sekä tieteiden ja taiteiden perustaminen oli mahdollinen ainoastaan työjaon jatkuvan lisäämisen kautta. Tämä edellytti yleistä (broad) jakautumista työläisissä ja työn, kaupan, valtion, valtiotoiminnan johtajien välillä ja myöhemmin muutamien etuoikeutettujen harvojen henkilöiden antautumista harrastamaan taiteita ja tieteitä. Yksinkertaisin ja luonnollisin tämän jaon muoto on orjuus. Vanhan maailman ja varsinkin kreikkalaismaailman olosuhteissaan kehittyminen sille yhteiskunta-

asteelle, joka perustui luokkaeroavaisuuksille, voi merkitä vain orjuuden käytäntöön tuloa sotavankeihin nähden, joista orjien enemmistö saatiin sen sijaan, että heidät olisi tapettu, kuten heille olisi tehty varhaisempaan aikaan, taikka syöty, kuten heille olisi vieläkin aikasemmin tehty.” (Engels, sama teos, siv. 210).

“Kyetäkseen pitämään jonkun orjana täytyy olla tätä kahdessa suhteessa ylempänä: ensinnäkin täytyy omata kontrolli orjan työvälineiden ja -esineiden suhteen ja toiseksi, sen lisäksi myös hänen elämistarpeidensa yli. Sen tähden, ennen kuin orjuus on mahdollinen, on tuotannossa täydytty saavuttaa vissi kohta ja jaossa vissi epä-tasa-arvoisuuden aste. (Sama teos, siv. 186).

“Ei ole toisin historiassakaan (Engels tarkoittaa tällä lauseella, että historiassakin vallitsee dialektikan laki). Kaikki sivistyskansat alkoivat maan yhteisestä omistuksesta. Kaikkien kansojen keskuudessa, jotka sivuuttavat vussin alkuperäisen kehitysasteen, maan yhteinen omistaminen käy tuotannon kahleeksi maanviljelyksen kehityskulussa.” (Sama teos, siv. 169).

“Alkuperäisen ylimystön syntyminenkin, kuten muinaisten Kelttien (Irlannin ja Englannin alkuasukkaat), Germanien keskuudessa ja Mesopotamiassa, on seuraus maaomaisuuden heimokunnallisesta yhteisomistuksesta, eikä sen (ylimystön syntyminen) perustu pienimmässäkään määrässä väkivaltaan (voimaan), vaan vapaaseen tahtoon ja tapoihin. Erikoisesti, missä yksityisomistus syntyy, ilmestyy se seurauksena tuotanto- ja jakotavoissa tapahtuneista muutoksista, nämä muutokset tapahtuen tuotannon kasvamisen ja kaupan kehityksen eduksi ja siksi se (yksityisomistus) syntyy taloudellisista syistä. Väkivalta ei näyttele mitään osaa tässä. On selvää, että yksityisomaisuuden on täytynyt olla olemassa jo ennen kuin ryöstäjä voi anastaa toisen ihmisen tavaroita ja että väkivalta voi saada aikaan omistajan vaihdoksen, mutta

ei voi yksityistä omaisuutta sellaisenaan muuttaa, (siv. 188).

“Ihmisten alistaminen orjuuteen tämän kaikissa muodoissa tarkoittaa sitä, että isäntä vallitsee työn välineitä, jonka kautta yksin hän voi käyttää orjiaan niitä käyttämään, sekä että hän vallitsee elintarpeita, joilla hän voi pitää orjansa hengissä. Kaikissa tapauksissa se siis edellyttää vissiä omistamisvoimaa, joka poikkeaa tavallisesta. Mitenkä se (omistamisvoima) syntyy? Joissakin tapauksissa, se on selvä, se vallattiin ja sen tähden voi sanoa sen lepäävän väkivallalla, mutta se ei ole mitenkään sen oleellinen piirre. Sen voi saada työn kautta, ryöstämällä, kaupan teolla taikka petoksella. Yleensä se on ensin työn kautta hankittava ennen kuin sitä voi varastaa.

“Yksityinen omaisuus ei historiallisesti missään tapauksessa ole yleensä syntynyt ryöstön tai väkivallan tuloksena. Päin vastoin. Varhaisessa heimoyhteiskunnassa se syntyi siitä, että vissejä esineitä oli vain rajoitettu määrä. Se ensi tilassa syntyy heimon sisällä ja myöhemmin vaihdossa ihmisten kanssa ulkopuolella heimon tavarain muodossa. Samassa suhteessa kuin heimon tuotteet muuttuvat tavaroiksi, se on, kuta vähemmän niitä tuotetaan suoranaisesti tuottajan tarvetta varten ja kuta enemmän niitä tuotetaan vaihtoa varten, vaihto hävittää yhteiskunnassa itsessään vallinneen alkuperäisen jakotavan ja sitä epäsuhteellisemmiksi kehittyvät yhteiskunnassa yksityisten jäsenten osuudet, mitä tulee aineelliseen omaisuuteen. Näin heimoyhteinen omistus yhä enemmän ja enemmän supistuu, yhteinen heimokunnallinen omaisuus muuttuu nopeasti talonpoikaiskyliksi, jokainen niistä viljellen omaa maakappalettaan. Itämaisella despotialla (mielivaltaisella hallituksella) ja vaeltavien vallottajaheimojen muuttuvalla hallituksella ei ollut mi-

tään voimaa muuttaa vanhaa heimokunnallista yhteisomistusta tuhanteen vuoteen.” (siv. 187).

“Mikäli patriarkallinen yhteiskunta suureni ja sen tuotanto määräänsä nähden kasvoi, muuttui patriarkan ja hänen alaistensa keskinäisten suhteiden luonne. Järjestäjän toiminta yhä jyrkemmin erosi tuotannon piirissä muusta toiminnasta — järjestäjä niin sanoaksemme, erikoistui, specialiseerautui. Yhä jyrkemmin kuvastui yhteiskunnan mielessä hänen ja muiden välillä vallitseva erotus.” — Juopa siis näiden kahden tuotannollisen luokan välillä kasvoi. (A. Bogdanoff, “Taloustieteen Oppikirja” siv. 87).

“Kun patriarkan valta kävi perinnölliseksi, alkoi hänen mukanaan myös hänen perheensä ja läheisimmät sukulaisensa yhä jyrkemmin sukuryhmän yleisestä joukosta eristyä. Jaon epätasaisuus kasvoi: patriarkan perhe käyttäen hyväkseen hänen valta-asemaansa (tuotannossa ja jaon määrääjänä), alkoi yhä enemmän elää ylituotannon kustannuksella. Näistä ajoista alkaen voi siis todellisesta riistämisestä puhua, sillä sen osan suuruutta, jonka jokainen patriarkan perheen jäsen yleisestä tuotannosta saa, ei enää määrää yksinomaan hänen taloudellinen asemansa tuotannossa, vaan sen lisäksi hänen erikoisasemansa; hänen kuuluvaisuutensa “hallitsijan” perheeseen. On itsestään selvä asia, että tämä kävi mahdolliseksi ainoastaan mikäli ylituotannon yleinen määrä kasvoi.” — Juopa kasvoi vieläkin suuremmaksi!

“Kuta enemmän patriarkan perheen harjoittama riistäminen sekä tämän paisuttama taloudellinen valta kasvoi, sitä rajattomammaksi kehittyi myös patriarkan hallintovalta, muuttuen se lopulta ehdottomaksi oikeudeksi täydellisesti vallita kaikkien alaistensa elämän ja kuoleman yli. Kuitenkaan niin kauan, kun suku-suhteet melkein yksinomaan määräsivät ryhmän kokoomuksen (se on, ryhmä muodostui vain saman suvun jäsenistä,

eikä vielä ollenkaan vieraista), niin kauan, kun se pysyi sukuryhmänä, ei ollut vielä mahdollinen työläisen alentuminen tavallisen työaseen tasalle: hänelle oli annettava arvo ja hänen tarpeisiinsa oli huolellisesti suhtauduttava, sillä jos hänet menetettiin, oli häntä sangen vaikea korvata; oli odotettava kunnes suvun lisääntyminen tuottaisi toisen työläisen hänen tilalleen.”—Isännän ja orjan välit ovat nyt vielä melko toverilliset, orja on vielä perheen jäsen, ja joskus häntä vielä, kuten kaikkia isäntäväkensä jäseniä mainitaan jumalasyntyiseksi, siis tunnustetaan hänen tasa-arvoinen alkuperänsä samasta kantaäidistä eli -isästä, kuin mistä isäntäväkensäkin johti suku-alkuperänsä, joksi kantaisäksi eli -äidiksi tavallisesti käsitettiin joku jumala, suvun suojelushaltija.

“Mutta mikäli sotaorjien lukumäärä suvun yleisessä kokoomuksessa kehittyi suhteellisesti suuremmaksi, mikäli sodat vähemmän kehittyneitä heimoja vastaan, muuttuvat vakinaiseksi työvoiman lähteeksi, sikäli syntyy kaikki edellytykset työläisten täydellistä alentamista varten. Silloin on helppoa korvata työläinen uudella, jos hänet menetetään.” — Myöhemmin vaihto vielä helpottaa orjien hankintaa siten, että liiat sotavangit vietään myytäväksi ja niin orjamarkkinoilla on tilaisuus aina ostaa ja myydä työvoimaa, sikäli kuin sitä tarvitsee tai sitä on liikaa. — “Ihminen muuttuu täten (kauppa)-tavaraksi ja varsinaisen työläisen asema ja arvo sukuryhmässä yleensä alenee tavallisen työaseen tasalle jonka tilalle sen särkyessä voi aina ja helposti ostaa uusi;” (Bogd. siv. 88). — Juopa kehittyi ylipääsemättömäksi!

Huomaa, että edellisessä varsinaisen henkiorjuuden kehitystä kuvatessa on kaiken aikaa yhteiskunta jo ollut jakautuneena työläisiin, joiden alentamista orjan asemaan asti juuri selitetään ja patriarkkoihin, sukujen järjestäjiin ja johtajiin, jotka tämän työläisten henkiorjiksi alentamisen toimittavat. Tämä kaikki tapahtuu siis sillä

nimenomaisella perusteella että yhteiskunta on jo luokkajakoinen.

“Samaan aikaan vaihdon kehittymisen johdosta kasvavat patriarkan ja hänen perheensä elämän vaatimukset... Vaihdon kehitys tekee mahdolliseksi vallitsevan perheen elämän tarpeiden melkein rajattoman kasvamisen: jokainen tuotannon ylijäämä vaihdetaan joihinkin uusiin kulutusaineisiin, joita määrätty ryhmä itse ei tuota; siksi — sen parempi vallitsijoille, kuta enemmän ylituotantoa syntyy.”

“Tällöin järjestäjälle ei hänen alaisensa työläinen ole enään ainoastaan tuotantoväline, vaan on hän etupäässä ylituotannon tuottamisväline, riistämisen esine. Kysymys työntekijän tarpeiden riittävästä tyydyttämisestä astuu toiselle sijalle: ensi sijalla on kysymys mahdollisimman suuren hyödyn kiskomisesta. Ja tämän mahdollisimman suuren hyödyn saavuttamiseksi on välttämätöntä, että työläisen tarpeiden määrä supistetaan mahdollisimman vähäseen ja hänen työnsä määrä kohotetaan mitä korkeammalle. Järjestäjän täytyi näin ollen toiminnassaan turvautua raakoihin ja väkivaltaisiin pakkokeinoihin, joita ennen käytettiin yksinomaan sotaorjia vastaan ja niistäkin ainoastaan sellaisia kohtaan, jotka olivat hiljan ryhmään otetut. Tämän johdosta entisten sukusuhteiden jätteet häviävät entistä helpommin, sillä tositeossa sotaorjat muodostavatkin jo ryhmän enemmistön. Sukuryhmä täten lopullisesti muuttuu orjataloudelliseksi ryhmäksi: orjiksi hävitellen muuttuvat, eivät ainoastaan sotavangit, vaan myös suvun entiset jäsenet, järjestäjän sukulaiset, joiden sukulaisuus osottautuu liian etäiseksi ja siksi unohdetaan. Syntyy ylipääsemätön juopa 1) vallitsevan vapaan perheen ja 2) orjien oikeudettoman joukon välille; edelliselle kuuluu kaikki, jälkimäiset eivät omista mitään, ei edes elämisen oikeuttakaan.” Juopa on nyt kehittynyt täydelliseksi. (Sama teos.)

Näin patriarkallisen sukutalouden järjestäjät kehittivät pysyen yhä edelleenkin tuotannollisessa toiminnassa sen vallitsevina järjestäjinä ja johtajina vähitellen orjatalouden orja-isänniksi, Vanhanajan orjatalouden johtajat ja hallitsijat; ja päinvastoin sukujen yleinen jäsenistö, toimeenpanevan työn tekijät kehittyvät henkiorjiksi, riistämisen välineiksi. Nämä olivat ne kaksi suurta luokkaa, joista Vanhanajan orjayhteiskunta muodostui ja edellisen luokkaedut ja luokkapyyyteet ne olivat, jotka muuttivat patriarkallisen ajan sukujärjestelmän orjavaltioiksi.

Patriarkasta ja hänen taloutensa läheisimmistä jäsenistä, sisarista ja veljistä ja vihdoin hänen lapsistaan kehittyi maanviljelyssuvuissa niiden yläluokka, joka lopulta alkaa elää luokka-asemansa nojalla suvun muiden jäsenten työn kustannuksella, alkaa elää ylellisemmin, loistavammin, alkaa elää itseään varten, käsittäen suvun kaikkine jäsenineen ja omaisuuksineen heidän yksityisen hyvinvointinsa välikappaleeksi. Kauan kuitenkin kestää ennenkuin kehitys näin pitkälle menee, vaan patriarkka niin suvun vallitsija ja johtaja kuin hän onkin, kaikessa toiminnassaan pitkät ajat valvoo suvun parasta, seuraa tapalakeja ja järjestystä, jotka pitävät häntä vielä suvun yhtenä tekijänä, tosin erikoisasemassa olevana toimitsijana, mutta silti tekijänä suvun yhteisen elämän eduksi.

Tätä inhimillisen elämän jakautumista luokkapohjalle, tätä sekä maanviljelys- että paimentolaissuvun sisällä tapahtunutta toiminnan jakautumista kahdeksi eri-arvoiseksi toiminnaksi; työn johtamiseen, järjestämiseen, käskemiseen (se ollen etupäässä henkistä työtä) ja työn toimeenpanemiseen toisen johdon jo käskyjen mukaisesti ja alaisuudessa, kutsutaan myös **yhteiskunnalliseksi perustyöjako**ksi, ja se eroaa edellä esittämästämme ensimmäisestä suuresta työjakoista siinä, että sikäli kun se oli yhteiskuntain välistä työjakoa (paimentolaisten ja maanviljeli-

jään edistymistä muusta raakalaisjoukosta eri heimoryhmikseen), niin tämä on kaikkien kehittyneimpien (paimentolais- ja maanviljelys) yhteiskuntain **sisäistä** työjakoa ja siksi tämä jälkimäinen on perustuksena niille yhteiskunnallisille muutoksille, jotka sitten näissä yhteiskunnissa tapahtuvat, niistä voidaan siis sanoa, että ne tästä edes tapahtuvat **yhteiskunta-sisäisen työjaon perustalle** syntyneen luokkajaon pohjalle.

c) Perhelaitoksen syntyminen.

Avioituminen, joka eläinasteella olevain ihmisapinain keskuudessa oli ollut yksinkertaisesti samanlaista kaikista yhteiskunnallisista rajotuksista vapaata sukupuoliyhteyttä, kuin eläinten yleensä, oli sitten alkuperäisessä suvussa ollut kiinteästi suvun **sisäistä** ja yhteistä ilman mitään rajotuksia (promiskuiteettinen avioituminen) sen jäsenten välillä; ryhmäyhteisessä sukujärjestelmässä sukujen välistä suvusta toiseen ensin yleensä ja sitten vielä "ikä"-ryhmittäin järjestyneen (punalua-avioituminen), ja heimojärjestelmässä jo parittaista (syndyasminen avioituminen) suvusta toiseen, miehen siirtyessä vaimonsa sukuun, hänen ja tämän sisarten, äidin jne. talouteen. Nyt kun suvussa sekä paimentolaisten että maanviljelijöiden keskuudessa oli syntynyt luokkajako, kun yhteisomaisuus oli muuttunut vallitsevan patriarkan talouden yksityiseksi omaisuudeksi, kun hän veljineen, sisarineen (ja myöhemmin poikineen) sitä valitsee, jokaisella hänen veljellään, joka hänen allaan toimii hänen apulaisenaan ollen oma taloutensa, oma käskynsä alainen toimintapiiri, osa sukua ja sen omaisuutta hallittavanaan, niin suku alkaa jakautua näiden johtajien toiminta- y. m. piirien mukaisesti eri omistusrühmiksi, talouksiksi, jokaisella niillä ollen oma päänsä (patriarkkansa) suvun ylimmän pään (patriarkan) alaisuudessa.

Ja jokaisen tällaisen talouden pää avioituessaan, sensijaan että menisi vaimonsa talouteen asumaan ja elämään, ottaa vaimonsa omaan talouteensa, hänen, patriarkan sisarten ja äidin valvonnan ja opastuksen alaisuuteen. Parittais-avioituminen alkaa näihin hallitsevan luokan miehiin nähden muuttua omistusavioksi, nainen siirtyy avioituessaan heille heidän talouteensa, heidän perheeseensä (latilainen familia, johtuu sanasta familia, orja, ja tarkoittaa siis talousryhmää, jossa on orjia, vaimo familiaan siirtyessään, tullen sen jäseneksi, valtijattareksi josakin merkityksessä, mutta myös orjaksi miehelleen, familian päälle, kuten kaikki muutkin sen jäsenet ovat, toisessa merkityksessä). Naisesta tulee perheavio ja yhdentekevä onko tällä hallitsevan luokan miehellä yksi tai useampi vaimo, ne kaikki ovat nyt perhevaimoja, avio-liitto ollen ilmeisesti perheellinen rakenteeltaan ja perustuen miehen (joissakin tapauksissa naisen) ylivaltaan perheensä yli, kuten taloutensa ja omaisuutensa yli ainakin.

Ja vaimon siirtyessä suvustaan ulos, miehensä sukuun, vähitellen myös silloin siirtyi hänen miehensä taloudessa synnyttämien lasten omistusoikeus miehelle (kuten jonkun karjassa vasikoineen eläimen vasikat kuuluvat sille, jonka karjaan ne syntyvät, olkoot emo sitten kenen omaisuutta tahansa). Mutta ennenkuin sittenkään vielä vakiintui käsitys, että vaimon mies on hänen synnyttämiin lapsiin nähden enemmän kuin vain omistaja, on todella niiden isä, täytyi kehityksen sangen monimutkaisella tavalla asioita muokata. Koko kysymys, myönnetäänkö lapsiin nähden äidin oikeuden asemasta isän oikeus, ei suinkaan ole ollut vähä-arvoinen ja ainoastaan asianomaisia yksilöitä koskeva asia, vaan on siinä ennen kaikkea kahden suvun edut astuneet vastakkain, äidin suvun, jolla entisen järjestyksen mukaan oli hänen synnyttämiin lapsiin nähden oikeus ja isän suvun, siinä olevan hallitsevan luokan edut, joka halusi saada taloudessaan elävien ja eläneiden

vaimojen synnyttämät lapset jäämään siihen. Tällä aikakaudella, jolloin vakiintunut maanviljelys ja paimentolaiskarjanhoito vaativat jo paljon ja huolellista työtä, oli mitä tärkeintä, että jokainen yhteiskunta piti kiinni työvoimastaan, vieläpä koettaen sitä toisista yhteiskunnista tavalla tai toisella saada. Naisen äsken kuvattu siirtyminen miehensä talouteen omasta suvustaan, perustui suureksi osaksi myös tälle seikalle. Kauan kesti ennen kuin vaimon suku tunnusti häneen nähden tällaisen siirron päteväksi ja alkuaikoina on miehen täytynyt sellaisen tunnustuksen saamiseksi maksaa vaimonsa suvulle, se on, läheisimmille sukulaisille, äidille, veljille yms. huomattavat lunnaat. Kauan myös kesti ennen kuin lasten äidin suku tunnusti lapset siirtyneiksi isänsä sukuun ja siihen kuuluviksi ja paljon on täytynyt siinä tapahtua, ennen kuin se on vakiintunut yleiseksi tavaksi.

Amerikalainen yhteiskuntatieteilijä Lester F. Ward esittää Afrikan neekerien keskuudessa tämän lasten siirtymisen "laillistuttamiseksi" isänsä sukuun m. m. syntyneen sellaisen tavan, että se mies, joka syntyvään lapseen nähden haluaa isänoikeudet (olkoon sitten todella lapsen luonnollinen isä tai ei), antaa laittaa itselleen "lapsi"vuoteen samaan huoneeseen, jossa vaimonsa on lapsivuoteella, maaten hän sillä ja matkien synnytyskipuja, valittaen ja voivottaen sekä antaen lukea itselleen samat synnytysloihdut, jotka luetaan synnyttävän naisen ylitse, senjälkeen väittäen lapsen olevan myös hänen (miehen) synnyttämän. Hänet tunnustetaan nyt lapsen toiseksi äidiksi (isäksi) ja on hänellä lapseen nähden kaikki äidin oikeudet, lapsi on siirtynyt hänenkin omaisuudeksi, kuuluu nyt syntymisensä perusteella hänen sukuunsa, hänen talouteensa. Kun muistamme, että nykyään vieläkin on paljon raakalaisihmisiä, jotka eivät voi käsittää, mitä luonnollista, yhteyttä miehellä on lapsen synnyttämiseen, mitä yhteyttä sikiytymisellä ja syntymi-

sellä on keskenään, eivät tiedä, että erikoista sikiytymisprosessia on olemassakaan, vaan että lapsen syntyminen johtuu heille tuntemattomista ja salaperäisistä (taikavoimaisista) syistä, niin tuntuu itsestään selvältäkin, että yleensä miehen on täytynyt hankkia itselleen isänoikeuksien tunnustuksen tällaisilla erikoisilla teoilla, että hän ei ole voinut niitä saada yksinkertaisesti väittämällä olevansa lapsen siittäjä, hänen on täytynyt todistaa olleensa sen **työllä ja tuskalla** synnyttäjä. Alkuperäisissä yhteiskunnissa tunnettiin ja tunnustettiin ystävien kesken vain **työn** oikeus.

Siirtyessään isänsä lapseksi, kadotti lapsi ei vain oikeutensa, mitä hänellä äitinsä suvun jäsenenä olisi ollut, vaan vähitellen yleensä sukujäsenen tasa-arvoiset oikeudet, ja muuttui perheen, yksityisen miehen omistaman ja hallitseman yksityistalouden oikeudettomaksi jäseneksi. Hän ei enään ole sukulapsi hän on perhelapsi: omaisuutta.

Perhe on yksityistaloudellinen, sen hallitsevan pään johtama ja valitsema omistussuhde sekä siinä olevaan naiseen, aviovaimoon että tämän synnyttämiin lapsiin nähden.

Ja tämä sama seikka, joka synnytti perhelaitoksen, hävitti vihdoin myös sen sukujen keskuudessa vallinneen tavan ja järjestyksen, että jokaisen oli avioiduttava sukusensa ulkopuolelta, (exogamia), suvun sisäinen avioituminen (endogamia) ollen kielletty. Ensinnäkin jokainen suku (siinä oleva hallitseva luokka) alkoi pitää kiinni siitä työvoimasta, mikä siinä oli, katsellen hyvin vastenmielisesti jäsentensä siirtymistä suvusta pois, varsinkin kun tämä tapahtui nyt naisiin nähden kerta kaikkiaan ja vei heidän lapsensakin toiseen sukuun. Toiselta puolen myös alkoi tuntua hyvin vastenmieliseltä suurilla lunnailla toiselta suvulta (sen hallitsevalta ryhmältä) saada suostumus tämän jonkun jäsenen (naisen) siirtymiseen suvustaan toiseen sukuun. Vihollissukujen keskuudessa näin kehitytäänkin harjoittamaan naisryöstöjä, ensin so-

dassa säästären naiset ja lapset, myöhemmin varta vasten käyden toistensa kylissä naisryöstöillä. Samaan liittoon tai ystävyydessä keskenään olevien sukujen välillä tämä ei kuitenkaan voinut tapahtua, muuten kuin näennäisesti, jossa tapauksessa esittämämme suuret lunnaat oli maksettava. Alkaa syntyä tapa avioitua suvun omassa keskuudessa, sitä helpottaen se seikka, että osa naisista on vierassukuisia, siihen varsinaisesti avioiksi siirtyneitä ja toiseksi, se että suvun jäsen yleensä sen hallitsevaan ryhmään nähden kehittyä omaisuuden arvoon, kadottaen entiset sukuoikeutensa muuttuen orjaksi ja niin hallitsevan luokan jäsenillä ollen oikeus hänen kanssaan avioitumiseenkin. Myöhemmin he sallivat tämän oikeuden suvun muillekin miespuolisille jäsenille, orjillekin ja entinen exogaminen aviojärjestelmä on täydellisesti särkynyt. Avioituminen alkaa uudelleen olla suvun sisäistä aina serkkuihin vieläpä sellaisissa tapauksissa, että sukulaissuhdetta ei tunneta vieläkin läheisempiin sukulaisiin nähden (sisarusten isän ja tyttären, äidin ja pojankin välillä) mahdollinen, joka edellisessä yhteiskuntajärjestelmässä oli suorastaan sen rakenteen tähden jo täydellisesti mahdotonta.

Olkoon tässä yhteydessä mainittu, että edellä kuvattu ihmisten jakautuminen eriarvoisiin tuotannollisiin jaostoihin, vähälukaiseen hallitsevaan ja suurilukaiseen hallittavaan luokkaan, synnyttää niissä kummassakin taloudellisen asemansa mukaisen luokkahengen: käskijämäisyyden, itsepäisyyden, omavaltaisuuden, tyrannimaisuuden, julmuuden ja ylpeyden edellisessä ja alistuvaisuuden, orjamaisuuden mutta toiselta puolen vapauden kaipuun ja vihdoin kapinallisuuden jälkimäisessä. Niissä kansoissa, missä hallitsevan luokan johtavina tekijöinä ovat miehet, kaikki oikeudet ollen "isän" oikeuksia, siellä erikoisesti tämä luokkaylpeys yms. ilmenee edellisen liäksi jonkunlaisena yleisenä käsityksenä miehen eteväm-

myydestä, valta-asemasta yms. naiseen nähden yleensä, mainittu Lester F. Ward kutsuen sellaista androcentrismiksi (mieskaikkinaisuudeksi,—vallaksi). Missä samoilla perusteilla on syntynyt erikoinen naishallitseminen, naisten etupäässä ollessa hallitsevassa luokassa ja sen johtajia, siellä on syntynyt naisvaltaisuus kaikkine ominaisuuksiineen (gynecentrismi). Hallittavan luokan kannalta katsottuna ovat ne molemmat saman hallitsevan luokan luokkahengen ilmaisuja.

Näin sukujen sisällä sen entiset elämän tavat ja perusteet kaikissa suhteissa täydellisesti mullistuvat. Suku jakaannuttuaan sisäisesti kahteen asemaltaan vastakkaiseen luokkaan, alkaa myös jakautua hallitsevan luokan jäsenten keskisesti useammaksi talousryhmäksi, suvun johtajalla ja hänen veljillään tai pojillaan, vieläpä näidenkin pojilla ollen kullakin siinä oma toimintapiirinsä, erikoistaloutensa, maa-aloineen, työvälineineen, karjalaumoineen talouteen kuuluvine miehineen, naisineen ja lapsineen (suvun entisiä jäseniä, niiden lapsia, hänen vaimojaan ja näiden lapsia), perheensä, jonka kaikkivaltias pää hän on, ja muut hänen omaisuuttaan vihdoin hänen orjiaan. (Perhe-orjatalousryhmä).

(Ihmisten taloudellinen elämä on perinpohjin muuttanut luonnettaan: hallitsevan luokan elinkeinona on orjatalouttaan **hallitsemalla ja johtamalla** sillä teettämällä työtä, viljelyttämällä maita tai paimennuttamalla karjalaumojaan, hankkia itselleen mahdollisimman hyvää toimeentuloa, hyvinvointia ja ylellisyyttä. Berlinin yliopiston yksityisdosentti Franz Oppenheimer, joka on kirjoittanut valtion kehityksestä ja luonteesta huomattavan teoksen, kutsuu ihmisen valtaa toisten yli, kuten on orjatalous, maaorjuus ja kapitalistinen talous, **politisiksi taloudeksi**, siinä **politisilla keinoilla** hallitseva luokka taloutta vallitellen, sensijaan sukuyhteiskunnissa kaikki hankkivat elämänsä tarpeet yksinomaan **taloudellisilla keinoilla**. Mutta

kun hallitsevan luokan politinen keinokin, nim. sen valta ja voima, perustuu aina siihen taloudelliseen merkitykseen, asemaan ja toimintaan, joka sillä yhteiskunnassa on ollut ja se on suorittanut lopullisesti ja perusteissaan jokainen talous perustuu työhön, talouden johtajainkin ja hallitsijain yhteiskunta-tuotannolliseen työhönsä kunakin aikana asianomaiselle yhteiskunnalle tärkeään ja välttämättömään työhön, niin näin ollen jokainen yhteiskunta taloudelliselta elämältään perustuu taloudellisille eikä poliittisille keinoille. Orjataloudessakin sen hallitsija, isäntä oli alussa, ja pienemmissä talouksissa aina, sen työn johtaja, suunnittelija, n. k. järjestävän työn tekijä, pienemmissä talouksissa työn toimeenpanemisessakin. Ja juuri siksi, että hän oli yhteiskunnalliselle, yhteiselle elämälle välttämättömän ja tärkeän johtavan, suunnittelevan, järjestävän työn tekijä, hän kohosikin yhteiskunnassa eriarvoiseksi, kohosi hallitsevaksi luokaksi, joka sittemmin saattoi alkaa elää hallittavia riistämällä.)

2. Sukuvaltaisen heimojärjestelmän muuttuminen luokavaltaiseksi heimojärjestelmäksi.

Edellisissä luvuissa olemme seuranneet sitä sisäistä mullistusta, joka paimentolais- ja maatalviljelevissä suvuissa tapahtui ihmisten keskinäisissä taloudellisissa suhteissa, miten syntyivät luokat, yksilöllinen valta, omaisuus, perhe, orjatalous, hallitsijat, hallittavat, riistäjät ja riistettävät. Itsestään selvä asia on, että näin valtaviin taloudellisten muutosten jokaisen suvun sisällä täytyi myöskin alkaa mullistaa niitä yhteiselämän laitoksia, joita oli sukujen **kesken** syntynyt täytyi ruveta mullistamaan itse yhteiskunnan yleistä **rakennetta**. Ensimmäinen askel uusia muotoja (valtiota) kohti on heimojärjestelmän kaikkien yhteisten toimitsijain ja niitä vastaavien laitosten toiminnan ja ennen kaikkea **merkityksen** muuttuminen, yhteiskuntajärjestelmä vielä pitkät ajat säilyttäen

entisen ulkonaisen muotonsa. Vanhan heimojärjestelmän kuorten sisällä näin ikäänkuin kehittyä kokonaan uusi yhteiskuntajärjestelmä, ja jos ulkonaisesta muodosta vain päättäisi, näyttäisi siltä, kuin vanha järjestelmä olisi vielä täydellisesti ennallaan.

Ensinnäkin, alkaa jokaisessa suvussa sen vanhimman (sachemin) toimi muuttua perinnölliseksi viraksi. Samoin muut päällikkötoimet. Suku "unohtaa" niiden valitsemisen, alkaen muodolliseksi tavaksi muuttuneella valinnallaan hyväksyä suvun johtajaksi ja päälliköksi edellisten veljet, sittemmin niiden vanhimmat pojat, sitten edellinen johtaja tai päällikkö itse nimittäen poikansa seuraajakseen, ja vihdoin syntyen sellainen järjestys, että tämä astuu isänsä seuraajaksi perintöoikeuden nojalla ilman isänsä nimitystäkin.

Samaan aikaan, itse johtajan tai päällikön toimi muuttuu perinpohjin luonteeltaan. Ennen hänellä ei ollut suvun jäsenten yli mitään käskyvaltaa eikä myös mitään pakottavia voimia, nyt sensijaan alkaa hänellä olla käskyvaltaa yhä enemmän ja enemmän ja kehittyä hänelle sellaisia pakotuskeinoja, joiden avulla toteuttaa tahtoansa, niitä ollen kaikenlaiset rangaistukset yms.

Sukukokous joko kokonaan kuolee, taikka kadottaa johtajaan ja päälliköihin nähden kontrollivaltansa. Ensinnä naiset menettävät siinä puheoikeutensa, samoin kuin sotavangitkin ja orjat, sitten vähitellen suvun kaikki muutkin jäsenet, paitsi hallitsevaan luokkaan kuuluvien perheiden päät, sukukokouksesta kehittyä isäntien kokous, suvun johtajan ja päälliköiden rinnalla istuva neuvosto, lopulta niiden neuvosto.

Heimoneuvosto, jossa ennen istuivat sukujen valitsevat sukujohtajat ja päälliköt, muuttuu samoin hallitsevan luokan jäsenten (isäntien) neuvostoksi, johon he valitsevat edustajansa, taikka johon ainakin osa edustajista kuuluu jäsenenä perintöoikeuden nojalla.

Heimopäälliköstä, missä sellainen on ollut, kehittyy heimon jonkunlainen personallinen hallitsija, jolla kuitenkin alussa on hyvin vähän valtaa, sitä rajoittaen (eivät enään suvut ja niiden jäsenistö), vaan hallitsevan luokan jäsenet, isäntien heimoneuvoston kautta.

Heimoliittokuntain suurelle neuvostolle käy myös samoin, kuin heimoneuvostollekin, siitä tulee eri sukuihin ja heimoihin kuuluvain isäntien (siis hallitsevan luokan) laitos, johon ne joko valitsevat edustajansa, taikka jossa hallitsijoina luokka-asemansa nojalla perintöoikeudella istuvat kunkin suvun johtajat.

Sekä heimo- että liittokunnan neuvoston valta ja merkitys on tietysti nyt suuresti muuttunut, niistä on kehittynyt varsinaisia hallituslaitoksia, joilla on omintakeista määräämisvaltaa, omaten keinoja, millä panna tahtonsa voimaan, miellytti se sukujen jäsenistöä taikka ei. Kaikki kansanvaltaiset tavat liittoneuvostokunnan toiminnassa lakkaavat, sen kokouksissa eivät enään saa sukujen jäsenet puhua tai edes enään olla läsnäkään. Äänestyksissä astuu voimaan enemmistöllä ratkaseminen ja alkaa liittoneuvosto käsitellä asioita ja niissä päättää, jotka ennen olivat suvun tai heimon sisäisinä asioina kuuluneet vain niille yksin käsitellä. Se alkaa hallita yhteiskuntaan kuuluvain ihmisten toiminnan, turvallisuuden, vapauden, kaiken elämän ja omaisuuden, jopa hengenkin ylitse.

Sen rinnalle ja sitä jossakin suhteissa, toisinaan enemmän toisinaan vähemmän kontrolloeraamaan kehittyy tavallaan siitä katsojain kokouksesta, joka liittokunnan yleisneuvoston toimintaa sivusta seurasi, josta jokainen oli voinut astua esille ja yleisneuvostolle esittää mielipiteensä, erikoinen liittokuntaan kuuluvain kaikkien isäntien kokous ("kansan kokous, myöhemmin parlamentti), jonka kautta hallitsevaa luokkaan kuuluvat perheiden päät (isännät) tuovat yleisen tahtonsa julki, heimo- ja liittokuntaneuvostojen edustaessa enemmän vain sukujen

ja heimojen johtajien ja päälliköiden ryhmä- ja yksityisiä etuja, eikä koko hallitsevan luokan yhteisiä luokka- ja kaikkien isäntien yksityisiä etuja.

Ja kun ennen sukulaitoksina kaikilla näillä neuvostoilla oli ollut vain neuvotteleva ja päättävä valta visseissä rajotetuissa asioissa, sukujen täydellisen kontrollin alaisuudessa, niin nyt ne alkavat vähitellen kehittyä laitoksiksi, jotka julistavat, mitä tapoja on noudatettava, mitä ei, alkavat siis laatia lakeja; edelleen alkavat sellittää näitä tapoja ja lakeja ja olla niiden rikkomuksissa tuomareina, ja alkavat myös joko itsekohtaisesti ja valtansa alaisten erikoisten toimitsiain kautta valvoa tuomioidensa ja tahtonsa toimeenpanoa, joissa kaikissa suhteissa sukuvaltaisilla toimitsijoilla ja laitoksilla ei ollut ollut mitään tehtävää, mitään valtaa.

Sukuvaltaiset toimitsijat ja laitokset kehittyvät näin luokkavaltaisiksi virkailijoiksi ja hallituslaitoksiksi. Koko heimoliitto muuttuu näin valtioksi, luokkavallan yhteiskunnaksi, sensijaan että se ennen oli ollut yhteisvallan ja tasa-arvoisuuden yhteiskunta, jossa kukaan yksilö tai yksilöryhmä ei ollut voinut muita käskää, määrätä, vallita ja heillä mitään teettää, paitsi kunkin asianomaisen omalla vapaalla suostumuksella. Valtiossa sensijaan on hallittavien toteltava, tehtävä niin tai näin, heidän suostumustaan kysymättäkin ja tavallisesti nimenomaan heidän omaa tahtoaan, haluaan ja etujaan vastaan. Suvussa kaikista täytyi sopia, kaikki asiat liikkuvat sopimus pohjalla, valtiossa kaikessa hallitaan, käsketään, pakotetaan, asiat liikkuvat pakottamisperusteella.

3. Alkuperäisten valtiomuotojen syntyminen ja kehitys. **Alkufeodalismi, patriarkalinen valtio.**

Edellä kuvattu sukutahtoisen heimoyhteiskunnan kehittyminen ja muuttuminen luokkavaltaiseksi heimojärjestykseksi, tapahtui nopeimmin paimentolaisten keskuu-

dessa syistä, jotka selviävät tämän lohkon kahdesta ensimmäisestä luvusta, erikoisesti juuri siitä syystä, että paimentolaisuus vaati sitä elinkeinokseen harjoittavalta heimolta tai suvulta kiinteätä sotilaallista järjestelmää ja kuria. Kuitenkin on muistettava, että vaikka tämä kehitys maatalviljeleväin heimojen keskuudessa saattoi olla verrattain paljon hitaampi, niin tapahtui se niidenkin keskuudessa aivan omintakeisesti ja johtaen lopullisesti samallaisiin tuloksiin, nim. valtion ja erikoisesti juuri myös orjavaltion syntymiseen niiden välimuotojen kautta, johon juuri tutustuimme ja nyt lähdemme lisäksi tutustumaan.

Kaikkialla, missä paimentolaiset ja maanviljelijät olivat eristyneet itsenäisiksi yhteiskunnikseen, kuten ennen kuvattu, kun niiden sisäisessä kehityksessä olivat edellä selostetut mullistukset tapahtuneet, niissä syntynyt hallitseva luokka, se perheinä omistaen kaiken omaisuuden ja halliten heimonsa tai sukunsa jäsenten työtä ja työntuloksia, kaikkialla siellä sekä paimentolais- että maanviljelysheimojen (joissakin tapauksissa kalastusta erikoisen kalarikkailla seuduilla harjottavien heimojen keskuudessa, kuten Pohjois-Amerikan Pohjois-Länsirannikon Tlinkitien) keskuudessa syntyy kysymys **työvoimasta**, halu sitä saada lisää ja lisää, pyrkimys sitä keinoilla ja toisilla hankkimaan. Jo sukuvaltaisessa heimojärjestelmässä oli syntynyt tapa sotavangeiksi joutuneet säästää ja yhdistää suvun täysiarvoisina jäseninä heimoon, useinkin täyttämään siinä niitä aukkoja, joita sota tai joku muu seikka siihen oli lyönyt. Silloin kuitenkin ei vielä sotavankeja heimoon otettu nimenomaisella tarkoituksella saada siten lisää työvoimaa. Mutta missä ihmisten keskuudessa ovat luokkasuhteet syntyneet, missä toinen ihminen elää toisten kustannuksella, hallitsijana, riistäjänä, siellä tämän etujen mukaista on saada itselleen mahdollisimman paljon riiston alaisia, ja hän säästäessään sota-

vangin tekee sen kokonaan siinä mielessä, että saisi siten itselleen työläisen, työvoimaa, elättäjän, orjan.

Paimentolaisten keskuudessa ennen kaikkea tällä asteella, syntyy tapa liittää sotavangit heimoon, jossa ne saattoivat olla suureksi hyödyksi karjaa paimentaessa ja heimon hallitsevalle luokalle tarjosivat siten tilaisuuden laajentaa karjalaumojaan, siten kasvattaa rikkauksiaan, hyvinvointiaan, mahtavuuttaan. Mutta sama tapa kehityy myös maataviljeleväin heimojenkin keskuudessa.

Seuraavan asteen kehityksessä muodostaa sitten se, että aletaan varta vasten tehdä hyökkäyksiä toisia heimoja vastaan valloittaakseen niiltä muun ryöstösaaliin ohella myös paljon uutta työvoimaa, orjia. Elinkeinonsa pakottamina liikkuvimpina ja sotaisempina etupäässä paimentolaiset alkavat tehdä hyökkäyksiään, rosvoretkiään sekä toiselta puolen maataviljelevien yhteiskuntain että joskus myös vuoristoihin ja metsiin vetäytyneitten metsästäjä- ja kalastajaheimojen keskuuteen. Laskien maat autioiksi, polttaen kylät, surmaten vanhimmat ja työkyvyttömät, näin paimentolaisheimot usein kymmeniä heimoja yhdessä hyökkäävät "rauhallisiin" maanviljelysyhteiskuntiin kulettaen niistä suuren ryöstösaaliin ja paljon orjia, naisia ja lapsia mennessään. Lukemattomia tällaisia ryöstöretkiä ovat Europassa, Aasiassa ja Afrikassa paimentolaiset tehneet maanviljelysseutuihin ja vieläkin, etupäässä Afrikassa tekevät. Toiselta puolen ovat myös maanviljelyskansat tehneet samallaisia retkiä ja samassa tarkoituksessa eikä ainoastaan kostakseen tai saadaakseen rajansa rauhoitetuiksi paimentolaisnaapureitaan vastaan.

Missä nämä vastakkaiset heimot ovat vuosisatoja eläneet toistensa läheisyydessä ja toistensa "painajaisina", siellä on vähitellen tämä keskinäinen toistensa ryöstäminen kehittynyt vähemmän hävittäväksi. Kun paimentolaisille käy tärkeäksi saada maataviljeleviltä heimoilta ei ainoastaan naisia ja lapsia ryöstetyksi, vaan myös niitä

elintarpeita, viljaa, hedelmiä, ym., joita he itse eivät tuota, niin silloin ei enään sovikaan kuten ennen hävittää ryöstön alaiseksi joutuneen heimon viljelyksiä, sovi hakata hedelmäpuita maahan, polttaa aittoja ja asumuksia, eikä tappaa kylien asukkaita sukupuuttoon, vaan jotta toistenkin heille olisi maantuotteita saatavana, on nämä jätettävä tuhoamatta, ne jätetään tuottamaan ryöstämisen arvosia tuotteita edelleenkin. Monet tekijät ovat siinä saaneet olla vaikuttamassa ja kauan on kestänyt, ennen kuin paimentolaiset ovat näin pitkälle kehittyneet ja vielä kauemmin on kestänyt, ennen kuin maataviljelevät heimot ovat paimentolaisiin nähden samalle kannalle kehittyneet. Tälle asteelle kehityttyään paimentolaiset yhä edelleenkin hyökkäävät villinä laumana täysissä varustuksissa maanviljelyskyliin, tappavat täällä yhden tuolla toisen sen asukkaista, varsinkin sellaiset, jotka panevat vastaan, polttavat jonkun asumuksenkin, ja ryöstävät mitä ryöstettävää on, jättäen kuitenkin kylän asumuksineen, viljelyksineen ennalleen ja sen miehet, vanhukset ja ryöstämättä jättämänsä naiset jatkamaan elämäänsä entiseen tapaan. Ennen oli ollut "rikos" murhata ketään oman heimonsa jäsentä ja häntä ryöstää, nyt alkaa olla sopimaton teko murhata vihollista, joka ei vastusta ja häntä puti puhtaaksi ryöstää. Paimentolaisheimon hallitsevan luokan orjiinsa suhtautuva näkökanta, hyötyperiaate, alkaa ulottua vierasheimolaisiin asti samallaisena hyötyperiaatteena, hän ikäänkuin näin tunkeutuu maanviljelysyhteiskuntain hallitsevain luokkain tilalle taikka niiden yhteyteen, niiden kanssa hyötyäkseen myös näiden yhteiskunnan työtätekevistä luokista. Heimojärjestelmällinen valtiosuhde alkaa kulkea heimorajojen ulkopuolelle, rakentaen **heimorajoista riippumatonta valtiota.**

Kolmas aste tässä heimorajoja särkevässä valtiokehityksessä on, kun maanviljelijät alkavat itse viedä niitä ryöstäneille paimentolaisille (taikka päinvastoin, missä

myös niin on kehittynyt) tuotteidensa ylijäämän. Toinen heimo, asuen toisesta täydellisesti erillään ja muuten itsenäisenä maksaa toiselle säännöllistä sotaveroa (tribut). Ne häiriöt, mitä siitä syntyi, että tällainen vero oli asevoimalla kannettu, ryöstämällä, ovat nyt poistettut. Nyt myös jo kummankin heimon hallitsevat luokat lähestyvät toisiaan ja niiden välille syntyy kaikenlaisia siteitä, veroa kantavan heimon hallitsijat taatakseen veron säännöllisyyden, antavat veronalaiselle hallitsijaluokalle joitakin edustusoikeuksia heidän hallituslaitoksissaan, ottavat jälkimäisten päälliköiden tyttäriä vaimoikseen ja sijoittavat omia sukulaisiaan jälkimäisten hallitsevaan luokkaan.

Wihdoin molempain heimojen välille syntyy kiinteämpi yhteys, vaikka ne eivät vielä sulautuisikaan toisiinsa, toinen edelleen harjoittaen karjanhoitoa ja toinen maanviljelystä, ja ollen toisiinsa nähden eri arvoisia, kummankin heimon hallitsevat luokat monellakin eri tavalla liittoutuvat ja yhtyvät, toisen heimon hallitseva luokka usein kokonaan häviten, se on, sulautuen hallitsevan heimon valtijoihin. Maa-alueellisesti puristaa niiden ulkopuolella olevien heimojen jatkuva hyökkäys ne ikäänkuin yhdeksi kokonaisuudeksi, maanviljelysalue ja sitä ympäröivä aro yhdistyen yhtenäiseksi valtioksi, heimot yhdeksi kansakunnaksi.

Tavallisesti tässä uudessa valtiossa vallitsee sitten pitkät ajat luokkaero sen eri heimoa olevain jäsenten keskuudessa, paimentolaiset, varsinkin jos heidän lukumääränsä maanviljelijöihin nähden on suhteellisesti pienempi kokonaisuudessaan eläen jälkimäisiä hallitsevana ja riistävänä yläluokkana, taikka ainakin paimentolaisten kaikista perheiden päistä etupäässä tällaisessa tapauksessa, että ne ovat laskeneet maanviljelijät veronalaisikseen, ovat johtajat nousseet näiden hallitsevaksi luokaksi syrjäyttäen niiden entisen hallitsevan luokan tieltään, painaen sen orjuuteensa heimonsa muiden jäsenten kanssa,

taikka hävittämällä sen sukupuuttoon. Paimentolaisten omat orjat säilyttävät luokkana asemansa tällaisen yhtymisen jälkeenkkin, sulautuen maanviljelysyhteiskunnan orjien kanssa yhdeksi yhtenäiseksi sorsronalaiseksi luokaksi.

Näin on syntynyt alkufeodalinen ("länityksellinen"), oikeammin patriarkalinen puoliraakalais-valtio, kaikkien sitä seuraavien alue- ja luokkavaltioiden perusmuoto.

4. Valtiolliset toimitsijat ja laitokset patriarkalisessa perusvaltiossa.

Mitä nämä toimitsijat ja virkailijat ja niitä vastaavat laitokset ovat, se on itse asiassa jo tullut tätä edellisessä luvussa selostetuksi. Tässä olkoon lisäksi vielä mainittu, että tällä asteella, varsinkin paimentolaisten keskuudessa, heimon ylipäällikön valta suunnattomasti kasvaa heimon muiden valtiolaitosten kustannuksella. Sukujen isäntien kokous ensinnäkin joko kokonaan lakkaa olemasta taikka kehittyä vallaltaan kerrassaan mitättömäksi, jonkinlaiseksi muodolliseksi laitokseksi, joka voi korkeintaan enää esittää alamaisia anomuksia heimon päällikölle. Samoin suureksi osaksi käy heimoneuvostollekin ja missä useampia heimoja on muodostanut liittokunnan, tämänkin yleisneuvostolle, siitä tullen päällikön rinnalle jonkunlainen neuvottelukunta, jonka mielipidettä hän tärkeimmissä asioissa tiedustelee ja jonka kautta heimonsa hallitseva luokka yleensä etujaan valvoo, hän varsinkin kehityksen alkuasteella ollen tämän suurneuvoston ohjauksesta ja tahdosta riippuvainen ja sen alainen. Vähitellen on näin heimon päälliköstä kehittynyt sen varsinainen yksinvaltiainen despoti ja onkin despotinen valtiójärjestelmä yleinen kaikkialla, missä valtio on edellä kuvatulla tavalla eri heimojen yhteydeksi syntynyt paimentolaisten ylivallan perusteelle ja sille asteelle jäänyt.

Olkoot pieniä tai suuria, vallitsee niissä niiden yhteiskunnallisten suhteiden tähden despotia.

Sensijaan, missä eri heimojen valtioyhteys on syntynyt maanviljelysheimojen ja kauppaa käyvien merenkulkua harjoittavien heimojen ylivallan tai pää-asiallisen vaikutuksen ja merkityksen perustalla, on alkuperäinen patriarkalinen valtio kehittynyt edelleen, saaden muotoja, joista seuraavissa luvuissa selostetaan.

5. Valtiokäsityksistä ja niiden suhteesta uskontoon patriarkalisessa alkuvaltiossa.

Mitä tulee tällaisia valtioita muodostaneiden heimojen käsitykseen niiden oman heimojärjestelmänsä syntymisestä ja sen valtioksi kehittymisestä ennen muihin heimoihin liittymistä, niin esitetään ne tavallisesti alkuperältään yläluonnollisiksi. Israelin paimentolaisvaltio oli heidän Testamentinsa mukaan itse jumalan perustama erikoisen lainsäädännöllisen toiminnan kautta, Sinain vuorella. He olivat mielestään jumalan (nim. oman jumalansa) valittu kansa ja heidän valtionsa jumalan valtio (theokratia, theos, jumala, krateos, voima), vaikka sillä oli tuomarinsa, kuninkaansa ja hallitseva karka- ja maa-, lopulta myös mahtava kauppaylimistönsäkin. Babylonialaiset samoin muinaistarujuksensa ja uskontonsa mukaisesti uskoivat heidän valtionsa olevan heidän jumalansa perustaman, joka oli muka samaten lukenut heidän suurimmalle kuninkaalleen Khammurabille itse laatimansa lakikokoelman ja valtiojärjestyksen.

Ja nyt kun heimot alkavat kehittyä valtioasteelle, kehittyä niille myös kaikille varsinainen uskonto jumaliseen. Toiselta puolen yläluokka kokonaisuudessaan ja varsinkin kaikki päälliköt ihmisten aivoissa kehittyvät joiksikin eriskummallisemmiksi, salaperäisillä voimilla varustetuiksi olennoiksi, kuin mitä hallittavien suuret massat ovat. Pian tämä eriskummallisuus (joka ei ole mitään

muuta kuin heidän taloudellisen johtoasemansa ulkonais- ta heijastusta heidän käytöksessään, vaatetuksessaan, äänessään, katseessaan iluenevää) saa ihmisten aivoissa aineettoman olemuksen, henkimerkityksen ja henkiin us- kominen on alkanut. Yläluokkalaisissa on "henki". Päälliköissä on "suuri henki" ja sitä suurempi ja voi- makkaampi henki, kuta mahtavampia he heimon keskuu- dessa olivat. Orjissa sensijaan ei ollut "henkeä" ollen- kaan. Eiväthän ne ollenkaan käskeneet, hallinneet! Orja kuoli, kuten eläin. Yläluokkalainen, päällikkö sensijaan ei kuollut, hänestä vain "henki" erosi, jätti ruumiin ja jäi sitten leijailemaan päällikön kodin ympärille.

Ja tämän käsityksen mukaisesti täytyi luonnolla olla henkensä (se on päällikkönsä ja hallitsijansa). Jokaisel- la purolla, vuorella, metsällä, auringolla, kuulla, sateella, kasvilla jne. oli oma hallitsijansa, käskijänsä, kirjaimel- lisesti haltijansa. Tämä heimo omaksui sitten tämän, toinen toisen näistä lukuisista haltijoista erikoiseksi suo- jelusjumalakseen ja saadakseen suojelusta mahdollisim- man paljon, joskus sellaisenkin, jota oli pahana pidetty, mikäli omista haltijoista ei mielestään ollut kylliksi apua.

Heimo, joka kykeni kukistamaan taistelussa toisen heimon, omasi tietystikin kummankin heimon mielestä tavallista voimakkaamman haltijan. Siitä tuli kummal- lekin heimolle ylijumala, kuten voittaneen heimon päälli- köstä niille kummallekin ylipäällikkö. Käsitys heimojen jumalien todellisuudesta oli niin suuri, että luultiin nii- den tappelevan keskenään, silloin kuin heimotkin taiste- levat ja kun jokaisella heimolla oli oma jumalansa, saat- toi sellainen käsitys olla mahdollinen, ilman että täytyi ajatella jumalan tappelevan itseään vastaan, kuten nyt kristityt jumalaltaan vaativat, sen apua keskinäisissä taisteluissaan rukoillen. Voitetun heimon jumalasta tuli useimmiten kummallekin heimolle yhteinen pahahenki, josta myöhemmin sorronalainen heimo saattoi kehittää itselleen ja muille sorretuille yhteisen vapahtajan.

Kun nämä kaksi sarjaa haltioita, päälliköiden eli yleensä vainajien henget ja luonnon haltijat, heimojen jumalat ja niihin uskominen, niiden palveleminen, yhtyivät entisiin sukujärjestelmältä perittyihin juhliin, näiden menoihin, seremonioihin ym. joilla oli ollut aivan toisenlainen merkitys, syntyi siten varsinainen uskonto, papis-toineen, temppeleineen, uskonoppeineen jne. Vaikka uskontojen seremoniset puolet ovat vanhempaa perua kuin valtio, niin varsinainen henkiusko kuitenkin on vasta valtioasteella syntynyt ja valtiollisesta elämästä imenyt kaiken sisältönsä ja voimansa. Henkiuskonnon toimintalaitos, kirkko ei ole ainoastaan luokkalaitos, joka palvelee hallitsevan luokan etuja ja julistaa sen moralia, vaan se on valtiolaitos, joka perustuu suoranaisesti valtiolle ja sen mukana tulee kukistumaankin.

Moralin edistysaskeleina tältä asteelta voidaan mainita se hallitsevan luokan hyötyperiaatteen mukainen tapu, joka nyt syntyi, että vierasheimoistakaan ei enään aiheutta tapettu ja saatu tappaa, se myös, että ryöstäessä ei saanut tarpeettomasti hävittää eikä ryöstää ainakaan maanviljelijää yhdellä kertaa tuotantokyvyyttömäksi.

B. VANHANAJAN ORJA (MEREN KULKU) VALTIOT

1. Kreikkalainen sukuvaltainen heimojärjestelmä ja sen häviäminen.

a) Heimojärjestelmän rakenne.

Siirtyessään, kuten yleensä historioitsijat otaksuvat, Asiasta Kaspianmeren eteläpuoleisista vuoristomaista Europaan ja Europan puoleisille Vähä-Asian rannoille ja saarille, olivat kreikkalaiset kansat jo silloin kehittyneet

heimoaasteelle ja astuessaan sitten muinaisrunojen kautta varsinaisen kirjetetun historian piiriin (noin 850 e. Kr.) oli heidän sukujärjestelmällinen yhteiskuntansa kehittynyt jo siihen korkeimpaan muotoonsa, johon se saattoi sukuperusteella päästä, nim. kiinteäksi heimoliittokunnaksi eli kansaksi. Huomioonottamatta pelasgeja, jotka asuivat kreikkalaisella alueella jo ennen varsinaisten hellenien maahan siirtymistä, ja joiden alkuperästä ei ole varmuutta, jakautuvat kreikkalaiset (hellenit) kahteen heimosarjaan, nim. jonilaisiin ja dorilaisiin heimoihin.

Vaikka kaikissa näissä heimoissa ei silloin, kun ne varsinaisesti joutuivat kirjetetun historian piiriin, enään ollut sukuliittoisen heimojärjestelmän kaikkia ryhmittymiä, esim. sukujen veljesliitto puuttuen joistakin dorilaisista heimoista, eikä mahdollisesti kaikkien keskuudessa vielä ollut heimojen liittokuntaa (kansaa) kehittynyt, niin pää-asiassa oli niillä kuitenkin yleisesti ja joillakin heimoliitoilla, kuten atenalaisilla erikoisesti kaikki sukuliittoisen heimojärjestelmän yhteiskunnalliset muodot täydellisesti kehittyneet; oikeastaan olivat ne jo olleet niin kauan vallassa ja niiden yhteiskunta-taloudellisissa perustuksissa tapahtunut jo siksi suuria muutoksia, että ne olivat jo hyvällä tiellä valtiokehitystä kohti. Suku perustuksena, sitten veljesliitto väliasteena, heimo ja heimojen liittokunta seuraavat heidän yhteiskunnallisessa järjestelmässään samassa järjestyksessä ja suhteessa toisiinsa, oman saman merkityksen ja kullekin luonteenomaiset piirteet, kuin Irokeesienkin heimojärjestelmässä, joka ajassa on kreikkalaisesta yli 2,500 vuotta erotettu. Ja olkoon heidän yhteiskuntajärjestelmänsä kehityksessään jäänyt heimoasteelle tai kehittynyt heimojen liitoksi (kansaksi), kaikissa niissä kuitenkin suku oli kaiken yhteiskunnallisen yhteiselämän perustuksena ja vallan juurena. Se tosin oli heillä jo kehittynyt alkuperäisestä kiinteästi yhtenäisestä ja kokonaisesta suvusta, jossa ei vielä

oltu tunnettu yksilöllistä valtaa ja omistusta, perhettä ja miespuolista polveutumista, suvun "korkeimpaan" viimeiseen muotoon, jossa kaikki nämä seikat jo ilmenevät ja toiset niistä vallitsevat, kaikki ne hajottaen sukua ja sen lopullisesti hävittäen.

Kreikan mantereeseen, Attikan niemimaan jonilaiset olivat jakautuneet neljään heimoon (Geleontit, Hopliitit, Egikorit ja Argadit), dorilaiset kansat sensijaan, joita esim. olivat spartalaiset, argos-, sicyon-, korinti-, epidaurus-, troezen ja megaralaiset, olivat kukin jakautuneet kolmeen heimoon (Hylleis Pamfylit ja Dymanit). Joskus oli niihin liittynyt yksi tai useampikin ei-dorilainen heimo, kuten oli asianlaita Korintin, Sicyon ja Argoksen kansoihin nähden.

Seuraava kaavakuvio Atenalaisista antaa täydellisen käsityksen kreikkalaisten ja Irokeesien sukujärjestelmän samankaltaisuudesta.

ATENALAISET	Geleontien heimo	1:nen veljesliitto = 30 sukua.
		2:nen veljesliitto = 30 sukua.
		3:s veljesliitto = 30 sukua.
	Hopliitien heimo	1:nen veljesliitto = 30 sukua.
		2:nen veljesliitto = 30 sukua.
		3:s veljesliitto = 30 sukua.
	Egikorien heimo	1:nen veljesliitto = 30 sukua.
		2:nen veljesliitto = 30 sukua.
		3:s veljesliitto = 30 sukua.
	Argadien heimo	1:nen veljesliitto = 30 sukua.
		2:nen veljesliitto = 30 sukua.
		3:s veljesliitto = 30 sukua.

Yhteensä neljä heimoa, 12 veljesliittoa, kolme kussakin heimossa ja 360 sukua, 90 sukua kussakin heimossa, 30 kussakin veljesliitossa.

Nämä luvut osottavat että atenalaisten heimojärjestelmän on täytynyt olla jo kauan voimassa ja vakiintua voidakseen sukujensa lukumäärään nähden kehittyä näin suureksi. Toiselta puolen myös, sentähden atenalaiset

itse ovat voineet tietoisesti sekaantua sen järjestelemiseen, siirtää sukuja veljesliitosta tai heimosta toiseen, mahdollisesti yhdistää vieraitakin sukuja muista joni-laisista heimoista järjestelmäänsä, niin että lopullisesti on jokaiseen heimoon ja veljesliittoon tullut numerolli- sesti sama määrä sukuja. Näiden seikkojen ollessa ih- misten järjestelevän tahdon tulosta, kuitenkin itse järjes- telmä sellaisenaan heimoineen, veljesliittoineen, sukui- neen on sen saman yhteiskunnallisen kehityksen raken- tama, joka synnytti tarkastamamme Irokeesien heimojär- jestelmän.

(Atenalaiset kutsuivat sukua sanalla *genos*, joka joh- tuu arialaisten kielten kanta-sanasta *gan*, siittää, heimoa sanalla *phylon*, ja veljesliittoa sanalla *phratra*, *phratria*, *fratri*, johtuva arialaisten kielten kantasana *brati*, veli; koko liittokunnalle "kansalle" heillä ei ollut sitä vastaa- vaa yleistä sanaa, vaan käyttivät sen asemasta sanaa *Ate- nalaiset*; *demos*-sana, josta *demokratia*, kansanvalta johtuu, merkiten heidän kielessä kansakunnan vapaiden köyhempää enemmistö-ryhmää, mutta ei orjia.)

b) Yksilön ja suvun asema ja merkitys kreikkalaisessa heimojärjestelmässä.

Seuraavista peruspiirteistä ilmenee se merkitys, mikä suvulla kreikkalaisessakin sukujärjestelmässä oli, käyden niistä myös selville yksilön asema ja oikeudet tässä yhteis- kunnassa. Vertaamalla niitä Irokeesien sukujärjestel- män samoihin peruspiirteisiin, huomaa heti niiden ilmei- sen samankaltaisuuden:

Suvulla oli:

1. Yhteiset uskonnolliset menot (seremonia) mää- rätyn suvun jumalan, sen otaksutun kantaisän kunnioit- tamiseksi, jolle tämän ominaisuuden perusteella annet- tiin erityinen lisänimi; näiden menojen suorittaminen oli

papiston yksinomainen oikeus. Jokaisella perheellä suvussa oli sitäpaitsi perhe-alttarinsa ja perhejumalansa, uskonnollisine menoineen ja kadotti nainen naimisiin mennessään oikeutensa isänsä perhealttariin ja uskonnollisiin menoihin, yhtyen miehensä perheuskontoon, se ollen avioliiton uskonnollisen pyhityksen merkinä. Suvun uskontoa, uskonnollisia menoja ym. kutsuivat latinalaiset *sacra gentilicia*.

2. Yhteinen kalmisto.

3. Keskinäisen polveutumisjärjestyksen mukaisesti perintöoikeus, perien ensinnä vainajan lapset, sitten niistä seuraavat läheisimmät sukulaiset ja ellei mitään perillisiä löytynyt, suku. Noin 600-luvulle asti vallitsi sääntö, että omaisuuden täytyy jäädä sukuun, vasta Solonin laeissa (594 e. Kr.) sallittiin omistajan testamentata omaisuutensa, ellei hänellä ollut lapsia, se ollen ensimmäinen suvun perintöoikeuden loukkaus.

4. Keskinäinen auttamis-, suojaamis- ja tukemisvelvollisuus, verikosto-velvollisuuden asemasta nyt suvulla ollen velvollisuus esiintyä murhatun puolesta syytäjänä tuomioistuinten edessä.

5. Keskinäinen velvollisuus ja oikeus ottaa avio suvun keskuudessa määrättyissä tapauksissa, varsinkin milloin oli kysymyksessä orpotytöt ja perijättäret, sitenkin tullen estetyksi omaisuuden suvusta poissiirtyminen ja keskinäinen auttamisperiaate näihin suvun jäseniin nähden totetuksi.

6. Ainakin joissakin tapauksissa yhteisen omaisuuden omistaminen, suvulla myös ollen oma erikoinen esimiehensä (arkon, irokeesien sachem) ja muutamissa tapauksissa rahastonhoitajansa, omaisuuden valvoja.

7. Polveutuminen isänoikeuden mukaisesti, vaimon siirtyessä miehensä talouteen, perheeseen ja lasten synnytyessä siis isänsä "kodissa", hänen perheessään, syntyivät sen jäseniksi, isänsä lapsiksi, saaden isänsä perhe-

nimen ja jääden isänsä sukuun, jonka sukunimeä myös kantoivat. "Jokainen lapsi kirjoitettiin isänsä fratriin ja sukuun."

8. Aviokielto suvun keskuudessa, paitsi erikoistapauksissa. Tämä avioitumistapa ja sen esittäminen kieltona, sekä siihen poikkeuksien esittäminen käskynä, erikoisena velvollisuutena, osottaa vanhan säännön vielä melko voimakkaana olemassaoloa. Sitä osottaa myös se yleensä voimassa ollut tapa, että vaimo naimisiin mentyä luopui isänsä perhealttarista ja uskonnollisista menoista ja otti miehensä uskonnon, ja voidakseen täydellisesti ottaa osaa miehensä uskonnollisiin menoihin, merkittiin sen ohella vielä tämän fratrinkin jäseneksi, fratri ollen nim. joidenkin erikoisten uskonnollisten menojen suorittaja.

9. Vieraiden sukuun omaksumisoikeus. Sukujen ollessa jakautuneita perhetalouksiksi, täytyi sukuun yhtymisen tapahtua perheen kautta, se toimittaen omaksumisen, mutta suoritettiin se julkisia muodollisuuksia noudattaen ja vain poikkeustapauksissa, sukuun kuulumisen kun alkoi merkitä sen visseille jäsenille ja yleensäkin määrättyjä etuoikeuksia, joita vieraille ei niin vain haluttu tässä yhteiskunnassa antaa.

10. Oikeus valita ja erottaa esimiehensä. Kullakin suvulla oli esimiehensä, arkoninsa. Oliko virka tällä aikakaudella jo perinnöllinen määrättyssä perheessä, sitä ei missään sanota. Vaikka luokkajako, perhejärjestelmä ja yksityisomistus olivat jo syntyneet, olivat rikkaat ja köyhät perheet samanarvoisia, kaikki ollen vapaita, (perheiden päät), omaten samat oikeudet ja vapaudet.

Että kreikkalaisenkin suvun jäsenet olivat toisilleen miespuolisesti (ja alkuaan naispuolisesti) samaa sukua, luonnollisia sukulaisia, eikä yhteisen sukunimen omaaminen ja sukuna esiintyminen vain keinotekoinen joidenkin uskonnollisten tai sotilaallisten menojen ja seikkain aiheuttama muodollisuus, sitä osottavat ilmeisesti sekä tä-

män sukujärjestelmän rakenne että kaikki ne ominaisuudet, mitä siinä suvulla, veljesliitolla ja heimolla on ja ne oikeudet ja velvollisuudet, mitä kullakin yksilöllä toisiinsa nähdessä tässä järjestelmässä oli.

Kuten Irokeesien sukujärjestelmässä, niin tässä kreikkalaistenkin sukujärjestelmässä oli vielä paljon sellaisiakin piirteitä, jotka osottavat sen ryhmäyhteistä sukujärjestelmästä kehittyneeksi ja kreikkalaistenkin keskuudessa määrätyllä yhteiskunnallisella asteellaan vallinneen ryhmäyhteisen avioitumisen.

c) Fratrin-heimon ja liittokunnan merkitys, yhteiset toimitsijat ja laitokset kreikkalaisessa heimojärjestelmässä.

Kreikkalaisella sukujen veljesliitolla, fratrilla oli useita samoja ominaisuuksia, kuin Irokeesien sukujen veljesliitolla ja joitakin sellaisia lisää, jotka otaksutusti olivat olemassa Aztekin ja Tlascalain keskuudessa myös vallalla. Ensinnäkin, mitä fratrin alkuperään tulee on kreikkalaisten traditsioneissa muistoja, jotka viittaavat siihen, että se on kokonaisuudessaan se kantasuku, josta kaikki samaan fratriin kuuluvat suvut ovat lohkeamalla syntyneet. Niimpä historioitsija mainitsee kreikkalaisten lähteiden mukaan, että "kaikilla Hekataios-fratrin samanaikaisilla jäsenillä oli kantaisänään yhteinen jumala kuudennessatoista asteessa (polvessa taaksepäin). Kreikkalainen traditsioni näin ollen ei ainoastaan johtanut saman suvun jäseniä samasta yhteisestä kantaisästä (joksi tavallisesti joku jumalista kuvattiin), vaan vieläpä saman fratrinkin (siis kaikkien veljessukujenkin) jäsenet yleensä.

Morgan arvelee kreikkalaisten fratrienkin esiintyneen (huomattuen sukujäsenten) hautajaisissa, julkisissa leikeissä, uskonnollisissa juhlissa, vanhinten neuvostoissa ja kansankokouksissa, joissa päälliköt ja kansa ryhmit-

tyivät fratrittain sensijaan kuin suvuttain sikin sokin. Varmasti myös kreikkalainen fratri esiintyi sotarintamassa eri osastona, kuten Aztekeilla, sillä Homeron runoissakin vanha Nestor neuvoo ylipäällikköä Agamemnonia sanoilla: "järjestä miehet heimojen ja fratrien mukaan, että fratri fratricia auttaisi ja heimo heimoa."

Edelleen fratrilla oli suvun ja surmatun läheisimpäin omaisten jälkeen velvollisuus esiintyä tuomiolaitosten edessä murhaajaa vastaan syyttäjänä ja saattaa hänet lailliseen edesvastuuseen, tämä ollen jäte aikaisemmin vallinneesta verikosto-velvollisuudesta.

Jokainen kansalainen syntyessään oli merkittävä isänsä fratriin, samoin vaimo naimisiin joutuessaan miehensä fratriin merkittävä.

Fratrilla oli myös siihen kuuluvien sukujen yhteinen pyhättö, jumalan palvelusmenonsa ja erikoiset fratrijuhlansa, joissa fratri säilytti merkityksensä vielä kauan sen jälkeen, kun sukujärjestelmä muuten oli mennyt pirstaleiksi ja valtiolliset muodot ja laitokset astuneet sen paikalle.

Lopuksi, jokaisella fratrilla kreikkalaisten keskuudessa (kuten Aztekeilla) oli oma erikoinen päällikkönsä, fratriarkka (phratriarchos, arkein hallita, johtaa), joka oli puheenjohtajana kokouksissa ja johtajana fratrin uskonnollisissa menoissa ja juhlissa. Ranskalaisen yhteiskuntatieteilijän de Coulanges'n mukaan fratrilla oli myös säännöllinen "kansankokouksensa", tuomiovalta vastaavine laitoksineen ja saattoi se tehdä sitovia päätöksiäkin, hallita.

Kreikkalaiseen heimoon kuului atenalaisten keskuudessa kolme fratricia, kahden fratrin heimossa oleminen ollen ollut suoranainen välttämättömyys silloin kuin avioituminen ei ole voinut tapahtua omassa fratrisakaan, saati sitten suvussa, jotta avioituminen ollenkaan saattoi

olla mahdollinen; kuitenkin ei kolmen fratrin olemassa olo samassa heimossa ole kreikkalaisille mikään erikoinen poikkeus, sillä Amerikassa oli esim. Mohikaani-indianeilla samoin. Sukuja yhteen heimoon kuului kaikkiaan 90 ja oli siis kreikkalainen heimo paljon jäsenrikaampi, kuin yleensä Amerikan indianiheimot olivat, mutta kreikkalaiset olivat elinkeinoissaan ja yleensä taloudellisessa elämässään indianeja jo paljon korkeammalla.

Että kreikkalaisella heimolla on ollut oma asuma-alueensa erikseen muista heimoista, sitä edellyttää jo tämä järjestelmä sellaisenaan ja senlisäksi se, että jokaisella heimolla oli oma nimensä, joka myös osottaa kullakin heimolla olleen oma kielimurteensakin, vaikka läheinen yhteiselämä ja kirjakielen varhainen kehitys on sellaiset murteelliset eroavaisuudet sitten nopeasti hävittänyt.

Jokaisella heimolla oli oma vanhintenkokouksensa, heimoneuvostonsa, joka muodostui sukujen arkoneista ja heimon päälliköistä, sekä heimokokoushuoneensa (bouleterios) sekä linnotuksensa (prytaneum), jotka ne sitten joutuvat hävittämään, kun tapahtuu heimojen sulautuminen valtioksi, hallitseva luokka keskittäen vallan yhteen, sille edulliseen paikkaan. Myös oli heimolla oma esimiehensä, phylo-basileus, joka toimi heimon uskonnollisissa juhlissa johtajana, mahdollisesti myös tuomarina murhatapauksissa ja heimon sotapäällikkönä, kuten Aztekeilla heidän teuctlinsa.

Kreikkalaisilla ja varsinkin atenalaisilla (myös joillakin muilla) oli heimojen keskinäinen yhteys, heimoliittokunta jonkunverran läheisempi ja kiinteämpi kuin, mitä se oli Irokeesien keskuudessa. Tavallisesti tällaisella kreikkalaisella heimoliittokunnalla, kansalla, kuten sitä jo voi kutsua, oli kolme yhteistä laitosta: 1. Neuvosto (boulee), 2. Kansan kokous (agora) ja 3. Sotapäällikkö

(basileus, jota myös eri tehtäviensä mukaan kutsutaan nimillä koiranos ja anax).

1. Neuvosto (boulee, jonka kokoushuonetta kutsuttiin bouleoterios), oli alkuperäisesti liittoon kuuluvan neljän heimon 360 suvun johtajien (arkonien) ja päälliköiden kokous. Myöhemmin kuin heidän lukumääränsä kävi liian suureksi, on sen muodostanut näiden valiojoukko. Kun luokkasuhteet kehittyivät, muodostui neuvoston jäsenyys yläluokkalaisten etuoikeudeksi, kreikkalainen historioitsija Dionysius mainiten jo sankariaikana, jolloin valtio ei vielä ollut kehittynyt, neuvoston olleen kokoonpannun ylhäisistä (kratistoi). Neuvosto ratkasi lopullisesti kaikki tärkeät asiat. Valtion syntyessä, kehittyi neuvostosta sen senaatti.

2. Kansankokous (agora), kuten ennemmin jo mainittu oli kreikkalaisilla neuvoston toimintaa sivusta katsojana olevasta kansan kokoontumisesta, joka jo Irokeeilla oli ollut tapana ja josta kuka tahansa oli voinut astua neuvostolle puhumaan, kehittynyt vakinainen järjestetty kokous, jonka neuvosto kutsui varta vasten kokoon tärkeistä asioista keskustelemaan ja päättämään. Kansankokouksessa saattoi jokainen suvun jäsen ja vapaa mies puhua, (paitsi, jos orjuus ja epävapaat suhteet olivat jo kehittyneet ja riistäneet puheoikeuden miehiltä, paitsi naiseltakin, joka sen kadotti muuttuessaan miehensä talouden jäseneksi). Äänestys tapahtui käsiä nostamalla tai huutoäänestyksellä ja sen päätös oli ratkaiseva viimeisessä asteessa, se on, siitä ei voinut enään mihinkään vedota. Neuvosto pani asiat alulle, kansankokouksella ei ollut siihen oikeutta, se ainoastaan päätti asioista eikä se myöskään sekaantunut senjälkeen asioiden sen päätöksen mukaiseen toteuttamiseenkaan. Mikäli kansankokous oli avoin kaikille miespuolisille kansalaisille, alussa kaikille heimon täysi-ikäisille jäsenille erotuksetta ja mikäli sillä oli ratkaiseva päätösvalta kaikissa tärkeissä ja

yleisissä asioissa, sikäli se oli kreikkalaisen yhteiskuntajärjestelmän sukuperäisen kansanvaltaisuuden täydellinen ja ilmeinen osottaja.

3. Sotapäällikkö (basileus). Kreikkalaisissa sankaritaruissa on basileus saanut paljon suurempaa huomiota osakseen kuin edelliset sen yhteiskunnallisista laitoksista. Tämä ei ole ollenkaan ihmeteltävä seikka, kun muistamme, että nämä sankaritarut ovat syntyneet ja niitä laulettu sitten aikana, jolloin luokkasuhteet ovat jo kaikessa jyrkkydessään kehittyneet ja hallitsevan luokan edut ovat olleet määräämässä "kansan" runoudenkin sisällön, joka silloin on ollut enemmän tai vähemmän rikkaiden "hoveissa" laulamista, niiden huviksi. Ja vaikka otaksuttavastikin kreikkalainen sotapäällikkö (basileus) ei ole omannut sen enempää hallitsemisvaltaa ja oikeuksia, kuin Irokeesien "Suuri Soturi", vaikka hän on voinut olla alkuperäisesti valinnallinen ja sekä neuvoston että kansankokouksen (agoran) valvonnan alainen, mahdollisesti niiden virkaansa vahvistamakin, niin kreikkalaisissa traditsioneissa on hänestä tehty niin huomattava merkkihenkilö, että senjälkeen valtioyhteiskunnissa eläneet ja niihin tottuneet tiedemiehetkin, ovat erehtyneet pitämään häntä kuninkaana ja antaneet hänelle sellaisia merkityksiä, oikeuksia ja valtaa kuin kuninkailla on ollut. Kun kreikkalaisilla basileuksen toimi siirtyi perintönä isältä pojalle, tai jollekin pojista, niin ei se suinkaan merkitse vielä sitä, että toimi ei alunpitäen olisi ollut valinnallinen ja tällöinkin vielä neuvoston ja kansankokouksen vahvistuksesta riippuvainen.

Basileuksella oli myös papillisia ja tuomarin virkatoimia, luultavastikin vain sodan aikana ja sotarintamassa oleviin nähden, jota hänen päällikkövirkaansa edellytti. Muita yhteiskunnallisia tai hallituksellisia toimia ja tehtäviä ei hänellä luultavastikaan ollut, sillä sellaisista ei missään mainita, eikä niitä heimojärjestelmässä voi

hänen päällikkötoimestaan edellyttää. Kun suomalainen sana kuningas johtuu gotilaisesta sanasta kunig, suvun johtaja, (kuni, kunne, suku), niin käsittäen kuningas sanalle vain tällaisen alkuperäisen merkityksen, sukuliiton johtaja, olisi oikein kääntää basileus tällä sanalla. Mutta nykyinen kuningas-sana ei mitenkään vastaa basileus-sanan merkitystä, paremmin kuin se vastaisi Irokeesien "Suuri Soturi", tai Aztekien teuctli (roomalaisten rex-sanaa), jotka kaikki tarkoittavat heimoliittokunnan ylintä sotapäällikköä.

Pääpiirteissään siis kreikkalainenkin heimojärjestelmä oli sukuvallan ihmisten yhdenvertaisuuden, keskinäisyyden ja personallisen vapauden yhteiskuntajärjestelmä, jossa kaikkien asioiden päättämisessä ja toteuttamisessa oli keskinäisellä neuvottelulla ja sopimuksella etusija, yhteiskunta kaikissa yleisissä ja yhteisissä asioissaan perustuen siis sopimus eikä pakotuspohjalle, vallalle, yksilöiden ja yksilöryhmäin, vallalle toisten yksilöiden ja luokkain yli. Mutta kreikkalaisessa heimojärjestelmässä oli jo useita sellaisia sisäisiä piirteitä, varsinkin sen sukujen sisäisessä elämässä, jotka viittaavat kehitystä uuteen suuntaan, jotka viittaavat tämän sukuvallan yhteiskunnan lähestyvään perikatoon ja edellisessä luovassa me jo näihin sukujärjestyksestä hajottaviin tekijöihin tutustuimme yleisesti, lähdemme nyt tarkastamaan, miten ne kreikkalaisessa yhteiskuntajärjestelmässä kehittyivät ja synnyttivät kreikkalaisten orja-valtion.

d) Maa- ja merirosvouden kehittyminen kaupaksi, kaupunkien eristyminen maaseudusta. Luokkien eristyminen.

Siirryttyään alkuperäisiltä asuintiloiltaan etu-Asian vuoristoista, olivat kreikkalaiset heimot etupäässä asettuneet asumaan pitkin Vähän-Asian Europan puoleisia rantoja, vastakkaisille Europan rannoille, Kreikan niemimaan niemille, kannaksille ja rannoille ja Egean meren

lukuisille saarille. Missään ei kreikkalainen asutus ulotunut syvälle sisämaahan, vaan pysytteli se lähellä ranta-
 taviivaa, kuten se olisi ollut "mereen kahlehdittu". Tämä
 omituinen ilmiö johtui useistakin syistä, mutta ennen
 kaikkea siitä, että läheinen meri tarjosi tilaisuuden kalas-
 tukseen ja rosvoamiseen, joista myöhemmin kehittyi me-
 renkulkuinen kauppa, merirosvouden "sivistyneempi"
 muoto.

Mutta ennen kreikkalaisia olivat näillä samoilla vesil-
 lä jo toiset kansat kuten esim. foinikealaiset satoja vuosia
 harjoittaneet kaikkia näitä toimia, kalastaneet, rosvon-
 neet ja kaupanneet, olivat perustaneet siirtokuntiaan ja
 laskeneet saarten ja rannikkojen asukkaita itselleen ve-
 ronalaisiksi. Kreikkalaiset heimot joutuivat näiden
 kanssa taistelemaan meren ylivallasta, karkottamaan edel-
 liset rosvot ensin omilta vesiltään ja sitten muualtakin
 pois ja vähitellen anastamaan niiden paikan ja niiden elin-
 keinot itselleen. Ja sitä mukaa kun kreikkalaisten hei-
 mojen merirosvous edistyy, vieraita kansoja ja kaupun-
 keja alistetaan veronalaisuuteen, kauppa kasvaa ja laa-
 jenee, rikkaudet kasaantuvat sen sukukuntien keskuu-
 dessa ja kasaantuessaan muuttuvat yhä jyrkemmin yksi-
 tyiseksi omaisuudeksi.

Kotoinen talous itsekkin oli alkanut kehittyä yhä enem-
 män luokkavastakohtia synnyttäväksi, siinä, oli, kuten
 olemme ennen jo paimentolais- sekä maanviljelysyhteis-
 kunnissa havainneet kehittyvän, alkanut syntyä itse yh-
 teiskunnan peruselämässä, elintarpeiden hankinnassa,
 tuotannossa eriarvoisuutta, alkanut työjaon perusteella
 syntyä luokkajako, hallitsevat ja hallittavat. Merenkulku
 moninaisine tehtävineen, ja ennen kaikkea se seikka, että
 siihen liittyi merirosvous, että se pää-asiassa sitä oli, ei
 suinkaan heikentänyt ja hidastanut yhteiskunnan jäsen-
 ten eri luokkiin jakautumista, vaan päinvastoin se oli sel-
 lainen ihmisten elinkeinomuoto, kuten paimentolaisuuskin,
 joka vaati lujaa kuria ja sotilaallista järjestystä siihen

osaaottajilta, synnytti toisissa johtamiskykyä ja käskemishalua, komentamistapaa ja toisissa tottelevaisuutta, toisten käskyjen kuuliaista toimeenpanemista. Kreikkalaisten sukujen jäsenten keskuudessa häviää entinen tasa-arvoisuus, entinen veljeys, entinen keskinäisyys, toiset kehittyvät johtajiksi ja vallitsijoiksi, toiset hallittaviksi.

Näin vihdoin on perustus laskettu perhelaitoksenkin syntymiselle, nainen muuttuu perheen jäseneksi, ja sukujen jäsenistön ikäänkuin jakavat keskenään perheiden päät, suvun muut jäsenet naisten mukana kadottaen entiset sukujäsenyydestä johtuneet oikeutensa, lakkaavat olemasta "vapaita miehiä". Vapaiksi jäävät vain perheiden päät ja heidän läheisimpänsä, sikäli kuin he niille vapautta todella myöntävät.

Sukujen alkuperäinen omaisuus, ja siihen oikeutta myöten kuuluva myöhemmin saavutettu ryöstösaalis. kaupan tuomat rikkaudet y. m., samaten jakautuvat perheomaisuuksiksi, jakautuvat perheiden päiden kesken, toiset niistä tullen rikkaimmiksi, toiset jääden köyhemmiksi, mutta kaikki he ja yksin he ollen nyt omistavan luokan jäseniä, joka näin on kreikkalaisenkin historian näyttämölle erikoisesti ilmestynyt.

Ja ryöstösodissa sekä maalla että merellä opittiin samoin kuin paimentolaiset olivat vähitellen oppineet ottamaan sotavankeja ja tekemään niistä orjia. Se tapahtui siten, että kun oltiin kerta toisensa jälkeen tehty ensin rosvoretkiä jonkun vieraan heimon alueelle, jollekin saarelle tai Kreikan ulkopuolellakin olevien maiden, Italian, Mustaa merta ympäröivien alueiden ym. rannoille, niin lopulta perustettiin sellaisen alueen alku-asukkaiden pysyväistä verottamista varten sinne kreikkalainen siirtola; vallitakseen ympäristön kalastusta, merenkulkua ja kauppaa se tietenkin perustettiin paraimmalle satamapaikalle; vähitellen siitä kehittyi uusi kreikkalaisen merirosvouden ja kaupan keskuspaikka, mahtava kauppakaupunki, joka oli laskenut ympäristön asukkaat orjikkeeseen.

Joissakin tapauksissa hyvin pian näiden kreikkalaisten merirosvojen yhteiskunta muuttui tavalliseksi patriarkaliseksi maanviljelys- ja karjanhoitoyhteiskunnaksi. Se tapahtui milloin he laskivat valtansa alle, paitsi rannikkoseudun asukkaat, myös syvällä sisämaassa asuneet ja valtasivat maata laajat alueet haltuunsa, pannen sen alkuasukkaat orjinaan niitä viljelemään. Kreikkalaisia orjasiirtoloita syntyi täten pitkin Välimeren ja sen lahdelmien rannikoita, kymmeniä, satoja.

Mutta toiselta puolen myös, milloin tällaisia siirtokuntia ei perustettu, alkoi syntyä tapa kulettaa sotavangeiksi otetut, ensin naiset ja lapset, myöhemmin miehetkin Kreikkaan, kotiin, jossa ne liitettiin kotitalouteen orjiksi, pantiin sisämaassa oleville tiluksille raatamaan, perheen muiden epävapaiden jäsenten kanssa; taikka orjamarkkinoille myytäväksi, jotkut kreikkalaiset heimot tehden orjakaupasta itselleen melkein pää-elinkeinon.

Ulkomaisten orjien tuonti ja liittäminen kreikkalaisten perhetalouksiin niiden omien jäsenten kanssa yhdessä raatamaan vapaiden tiluksilla, joudutti näiden suvun entisten vapaiden jäsenten painunista varsinaiseen orjuuteen. Sukujen suuri enemmistö, joka oli luokkien ja perhejaon syntyessä menettänyt oikeutensa suvun yhteisomaisuuteen ja sen mukana myös oikeutensa suvun ja yhteiskunnan yleisten asiain vallitsemiseen, joka oli jakautunut perheiden päiden talouskuntain jäsenistöksi, omaisuuden, kadottaa nyt lopulta sukuarvonsa, sukulaisominaisuutensa, kadottaa näin ihmisarvonsa, saaden osakseen sotaorjain kohtelun ja niiden halveksitun muukalaisarvon, tavara-arvon.

Ja merikaupan kehittyessä rikkauksiensa paisuessa, vetäytyvät varsinkin varakkaimmat perheiden päät satamapaikkoihin syntyneisiin kaupunkeihin asumaan. Kun samoihin aikoihin kaikki entiset heimojärjestelmän aikuiset yleistoimet, sukujohtajien ja päälliköiden virat, heimoneuvoston ja yleisneuvoskunnan jäsenyys ovat

muuttuneet perinnöllisiksi määrättyissä perheissä kulkeviksi etuoikeuksiksi, siirtyy vähitellen täten syntynyt sukuylimystö läheisine omaisineen näihin kaupunkeihin vakinaisesti asumaan, entinen sukujen yhtenäisyys näin alueellisestikin särkyen, entiselle asuma-alueelle jääden ne perheiden vapaat päät, joiden pää-toimeentulo on vielä maanviljelyksestä ja karjanhoidosta sekä niiden kanssa sukujen epävapaiksi painuneet ja orjat. Suvusta rikkaimmat vaeltavat ulos, siirtyvät kaupan, loistavan elämän ja myös hallitsemisen keskukseen, heimojen neuvostoista kun tällä välin on kehittynyt varsinaisia hallituksia ja neuvoston kokoontumispaikoista hallituskaupunkeja.

Hallituskaupungeissa sukujen varakkain virkaylimystö on lähellä tavaravarastojaan, lähellä laivojaan, lähellä aarteitaan. Myös he kaikki siellä läheisimpine omaisineen ollen ovat lähellä heimolinnotusta ja asevarastoa, ne ollen nyt heikäläisten kontrollin alaisina, voidaan he käyttää niitä erikoisasemansa puolustamiseksi ja estää sukujen muita vapaita ja varsinkin epävapaita pääsemästä niitä enään käyttämään. Ja lopuksi he ovat nyt kaikin siellä, missä heimoneuvosto kokoontuu, mihin "kansan" kokouksenkin täytyy kokoontua, heillä on nyt tilaisuus tarkasti valvoa ja johtaa niiden toimintaa ja tehdä näistä laitoksista heidän erikoisryhmänsä etujen edustajat. Entinen **sukuyhteinen** kylä ikäänkuin häviää ja sen tilalle syntyy, varsinkin sopiviin satamapaikkoihin luokka-kaupunki, ylimysten kaupunki.

Ja sikäli kun tätä rikkaiden kaupunkiin eristymistä jatkuu, kaupungit kasvavat, kauppa ja merenkulku kasvavat, alkaa niihin siirtyä köyhempääkin väkeä, nim. paitsi rikkaiden perhe-orjia kaikenlaisia kotipalveluksia heille suorittamaan, myös köyhempiä vapaitakin omaisineen, jotka syystä tai toisesta myös jättävät entiset sukuperäiset maatilansa ja siirtyvät kaupunkeihin. Niihin asetuu myös heille osotettuihin kortteleihin ulkomaiset kauppiaat ja suuret määrät puolivapaita käsityöläisiä.

joiksi toiset köyhtyneistä perheiden päistä ovat "sortuneet" taikka etupäässä, joiksi karanneet ja vapautetut orjat ovat kehittyneet. Näin kaupungeissa kymmenien satojen sukujen jäsenet sekaantuvat toisiinsa, ei yleiseksi sekamelskaksi, vaan luokittaisiksi ryhmiksi: rikkaat sukuperäiset virkaylimykset omalle asuma-alueelleen, melkein poikkeuksetta kaikki ylimysten kaupunginosaan sadoista suvuista nyt yhtenäiseksi joukokseen, voidaan he nyt jokapäivä olla yhteistoiminnassa ja läheisissä kosketuksissa keskenään; köyhemmät sukuperäiset vapaat perheiden päät kaupungissa enemmän jo sinne tänne asettuneeksi, hajanaisemmaksi mutta edellistä suurilukuisemmaksi "kansalaisten" luokaksi; ulkomaiset kauppiaat ja vapautetuista ja karanneista orjista kehittyneet käsi-työläiset taas yhtenäisemmin samoihin kaupunginosiin keskittyneeksi puolivapaiden luokaksi; ja lopuksi sekä rikkaiden kaupunginosaan heidän koteihin, että muidenkin vapaiden keskuuteen ja sinne tänne syntyneisiin verstaisiin ahdettuina suuret orjajoukot omana luokattomana luokkana, jota eivät edelliset luokkajakoa tehdessään ottaneet ihmisinä edes huomioonsakaan.

Kaupungin ja maaseudun erotessa näin toisistaan tulee kaupungista ikäänkuin suuri siivilä, joka erottaa ihmiset toisistaan eri luokkaryhminä yhteisesti asumaan, tai magneetti, joka vetää luokka-asemaltaan erilaiset ainekset eri napoihin, sillä magnetin kahden navan asemasta olen vähintään neljä, joihin se kuhunkin keskittää omat aineksensa ja niille ominaisista syistä. Kun ennen selostettu sukusisäinen perustyöjako oli jakanut siinä ihmiset eriarvoisiksi tekijöiksi, tuotannollisiksi luokkaryhmiksi, jättäen suvun vielä ulkonaisesti ehjäksi, eri luokkiin kuuluvat sen jäsenet yhdessä elämään, niin tämä uusi työjako, joka ilmeni kaupungin ja maaseudun toisistaan eroamisessa, joka ilmeni kaupan ja käsityön, toiselta puolen, toisistaan ja toiselta puolen maanviljelyksestä ja karjanhoidosta, maataloudesta eroamisessa, tämä uusi valtava

työjako, sitten vetää eriluokkiin kuuluvat jäsenet yli heimojen yhteen ja niin lopullisesti särkee sukulaitoksen ulkonaisen kuorenkin. Sisäinen yhteys oli jo aikoja särkynyt, nyt särkyi ulkonainen alkuyhteyskin. Suku lakkaa täydellisesti olemasta.

Ja tämä suvuu ulkonaisen kuoren särkyminen alkaa tapahtua myös jo itse maaseudulla, sukujen varsinaisilla kotiteloilla. Sotavankien orjina sukuihin liittäminen on siinä ensimmäisiä askeleita, sukujen jäsenistössä näin alkaen olla vieraitakin, monista eri suvuista siihen väkisin liitettyjä ihmisiä. Sitten taloudellisen eriarvoisuuden kehittyessä itse vapaidenkin keskuudessa, sukujen jäsenistön enemmistön painuessa perhetalouden orjiksi, alkaa suvuista sen entisiä jäseniä siirtyä toisesta toiseen. Ensinnäkin, aletaan perheorjia sota-orjien mukana lahjoittaa ja myydä, milloin niitä on liikaa, toinen toiselleen. Kun sitten kauppa- ja rahatalouden mukana syntyy lainojen ottamis- ja antamistapa, syntyy velkaliike, syntyy koronkiskominen, joutuvat velkaantuneet ja maksukyvyttömiksi köyhtyneet heikommät perhetaloudet kiinnittämään maansa, orjansa, jopa omaisensakin velkojensa pantiksi, joutuvat ne sitä tietä menettämään velkojilleen, koronkiskureille, Atenassa asuville suurylimyksille ja niin velkaliike seuloa sukujen entisiä jäseniä suvusta sukuun, jopa kulettaa niitä kauas alkuperäisiltä kotiteloilta ulkomaillekin. Kun lopuksi tämän velkaliikkeen seurauksena oli, että perheiden vapaatkin, niiden päät omaisineen joutuivat veloista velkojainsa orjiksi, ja heidät siirretään joko kaupunkiin, myydään orjamarkkinoilla tai kuletaan omistajainsa tiluksille kaivoksiin muualla, särkyä maaseudulla sen vapaidenkin entinen sukuyhteys, suvut sekaantuvat täydellisesti toisiinsa alueellisesti. Sukujen asemasta maaseudullakin nyt ihmiset alkavat olla vain luokittain jakautuneina, vaikka eivät samojen luokkien jäsenet alueellisesti yhteen joukkoon ryhmittyneinä, joka

maaseudulla sen elinkeinojen luonteen tähden oli mahdotonta.

Suvut olivat jakautuneet niiden sisäisiksi luokiksi.

Suvut olivat luokkaviivoittain särkyneet, sekaantuneet toisiinsa.

Sukujen tilalle olivat syntyneet luokkaryhmät.

Yhteiskunnassa ei enään ollut sukuja, siinä olivat vain luokat. Se on nyt luokkayhteiskunta.

Siinä yhteisvaltaisen ja tasa-arvoisen sukuvallan asemasta, nyt vallitsee eriarvoinen, harvaliston suuria joukkoja orjuuttava luokkavalta.

2. Kreikkalaisen (Atenan) valtion synty ja kehitys.

a) Mikä on valtio?

Tähän astisessa kuvauksessamme olemme tutustuneet ihmisten yhteiselämän muotoihin, joita olemme kutsuneet sukuyhteiskunniksi sekä nyt viimeisissä luvuissa sukuyhteiskunnan korkeimman muodon heimojärjestelmän särkymiseen ja valtioksi kehittymiseen, olemme jo ehtineet tutustumaan alkuperäiseen patriarkaliseen valtioonkin. Olemme näin havainneet, että "valtio ei ole siis ollut ijankaikkinen. Yhteiskuntia on ollut olemassa, joilla ei valtiosta ja valtiovallasta ole ollut aavistustakaan, Taloudellisen kehityksen määrättyllä asteella, joka välttämättömästi sai aikaan yhteiskunnan jakautumisen luokkiin, kävi tämän **jakautumisen** kautta valtio välttämättömyydeksi."

"Sukujärjestys oli aikansa elänyt. Sen oli särkenyt työjako sekä sen tulos: yhteiskunnan jakautuminen luokkiin. Sen tilan korvasi valtio." — Engels, "Perheen, Yksityisomaisuuden ja Valtion Alkuperä."

"Yleensä jokainen valtiollinen järjestö on varsinaiselta olemukseltaan taloudellinen järjestö, se on, yhteisen taistelun järjestö, jossain määrin yhteisen — kollektivisen elämän turvaamiseksi. Valtio, valtakunta, erikoisesti on

luokkavaltaa edustava järjestö, laitos, merkiten se toisten luokkain valtaa toisten yli. (Bogd. — Sama teos.)

Vaikka valtio ulkonaisesti on kaikkien siinä elävien ihmisten yleinen elämänyhteyden edustaja, vaikka orjakin kuuluu sen puitteisiin, elää ja raataa sen oleellisena osana, kaikista valtiollisista oikeuksista ja vapauksista osattomana sen "jäsenenä", vaikka valtio siis on siinä elävien ihmisten yhteiskunta, niin se erikoisesti on sellainen ihmisten yhteiselämän muoto, yhteiskunta, joka edustaa taloudellisesti hallitsevain luokkain valtaa suurten niiden sorron ja riistonalaisten luokkain yli.

"Valtio ei siis suinkaan ole yhteiskunnan ulkopuolelta pakotettu mahti; yhtä vähän se on "siveellisen aatoksen todellisuus", "ymmärryksen kuva ja todellisuus", kuten Hegel väittää. Se on pikemmin määrätyllä kehitystasolla olevan yhteiskunnan tuote; se on tunnustus siitä, että tämä yhteiskunta on kehittynyt ratkaisemattomasti ristiriitaan itsensä kanssa, jakautunut sovitamattomiin vastakohtiin, joita poistamaan se ei pysty. Mutta että nämä vastakohdat, taloudellisella eduiltaan vastakkaiset luokat, eivät tuloksettomassa taistelussa kulluttaisi loppuun itseään ja yhteiskuntaa, on käynyt välttämättömäksi näköään yhteiskunnan yläpuolella oleva mahti, jonka tulee yhteentörmäyksen tukahuttaa, pidättää ne "järjestyksen" rajoissa; ja tämä yhteiskunnasta johtunut mahti, joka on asettunut sen yläpuolelle ja yhä enemmän siitä vierähtänyt, on valtio.

"Kun valtio on syntynyt luokkavastakohtien kurisapitämisen tarpeesta ja kun se samalla on syntynyt keskellä näiden luokkien ristiriitaa, niin se säännöllisesti on mahtavimman, taloudellisesti vallitsevan luokan valtio, josta luokasta sen kautta tulee myös politisesti vallitseva luokka ja se siten saapi uusia keinoja sorretun luokan painamiseksi ja riistämiseksi. (Engels, "Perheen Yksin ja Valtion Alkuperä, sivu 193.)

Ja mikäli valtiota hallitseva luokka on jakautunut keskuudessaan omaisuuteen, syntyperään, virka-asemaan yms. nähden eriarvoisiin ryhmiin, taloudellisiin ja valtiollisiin jaostoihin, ei se myöskään voi valtion asioita johtaa ja vallita, ei se siinä voi määrätä ja tahtoaan toteuttaa yhtenä yhtenäisenä kokonaisuutena (luokka-massana), vaan tekee se niin eriarvoisina ryhminä, joiden mahdollisuus ja oikeus valtion asioiden johtoon ja valtion edukseen käyttäminen sangen suurestikin vaihtelee, joilla ryhmillä toisinaan ollen kaikki valta siihen, toisilla hallitsevan luokan ryhmillä tuskin mitään oikeuksia. Tämä hallitsevan luokan taloudellinen ja valtiollinen eriarvoisuus keskuudessaan ja siitä johtuneet sen keskinäiset riidat ja taistelut (riistäjien perheriidat saaliin jaosta), ovat sangen suuressa määrässä estäneet sorronalaisia luokkia, orjia, maaorjia ja nykyään vielä palkkatyöläisiäkin näkemästä valtion todellista luokkaluonnetta ja luokkamerkitystä.

“Useimmissa historiallisissa valtioissa sitäpaitsi jaotellaan valtion kansalaisille myönnettyt oikeudet omaisuuksien mukaan ja siten suorastaan ilmaistaan, että valtio on omistavien luokkien järjestö ei-omistavia vastaan. Niinpä jo Atenan ja Roman omaisuusluokitteluisa. Samoin keskiaikaisessa feodalivaltiossa, missä politinen valta-asema jakautui maaomaisuuden mukaan. Samoin nykyisen eduskunnallisen valtion vaalisensuksissa. Tämä omistuserotuksen politillinen tunnustus ei kuitenkaan suinkaan ole oleellista laatua. Päinvastoin se osoittaa valtiokehityksen alhaista astetta. Korkein valtiomuoto, demokratinen tasavalta, joka nykyisissä yhteiskuntasuhteissamme käy yhä enemmän väistämättömäksi välttämättömydeksi ja joka on se valtiomuoto, missä viimeinen ratkaiseva taistelu köyhälistön ja porvariston välillä yksinomaan voidaan suorittaa — demokratinen tasavalta

ei virallisesti tiedä enää mitään omaisuuseroavaisuuksista.” (Engelsin sama teos, siv. 196.)

Valtiota tarvitsevat hallitsevat luokat heidän etujaan ja taloudellista toimintaa, heidän riistoaan ja rikkauksiaan suojelemaan.

“Vaihdon kasvamisessa ilmenevä yhteiskunnallisen jaollisen työn kehitys synnytti tarpeen taloudelliselle liitoutumiselle vaihtosuhteiden suojelemista ja helpottamista varten: yhteisten rahain ja tavaramittain käytäntöönotto, liikkeiden ja markkinoiden sotalaitoksellinen suojeleminen, huolenpito velkain maksamisesta, ulkomailla asuvain kauppiaiden hengen ja omaisuuden puolustaminen ym. (Boyd. — Tal. Oppikirja.) “Tarpeetonta kai on huomauttaa, että kaikki nämä olivat kysymyksiä, jotka sellaisenaan eivät kuuluneet orjien etuihin, vaihtokin ylellisyystavarain vaihtona etupäässä ja tulolähteenä palvelen vapaita eikä orjia, ollen sellaisena ensitilassa ja vallitsevasti siis ylimysluokan asia, eli etukysymys, siis myös kaikki sitä koskevat eri seikatkin, kuten rahan käytäntöönotto, mittain järjestely ja vaihdon suojeleminen, joka useissa tapauksissa oli tarpeen juuri karanteita orjia vastaan ym.

“Se suuri merkitys, joka sodilla oli orjien ja uusien alueiden hankkimiskeinona, vaati yhteiskunnalta lujaa ja laajaa sotilaallista järjestäytymistä”; vaati ennen kaikkea, että tämä sotilasjärjestelmä joutui sukujen jäsenistön vallan ulkopuolelle, ylimystön kontrollin alaiseksi ja tulemme jälkeinpäin näkemään, että tämä saavutetaan sillä, että määrätään heimot hävittämään kukin heimolinnansa ja kulettamaan aseensa heimojen ja sukujen asesäiliöistä siihen keskuspaikkaan, jossa ylimykset asuvat ja myös sen linnotusta rakentamaan. (Sama teos.)

“Vanhan ajan yhteiskunnan jyrkkä kahteen luokkaan sortajiin ja sorronalaisiin — jakautuminen, joista jälkimäinen oli monta vertaa edellistä suurilukuisempi,

ja edelleen tuon edellisen luokan jakautuminen useampiin eri ryhmiin keskenään ristiriitaisine etuineen, myös toiselta puolen synnytti keskitetyn sotilasvallan tarpeellisuuden. Kaikki nämä tarpeet tyydytti vanhanajan valtio.” (Sama teos.)

Ja lopuksi Engelsin mukaan valtiota tarvittiin laitokseksi—

“Joka olisi varmentanut yksityisten vasta kerätyt rikkaudet sukujärjestyksen kommunistisia, muinaisuudesta perittyjä tapoja vastaan, joka olisi pyhittänyt ennen niin halveksitun yksityisen omaisuuden ja julistanut tämän pyhittämisen kaiken inhimillisen yhteiskunnan korkeimmaksi tarkotukseksi ja joka sitäpaitsi myös olisi varustanut yhteiskunnan yleisen tunnustuksen leimalla uudet, toinen toistaan seuraavat omaisuuden hankkimismuodot, siis rikkauden alati nopeamman lisääntymisen muodot; (tarvittiin) laitosta, joka olisi ikuistuttanut yhteiskunnan vasta-alkaneen luokkajaon ja sitäpaitsi omistavien luokkien riistämisoikeuden ei-omistavien suhteen ja edellisten herruuden jälkimäisten yli.

“Ja tämä laitos syntyi. **Valtio** keksittiin.” — (Perh., Yks. om. ja Valtion Alkuperä, siv. 112.)

b) Kreikkalaisen (Atenan) valtion kehitysasteet ja yleinen muoto.

Sitä ensimmäistä perusteellisempaa muutosta valtiojärjestelmän rakentumiseksi, joka Atenalaisessa yhteiskunnassa tapahtui (noin 700 seuduilla e. Kr.) tarunomaisesti kutsutaan Theseuksen toimittamaksi, kreikkalaisen historioitsijan Thucudiksen mukaan Kekropsin ajasta Theseukseen asti, jolloin basileus ja myöhemmin hänen seuraajansa arkon, kreikkalaisten muinaistaruissa esiintyy tavallista huomattavampana henkilönä, heidän yhteiskuntansa kuitenkin vielä ollen puhdas heimoliittokun-

ta, (atenalaisilla basileia), heimot ja fratrit sellaisinaan toistensa liitossa, asuen Attikassa kahdessatoista ("kaupungissa", fratreja oli myös 12, kuten muistettanee, kaupunkien kehittyminen voidaan alkaa siten, että kunkin fratrin muodostavat suvut yhteisesti sellaisen muodostivat), jokaisella ollen oma linnotuksensa, neuvostohuoneensa, neuvostonsa ja heimobasileuksensa. Vaikka seuraavia muutoksia tässä järjestelmässä kutsutaan Theseuksen toimeenpanemiksi, tosiperäisempää kuitenkin on otaksua ne hänen ja seuraavien arkonien aikana atenalaiisten neuvosten toimeenpanemiksi.

I. 1. Ensinnäkin, atenalaiset jaoteltiin nyt kolmeen varsinaiseen kansalaisluokkaan: "jalosukuiset" (eupatridee), "maanviljelijät" (geomori) ja "käsityöläiset" (demiurgi.) Tämä jakautuminen vastasi kirjaimelleen sitä jakoa, joka taloudellinen elämä oli atenalaiisten heimojen keskuudessa synnyttänyt, paitsi että siinä orjia ei erikoisena luokkana ollenkaan mainita, siihen ollen syynä se, että orjat eivät enään olleet kansalaisia, suvuissa tapahtunut perusluokkajako: hallitseviin ja hallittaviin ei tarviten koskaan mitään virallista vahvistusta, se syntyy ollen voimassa ilman sellaistaakin.

Jalosukuiset tässä virallisessa järjestelyssä ovat sukujen varakkaimmat, niiden vanhimmat ja päälliköt, heimo- ja yleisneuvostojen jäsenet, jotka olivat nämä virat vallanneet itselleen ryhmätuoikeudekseen. Ja niin tässä ensimmäisessä virallisessa järjestelyssäkin kaikki päävirat määrätään heille, sekä sivilihallinnossa että papis-
tossa. Se etuoikeus, jonka taloudellinen kehitys oli heille synnyttänyt, tuli nyt heille vartavasten vahvistetuksi. Näin heidän ryhmätunsa, rikkautensa ja vaikutusvaltansa tuli yhdistetyksi yhtenäiseksi valtiovoimaksi, ikäänkuin valtioksi syntyvän valtion sisällä. Suku oli saanut virallisen ilmotuksen, että sillä ei enään ole mitään teke-

mistä näiden ylempien virkailijain valinnassa ja kontrollissa. Suku tässä suhteessa oli lakannut olemasta.

Maanviljelijäin järjestäminen toiseksi kansalaisluokaksi myös vain täten tunnusti sen tosiseikan, että maataloutta hoitamaan olivat jääneet sukujen talouskuntain (perheiden) ne vapaat, jotka eivät olleet voineet vallata sukujen yleisiä toimia käsiinsä ja jotka muutenkin olivat varallisuudessa jääneet näitä suurylimyksiä köyhemmiksi. Mutta hekin olivat sukujen kantaylimystöä, vapaita maan ja orjien omistajia, vaikka usein velkataakkain alla, jotka uhkasivat heitä itseään orjuudella. He muodostivat atenaisten suuren varsinaisen kansalaisjoukon, äänestäjämässan, joka agoran kautta toi tahtoaan ja mielipidettään julki. He äänestivät luokk-asemansa perusteella, kuuluivat mihin sukuun tahansa, suvut eivät enään äänestäneet. Suku oli tässäkin suhteessa lakannut olemasta.

Kolmannen luokan muodostivat käsityöläiset, keistä ne olivat muodostuneet olemme jo edellä tutustuneet. He eivät olleet orjia, toisten omaisuutta (kuten karja esim.) ja siksi heidät oli otettu kansalaisten joukkoon erikoisena luokkana. Myös heillä oli joitakin heidän turvallisuuttaan, elinkeinon harjottamistaan ym. suojelevia oikeuksia ja vapauksia, mutta verrattain kauan kesti ennenkuin he saivat Atenan valtiolliset kansalaisoikeudet, saivat alkaa ottaa äänestyksiin osaa ja tulla virkoihin valituiksi.

2. Toinen, Theseuksen toimeenpanemaksi otaksuttu muutos, johon nähden nimenomaan hänen kerrotaan esiintyneen johtavana tekijänä, oli heimojen itsenäisyyden hävittäminen ja niiden yhdistäminen yhdeksi yhtenäiseksi Atenan kansaksi, jolloin niiden välinen entinen liitto, so-nimuksineen kuoli. Theseuksen mainitaan kehoittaneen kutakin heimoa hävittämään oman heimokokouksensa (agoransa), heimolinnotuksensa ja heimoneuvostonsa, neuvoshuoneineen, tuomiolaitoksineen, heimopäällikköineen ym. ja sensijaan tulemaan suoraaniseen yhteyteen

Atenan kaupungissa olevaan yleiseen heimoneuvostoon, tyytymään Atenassa olevaan yhtein linnotukseen ja neuvostaloon ja yhtein yhtenäiseen tuomioistuimeen. Tämä muutos näin toimitettuna on vain sen kehityksen virallista vahvistamista, joka vähitellen oli jo siirtänyt yhteiselämän vallitsevan painopisteen Atenaan. Sinne olivat nim. vähitellen sukujen ja heimojen johtajat, rikkaimmat ylimykset siirtyneet. Siellä he olivat liittoneuvoskunnan jäsenenä kaikkien sen yleisten asioiden varsinaisia hallitsijoita. Siellä ne niitä luokkayhteisesti jo edukseen hoitivat. Tarpeetonta oli, että he myöskin kävivät heimojen neuvostoissa samoja asioita valvomassa ja johtamassa. Sellainen olisi kaikenlisäksi ollut entisen heimoitsenäisyyden julkista tunnustamista. Se hävitetään ja sen mukana heimoitsenäisyyden puollustusvoiman edustajakin, heimolinnotus, joka osottaa, kuin vähän aseellisella voimalla ja sen laitoksilla on merkitystä silloin kun taloudellinen perustus niiden alla on sortunut. Heimo oli lakannut olemasta minään erikoisena ja omintakeisena tekijänä. Atenalaiset lakkasivat olemasta "Atenalaiset heimot", täst'edes ne ovat Atenan kansa.

3. Heimojen sotapäällikön (basileuksen) toimi oli kuollut heimon muiden erikoisten laitosten mukana. Mutta niin käy koko liittokunnan ylimmälle sotapäällikölle (basileukselle), hänenkään toimensa ei saa jäädä koskemattomaksi, se ollen liiaksi selvä heimoliiton tunnusmerkki ja sitäpaitsi osaksi sitä yhteiskunnallista kehitystä vastaan, joka atenalaisien keskuudessa tapahtui. Sukujen ja heimojen vanhinten ja päälliköiden noustessa Atenan perinnölliseksi ylimystöksi ja varakkaimmaksi luokaksi, nousi basileus tietenkin niiden mukana, mutta vain niiden mukana ja sulautuen niihin. Jo 776 e. Kr. tämä virka lakkautetaan ja sen tilalle perustetaan arkontin (archon, johtaja):toimi. Vuonna 1711 sitten arkontin virkakausi supistetaan kymmeneen vuoteen ja arkoniksi valitaan

siihen "arvokkain". Vuonna 683 virka-aikaa vieläkin supistetaan, se rajotetaan nyt yhteen vuoteen ja arkontien lukumäärä lisätään yhdeksäksi, jakaen niiden kesken arkontille sillä välin kehittyneet lukuisat toimet. Kun heidän toimistaan näkyy, mikä on ollut arkontin tehtävänä jo tätä ennen, luettelemme ne tässä kaikin; ne olivat: Archon Eponymys, jonka nimestä vuoden nimi kulloinkin johdettiin ja joka tavallisesti kutsuttiin vain Arkontiksi; Archon Basileus, taikka vain Basileus ja Polemarch, sekä kuusi Tesmothetee- (lainantoja) nimeä kantavaa tuomaria. Ensimmäinen heistä Arkonti, ratkasi kaikki riitaisuudet koskeva suku, fratri ja perhesuhteita ja oli hän orpojen ja leskien laillinen suojelija; toinen Basileus, oli tuomarina uskonnollisissa rikoksissa ja murhasyytöksissä; ja Polemarch oli sotajoukkojen ylijohtaja sekä tuomarina kansalaisten ja ei-kansalaisten välisissä asioissa.

Tämä alkuperäisen basileus-toimen näin kehittäminen ja jakaminen oli käynyt välttämättömäksi sen tähden, että kuta enemmän luokkajako vakiintui ja luokkavastakohdat kärjistyivät, sitä enemmän antoivat luokkaristiriidat tehtävää niille entisille suku- ja heimovirkailijoille, jotka vallitseva luokka valtasi omia etujaan palvelemaan, alkaen niitä käyttää omien tarkotusperiensä läpiajamiseen. Niin kauan kuin sotalaitos oli perustunut sukujärjestelmälle, olivat suvut kukin omana ryhmänä omien päälliköidensä johdolla ottaneet sotatoimiin osaa. Ensimmäinen askel tämän sukutahtoisen järjestelmän murta- miseksi oli heimolinnojen ja asevarastojen hävittäminen johon jo olemme tutustuneet. Toinen oli juuri selostettu päällikkötoimen eristäminen suvuista ja erityisen sotapäällikkötoimen muodostaminen. Tämä muutos toimitetaan siten, että ylimmän sotapäällikön, basileuksen, toimi jaetaan, ja lisäksi hänen alaisikseen perustetaan maa- ja meriväen ylipäällikköjen sekä kaikenlaisten muiden alempien sotapäälliköiden vakinaiset virat.

Toinen ala, jolla entisellä heimopäälliköllä, basileuksella oli alkanut olla yhä enemmän ja enemmän tehtävää oli kaikenlaisissa riita-asioissa, rikoksissa y. m. s. yleisenä syyttäjänä ja tuomarinakin esiintyminen. Kun sukujen omaisuus oli kehittynyt sen järjestäjien yksityiseksi perheomaisuudeksi, ei omaisuuden kehitys päättynyt tähän, vaan alkoi sen keskittyminen niiden perheiden käsiin, joilla oli suurimmat mahdollisuudet vallata toisten perheiden omaisuudet haltuunsa. Tässä omaisuuksien keskinäisessä taistelussa varsinkin juuri ne ylimysperheet, jotka alkoivat harjoittaa koronkiskomista ja kauppaa esiintyvät toisia omaisuuksien omistajia, varsinkin maanviljelystä harjoittavia kansalaisia kohtaan tuhoavasti. Verojen kasvaessa, alituisten sotien rasisusten lisääntyessä ynnä useista muista syistä, nämä jälkimäiset yhä enemmän velkaantuvat, joutuvat panemaan perheluksensa kiinnitykseen ja menettävät ne koronkiskureille, kun eivät kykene velkaansa maksamaan. "Kaikkiällä atenalaisten alueilla **seisovat kiinnityspylväät osottamassa**, että omistavaksi luokaksi noussut sukujen järjestäjäluokka ryöstää ja raatelee itseään." Heimopäällikön tehtävistä syyttäjän ja tuomarin toimi erotetaan nyt erityisten virkailijain toiminnaksi. Perustetaan erilaisten tuomarien virat.

On myös itsestään selvä asia, että mikäli sukujen yleinen jäsenistö oli painunut orjuuteen ja yleensä orjien lukumäärä kasvanut moninkertaiseksi, niin niiden "rikoksien" johdosta, joita nämä kapinallisina koko uutta järjestelmää vastaan tekivät, milloin vallitsevan luokan jäsenten henkeä tai ruumista vastaan, milloin niiden valtaamaa ennen yhteistä omaisuutta vastaan sitä "varastaen," "ryöstäen" tai hävittäen, sikäli vallitseva luokka oli alkanut käyttää sukujärjestelmän yhteisiä laitoksia ja toimitsijoita, varsinkin sotapäällikköä, tuomaria ja pap-

pia heitä vastaan ja niin kaikki tämä alkuperäisesti oli ollut syynä siihen että nämä toimet kehittyivät yhä tärkeimmiksi ja niiden täyttäjiä lisättiin.

4. Näihin aikoihin alkaa myös jo lain kirjoittaminen ja siis varsinainen lainsäädäntö, v. 624 Drakonin aikana tapahtuneen ensim. niiden varsinaiseksi lakikokoelmaksi kokoomisen kautta, tämä Drakonin lakikokoelma ollen kuulu ankaroista velka-laeistaan, osottaen siten, kuinka juuri ennen kaikkea ylimystön rikkain osa oli päässyt nyt kehittyvässä valtioyhteiskunnassa vallitsemaan.

II. Kaikki ne muutokset, mitkä edellisessä on selostettu ja joista kaksi ensimmäistä mainittu Theseuksen toimeenpanemiksi, eivät kuitenkaan sellaisenaan jääneet Atenan valtiojärjestykseen, vaan joko kuolivat tai kehittyivät edelleen. Seuraava sarja perinpohjasempia virallisia muutoksia tapahtui Atenan valtiomuodossa, jota se nyt jo suureksi osaksi on, Solonin ollessa arkontina, noin 594 e. Kr.

5. Hänen aikoinaan oli perustettu jo erityinen oikeusistuin, areiopagi, joka tuomitsi kaikissa rikosasioissa ja oli tapojen ylimpänä valvojana. Sen jäseniä ei valittu, vaan siihen joutuivat automaattisesti entiset arkonit oltuaan vuoden arkontina.

6. Ja suunnilleen niihin aikoihin ilmenee ensi kertaa myös jo ihmisten jakaminen asuntopaikkansa mukaisesti yhteiskunnallisiin ryhmiin, kun joitakin aikoja ennen Solonia Atenan alue jaetaan 48 naukrariaan, eli sotaväenotto-piiriin. Tällaisia naukrarioita tuli 12 kunkin heimon alueelle. Sensijaan, että ennen sotaväkeen oli menty suvuttain, fratrirtain ja heimottain, nyt tämän uuden järjestelmän mukaan, kunkin naukrarian täytyy lähettää vissi määrä miehiä maa- ja meriväkeen, sekä lisäksi vielä varustaa yksi sotalaiva ja kaksi ratsumiestä. Verot alettiin nyt myös kantaa naukrarioittain, sensijaan kuin en-

nen sukujärjestelmän mukaisesti suvuttain, fratrittain ja heimottain. Tämän muutoksen oli tehnyt välttämättö mäksi kaksi seikkaa, ensinnäkin luokkajako senkautta, että vallitseva luokka halusi kehittää sotalaitoksen suvuista riippumattomaksi ja toiseksi se seikka, että sikäli kun vallitsevankin luokan keskuudessa omaisuuksien keskittyessä sukujen vapaatkin joutuivat jättämään entisen sukujensa asuma-alueet, ne kuten jo sitä ennen orjiksi painuneet sukujen jäsenten enemmistö, joutuivat heite-tyksi sikin sokin koko Atenan alueella, jopa sen ulkopuo-
lellakin, eri sukujen ja heimojen jäseniä asuen nyt se-
kasin kaikkialla, niin hyvin itse keskuskaupungissa Ate-
nassa, kuin muissakin kaupungeissa ja maaseudulla. Su-
kujärjestelmän perusteella kävi näin ollen mahdottomaksi
toimia kun suku oli hajaantunut ympäri koko aluetta,
vieraille maillekin ja niin täytyi ruveta toimimaan paik-
lisen yhdessä asumisen perusteella, katsomatta siihen,
mitä sukua kukin oli. Paikallinen yhdessä toimiminen oli
varsinkin juuri ylimystölle välttämätöntä, sillä ne juuri
olivat ennen muita eristyneet suvuistaan siellä asumaan,
missä saattoivat paremmin sekä vallita niiden yhteistoi-
mintaa, että linnotusta, asevarastoja ja rikkauksia, sekä
sen yhteydessä kauppaa — nim. kaupunkeihin, ennen-
kaikkea Atenaan.

7. Kun Solon vuonna 594 tuli arkoniksi oli vallitse-
van luokan keskuudessa vallan ja omaisuuden keskitty-
minen kehittynyt jo niin pitkälle, että paljon Atenan kan-
salaisiakin, siis itse vallitsevan luokan jäseniä oli joutu-
nut veloista orjuuteen. Edustaen vallitsevan luokan köy-
hempää osaa (kuitenkaan ei orjia, jotka nyt muodostivat
Atenassa valtavan enemmistön) Solon joka kuitenkin
ei voinut enää turvautua sukujärjestelmään sen oikeuk-
sien puolustamiseksi, täytyi siinä turvautua syntyvään
valtioon, sillä sukujärjestelmä oli edustanut yhteisomis-
tusta ja kaikkien tasa-arvoisuutta, sen sijaan vallitsevan

luokan jäsenet, olkoot sitten olleet rikkaita tai köyhiä, aina kuitenkin olivat sen jäseniä, vapaita kansalaisia, hallitsijoita ja omistajia, se on, orjatyön kustannuksella suuremmassa eli pienemmässä määrässä eläjiä. Siksipä samassa kun Solonin aikana me näemme vallitsevan luokan alempien kerrosten kukistavan koronkiskuriylimysten yksinvallan julistamalla velat mitättömiksi ja laittomiksi sellaiset velat, joiden kautta velallisen persona voitiin pantata, sekä asettamalla korkein määrä, mitä kukaan yksityinen saattoi maata omistaa, jouduttiin kuitenkin edelleen kehittämään valtiolaitoksia ja tietysti siihen suuntaan, että ne yhä paremmin vastasivat vallitsevan luokan yhteisiä ja erityisesti aina sen voimakkaimman osan etuja.

Kaikki vapaat kansalaiset **jaetaan nyt uudelleen luokkiin**, mutta ei enää niiden toiminnan perusteella kuten Theseuksen aikana, vaan nyt niiden omistaman maanomaisuuden ja sen tuottavaisuuden pohjalla. Luokkia tuli tässä jaossa neljä, joutuen ensimmäiseen ne, joiden vuotuinen sato oli 500 medimniä (1 medimni noin 41 litraa), toiseen 300:n, kolmanteen 150:n medimnin tuloilla olevat ja neljänteen ne, joiden tuotanto oli vähemmän tai joilla ei ollut maatilusta ollenkaan, kuten jo oli asian laita suurimpaan osaan kaupunkien käsityöläis-kansalaisiin **nähdén**, saattaen silti useat heistä muissa suhteissa olla sangenkin varakkaita.

Korkeimmat virat täytettiin tämän lain mukaan vain ylimmän luokan jäsenillä, ja alimpiin saattoivat tulla valittua kolmen ensimmäisen, mutta ei enää neljännen luokan jäsenet. Neljännen luokan jäsenillä oli vain oikeus ottaa osaa kansan (kansalaisten) kokoukseen, siellä puhua ja äänestää, mutta kun nyt kaikki virkailijat valittiin tässä kokouksessa, kaikki lait siinä säädettiin ja päätettiin kaikista tärkeistä asioista, kun virkailijat olivat sille tilivelvolliset ja neljäs luokka siinä oli enemmistönä, niin

oli "kansalla" siis hallituksessa ratkaseva valta, vaikkakin kaikki virat olivatkin edelleenkin monopoliseeratut vallitsevan luokan harvaliston käsiin.

Varsinaisella työvoimalla, joiden työllä koko tämä järjestelmä tuotannollisesti lepäsi, ei ollut paremmin edustusta viroissa kuin "kansan" kokouksessakaan.

8. Nämä neljä luokkaa asetetaan nyt myös valtion sotilasjärjestelmän perustaksi, joten nyt siinäkin suhteessa hävitetään viimeisetkin jätteet vanhasta sukujärjestelmällisestä tasa-arvoisuudesta ja tasaväkisyydestä. Kaksi ensimmäistä luokkaa tuli asettaa ratsuväen, kolmas palveli raskas-aseisena jalkaväkenä ja neljäs keveänä, pantsari-suojattomana jalkaväkenä tai laivastossa. Tässäkin taattiin siis premmat aseet ja sotalaitokset luokalle, jolla oli suurimmat luokkaedut puolustettavanaan. Orjat eivät kelvanneet sotaväkeen ollenkaan, sensijaan muodostuivat valtion poliisijoukot, ratsas- ja jalkapoliisit orjista, kansalainen kun ei mielellään vielä alentunut niin häpeälliseen toimeen kuin toisen kansalaisen vangitsemiseen, jote nämä polisin toimet jätettiin halveksituille orjille.

Kun edellisessä valtiollisten oikeuksien jako Atenan vallitsevan luokan keskuudessa on järjestetty omaisuusperusteille ja se voi synnyttää sen harhakäsitteen, että omaisuus olisi ja yksityisomistus varsinkin olisi valtion perustana, eikä yhteiskunnassa tapahtunut työjako sen jäsenten tuotannollisissa toimissa ja sen perusteella sitten syntynyt luokkakajako, niin olkoon tässä uudelleen mainittu, että omaisuus oli vain se peruste, jolla hallitsevan luokan jäsenet keskenään vallan käyttämisen jakoivat ja järjestivät.

"Tässä siis kokonaan uusi tekijä tuotiin yhteiskuntajärjestykseen: yksityisomaisuus. Valtion kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet punnittiin aina heidän maaomaisuutensa mukaan ja sikäli kuin varallisuusluokat vaikutusvaltaa voittivat, sikäli vanhat veriheimolaisryh-

mät sysättiin syrjään; sukujärjestys oli kärsinyt uuden tappion.”

“Politillisten oikeuksien punnitseminen omaisuuden mukaan ei kuitenkaan ollut mikään sellainen järjestys, jota vailla ollen valtio ei voi pysyä voimassa. Niin suurta osaa kuin se onkin valtioiden yhteiskuntajärjestyksen historiassa näytellyt, eivät kuitenkaan sangen useat valtiot, eivätkä juuri täydellisemmin kehittyneet ole sitä tarvinneet. Atenassakin se näytti häviävää osaa. Aristideen ajoista alkaen kaikki virat tulivat jokaisen kansalaisen ulottuville.” — (Engels “Perheen, Yksityisomaisuuden ja Valtion Alkuperässä,” sivulla 122.)

9. Neuvoston jäsenten lukumäärä kohotettiin nyt neljään sataan, sata kustakin heimosta, heimo näin vielä viimeisen kerran ollen yhteiskunnallisten laitosten perusteena. Neuvoston valtaa supistetaan lisäämällä valtaa kansankokoukselle (agoralle) ja edellä mainittu ylin tuomioistuin, (areiopagikin) sitä toiselta puolen on vähentänyt.

Ennen Solonin aikaa oli voinut päästä yhteiskunnallisista oikeuksista osalliseksi **vain** suvun, Fratrin, heimon kautta, joihin oli täytynyt syntyä taikka tulla erikoisesti omaksutuksi. Nyt aletaan tunnustaa kansalaisiksi jo niitäkin, jotka alkuperäisesti eivät kuulunut atenalaisiin sukuihin, mutta vain sikäli, kuin ne eivät ole orjia, vaan ovat nyt omistavan luokan jäseniä, ne voivat ottaa osaa kansankokouksiin, mutta ei tulla valittua mihinkään virkoihin, eivätkä myös ottaa atenalaiusten uskonnollisiin juhliin yms., jotka vielä suoritetaan sukujärjestelmän tarditsionien mukaisesti.

III. Vihdoin sukujärjestelmä perinpohjin hävitetään kaikissa laitoksissaan (fratri yksin jääden enään täydelliseksi kehittyneessä valtiossa erikoisten uskonnollisten menojen ylläpitäjänä vielä muodollisesti jällelle) ja suhteissaan. Naukraria-jakokin, joka vielä oli tun-

nustanut heimojärjestelmän ja senaattorien valinta heimottain, saavat astua syrjään laitosten ja järjestysten tieltä, missä ei heimolla ole enään mitään tekemistä. Tämä Atenan valtiomuodon lopullinen muodostuminen tapahtui v. 509 e. Kr. Kleistheneen ollessa arkontina ja kutsutaan sitä Kleistheneen valtiomuodoksi.

10. Silloin ensinnäkin uudessa vallitsevan luokan köyhempien kerrosten (demos) vallankumouksessa sukua ja myöhemmin syntyneitä rahaylimystöä (aristokratia) vastaan, naukraria-aluejako kehitettiin täydelliseksi.

a) Koko Attika jaettiin nyt sataan yhdyskuntapiiriin, nimeltä demoi, eli deme, joka suunnilleen vastaa amerikkalaista townshippiä, eli kyläkuntaa. Jokaisella demellä oli täydellinen itsehallintonsa, kaikki siinä asuvat kansalaiset, olkoot olleet mitä sukua tai heimoa tahansa, yhteisesti hoitaen ja valliten yhteiset asiansa, aivan kuin nykyään amerikkalaisessa townshippissä. Sitä varten demessä valittiin vissit virkamiehet, joita olivat demen esimies ja kirjuri (demarkos), demen rahastonhoitaja ja 30 tuomaria, dikastia. Demarkoksen tehtävänä oli pitää kansalaisluetteloa kaikista demessä asuvista kansalaisista, kutsua sen kokoukset koolle ja yleensä toimia sen esimiehenä. Jokainen kansalainen äänesti, maksoi veronsa ja suoritti kansalaisvelvollisuutensa demessä, eikä enää sukunsa kautta. Sotapalvelukseenkin jokainen kutsuttiin demesjaon perusteella, ollen sitä varten sen kirjoihin määrätyn aselajin miehenä merkittynä. Suku — fratri — ja heimojärjestelmä oli nyt kokonaan saanut joutua unholaan, paitsi joissakin, etupäässä uskonnollisissa asioissa, missä ne vielä kauan kummittelivat. Kaikki demen asiat ratkaistiin sen jäsenten kokouksissa.

b) Kymmenen demestä muodosti sitten laajemman valtiollisen aluepiirin, jota kutsuttiin phyleksi (paikalliseksi heimoksi), vastaten se amerikkalaista kauntia ja suomalaisia kihlakuntaa. Se valitsi 50 senattoria Atenan van-

hinten neuvostoon, joka nyt on jo varsinainen senati; edelleen, phylarkin komentamaan niitä piiristä koottua ratsuväkeä, taxiarkin piirin jalkaväen ylikomentajan ja ylisotapäällikön, joka komensi piirin kaikkea sotaväkeä. Se varusti viisi sotalaivaa miehistöineen päälliköineen ja sai se lääninimekseen jonkun attikalaisen sankarin nimen, joka samassa oli sen suojeluspyhimyksenäkin.

e) Kymmenen phyleä muodosti sitten Atenan valtion, jonka hallituslaitokset olivat: 500-miehininen senati, 9 arkonttia, joista yksi oli valtioasiain, toinen kirkollis- ja kolmas oikeusasiain ministeri, joihin olemme jo ennen tutustuneet, areiopagi, ylin tuomioistuin ja muut kaikenlaiset yleiset virkailijat, sekä kansankokous, jota nyt kutsutaan **eklesiaksi**.

Mitään kuningasta, presidenttiä tai muuta sellaista toimeenpanevan vallan ylintä edustajaa ei ollut, ellei joka päivä erikseen valittua senatin presidenttiä voida sellaisena pitää, jolla oli valtiorahaston ja linnotuksen avaimet ja joka toimi kansankokouksenkin puheenjohtajana.

* * *

Kun Atenalaisten heimojärjestelmä oli näin kehittynyt täydelliseksi valtiomuodoksi, oli sille samassa kehittynyt ominaiseksi se, että siitä oli tullut kaikkien vallitseviin luokkiin kuuluvain eri ryhmän, kansalaisten tasavaltainen, joten "luokkavastakohdat", jolle yhteiskunnalliset ja poliittiset laitokset perustuivat, ei ollut enään aatelin ja tavallisen kansan (kansalaisten) välistä, vaan **orjain ja vapaiden**, muukalaisten ja kansalaisten.

Kansalainen, olkoon köyhä tai rikas, vaikka niin köyhä, että ei omistanut mitään omaisuutta, eikä voinut mitään virkaa palkatta hoitaa, niin yhdentekevä, hänellä oli nyt kaikki kansalaisen valtiolliset oikeudet, hän saattoi tulla valittua mihin virkaan tahansa, virkoja lopulta arvalla täytettäen, hän saattoi ottaa osaa kaikkiin äänestyk-

siin, esittää kansankokouksissa mielipiteensä, sillä hän oli tasavallan kansalainen. Mutta, joka oli orja, muualta Atenaan karannut tai vapautettu orja, joka oli muukalainen, eikä ollut saanut Atenan kansalaisen oikeuksia, hän ei omannut mitään valtiollisia oikeuksia, valtio oli hänelle olemassa vain laitoksena, joka piti häntä kurissa ja sorron alaisuudessa. Naisella myöskään ei ollut kansalaisen oikeuksia, vaikka kuului vallitsevaan luokkaan.

Atenan valtio täydellisessä muodossaan kaikissa suhteissaan perustui yksin vain sille perusluokkajaoille, joka jakoi koko Vanhanajan maailman kahteen luokkaan, orjiin ja herroihin.

Atenassa valtio oli noin 90,000 vapaan kansalaisen, köyhän ja rikkaan, siihen luettuna vaimot ja lapset, orjuutuksen, sorron, kurissapidon ja riiston laitos, "väkivallan" organi — 365,000 orjaa sekä osaksi 45,000 muukalaisia ja vapautettua orjaakin vastaan.

* * *

Kun Atenan yhteiskunta alkaa sitten rappeutua, rikkaudet kasaantuvat erikoisen rahamiesluokaksi kehittyneen ryhmän käsiin, kansalaisten keskikerrokset köyhtyen ja menettäen itsenäisen taloudellisen toimeentulon välineet ja alkuperäinen sukusyntyinen suurylimystö kehittyy ylellisyydessä mässääväksi loiseläjäluokaksi, ei entien ylimysten keskinen tasavaltalainen hallitusmuoto voi enää järkkymättä pysyä pystyssä, vaan tuon tuostakin siinä tapahtuu mullistuksia, kunnes se vihdoin luhistuu kokoon vieraan valloittajan (Makedonian kuninkaan) kukistamana. Ne valtiomuutokset, joita Atenassa tällä rappeutumiskaudella tapahtui, olivat luonteeltaan valtiokaappauksia, jotka joko tavalla taikka toisella kansalaisten enemmistön (demoksen) suosion hankkinut vallantavottaja väkivoimaisesti toimeenpani. Noustuaan näin "perustuslakivastaisesti" valtaan sen anastaja joutui syrjäyt-

tämään Atenan valtiomuodon perinnäiset laitokset, halliten niiden asemasta itse suosikeineen. Tällaista hallitusta atenalaiset kutsuivat **tyranniaksi**, vaikka monessa tapauksessa, varsinkin demoksen valtaan nostama tyranni sitten hallitsi kansalaisten etua ja hyvinvointia paljon suuremmalla huolella valvoen ja kunnioittaen heidän vapautensa ja elinoikeuksiaan, kuin koskaan Atenan asianmukaisessa järjestyksessä valitut virkailijat ja laitokset. Aikansa hallittuaan tyranni tavallisesti sitten kukistettiin, sen tehden joko entisen hallitusmuodon palauttajat taikka uusi vallantavottaja. Atenassa ei kuten Roomassa tasavalta kehittänyt järjestettyä ja pysyvää yksinvaltaa, keisarikuntaa; vaan kuten edellä sanottu, kukisti sen lopulta ulkomainen vallottaja.

Muiden kreikkalaisten kansojen valtioista tämän lohkon neljännessä luvussa.

3. Roomalaisten heimojärjestelmän kehitys valtioksi,

a) Roomalainen sukuvalatinen heimojärjestelmä, sen rakenne ja laitokset.

Kun edellisessä, atenalaisen sukujärjestelmän rakenteen, särkymisen sekä Atenan valtion syntyminen kuvauksesta ovat jo käyneet selville näiden kehityksen ja rakenteen yksityiskohtaiset syyt ja kehityspiirteet, voimme nyt tyytyä vain vastaavien roomalaisten muotojen mainitsemiseen ja vertailemiseen, paitsi sellaisissa tapauksissa, joissa on jotakin erikoisesti uutta mainittavaa, joka jo edellisessä ei selvinnyt. Näin voimme menetellä sitä suuremmalla syyllä, kun näiden yhteiskuntarakenteiden muoto, kehitys ja muuttuminen roomalaisilla ollut pääpiirteisään melkein samallinen kuin muinaisilla atenalaisilla.

1) Roomalaisten vanhin yhteiskuntajärjestelmä, sukujärjestelmä oli täydellisessä muodossaan rakenteeltaan seuraavanlainen: pienin ja perusyhdytelämän varsinainen

yksikkö oli suku, gens, joka roomalaisilla, kuten atenalaisilla historiallisella ajalla jo oli jakaantunut talouskuntiin, perheisiin, joita roomalaiset kutsuivat orjan-(omistus)-kunniksi, familia, johtuen nimi sanasta familia-orja. Kymmenen sukua muodosti veljesliiton, curian, ja 10 curiaa heimon, tribuksen. Rooman kansa, Populus Romanus, muodostui kolmesta heimosta, joiden nimet olivat Ramnes, Tities ja Luceres näistä ensimmäinen heimo käsittäen 100 latinalaista sukua, toinen 100 etupäässä sabinialaista sukua ja kolmas 100 sukua, joista osa oli latinalaisia, osa etruskilaisia y. m. ja oli se muodostettu näiden eri kielisten sukujen pakollisen yhdistämisen kautta, kuten osaksi edellisetkin heimot. Roomalaisen heimoliiton yleinen järjestelmä käy paraiten selville seuraavasta kaavakuvioista:

Roomalaiset	{	Luceres-heimo: 10 curiassa, 10 sukua kussakin.
		Tities-heimo: 10 curiassa, 10 sukua kussakin.
		Ramnes-heimo: 10 curiassa, 10 sukua kussakin.
		Yhteensä kolme heimoa. 30 curiaa ja 300 sukua.

2) Roomalaisella suvulla oli kaikki samat yhteiset oikeudet ja velvollisuudet kuin atenalaisella, samoin curialla ja heimolla. Erityisesti voimakkaana vallitsee roomalaisessa sukujärjestelmässä vielä maiden yhteisomistus, joka ilmeni siinä, että paitsi perheiden yksityismaita, jokaisella suvulla ja heimolla oli vielä oma sukua ja heimomaansa, jota yksityiset perheet eivät voineet tällä aikakaudella vielä itselleen vallata, yksityisien maiden omistaminen oli alkanut vasta verrattain myöhään, eli noin 800 seuduilla e. Kr. s., jolloin tarun mukaan kerrotaan kullekin Rooman miehelle jaetuksi kaksi auran alaa (kaksi ja puoli eekkeriä) maata. Kullakin roomalaisella suvulla oli valitsemansa sukuvanhin ja sukupäällikkö sota-toiminnan johtoa varten.

3) Roomalainen kymmenen suvun veljesliitto, curia, oli kokolailla kiinteämpi liitto kuin atenalainen kolmen-

kymmenen suvun veljesliitto, patri sinä aikana, jolloin sitä tarkastuksemme kohtaa. Samaan curiaan kuuluvien sukujen jäseniä kutsuttiin curiales. Heillä oli yhteistä yhteiset jumalanpalvelukset ja pyhättö, jota kutsuttiin sacellum. Myös valitsivat he curiaansa varten yhteisen papin, curion, joka oli curian ylin toimitsija, sekä jonka tehtävänä oli curian yhteisten juhlien järjestäminen. Rooman kansan yleisissä kokouksissa roomalaiset äänestivät curioittain eli siten, että jokainen curia äänesti yhtenäisenä ryhmänä antaen esillä olevan asian puolesta tai sitä vastaan yhden äänen. Tämän tähden kutsutaankin roomalaisten sukujärjestelmän aikuista yleistä kansankokousta curioitten kokoukseksi, Comitia Curiata.

4. Seuraava järjestyksessä, roomalainen heimo, joka muodostui 10 suvusta ryhmittyneinä 10 curiaan, valitsi yhteistoimintaansa edustamaan yhden heimopäällikön, rex (atenalaisten phylobasileus, Astekien teuctli), joka toimi sotapäällikkönä ja heimon uskonnollisten menojen johtajana. Kun Rooman kansan kolme heimoa myöhemmin sulautuivat kiinteämmin toisiinsa, vähitellen heimopäälliköiden toimi käy vähemmän tärkeäksi ja lopulta kokonaan häviää.

Sitä paitsi oli jokaisella heimolla vanhinten neuvostonsa, joka epäilemättä muodostui siihen kuuluvien sukujen vanhimmista sekä heimokokous, johon saivat kaikki heimon jäsenet ottaa osaa.

5) Kolme heimoa muodosti Rooman kansan. Sillä oli yhteisiä laitoksia ja toimitsijoita: ensinnäkin, vanhinten neuvosto, senatus, (johtuu sanasta senex — vanha); kansankokous, Comitia Curiata, jonka nimen merkitykseen olemme jo edellä tutustuneet ja kansan ylin sotapäällikkö, ylin pappi ja tuomari, kaikki yhdessä persoonassa, rex.

I. Rooman senaatti muodostui tällä varhaisimmalla kehitystasellaan 300:sta jäsenestä, jotka edustivat yhtä useata sukua ja olivat valitut tähän toimeensa elinkaudukseen. Heitä kutsuttiin paitsi nimellä senatores, vanhimmat, myös patres, isät, ja heidän jälkefäisiään patriiseiksi, isien jälkeläiset. Niistä muodostuukin sitten perheineen Rooman ensimmäinen suurylimystö; sukujen muiden perheiden päät perheidensä jäsenten kanssa muodostaen Rooman kansan eli populuksen. Tähän myöhemmin sekaantuivat muukalaiset ja jälkeen tämän sukujärjestelmän vakiintumisen Rooman yhteyteen pakoitettujen heimojen suvut kokonaisuudessaan ja silloin aletaan heitä kutsua patriseista erotukseksi plebeijeiksi, plebikseksi, se on rahvaaksi. Senaatin ja, senten valitsemisen toimittivat joko suoranaisesti suvut taikka curiat, valiten ne kaikki kymmenen curian osalle tulevaa senaattoria. Myöhemmin heidät nimitti toimeensa ja vain kansan ylimmistä kerroksista erityiset ylimmät virkailijat, censorit tai konsulit, joihin aikanaan tutustumme.

Sukujärjestelmän aikuisella senaatilla oli valta panna alulle sekä sellaiset asiat, jotka se itse päättikin, kuin nekin, jotka oli alistettava kansankokouksen hyväksyttäväksi. Sen tehtävänä oli yleisen hyvän yleinen valvonta, ulkomaisten asiain hoito, verojen asettaminen ja sotavoi-
mien kutsuminen sekä tulojen ja menojen yleinen kontrolli. Uskonnollisissa asioissa sillä oli ylin valvontaoikeus, vaikka olikin erilaisia pappisryhmiä niiden toimitamista varten. Ylimmät yleiset virkailijan kuten rexinkin senaatti nimitti ja kansankokous valitsi.

II. Kansankokous, Comitia Curiata, hyväksyi tai hylkäsi ne asiat, mitä senaatin oli sen päätettäväksi annettava. Se myös hyväksyi tai hylkäsi kaikki lait ja valitsi kaikki ylimmät virkailijat sekä toimitti niiden erityisen virkaanasettamisen, jota kutsuttiin imperiumin, käsky-

vallan, antamiseksi. Kansankokouksella oli myös lopullinen päätösvalta rikosasioissa, jotka koskivat roomalaiseen sukujärjestelmään kuuluvan kansalaisen henkeä. Kansankokouksen kutsui kokoon alussa rex, ja myöhemmin konsulit.

III. Rooman kansan ylimmällä päälliköllä, rexillä, ei varsinaisesti ollut mitään hallintovaltaa, vaan oli hän ainoastaan ylin sotapäällikkö ja ylin pappi, pontifex Maximus, kuten yleensä sukujärjestelmässä. Hyvin pian tämä toimi muutetaan konsulin toimeksi, joita valitaan heti kaksi, myöhemmin useampiakin, kumpikin samalla valalla siten pitämään toisiaan tasapainossa. Ylimäisen papin toimi tällöin myös erotetaan konsulin tehtävistä ja annetaan se erityiselle toimitsijalle, rex sacrorumille. Vaikka rex ja myöhemmin tämän toimen edustajat, consulit, olivatkin kansankokouksen kokoonkutsujia, niin mitä senaatin kokoontumiseen tulee, oli jo varhain sen kokoonkutsuminen järjestetty senaatin puheenjohtajan, principes senatum, toimeksi, joka samassa myös toimi kaupungin ylimpänä valvojana, custos urbis. Myöhemmin tämän toimen täyttäjää aletaan kutsua kaupungin prefektiksi, praefectus urbi, ja vieläkin myöhemmällä kehitysasteella pretoriksi, jolloin siitä myös oli kehittynyt tuomiovirkailla osottaen näin, miten laitokset ja toimitsijat voivat muuttua toimintaansa nähden aivan toisenlaisiksi, kuin mitä alkuaan ovat olleet.

Kuten atenalaisessa, niin roomalaisessakin sukujärjestelmässä oli kaikki valta ja määrääminen lopullisesti ja pääasiallisesti aina suvulla, curialla ja heimolla, ja niin hallitseva luokka, joka sukujärjestelmän sisällä työnjaon perusteella oli alkanut syntyä, joutui Roomassakin ensin valtaamaan sukujärjestelmän laitokset ehdottomasti omiinsa ja sitten nämä laitokset murtamaan taikka muuttamaan sellaisiksi, kuin sen erikoiset luokkaedut vaativat.

b) Roomalaisen valtion synty ja kehitysasteet. . Valtiolaitokset.

Ensimmäinen askel sukujärjestelmän kehittymisessä valtioksi oli Roomassakin se, että kaikki sukujärjestelmän laitokset alkavat joutua vallitsevaksi luokaksi kohonneiden sukujen kaikenlaisten järjestäjien, erilaisten tehtävien, johtajien, perheiden päiden yms. käsiin ja kehittyivät vähitellen niitä pääasiassa tai yksinomaan edustamaan. Niin vähitellen käykin, että sukujen orjuuteen painunut yleinen jäsenistö sekä alussa sukuihin täysivaltaisina jäseninä otetut sotavangit, eivät enää voikaan ottaa osaa sukujen, heimojen tai kansankokouksiin, ne muuttuen sukujen vähemmistön jäsenten eli kansalaisten, vapaiden kokouksiksi. Tämän kautta ovat siis sekä kaikki toimitsijain vaalit että sodasta ja rauhasta päättäminen ym. asioiden keskustelu ja ratkaisu joutuneet sukujärjestelmällisissä laitoksissa vapaiden kansalaisten etuoikeuksiksi, orjilla ei niihin nähden ollen enää mitään sananvaltaa. Näin itse asiassa nämä laitokset jo olivat muuttuneet valtiolaitoksiksi, vaikka vielä säilyttivätkin alkuperäisen sukujärjestelmällisen muotonsa.

Sukujärjestelmän suljettuun luonteeseen sitäpaitsi jo oli kuulunut, että siinä ei voinut olla kellään vieraalla mitään sananvaltaa, vaan muukalaiselle ainoa tie siihen, olkoon ollut kuinka rikas tahansa, oli tulla hyväksytyksi jonkun suvun jäseneksi. Kun roomalaiset jatkuvasti sotien kautta ja muuten pakottivat naapuriheimoja yhtymään Roomaan tai sen vallan alle alistivat, lisääntyy siten niiden sukujen ja heimojen lukumäärä, jotka eivät omanneet mitään kansalaisoikeuksia alkuperäisessä roomalaisessa sukujärjestelmässä, jossa ei enää tasa-arvoiseen liittoon hyväksytty keitään lisää niihin 300:n sukuun, jotka sen muodostivat. Ne näiden vieraiden sukujen jäsenet, jotka eivät painuneet orjuuteen, niiden päälliköt ja sukuyliymykset, köyhemmät ja rikkaammat muodostivat sitten

Roomassa sen suuren kansanaineksen, jota kutsuttiin yhteisellä nimellä **plebeijit** tai plebis, joka nimitys myöhemmin tulee kaikkien niiden yhteiseksi nimeksi, jotka eivät voineet johtaa alkuperäänsä jostakin Rooman senaattorisista tai patrisin arvon saaneesta, joita kuten ennen selitetty kutsutaan **patriseiksi**. Sukujärjestelmän erinäiset laitokset eivät edusta näitä alkuperäisiä plebeijejä, vaan Rooman 300:n suvun vapaita kansalaisia, populusta patriseineen, joilla alkaa olla johtava valta kaikissa sen laitoksissa. Vapautettu orja, yksinäinen muukalainen ja sellainenkin henkilö, jonka joku roomalainen kansalainen oli ottanut suojeluksensa alaiseksi, mutta jota ei oltu julistettu suvun täysivaltaiseksi jäseneksi, klientti, ja jotka olivat muuten vapaita saattaen omistaa omaisuuttakin, kuuluivat myös kaikki plebeijien suureen joukkoon. Plebeiji saattoi omistaa kaikenlaista omaisuutta, harjoittaa kauppaa, vieläpä miespuolinen plebeiji ottaa aviokseen roomalaisen suvun jäsenen, mutta ehdolla, että hänen lapsensa silloin joutuivat siihen sukuun ja siten Rooman kansalaisiksi. Oikeusasioissa saattoi hän paitsi klienttejä, joita heidän suojelijansa edustivat, itse ajaa asiaansa ja niin lakien edessä esiintyä kansalaisen kanssa jotenkin tasa-arvoisena. Mutta politisia oikeuksia hänellä ei ollut ollenkaan. Klienteiksi, kutsuttiin niitä Rooman asukkaita, jotka eivät, kuten plebeijitkään omanneet kansalaisoikeuksia, eivät edes kaikki vapaiden siviilioikeuksiakaan ja olivat antautuneet kukin jonkun patrisin suojeluksen alaiseksi, tämä heitä oikeudessa puolustaa jne. Patrisien ja plebeijien välisissä taisteluissa asettuivat klientit usein edellisten puolelle.

I. Kuta enemmän plebeijien suurilukuinen luokka kasvoi, varsinkin sen varallisuus ja sen vaikutus Rooman taloudellisissa asioissa, sitä pelottavammasi voimaksi se kävi ja sitä välttämättömämmäksi Rooman 300:n suvun alkuperäiselle kansalaisluokalle — populukselle — myöntää plebeijeillekin kansalaisoikeudet. Kun plebis suurim-

maksi osaksi muodostui aineksista, jotka eivät olleet enää sukuihin jakautuneet, vaan sekasin satojen eri sukujen ja heimojen jäsenistä, niin kävi vaikeaksi sitä samalla tavalla liittää Rooman kansaan, kuin ennen oli tehty. Erityisesti nyt oli vielä kaiken lisäksi itse alkuperäisten kansalaistenkin keskuudessa tapahtunut jakautuminen varallisuuteen nähden eri kerroksiin ja niin kansalaistenkin keskuudessa oli syntynyt tarve jakaa kansa uudella tavalla. nim. nimenomaan politisiin luokkiin. Kaikille plebeijeille kansalaisoikeudet ja patriseille enemmän valtaa olivat ne kaksi päätekijää, jotka johtivat siihen, että Rooman vapaa väestö: kansalaiset ja ei-kansalaiset jaettiin Servius Tulliuksen aikana, noin 576—533 e. Kr. omaisuuden perusteella seuraavalla tavalla kuuteen luokkaan: I luokkaan tulivat 100,000 assin ja siitä ylöspäin omistajat, II:seen 75,000, III:een 50,000, IV:een 25,000 ja V:een 11,000 ja enemmän omistajat (1 assi noin 18 penniä).

Kuutenteen luokkaan tulivat ne, jotka omistivat omaisuutta alle 11,000 assin. He olivat sekä sotapalveluksesta että veroista vapaat, mutta heillä ei myöskään uudesti järjestetyssä kansankokouksessa ollut muuta kuin 1 yhteinen ääni.

Ensimmäisellä luokalla oli kansankokouksessa kaikkiaan 98 ääntä, toisella 22, kolmannella 20, neljännellä 22 ja viidennellä 30, siis viidellä alimmalla luokalla yhteensä 95 ääntä, kuudennen luokan yksi ääni lukuunotettuna. Tässä uudessa kansankokouksessa, jota kutsutaan **Comitia Centuriataksi**, eli sadannesten kokoukseksi, on siis ensimmäisellä luokalla ehdoton enemmistö.

Sen sijaan, että ennen tätä jakoa Rooman kansalaiset olivat sotapalveluksenkin suorittaneet jakautuneina heimoihin, curioihin ja sukuihin, nyt järjestetään sotatoiminta tämän uuden luokkajärjestelmän mukaisesti siten, että ensimmäinen luokka muodostaa nyt 18 senturiaa ratsuväkeä ja 80 jalkaväkeä, toinen 20 senturiaa jalkaväkeä ja 2 sen-

turiaa armeijan käsityöläisiä, kolmas 20 jalkaväkeä, neljäs samoin ja 2 senturiaa torvensoittajia ja viides 30 senturiaa, luultavastikin kevyttä jalkaväkeä. Nyt myös kullekin luokalle kansankokouksessa annetaan yhtä monta ääntä kuin se sotaväessä muodosti senturiaa, tämä johtuen siitä, että kansankokouksessa kuten sukujärjestelmän aikana, jo oli ollut tapana, seistiin ja äänestettiin sen mukaan, kuinka sotarintamassa seistiin, näin tämä äänestysjärjestelmä osottaen alkuperäisen sotaluonteensa.

Kun sota on asia, joka juuri lähinnä koskee niitä kansalaisia, jotka suorittavat sotapalveluksen, on itseltään selvää, että tälle centuriain kokoukselle siirtyy curiain kokoukselta, joka vielä jää tämän rinnalla vähempiarvoisena olemaan, ensinnäkin sodasta päättäminen. Sen jälkeen ylimpään virkamiesten valitseminen, laeista ja muista tärkeimmistä asioista päättäminen. Comitia Curiaa jääden lopulta edustamaan vain entisen kansankokouksen uskonnollisia toimia ja konsuleille virkaanasettamismenoa (imperiumin antamista), joka sekin kävi lopulta niin merkityksettömäksi toimeksi, että sen tavallisesti toimittivat 30 erityistä järjestysvirkailejaa, liktoria, entisten 30 curian asemasta, kansalaiset ottamatta siihen enää osaa.

Kun Comitia Centuriatassa äänestivät sekä patrisit että plebeijit, oli se siis nyt laajentuneen Rooman kansan kaikkien vapaiden kansalaisten eduskunta, mutta kuten edellisestä jo selviää sellainen eduskunta, jossa sen rakenteen perusteella jo kontrollivalta oli taattu kaikkein rikkaimmalle suku- ja myöhemmin rahaylimystölle.

4. Samaan aikaan jaetaan Rooman sekä kaupunkietä maasentalue piireihin, joita kutsutaan paikallishemoiksi, tribuksiksi, kaupunki neljään ja maaseutu toisten historioitsijain mukaan 26:een, toisten 31:een piiriin (tribus rusticae). Kuten atenalaisessa naukrariassa, niin roomalaisessa tribus-piirissäkin jokainen kansalainen merkitään nyt sen piiriin kirjoihin, jossa asuu, sekä myös selos-

tus hänen omistamastaan omaisuudesta. Jokaisella piirillä oli oma nimensä ja olivat kaupunkipiirit kukin muurien ympäröimät. Piirin asukkaat kokoontuivat valitsemaan piirinsä päällikön ja päättivät yleensä piiriään koskevista asioista. Verot myös kannettiin nyt piirittäin.

5. Oli asioita, joissa kaikki neljä piiriä kokoontuivat yhdessä päättämään ja sitä kokousta, jossa kunkin piirin kaikki asukkaat sekä patrisit että plebeijit yhdessä asioita päättivät, mutta ei Centuria-järjestyksen mukaisesti, kutsutaan **Comitia Tributaksi**, (tribusten kokoukseksi).

II. 6) Olemme edellisessä jo huomanneet, että Rooman tärkeimmässä kansalaisten kokouksessa, jossa kaikki yleiset virkamiehet valittiin, päätettiin sodasta, laeista ym. yleisistä tärkeistä asioista, Comitia Centuriatassa oli kuudennella luokalla, joka muodosti kansalaisten enemmistön, vain yksi ääni. Kun kaiken lisäksi Rooman senaatti, jolla oli valta päättää rauhasta, panna alulle kaikki asiat, esittää yleiset virkailijat jotka voitiin vain valita ylemmistä luokista, consulit vain patriseista, oli laitos, jossa plebeijeillä ei ollut ollenkaan sananvaltaa, alkoivat plebeijit pitää omaa plebiksen, "rahvaan", kokousta, jossa he keskustelivat niistä toimenpiteistä, joihin heidän olisi ryhdyttävä saadakseen äänensä kuuluville edes jotenkaan. Tätä yksinomaan plebeijien kokousta kutsutaan **Concilium Tributum Plebis**, ja pitkien taistelujen kautta se valloittaa itselleen joitakin hyvinkin tärkeitä etuoikeuksia. Niinpä se valitsee ne kaksi erityistä virkamiestä, jotka plebeijit olivat itseään varten nimenomaan voittaneet, nim. n. k. **kansan tribunit**, jotka plebeijien edustajina ovat läsnä centuriain kokouksessa ja senaatissakin, edellisessä ilmoittamassa plebeijien tahdon, jonkun esityksen hyväksymisen tai hylkäämisen (plemiscitum) ja jälkimäisessä ilmoittamassa plebeijien puolesta hylkäämisen (veto), jos asia oli sellainen, että tribuni katsoi velvollisuudekseen estää sen voimaan tulemisen. Kuten patrisien keskuudesta valitut Rooman sotavaen ylipäälliköt, **consulit**, joita valittiin

kaksi, niin nämä tribunitkin valitaan nyt vain vuodeksi kerrallaan. Myöhemmin "kansan" tribuneille lisätään valtaa sekaantua toisten virkamiestenkin tehtäviin kenenkä tahansa kansalaisen oikeuksien suojelemiseksi. Heille valitaan myöhemmin avuksi kaksi **plebei-ji-ediliä**.

7. Kun sitten plebeijit saavat aikaan sen, että toinen konsulin viroista ainakin on täytettävä plebei-jiillä, jaetaan konsulien valta, perustamalla niiden rinnalle sarja uusia virkailijoita: **Questorit**, armeijan raha- ja talousasiain hoitajat sodan aikana, josta tehtiin patrisivirka, **Censorit**, joiden tehtäväksi tuli toimittaa joka viides vuosi kansalaisten ja niiden omaisuuden kirjoihin vienti, niiden jakaminen luokkiin ja tribuksen ja sen perusteella, mihin kokoukseen saattoivat sitten osaa ottaa, he myös vallitsivat valtion tulojen kokoomista ja menopuolta yleisten töiden suorittamisessa ja oli heillä siis sangen suuri vaikutusvalta roomalaisten keskuudessa;

Pretorit ja curule edilit, joiden käsissä oli tuomiovalta jälkimäiset ollen jonkinlaisia yleisiä polisituomareita heidän alueellaan tapahtuen järjestyksen ja rauhan valvominen yms. yleisissä rakennuksissa ja toreilla. Kaikkiin näihin virkoihin jälkeen 337 e. Kr. voitiin valita plebeijiäkin.

Uskonnollisissa asioissa oli monen asteisia pappeja ja niiden ylinnä pontifex maximus, ylipappi, joka nimitti eri jumalien pääpapit ja ikuisen tulen valvojat Vestan neitsyet.

* * *

Kun luomme yleiskatsauksen Rooman valtiollisiin laitoksiin niiden lopullisessa muodossaan, näemme että ne muodostivat sangen monimutkaisen ja omituisen järjestelmän:

I. Ylinnä ensin on Rooman mahtava senaatti, entinen sukujärjestelmän vanhinten neuvosto, jonka käsissä on kaikkien asiain alullepanovalta, rauhasta päättäminen ja

useita muita tärkeitä oikeuksia. Vaikka siihen voi myöhemmin päästä jo plebeijikin, sillä kaikki entiset ylimmät (curule) virkailijat automatisesti saavat sijansa senaatissa, niin muuttuu se vähitellen Rooman rikkainman rahaylimystön (nobilitas) kontrolleeraamaksi laitokseksi.

II. Sitten oli kolme kansalaisten kokousta (neljäs, Comitia Curiata, on jo merkityksetön), yksi kumpaakin Rooman vallitsevan luokan jaostoa varten ja yksi yhteinen: Comitia Centuriata, jossa patrisit ja yleensä varakkaimmat vallitsevat, vaikka siinä alkuperäisen epäsuhteellisen äänestysperiaatteen asemasta onkin nyt vallalla tasainen äänimäärä kullakin viidellä luokalla; se valitsi Rooman konsulit, pretorit ja censorit ja johon Comitia Centuriataan nämä turvautuivat silloin, kun halusivat saada toimilleen kansankokouksen siunauksen; 2) Concilium Tributum Plebis, joka oli plebeijien, varsinkin juuri sen yleisen aineksen kokous, joka valitsi "kansan" tribunit, johon tribunit ja edilit vetosivat saadakseen toimilleen kansankokouksen vahvistuksen ja jolla ne säädättivät lakia; ja 3) Comitia Tributa kaupunkipiirien asukkaiden, patrisien ja plebeijien yhteinen kokous, joka valitsi questorit ja curule edilit ja jolle myöhemmin siirtyi kaikki tärkeämpi yleinen lainsäädäntö, se on, siinä lopullinen päättäminen.

III. Ja kolmantena tekijänä olivat kaikenlaiset virkailijat, joista tärkeimmät ovat edellä luetellut, nekin jakautuen pääasiassa aina vissin luokkaryhmän kontrolleeraamiksi ryhmiksi, senaattiin automatisesti päästen Comitia Centuriatan valitsevat kaksi virkamiesryhmää, konsulit ja pretorit ja Comitia Tributan valitsevat edilit ja äänestäen he senaatissa siinä järjestyksessä kuin ne ovat yllä luetellut.

* * *

Tämä valtiolaitos oli näin monimutkainen sen tähden, että vallitsevan luokan eri ryhmät pitääkseen toisiaan

tasapainossa olivat joutuneet kukin eri aikoina kehittämään itselleen omat laitoksensa ja virkailijansa tai alkuperaisesti valtaamaan sukujärjestelmän kehittämät laitokset yksinomaan itseään edustamaan. Sen tähden jokaisella näistä kokouksista tai niiden valitsemilla virkailijoilla oli aina sellaisia erikoisia oikeuksia, että ne saattoivat pitää toisen ryhmän kokouksen ja virkailijat kurissa ja siten puolustaa oman ryhmänsä jäsenten oikeuksia toisen mielivaltaisista pyrkimyksiä vastaan. Näin tämän laitosten ja virkailijain keskinäisen kilpailun kautta Roomassa vallitsi kaikkien kansalaisten politinen tasa-arvo.

Niinpä kun sitten Rooma muuttuu vapaasta kansalaisvaltiosta orjatalouden vaikutuksesta rikkauksien keskittymisen ym. taloudellisten syiden tähden keisarien hallitsemaksi valtioksi, tapahtuu tämä muutos ei suinkaan siten, että joku näistä yllämainituista laitoksista tai virkailijaryhmistä olisi siinä suoranaisesti kukistettu ja hävitetty, vaan siten, että rikkaiden luokan etuja ajava so-
tapäällikkö (consuliksi valittu politikoijsija) valitutti itsensä myös sekä senaatin esimieheksi että kansan tribuniksi, pretoriksi ym. ja lopulta ylimmäksi papiksikin, pontifex maximukseksi, vuodeksi toisensa jälkeen, lopulta elinkaudeksi, ja niin kun nämä kukin olivat jonkun kansankokouksen kokoonkutsujia ja niiden esittäviä virkailijoita oli näin kaikkien niiden valta keskittynyt häneen — yhteen henkilöön. Siksipä tälle uudelle virkailijalle, jolle häneen keskittyneen vallan johdosta olisi sopinut nimeksi yhdistelmä: consuli-tribuni-principes senatum-pontifex maximus j. n. e., ei löytynytäkään roomalaisten valtiollisesta sanavarastosta sattuvaa nimitystä, vaan tehtiin ensimmäisen tämän yhdistetyn viran tavottelijan Caius Julius Caesarin sukunimestä se nimi — keisari — sen johdosta, että hänen sukunsa jäsenet, Caesarit, siinä alussa yksi toisensa jälkeen olivat. Keisareinakin ne kuitenkin sitten vielä pitkän aikaa tämän muutoksen jälkeen muodollisesti olivat vain Rooman kansan consuli-tribuni jne. ja pitivät

rinnallaan Rooman tasavallan aikuisia laitoksia, senaattia sekä erinäisiä comitioitakin olemassa. Varsinkin jäi vielä senaatti tärkeänä hallituslaitoksena jällelle, keisarienkin aikana, sen päätökset tullen lainlaadinnan normaalimuotoiksi (senatus consulta). Kuin keisarit senaatin puheenjohtajana (principes senatus) sekä vallitsivat senaattorien paikkain täyttämistä että senaatin toimintaa keisarien esitykset (oratio) ollen tavallisesti lainsäädännöllisinä aloitteina.

Kuten ei Atenassa, ei Roomassakaan tasavallan tai keisarivallan aikana mikään edellä kuvatuista laitoksista tai virkailijoista millään kehitysasteellaan edustanut orjia, vaan kaikki vain vallitsevaa luokkaa, sitä luokkaa, joka työnjaon perusteella oli kohonnut yhteiskunnan kaiken toiminnan määrääjäksi ja sen perusteella kaiken omistajaksikin. Olkoon tässä kuitenkin huomautettu, että erinäisissä tapauksissa saattoi kuitenkin orjakin omistaa omaisuutta, mutta se ei vielä automatisesti tehnyt häntä kansalaiseksi. Kansalaiseksi täytyi tulla hyväksytyksi ja hyväksyminen riippui aina siitä luokasta, joka oli sukujärjestelmän taloudessa tapahtuneen työnjaon pohjalla nousut järjestäväksi, se on, siis myös vallitsevaksi luokaksi.

Rooman valtion laajetessa yli alkuperäisen alueensa (Rooman kaupungin ja 26 maalaispiirin ulkopuolelle), joiden asukkailla oli kaikilla täydet kansalais- ja valtiolliset oikeudet, uudet valtiolliset alueet liitettiin siihen: joko suoranaisesti Roomasta erikoisten käskynhaltijain (prefektien) hallitsemiksi kunniksi, joiden asukkailla oli kaikki roomalaisten kansalaisten velvollisuuden ja niiden yleiset kansalaisoikeudet, mutta ei mitään valtiollisia oikeuksia; taikka Rooman läheisiksi "liittolaisiksi", joilla oli Rooman yli vallan alaisuudessa täydellinen itsehallinto ja muut Rooman kansalaisen oikeudet, paitsi oikeus avioitua roomalaisen kansalaisen kanssa (näitä siirtokuntia kutsuttiin latalaisen oikeuden siirtokunniksi, jus latii, tai latinas), niiden asukkailla tietenkään ei ollut rooma-

laisia valtiollisia oikeuksia, se on, eivät voineet ottaa osaa Rooman valtiollisten asiain hoitamiseen; ja lopuksi olivat sitten varsinaiset siirtokunnat (koloniat ja provinsit, maakunnat), joille myös jätettiin, mille enemmän mille vähemmän paikallista itsehallinto-oikeutta, mutta joihin Roomasta lähetettiin erikoiset virkailijat, prokonsulit ja propretorit valvomaan Rooman etuja, huolehtimaan Roomalle tulevan veron kannosta yms. asioista.

Vasta vuoden 300 seuduilla j. Kr. sulautuvat Rooman valtakunnan eri osat läheisemmin ja tasa-arvoisella perusteella toisiinsa, silloin ensinnä Diokletianus ja sitten Konstantinus hävittävät viimeisetkin jätteet Rooman alkuperäisestä hallitusmuodosta, Diokletianus julistaen aasialaiseen tapaan, keisarivallan olevan kotoisin jumalasta, eikä Rooman kansalta äänestyksen tai muun sellaisen kautta saatu, keisari itse julistautuen jumalalliseksi persoonaksi, jota oli jumalana palveltava. Kaikki valtakunnan kansalaiset alkoivat hallitukseen nähden eri valtakunnan osista olla nyt samassa arvossa.

Englantilainen historioitsija Edward Gibbon arvelee keisariajalla orjia Roomassa olleen noin 60 miljoonaa eli puolet koko Rooman valtakunnan asukasluvusta; toiset historioitsijat laskevat orjien luvun vieläkin suuremmaksi, 72—90 miljoonaa. Roomassakin valtio oli selvästi siis luokkalaitos ja perustui se yhteiskunnan luokkajaolle.

Kuten Atenassa, niin Roomassakin oli omaisuudella aika ajottain tekemistä hallitsevan luokan keskuudessa politisten oikeuksien jakamisen mittapuuna, mutta lopulta Roomassakin tasavallan aikana, kuten edellisestä näkyy, kansalaiset tulevat keskenään politisesti melkein tasa-arvoisiksi, kaikki virat ja laitokset ollen vihdoin plebeijillekin avoimet. Mitä muutoksia Rooman valtiossa sitten sisäisesti **vallitsevan luokan** eri osiin nähden tapahtuikin, joko eri luokkajaostojen välisten luokkaeroavaisuuksien poistamiseksi valtiossa taikka sitten myöhemmin niiden nudestaan voimaan saattamiseksi, niin yhdessä suhteessa

roomalainen valtio kuten atenalainenkin aina säilytti saman peruspiirteensä, pysyi muuttumattomana, se oli siinä, että se oli aina, sekä tasavaltana että keisarivaltana, orjia kurissa pitävä, niihin nähden vallitsevan luokan yhteisen luokkaväkivallan ja luokkasorron välikappale.

4. Valtiolliset toimitsijat ja laitokset vanhanajan (meri) orjavaltioissa.

Yleensä joitakin poikkeuksia lukuunottamatta oli vanhanajan niiden orjavaltioiden sukujärjestelmästä valtioksi kehittyminen ja sitten valtion yleinen rakenne samallinen, joiden yhteiskunnallinen talous osaksikaan perustui suoranaisesti merenkululle, alussa kalastukselle, merirosvoudelle, sitten merikaupalle (myöhemmin myös laajalle) maakaupalle. Sivuttaen nyt sukujärjestelmän toimitsijat ja laitokset, sensijaan kiinnittäen huomionme vain valtiojärjestelmän virkailijoihin, edustajiin ja laitoksiin, havaitsemme, että niillä kaikilla on vastaavasti jokseenkin samat toimitsijat ja laitokset, joihin olemme yksityiskohtaisesti atenalaisilla ja roomalaisilla tutustuneet.

Ensinnäkin, niillä on valtiomuotonsa huomatuimpana ja vaikutusvaltaisimpana laitoksena jonkunlainen "vanhinten" (sukujohtajien ja päälliköiden kokouksesta kehittynyt) neuvosto, senaatti, joka poikkeuksetta melkein läpi tämän valtioasteen sitten edustaa orjaisäntien rikkainta ja mahtavinta suurylimystöä. Missä ja milloin senaatin jäseniä ei valita, täyttyy se automatisesti, valtion ylimmät virkailijat virkakautensa loputtua astuen sen jäseniksi ja ollen sitä sitten kuolemaansa asti.

Seuraava laitos, joka toisinaan on senaatin rinnalla toisarvoinen ja voidaan ainoastaan kokoontua sen esittämistä määrätyistä asioista päättämään, toisinaan päinvastoin on kehittynyt senaatin valtaa rajoittamaan, ollen valtion korkeimpana hallituslaitoksena ja määrääjänä, on n. k. kansankokous. Atenalaisilla ja useimmilla muillakin

kreikkalaisilla ja latinalaisilla kansoilla kansankokous eri kansalaisluokkain taistellessa sen kontrollista ja joko pyrkien supistamaan tai laajentamaan sen valtaa pysyy sellaisenaan, sen valtuudet vain muuttuen kuten myös se seikka, kutka siinä saavat puhua, äänestää ja siis yleensä ottaa valtion elämään osaa, roomalaisilla sensijaan kansankokous jääden näissä suhteissa melkein entiselleen, synnyttää rinnalleen toisen ja kolmannenkin kansankokouksen, ne toimien erikseen Rooman valtiossa näin ollen ikäänkuin kolme eri parlamenttia (uskonnollisissa joissakin menoissa vielä neljäskin). Kaikkein näiden kansankokousten liittyminen yhdeksi laitokseksi, jonkinlaiseksi kaksi, tai kolme kamariseksi parlamentiksi, ei Roomassa ja muuallakaan orjavaltioissa toteutunut.

Sitten oli näillä valtioilla suuri joukko erinäisiä ylempiä virkailijoita, joista huomatuimmat olivat ylimpinä sotapäällikköinä, pappeina ja tuomareina toimivat valtion edusmiehet (Kreikassa arkontit, Roomassa konsulit, Kartagossa suffeetit). Tavallisesti ellei heitä ollut useampia täydellisesti samanarvoisia, oli heitä ainakin kaksi, toinen edustaen suurylimystöä ja toinen kansalaisten yleistä massaa tai molemmatkin edellistä. Näistä oli sitten kehittynyt toimien lisääntyessä ja toimijaon käydessä välttämättömäksi, joukko tuomareita, sotapäälliköitä, rahastonhoitajia, verojen kantajia tapain valvojia. Yleisenä piirteenä kuitenkin on että näiltä orjavaltioilta puuttuu ylintä toimeenpanevan vallan edustajaa, kuningasta, keisaria tai presidenttiä, kreikkalaisissa valtioissa sellainen syntyen vain tilapäisesti ja ristiriidassa koko heidän valtiojärjestelmänsä ja valtiollisten käsitysten kanssa (tyranni) ja roomalaisessa valtiossa, ensin myös tilapäisesti, valtiojärjestyksen mukaisesti ja ikäänkuin suostumuksella (diktattori, vaarallisen sodan uhatessa Roomaa) ja myöhemmin tosin vakinaisesti, mutta silloinkin ainakin muodollisesti vastakkaisen (nim. tasavaltalaisen) valtiomuodon

mukaisesti (keisari, joka edusti kaikkia tasavallan ylimpiä virkoja).

Tuomiolaitos kaikissa näissä valtioissa jää edellisiä alkuperäisemmälle asteelle ja niihin monella tavalla sotkeutunut, niistä monet omaten myös tuomiovaltaa ja varsinainen ylin tuomiolaitos, jos sellainen löytyy saaden jäsenensä niistä.

Vielä erikoisena piirteenä on uskonnollisten toimien ja velvollisuuksien liittyminen näihin laitoksiin, valtion ylimmät virkailijat omaten papillisia tehtäviä, vaikkakin jo erikoinen papistokin on jo syntynyt. Hallitseminen ja uskonto ovat niin läheisessä yhteydessä keskenään ja niin sekaantuneet toisiinsa, että usein on vaikea sanoa, mitä oikeastaan mikin hallinnollinen toiminta on.

Sama pitää näihin laitoksiin paikkansa myös muissakin suhteissa, ollen lainsäätäminen, selittäminen, tuomitseminen ja lain toteuttaminen sekä erinäisten hallinnollisten toimien suorittaminen niissä niin yhtyneet, jopa toisiinsa punoutuneetkin, sekottuneet, että kaikkien niiden voi sanoa edustavan kaikkia näitä valtioelämän eri puolia yht'aikaa, vaikkakin eri asteissa ja eri suhteissa.

Mainitsimme tässä yleisestä säännöstä olleen joitakin poikkeuksia ja kun tyypillisin niistä on Spartan valtiomuoto, luomme siihen lyhyen yleiskatsauksen.

Sensijaan kun muissa orjavaltioissa suvut olivat jakautuneet perheiksi ja hallitseva luokka niin jakaantunut yksityistä perhetaloutta johtaviksi rikkaimmiksi tai köyhemmiksi isänniksi (suurylimykset ja tavalliset kansalaiset), niin Spartassa hallitseva luokka sensijaan pysyi yhtenä kokonaisuutena, eläen orjuuteensa alle laskeneiden perioikien ja helotien keskuudessa kommunistista yhteiselämää. Tämä sen luokkayhteinen talous pidatti sen yksityisestä kaupanteosta, myös maanviljelyksestä yksityistalouksina ja esti sitä joutumasta ulkomaisten ihmisten kanssa tuskin mihinkään vuorovaikutukseen.

Tämän tähden spartalaisten valtio, osaksi jäi lähemmäksi sukujärjestelmän laitoksia, osaksi tullen toimeen vähillä hallituskoneilla ja tarviten niitä ainoastaan suurlukuisten orjiensa suoranaiseen kurissapitämiseen sekä ulkomaita vastaan sotimiseen, kehitti vain puhtaasti sotilaallisia laitoksia. Niitä oli kaksi "kuningasta", täydellisiä samanarvoisia ja yhtävaltaisia, spartalaisten sotapäälliköitä, mutta muuten ilman mitään valtaa ja tehtävää heidän valtiossaan; sitten 28-jäseninen senaatti, jonka jäsenet valittiin elinkaudeksi; kansankokoukset, johon kaikki spartalaiset ottivat osaa, kuten sotaankin, enemmän sotureina kuin minään valtioelämän yleisinä johtajina ja valvojina; sekä lopuksi vuodeksi kerrallaan valitut 5 eforia, jotka pitivät huolta kaikesta varsinaisesta hallitsemisesta, niin hyvin yhteisen orjatalouden hoitamisesta ja johtamisesta, kuin muustakin ja jotka sitten kun kansankokous kadotti merkityksensä, anastivat itselleen varsinaisen johtovallan kaikissakin Spartan valtion asioissa. Yhtä suora ja yksinkertainen (sotilasmainen) kuin oli spartalaisen hallitsijaluokan talous, oli heidän hallituksensakin. Siksi kun muissa Kreikan valtioissa ylimystö rappeutui ja valtioelämä joutui täydelliseen sekasortoon, useat silloin ihaillen katsoivat Spartan "voimakasta" ja yksinkertaista valtiomuotoa ja toivoivat sellaista itselleenkin. Rappeutuva yläluokka aina uskoo pelastuvansa valtiollisesta perikadosta sotilasmaisen saapasvallan (koturni) avulla, sen saman hallitusmuodon avulla, joka on sille kauhistus sen valtaan noustessa.

Siitä johtuen, että kreikkalainen valtio tavallisesti oli keskittynyt johonkin huomattuun kaupunkiin (polis) ja sen lähimpään ympäristöön, sen ulkopuolella sillä ollen useissa tapauksissa hyvin vähän aluetta ja muita pienempiä kaupunkeja tuskin montakaan, puhutaan erikoisesta kreikkalaisesta **kaupunkivaltiosta**. Edellä kuvatut valtiot olivat kaikki siinä merkityksessä kaupunkivaltioita.

kuin niistä yksikään oli ja kaupunkivaltioina kaikki **orja-valtioita**. Vieläpä sellaiset suuret maakunta- jopa maanosain väliset aluevaltiot, kuin Roomakin, olivat alussa sangen ahtaasti kaupunkivaltioita ja vielä valtansa laajimmallaan ollessakin oikeastaan Rooman kaupunki läheisine ympäristöineen aina ollen enemmän kuin tämän valtakunnan pelkkä pääkaupunki, ollen verrattain kauan ikäänkuin yksin sen valtio, kaikki muu maailma sen ulkopuolella ollen vain sen siirtokuntia. Tästä kreikkalaisesta kaupunkia tarkoittavasta sanasta polis, johti Aristoteles valtiolle yleisen nimityksen politeia, valtio, josta johtuu sana politiikka, valtiotaito jne. Sopivampi ja valtion todellista luonnetta vastaavampi olisi kutsua valtiota **kratia** (sanasta krateos, voimakas, kratein, hallita), kuten aristokratia, demokratia, theokratia jne.

Vaikka kreikkalainen valtioyhteiskunta enimmäkseen jäi edellä selostetulle "kaupunkivaltio" asteelle niin kehittyi heidän keskuudessaan sekä varhaisemmalla ajalla ja alkuperäiselle kyläasteelle jääneiden kansojen keskuudessa että varsinkin senjälkeen kun Makedonia oli laskenut kreikkalaiset valtiot valtansa alle tai liittolaisikseen, liittovaltioitakin, joista tunnetuimmat ovat: edellistä lajia Etolilian ja Boiotian liitto ja jälkimäistä lajia Akaiian liitto Etelä-Kreikassa. Akaiian liittoon kuuluvilla valtioilla on itsehallintonsa kaikissa sisäisissä asioissaan, ulkoasioita varten niillä oli liittohallinto. Liittohallinnon laitoksia olivat: **yhteinen sotapäällikkö ja toimeenpaneva virkamies** (presidentti), **liittokongressi**, jossa jokaisella valtiolla oli yksi ääni ja **liittotuomioistuin**, jonka alaisia kaikkien liittovaltioiden kansalaiset visseissä asioissa oli. Liittokongressi yksin saattoi päättää sodasta ja rauhasta ja lähettää lähettiläitä ulkovaltoihin sekä niiden kanssa tehdä sopimuksia. Tähän liittovaltioon kuuluivat: Sicyon, Korinti, Megara, Arkadia ja Argos huomatuimpina valtioina. Kreikkalaisten joutuessa Rooman vallan alle, oli

Akean liittovaltio Kreikan valtiollisena johtajana etelässä ja Etolian liittokunta pohjoisessa. Atena ja Sparta olivat jo painuneet merkitykseltään mitättömiksi.

5. Valtiolliset käsitykset ja teoriat, valtiomorali ja lait Orjavaltioissa.

Seuraamalla vanhain valtioiden elämää valtiollisten laitosten ja toimitsijain nimitysten perusteella, voi siitä saada kokonaan harhaanjohtavan käsityksen ja ainakin hyvin monessa suhteessa siitä silloin saa puutteellisen kuvan. Esim. kun Atenan ja Rooman senaatin ja ylimpään valtiollisten virkailijain ohella tutustuimme myös n. k. kansankokoukseen (atenalaisten ecclesia ja roomalaisten eri momitiat ja consiliumit), niin verraten niitä nykyajan parlamentteihin, niistä helpostikin silloin erehdytään vetämään sellainen johtopäätös, että ne olivat näiden valtioiden lakialaativia laitoksia ja että ne kuten nykyiset parlamentit varta vasten säännöllisesti kokoontuivat laatimaan valtiossa tarvittavia uusia lakeja. Niin kuitenkin ei ollut asian laita, vaan ensinnäkin, ne olivat enemmän erinäisistä valtiota koskevista tärkeistä asioista päättäviä laitoksia, ja toiseksi varsinaista nykyaikaista lainsäädäntöä ei näissä valtioissa juuri nimeksikään tunnettu ja niin harjoitettu kuin nykyään. Kirjoitetut lait, tavallisesti kokonaisina lakikokoelmina, joihin kaikki tärkeimmät vallassa olevat tapalait sovitettiin, ja joita ei pidetty itseltään selvinä kaikille kansalaisille, kuten olivat useat perhesuhteita ym. määrittelevät tapalait, syntyivät joko siten että silloin virassa oleva valtion ylin edustaja, arkontti konsuli tai muu) toimitti tai toimitutti niiden kokoomisen ja laiksi julistuttamisen (näin on syntynyt Atenassa Solonin, Spartassa Lyeurguksen ym. lait); taikka että sellainen tehtävä jätettiin erityiselle komitealle, jolle annettiin valtion yli diktaattorimainen valta ja joka saattoi ulkomaita myöden toimittaa tukimuksia laatiessaan uutta

tällaista lakikokoelmaa (niin esim. syntyen Rooman 12-taulun laki). Edellisten varsinaisten asetusten ohella ja niiden rinnalle syntyi sitten erikoinen kokoelma virkamiesten, varsinkin tuomareiden päätöksiä, jotka joko alkuun olivat kirjoitettujen asetusten selostuksia ja tulkitsemisia, taikka sitten niiden päätöksiä asioissa ja suhteissa, missä ei asetuksia ollut, kuten suhteessa muukalaisiin nähden.

Edellä selitetty jo siis osaltaan osottaa, että varsinaisia asetuksia, varsinkin valtioiden ensimmäisiä lakikokoelmia pidettiin ikäänkuin vain niiden kansalaisille kuuluvina, kansalaisten erikoisomaisuutena ja oikeutena niihin vedota, elää niiden mukaisesti, että ne olivat luokkalakeja sanan ahtaimmassa merkityksessä, määräten ja tulkiten alkuperäisen vallitsevan luokan keskinäisiä suhteita, oikeuksia ja velvollisuuksia. Varsinaisen lain syntyessä, orja yleensä epävapaa oli niin täydellisesti valtio-elämän ulkopuolella, että häneen nähden ei mitkään erikoiset lait olleet olemassa, hän ei kuuluen lakien piiriin. Orjuuden erinäisiä suhteita ja asteita, sen rasituksia ja loukkauksia, ei alkuperäisesti laeilla järjestetty. Orja kuuluu yksityiseen talouteen, oli omaisuutta ja omistajansa isännän mielivallan alainen. Yhden isännän mielivalta orjan yli merkitsi että ilman mitään lakeja jo toisella oli häneen nähden sama oikeus, ainoastaan sillä eroituksella, että hänen oli muistettava kunnioittaa edellisen omistusoikeutta. Orjan saattoi hänen isäntänsä surmata. Niin saattoi vieraslain vlimys tehdä, sillä ehdolla että korvasi edellisen orjan hinnan.

Näin alkuperäiset lait sekä kreikkalaisessa että roomalaisessa valtiossa etupäässä määrittelevät vain kansalaisten keskinäisiä suhteita, kuten omaisuuden perimisjärjestystä, jossa pitkän aikaa vanha sukuperinäinen tunnalaki (jus gentilitium) vielä vaikutti, mutta tietysti vain vapaiden kesken: sopimusten (kontrahtien) tekoa, velkaisuutumuksia, velallisen sekä velkojan keskinäisiä suhteita.

testamenttia, avioeroa, hautajaisia maanomistusta, yms., myös sarjaa rikoksia, joita vapaat saattoivat toisilleen ja toistensa omaisuutta vastaan tehdä, sekä miten orjista on maksettava korvausta, niitä toisille vuokrattaessa jne. Roomassa näitä kansalaisten keskinäisiä suhteita sekä myös heidän oikeuksiaan määritteleviä lakeja kutsuttiin siviililainaksi (jus civile, civitas, valtio-sanasta). Kun sitten roomalaisten valtion täytyi laillisesti ottaa huomionsa ne muukalaiset, jotka se salli asettua Roomaan asumaan, taikka jotka roomalaisella alueella asuivat, Rooman valtakunnan laajetessa, kun Rooman kansalaisten ja niiden välillä sekä vain niiden kesken syntyneitä kauppaa ym. riitoja, kiistoja velkakirjoista, rauhan häiritsemisistä yms. täytyi roomalaisten virkailijain ruveta ratkasemaan, niin silloin, osaksi myös siitä että tuomarit alkoivat siviililakia päätöksissään tulkita, syntyi sen rinnalle ennen mainittu tuomarien päätöslaki (jus gentium), joka oli edelliseen lakiin yhä ala-arvoisessa asemassa kuin muukalainen Rooman kansalaiseen nähden. Myöhemmin jus gentium, joka valtakunnan laajetessa nopeasti kasvaa ja tunkeutuu määrittelemään kaikkia elämän suhteista syntyviä ristiriitaisuuksia valtion sisällä, kehittyi valtakunnan pääasiallisemmaksi laiksi.

Osaksi oli jo varsinainen "kansalais" lakikin ottanut vihdoin orjatkin huomioon, laki sisältää niihin nähden määritelmiä, joissa yksityisen orjaisännän valtaa orjain-sa ylitse rajoitetaan, esim. m. m. kielletään tarpeettomasti orjaansa tappamasta tai kohtelemasta niitä sopimattoman julmasti, myöntäen orjille oikeuden "ansaitakin"; se on, isäntänsä vuokraa toisen työhön, saa osan ansaitsemastaan palkkiosta itselleen ja säästää se, sekä omistaa omaisuuttakin, voidakseen ostaa itselleen vapaudenkin (Solonin laeissa jo oli tällaisia määräyksiä), mutta lain periaate orjaan nähden oli edelleenkin sama; nämäkään lait eivät olleet orjien turvaamiseksi laaditut, eivätkä missään tapauksessa tunnustukseksi orjien ihmisyydestä, parem-

min kuin nykyään mikään sellainen laki olisi tiikerin tunnustamista lakijärjestelmän sisäpuolelle olevaksi oleuksi, vaikka sirkusten omistajiin nähden on laajittu lakeja, että niiden on pidettävä eläimensä häkissä, ja kohdeltava niitä siten, että eivät saata yhteiskuntaa niiden tähden tarpeettomasti vaaralle alttiiksi. Orjiin nähden syntyneet rajoitukset tarkoittivat vain yhteiskunnan suojaamista niiltä vaaroilta, mitä sille olisi koitunut, jos jokainen olisi sallittu mielivaltaisesti orjiinsa suhtautua, kuten ennen. Eniten alkoi tällaisia orjien eduksi olevia rajoituksia syntyä Jus gentiumin yhteydessä, joka käsitteli muukalaisten keskinäisiä suhteita ja siis oli luonteeltaan kansainvälisempi, kuin siviililaki.

Mutta koskaan ei roomalainen Jus gentiumkaan tunnustanut orjaa täysiarvoiseksi ihmiseksi, siis tuominnut orjuutta. Kun Rooman valtakunta oli laajimmillaan ja käsitti kolmesadasta maanosasta kaikki silloiset sivistyskansat, kun kaikkien niiden tapalait ja lait alkoivat sekaantua toisiinsa ja vihdoin koottiin suureksi yhtenäiseksi lakikokoelmaksi (Corpus Juris Justinianii), ja vaikka silloin jo kristinusko oli yleisvaltakunnallisena käsitteenä alkanut ajan pyrkimyksiä tulkita, niin silloinkaan vielä, eivät vapaamielisimmäkään valtakunnan juristit myöntäneet orjuutta lakivastaiseksi, vaan päin vastoin sanoivat sen olevan täysin sekä siviili- että yleisen lain (jus gentiumin) mukaista, vaikka silloin jo myönsivät, että orjuus on luonnon lakeja vastaan: "mitä tulee luonnon oikeuksiin, niin kaikki ihmiset niiden mukaan ovat tasa-arvoisia (Ulpian)"; "orjuus on luontovastainen laitos" (sama) ja "luonnon lain mukaan kaikki ihmiset ovat syntyneet vapaiksi" (Justinuksen kokoelmassa). Se on, mitä tahansa luonnon (ja jumalain) lait olivatkaan, ihmisten, se on, hallitsevan luokan lakien mukaan orja oli orja ja lailla oli hänen kanssaan tekemistä vain sikäli kun tuli kysymykseen yhteiskunnan kansalaisten, yksityisten ja yhteisten etujen ja hyvinvoinnin turvaaminen hänen kustan-

nuksellaan ja häntä vastaan, mutta myöhemmin mahdollisimman sopivalla ja turhanpäiväisiä häiriöitä välttävällä tavalla.

Samassa kun vanhanajan hallitsevain luokkain mielestä lait olivat vain heidän lakejaan ja niiden mukaan orja siis lakien ulkopuolella, lakien luokkaluonne ollen näin sekä ilmeinen että eittämätön, samassa he myös lakeihin nähden omasivat mitä vanhoillisimman (konservatiivisimman) katsomuksen, omanen niihin nähden taikauskaisen kunnioituksen ja ollen tavattoman vastahakoiset kauan voimassa olleita, varsinkin kirjoitettuja lakeja muuttamaan. Niinkin laajatietoiset ja terävä-ajatuskykyiset filosofit, kuin Aristoteles, joka oli valtiollista pääteostaan Polteia (Valtiota) varten toimittanut yli sadan viidenkymmenen silloisen valtion valtiomuodon tutkimisen, oli tässä suhteessa aikansa ja luokkansa hengen läpitunkemia niin täydellisesti, että vaikka "joinakin aikoina ja joissakin tapauksissa lakeja on muutettava, niin ... suurta varovaisuutta nähtävästikin siinä vaaditaan, sillä tapa muuttaa lakeja kevytmielisesti, on paha, ja kun (muutoksesta) on vähän etua, parempi on jättää (entisten) lainlaatijain jotkut erehdyksetkin ennalleen; kansalainen ei voita (sellaisessa tapauksessa) niin paljon muutoksesta, kuin hän kadottaa sen tavan kautta, että on esivallalle tottelematon... Lain voima perustuu kuuliaisuustapaan, jonka ainoastaan aika voi (sille) antaa; joten vanhoista uusiin lakeihin muuttumisen herkkyyks, heikentää lakien voimaa." Aristoteles tässä puhuu lakien muuttamisesta, kuin sellainen olisi "tottelemattomuutta lakeihin nähden". Hän myös mitä kiinteimmin tuomitsee sellaisen kansanvallan (kansalaisten ecclesian kautta käytetyn vallan), jossa tämän kansankokouksen päätökset astuvat yläpuolelle vakiintuneiden lakien. (Atenan kansankokous ei voinutkaan lakeja yksin muuttaa, kuten ennen selostettu, sillä yksin ollen aloteoikeus, ja erikoiset sen vuoden lautakunnan jäsenistä valitut lainlaatijat, toi-

mittaen varsinaiset muutokset. Myös voitiin Atenassa sellainen henkilö, joka oli esittänyt sopimattoman lain, vuosi sen jälkeen asettaa syytteeseen sellaisen lain esittämisestä, osottaen tämä, kuinka vastahakoisia vanhassa orjayhteiskunnassa oltiin vallitsevia lakeja muuttamaan ja kuinka kiinteästi vallitsevan luokan eri ryhmät siinä suhteessa toisiaan vartioivat.

Mitkä vanhanajan orjayhteiskunnan hallitsevain luokkain käsitykset olivat valtiosta, sen kehityksestä ja muodosta, selviää paraiten, kun luomme lyhyen katsauksen sen ajan huomatuimpain valtiofilosofien näistä asioista esittämiin mieltelmiin. Olkoon tässä aluksi mainittu, että muiden yhteiskunnallisten tieteiden rinnalla, kuten taloustieteen, yhteiskuntaopin yleensä jne., oli valtiotiede se, jota ennen kaikkea vanhanajan orjavaltioiden kukoistujalla sen oppineet harrastivat, valtiollinen elämä ja toiminta ollen lopulta hallitsevan luokan ainoa ajankulutus ja kaikkien harrastuksiensa perustus.

Platon (429—348 e. Kr.) on valtiota käsitellyt erikokoisesti ainakin kolmessa pääteoksessaan: Tasavalta (oikea nimi lienee ollut "Oikeudesta", Valtiomies ja Lait.) Näistä yleisemmin tunnettu on ensin mainittu, jossa Platon kehittää valtiollista utopiaa, ihannevaltiota, jollaisen valtion tulisi olla **oikeusperiaatteiden** korkeimpain vaatimusten mukaisesti. Kun hän siinä filosofina yrittää astua yläpuolelle aikansa valtio- ja luokkasuhteiden, rakentamaan valtiota oikeudellisuuden perusteelle, niin tämä hänen teoksensa myös paraiten osottaa, mihin rajaan asti korkeintaan vanhan ajan hallitsevain luokkain oikeudellisuus ja humanisuus saattoi ulottua sellaisissakin henkilöissä, jotka jo jossain määrin olivat vapautuneet luokkansa nurkkakuntaisuudesta. Tässä Platonin ihannevaltiosakin, tulisivat kansalaisia olemaan vain hallitsevain luokkain jäsenet, ollen hän sitä mieltä että kenenkään kansalaisen ei tulisi harjoittaa kauppaakaan eikä mitään ammatteja, joissa ruumiillinen työ tulee kysymykseen, ne

kuuluen ulkomaalaisille ja orjille. Kansalaisten tulisi harastaa vain valtiollista toimintaa, toiset valtion suojelijoina (sotilaat) ja toiset sen kaikkien asioiden ja talouden johtajina (holhoojat). Valtion holhoojiksi hänen ihannevaltiossaan pääsevät valtion vanhimmat ja viisaimmat jäsenet, jotka elämänsä kuluessa ovat osottaneet olevansa sellaiseen toimeen kyllin tietoisia ja arvokkaita, heidän valintansa riippuen virassaolevista holhoojista. Tällä filosofeista kokoonpannulla hallituksella olisi sitten rajaton valta valtion kaikkia asioita johtaa ja vallita. Orjat tässä valtiossa olisivat, kuten ne todellisuudessa jokaisessa valtiossa olivat se taloudellinen peruste, jolla koko valtio lepäisi, orjien työn johtaminen, heidän työnsätulosten järkevä käyttäminen, orjatalouden hoitaminen näin ollen, tulen olemaan tämän valtion holhoojain yhtenä päätehtävänä. Että tässä ihannevaltiossa ei vallitsevan luokan jäsenten kesken syntyisi mitään niitä ristiriitaisuuksia, joita yksityinen perhetalous, kauppa, raha jne. synnyttävät, että hallitsevan luokan jäsenistä kukaan ei kehittyisi muita rikkaammaksi ja toiset köyhiksi ja painuisi orjuuteen, on sen talous järjestettävä yhteiseksi, hallitseva luokka yhteisesti omistaen maat, eläen yhteistaloutta, vaimotkin ja lapset ollen yhteisiä, valtio pitäen huolta erikoisella huolella niiden kasvatuksesta. "Oikeutta kaikille yhteiskunnan jäsenille" asemasta, tässä valtiossa tulisi siis vain vallitsemaan periaate "oikeutta kaikille hallitsevain luokkain jäsenille" (kansalaisille) ja sitäkin niille viisaiden miesten autokratisen (itsevaltaisen) hallinnon ja johdon alaisina.

"Valtiomies" teoksessaan Platon sitten tarkastaa munkäläinen olevista valtiomuodoista eniten tällaista ihanettaan vastaisi, ja siinä uudelleen hän tuo julki aristokratian mielialansa, ensinnäkin esittäessään sellaisen mielipiteen, että valtiossa (olkoon se yksinvaltainen tai n. k. kansanvalta) täytyy lakien olla yläpuolella hallitsevan (siis kansankin) tahdon; ja toiseksi, että valtiomuodoista

kansanvaltainen ollen huonoin, koska se hänen mielestään on muka sekä heikoin että kykenemättömin, sitä huonompia voidaan olla ainoastaan lakien ulkopuolelle asettunut niistä välittämätön harvainvalta (oligarkia) ja tyrannia, sillä niissä sorto olisi suurempi kuin lakien yläpuolelle nousseessa kansanvallassa. Paras hallitusmuoto hänen mielestään olisi lakien rajottama ja lakeja kunnioittava yksinvalta (monarkia), senjälkeen samoin lakien mukainen ylimystön valta (aristokratia).

Ja vielä viimeksi mainitussa teoksessaan "Lait" Platon edelleen pysyy uskollisena aristokratiselle hengelleen, tässä teoksessaan koettaen selittää, miten silloin olevissa valtioissa olisi asiat mahdollisimman edullisesti järjestettävä, ottaen huomioon valitsevat laitokset ja sen seikan, että edellä esitettyjä ihanteita vastaavia laitoksia ja ihmisiä ei ole olemassa. Atenalaista valtiomuotoa matkien hän esittää siihen Spartan valtiomuodosta tehtäväksi sellainen lisäys, joka siihen tuo sekä kansankokouksen että virkailijain valtaa rajoittavan erikoisen laitoksen (Spartan viisi eforia), 10 miestä käsittävän valtionhoitajiston, sekä lakien 37 valvojaa, jotka kolmessa asteessa valittaisiin 51 vuotta täyttäneistä sotapalvelukseen kelvollisista kansalaisista. Että valtiossa nysyisi terveellinen tasapaino, esittää hän sarjan lakirajoituksia sekä näiden laitosten ja virkailijain toimintaa, että kansalaisten oikeuksia ja toimintaa rajoittamaan, hyväksyen nyt perhelaitoksen, yksityisomaisuuden y. m. mutta vaatien valtion lakimukaisesti (isännisesti valtion paternalismi) tarkasti valvomaan, että nämä nysyvät visseissä aisoissa, että ennen kaikkea omaisuus ei kellään saa kasvaa vissää rajaa suuremmaksi, jolloin vlijäämä on pakko luovutettava valtiolle. "Kansanvaltaisuu den" turvaamiseksi valtiossa on oikeudet ja mahdollisuudet näästä virkoihin, jaettava kansalaisten kesken omaisuuden perusteella neljässä luokassa (eikä enään henkisten kykvien noialla, kuten ihannevaltiossaan), osaksi oli myös virkapaikkoja täytettävä arvalla.

Viimeisessä teoksessaan Platonille kelpaa viisaiden ja kyvykkäiden aristokratian rinnalla ja asemasta omaisuusaristokratiakin eli hallitsevan luokan ylin osa melkein sellaisenaan kuin se silloin todellisuudessa oli olemassa, senijaan hallitsevan luokan suurilukuisemmat alimmat kerrokset kaikissa Platonin mietelmissä ollen joko täydellisesti kelvottomia hallitsemaan (Ihannevaltiossa) taikka mahdollisimman heikot ja kykenemättömät siihen. Orjista ei puhuttakaan, ne olivat valtion alapuolella.

Osittain samansuuntaisia olivat Platonin oppilaan ja aikansa suurimman valtiotieteilijän Aristoteleen (384—322 e. Kr.) esittämät sekä utopiset että käytännölliset valtiolliset teoriat, sillä erotuksella, että hän on enemmän hallitsevain luokkain keskikerrosten ja yleisten oikeuksien (suolivälin) edustaja, jotavastoin Platon ilmeisesti hallitsevain luokkain aristokratisten pyrkimysten, jopa ainestenkin tulkki.

Valtio, Aristoteleen ajatuksissa on ihmisten yhteiselämän korkein muoto ja ajassa perheen ja kylän seuraaja ja niiden kehitystulos, monesta perheestä syntyen kylä, monesta kylästä valtio.

Ihminen (kansalainen) voi ainoastaan valtiossa täydellisesti täyttää elämänsä tarkoituksen, sentähden "ihminen luonnostaan onkin valtiollinen eläin."

Valtion jäsenistön (kansalaiset) riittää muodostamaan ja siten muodostamaan itse valtion seuraavat ryhmät: sotilaat, hyvinvoivat ihmiset (joiden ei itse tarvitse työtä tehdä), papit ja virkailijat.

Orjat muodostavat yksityisen talouden luonnollisen ja oleellisen osan eivätkä kuulu valtioon (se on, sen kansalaisiin). Kansalaisia Aristoteleen mielestä eivät voi olla ne, jotka harjoittavat käsityötä tai työskentelevät ruumiillisesti, sillä niiltä puuttuu kansalaisille välttämättömistä ominaisuuksista, kyvyistä osata **hallita** ja olla hallittavana, toinen nim. edellinen **täydellisesti**. Vastates-

saan esittämäänsä kysymykseen eikö ero orjan ja vapaan välillä ole vain vallitsevista laeista eikä luonnosta johtuva, Aristoteles todistaa, että se johtuu luonnosta, että yksityisessä taloudessa, johon orja kuuluu, ja jonka hallitsijana perheen pää on, naisella on vähemmän valtaa, mies halliten häntä ikäänkuin perustuslaillisena neuvojana sentähden että naisella luonnostaan on vähemmän henkisiä kykyjä; lapsilla on vieläkin vähemmän oikeuksia, isänsä halliten heitä” absolutisena despotina, mutta kuten kuningas, joka katsoo alamaistensa parasta”, sentähden että heissä henkiset kyvyt ovat vieläkin kehittymättömmät; ja lopuksi orjilla ei ole mitään oikeuksia, **“isäntä halliten heitä täydellisenä despotina ja omaksi edukseen”**, koska niiltä kokonaan puuttuu henkisiä kykyjä. — Orja luonnostaan on kelvoton ottamaan valtion asioihin osaa, hän on luonnostaan orja.

Elinkeinot, jotka valtion kansalaisille ovat Aristoteleen mielestä soveliaat, ovat: orjatalouden hoitaminen ja johtaminen (mahdollisimman suuren hyödyn kiskominen orjistaan, joka on isännän taloudellisen toiminnan paras ohje); metsästys ja rosvoaminen (mutta ei kauppa, joka siitä oli kehittynyt, paitsi keskinäisesti niiden tuotteiden välittämiseksi, mitä tarvitaan, ei kaupasta rikastuakseen); kansalaisten oli hankittava hyvinvointinsa suoranaisilla keinoilla, eikä keinoilla, joissa “raha tekee rahaa” (koronkiskominen), siinä ilmeten niiden keskinäinen toinen toisensa pettäminen ja ryöstäminen, eikä orjistaan hyötyminen, niiden kustannuksella eläminen.)

Lakien suhde valtioon Aristoteleellakin tuli olla sellainen, että sekä kansantahdon että minkä tahansa muunkin valtiomahdin täytyi alistua lakien alaiseksi, lait ollen kaiken yläpuolella.

Paras valtiomuoto, jos ihanteelliset olot vallitsisivat, olisi valtio, jossa kykenevimät (parhaimmat) hallitsivat, ja jos niitä olisi yksi muita kaikissa suhteissa ylem-

pänä, niin silloin hallitus kuuluisi hänelle; vallitsevat olot huomioonottaen Aristoteleen mielestä paras valtiomuoto on yksinvaltaisen ja täydellisesti kansanvaltaisen valtiomuodon välimuoto, (politeia), keskiluokan valtio, jossa kuitenkin jokaisella vallitsevan luokan osalla olisi määrättyssä suhteessa sananvaltaa. Esittäessään valtiomuodot sarjassa sen mukaisesti, mikä niistä paras olisi ihanteellisessa suhteessa tarkistettuna, Aristoteles kuten Platonkin saa niistä seuraavan kaavan:

Missä valtio on puhdas, kykyisyyden yms. oikeuden mukaisuuden (Platonin lakien mukaiset):

1. Kuningasvalta (yhden valta).
2. Aristokratia (harvain valta).
3. Politeia (kaikkien kansalaisten valta).

Missä valtio ei ole puhdas, vaan hallitseva mahti katsoo vain omia etujaan (Platonin lakien yläpuolella olevat):

4. Demokratia (kaikkien kansalaisten valta).
5. Oligarkia (harvain valta).
6. Tyrannia (yhden valta).

Kaavasta siis jo näkyy, että tyrannia on huonoin ja ihannevaltiona monarkia olisi paras, käytännöllisenä valtiona Aristoteleen mielestä Politeia (tai aristokratia ja demokratia yhteensä) paraiten vastaten tarkoitustaan.

Valtioista yleensä Aristoteles on sitten sitä mieltä, että kunakin aikana ja ottaen huomioon kulloinkin vallitsevat olosuhteet on se valtiomuoto paras, joka vastaa paraiten valtion kansalaisten voimasuhteita, koska siinä siten tulee taatuksi suurin rauhallisuus, joten missä demos (kansalaisten alimmat kerrokset) on voimakas ja suurilukuinen, siellä edullisin on demokratia, missä päinvastoin ylemmillä kerroksilla on paljon varallisuutta ja muuta sellaista voimaa, siellä edullisin on oligarkiakin. Tässä kohdassa Aristoteles myös lähestyy jo nykyaikaisista käsitystä valtiomuotojen erilaisuuden syistä ja pe-

rusteista, esittäen ajatuksen, kansanvaltaisen valtiomuodon, joita hän esittää neljä, vastaavat niissä valtioissa kansalaisten suuren enemmistön harjoittamaa pääelinkeinomuotoa: maanviljelystä, käsitöitä yms. kauppaa ja merenkulkua, viimeainittu elinkeino edellyttäen myös entien kansanvaltaista hallitusmuotoa.

Valtion syntyyn ja kehitykseen nähden Aristoteles on täydellisesti aikansa lapsi, esittäen valtion ensimmäisen kehitysmuodon olleen yksinvallan (tyrannian ja monarkian), kehittyneen siitä harvainvallaksi (aristokratiaksi ja oligarkiaksi) ja vihdoin politeiksi ja demokratiaksi, joka muka sitten päättyy ochloarkiaan (roskaväen valtaan), johtaen siten uudestaan tyranniaan ja niin saman kehityssarjan alkamaan uudestaan. Vaikka kreikkalaisissa orjavaltioissa saattoi näin käydäkin, oli tämä käsitys kuitenkin valtion yleiseen kehitykseen nähden ilmeisesti erheellinen ja pintapuolinen, samassa kuin kokonaan vääräkin, mikäli siinä esitetään ajatusta, että sukujärjestelmän aikuinen heimoliitto, jonka etunenässä oli yksi tai kaksi sotapäällikköä siis olisi jo ollut **yksinvaltainen** valtiomuoto, jota se (atenalainen basileiakaan) ei ollut, kuten on selville käynyt.

Valtion suhteesta rotuominaisuuksiin nähden Aristoteles esittää sellaisen käsityksen, että erikoisesti kreikkalaiset ovat luonnostaan jo soveliaat valtiolliseen elämään, sensijaan kuin pohjoisessa ja etelässä Kreikassa olevilla alueilla maantieteelliset suhteet yms. seikat ovat jättäneet niiden kansat alhaisemmalle asteelle ja arveli hän että kreikkalaiset, jos olisivat liittoutuneet yhdeksi valtioksi, voisivat silloin hallita koko maailman. Sellaisena se oli Aleksanteri Suuren rakentaman maailman vallan aatteellinen ilmaisija. Tämän ajatuksen omaksuivat sitten myöhemmät filosofit, sovittaen sen tietystikin aina siihen kansakuntaan, jonka jäseniä he ovat olleet. Nykyään vieläkin tällainen käsitys vallitsee n. k. sivistyskansainkin edustajien keskuudessa, esim. Pohjois-Amerikan Yhdysvallois-

sa ollen hyvin yleisenä käsitys, että mexikolaiset eivät ole itsenäisesti kykeneviä valtiolliseen elämään.

Roomalaisten keskuudessa on edellä selostettuihin vanhan ajan hallitsevain luokkain valtiollisiin katsomuksiin ja teorioihin hyvin vähän voitu mitään lisää ja uutta lausua, vaan ovat roomalaiset valtiotieteilijät kerranneet Platonin ja varsinkin Aristoteleen esittämiä käsityksiä.

Polybius (joka 167—151 oli roomalaisten panttivankina Akaiain liitolta) on kreikkalaisena kirjoittanut historiallisen esityksen Rooman valtiomuodosta, kuten Aristoteleskin teoriassa (ja Spartan valtiomuoto käytännössä) esittää, että paraimmassa valtiomuodossa pitäisi soveltaa käytäntöön kaikkia kolmea järjestystä: yksinvaltaista, harvainvaltaista ja kansanvaltaista mahtia vastaavat suhteet, mutta hän eroaa Aristoteleesta siinä, että haluaa nimenomaan niitä vastaavia **laitoksia** valtiomuotoon ja ne keskenään pitämään toisiaan tasapainossa, kuten Roomassa todella senaatti, eri comitiat ja niiden valitsemat virkailijat: consulit, tribunit, pretorit jne. keskenään toisiaan rajottivat ja tasapainossa pitivät, sensijaan kuin Aristoteles tarkoitti niitä vastaavien periaatteiden lakeihin soveltamista ja sitä tietä saamaan rajoituksen aikaan valtiolaitoksille ja toimitsijoille, olkoot ne laitokset puhtaasti aristokratisia yksin, taikka vain demokratista. Tätä Polybiuksen ensinnä selvästi ilmilausumaa valtiolaitoksien keskinäistä järjestämistä ja suhtautumista toisiinsa kutsutaan "jarru- ja tasapaino" järjestelmäksi (valtiossa) check and balance system).

Cicero (106—43 e. Kr.) lausuu valtion kaikkien niiden yhteydeksi, **joita etujen yhteys ja yhteiset oikeudet toisiinsa liittävät**; ilmeinen tunnustus valtion taloudellisesta perusteesta ja myös sen luokkaluonteesta. Kansalaisten oikeuksiin ja valtiossa vallitseviin lakeihin nähden Cicero ensinnä esittää käsitystä niiden jumalaisesta alkuperästä kutsuen tätä Jumalan tahdon ilmaisua yleensä luonnon laeiksi (lex na turalis) ja siitä johtuvia ihmisten

oikeuksia luonnon oikeuksiksi (*jus naturalis*). Keisari-
kauden juristit tätä luonnon oikeusperiaatetta sitten tul-
kitsivat jo niin pitkälle, että sen mukaisesti orjakin on
luonnostaan vapaa, kuten edellä jo selitetty; toiselta puo-
len ne myös siitä kehittivät erikoisia kansainvälisiä (kos-
mopolitisia) oikeuskäsitteitä, niissä ilmeten Rooman val-
takunnan kansainväliseksi kehittyminen ja siinä olevien
eri kansakuntain hallitsevain luokkain kehittyminen yh-
deksi yhtenäiseksi hallitsevaksi luokaksi, kansalliset eri-
arvoisuuden niiden väliltä häviten. Se oli vanhanajan hal-
litsevan luokan yhteistä luokkalakia ja luokkaoikeutta,
ja sen alaisena yhtä kansainvälisesti eri kansakuntiin kuu-
luvut orjat olivat joko sen ulkopuolella tai sen alaisena.
Jus cosmopolis (myös *naturalis*) oli näin kansainvälisen
orjaisännyyden ja orjuuden korkein laillinen ilmaisu-
muoto.

Uskontojen kehityksestä tällä aikakaudella riittää
mainita, että uskonnot täydellisesti sulivat valtiollisen elä-
män tarkoitusperiin, uskonnoista tullen valtion uskontona
hallitsevan luokan yksityisomaisuutta, ja jumalista niiden
jumalia, jokaisella valtiolla ollen omat jumalansa ja liit-
tovaltiona hyväksyen niiden rinnalle liittolaisvaltioiden-
denkin jumalat (pantheoniinsa, jumalien kokoelmaansa).
Myös jumalat saivat nyt puhtaasti valtiollisia merkityk-
siä, niitä alkoi olla sodan, valtiotaidon yms. jumalia, vielä
erinäisten valtiollisten tapahtumainkin jumalia, kuten
esim. Roomassa kun Hannibal kääntyi aikomastaan hyök-
käyksestään Roomaa vastaan takasin, niin sen johdosta
Rooman jumaliin liitettiin erikoinen perääntymisen ju-
mala. Valtion virkamiehet olivat samassa myös sen eri
uskontojen pappeja, ja ylin sotapäällikkö tavallisesti
myös ylin pappi (*pontifex maximus*). Orjilla ei valtion
jumaliin ja uskontoihin ollut mitään osuutta, toisissa val-
tioissa oli heille kaikki uskonnolliset menot ym. kiellettyä
ja täytyi heidän omia jumaliaan palvella siksi salaa. Toi-

sissa valtioissa, kuten Kreikassa Solonin laeissa, heille oli erikoisesti hyväksytty omien uskonnollisten yhdistysten perustaminen ja jumalain itselleen valitseminen, se ollen melkein ainoa "ihmisoikeus", jonka he tässä jyrkästi kahteen vastakkaiseen luokkaan jakautuneessa maailmassa saivat.

II. FEODALINEN VALTIO

I. Feodalinen yhteiskunta-taloudellinen järjestelmä.

b) Heimojärjestelmä ja patriarkalliset suhteet feodalin järjestelmän syntyessä.

Palaamme takasin niihin heimojärjestelmällisiin suhteisiin, joista selostamamme esifeodalin ja myöhemmin sitten vanhanajan mahtava orjavaltio lähtivät kehittymään, seurataksemme edellisen kehitystä varsinaiseksi feodalisiksi järjestelmäksi siinä muodossa kuin se keskiaikana varsinkin Euroopassa tunnetaan. Edellisissä valtiojärjestelmissä yhteiskunnan taloudellisessa elämässä irtaimen omaisuuden (karjan) paimentolaisyhteiskunnissa ja myös alkuperäisissä maanviljelysvaltioissa ja sen sekä kaikenlaisen kauppatavaran omistaminen merikulku (orja) valtioissa muodostaa sen erikoispiirteen, joka antaa näiden yhteiskuntain kehittämille valtiollisille suhteille niille ominaisen erikoisuhteensa. Varsinaisissa feodalisissa suhteissa maaomaisuuden omistaminen on se erikoinen yhteiskunta-taloudellinen piirre, joka antaa niille sen ominaisen luonteensa, jonka johdosta nimenomaan niitä kutsutaan **feodalisiksi** suhteiksi, feodum, tarkoittaen maaläänitystä, eli maata määrättyllä tavalla omistettuna ja sitä vastaavia yhteiskunnallisia suhteita.

Lähdemme nyt seuraamaan näiden suhteiden kehitystä, mutta olkoon tässä heti alussa mainittuna, että kuten esi-feodalisessa ja sitten orjavaltioissa jouduimme havaitsemaan tällaisten omistussuhteiden olevan ainoastaan yksi puoli yhteiskunnan koko taloudellisesta kokonaisuudesta, niin nytkin on asianlaita, näiden omistussuhteiden rinnalla meidän täytyy tutustua itse yhteiskunnallisten perussuhteiden, sen tuotannon, sen työsuhteiden kehitykseen joista omistussuhteet ovat vain määrätty osa, ja joiden tuotannollisten suhteiden eli yhteiskunnallisen työjärjestelmän mukaisesti se rakentuu, joiden perustukselle valtio muodostuu.

Kuten muistamme, olivat patriarkallisessa heimojärjestelmässä työnjaon kautta yhteiskunnan jäsenet jakautuneet kahteen tuotannolliseen luokkaan, nim. työn järjestäjiin ja sen toimeenpanijoihin, sekä siinä myös jo alkanut kunkin suvun jakautuminen eri järjestäjien johtovallan alaisiin talouskuntiin, perheisiin. Nämä sitten sikäli yhä enemmän kehittyivät itsenäisiksi, kuta enemmän siitä oli tuotannollisesti kullekin sellaiselle talouskunnalle etua. Niiden kansojen keskuudessa, jotka muodostavat Europan feodalisen ajan väestön, joita ovat sadat kelttiläiset, germanilaiset, slavilaiset ja suomalais-ugrilaisetkin heimot, tämä ennen selostamamme sukujärjestelmän kahtalainen jakautuminen, nim. luokkiin ja perheisiin, vain sitten jatkuu ja kehittyy edelleen täydelliseksi.

Se perheisiin eli eri talouksiin jakautuminen, joka oli esifeodalisessa järjestelmässä alkanut ei kuitenkaan silloin vielä johtanut näiden perhekuntain toisistaan eroamiseen, vaan se jäi vielä epätäydelliseksi. Kuten muistamme alkoi tämä patriarkalisen sukuryhmän jakautuminen eri talouksiksi siitä, "että patriarkalle oli mahdotonta yksin suorittaa kaikki järjestävä työ, joten hän oli pakotettu siirtämään siitä osan toisten niskoille, alemmille järjestäjille; mutta nämä 'pienet' järjestäjät olivat hyvin vähäisessä määrässä itsenäisiä, yhteisestä ryhmästä riip-

pumattomia, päinvastoin **koko yhteiskunnan tuotannolle oli yhteisyys, yhteenkuuluvaisuus luonteenomaisin piirre.** Kun sitten **asettunut maanviljelys** alkaa vallita, niin tällaiset pienet taloudelliset ryhmäyksiköt — perheet — saavuttavat taloudellisessa elämässä huomattavan itsenäisyyden. Maanviljelystöiden suorittamiseen ovat yksityisen perhekunnan voimat kyllin riittävät, joten koko ryhmän yhteistoiminta ei ole siis tarpeen: vielä enemmän pikkuviljelys on tässä tapauksessa paljon tuottavampaa, sillä kun maanviljelys on tuotantotapaansa nähden vielä sangen alkuperäinen, niin pienempi tuottajajoukko voi kiinnittää enemmän huomiotaan ja paremmin keskittää työvoimiaan pieneen alueeseen, kykenee täydellisemmin hyödykseen käyttämään sen luonnollisia ominaisuuksia, kuin suurilukuinen tuottajaryhmä, jonka täytyy kollektivisen toimintansa ulottaa suhteettomasti laajan maa-alueen yli.

“Näin ollen muodostui maanviljelysyhteiskunta feodalisen ajan kynnyksellä monesta keskenään sukua olevasta perheryhmästä, joilla kullakin oli verrattain itsenäinen maanviljelystaloutensa.” (Bogdanoff — Taloustieteen Oppikirja siv. 125).

Näihin esifeodalisen ajan perheisiin nähden on muistettava kaksi seikkaa. Ensinnäkin, että sisäisesti niissä vallitsi täydellisesti ne patriarkaliset suhteet, jotka tässä järjestelmässä oli työjako synnyttänyt jakaessaan sukujen jäsenet järjestäjiin ja toimeenpanijoihin. Jokaisessa perheessä sen pää oli sen ehdoton vallitsija, samoin kun patriarkka suvussaan, perheen jäsenet, jotka ovat hänen vaimonsa, lapsensa, aikuisten lasten vaimot tai miehet lapsineen sekä perhekuntaan kuuluvat palkolliset ja orjat, kaikki ollen perheen päään ehdottoman mielivallan alaisia, hänen orjiaan sanan laajemmassa merkityksessä. Toiseksi, että ulkonaisesti kaikkien tällaisten maanviljelysperheiden päät olivat alussa taloudellisesti ja sen johdosta muutenkin, jokseenkin tasa-arvoiset ja siksi ne, nim.

perheiden päät, myös muodostivat keskenään tasa-arvoisen vapaiden "talonpoikain" luokan, jotka yhteisesti yhteisiä asioita ja yksityisesti kukin perheensä sisällä perhekunnan kaikkia asioita hallitsivat, mutta joita ei heidän yläpuolellaan oleva mikään muu mahti vielä hallinnut.

Tämän yhteiskunnan edelleen kehitys on siinä, että nämä patriarkaliset perhekuntajaolliset luokkasuhteet muuttuvat feodalisiksi luokkasuhteiksi, eli että näiden vapaiden perhekuntaisäntäin keskuudessa alkaa syntyä joistakin näistä järjestävän työn tekijöistä erikoinen taloudellisesti voimakkaampi ylempi vapaiden luokka, feodalinen ylimystö, joka vähitellen alistaa valtansa alle sen lisäksi, että ennestään sen alla on jo niiden perheisiin kuulunut oma perhe- ja palkollisjoukkonsa, vielä vapaiden perhekuntaisäntäin enemmistönkin joukkoineen.

Minkälaisena tämä vapaiden perhekuntaisäntäin keskinäinen tasa-arvoisuus ennen feodalistien suhteiden syntymistä ilmeni, siitä kirjottaa Bogdanoff, sama teos sivulla 128 seuraavasti:

"Alussa yhteiskunnan rakenteen luonteenomaisena piirteenä on verrattain suuri yhtenäisyys — yksityisten talouskuntain eroavaisuus ei ollut vielä niin suuri, että se olisi antanut suurimmille niistä taloudellisen määräämisvallan toisten yli. Koko yhdyskuntaa koskevat asiat ratkaisi vanhinten — isäntien neuvosto; kollektivisia yrityksiä varten, jotka vaativat yhteisen johtajan (etupäässä sotien sattuessa) vanhinten neuvosto valitsi keskuudessaan päällikön, joka oli tässä tehtävässä vain väliaikaisesti, se on, niin kauan kun se oli tarpeen. Kun sotia kävivät eivät vain yksityiset yhdyskunnat vaan — kuten oli tavallista — kokonaiset heimoliitot silloin näiden yhdyskuntain joukkojen päälliköt valitsivat vuorostaan yleisen päällikön."

Kuten näkyy, kohtaa meitä tässä sama järjestys, johon atenalais-roomalaisessa sukujärjestelmässä jo tutustuimme. Kaikkien suku- ja heimojäsenten keskinäinen

yhteisyys ja valta ilmenee tässä samaa alkujuurta olevien talouskuntien, perheiden yhteytenä ja niiden isäntien yhteisenä valtana.

Itse taloudellisessakin elämässä on tällä alkuasteella vielä paljon jälellä entisestä sukuyhteisestä taloustoiminnasta. Samassa kylässä asuvat perheet auttoivat toinen toistaan kaikissa suurempia voimia kysyvissä töissä. Niinpä esim. talot rakennettiin yhteisvoimilla, talkoilla. Karja kulki yhteisillä laitumilla yhteisten paimenten paimentamana. Yhteismailta heinäkorjuu toimitettiin yhteisesti ja tulokset jaettiin perhekunnittain. Usein kaikki uusien alueiden pelloksi raivauskin toimitettiin ja varsinkin alussa yhteisesti. Ja kaikki sellainen maa, joka ei ollut raivattua omistettiin yhteisesti, samoin yhteisesti raivattukin maa, josta kukin talouskunta vuoronsa jälkeen sai sille kotipelloksi osotetun kappaleensa, joutuen ne seuraavassa jakamisessa sitten taas toiselle taloudelle, ja niin kiertäen kaikki yhteisesti raivatut maat vuoronsa perään kaikilla talouskunnilla. Ja kaikki pellot olivat yhteistä laidunmaata, heti kun niiltä oli elo korjattu, samoin silloin kun niitä kesantona pidettiin. Siltain, maanteiden, myllyjen, linnotusten, yms. rakentaminen suoritettiin alussa myös yhteisesti. — Vaikka näin eri talouskuntain välillä vallitsi kuten edellisestä näkyy sangen pitkälle ulottuvaa tuotannollista yhteisyyttä, unohdettiin kuitenkin tämän yhteyden alkuperäinen sukuuonne, jääden yhdyssuhteiden perustaksi puhtaasti tuotannolliset ja sittemmin niistä johtuneet valtiolliset yhdyssiteet.

“Eittämätön tosiasia on, että saksalaiset aina kansainvaellukseen asti olivat järjestyneinä sukuihin... Heistä Caesar sanoo varta vasten, että he olivat sukujen ja sukukuntain mukaan (*gentibus cognationibusque*) asettuneet paikoilleen... Tämä pitää paikkansa kaikkiin saksalaisiin nähden: yksin asettuminen vallotettuihin roomalaismaakuntiin näyttää vielä tapahtuneen sukujärjestyksessä...” (Engels.)

Eräs venäläinen yhteiskuntatieteilijä Kovalevsky kuitenkin väittää näiden olleen suuria talouskuntia, eikä sukuja, mutta Engels hänen väitteensä johdosta lausuu, että "kumpi todellisesti on kysymyksessä, sukuko vai talouskunta," näissä roomalaisten mainitsemissa tapauksissa "se kaipaa vielä lähempää tutkimista." Tämä myöhemmin toimitettu lähempi tutkiminen on suurimmaksi osaksi vahvistanut Engelsin esittämää katsomusta, että kysymyksessä on suku, joka jo oli jakautunut luokkiin ja toiselta puolen perheisiin, suuriin talouskuntiin.

Minkälainen tämä saksalainen vakiintuneisiin talouskuntiin jakautunut sukujärjestelmä oli ja miten se toimi siitä Engels antaa tarkemman kuvauksen mainitun teoksen sivulla 158.

Sukuaateliston synty.

"Raakalaiskauden yläastetta (sukujärjestelmän kehitysastetta) vastaa myöskin yhteiskuntajärjestys. Yleensä Tacituksen mukaan (roomalainen historioitsija noin 100 j. Kr.) oli olemassa päämiesten (principes) neuvosto, joka pienemmät asiat ratkaisi ja valmisti tärkeimmät kansankokouksessa päätettäväksi; tämä taasen oli raakalaiskauden aliasteella, ainakin siellä, missä sen tunemme, amerikalaisilla (indianeilla) ensiksi vain suvuilla, ei vielä heimoilla eikä heimoliitoilla. Päämiehet (principes) erottuvat vielä tarkasti sotapäälliköistä (duces) aivan samoin kuin irokeeseilla (se on, edelliset ovat sukujen vanhimpia, niiden "patriarkkoja", rauhan aikuisen toiminnankin ylimmät johtajat ja järjestäjät, jälkimäiset vain sodan ajaksi valittuja urhoollisimpia tai sotatoimien johtamiseen kykenevämpiä nuoria miehiä). **Ensin mainitut elävät jo osaksi heimolaisten antamista kunialahjoista**, karjaa, jyviä jne., heidät valitaan samoin kuin Amerikassakin, enimmäkseen samoista perheistä; siirtyminen isän oikeuden kannalle helpottaa, kuten Krei-

kassa ja Roomassakin, vaalin asteettaista muuttumista perinnöllisyydeksi ja siten aatelisperheen syntymistä kussakin suvussa. Tämä vanha n. s. kanta-aateli hävisi enimmäkseen kansainvaelluksessa tai ainakin heti sen jälkeen. Sotapäälliköt valittiin polveutumisesta välittämättä vain kelvollisuuden perusteella. Heillä oli vain vähän valtaa ja heidän oli esimerkkinsä kautta vaikutettava; varsinaisen **kurinpitovallan** sotajoukossa Tacitus varta vasten selittää **olleen papeilla**. Todellinen valta oli kansankouksella. Kuningas, ei heimopäällikkö, on esimiehenä; kansa ratkaisee — kieltää murinan kautta, myöntää huutoäänestyksellä ja asekalsteella. Se on samalla kärjäkokous; täällä esitetään valituksia ja ratkaistaan, täällä lausutaan kuolemantuomiot ja kuoleman tuottavat pelkuruus, kansankavallus ja luonnoton hekuma. Myöskin sukujen ja aliosastojen kesken tuomitsee yhdyskunta päämiehen esimiehenä ollessa ja kuten kaikissa saksalaisten alkuperäisissä oikeustoissa voi päämies olla vain asian käsittelyn johtaja ja kysymysten tekijä; tuomion lausujana oli aina ja kaikkialla saksalaisten keskuudessa yhdyskunta.

Heimokuninkaat ja uusi aatelisto.

“Heimoliitot olivat muodostuneet Caesarin ajan jälkeen (noin Kr. s. aikana ja hieman jälkeen); muutamilla niillä oli jo kuninkaita. Korkein sotapäällikkö, samoin kuin kreikkalaisilla ja roomalaisilla (basileus ja rex.) pyrki jo tyranniksi ja joskus saavuttikin pyrkimyksensä. Sellaiset onnistuneet kruununtavottelijat eivät olleet itsevaltaiaita hallitsijoita, mutta he alottivat jo kuitenkin sukujärjestyksen kahleitten murtamisen. Tavallisissa oloissa vapautetuilla orjilla oli ala-arvoinen asema, koska eivät voineet kuulua mihinkään sukuun (yhteiskunta oli siis luokkajakaisuudessa saavuttanut jo orjuusasteen, mutta uusien kuninkaiden vallitessa sellaiset suosikit

usein saivat arvoa, rikkautta ja kunniaa. Samoin kävi sen jälkeen kun Rooman valtakunnan vallottamisen perästä sotapäälliköistä tuli suurten maiden kuninkaita. Frankkilaisilla esittivät kuninkaan orjat ja vapautetut (orjat) ensin hovissa, sitten valtiossa suurta osaa; suureksi osaksi polveutuu uusi aateli heistä.

“Yleensä siis kansoiksi liittyneillä saksalaisilla heimoilla oli voimassa sama yhteiskuntajärjestys, kuin sankariajan kreikkalaisilla ja niin sanotun kuningasajan roomalaisilla oli kehittynyt: **kansankokous, sukupäälliköiden neuvosto, sotapäällikkö**, joka jo tavoittaa todellista kuningasvaltaa. Se oli kehittynein yhteiskuntajärjestys, mitä sukujärjestys yleensä saattoi muodostaa; se oli raakalaiskauden yliasteen mallijärjestys. Kun yhteiskunta astui näiden rajojen yli, joiden sisäpuolella tämä järjestys riitti, niin oli sukujärjestyksen loppu käsissä; se särkyi, valtio astui sen tilalle.

b) Feodalisten yhteiskunta-taloudellisten suhteiden kehitys. Feodaliset luokat.

Lähdemme nyt tarkastamaan, miten tämä patriarkalinen vakinainen ja itsenäisiin talouskuntiin jakautunut sukujärjestelmä muuttuu feodaliseksi valtiojärjestelmäksi.

“Mutta taloudellisen epätasaisuuden idut (vallitsevain perhekunta-isäntäin kesken olivat jo olemassa. Yhtenä tällaisena etuna oli yllä selitetty yhteisten yhdistysten johtajan valitseminen, vaikkakin hänet valittiin toimeensa väliaikaisesti (Engelsin mainitsema *duces*) toisena oli se seikka, että paitsi yhteistä maanomistusta oli olemassa myös yksityistäkin omistusta. Yksityisen perhekunnan omin voiminsa raivaamat maat ovat sen täyttä omaisuutta; samoin sodan avulla, vallottamalla saadut maat, jos ne kerran siihen osaaottaneiden kesken jaettiin, joutuivat ne tavallisesti jako-osallisten ikuisiksi omaisuu-

deksi, eikä niitä enää jaettu ja vaihdettu. (Engelsin seuraavassa mainitsevat **allodiumit**.)

Tässä on paikallaan huomauttaa, että tämä maiden valtaus ei tapahtunut siten ja sellaisilla perusteilla, kuin yleisesti otaksutaan. Heimokuntain jäsenillä (talouksien isännillä) ei ollut mitään erikoista halua ja syytä vallata raivaamatonta maata nimiinsä eli haltuunsa niin paljon kuin suinkin, maalla sellaisenaan kun ei ollut mitään erikoista arvoa, vaan valtasivat ne sitä, niin paljon kuin sitä tarvitsivat, kuin sitä raivasivat. Heimopäälliköt tässä tapauksessa heti alunpitäen joutuivat sentähden valtaamaan toisia suuremmat alueet että niillä oli perhekunnissa suuremmat määrät orjia ja muita sellaisia epävapaita, jotka eivät voineet maata itselleen vallata ja voidakseen saada niille elannon, voidakseen saada perusteen, jolla perhekuntansa työvoimaa riistää, joutuivat heimopäälliköt valtaamaan haltuunsa muita laajemmat alueet, maanomistuksen epätasaisuus heti näin alkaen. Missä sensijaan maalla jo oli asukkaita, siellä kannatti jokaisen vallottajaheimoon kuuluvan ja varsinkin sen päälliköiden koettaa saada haltuunsa mahdollisimman laajat alueet, sillä niiden alueiden mukana tuli jokaiselle myös niillä asuvat asukkaat (myöhemmän järjestelmän turpeeseen sidotut, *glebae adscripti*.)

“On itsestään ymmärrettävää, että ne talouskunnat, jotka olivat toisia taloudellisesti voimakkaammat, saattoivat tällaisten olosuhteiden vallitessa muita nopeammin tätä voimaansa kehittää. Ensinnäkin, sellaisille talouksille oli helpompi laajentaa yksityisten tilustensa alaa raivamalla yleisiä valtaamattomia alueita viljelysmaikseen. (Tässä on paikallaan muistaa Engelsin lausuntoa, että yksityisomaisuus on alkuaan hankittava työllä, tässä tapauksessa tällaisten perhekuntain isännät perhekuntajäsentensä, joihin kuuluivat orjat ja myöhemmin palkolliset, työvoimalla hankkien itselleen omistusoikeuden maahan. Ellei luokkajakoa olisi vallinnut, niin tämän per-

hekunnallisen valtauksen kautta olisi maa siirtynyt perhekuntain jäsenten yhteiseksi omaisuudeksi, niiden yhteisen ja tasa-arvoisen valvonnan, määräämisen ja nautinnon alaiseksi, eikä yksityiseksi, perhekuntain isäntien omaisuudeksi.) Toiseksi, henkilöt, jotka kuuluivat näihin voimakkaimpiin talouskuntiin olivat sotajärjestössä huomattavanmassa asemassa ja sen johdosta saivat myös sotasaaaliista — kiinteästä ja irtaimesta — huomattavamman osan. On muistettava, että irtaimen sotasaaaliiseen kuuluivat orjatkin, sillä maanviljelysyhdyskunta sai patriarkalliselta sukuryhmältä muiden muassa myös — mutta verrattain lievennetyssä muodossa orjasuhteet perinnökseen.”

“Täten epätasaisuus eri talouskuntien välillä yhä kasvoi ja vähitellen se hävitti yhdyskunnan entisen yhdenkaltaisuuden. Rikkaimpien perheiden vaikutusvalta yhdyskunnan elämän menoon sen johdosta yhä suureni ja vakiintui, että taloudellinen suurempi voimakkaisuutensa salli niiden saattaa toiset talouskunnat siitä aineellisesti jollakin tavalla riippuvaiseksi: varakkaimmat taloudet ottivat tehtäväkseen sellaisten yritysten suorittamisen, jotka olivat muille liian suuria ja vaikeita, esim. suurten myllyjen, leipomojen ym. rakentamisen jne. Ollessaan taloudellisesti paljon varmemmalla pohjalla, suuret taloudet paljon vähemmän kärsivät kaikenlaisista taloudellisista häiriöistä: kadoista, halloista ja muista luonnon voimain aiheuttamista vaurioista, joita silloisen alhaisen tuotantoteknikan vallitessa sattui tuhkatiheäänkin: varakkaammat talouskunnat antoivat heikommille verrattain useinkin varastoistaan apua, jonka vähävaraiset talonpojat sitten tavallisesti työllä maksoivat. Tämä salli rikkaiden edelleen ja verrattain huomattavasti laajentaa viljelyksiään ja yleensä tuotantoaan.”

“Aikain kuluessa varakkaimpain talonpoikain perheiden todellinen valta kävi niin suureksi, että ainoastaan heidän keskuudestaan valittiin enää sotajoukkojen

päälliköt ja luonnollista on, että nämä perheet käyttivät hyväkseen sitä taloudellista vaikutusvaltaansa, joka niillä yhteiskunnan yli oli, vakiinnuttaakseen tällaisen asiain tilan; ne itsepintaisesti taistelivat kaikkia yksityisiä yrityksiä vastaan, jotka pyrkivät tätä järjestelmää järkyttämään ja vähitellen saavuttivat sen, että tapa muuttui — säännöksi, laiksi: päällikön valta muuttui perinnölliseksi hänen perheessään; väliaikainen sodan järjestäjä, johtaja, muuttui vakinaiseksi.

“Näiltä ajoilta voi ajatella varsinaisen feodalisen aikakauden alkaneen. Perikuvallinen feodali — läänitysherra — on tuollainen yhdyskunnastaan eristynyt varakas suurtilallinen, joka **pysyväisesti valtaa itselleen sotilaallis-järjestyvän** toiminnan ja muillakin tavoin saattaa yhdyskunnan itsestään riippuvaiseksi.

“Joissakin tapauksissa tapahtui feodaliheran yleisestä ryhmästä eristyminen ja syntyminen paljon nopeammin ja jo sillä aikakaudella, jolloin paimentoaispatriarkalinen yhdyskunta muuttui asettuneeksi maanviljelyskunnaksi; näin tapahtui siellä, missä asuma-alueen hankkiminen vaati pitkällistä ja sitkeätä taistelemista, joten sota jo saugen varhain painoi ankaran leimansa yhdyskunnan rakenteeseen.” (Bogd. — Taloustieteen Oppikirja, siv. 128.)

Olemme näin tutustuneet patriarkallisen järjestelmän synnyttämän vallitsevan luokan, perhekuuntain isäntien jakautumiseen kahteen ryhmään, sekä siihen, miten sen keskuudesta varsinaiset “ammatti” sotapäälliköt etupäässä eristyvät muita mahtavimmiksi ja lopulta kaikkia hallitsevaksi feodaliseksi ylimystöksi. Ennen kuin lähdemme tarkastamaan sitä valtiojärjestelmää, joka vallitsevasti perustuu tälle feodaliselle “sota”-ylimystölle (vanha sukuylimystö häviää melkein kokonaan), mutta osaksi myös vallitsevan luokan alempaan asemaan jääneille vapaille talonpoikaisperheiden isännillekin, katselem-

me, miten sen kuninkuus kehittyi edelleen muodostuen feodaliseksi kuninkuudeksi:

“Muuan laitos helppoitti kuninkaiden syntymistä: seuruelaitos. Jo Amerikan punaihoisten keskuudessa näimme, miten sukujärjestyksen rinnalla muodostuu yksityisiä ryhmiä sodankäyntiä varten omin päin. Nämä yksityiset ryhmät olivat saksalaisilla jo muodostuneet vakinaisiksi yhteyksiksi. Sotapäällikkö, joka oli päässyt maineeseen, keräsi parven saaliinhimoista nuorta väkeä ympärilleen, joka sitoutui hänelle osottamaan personallista uskollisuutta, samoin kuin hänkin heille. Johtaja heitä elätti, lahjoja antoi ja järjesti heidät hierarkiseen tapaan: henkivartio ja taistelukelpoinen joukko suurempia, harjaantunut upseeristo pienempiä retkiä varten. Vaikka näiden seurueiden on täytynyt olla heikkoja, esim. Odoakärilla (Länsigöötien kuningas 476—493 j. Kr.) Italiassa myöhemmin sellaisina esiintyivätkin, niin muodostivat ne kuitenkin vanhan kasanvapauden menehtymisen siemenen ja sellaisiksi näyttäytyivät kansainvaelluksessa ja sen jälkeen. Sillä ensiksikin, ne helpottivat kuningasvallan syntyä, mutta toiseksi, kuten jo Tacitus huomauttaa, saattoivat vain keskeytymättömät sodat ja rosvoretket pitää niitä koossa. Rosvovous tuli tarkoitukseksi. Ellei seurueherralla ollut lähellä mitään tekemistä, läksi hän miehistönsä keralla toisten kansain luokse, missä sota vallitsi ja oli tilaisuus saaliin saantiin: saksalaiset apujoukot, jotka suurin määrin roomalaisten lippujen alla itse saksalaisia vastaan taistelivat, olivat osaksi sellaisista seurueista muodostetut. Peitsimiesammatti, saksalaisten häpeä ja kirous, oli tässä jo ensi oireissaan näkyvissä. Rooman valtakunnan valloituksen jälkeen nämä kuninkaitten seuruelaiset muodostivat ei-vapaiden ja roomalaisten hovipalvelijain rinnalla myöhemmin aatelin toisen pääosan.” (Engels: Perh., Yksityisomaisuuden ja Valt. Alkuperä, siv. 159.)

(Comes, seuruelaiset, siitä johtuu sana count, viscount, kreivi, varakreivi. Silloin kun kuninkaat vallotusten jälkeen alkoivat näille seuruelaisilleen jakaa maa-alueita suojeltaviksi ja kuninkaan nimeen vallittaviksi, aletaan niitä kutsumaan rajakreiveiksi raja-alueiden suojelijoina tai läänitysherroina maakreiveiksi muualla. Saksalais-ten keskuudessa vanhaa sukuaatelia kutsuttiin nimellä "athelig" ja uutta kuninkaiden ym. seuruelaisista muodostunutta aatelia "autrustion.")

"Siitä hyvästä, että vapauttivat roomalaiset heidän omasta valtiostaan, ottivat saksalaiset raakalaiset heiltä kaksi kolmatta osaa yhteisestä maasta ja jakoivat sen keskenään. Jakaminen tapahtui sukujärjestyksen mukaan; kun vallottajain lukumäärä oli verrattain vähäinen, jäi suuria aloja jakamatta, osaksi koko kansan, osaksi yksityisten sukujen ja heimojen omaisuudeksi. Kunkin suvun keskuudessa pelto- ja niittymaa samallaisina osina arvan kautta jaettiin yksityisille talouskunnille; tapahtuiko ajan kuluessa uusia jakoja, sitä emme tiedä, joka tapauksessa luovuttiin roomalaismaakunnissa pian tästä tavasta ja yksityisistä osuuksista tuli myyntikelpoista yksityisomaisuutta (allodium). Metsä ja laidun pysyi jakamatta yhteisesti käytettävänä; tämä käyttäminen, samoin kuin jaettujen tilusten viljelystapa, järjestettiin vanhan käytännön ja yhteyden päätösten mukaan. Mitä kauemmin suku kylässänsä asui ja mitä enemmän saksalaiset ja roomalaiset vähitellen toisiinsa sulautuivat, sitä enemmän väistyi sukulaissiteiden luonne syrjään paikallissiteiden tieltä; suku hävisi rajayhdyskuntaan, jossa kuitenkin vielä oli usein nähtävissä tarpeeksi jälkiä jäsenten alkuperäisestä sukulaisuudesta. Siten muuttui täällä sukujärjestys, ainakin niissä maissa, missä rajayhdyskuntia oli olemassa — Pohjois-Ranskassa, Englannissa, Saksassa ja Skandinaviassa — huomaamatta paikallisjärjestykseksi ja sillä tavalla tuli sopivaksi valtion tarkoituksille. Mutta siinä säilyi kuitenkin luontoperäinen kansanvaltainen

luonne, joka on ominaista koko sukujärjestykselle, ja niinpä siinä myöhemminäkin aikoina, jolloin se pakkokeinojen kautta turmeltui, pysyi palanen sukujärjestystä aseena sorrettujen käsissä, joka on elänyt aina uusimpaan aikaan asti.

“Kun tällä tavalla sukusiteet suvussa pian hävisivät, oli tämä seurausta siitä, että heimon ja koko kansankin keskuudessa sen ilmaisumuodot turmeltuivat valloituksen seurauksena. Me tiedämme, että kukistettujen vallitseminen ei sovellu sukujärjestyksen puitteisiin. Tässä sen näemme suuressa asteikossa. Saksalaiskansojen, roomalaismaakuntain herrain, täytyi järjestää nämä valloituksensa. Mutta yhtä vähän voitiin roomalaisjoukkoja omak-sua sukuyhteyksiin kuin hallitakaan niitä näiden kautta. Vielä suureksi osaksi voimassa olleiden roomalaisten paikallisten hallintovirastojen etunenään oli saatava jotakin Rooman valtiota korvaamaan, ja se saattoi olla vain toinen valtio. Sukujärjestyksen ilmaisumuotojen oli siten muuttuminen valtion ilmaisumuodoiksi, vieläpä asianhaarain pakosta sangen nopeasti. Mutta valloittajakansan lähin edustaja oli sotapäällikkö. Valloitetun alueen varmentaminen sekä ulospäin että sisäänpäin vaati hänen valtansa vahvistamista. Hetki oli tullut, jolloin sotapäällikkyyks voi muuttua kuninkuudeksi ja se tapahtui.” (Engels, sama teos, siv. 168—169.)

Ja annamme Engelsin valaista täten kehittyneen kuningasvallan niitä sen ensi ilmenemismuotoja ja toimia, joiden kautta se saa varsinaisesti feodalisen luonteensa (siv. 169):

“Ottakaamme nyt esimerkiksi frankkien valtakunta. Täällä olivat voitokkaan salialaiskansan omaisuudeksi joutuneet sekä laajat roomalaiset valtiomaat että vielä kaikki ne sangen suuret maa-alat, joita ei oltu jaettu suurempain tai pienempain piiri- ja rajakuntain kesken, varsinkin kaikki suuremmat metsäseudut. Yksinkertaisesta korkeimmasta sotapäälliköistä maan todelliseksi ruhti-

naaksi kohonnut frankkilaiskuningas ensimmäiseksi muutti kansan omaisuuden kuninkaalliseksi omaisuudeksi, varasti sen kansalta ja lahjoitti tai läänitti sen seuralaisilleen. Nämä seuralaiset, jotka alkuperäisesti olivat hänen sotaseuruettaan ja muuta sotajoukon alapäällystää, saivat pian vahvistusta roomalaisista, s. o. roomalaistuneista gallialaisista, jotka pian kävivät hänelle välttämättömiksi kirjoitustaitonsa, sivistyksensä, roomalaiskielen ja -oikeuden sekä latalaisen kirjakielen tuntemisen taita, sekä orjista, maaorjista ja vapautetuista jotka olivat hänen hoviväkeään ja joiden keskuudesta hän suosikkinsa valitsi. Kaikille näille enimmäkseen lahjoitettiin ensiksi kansan maalohkoja, sitten palkkioiden muodossa läänitettiin aluksi enimmäkseen kuninkaan elinajaksi, ja siten kansan kustannuksella hankittiin peruste uudelle aate-
listolle.”

Tässä on muistettava, mistä on jo alussa huomautettu, että kansa tarkoittaa vapaita kansalaisia, se on, talouskuntain isäntiä eikä maan tai kansakunnan koko väestöä, jonka keskuudessa esifeodalisien luokkajakon edelleen kehittymisen pohjalla vallitsi täydellinen, nyt varsinainen feodalisien luokkajako, Bogdanoff tällaisena muistutuksena sivulla 135 esittää seuraavan:

“Feodalisien järjestelmän syntyminen on hyvin usein selitetty aiheutuneeksi **heimosodista**, joissa toinen heimo voitti ja alistettiin valtansa alle toisen. Joissakin tapauksissa ilmenivätkin voittajat feodaliherroina ja voitettut — niiden vallan alle alistettuna väestönä, ja on sangen ymmärrettävää, että sellaisissa oloissa syntyi jyrkkä kahteen luokkaan jakautuminen; mutta voidakseen perustaa feodalisien järjestelmän valloittamaansa maahan, on valloittajan itsensä keskuudessa tämän järjestelmän jo sitä ennen täytynyt olla olemassa, kuten kaikissa tuollaisissa tapauksissa onkin asianlaita ollut.”

Feodalisien luokkajako oli työajon synnyttämän patriarkalisien luokkajakon edelleen kehittymisen muoto.

Olkoon lopuksi vielä mainittu, että missä tahansa esi-feodalinen (alkuperäinen paimentolais- ja maanviljelyskarjanhoitotalous) on kehittynyt vakinaiseksi asettuneeksi maanviljelykseksi, siellä ovat alkuperäiset patriarkalliset suhteet, kehittyneet varsinaisiksi feodalisiksi suhteiksi, joissa entinen esifeodalin valtion keskusvallan edustaja, suvun tai heimon melkein despotinen ylijohdaja on kadottanut valtiollisen voimansa läänitys-ylimystölle, missä esifeodalin järjestelmän entinen vapaa perheen pää nyt vaipuu edellisen luokan alustalaiseksi ja missä esifeodalin järjestelmän orja, epävapaa sensijaan kohoaa melkein ja myöhemmin täydellisesti edellisen alustalaiseksi hänkin, feodalin yhteiskunta näin ollen ja kautuen kahteen pääluokkaan: läänitysherrat ja niiden alustalaiset.

Näin esim. Japanissakin, vaikka siellä auraviljelyksen asemasta vakiintunutkin maanviljelys on nykyaikaan asti ollut kuokkaviljelystä, näillä samoilla taloudellisilla perusteilla ovat syntyneet samallaiset yhteiskunnalliset ja valtiolliset suhteet, nim. niin tyypillinen feodalin järjestelmä, kuin Europassakin. Afrikan neekerin, esim. sulu-, galla- ym. kansojen keskuudessa feodaliset suhteet ovat paraikaa kukoistuksessaan, ollen täällä kehittyneet paljon myöhemmin kuin Europassa ja Aasiassa.

2. Feodalin vatiollinen järjestelmä, feodaliset valtiolliset suhteet yleensä.

Edellisessä olemme tutustuneet ensinnäkin, erityisen feodaliherraluokan syntymiseen, ensin sen syntymisen yhteiskuntataloudellisiin syihin ja lähtökohtaan ja niiden eri aatelisryhmien syntymiseen, jotka sen muodostavat; ja toiseksi toisten: kansan vapaiden ja epävapaiden erityiseksi alustalaisluokaksi muodostumiseen. Vaikka jo ennen myös olemme tutustuneet siihen, että tämän feodaliherraluokan syntyminen oli edellyttänyt yhteiskun-

nan sitä ennen jo tapahtunutta kahteen luokkaan jakautumista (patriarkallinen luokkajärjestelmä), feodaliherat muodostaen vain vallitsevasta luokasta eristyneen erikoisen osan, joka nousi hallitsemaan vallitsevan luokan enemmistöäkin, paitsi tietystikin yhteiskunnan niitä jäseniä, joilla ei mitään oikeuksia enää ollut, niin vapautuaksemme siitä harhaluulosta, että tämä vallitsevan luokan erikoinen osa, feodalinen ylimystö, olisi jo valtaan noustessa ollut luokka, jota yhteiskunnallinen tuotantoelämä itse ei välttämättömästi olisi tarvinnut, tarkastakaamme, mitä merkitystä yhteiskunnassa feodalisella ylimystöllä syntyessään oli.

Feodalihera.

“Feodaliset suhteet nopeasti kehittyivät ja vakiintuivat: ensinnäkin, toiselta puolen syntyi ja kehittyi entistä vakinaisemmaksi feodaliherain myönteinen (positiivinen) yhteiskuntahyödyllinen merkitys talonpoikaisyhdyskunnan elämässä, toiselta puolen kasvoi — talonpoikain taloudellinen ja oikeudellinen hänen vallastaan riippuvaisuus.

“Feodalihera rakentaa lujasti varustettuja limoja, joihin hänen suojeluksensa alaiset talonpojat vetäytyvät vihollisen maahan hyökätessä. Feodalihera huolehtii yhdyskunnassaan teiden, siltain ym. rakentamisesta. Ja kaikissa sellaisissa tapauksissa, jolloin talonpoikaistaloudet eivät omine varoinensa ja voiminensa tule toimeen, feodalihera tulee heille avuksi; hän järjestää heitä varten säännöllisen avustushomman katojen, sodasta johtuvien vaurioiden ym. varalta. Kaikkeen tähän tarvittiin välttämättömästi varoja ja tietenkään ei feodalihera ollut halukas ilmaseksi tuhlaamaan yksityisen taloutensa varoja suojelustaan nauttivien talonpoikain hyväksi. Kaikista feodaliheran vaivoista ja huolista maksavat ta-

lonpojat työllään runsaan lisän kera.” (Bogd. — Taloust. Oppikirja, siv. 130.)

Edellä olemme tutustuneet, miten ennen kaikki nämä työt suoritettiin yhteisesti, kaikki yhdyskuntaan kuuluvat perhekunnat ottaen niiden suorittamiseen osaa. Nyt näemme, miten nämä työt ovat kehittyneet sen isäntien luokasta erikoistuneen pienen ryhmän käsiin, jolle yhteiskunnan tällä nykyisellä aikakaudella tärkeimmän tehtävän johtaminen ja järjestäminen oli erikoistoinnaksi kehittynyt, nim. yhdyskuntain sotilassuojelijain, sotapäälliköiden käsiin. Näiden yhdyskuntain tässä kaikkein tärkeimmässä toiminnassa johtajina ja järjestäjinä oleminen, antoi heille mahdollisuuden kohota kaikessa muussakin yhdyskunnan pää- ja lopulta melkein yksinomaisiksi hallitsijoiksi. Sivulla 135 Bogdanoff nimenomaan tästä mainitseekin lausuen: “Jos sotilassuojeluksen tarve saattoi talonpojan antautumaan feodaliherran vallan alaiseksi, niin se pakotti myös heikomman feodaliherran antautumaan voimakkaampansa alaiseksi.”

Ilman tätä yhteiskunnan tuotannolliselle toiminnalle tärkeätä merkitystä eivät sotapäälliköt olisi voineet nousta muita talouskuntain isäntiä mahtavimmiksi ja niiden vallitsijoiksi.

Feodalisesta alustalaisluokasta, meidän on otettava huomioon, että feodaliherran omalla tilalla hänen riistonsa alaiset eivät kaikki olleet samassa riippuvaisuussuhteessa häneen nähden. Kaikkein suurimmassa riippuvaisuudessa eli melkein suoranaisessa henkiorjuudessa oli hänen kartanonsa palvelusväki. He eivät omanneet muuttovapautta. Sen sijaan, varsinkin feodalisen ajan alussa hänen muut alustalaisensa maanviljelijät ja käsityöläiset omasivat muuttovapauden, mutta menettivät maansa ja kiinteän omaisuutensa jättäessään isäntänsä. Maataviljeleviä alustalaisia rasitti feodalikartanon isäntä tietystikin suhteellisesti paljon enemmän kaikenlaisilla päivätöillä ja tuoteveroilla ja ankarammin heitä sorti ja hal-

litsi kuin käsityöläisalustalaisiaan, jotka eivät työnsä perusteella olleet häneen nähden niin läheisissä tekemisissä kuin maanviljelijöiden suorittajat. Kaikkein vähiten feodalihera rasitti ja sorti niitä kartanonsa alustalaisia, jotka hän itse myöhemmin kutsui tiluksilleen määrättyjen vapaiden ehtojen perusteella asumaan.

Feodaliset läänitykset ja verot.

Olemme ennen tutustuneet, miten tällaisten feodalistien suurtilain omistus syntyi joidenkin talouskuntain isäntien vallatessa etupäässä työn kautta itselleen suu-remmat alat yksityiseksi maaomaisuudekseen, kuin toiset eli isäntien enemmistö kykeni tekemään. Samoin olemme tutustuneet siihen yksityisten maatiluksien syntymiseen, joka perustui siihen, että vallotettujen **asuttujen** maiden vallottajat, etupäässä valloitusjoukkojen johtajat, sotapäälliköt, jakoivat valloitusmaat asukkaineen keskenään ja seuruelaisilleen. Mutta paitsi näitä suoranaisia omia kartanotiluksiaan, joutui vähitellen feodaliherain vallan ja osittain omistuksen alaisiksi kaikki hänen oman tiluksensa ympärillä asuvien ennen itsenäisten heikompienkin talouskuntain isäntien maat, lopulta talonpoikaiskyläkuntain yhteismaatkin. Ollen niiden sotilas-suojelijana ja siinä toimessa joutuen, kuten ennen jo olemme tutustuneet, rakentamaan linnat, maantiet, sillat, myllyt ym., feodalihera maksatutti suojeluksensa alaisilla heidän osalleen tulevan kustannusosan tavallisesti työllä tai tuotteissa, joiden maksaminen jatkui vielä senkin jälkeen, kun alkuperäiset linnan, sillan, maantien ym. rakentamiskustannukset olivat jo moneen kertaan tulleet suoritetuiksi. Tällaisia alussa vapaaehtoisten maksujen, sitten pysyväisiksi veroiksi kehittyneiden feodalistien verojen maksajia alkoi feodalihera pitää alaisinaan ja niiden maita hänen valtansa alaisina läänityksinä.

Sitä paitsi "näinä rauhattomina aikoina tapahtui verrattain usein, että vapaa talonpoikaistilallinen saadakseen nauttia feodaliherran suojelusta itse luovutti maansa läheiselle feodaliherralle ja sitten sai saman maan heti läänityksensä (**commendation**; läänitystä, jonka feodali-herra omista tai valloitusmaista antoi kutsuttiin **beneficium tai feudum**), se on, feodaliherran alaisena tiluksena takasin." (Bogd. sama teos, siv. 133.)

Krapotkin kirjassaan "Mutual Aid" (Keskinäinen Avustus, luonnossa ja ihmiskunnassa) kerrottuaan, kuinka "ennen vapaat väestöjoukot yksinkertaisesti suostuttuaan "elättämään" vissin osan sotilassuojelijoistaan, vähitellen kehittyivät näiden suojelijainsa maaorjiksi" ja niin tottuen odottamaan suojeluserroiltaan, valtiolta kaikessa apua, kadottivat keskinäisen avustushalunsa ja kykynsä melko suuressa määrässä, kunnes sitten ristiretkien yhteydessä talonpoikaisjoukot uudelleen vapautuvat entisestä avuttomuudestaan, ja Normannien, Arabien ja Ugrilaisten hyökkäysretkien Euroopaan osottaessa feodalistien suojelusherrain sotilasseurueiden (schola) kyvyttömyyden antaa talonpojille riittävää suojelusta, osottaen niiden heikkouden, sai talonpojat ryhtymään itse huolehtimaan puolustuksestaan, jolloin alkoivat linnoittaa kylänsä, varustaa ne suojelusvalleilla ja niin rakentaa perustusta Keskiajan vapaan porvarikaupungin syntymiselle. (Mainittu teos, siv. 164 ja seur.)

Nämä läänitysomistajat olivat maansa täysivaltaisia valtijaita muuten, mutta eivät voineet myydä, lahjoittaa tai muuten toimittaa sitä vieraalle, maa kulkien sen omistajan suvussa perintönä niin kauan kuin perillisiä löytyi. Perillisten puutteessa se meni feodaliherralle, samoin siinä tapauksessa, että läänitysomistaja teki häntä vastaan maankavallusrikoksen. Muuten tällaisten läänitysten omistajien feodaliherrastaan riippuvaisuus ilmeni siinä, että olivat velvolliset hänen joukoissaan suorittamaan sotapalvelusta, erinäisissä tilaisuuksissa auttamaan

lahjoilla ja muuten, sekä velvolliset hovipalveusta suorittamaan, johon kuului feodaliherran neuvoskunnassakin palveleminen. Feodaliherra oli tällaisen alaisensa läänitysomistajan alaikäisten ja lasten holhooja, silloin kun hän kuoli ja myös lesken ja orvoksi jääneen tyttöperillisen naittaja.

Huomaamme siis, että "väestön yleinen feodaliherasta riippuvaisuus ilmeni siinä, että feodaliherra piti itseään sen maan omistajana ja vallitsijana, jolla hänen alustalaisensa ja suojelusalaisensa asuivat. Kun maanviljelyksellä oli yhteiskunnan tuotantoelämälle mitä tärkein merkitys, oli sangen luonnollista, että feodaliherra pyrki valtaamaan itselleen korkeimman vallan maiden yli, joka samassa merkitsi valtaa ihmisten yli; ja feodaliherran taloudellinen voimakkuus johti siihen, että hän yrityksissään täydellisesti onnistuikin..." "Kuitenkaan yleensä ei se seikka, että feodaliherra oli maan ylin omistaja, merkinnyt sitä, että hän menetteli sen suhteen täysin mielivaltaisesti: todellisesti hän toimissaan, teoissaan noudatti tapalakeja." (Mainittu teos.)

"**Feodalinen talousryhmä** oli siis muodoltaan läänituskartanon kaltainen, valliten siinä luontaistaloudellinen tuotanto: 1) maanomistajalle kuului järjestävä työ alustalaistensa kollektivisissä yrityksissä; 2) yksityisessä, kartanon alaisessa taloudessa oli tämä tehtävä perheen pään toimena; 3) ja asioissa, jotka koskivat vain talonpoikaistalouksia yhteisesti ja yleensä, oli järjestävä työ yhdyskunnan neuvoston eli kokouksen ja sen valitsemien henkilöiden käsissä (kyläneuvosto, kyläkokous, kylänvanhimmat ja muut kylän toimitsijat, joita ja talonpoikain kylänyhteyttä yleensä ei feodalinen järjestelmä kyennyt koskaan täydellisesti murskaamaan).

Feodaliset jako- ja oikeussuhteet. "Tämän kehityksen mukaisesti muodostuivat myös jako- ja oikeussuhteet: feodaliherra perinnöllisten vakiintuneiden tapo-

jen mukaisesti sekä peri alustalaisiltaan saatavat veronsa ja päivätyönsä että oli heidän ylin tuomarinsa ja lainsäätäjänsä. Sellaisissa asioissa, jotka eivät koskeneet feodaliherraa — esim. maiden jaossa yksityisten talonpoikaisperheiden kesken (kyläyhteisten peltojen jaossa, yms.), yhdyskunnan jäsenten välisissä yksityisissä riidoissa y. m. — ratkaisu riippui tavallisesti koko yhteiskunnasta ja tuomion toimeenpanijoina toimivat sen valtuutetut.” (Bogd. sama teos, siv. 134.)

Feodaliherrain keskinäiset suhteet. Edellä olemme tutustuneet feodaliherran ja hänen kaikenlaisten alustalaistensa ja suojeluksensa alaisten keskinäisiin suhteisiin, vielä on meillä tarkastettavana eri feodaliherrain keskinäiset suhteet ja meillä on feodalisesta yhteiskuntajärjestelmästä kuva valmis.

“Läänityskartanon (yksityisen feodaliherran.) taloudellinen itsenäisyys oli sangen suuri, mutta ei ehdoton. Ennen kaikkea sotain alalla yksityisten talousryhmäin voimat osottautuivat suurimmaksi osaksi riittämättömäksi puolustamaan sitä ympäröiviä vihollisia, esim. raakoja paimentolaisheimoja vastaan — jotka toisenkin kerran hyökkäsivät feodaliseen Europaan — taikka vain voimakkaampia naapureitakin vastaan.

“Tällä pohjalla syntyi feodaliherrain kesken samalaisia suhteita, kuin vallitsi yksityisellä feodalitilalla feodaliherran ja hänen talonpoikainsa välillä. Jos sotilas-suojeluksen tarve saattoi talonpojan antautumaan feodaliherran vallan alaiseksi, niin se myös pakoitti heikoman feodaliherran antautumaan voimakkaampansa alaiseksi. Vapaehtoisesti, taikka onnettoman taistelun johdosta feodalihera tunnusti toisen itseään voimakkaamman feodaliherran valtiakseen ja suojelijakseen — **suseräniksi**. Joukkoineen hän sitten sodassa taisteli tämän ylipäällikkyyden alaisena (suorittaen siten siis jonkunlaisia “sotapäivätoita”), ja toisinaan hän saattoi

suorittaa määrättyjä maksujakin — veroja (joilla oli vapaaehtoisten lahjojen luonne.) Joissakin tapauksissa hän oli suseräninsä tuomiovallankin alainen (ja tämä feodalistien **vasalliensa.**) Mutta veronalaisensa vasallin maatilan sisäisiin asioihin ei suseräni yleensä sekaantunut.

“Suseräni vuorostaan oli jonkun herran vasallina jne., aina kuninkaaseen asti. Viimemainittu, kuten myöhemmin tulemme huomaamaan oli myös vasallisuhteissa niiden aikain kaikkein voimakkaimpaan feodaliherraan — katoliseen kirkkoon nähden.

Feodalinen kuninkuus. “Kuningas oli vain suseränien sarjassa viimeistä edellisenä nivelenä. Vasalliensa maiden sisäisiin asioihin hän ei kajonnut ja ulkonainenkin vaikutuksensa oli sängen vähäpätöinen. Täydellisesti hänestä riippumattomina feodaliherrat kävivät sota keskenään, tekivät liittoja, sopimuksia y. m. Hyvin usein kuninkaitten ja yleensä suseränien valta oli vain nimellinen.” (Bogd., sama teos, siv. 135—6)

Myös sellaisissakin tapauksissa, että päinvastoin kuningas oli seuruelaisilleen jakanut tai lahjoittanut yhteisiä tai valloitusmaita, muodostui kuninkaan ja täten syntyneiden feodalistien maanomistajain tai holhoojain suhteet pääpiirteissään samallaisiksi, kuin edellisessä tapauksessa. Tällainen kuninkaalta suoraan maansa ja arvonsa saanut herttua, ruhtinas tai kreivi saattoi edelleen vuorostaan tehdä oman seurueensa jäsenille ehdollisia lahjoituksia; nämä kuninkaasta toisessa asteessa olevat feodaliherrat varakreivit, paronit, vapaaherrat yms. ollen herttuain, kreivien jne. suoranaisia vasalleja, suhteet ollen edelleen samallaiset kuin edellisten, jne. aina tavalliseen vapaatilalliseen asti.

Feodalinisen järjestelmän syntyessä ja kaiken aikaa sen vallitessa oli suseränin valta vasalliensa yli (kuten niidenkin yli, jotka muodostivat sen varsinaisen seurueen, schola) sängen vähäinen ja rajoitettu. Käviöä useis-

sa feodalisissa yhteiskunnissa siten, että vähitellen feodali-
nen kuningas kadottaa mahtavien läänitysherrainsa rin-
nalla melkein kaiken muodollisenkin vallan, seurueensa
keskuudessa hänen feodalisten läänitysten ylimmä-
stä johtajasta (major domus, talouden holhooja), tu-
len häntä mahtavampi ja lopulta hänen kukistajansa.
Näin esim. kävi frankien ensimmäiselle kuningassuvulle
"merovingeille", jotka heidän "karolingilaiset" major
domuksensa syrjäyttivät, halliten ensin niiden rinnalla
ja holhoojina, edelliset "pitkä kutrisina kuninkaina",
rex erinitus, ollen ulkonaisen kuningasvallan symboleina
ja uskonnollisissa menoissa välttämättöminä edustajina
ja myöhemmin astuen muitta mutkitta näiden nimiku-
ninkaiden tilalle. Niin tapahtui muinaisen Egyptin ja
Amerikan Incain esifeodalisissa valtioissa, niin myös Ja-
panin varsinaisessa feodalisessa järjestelmässä, jossa
Mikadon rinnalla hallitsi tällainen kuninkaan seuruelai-
toksen kehittämä major domus, Japanissa shogun.

Katolisesta kirkosta tuli sitten feodalisen maailman
ylin ja yleisvaltiollinen laitos, paitsi kaikenlaisista joh-
dannollisista syistä, pääasiassa sentähden, että hengelli-
nen sääty oli joutunut suorittamaan kaiken yleisempää
luonnetta olevan järjestävän työn, sillä "hengellinen
sääty osottautui taitavaksi järjestäjäksi, se oli yhteiskun-
nalliseen järjestävään työhön jo täysin tottunut, har-
jaantunut," kuten Bogd. sanoo siv. 141 ja jatkaa: "Näin
ollen hengellinen sääty joutui ottamaan ja otti kaikesta
tästä syntyvien raakalaisvaltioiden lainsäädännöllisestä
ja taloudellishallinnollisesta toiminnasta suurimman osan
hartioilleen."

"Järjestävä työ, jonka kirkko suoritti, luonnollises-
tikin tuotti sille tavattoman suuren osan yhteiskunnalli-
sessa jaossa," teki siitä Europan rikkaimman maanomis-
tajan ja suurimman feodaliherran, sekä sen ylimmän val-
tiojärjestön.

3. Feodaliset valtiolliset laitokset, valtiolliset toimet ja toimitsijat.

a) Valtiolaitoksista yleensä: 1. kyläkokous ja vanhimmat ja 2. feodalinen curia.

Kyläkunnalliset laitokset. Jo edellä on mainittu, että feodalisen kyläkunnan yhteisissä asioissa järjestäjinä toimivat: isäntien neuvosto (kylän vanhimmat), isäntien kokous (kyläkokous) ja erinäiset kylävirikailijat. Toimintavaltaansa ja keskinäisiin suhteisiinsa nähden nämä sängen läheisesti vastaavat heimojärjestelmän vastaavia laitoksia, joiden suoranaisia toimiperillisiä ne ovatkin; niinpä niiden myöhemmin hävitessä, kun feodalisista valtiollisista laitoksista kehittyneet porvarilliset valtiolliset laitokset alkavat niitä työntää tieltään pois, nämä sukujärjestelmän yhteisten laitosten viimeiset jätteet vasta silloin siis lopullisesti häviävät.

Kuten aikoinaan vastaavilla sukujärjestelmän yhteisillä laitoksilla, niin näillä kyläkunnankaan neuvostoilla, kokouksilla ja virkailijoilla ei ollut juuri nimeksikään minkäänlaista pakoittavaa hallintovaltaa, vaan olivat enemmän vain kyläkunnan talojen isäntien palvelijoita, kuin heidän hallitsijoitaan.

Kylän vanhinten esimies, kylän "palo"-vartijat, paimenet y.m. toimissaan noudattivat ikimuistoisia perimätapoja, joista pidettiin näiden alkuperäisten olojen kaikella sitkeydellä kiinni. Esimerkkinä mainittakoon sitä kuvaava tapaus Itä-Indiassa. Kun siellä eräässä maakunnassa Englannin hallituksen toimesta oli kastelukanavien käytön järjestämiseksi annettu uudet käyttöohjeet, niin kylien asukkaat kieltäytyivät niitä noudattamasta, kunnes niille heidän pappinsa saatiin vakuuttamaan, että nämä ohjeet olivat ikimuistoisilta ajoilta perintöä, mutta olivat vasta hiljan sattumalta löydettyt.

Kylän vanhinten neuvosto, paitsi että se toimi kaikkien yhteisten asioiden suunnittelijana ja järjestäjänä toi-

mi myös jonkunlaisena vapaa-ehtoisena "tuomioistuime-
na" yksityisissä riita-asioissa ja rikkoumuksissa yksityi-
siä vastaan, kun asianomaiset itse sitä halusivat ja keske-
nään sopivat, pyytäen kylän vanhimpia riitansa ratkaise-
maan. Useimmat rikokset niihin aikoihin olivat väkival-
lan tekoja toisen persoonaa vastaan ja oli niistä ennen
selvitty verikoston kautta, kärsinyt henkilö tai hänen
sukulaisensa hänen puolestaan kostaen väkivallantyyön
tekijälle ja usein tämän suvullekin.

Kun tällaisen riidan ratkasemiseksi nyt käännyttiin
kylän vanhinten puoleen, saattoivat nämä (kuten ennen
oli asianomaisten suvut tai veljesliitot yhteisesti tehneet)
ainoastaan esittää ja kehoittaa sopimaan riita siten, että
väkivallantyyön tekijä suostui sovittamaan tekonsa ra-
halla (verisakko), mutta ei heillä ollut mitään keinoa
pakoittaa häntä siihen, jos hän ei siihen suostuisi ja sel-
laisessa tapauksessa asianomaiset palasivat tietystikin ta-
kasin verikostoon, siten vanhan tavan mukaan ratkasten
itse taistelemalla riitansa.

Kun myöhemmin rikokset omaisuutta vastaan alkoi-
vat tulla päiväjärjestykseen, joutuivat kylän vanhimmat
yhä useammin sovittamaan tällaisiakin riitajuttuja ja
niissä helpommin asianomaiset olivat jo taipuvaiset va-
rastelun tai hävitetyn omaisuuden palauttamiseen ja kär-
sityn vahingon rahalla (sakolla) korvaamiseen. Kehittyi
sangen monimutkainen sakkojärjestelmä. Mutta nyt-
kään vielä ei kylänvanhinten ratkaisu ole sitova. Jos
asianomaiset siihen eivät suostuneet, ratkaisivat he ri-
tansa keskenään. Sakko, joka oli maksettava, oli kaksi-
osainen, siitä osa ollen loukatulle tai hänen perheelleen
menevä hyvitys (wehrgeld) ja toinen osa, kyläkunnalle
rauhanrikkomisesta menevä hyvitys (fred), joka taval-
lisesti käytettiin kylän teiden tai kylän vallituksen ra-
kentamiseen, sitten kun niiden rakentaminen kylille it-
selleen joutui.

Kihlakunta, sotakunta. Jos tämä kyläkunta oli vanhin suvun jäte ja peri paljon sen laitoksia, toimitsijoita ja tapoja, niin ei patriarkallisen ajan heimoliittokaan heti hävinnyt jättämättä jälkiään feodaliseseen talonpoikaismaailmaan. Useimmat tutkijat ovat sitä mieltä, että keskiajan satakunta, tai myöhemmin kihlakunta on vanhan ajan sukujen heimoliiton perijä ja sen sata- eli kihlakuntakäräjät perintöä heimokokouksesta. Yleiset maakunta- eli maakäräjät ja kansan vanhinten neuvosto, jotka molemmat hyvin pian kansainvaellusten jälkeen häviävät, muuttuen feodaliylimysten laitoksiksi, ovat samoin perintöä sukujärjestelmän ajan vastaavista laitoksista, kuten edellisissä luvuissa on jo osotettu.

Feodaliherrain keskkiset valtiolliset laitokset. Olemme jo ennen nähneet, että feodaliselle järjestelmälle oli ominaista, että mitä tuli feodaliherrain alustalaisiin, niin ne hyvin vähän sekaantuivat näiden sisäisten asiain järjestämiseen ja niin nämä kyläkuntalaitokset saattoivat kauan säilyä ja vaikuttaa rinnan niiden puhtaasti valtiollisten laitosten kanssa, jotka kehittyivät feodaliherrain omassa keskuudessa ja jotka sitten vähitellen alkavat tunkeutua näiden kyläkuntalaitostenkin tilalle. Näitä puhtaasti feodalisia laitoksia, josta sitten kehittyivät kaikki nykyaikaiset valtiolaitokset oli ennen kaikkea tärkein feodaliherrain curia, joka yht'aikaa oli hänen hovinsa, seurueensa ja neuvoskuntansa.

Feodaliset velvollisuudet ja oikeudet. Curia. Jokaisen feodaliherrain vasallivelvollisuuksiin nim. kuului, että hänen oli m. m. toimitettava suseränilleen (suojelusherralleen) n. k. hovi (se on, seurue- ja neuvoskunta) palvelusta. Niinpä tapahtui, että kun herttua, kreivi taikka vaan tavallinen vapaaherra aikoi aloittaa sodan jotakin naapuriaan vastaan, niin kutsui hän alaisensa vasalliherrat hoviinsa kokoukseen antamaan hänelle siinä asiassa neuvojaan. Tässä herttuan, kreivin jne. **hovi-kokouksessa, curiassa** hänen ollessa puheenjohtajana sit-

ten keskusteltiin aijotusta sotarekkestä ja tärkeimpänä asiana sovittiin asianomaisten kesken kuin markkinoilla ainakin tingaten puoleen ja toiseen, millä rahamäärällä, miesjoukoilla y. m. kukin vasalli oli halukas lähtemään sitä tukemaan. Usein saattoi käydä ja kävikin, että vasallit eivät suostuneet koko retkeä ollenkaan kannattamaan ja sellaisessa tapauksessa se tietysti raukesi siihen.

Samoin menetteli ylempi suojelusherra sellaisessakin tapauksessa, kun aikoi panna toimeen suuret turnajaiset (asekestit) tyttärensä naittajaisten tai poikansa ritariksi lyönnin juhlimiseksi. Sellaisen toimeenpanemiseen tarvittiin varoja ja väkeä ja niitä saadakseen kutsuttiin vasallit kokoon asiasta neuvottelemaan, etupäässä ilmoittamaan mitä ja kuinka paljon he olisivat taipuvaiset juhlia varten ja myötäjäisiin lahjoittamaan. Vasallivelvollisuuksiin nim. sellaiset lahjoitukset kuuluivat, mutta olivat ne määräänsä nähden vapaaehtoisia.

Näissä suojelusherran neuvottelukokouksissa, joihin vasallit usein sangenkin vastenmielisesti menivät, tietäen että ne merkitsivät heille taas uusien lahjotusten kiskomisia ym., saattoi tulla keskustelun alaiseksi kaikenlaisia muitakin feodaliheran ja hänen vasalliansa tai vain näiden keskinäisiä (mutta ei niiden kartanoiden sisäisiä) asioita. Sellaisia oli esim. vasallien keskinäiset perimys-, kunnia-, y. m. riidat. Suseränin curia silloin istui niissä tuomioistuimena, tosin sellaisena, jolla pitkiin aikoihin ei ollut mitään pakoittavaa voimaa, vaan jonka päätökset olivat asianomaisiin nähden vapaaehtoisia, paitsi asioissa, missä vasallivelvollisuuksia oli rikottu. Tämä suseränin curia oli siitä omituinen, että siinä saattoi syytettynä olla itse sen johtaja, suseränikin, kuten esim. sellaisissa tapauksissa, joissa hän vastoin feodalisia tapoja oli ryhtynyt valtaamaan jonkun vasallinsa omaisuutta, tytärtä tai vaimoa itselleen, taikka loukkasi vasallin kunniaa, häneen jättämänsä lesken tai lasten oikeuksia yms.

Krapotkin mainitussa teoksessaan "Mutual Aid" (siv. 161) kertoo saksalaisen historioitsija Kaufmannin mukaan, valastakseen tätä kuninkaan riippuvaisuutta omasta seuruestaan (scholasta) ja sen mukaisesti myöhemmin curiastaan, kuinka Knut kuningas, joka oli tapannut seurueen yhden jäsenen, oli kutsunut toverinsa kokoukseen (thing) hän sen edessä polvillaan rukoillen armahdusta. Hänet armahdettiin, mutta ei ennen kun hän suostui maksamaan yhdeksänkertaisesti sen hyvityksen, joka murhasta oli maksettava, josta kolmannen osan hän sai itse takaisin korvaamaan menettämänsä miehen tappion, kolmas osa meni tapetun sukulaisille ja viimeinen kolmas osa (fre) seurueelle. Alkuaan ei kuninkaan henki ja persona myöskään ollut muiden vapaiden miesten henkeä ja personaa paljoakaan suuremmassa arvossa, vaikka estääkseen heimolle tai kansalle välttämättömän kuninkaan murhaamista, hyvin pian sitten kehittyi tapa, että kuninkaan surmasta piti maksaa suurempi korvaus, Anglo-Saksien lain mukaan 36 kertaa suuremman summan kuin muun aatelismiehen taposta; samaan aikaan kuitenkin petoksesta sukua ja heimoa kohtaan rangastettiin kuolemalla.

Sikäli kun tällaisten feodaliherrain curiain tekemät päätökset olivat yleisluonteisempia, esim. silloin kun ne määräsivät veroja, sotasuojelusta yms. koskevissa kysymyksissä, niin tehtiin ne julki asianomaisen feodaliher-
ran kaikille vasalleille ja alustalaisille erityisen julistajan eli airueen kautta, herttuan, kreivin jne. curian päätöksinä, myöhemmin sanottiin säädöksinä ja niin jokaisella feodalisella suojelusherralla curiassaan oli pienoiskoos-
sa jo oma lainlaatijakuntansakin, hän vasalleineen muodostaen sen jäsenet.

Tämä feodaliherrain curia se oli joka ensin työnsi tieltään pois sukujärjestelmän aikuiset laitokset ja valmisti siten tietä kuninkaan samallaisille, mutta jo koko

maata käsittäville laitoksille. Yhä enemmän siirtyy kaikkien riitojen ratkaisu feodaliheraan curialle, siitä tullen vakinainen tuomioistuin, lakiasäättävä tuomioistuin, lakiasäättävä ja kaikkia yleisiä asioita hoitava toimeenpaneva ja verottavakin laitos. Niinpä esim. kreivin curia säättää, mitä uusia asetuksia on kreivikunnassa vanhojen tapalakien lisäksi alettava noudattaa, se säättää rahoista, mitoista ja painoista, jokaisella pienimmälläkin suojelusherralla ollen kaikki nämä omansa. Se päättää sodasta, hyökkäysliitosta, vasallin naimiskaupoista yms. asioista, sekä niistä ehdoista, joilla kauppiaille ja käsityöläisille myönnetään oikeus harjoittaa ammatiaan kreivikunnan rajain sisällä. Se vihdoin tuomitsee sekä kaikkien alustalaitensa yleisluontoisissa riidoissa ja rikoksissa, kuten vasallien keskinäisissä ja heidän sekä itse kreivinkin välisissä selkkauksissa, vasallien yhtenä etuoikeutena se juuri nimenomaan ollen myöhemmin kuninkaitakin vastaan, he väittäen ja pitäen kiinni siitä, että heitä vain heidän vasallitoverinsa kykenivät tuomitsemaan, vastustaen he kuninkaan tyrkyttämää lautakuntaa ja kiertävää tuomaria heidän asiassaan heitä tuomitsemaan, kun sitten myöhemmin sellaiset laitokset syntyvät.

b) Feodalinen lainsäädäntä.

Vaikka varsinaisesti feodalisessa valtiojärjestelmässä eivät vielä valtiotoiminnan eri alat toisistaan eristy ja kehity selväpiirteisiksi toiminnoiksi vastaavine itsenäisine toimintapiirineen olevine laitoksineen, niin sen aikana kuitenkin tämä toiminnallinen erikoistuminen jo alkaa rakentaen ne perusteet, joilla se sitten kehittyy nykyaikaiseen muotoonsa. Muistamme että vanhanajan orjavaltioissa tässä suhteessa oli kehitys jäänyt "vaillinaiseksi", valtiolaitosten ja toimitsijain toimet ja tehtävät ollen yht'aikaisesti sekä lakiasäättäviä että niitä selostavia ja toimeenpaneviakin, jopa kaiken edellisen

lisäksi useimmat vielä uskonnollisiakin (kirkollisia). Nyt sensijaan alkaa eri toimien ilmeinen keskittyminen vis-sien toimitsijain ja niitä vastaavien laitosten erikoistehtä-väksi, niiltä muu toiminta valtiollisessa yhteiselämässä vähitellen loppuen ja siirtyen niitä vastaaville laitoksille. näin nykyaikaisissa valtioissa voidaanakin valtiolliset lai-tokset ja toiminta jakaa kolmeen päähaaraan, jotka ovat:

1. Lakiasäättävät (legislativiset) laitokset, toimitsi-jat, jne.

2. Lakia selostavat ja sovittavat (judiciariset) tuo-miolaitokset, jne.

3. Toimeenpanevat (executiviset) laitokset, virkai-lijat, jne.

Toimeenpaneviin laitoksiin ja virkailioihin myös lue-tetaan ne, joilla on tekemistä valtiovarojen hoidon, vero-jen kannon yms. raha-asioiden käytännöllisen toimeenpa-non kanssa (fiskaliset laitokset) ja valtion erinäisten jär-jestelmällisten talousasiain toimeenpanon kanssa (admi-nistrativiset) laitokset, administrativisilla laitoksilla ja toimitsijoilla usein myös ymmärretään toimeenpanevia laitoksia kaikessa laajuudessaan, administrativinen ollen executivinen-sanan täydellinen vastine tällaisissa tapauk-sissa. Kun sitten feodalista järjestelmää seuraavissa valtiollisissa järjestelmissä, sekä näiden laitosten eristy-minen on kehittynyt tavattoman pitkälle että eri laitokset ovat joutuneet olemaan vallitsevain luokkain eri ryhmäin etujen edustajia etupäässä, ja toisessa sijassa ikäänkuin vasta niiden kaikkien yhteisten etujen edustajia, kun esim. feodalisen aateliston jätteet ovat enemmän voineet vallita varsinkin ylempiä toimeenpanevia laitoksia (ku-ningasta), sensijaan kuin lakiasäättäviä laitoksia (parla-menttia), niin on tullut tavaksi puhua lakiasäättävästä vallasta, toimeenpanevesta vallasta jne., niinkuin näissä laitoksissa ilmenisi joku erikoinen, hallitsevain luokkain vallasta erillään oleva abstraktivinen (aateperäinen) val-

ta itsessään (per se). Kun seuraavassa tullaan puhumaan lakiasäättävästä vallasta, tapahtuu se aina siinä ymmärryksessä, että sillä tarkotetaan lakiasäättäviä laitoksia, toimitsijoita ja näiden toimintapiiriä rajotuksineen kokonaisuudessaan, eikä mainitussa abstraktisessa merkityksessä. Todellinen lakiasäättävä kuten niitä selostava ja toimeenpanevakin valta on näiden laitosten ja toimitsijain sekä niitä määritteleväin rajotusten toimitsijain (valtuuksien) ulkopuolella: yhteiskunnan hallitsevissa luokissa.

* * *

Kuninkaan curia. Kuten ennen jo sanottu kuningas itsekkään alussa ei ollut mitään muuta kuin suurempi feodalihera. Niinpä hänelläkin oli oma curiausa, jonka jäseninä olivat hänen läheisimmät eli n. k. suoranaiset vasallinsa, hänen sotaseurueensa ja palvelusjoukkonsa entiset jäsenet. Silloin kun he olivat vielä suoranaisesti eläneet kuninkaan sotaseurueessa, oli curiassa palveleminen heille ollut jokapäiväistä työtään, nyt kun heistä oli tullut kuninkaan lahjotusmaiden riippuvaisia ja ehdollisia omistajia tai holhoojia, eivät he aina voineet olla hovissa läsnä, vaan kutsui kuningas heidät koolle, milloin heidän neuvoaan tai lahjojaan ja avustustaan tarvitsi, aivan samoin kuin kuka tahansa kreivi tai herttua teki. Ja heidän vasallivelvollisuuksiinsa kuului mennä kun kuningas kutsui. He eivät myöskään pitkiin aikoihin käsittäneet sitä miksikään erikoiseksi oikeudekseen, vaan usein sangenkin raskaaksi velvollisuudekseen.

Tästä kuninkaan curiasta kehittyi ensinnäkin kaksi suoranaisesti jo yleisvaltiollista, osaksi toimeenpanevaa, osaksi edustavaa laitosta, nim. a) valtioneuvosto (Privy Council Englannissa, valtioneuvosto Saksassa ja Venäjällä y. m., senaatti joissakin muissa maissa) sekä b) ministeristö (Yhdysvalloissa presidentin kabinetti). Edellinen, joka on kuninkaan curian varsinainen myöhempi

edustaja, muodostui hänen kaikista suurvasalleistaan ja myöhemmin niistä, jotka hän tähän valtioneuvostoon kutsui. Katsoen siihen, että sen jäsenillä oli kullakin oma kreivi-, herttua-, ruhtinas- tai hiippakuntansa valvottavana, eivät he voineet aina ja jatkuvasti istua kuninkaan hovissa hänen neuvonantajinaan ja niin tuli tavaksi, että heidät kutsuttiin kokoon aina, milloin tärkeimmät valtioasiat sitä vaativat. Senpätähden kehittyikin heistä siten jäsenmäärältään vähempilukuinen ministeristö, joka alkuaan käsitti ne valtioneuvoston jäsenet, jotka saattoivat jäädä kuninkaan hoviin jatkuvasti, jotka kuningas sellaiseen vakinaiseen neuvonantaja- y. m. toimeen piddätti ja suuri neuvosto jätti sitä edustamaan ja kehittyi se varsinaiseksi kuninkaalliseksi ylimmäksi toimeenpanevaksi valtiolaitokseksi yht'aikaa kuitenkin valvoen valtakunnan mahtavimpien feodaliherrainkin etuja. Porvarillisessa valtiossa on ministeristön suhde ja toimintavaltuudet kuten tulemme huomaamaan sitten paljon jo muuttuneet.

Herrain päivät. Ja palatessamme tutkimuksessamme takasin niihin aikoihin, jolloin kuningas vielä oli vain raakalaisheimon sotapäällikkö (kreikkalaisten basileus, roomalaisten rex, germanien kuning) ja hänen rinnallaan heimon asioita johtamassa oli heimon vanhinten, se on, sen sukuylimysten neuvosto, alkuperäisesti häntäkin mahtavampana, niin havaitsemme, että sikäli kun kuninkaan oma erikoinen seurue (schola) alkaa kehittyä yhä mahtavamaksi ja varsinaiseksi kuninkaan neuvoskunaksi, niin toiselta puolen kuitenkin vanha sukuylimystönkin neuvosto pyrkii säilyttämään olemassaolonsa, tuloksena ollen, että sikäli kuin kuninkaan curian merkitys kasvaa, joutuu hän siihen kutsumaan jäseniksi sellaisia-kin ylimyksiä, jotka eivät kuuluneet hänen seurueeseensa, täten näiden kahden laitoksen: sukujärjestelmän aikuisen vanhinten neuvoston ja isäntien (kansan) kokouksen sekä kuninkaan seurueen (curian) yhteensulautumi-

sesta syntyen kolmas feodalisen ajan ja sen kaikkein eniten edustuksellinen laitos, herrain päivät, eli aatelinen "parlamentti."

Yleinen aatelisto ja Herrain päivät. Lähimpänä syyntä siihen, että suunnilleen samaan aikaan kaikissa Euroopan maissa tämä laitos syntyi, oli se, että kuningasvallan kasvaessa kuninkaat yhä suurempaa hovia pitäen, elättäen yhä suurempaa palkollis-, virkamies- ja asepalvelijajoukkoa, käyden alituisesti sotaa, joutuivat tarvitsemaan yhä enemmän varoja, rahaa ja miehiä ja niiden saamiseksi oli heille välttämätöntä kutsua kaikki suoraanaiset ja epäsuoraanaisetkin vasallinsa, kaikki läänityksien haltijat koolle kanssaan neuvottelemaan siitä, kuinka paljon he olisivat taipuvaiset kuninkaalle niitä myöntämään.

Ylempi papisto Herrain päivillä. Päästäkseen käsiksi hengellistenkin ylimystön varoihin ja saadakseen nämä suorittamaan heille samallaisia vasallipalveluksia, kuin maallinen aatelisto suoritti, etupäässä lähettämään joukkoja kuninkaan lippujen alle sotaa käydessä sekä antamaan rahaa ja lahjoja niitä ja kaikenlaisia muita erinäisiä tarkoituksia ja tilaisuuksia varten, kuninkaat kutsuivat hengellisen säädynkin ylimykset näille herrain päiville sellaisista kanssaan sopimaan. Kun tämä hengellisten puolelta käsitettiin alussa velvollisuudeksi, jonka kuningas heille ilman mitään oikeutta asetti ja joka sellaisenaan ei heti tuonut mitään erikoisoikeuksia mukanaan, niin vastustettiin heidän puolelta koko herrain päiville menoa ja joissakin tapauksissa on kuninkaitten täytyntä heidät siihen pakoittaa.

Vapaat maatilalliset ja kuntain edustajat Herrain päivillä. Samalla tavalla myöhemmin joutuvat maalaiskuntien (Englannin gentry) ja kaupunkien edustajat vihdoin herrain päiville ja niistä siten alkaa kehittyä varsinaiset valtiopäivät eli nykyaikainen parlamentti, mutta kun se

sellaisena varsinaisesti kuuluu porvarillisen ajan valtiollisiin laitoksiin, jätämme sen kuvauksen myöhempään lukuun.

Lakien "säätäminen". Olemme jo edellä tutustuneet feodaliherrain lainsäädännölliseen toimintaan, lähdemme nyt tarkastamaan, miten feodalin kuningaskunta kokonaisuudessaan sai yleiset lakinsa.

Ensimmäisenä toimenpiteenä yleisvaltakunnallisten lakien muodostumisessa on mainittava ne heimoliittoaikusten vanhojen tapa-lakien kokoamiset, jotka Europan eri maissa toimitettiin niihin aikoihin, kun nämä heimoliitot muuttuivat pysyväisiksi kuningaskunniksi, siis varhaisimmalla Keskiajalla. Näiden "kansan" tapalakien kokoomisen toimittivat tavallisesti ne hengelliseen säätyyn kuuluvat oppineet, jotka alku-feodalin ajan kuninkaat neuvonantajikseen kutsuivat. Yleisellä nimellä kutsutaan näitä "kansan" ikimuistoisten tapalakien koelmia "Leges Barbarorum" (raakalaiskauden lait).

Toisen lähteen valtiolaille muodostavat sitten **kuninkaiden julistukset**. Kun kuningas curiansa (myöhemmin neuvostossa Englannissa, nykyään vielä kuninkaan neuvosto Privy Council täten laatien lakeja, joiden nimenä on "Orders of Council".) kanssa oli päättänyt jostakin yleisluontoisesta asiasta, joka tavalla tai toisella vaatii toimenpiteitä yli koko kuningaskunnan, kuninkaan airueet julistivat sellaisen päätöksen yleisesti ja yksityisluontoisen päätöksen taas niille tiettäväksi, joita se koski ja kuninkaan julistuksena se astui voimaan kuninkaan lakina.

Kun sitten herrain päivän vaikutus alkaa kasvaa, mikäli kuningas yhä useammin joutuu kääntymään sen puoleen saadakseen varoja ja miehiä alituisia sotia y. m. varten, niin näillä herrain päivillä aletaan myös säätää lakia seuraavalla tavalla. Kuningas pyytää kokoontuneilta herroilta varoja ja miehiä, selitettynä mihin niitä

tarvitsee. Nämä eivät niitä kuitenkaan ilman muuta myönnäkään, vaan alkavat jokainen omasta kohdastaan ja joissakin asioissa kaikki yhteisesti esittämään kuninkaalle vastavaatimuksia eli ehtoja, joilla suostuvat kuninkaan vaatimuksiin. Joku kreivi haluaa saada alustalaisikseen naapurinaan olevan laajan talonpoikaismuurikunnan ja lupaa kuninkaalle mitä tämä pyytää, ehdolla että kuningas hänelle lahjoittaa, mitä hän haluaa. Puolelta ja toiselta tingataan ja lopulta kauppa on valmis. Kumpanenkin suostuvat ja senjälkeen tehtäväkseen ilmoittaa, että herrain päivillä on sellainen ja sellainen päätös tehty. Joku arkkipiispa haluaa saada samoin jotakin erikoisoikeuksia, esim. arkkipiispan tilan naapuritossa kasvaneen kauppa-kaupungin hallintonsa ja verotamisensa alaiseksi. Kuten edellisessä tapauksessa, niin tässäkin tingataan puolelta ja toiselta ehtoja edullisemmiksi, mutta lopulta kauppa tehdään ja herrain päivillä on syntynyt toinen asetus. Taikka piispat ja arkkipiispat yhdessä vaativat kirkoille, luostareille ja papeille vissejä erikoisoikeuksia, suojelusta kaikkea väkivaltaa vastaan, kirkkojen omaisuuden rauhoittamista jne. Kuningas suostuu, mutta jälleen vasta sen jälkeen, kun hän on saanut, mitä hän puolestaan halusi. Näin syntyy vissejä yleisiä kirkon rauhan lakeja. Samanlaisia rauhan lakeja, jotka suojelevat talonpoikia aateliston mielivaltaiselta rosvoukselta, syntyy kun kuningas joutuessaan myöntämään aatelistolle sen vaatimia jotakin erikoisoikeuksia tai lisää läänityksiä, toiselta puolen koettaa saada talonpojat kuninkaankin verotuksen alaisiksi ja voidakseen jotakin veroilla kantaa, ryhtyy **niitä aatelisten mielivaltaa vastaan suojelemaan.**

Kaikki nämä kuninkaan curian ja herrain päivän päätökset, kuninkaallisten julistusten kautta tehdään yleensä tiettäväksi ja ovat ne kuninkaan lakeja, jotka myöhemmin sitten aika ajoittain kootaan varsinaisiin lakikokoelmiin.

Lakien kirjottaminen. Kirjotettu laki. Kun näihin aikoihin kaikkea kirjoitettua sanaa taikauskaisella pelolla kunnioitettiin tapahtui usein, että näitä lakikokoelmia kootessa, niiden kirjoittajat silloin niitä omin päinsä korjailivat ja muokkasivat, "paransivat" ja tekivät virheitäkin, mutta ne kaikki sitten kulkivat laeista aivan yhtä hyvin, kuin olisivat olleet alkuperäisesti kuninkaan, hänen curiansa tai herrain päiväin päätöksiä taikka vanhoja perimälakeja, niin kirjureiden omavaltasia muutoksia kuin olivatkin!

Tuomarien päätökset. Niissä maissa, missä kuningas alkoi asiamiestensä kautta tunkeutua tuomitsemaan niissä kaikenlaisissa riita-asioissa ja rikkoumuksissa, joissa, joko kyläin vanhimmat tai feodaliherrat olivat tuomareina esiintyneet, nämä kuninkaan kiertävät tuomarit, joina alussa olivat hänen voutinsa, veronkantajansa tai nimismiehensä myöhemmin näiden kirjurit alkoivat kohota läinsäätäjiksi seuraavalla tavalla. Sensijaan, että paikallinen kylänvanhinten neuvosto tai feodalihera taikka hänen edustajansa (voutinsa) ratkaistavakseen joutuneessa riita-asiaassa eli rikkoumuksessa tietystikin tuomitsi paikallisten tapalakien mukaisesti, kaikissa tapauksissa missä nimenomaista yleistä lakia ei tunnettu, niin kuninkaan edustaja, joka kierteli maata laajalta ja oli tutustunut tapoihin yli maakuntain, joka paremmin tunsu sekä lakikokoelmat että kuninkaan erinäiset julistukset, oli taipuvainen tuomitsemaan näiden yleisempien tapalakien mukaan, sivuuttaen paikalliset lait. Kun nämä kuninkaan tuomarien tuomiot sitten tuomiopäätöksinä kirjoitettiin muistiin, kuninkaan voutin kirjurit antaen kaikenlaisia kirjallisia todistuksia ja lausuntoja tehdyistä päätöksistä, niin näitä alettiin pitää lakeina ja kulkivatkin ne yleisiin kirjoitettuihin lakikokoelmiin sen kautta, että aika ajoittain nämä kuninkaiden tuomarit kokoon-tuivat pääkaupunkiin ja siellä kokouksissaan joutuivat vertailemaan tapalakeja ja omia päätöksiään toisiinsa ja

jo koottuihin lakeihin, sekä esittämään kuninkaalle mitä muutoksia niihin olisi tehtävä jne.

Sivililaki ja yhteinen laki. Englannissa erityisesti, jossa kaikkein ensinnä kuninkaan edustajien käsiin keskittyy tuomiovalta ja ensinnä siis syntyy yleisvaltiollinen tuomiolaitos, näiden tuomarien päätökset aletaan sangen varhain ei ainoastaan merkitä oikeuspöytäkirjoihin muistiin, vaan koota ne varsinaisiksi tuomiopäätöskokoelmiksi, jotka sitten varsinaisen säädetyn lain rinnalla otetaan yli maan huomioon tuomioita langettaessa. Näitä lakeja, jotka täten tuomarien päätöksiä syntyvät ja sellaisina kootaan toisten tuomarien noudatettaviksi, kutsutaan englantilaisissa maissa "**common**", eli "case law"ksi", (yhteisiksi tai tuomiopäätöslaeiksi), siten erotukseksi "statutes", eli "**statutory laws**"-nimisistä siviili laeista eli "**asetuksista**", jotka ovat erinäisten varsinaisten lakiasäätävien laitosten laatimia.

Minkälainen sekamelska feodalisessa Europassa lain-säädännön alalla vallitsikaan, voimme helposti käsittää kun muistamme, että paitsi näitä eri tavalla syntyviä kuninkaan lakeja, lisäksi vielä jokaisella feodali herralla oli omassa kreivi-, herttua-, tai ruhtinaskunnassa omat lakinsa ja asetuksensa, joilla kuninkaan eli valtakunnan lakien rinnalla oli niiden kunkin läänitysalueella aivan yhtä suuri ja joissakin asioissa vieläkin suurempi voima. Samoin kirkolla ja sen herroilla, vieläpä myöhemmin kaupunkikuntain kauppiailta ja käsityöläisilläkin oli omat lakinsa, joita niiden itsenäiset laitokset säätivät.

c) Feodalin tuomiovalta.

Edellisessä on jo myös ilmennyt, että jo feodalisella ajalla kuningas alkaa vallata käsiinsä tuomiovaltaa tunneiden tieltään sekä talonpoikaiset kylä-tuomiolaitokset että vihdoin ja ennen kaikkea juuri yksityisten feodali herrain tuomiovallan. Edellisessä suhteessa kuninkaant

helposti onnistuivat pääsemään vallalle, sen sijaan kesti monta vuosisataa, varsinkin mannermaa-Europassa ennen kuin feodaliherrat öli saatu luopumaan tuomiovallastaan.

Henkirikokset. Ensimmäinen sellainen ala, joka antoi kuninkaan edustajille tilaisuuden tunkeutua kuninkaan puolesta "oikeutta" jakamaan oli henkirikokset. Vanhan heimojärjestelmän mukaan nim. sellainen henkilö, joka teki henkirikoksen, kauhean murhan, luonnottoman siveysrikoksen tai "maan" (suvun, heimon) petoksen, tuomittiin kuolemaan ja tämä tuomio toteutettiin siten, että hänet yleisellä huudolla karkotettiin yhteiskunnan ulkopuolelle, julistettiin henkipatoksi. **Henkipatto ei voinut rikostaan sovittaa** ja joutui hän pakenemaan metsiin tai muille maille joutuen elättämään itseään miten parhaiten kykeni. Kuitenkaan kun ei ollut mitään erityisiä toimitsijoita, joiden tehtäviin olisi kuulunut tällaisen rikoksen tekijän rankaiseminen, niin sen ollessa kaikkien yhteinen asia, se ei ollut erikoisesti kenenkään asia, ja vähitellen vanha tapa henkipattona eli hylkiönä yhteiskunnasta karkoittaminen alkoi tosiasiasa hyvin vähän merkitä, varsinkin varakkaimpiin ja voimakkaimpiin nähden, jotka henkipattoinakin jäivät yhteiskuntaan asumaan ja saivat nauttia sukulaistensa y. m. apua ja suojelusta. Silloin tulee tavaksi, että väestö alkaa kääntyä kuninkaan mahtavien **voutien** (veronkantajain jne.) puoleen, joilla oli aina kuninkaan anfamia asepalvelijoita matkassaan, saadakseen tuollaisen henkipaton todellakin yhteiskunnasta karkotetuksi tai saadakseen häntä vastaan suojelusta. Kuninkaan voudille aukeni tässä otollinen tilaisuus päästä kuninkaan vallan arvoa kohottamaan ja omia varojaan lisäämään ja ryhtyi hän asiassa toimimaan, saattaen henkipaton teostaan kärsimään. Vielä suurempi syy oli hänellä sekaantua asiaan, kun sen kautta hän saattoi saada sekä henkipatoksi julistetun miehen että hänen omaisuutensakin kuninkaan haltuun. Ja niin tuli tavaksi, että kuninkaan voudit "lunastavat rikolli-

sen metsästä”, kuten vanha Ruotsin laki sanoo, sallien henkipaton palata takasin ehdolla, että alistuu määrätyn rangaistuksen alaiseksi, joka tavallisesti oli siinä, että kuningas otti hänet sotamiehekseen ja julisti hänen omaisuutensa valtiolle menetetyksi. Keskiajalla tästä tuli kuninkaille hyvä tulolähde ja harjottivatkin ne sitä sangen suuressa mittakaavassa. Sitä kutsutaan “lakien ulkopuolelle julistamiseksi” ja jolle se tapahtuu, menettää hän sen kautta omaisuutensa valtiolle.

Kuninkaan rauhan rikkomiset. Toinen ala, jolla kuninkaan voudit alkavat anastaa tuomiovaltaa itselleen, se on kuninkaalle, on yleisestä rauhasta valvominen. Tämä alkaa siitä, että kuningas säättää vissejä “kuninkaan rauhan” lakeja, joista on enemmän jo mainittu. Samoin erityiset paikat nimitetään sellaisiksi, joissa ei saa toisiaan kohtaan mitään väkivaltaa harjottaa ja niissä käsitetään jokaisen olevan kuninkaan suojeluksen alaisena. Esim. julkisille toreille pystytettiin kuninkaan vaakunapatsas ja joka sen turviin pakeni, oli kuninkaan suojeluksen alaisena ja sukukoston tai muun väkivallan harjoittaminen häntä kohtaan oli silloin “kuninkaan rauhan” rikkomista. Käräjäpaikalla ja kirkossa tappeleminen oli sellaisia “kuninkaan rauhan” rikkomisia. Nykyään vielä esim. Persiassa voi pelastua verikostolta siten, että pakenee Persian valtion telegrafitoimistoon ja on siellä niin kauan kunnes on saanut hallitukselta vastauksen, että se lupautuu ottamaan asian käsiteltäväkseen. Asianomaisen sukulaiset kulettavat toimistoon paenneelle ruuan ja juoman ja hänen vainoojansa odottavat ulkopuolella, että hän jättäisi toimiston ja niin olisi heidän sukukostonsa piirin sisällä. Sisään he eivät uskalla mennä, sillä se olisi “kuninkaan rauhan” rikkomista.

Yleiset rikokset. Nyt kun varkaudet yms. yksityistä kohdanneet rikokset saattoivat aina johtaa siihen, että asianomaiset ryhtyivät ratkasemaan riitansa tappelulla

ja niin yleinen rauha tullen rikotuksi usein sellaisilla paikoillakin, jotka kuningas oli rauhoittanut, niin kuninkaan voutit alkavat sekaantua sellaisiinkin tekoihin väittäen niiden olevan "kuninkaan rauhan" rikkomisia ja tämän rauhan rikkojana eli rikkomisen mahdollisena aiheuttajana ottavat varkaan kiinni. He pakottavat hänet suorittamaan heille vissin lunnaan eli sakon ennen kuin laskevat hänet menemään. Tavallisesti kuu kuninkaan vouti näin on rikkojalta ottanut kuninkaalle tulevan osan, (fred) ei ole mitään muuta enää jäänytkään muille otettavaksi, se on, sille korvaukseksi, (wehegeld), jolta on varastettu ja näin varkaudet ja muut sellaiset teot kehittyvät yksityisten välisistä asioista yleisiksi rikoksiksi, joissa valtio rankaisee ja asianomainen saa korkeintaan varastetun omaisuutensa takasin, mutta ei mitään hyvitystä, se menen kaikki valtiolle, jonka "rauhaa ja järjestystä" vastaan on rikottu.

Valtiopetokset. Itsestään selvä asia on se, että kaikissa sellaisissa tapauksissa, jotka saatettiin selittää valtiopetokseksi kuningasta ja maata vastaan, tuomiovalta siirtyy ilman muuta kuninkaan voudeille, vaikkakin se alkuaan oli kuulunut kansankokoukselle.

Yksityiset riita-asiat. Mutta paitsi edellisiä, jotka muodostavat varsinaisten rikosten sarjan, oli suuri joukko kaikenlaisia yksityisten välisiä riitoja, joissa asianomaiset joutuivat kääntymään kylä- tai feodaliherrojen tuomioistuinten puoleen ja niin hakemaan ratkaisua ulkopuolisilta. Sellaisia olivat kaikenlaiset maariidat, työsovimukset, kaupat, kontrahtijutut ym. Nyt näissä päättäminen oli jo feodaliherrojen oikeus ja pitivät ne siitä sitä suuremmalla syyllä kiinni, kun se merkitsi heille melko suurta tulolähdettä, sillä niihin aikoihin asianomaiset juttua käydessä maksoivat sen ratkaisijalle, tuomarille itse palkan, joka oikeastaan oli lahjus ja säännöllisesti takasi sille puolelle voiton, joka tuomaria enemmän kykeni lahjomaan. Kuta enemmän feodaliherroilla oli tällaisten

juttujen ratkaisemista, sitä enemmän tuloja. Sen tähden ne koettivatkin laajentaa tuomiovaltaansa, sen sijaan kuin että olisivat antaneet kuninkaan sitä supistaa. Mutta kuninkaan tuomiolaitos siitä huolimatta vähitellen kykeni syrjäyttämään sekä heimo (kylä) tuomiolaitokset että feodali herrain, kauppiaiden ja kirkonkin tuomiovallan. Ja syynä siihen on ollut se, että kuninkaan tuomioistuin oli niitä parempi:

Ensinnäkin siinä, että kuninkaan voudilla oli **voimaa pakoittaa** syytetyinkin saapumaan asiataan puolustamaan ja kun tuomio langetettiin jokaisen sitä noudattamaan, niin että mikään ei jäänyt asianomaisten vapaaehtoisesta tahdosta riippuvaiseksi. Kuninkaan voudilla oli aina voimaa kylliksi ottaakseen asianomaiselta väkisin, mitä tämä ei mielisuosioista tahtonut hänelle tuomittua korvausta tai muuta suorittaa.

Toiseksi siinä, että kuninkaan virkailijat olivat **kykenevämpiä** kuin feodali herrat tai heidän tuomarit taikka kylänvanhimmat. Kuninkaan voudit tunsivat maan lakeja ja yleisiä tapoja laajemmalta, olivat harjaantuneimpia riitoja ratkaisemaan, eivätkä sitäpaitsi olleet niin puolueellisia puoleen taikka toiseen kuin paikkakunnalliset tuomarit. Erityisesti tässä suhteessa kuninkaallisille tuomioistuimille edullisena seikkana oli se, että kuninkaan voudit pitivät mukanaan erityistä **kirjuria**, joka merkitsi muistiin kaikki voudin langettamat tuomiot, hyväksymät maakirjat, kontrahdit ym. Ja kun niistä uudelleen tuli riita, niin asianomaiset saattoivat vedota näihin kirjoihin ja **muistiinpanoihin** (recordit) todistamaan, miten asian laita oli ennen ollut. Näistä kuninkaan voutien kirjureista myöhemmin tulikin tällaisten muistiinmerkittyjen päätösten esille-lukijoita, niistä kopioiden antajia ja mukana kuletetun lakikokoelman lukijoita, lopulta näiden selittäjiä, kohoten vihdoin laki tuomareiksi, jota vastoin vouti erikoistui tuomion toimeenpanijaksi ja

tuomarin käskyjen täyttäjäksi, nimismieheksi tämän sanan nykyisessä merkityksessä.

Kolmanneksi siinä, että kuninkaan tuomarit tekivät oikeusasiain ratkaisun paljon yksinkertaisemmaksi kuin mitä se muilla oli. He julkisesti ilmoittivat ajan, milloin tulevat paikkakunnalle riitajuttuja ratkasemaan, eivätkä pitäneet sitä salassa. Samoin pientä maksua vastaan he myivät maakirjojen, kontrahtien y. m. asiapaperien kaa-
vakkeita. He poistivat riidan ratkaisemisen kaksintaistelulla, syyllisen ja hänen sukulaistensa puhdistusvalan, joilla rikos saattoi itsensä vapauttaa; ja kaikellaiset syyllisyyskokeet, kuten vesi-, tuli- ym. koetuksen, joilla köyhän ihmisen oli syyttömyytensä todistettava. Sen sijaan he antoivat asianomaisten vedota tuomarin kirjurin muistiinpanoihin ja muihin virallisiin asiapapereihin ja todistajiin. Lopuksi he ottivat käytäntöön **lautakunnan**, joka alussa oli keisarillinen etuoikeus, Kaarle Suuren roomalaiselta valtiolta perimä ja joka oli siinä, että valtion edustajana kuninkaan tai keisarin tuomari (Saksan keisarikunnassa) saattoi pakoittaa asianomisten kylänmiehiä saapumaan paikalle, kun hän ratkaisi niiden riita-asiaa ja pakoittaa nämä kylänmiehet vastaamaan niihin kysymyksiin, joita hän — tuomari — heille teki päästäkseen selville asian todellisesta laidasta, riitapuolien varallisuus-suhteista (joka tuomarille oli sangen tärkeä tietää) yms. seikoista. Tarpeetonta on mainita, että alussa tämä **lautakunta oli** sekä siihen istumaan kutsutuille että asianomaisille sangen **vastenmielinen uutuus**, sillä valallisesti pakotettuna puhumaan totuuden, lautakunnan jäsenet joutuivat paljastamaan riitapuolien kaikki salaisuudet, elämänvaiheet ja **varallisuuden** ja paljon sellaistaakin, jonka johdosta joutuivat näiden vihoihin. Myöhemmin kuninkaat alkoivat **myydä** riiteleville oikeuden käyttää lautakuntaa, mutta aina kuninkaan edustajan läsnäollessa. Ja lautakunnasta tuli lopulta "kansan" suosima laitos, kun alettiin huomata, että se teki oikeudenkäytön julki-

seksi ja antoi syyllisyydestä päättämisen useamman henkilön käsiin, jotta se ei riippunut vain yhden miehen mielivallasta, kun lopulta vielä asianomaisille itselleen annettiin oikeus valita ne, jotka halusi lautakuntaan jäseniksi. Lautakunnasta näin tuli jonkunlainen "kausanvapauden" turva, alkuperäisesti oltuaan kuninkaallinen tulolähde ja vissiä lajia pakkokeino.

Feodalisella ajalla alkaa Englannissa myös se omintuinen tuomiolaitos kehittyä, joka jossakin merkityksessä paremmin kuin varsinaiset tuomiolaitokset vastaa nimeä oikeusistuimien. Sellaisissa tapauksissa, joissa määrättyihin ohjeisiin ja päätöksiin sekä määrättyihin muotoihin kaavottunut laki ja tuomiolaitoksien lain sovittaminen kyseessä olevaan tapaukseen nähden olisi ollut kokonaan mahdoton, koska laki ei sellaista asiaa vielä tuntenut taikka laki siihen nähden edellytti väärän päätöksen, saattoi asianomainen anomuksella kääntyä kuninkaan puoleen ja pyytää häneltä asiassa oikeutta. Kuningas jätti asian kanslerinsa ratkaistavaksi ja jos tämä näki, että sille ei laissa voinut saada oikeutta, teki hän siinä päätöksen. Myöhemmin, jos asiassa on vastapuoli, vaaditaan hänenkin antamaan puolestaan kanslerioikeudelle selostuksen ja niin syntyy varsinainen oikeudenkäynti, mutta ilman lautakuntaa ja muodollisesta laista riippumattomana, usein sitä oikaseva ja sen erehdyksiä korjaava. Englantilaisissa maissa tätä oikeusistuinta kutsutaan chanceryksi taikka court of equity, tasapuolisuus-oikeudeksi ja on sen toiminta kehittynyt paljon monipuolisemmaksi kuin tässä selostettu, vaikka vieläkin sen päämerkitys on muodollisen lakituomioistuimen täydentäjänä ja lakierehdysten, virheiden ja puutteellisuuksien oikojana oleminen.

Kuitenkin kehityksen täytyi kulkea porvarilliselle asteelle saakka, ennen kuin kuninkaan eli valtion tuomiovalta paikallaan istuvine ja kiertävine eri asteen tuomareineen, lautakuntineen ym. vakiintuu ja täydellisesti hävittää kylätuomioistuimet sekä maallisten ja feodalistien

herrain tuomiovallan. Koko feodalisen ajan säilyvät nämä jälkimäiset voimassa ja aika ajoittain, varsinkin suurempain feodaliherrain ja kirkkoruhtinaiden tuomiovalta kokonaan työntävät syrjään kuninkaan tuomiovalan vallitsemisalueiltaan.

d) Feodalinen toimeenpaneva valta.

Ennen olemme jo tutustuneet siihen, että yksityiset feodaliherrat huolehtivat sellaisista laitoksista, kuten teistä, silloista, myllyistä ym. kukin omalla alueellaan. Hyvin varhain alkaa kuninkaan toimintavalta ulottua samalle alalle, ensinnäkin kaikkiin valtateihin, joista tulee kuninkaan teitä, sitten laivakulkukelpoisiin jokiin, satamiin ym., jotka samoin joutuvat kuninkaan hallintovallan alaisiksi. Tätä edellytti feodalisen valtiojärjestelmän sotilasluonne, kuningas maan ylimpänä sotapäällikkönä joutuen huolehtimaan siitä, että sotajoukoilleen oli valtakunnassa aina tiet ja kulkuväylät käytettävissä, hänen oma valtansa ollen riippuvainen siitä, kuinka hyvä tai huono oli kulkuyhteys hänen valtakuntansa eri osien välillä. Esim. valtioissa, missä tämä yhteys on ollut huono, on hänen asettamallaan korkeimmilla läänitysherroilla, varsinkin rajamaiden suojelusherroilla (markkikreiveillä) ollut tilaisuus siten kehittyä suurempaan riippumattomuuteen kuninkaasta eli keskusvallasta, harvemmin lähettäen hänelle veroja ja "lahjoja", kuin rähellä olevat läänitysherrat, liittyen kuninkaan ulkonaisiin vihollisiin sodan uhatessa tai kruunuperimyksestä kuninkaan kuollessa riidan syntyessä, julistaen itsensä ja läänityksensä kokonaan vapaiksi taikka puristaen kuninkaaksi pyrkijältä itselleen niihin perintöoikeuden jne. Kaiken tämän tähden oli jo feodaliselle kuninkaalle välttämätöntä valata kontrolli kulkuväyliin nähden itselleen ja pitää huolta niiden kulkukelpoisuudesta.

Edellisen lisäksi on kauppa hyvin varhain kehittynyt feodaliseksi ja erikoiseksi feodalisen kuninkaan monopoliksi, kuningas kaupantekoa halliten ja verottaen edukseen. Tämän tähden markkinat, kestikievarit yms. samasta syystä joutuvat ennen pitkää kuninkaan eli valtion valvontapiiriin sisäpuolelle ja sitten porvarillisella ajalla porvariston vaikutuksesta joutuu valtio saamaan tällä alalla yhä uusia tehtäviä, joista enemmän myöhemmin.

Ja saadaksemme yleiskäsityksen feodalisesta valtiosta, luomme kaikkeen edellä esitettyyn jälkikat-
sauksen:

Valtio rakenteeltaan oli jakautunut eri asteen feodaliherroihin, ylimpänä ollen katolinen kirkko, sitten Pyhän Rooman (Saksan) keisarikunnan keisari ja eri valtioiden kuninkaat, sitten suuriruhtinaat ja ruhtinaat, edelleen herttuat, kreivit, varakreivit, paroonit ja alimpana tavallinen aatelistilallinen; jokainen näistä eri asteessa ollen isäntä ja hallitsija omassa valtakunnassaan eli läänityksellään, ylempään visseillä vasallivelvollisuuksilla sidottuna, jotka velvollisuudet olivat aina molemminpuoliset ja usein tekivät ylemmästä alempainsa käskyläisenkin.

Lainsäädäntä (legislativinen valta) tapahtui katolisen kirkon kirkolliskokousten, kirkon curian ja paavin julistusten kautta; valtion herrain päivain, kuninkaan curian ja kuninkaallisten julistusten sekä kuninkaallisten tuomarien tuomiopäätösten kokoomisen kautta; edelleen eri asteen alempien feodaliherrain curiain ja niiden itsensä personallisten julistusten kautta.

Tuomitsemisesta (juridicarinen valta) pitivät huolta: kirkon tuomioistuimet, kuninkaiden istuvat ja kiertävät tuomarit ja ylimpänä kuninkaan curia, feodaliherrain curiat, he itse personallisesti tai heidän voutinsa sekä vielä kylän vanhimmatkin.

Toimeenpano- ja verotus- (administrativinen ja fiskali, executivinen) valta jakautui samoin, kirkolla ollen omat veronkantajansa ja veronsa sekä myös alansa, jolla

toimeenpanija toteutti kirkon etujen mukaista lakia; kuninkaalla oli oma hovinsa, sotajoukkonsa, kuninkaan maantiet, kuninkaan vesitiet ja satamat, kuninkaan verot ym., joilla se vallitsi; ja jokaisella feodaliherralla jälleen läänityksensä rajain sisällä maantiensä, siltansa ym., joista se huolehti ja erikoiset veronsa ym., joita kantoi, erikoiset laitokset ym., joita se järjesti alustalaistensa suojelemiseksi ja auttamiseksi, orjuuttamiseksi ja verottamiseksi.

Vaikka Euroopassa feodalistien valtioiden lopullisesti laajinta ja samassa melko kauan vallinnutta yhteyttä tavallaan katolinen kirkko edusti, niin mitä tulee feodalistien valtioiden valtioehyteen yleensä ja niissä jokaisessa erikseen, niin oli se tavattoman heikko. Jokainen suurempi läänitysherra ja ennen kaikkea kuningas turvatakseen läänityksensä edes nimellisesti itselleen, turvatakseen ne tulot, mitä hänellä läänityksistään oli, turvatakseen valtansa, oli pakotettu varsinkin rajaseutujen läänitysherroille myöntämään suurempia oikeuksia ja vapauksia kuin esim. lähiympäristössään oleville. Sopivia tilaisuuksia hyväkseen käyttäen puristivat nämä itselleen yhä suurempia oikeuksia, ja vihdoin saattoivat julistautua kokonaan itsenäisiksikin, näin suuret kuningaskunnat menen pirstaleiksi. Jonkun ajan kuluttua joku edellisen valtakunnan hajoittajista, onnellisten avioliittojen, vallotusten, vehkeilyjen, liittojen ym. kautta kokosi useampia läänityksiä yhteen, kohosi niin vihdoin suuren valtakunnan kuninkaaksi tai keisariksikin, kunnes taas tälle uudelle valtakunnalle tapahtui samoin kuin edellisellekin. Näin valtiokehitys kulkee useamman kerran läpi tämän saman prosessin, siksi kunnes sen aikana tapahtuneet taloudelliset muutokset synnyttävät valtiokehityksen perustuksissa täydellisen mullistuksen ja aiheuttavat niin uusien valtiomuotojen syntymisen. Sanomattakin on selvää, että jokaisessa seuraavassa hajoamis- ja uudestaan kokoontu-

misasteessaan feodalinen valtiojärjestelmä muutti aina jossain määrin luonnettaan niiden taloudellisten seikkain vaikutuksesta, jotka sen perustuksia mullistivat.

5. Feodaliset valtiolliset käsitykset, morali ja erinäiset teorit.

Olemme edellä oppineet, että ne heimot ja kansat, jotka kansainvaellusten aikana työntäytyivät Keski- ja Itä-Europasta sen länsiosiin ja etelä Rooman valtakunnan alueille, olivat vielä heimojärjestelmän asteella ja niillä tämän järjestelmän kaikki yhteiskunnalliset laitokset ja tavat vielä voimassa. Vaikka niiden keskuudessa jo tunnettiin orjuus sotavankeihin nähden ja patriarkaliset suhteet yksityisessä vapaan miehen taloudessa, niin kaikkien vapaiden kansalaisten keskuudessa niillä vallitsi verrattain suuri yhdenvertaisuus ja personallinen toisen itsenäisyyden ja vapauden arvossapitäminen. Asettuessaan roomalaisille alueille ne siksi, sensijaan että olisivat omakseen neet roomalaisen orjatalousjärjestelmän kaikkine vastaavine valtiollisine suhteineen ja laitoksineen, toivat mukanaan omat vapaammat (alkuperäisemmät) yhteiskunnalliset suhteensa, perustaen keskelle roomalaista orjamaailmaa ja kiinteitä valtiollisia suhteita, vapaat "talonpoikais"-siirtokuntansa (vapaa kolonati), vapaine maaomistajineen ja niiden yhdenvertaisuutta vastaavine yhteiskunnallisine laitoksineen. Mikäli sitten heidän keskuudessaan yhteiskuntatalous muuttui feodaliseksi, niin uuden järjestelmän päätehtäväksi ihmisten käsitteiden maailmassa tuli repiä juurineen pois ne yksityistaloudelliset itsenäisyys- ja vapauskäsitteet, mitkä heimojärjestelmä oli heille perinnöksi jättänyt vastaavine laitoksineen. Tässä taistelussa erikoisesti juuri talonpoikien kyläkunta, omine keskinäisine laitoksineen, joihin olemme tutustuneet, monta vuosisataa joutuu olemaan perinnäisten vapauksien sitkeänä puolustajana sekä paikallisia feo-

daliherroja vastaan että lopulta keskitettyä feodalista valtiotakin (kuningasta) vastaan. Lopullisena tuloksena on, että useimmissa Europan maissa talonpojat kadottavat vähitellen kaikki entiset vapautensa ja niihin nähden astuu voimaan maaorjuus oikeudettomine suhteineen.

Vastaavasti taloudelliselle riistonalaisuudelleen, talonpoikaisväestön suuri enemmistö vähitellen feodalisessa käsityksessä painuu yhä lähemmäksi samaa tasoa, jossa vanhanajan orjayhteiskunnissa orjat olivat olleet. Raataja kadottaa vapauksiensa ja oikeuksiensa mukana ihmisarvonkin, feodalinen ylimystö, etupäässä maallinen, mutta osaksi myös hengellinen pitäen häntä jonakin alempiarvoisena olentona, jota halveksi ja jolle minkäänlaisen vääryyden harjoittaminen ei ollut rikos muussa merkityksessä, kuin siinä, että talonpojan murhaamisessa, ryöstämisessä, hänen vaimonsa raiskaamisessa jne. oli korkeintaan tullut jonkun toisen feodaliherran omistusoikeutta vahingoitetuksi, hänen tai kuninkaan rauha loukatuksi. Tämä ylimielinen ja väkivaltainen suhtautuminen "rahvaaseen" kehittyi feodaliylimystön keskuudessa niin "luonnolliseksi", että siitä sen lauluissa ja runoudessa tuli erikoisen itsensä ylistämisen aihe, feodalin linna-herra niissä ylpeillen siitä, että "oli monta friskiä talonpojan renkiä miekalla halvaissut, monta (heidän) kirkkoaan polttanut ja monta (heidän) pappiaan tappanut." Kohdella talonpoikia kuin koiria kehittyi feodaliherrain keskuudessa feodaliseksi hyveeksi, joka patnaakin leimansa kaikkeen feodaliseen ajatukseen ja ennen kaikkea juuri sen valtiollisiin käsitteisiin.

Tässä suhteessa joutuu kristinuskokin roomalaisten lakien ja valtiollisten suhteiden mukana siirtyessä roomalaismaailmasta sen alueille tunkeutuneiden ja niiden ulkopuolelle jääneiden raakalaiskansain keskuuteen hyvin suureksi osaksi taipumaan ja muokkaantumaan sen tämän feodaisten suhteiden synnyttämän järjestyksen mukaiseksi. Alkuperäisesti syntyneenä Israelin kansan kes-

kuudessa osittain jonkinlaisena kansallisena liikkeensä laajenevaa roomalaista keisarivaltaa vastaan, jossa ymmärrettävistä syistä, kunkin siihen kuuluvan kansan itsehallinto jokaisen kapinan yms. tähden ajasta toiseen väheni, osaksi köyhälistön keskinäisenä avustusliikkeenä sellaisena kuin se niihin aikoihin oli tunnettu jo yli koko silloisen sivistysmaailman, kristillinen seurakunta jälkimmäisellä perusteella saa vähitellen kannattajia ulkopuolella varsinaisen israelilaisen alueen ja kuta enemmän se käytännössä kehittyy köyhälistön avustavaksi keskinäiseksi yhteistoiminnaksi, sitä enemmän se myös silloin laajenee yhdistäen samanluontoisia liikkeitä kaikkialla itseensä. Syntyen maaperässä ja ennen pitkää suurimmaksi osaksi joutuen kansankerrokseen, jossa ei valtiollisia oikeuksia omattu tai niillä mitään arvoa ollut, kristillinen seurakuntaliike sentähden alussa onkin valtioon ja valtiollisiin oikeuksiin ja valtaan nähden välinpitämätön, melkeinpä anarkistinen siinä merkityksessä, että se ei antanut valtiolle mitään arvoa, eikä nähnyt siinä mitään hyvää olevan. Se käsitti ihmisten voivan elää paraiten ilman sitäkin, saavuttaa onnen ja keskinäisen yhdenvertaisuuden, saavuttaa vapauden ja keskinäisen arvonannon seurakunnissaan, kristillisessä kommunismissa. Jos valtiossa ihmiset olivat eriarvoisia, jos valtiossa hyväksyttiin orjuus ja keisarius, niin se oli valtion asia, seurakunnissa olivat kaikki samanarvoisia ja seurakuntain sisällä orjuus tuntematon ja keisarius merkityksetön.

Näin alussa, mutta mikäli sitten kristillinen seurakuntaliike laajenee ja siitä joukkojensa suuren lukumäärän, rikkauksiensa yms. tähden kasvaa vaikutusvaltainen ja kunnioitettava voima, se visseistä syistä ensin kehittyy **kaikkien** luokkain yhteiseksi reformiliikkeeksi ajan rappeutunutta elämää vastaan ja niin vihdoinkin kehittyi **hallitsevain** luokkain vallitsevaksi liikkeeksi, sen kehittämästä laitoksesta kirkosta tullen hallitsevain luokkain luonteeltaan pää-asiaassa keisarivaltainen osaksi myös

feodalinen laitos ja kristillisestä uskonnosta feodalisten käsitysten yleinen edustaja. Sellaisena kristillinen kirkko, varsinkin Länsi-Europassa, jossa alunpitäen sen edustajat, roomalaisyntyiset piispat joutuivat järjestämään syntyvien raakalaisvaltioiden yleisiä valtiollisia asioita ja abbotit ja muu alempi papisto kylien ja kihlakuntien asioita, vihdoin pyrkii **kaikissa** suhteissa valtaamaan Europan valtiollisen elämän johdon käsiinsä, alistamaan keisarit ja kuninkaat Rooman paavin **maallisenkin** eikä vain hengellisen vallan alaisuuteen, joitakin paaveja (esim. Innocentius III:tta) tämän tähden suuremmalla syyllä voiden kutsua **Länsi-Europan keisareiksi**, kuin katolisen kirkon paaveiksi.

Kehittyessään valtiolliseksi laitokseksi kristillinen kirkko tietenkin silloin myös hyväksyy valtion kaikkine laitoksineen ja suhteineen, ensin roomalaisen orjavaltion ja myöhemmin feodalin valtiojärjestelmän.

Edellisen pääperusteina oli orjuus, jonka kristillinen kirkko nyt myös ensimmäiseksi kiiruhtaa hyväksymään, kirkkoisä Augustinus (354—430 j. Kr.) kehittäen teorian, että orjuus synnin palkkana on jumalan tahdosta. Valtioista ainoastaan sellaiset ovat oikeita valtioita, joissa kristillinen kirkko vallitsee, muista valtioista puuttuu oikeutta, kristillinen oikeus yksin sitä ollen ja ne siksi ovat samassa arvossa, kuin rosvojoukko. Valtiomuotoihin nähden kristillinen kirkko, erikoisesti kiinnittämättä tähän kysymykseen huomiota, kuitenkin hyvin aikasin jo alkaa etupäässä antaa hyväksymisensä yksinvaltaiselle valtiomuodolle ja erikoisesti keisarihallitukselle kirkkoisä Gregorius (542—604) lausuen, että keisarillisen hallituksen tarkoituksena on, "että tie taivaaseen olisi helpompi ja että maallinen valtakunta palvelisi taivaan valtakuntaa."

Tämän jälkeen se valtiollinen kysymys, joka läpi koko feodalin ajan jännittää Europan hallitsevain luokain mieliä, jonka suhteen sen keskuudessa käydään vuo

sisatoja ankaraa aseellista taistelua sekä myös yhtä kii-
vasta teoreettista väittelyä on: kenelle kuuluu valtiolli-
nen ylivalta, Rooman paaveilleko (kirkolle), vaiko maal-
lisen vallan edustajille, keisarille ja kuninkaille. Vaikka
sellaisenaan tätä taistelua käytiin näennäisesti aateperäi-
sistä kysymyksistä, kuten eikö kirkolle, jolle kuuluu ih-
misten sielujen autuudesta huolehtiminen, myös kuuluu
ylin valvominen ihmisten maallisten asiain yli, kun ker-
ran niiden maallinen elämä on vain toisarvoinen asia ja
valmistusta iankaikkiseen elämään, eikö kirkko (paavi)
jumalan vallan maallisena edustajana, kun kerran ju-
mala tunnustetaan kaiken vallan alkujuureksi, silloin
myös ole ainoa oikea maallisen vallan ylin valvoja, jne.,
niin pohjalta tämä ankara taistelu oli kamppailua puh-
taasti aineellisista eduista: toiselta puolen katolisen kir-
kon mahtavat ruhtinaat ja jonkinlaista talonpoikain kus-
tannuksella yhteistaloutta elävä koko papisto koettaen
saada yli Europan olevat laajat tiluksensa kaikista eri val-
tioiden kuninkaiden ja ruhtinaiden asettamista veroista
ja velvollisuuksista vapaiksi ja toiselta puolen taas nämä
feodaliset kuninkaat ja ruhtinaat sellaista vastustaen,
kuten vastustivat maallistenkin vasalliensa itsenäisiksi
eroamista, koska siten menettäisivät suuria osia alueis-
taan, valtakuntansa menisivät pirstaleiksi ja tulolähteen-
sä ja valtansa supistuisivat joissakin tapauksissa kerras-
saan mitättömiin. Feodalinen yhteisomistus ja yhteis-
riisto (katolinen kirkkoylimystö) taisteli feodalista erik-
seen omistusta ja erikseen riistämistä (feodalista maallis-
ta ylimystöä) vastaan ja päinvastoin, lopullisesti jälki-
mäinen voittaen, uuden nim. porvarillisen talouden ja por-
varillisten luokkien tullessa sille avuksi ja niin tuloksena
ollen: Rooman paavin vallasta riippumattomien "kan-
sallisten" kuningaskuntain syntyminen ensinnä Ranskas-
sa, sitten Espanjassa, Englannissa ja muualla, feodalisten
ruhtinaskuntain syntyminen saksalaisella alueella ja por-
varillisten kaupunkitasavaltain syntyminen Italiassa.

Edellä esitetyn taistelun huomatuimmat edustajat sen varsinaisesti leimahtaessa ilmisodaksi näiden kahden feodalisen ryhmän välillä olivat: toiselta puolen, paavit Gregorius VII (1073—1085, paavina) ja Innocentius III (paavina 1198—1216) ja toiselta puolen Saksan keisarit (Pyhän Rooman valtakunnan keisari) Henrik IV ja Fredrik Barbarossa. Riidan alkamisen muodollisena aiheena oli, kuka asettaa piispat virkaansa, keisariko vai paavi (investitura-riita), Gregorius VII ollen kirkonkirouksen uhalla kieltänyt hallitsijoita ketään hengellisiä virkoihinsa asettamasta ja näitä maallisilta hallitsijoilta virkavahvistustaan ottamasta, taistelun kuluessa kummallakin puolen vaatimukset toisen vallan suhteen yhä enemmän kasvaen, kunnes Innocentius III väitti kaikkien maallisten ruhtinaiden, keisarienkin olevan paavin vasalleja ja paavilla ollen valta niitä sekä asettaa toimeensa että vallastaan erottaakin, niin Innocentius III todellisuudessa myös tehdenkin; ja toiselta puolen keisarit, myöhemmin kuninkaatkkin väittäen heidän valtansa olevan jumalasta ja he yksin jumalalle teoistaan tilivelvollisia.

Kummassakin tapauksessa alamaiset olivat jumalan, joko paavin tai kuninkaiden vallan alle luovuttamia, ollen kaikki se, mitä hallituksesta ja valtiojärjestelmästä heille oli pahaa, sortavaa ja heihin nähden väkivaltaista, heidän oikeuksiensa, vapautensa, henkensä ja omaisuutensa loukkaamista vain jumalan rangaistusta heille heidän syntiensä tähden ja heidän oikealle tielle palauttamiseksi tai sillä pitämiseksi, hyvä hallitus sensijaan oli jumalan antama heille osottama armo siitä, että olivat eläneet siveellisesti ja synnittömästi. Vanhan orjuudelle olivat sen ajan hallitsevat luokat etsineet "siveellisen" perusteen luonnon järjestyksestä, johon orjuus muka kuului, feodaliset luokat etsivät feodalisen orjuuttamisen ja riihtämisen siveelliset perusteet jumalan tahdosta, jonka kaikkiviisaaseen

järjestykseen se muka kuului ihmisten (rahvaan) autuaaksi tekemiseksi.

Ja tällä perusteella liikkuvat pää-asiassa kaikki ne valtiolliset teoriat, joita feodalisella ajalla paavin toiselta puolen ylivallan ja myös toiselta puolen kuningasvallan tieteellisetkin edustajat esittävät, joista tässä tutustumme tärkeimpiin:

Ensimmäisiä, joka alkaa kiinnittää huomiotaan valtion erikoisomaisuuksiin ja laitoksiin, on kirkollinen oppinut **John Salisburyläinen** (kahdennellatoista vuosisadalla), jonka hengellisen vallan ylemmyyttä mutta samassa maallisen vallan erikoista välttämättömyyttä puolustavista mietelmistä valtio-opillisesti tärkeimmät ovat seuraavat:

Valtiomuodoista Salisbury ottaa huomionsa vain yksinvaltaisen hallitusmuodon sen roomalaisessa keisarivaltaisessa muodossa;

Hallitsijan valtaan nähden hän esittää, että sen pitää olla lakien rajottama ollakseen oikea ja hyväksyttävä, näillä hallitsijaa rajottavilla "perustus" laeilla hän kuitenkin ei tarkoita hallitsijan omia lakeja, vaikka selostuksessaan laajasti esittää, miten roomalainen keisarivalta oli Rooman lakien alainen ja rajottama, vaan jumalan lakeja, iankaikkista oikeutta, jonka ominaisuutena on antaa kaikille tasapuolinen oikeus;

Tyranni on sellainen hallitsija, joka ei noudata näitä jumalan lakeja, vaan pyrkii hallitsemaan niistä välittämättä, mielivaltaisesti ja hyväksyy Salisbury tyranniin nähden hallitsijamurhan oikeutetuksi, sellainen ollen jumalan tahdon täyttämistä, näin valtiollisen vastustajansa murhaaminenkin saaden jumalan tahdosta itselleen siveellisen perusteensa, kirkko näin pyhittäen kaikki valtiolliset tekonsa ja pyrkimyksensä; kun Salisbury myöntää hengellisten miestenkin voivan olla tyranneja, tulee näin valtiollinen murha kuninkaan ja yleensä maallisten feodaliherrain puolelta hengellisiä vastaanikin oikeutetuksi. Tämä on feodalisen väkivallan äärimäinen

tunnustaminen, feodalisten riistäjäluokkain talonpoikia vastaan harjoittama väkivalta siinä pyhitetään feodalisen elämän yleiseksi, kaikkiin vastustajiin nähden päteväksi periaatteeksi. Näin tavallisesti luokkaväkivalta, jota harjotetaan sorronalaisiin nähden, synnyttää sen anarkisena oikeutena hyväksymisen hallitsevan luokan omassakin keskuudessa. Kun kansan joukot alkoivat todistaa, että hekin voivat olla jumalan tahdon välikappaleita, kiersi tämä väkivallan tunnustamisen periaate renkaan ympäri ja silloin siitä tuli vallankumouksen ja hallitsevain (tyrannimaisten) luokkain murhaamisen tunnustus.

Feodalisen järjestelmän etevin ja laajatietosin valtiollinen kirjailija oli italialainen dominikani munkki ja skolastinen oppinut **Tuomas Akvinolainen** (1225—1274), joka katolisen kirkon kehittämän valtiollisen teorian yhdisti Aristoteleen kehittämiin järkiperäisiin (ratsionalistisiin) johtopäätöksiin valtion ja sen eri laitoksien luonteesta, perusteista, keskinäisistä suhteista ym. Akvinolaiset valtiollisista teoksista tärkeimmät ovat: “Selostuksia Aristoteleen Politeian suhteen” (Commentariat) ja “Ruhtinaiden hallitus” (De Regimine Principum).

Valtio Akvionaalisenkin mielestä, kuten Aristoteleen, on ihmisten korkein ja luonnollinen yhteys, ihminen “luonnostaan ollen yhteiskunnallinen ja valtiollinen eläin”. Akvinolainen kuitenkin laajentaa Aristoteleen valtiokäsitettä kaupunkivaltion (polis) ulkopuolelle, väittäen alue (provinsi) valtiota tai kuningaskuntaa (regnum) täksi korkeimmaksi ihmisten yhdyselämän luonnolliseksi muodoksi.

Valtiollinen valta, hallitus sensijaan on Akvinolaisen mielestä suorastaan jumalasta kotosin, perustaen hän siinä väitteensä aikansa ja luokkansa tavan mukaan raamatun opeille ensi sijassa, mutta myös kreikkalaisen filosofian (Aristoteleen) kehittämälle käsitykselle maailman alkuvoimasta, josta kaikki on alkunsa saanut ja saa.

Luokkien perustuksen Akvinolainen selittää: orjiin nähden olevan synnissä, jonka palkkana orjuus on maailmaan tullut, mutta hyväksyen orjuuden myös silläkin perusteella, että se kehittää sotilaissa urhoollisuutta, kun niiden hävitessä on pelättävä joutuvansa orjuuteen; eriarvoisuuteen nähden yleensä valtiossa sen olevan siinä, että yhteiskunta vaatii järjestystä, järjestys ja kuri edellyttää eriarvoisuutta ja siksi johtava määräämisvalta lepää jumalallisella hyväksymisellä; kuten muistetaan johti Aristotelen luokkajaon ihmisten henkisistä kyvyistä, joita orjilla muka ei ole ollenkaan. Akvinolainen perustaen toisten hallituksen toisten ihmisten yli yhteiskunnan järjestyksen ja kurin vaatimalle välttämättömyydelle, siten esittää sen perusteen, jolla sitä vieläkin puolustetaan.

Hallitusmuotoon nähden oli Akvinolainen ehdottomasti yksinvaltaisen hallituksen kannattaja, sensijaan Aristoteles oli ollut demokratisen keskiluokkalaisen hallitusjärjestelmän puolustaja. Hän puolustaa käsitystään sillä perusteella, että valtioelämälle on **sisäinen rauha ja eheys** kaikkein tärkeimmät, ja niistä kykenee parhaiten huolta pitämään sellainen hallitus, joka itse on eheä, yksi kokonaisuus. Sitäpaitsi on hänelle historia muka todistanut, että yksinvaltaisissa valtioissa on rauha ja hyvinvointi ollut turvatumpi ja yleisempi, kuin kansanvaltaisissa, jotka jälkimäiset myös helpommin kehittyvät tyrannioiksi, kuin yksinvaltaiset hallitusmuodot. Hän ei myöskään hyväksy tyrannimurhaa, kuten Salibury, pääasiassa sentähden että sen hyväksyminen voi johtaa kuningasmurhain tekemiseen yleensä, sillä tyrannin murhaavat etupäässä vain pahat, turmeltuneet henkilöt ja ne voivat yhtä hyvin murhata hyvänkin hallitsijan. (Akvinolainen jo nähtävästikin pelkää vallankumousta alhaalta päin kaikkea feodalista hallitusjärjestelmää vastaan). Puollustaessaan yksinvaltaisen hallitusmuodon etevämyyttä, Akvinolainen m. m. myös vetoo esimerkkeihin

luonnossa, kuten siihen, että muurahaispesässä on yksi kuningatar, jne., hän näin alkaen sen valtiollisten etuoi-keuksien "vertailevan" puolustamisen, joka myöhemmin sitten tulee melkein yleiseksi muotiasiaksi.

Hallitukset Akvinolainen (tai hänen keskenjääneen teoksensa viimeisten osien valmistaja) jakaa neljään ryhmään: 1. pyhä ja kuninkaallinen (paavin valta), 2. kuninkaallinen (lain mukainen vallitseva maallinen hallitusmuoto valtiossa), 3. politinen (missä hallitusvalta astuu lakien (jumalan tahdon) ulkopuolelle) ja 4. taloudellinen, josta ei teoksessa löydy mitään selostusta, mutta Akvinolaisen ajatussuunnan mukaisesti tarkoittanee hallitusmuotoa, jossa hallitseva valta vain katsoo omaa aineellista parastaan ahtaimmassa merkityksessä, nim. ryöstäen, rosvoten alamaisiaan, kirkkoja jne.

Hallituksien tehtäviä selostaessaan Akvinolainen mainitsee tärkeimpinä: "valtiollisen yhteyden ja rauhallisuuden ylläpitämisen", teiden rakentamisen ja vapaan kulkuyhteyden turvaamisen, erikoisen yhteisen rahan valmistamisen koko valtiolle, samoin varmojen paino-, pituus- ja tilavuusmittain yms. säätämisen, joissa kaikissa jo pilkistää esille se uusi järjestelmä, porvarillinen kauppatalous, joka sellaisia tarvitsee ja ennen kaikkea tarvitsee niissä varmaa yleistä järjestystä. Näiden lisäksi hallituksen tehtäviin kuuluu myös huolehtia köyhistä, se on, niiden hoidosta, velvottaen Akvinolen sen ruhtinaille m. m. sillä perusteella, että siten voivat kuitata niitä syntejään, joita inhimillisen luontonsa johdosta joutuvat tekemään. Kuitenkin tämä tehtävä johdettiin pää-asiassa hallituksen päätehtävästä, joka oli ylläpitää järjestystä ja rauhaa, rangaista niitä jotka lakeja rikkoivat ja palkita niitä, jotka lakeja noudattivat ja niinmuodoin myös huolehtia siitä, että köyhät eivät joutuisi hädissään niitä rikkomaan. Hallituksen ulkonaisia tehtäviä oli puolustaa kansaansa ulkonaista vihollista vastaan, **sotakin** saaden näin uskonnollis-valtiollisen siveellisen siunauksensa.

Lait Akvinolainen osaksi samaten kuin Aristoteles, mutta ennen kaikkea jatkaen Ciceron kehittämään ajatussuuntaan, johti **luonnon lakien** kautta jumalasta, jatkaen ne johdannollisesti neljään asteeseen: 1. Ikuiset lait (lex eterna), joiden mukaisesti maailman kaikkeuden jumala on luonut ja maailman kaikkeutta hallitsee; 2. luonnon lait (lex naturalis), jotka jumalan tahdosta riippuen ja hänen tahtonsa mukaisesti voidaan ajasta toiseen muuttuakin vallitsevat luonnon ja ihmisten jokapäiväistä jatkuvaa elämää ja keskinäisiä suhteita; 3. ihmisten lait (lex humana), jotka ovat ihmisten itsensä säätämiä ja voivat olla luonnon lakeihin nähden ristiriidassakin, jolloin ne kadottavat lakivoimaisuutensa ja lopuksi hengelliset lait (lex divina), uskonnollisen elämän kehittämät lait. Valtiossa on kullakin ihmisellä (luokalla) ne oikeudet ja vapaudet, mitä valtion (ihmisten) lait myöntävät, nämä oikeudet ollen ihmisten positivistista oikeutta ja lopullisesti perustuen luonnon lakeihin. Kun niiden mukaan entinen vapaa talonpoika esim. oli nyt maaorja, niin näin Akvinolainen johtaen ihmisten valtiolliset oikeudet vallitsevista valtion laeista ensi tilassa, kiersi samalla tavalla kuin keisariajan juristitkin sen pulman, mihin joutu väittelyssä niiden kanssa, jotka luonnon ja jumalan lakeihin vedoten lähtivät todistamaan, että niiden mukaan orjuus oli hylättävä. Kun valtio on jumalasta, niin kaikki mitä siinä on, valtion lait ja järjestys ja niiden hyväksymä orjuus, toisten ihmisten sarron- ja riistonalaisuus ovat myös jumalasta.

Aegidius Romanus (roomalaisen mahtavan Colonnasuvun jäsen) ja Akvinolaisen kuuluisin oppilas järjestäessään oppi-isänsä teoriat yhtenäiseksi koulukirjamaiseksi kokonaisuudeksi, esittää niiden lisäksi omintakeista, mikäli jakaa

Hallitustehtävät kolmeen toiminnalliseen ryhmäänsä: senaatti (consilium) suunnitellen ja laatien lakeja, tuomiolaitokset (pretorium) sovittaa lakeja erikoisiin

tapauksiin, tuomitsevat ja ruhtinas (prince) julistaa lait sekä pitää huolta niiden noudattamisesta ja toimeenpanosta. Näin ensi kertaa yritetään tehdä järjestelmällinen erotus hallituksen eri tehtäviin nähden sillä perusteella, jolla se sitten porvarillisessa valtiossa kehittyy täydelliseksi.

Kaikessa edellisessä on myös jo käynyt selville uskonnon suhde valtioon, feodalisessa järjestelmässä uskonto ja sen laitoksellinen edustaja kirkko papistoieneen saaden niin täydellisesti valtiollisen luonteen ja merkityksen, että ajottain ei ole mitään käytännöllistä etua eikä paljon mahdollisuuttakaan niitä valtiosta eroittaa. Kun seuraavalla aikakaudella mahtavat itsenäisten kansallistalvioiden hallitsijat saattoivat sanoa: "valtio olen minä", niin varsinaisella feodalisella ajalla saattoi Rooman paavi vieläkin suuremmalla syyllä sanoa: "minä olen valtio". Italialainen yhteiskuntatieteilijä Paduan ja Turinin yliopistojen professori Achille Loria kuvatessaan katolisen kirkon kehittämää taivaan valtakuntaa, jumalaa, arkienkeleineen, enkeleineen, pyhimyksineen ym. lausuu siinä uudelleen elävän vanhanajan roomalainen keisari lakeineen jne., mutta pilvien taakse nostettuna. Todellisuudessa ei roomalainen keisarivaltio kuitenkaan ollut niin kauaksi siirtynyt, paavien (varsinkin Innocentius III:n) maailmanvalta paavillisine sota-armeijoineen, maakunnissa arkkipiispa- ja piispa-armeijoineen, hovineen, hallituseremonioineen, lakeineen jne. täydellisesti vastaten Cecarien aikuista Rooman maailmanvaltaa. Kirkko oli uskonnon jättänyt sivuasiaksi, kirkko ei enään ollut kirkko, se oli valtio... feodalisella ajalla!

Mitä sitten vielä tulee feodalisen ajan kehittämiin lakeihin, niin niiden joukossa huomattavimmat ovat ne, joissa tämän järjestelmän luokkasuhteet tyypillisimpinä ja jyrkimpinä heijastuvat, joita ovat kaikenlaiset veroja (maa-, silta-, mylly-, metsä-, kalastus-, suota-, markkina-, yms. veroja ja verotöitä, sekä velvollisuuksia muonitus-

kuninkaan viestin kulettajalle hevosen varustamis- ym. velvollisuuksia) järjestelevät määräykset ja asetukset, sekä myös ne, joilla tarkoin määritellään kunkin säädyn etuoikeudet rahvaaseen nähden, feodalisissa laeissa jokainen aatelisarvo, jokainen titteli saaden määrätyn paikansa ja sen mukana tullen lueteltua kaikki ne etuoikeudet, mitkä siihen kuuluvat. Kun sitten käsitys eristyy talonpoikaisesta työstä yleensä erikoisiksi ammateiksi, joita myöhemmin siirrytään kaupunkipaikoissa harjoittamaan, joutuvat käsityöläistenkin toimet ja oikeudet näiden feodalistien lakien järjestelypiiriin, niihin nähden myös tarkalleen määräten niiden etuoikeudellisuus, arvo jne. Feodalinen lainsäädäntä tulkitsee kaikki näin määrättyinä eri luokkien ja henkilöiden etuoikeuksina ja toisten luokkain velvollisuuksina, se ei kainostele olla luokkalainsäädäntää pienimmässäkään määrässä, eikä sitä salaa, vaan päinvastoin tuo sen seikan ikäänkuin asiaan itsestään kuuluvana, luonnollisena ja jumalallisena julki. Siinä suhteessa se on vielä saman luontoinen kuin vanhanajan orjayhteiskuntain laki, ikäänkuin lausuen itsestään: laki on herrojen laki, orjien, maaorjien elämä ei kuulu lain piiriin, vaan on kunkin läänitysherran oma yksityinen asia. Poikkeuksen tässä tekee keskusvallan edustaja kuningas, keisari tai kirkkokin, jotka rajottaakseen läänitysherrain paisuvaa mahtavuutta ja yhä suuremmaksi kehittyvää riippumattomuutta ikäänkuin astuvat talonpoikainkin oikeuksien ja elämän puolustajaksi, siihen niitä kannustaen enemmän halunsa saada talonpoijista itselleen tulolähteen ja tarvittavan joukkovoiman, kuin mitkään muut, n. k. humanistiset näkökannat.

IV. PORVARIVALTIOT.

A. Vaihtotaloudellinen yhteiskuntajärjestelmä. Kauppa- ja käsityöläis-porvariston synty ja kehitys, niiden yhteiskunnallinen merkitys.

Feodalinen yhteiskunta, kuten sen edelläkävijätkin tunsivat hyvin vähän vielä tavaravaihtoa. Sen tuotanto oli pääasiassa n. k. luontaistaloudellista eli tuotantoa omiksi tarpeiksi, sensijaan kuin jälkeempään tuotanto alkaa olla vaihtotuotantoa, se on kaikenlaisten tavarain valmistamista kauppaa varten, jonka välityksellä sitten kukin talous omat tarpeensa saa tyydytetyksi epäsuoranaisesti.

“Kuten ennen jo on selitetty, oli talouskuntain välillä vaihtosuhteita olemassa jo sangen varhaisina luontaistaloudellisen elämän aikoina. (Jo patriarkallisessa heimojärjestelmässä ja ennen kaikkea sitten esifeodalisessa valtiossa) Mutta silloin niillä ei ollut vallitsevaa merkitystä; ne käsittivät vain pienen osan tuotannosta, pääasiassa ylellisyystarpeet, jotavastoin varsinaisten välttämättömien elintarpeiden tuottaminen, se on, tuotannon merkittävin osa, oli melkein kokonaan yksityisten talousryhmäin järjestetyn toiminnan alaista. Ryhmä saattoi tulla toimeen silloinkin, vaikka sen ja toisen ryhmän väliset vaihtosuhteet katkesivatkin; se todellisesti saattoi tuotantoelämäänsä nähden toisista olla riippumaton. Siksi jokainen tuollainen ryhmä itse asiassa ilmenikin varsinaisena omana itsenäisenä “yhteiskuntana”. (Bogd. Taloustieteen Oppikirja, siv. 156.)

Mutta kun ihmiset feodalisella ajalla lopullisesti vaikiintuvat asettuneeseen elämään, asuen vuosisatoja yksillä seuduilla, maanviljelys ja karjanhoito yhtyen ja kehittyen edellinen säännölliseksi peltoviljelykseksi, silloin tuotannon yleinen määrä tavattomasti kasvaa työn tuottavaisuuden kasvaessa ja tuotteiden luku laatuunsa nähden moninkertaistuu. Samaan aikaan myös yhteis-

kunnat itse tavattomasti laajentuvat. Kaikkialla syntyy säännöllisesti joidenkin tuotteiden sellainen ylijäämä, jota ei itse suoranaisesti tarvita kuluttaa, ja se kuletetaan sinne, missä sitä tarvitaan ja vaihdetaan sillä sitten sellaisia tavaroita, joita itse ei kylliksi tai ei ollenkaan valmisteta tai saada. Ihmisten taloudellisessa toiminnassa tapahtuu ryhmäin välistä työnjakoa, eri ryhmät, jopa kokonaiset yhteiskunnatkin spesialiseerautuen harjoittamaan jotakin tuotantoa pääelinkeinonaan. Ja siksi —

“Mikäli yhteiskunnallinen työjako kehittyy, sikäli yksityisten ryhmäin aineellinen itsenäisyyskin katoaa: vaihdon alaiseksi joutuu yhä enemmän tuotannon ylijäämän lisäksi sen varsinainen perusosakin. Ryhmä vähitellen lakkaa itse kaikkia elintarpeitaan tuottamasta ja alkaa kaikkein välttämättömmimpiä tarpeitaankin vaihdon avulla tyydyttämään. Kuta pitemmälle tämä kehitys kulkee, sitä vähemmän yksityinen talous tuottaa enään suoranaisesti itseään varten. Käsityöläinen, joka on katkassut kaikki suhteensa entiseen elinkeinoonsa, maanviljelykseen nähden, voi tuotteistaan käyttää perheensä tarpeiden tyydyttämiseksi vain sangen vähäisen osan: suutari esim. ainoastaan sadannen osan, silkkikutoja ei sitäkään. Aivan samoin vaihtoelämään joutunut feodalinen (maanviljelys) talous kuluttaa yhä pienemmän määrän tuottamaansa viljaa, karjantuotteita y. m. suoranaisesti omien tarpeidensa tyydyttämiseksi.

“Täten keskeytymättömästi kasvaa jokaisen talouden aineellinen riippuvaisuus kaikista muista talouksista. Samassa se kuitenkin säilyttää muodollisen itsenäisyytensä, se on, sen toiminnan järjestää erityinen henkilökohtainen tahto ja eri henkilö kussakin taloudessa. Kaikki sen sisäiset suhteet tämä tahto järjestää ja sen ulkonaiset suhteet ovat järjestämättömiä; ne eivät riipu kenenkään tahdosta. Tällainen on vaihtotaloudellisen ja ennen kaikkea pikkuporvarillisen talouden rakenne.

“Vaihtotaloudellisessa yhteiskunnassa on siis tuotanto lukuisain eri talouskuntain kesken jaettu, eikä ole erikoista järjestävää tahtoa, joka tarkoituksellisesti määrittäisi yhteiskunnallisen työn eri tuotantoalain kesken. Eri talouskuntain välinen yhteys ilmenee tuotteiden ja tuotantovälineiden siirtymisessä taloudesta toiseen; tämä siirtyminen tapahtuu vaihdon, se on yhteiskuntahyödyllisten esineiden järjestämättömän jaon välityksellä.” — Bogd. sama teos siv. 157.

Tämän yhteiskunnan taloudellisen elämän kehittyminen vaihtopuoleksi synnyttää **uusia** yhteiskuntataloudellisia **luokkia**, antaen niille sellaisen merkityksen, jota niiden edelläkävijöillä luontaistaloudellisissa yhteiskunnissa ei ollut.

Käsityöläiset. Ensinnäkin, nyt syntyy varsinainen itsenäinen käsityöläisten luokka. Tosin jo feodalisessa yhteiskunnassa olivat vähitellen maanviljelysyhdyskunnissa jotkut talonpojat alkaneet erikoistua jonkun vussin käsityön harjoittajiksi, niin syntyen kylänsepät, -nikkarit, -räätälit, -värjärit, -nahkurit, -suutarit, -uunintekijät y. m., jotka supistetun maanviljelyksen ohessa harjoittivat pääasiallisempaan elinkeinonaan jotakin mainituista käsityöammateista, tosin vielä suurimmaksi osaksi vain sikäli, kun saivat tilauksia ja usein työntilaaajan kotona, hänen antamista raaka-aineista ja silloin hänen ruuassaan ollen. Kun sitten nämä kyläkäsityöläiset siirtyivät kasvaviin kaupunkiin asumaan ollakseen lähempänä niitä markkinoita, joilta saattoivat helposti saada tarvitsemansa raaka-aineet ostetuksi ja valmistamansa tuotteetkin myydyksi, niin alkoivat ne muodostaa varsinaisen itsenäisen käsityöläisluokan, pikkuporvarillisen tuotannon itsenäiset harjoittajat, joka luokka useissa **Keskiajan kaupungeissa kehittyi niitä hallitsevaksi pääryhmäksi.**

Kauppiaat. Samaan aikaan alkaa maanviljelyskin yhä enemmän kehittyä tuotannoksi markkinoita varten ja feodalisesta talonpojasta alkaa tulla pikkuporvarillinen

markkinatuottaja, omaksuen pikkuporvarillisen maailmankatsomuksen ja pyrkimykset sitä enemmän, kuta enemmän hän alkoi kauppaa varten tuottaa ja olla vaihdosta ja vaihdon välineestä rahasta riippuvainen.

Tavarain myynti ja osto, niiden kulettaminen ja sen mukaisesti rahan käyttö ja tarve nyt nopeasti kasvavat ja niiden merkitys tavattomasti suurenee. Ja—

“Tätä rahan tavattoman suurta yhteiskunnallista merkitystä tavarain kiertokulun välittäjänä vastaa erityisen ihmisluokan — kauppiaiden — eristyminen, joiden erikoistoiminnaksi se, nim. tavarain välittäminen kehittyi. Muuten niiden toimintaan ei kuulu ainoastaan tavarain ostaminen ja myyminen, vaan he järjestävät myös niiden kuletuksen, niiden hankinnan valmistuspaikoilta markkinapaikoille, usein myös markkinoilta kulutuspaikoille. Tätä tavarain kuletusta on oikeastaan pidettävä ikäänkuin tavarain tuotannon viimeisenä toimintana: ellei tuote nim. jollakin paikalla voi tyydyttää yhteiskunnallista tarvetta, niin se ei vielä ole täydellisesti valmis tuote, se ei vielä todellisuudessa ole kulutusväline; sen tuottaminen päättyy sitten vasta, kun se on siirretty sinne, missä se osottautuu kulutuskelpoiseksi, missä se tulee yhteiskuntahyödylliseksi.” — Bogd. sama teos siv. 168.

Ja kuta enemmän yhteiskunnassa tavaravaihto kasvaa, kuta enemmän käsityöläiset specialiseerautuvat puhtaiksi käsityöläisiksi, talonpojat maanviljelyksen ja karjanhoidon eri aloille, sitä enemmän kaikki nämä kehittyvät riippuvaisiksi kauppiasluokasta, jonka välityksellä saavat tavaransa myytyä ja toiselta puolen sitten ostettua markkinoilta, mitä tarvitsevat kaikkea sellaista, jota itse eivät valmista. Kaikki myyvät kauppiasluokalle ja ostavat siltä. Se tavarain välittäjänä tuottajaryhmiltä toisille on kaikille niille välttämätön ja kohooa kaikkia niitä sitä enemmän vallitsemaan, kuta enemmän niiden elämä alkaa riippua siitä, että työnsä tuotteiden täytyy sen

kautta tulla muutettua rahaksi ja rahasta jälleen tarvitsemikseen kulutustarpeiksi.

Feodaliherrain riippuvaisuus kaupasta. Näin käy m. m. feodaliherroillekin, sekä maallisille että hengellisille, vaikka jälkimäiset koettavat tästä pelastua siten, että itse järjestävät kirkon yhteyteen laajan vaihto- ja rahaliikkeen, se kuitenkin myöhemmin ei kyeten kilpailemaan vapaan kauppiasluokan toiminnan kanssa. Saadakseen itselleen kaikkia niitä moninaisia ylellisyystarpeita, joita heidän asemansa kehittää heille, saadakseen rahaa niiden ostamiseksi sekä muihinkin tarkoituksiin, kuten ostaakseen itselleen kuninkailta lisää alueita, arvoa, maksaakseen sotureille palkkoja ym., feodaliherrat ovat pakotetut turvautumaan kauppaan, koettaen nyt tiluksensa saada tuottamaan niin paljon kuin suinkin kaikenlaisia kauppakelpoisia maanviljelys- ym. tuotteita. Kauppaan turvautuessaan joutuvat hekin turvautumaan kaupan välittäjiin, kauppiaisiin, joista kehittyvät sitä enemmän taloudellisesti riippuvaisiksi, kuta suuremmassa määrässä kauppiaille velkaantuvat, lainatessaan niiltä etukäteen tuotteitaan vastaan rahoja tai muuten sellaisiin suhteisiin joutuessaan. Toiselta puolen samaan aikaan kadottaa feodaliherrain luokka yhteiskunnallista vallitsevaa asemaansa vielä toisestakin syystä. Bogd. sama teos siv. 172 kirjoittaa:

Feodaliherrain järjestävä toiminta tuotannon alalla hyvin pian heikkenee. Laajat vaihtosuhteet vaativat suurten valtiollisten järjestöjen syntymistä, jotka saavat tehtäväkseen yleisestä turvallisuudesta huolehtimisen. Tämän johdosta feodaliherrat kadottavat yhteiskuntahyödyllisen merkityksen alaistensa talonpoikain sotilassuojelijoina. Sotilaallisten ominaisuuksiensa johdosta päinvastoin feodalihera nyt useinkin osottautuu säännöllisen tuotantoelämän häiritsijäksi, eikä sen suojelijaksi”.

Feodaliheraa ei myöskään enää tarvita sellaisten yleishyödyllisten töiden suorittajina kuin on myllyjen, lei-

pomojen, siltain ym. rakentaminen, sillä talonpojat ovat jo niin paljon varustautuneet, että monet niistä kykenevät itse ne rakentamaan. Feodali herrat eivät kuitenkaan salli muiden niitä rakentaa, vaan pitävät sitä etuoikeutenaan, kantaen mylly-, silta- ym. veroja niiden käyttäjiltä usein silloinkin, vaikka feodali herralla ei näitä laitoksia ollenkaan ollutkaan, vaan talonpojat esim. jauhativat viljansa omissa tai vieraisissa myllyissä. Ja myöhemmin kehittyivät huolehtimaan omasta suojeluksestaankin, feodali herrain osoittautuessa siihen voimattomiksi, tällöin talonpojat linnoittaen kylänsä, rakentaen niiden ympäri vallitukset jne., josta jo aikaisemmin on mainittu.

Kun talonpoikain avustamisesta katojen, tulipalojen ym. aiheuttamien tuhojen jälkeen ei feodali herralle ollut mitään tuloja, luopuu hän vähitellen tästäkin yhteiskunta-hyödyllisestä tehtävästään, varsinkin kun kauppatalouden vallitessa kaikki maanviljelystuotteet voidaan muuttaa rahaksi ja rahaa feodali herrat yhä kipeämmin tarvitsevat.

Kauppakapitalin synty ja kehitys. Ja samaten kun ennenkin jonkun luokan yhteiskuntataloudellinen erikois-asema, erityisesti se seikka, että se suorittaa yhteiskunnassa sille välttämättömän johtavan tai järjestävän työn, antaa sille mahdollisuuden kohota vallitsevaksi omistavaksi luokaksi, niin nyt kauppiaallekin heidän toimensa vaihtotaloudellisen yhteiskunnan kaikkein tärkeimmän toiminnan vaihdon järjestäjinä ja johtajina, käy tämän asemansa perusteella mahdolliseksi koota eri tuottajaryhmäin synnyttämän työn ylijäämästä suurimman osan itselleen yksityiseksi omaisuudekseen. Kaupanteoissa jou-tuivat vastakkain kauppiaat toiselta puolen ja toiselta puolen talonpojat, käsityöläiset ja feodali herrat ja siinä säännöllisesti omaisuuden keskittyminen tapahtui jälki-mäisiltä kauppiaalle eikä päinvastoin kauppiailta niille. Miksi? Siksikö, että kauppiaat olivat omistava luokka ja omistaen yhteiskunnalliset työvälineet, kykenivät niiden

omistajina pakoittamaan eri luokat maksamaan heille veroa? Ei, vaan he juuri paraikaa kohosivat tällaiseksi omistavaksi luokaksi (muuttuen vihdoin nimenomaan yhteiskunnallisten työvälaineiden omistajiksi — teollisuuskapitalisteiksi) vain siksi, että he välittivät tavaraa tuottajalta toiselle ja tavarain välttämättöminä välittäjinä saattoivat ottaa paitsi sievän palkkion vaivoistaan, vielä visin osan sen ylitsekin, se on, saattoivat niitä verottaa, joita välittäjinä palvelivat. Tässä tavaravälitystoimessa niille tietysti kehittyy tarpeellinen välityskoneisto, kauppanakasiinit, laivat ym. kuletuksvälaineet jne., mutta nämäkin he kehittivät itselleen välittäjinä toimiessaan, kiskoen niihin tarvittavat varat välitystoimestaan, eikä ilmastaa. Karl Marxin mukaan Bogdanoff kuvaa tätä pääomain alkuperäistä kasaantumista mainitun teoksensa sivuilla 231 ja 232. Sen mukaan tapahtuu tämä kauppapääomain kasaantuminen pääasiassa seuraavalla neljällä tavalla:

Feodalisten rikkauksien kasaantuminen kauppiaille.

Ensinnäkin, kauppiasluokka vähitellen kieri käsiinsä suuren osan niistä suunnattomista varoista, joita feodalihererrat olivat alustalaisiltaan kiskoneet. Eteemme tässä astuu loistava esimerkki siitä, miten itse asiassa juuri vallitseva omistava luokka, jolla oli aikansa tärkein suoranainen tuotantoväline, maa, hallussaan, siitä huolimatta joutuu sellaisen luokan kynittäväksi, jolla ei ole omaisuutta juuri nimeksikään verrattuna siihen, mitä sillä on, mutta jonka yhteiskuntataloudellinen tärkeä asema sen sijaan monin kerroin korvaakin sille tämän heikkouden, antaen sille mahdollisuuden verottaa kaikkein rikkainta feodaliherraa yhtä hyvin kuin köyhintä talonpoikaa tai käsityöläistäkin.

“Feodalisuuden ja maaorjuuden aikakaudella oli feodaliherrain käsiin kertynyt talonpoikaissäestön pakonalaisten työn riistämisestä koituneet huomattavat rikkauudet. Vallatessaan ja asuttaessaan kauppakapitalismin aikana löydetyt uudet maat, eurolalaiset tavallisesti jär-

jestivät niissä maa- tai henkiorjuuden, johtaen se samalaisen riistämisen välityksellä niinkään suunnattomien rikkauksien kasaantumiseen. Sodat ja ryöstöt sangen usein osaltaan auttoivat omaisuuksien edelleen kasvamista ja yhdistymistä.”

Ja siitä huolimatta, että feodaliherroilla oli käsissään valtiovalta, sen lisäksi, että olivat keskittäneet itselleen suunnattomat omaisuudet, siitä huolimatta, että ne koettivat kaikin keinoin ryöstää ja veroittaa kauppiaita ja rosvota niiltä ne tavarat, mitä nämä kulettivat seudulta toiselle, siitä huolimatta he joutuivat alakynteen ja kauppiaiden näkymättömän verotuksen (kauppakiskomisen) alaisiksi, sillä heidänkin täytyi, kuten jo ennen osotettu, turvautua kauppiaisiin, milloin halusivat tavaroitaan markkinoille myytäväksi ja milloin halusivat jotakin niiltä ostaa, mitä puuttuivat ja mitä eivät muuten saaneet. Ja silloin, aina silloin kauppias otti monin kerroin sen takasin, mikä siltä joskus väkivallalla ryöstettiin. Kauppias hallitsi markkinoita. Hän tunsi niillä hinnat ja muut, feodaliherrat sen sijaan eivät. Mitä mahtoi feodaliherra, vaikka kuinka rikas ja mahtava, jos kauppias tarjosi hänelle viljasta mielestään liian alhaista hintaa? Kääntyä toisen kauppiaan puoleen? Se ei ollut sen parempi. Jättää myymättä? Silloin ei saanut rahaa. Ja usein kävi, että vaikka feodaliherra kuinka teutaroi miekkakin kourassa kauppiaan nokan edessä, ei tämä vain kohottanut tarjoustaan. Hänen ei yleensä tarvinnut sitä vahingokseen tehdä, vaan saattoi aina määrätä hinnat itselleen eduksi, varsinkin kun kaiken lisäksi niihin aikoihin kaupkilpailukin oli vielä sangen heikko. Useimmissa tapauksissa ei feodaliherra sitä paitsi tuntenut markkinasuhteita, ei tiennyt onko markkinoilla viljaa liiaksi, kuten kauppias hänelle saattoi valehdella tai liiankin vähän, kuten saattoi todellisesti asian laita olla. Eivät feodaliherrat voineet sellaisista asioista välittää ja huolehtia, sillä heillä oli muuta tehtävää, joka kuului heidän asemaansa. Si-

tä paitsi eivät he usein välittäneetkään siitä paljoa, vaikka möivätkin talonpojilta kiskomiaan tuotteita halvalla ja ostivat tarvitsemiaan ylellisyystarpeita ym. maksaen niistä usein moninkertaisenkin hinnan, sillä he eivät itse olleet tavaroitaan tuottaneet, eivätkä tunteneet niihin nähden sitä suoranaista kiintymystä, kuin se tuntee, joka on raskaalla työllään saanut ne valmistaa. Kärsimänsä tappiot he saattoivat korvata käskemällä voutinsa lisäämään alustalaisille päivän lisää veroleivisköihin. Ja niin kauppiasluokka saattoi verottaa feodaliherroja tullen mennessä, kääriä kokoon kauppapääomiksi kasaantuneet feodaliset rikkauudet.

Hän lainasi sitten osan siten kokoomista varoista feodaliherroille suurta korkoa vastaan takaisin, kun nämä alkoivat köyhtyä ja yhä useammin joutua rahapulaan ja siten saattoi ne itsestään suorastaan taloudellisesti riippuvaisiksi, nöyryytetyn velallisen asemaan.

Vaikka kauppa on kauppaa, niin ei se samalla tavalla suosinut kumpaakin, jotka kauppaan joutuivat: feodaliherroa ja kauppiasta, vaan se säännöllisesti vain jälkimäistä palveli ja rikastutti ja edellistä köyhdytti ja saattoi jälkimäisestä riippuvaiseksi, **sillä kauppa oli kauppiaan ammatti**, erikoinen toimi, joka kaiken lisäksi oli koko yhteiskunnalle sitä tärkeämpi, kuta enemmän yhteiskunta kehittyi kaupasta riippuvaiseksi. Kuvaannollisesti puhuen, kauppiasluokalla kaikki ratsastivat halki erämaan, jossa millään ei ollut mitään arvoa, keitaille, jossa kaikki muuttui nautittaviksi, ja kauppiasluokka siitä vasta, että kuletti niille, otti itselleen runsaan korvauksen, niin runsaan kuin melkein halusi.

Kauppias talonpoikain "riistäjänä". Samoin joka kerta kun kauppiasluokka oli tekemisissä maalaispikku-tuottajain, talonpoikaisväestön kanssa, saattoi se pitää huolta siitä, että se rikastui ja talonpojat vastaavassa määrässä köyhtyivät. Talonpoika tunsu markkinoita, hintoineen, tavarakysyntöineen ym. seikkoineen yhtä vähän

kuin feodalihera. Edellisen lisäksi, talonpoika saapui kaupunkiin myymään tuotteitaan ja tekemään ostojaan varsinaisista töistään, jotka eivät sallineet hänen liian kauan jäädä kaupunkiin kaupantekoon, pitkään matkain päästä tullessa eväät myöskään eivät sellaista yli vussin ajan myöntäneet, vaan alkoivat ne ennen pitkää kehottaa kotimatkalle lähtemään. Ja usein talonpoika oli veronmaksujen yms. syiden ahdistamana asemassa, joka pakotti hänen myymään tuotteensa melkein mistä hinnasta tahansa. Kaikki nämä tekijät yhteensä aiheuttivat sen, että yleensä jokaista kauppaa tehdessä oli kauppias aina edullisemmassa asemassa. Hän verotti talonpoikaa myydessä ja ostaessa; tuhansien talonpoikain työn ylijäämästä suuri osa keskittyen yli laajain maakuntain kauppiaiden käsiin, kauppapääomiksi.

“Yleensä talonpoikais-feodalisen kylän ja kauppa-käsityöläiskaupungin välisessä vaihdossa eroavaisuus niiden yleisessä kehityksessä ja varsinkin kaupunkilaisjärjestöjen erittäin voimakas kiinteys, pakostakin johtivat siihen, että kaupunki järjestelmällisesti riisti maaseutua — maksoi sen tuotteista vähemmän, kuin niiden arvon. Kauppiasluokka vaihdon välittäjänä hyötyi siinä enemmän kuin muut; käyttäen hyväkseen feodaliherain tuhlavaisuutta sekä talonpoikain ahdinkotilaa. Täten talonpoikain työ muuttui kaupunkilaispääomaksi.” — Bogd. sama teos siv. 232.

Käsityöläiset ja kauppiaat. Niinkauan kuin käsityöläiset itse ostivat raaka-aineensa läheisiltä markkinoilta tai suoraan kaupunkiin myymään tulleilta talonpojilta sekä möivät tuotteensa samoin, oli niiden suhde kauppiasiin melko turvattu. Mutta kuta laajemmaksi kasvoi käsityöläisten markkina-alue, kuta enemmän ne erikoistuivat vain omaa ammattiaan harjoittamaan, sitä enemmän nekin joutuivat turvautumaan kauppiasiin tavaraan välittäjinä ja heille alkaa käydä samoin kuin muillekin,

kauppias ottaa leiviskänsä heistäkin, eivätkä he kauppiasta.

Tapaturmain, tulipalojen, huonojen aikojen yms. satuessa joutuivat he tietenkin myymään tuotteensa pakko-hinnoilla, sekä toiselta puolen ottamaan kauppiasvälittäjältä etukäteen, velkaa. Velalliseksi jouduttuaan on heidän vaikea enään vaihtaa toiseen kauppiaseen, jos niinkuin havaitsevat tämän heitä liiaksi nylkevän ja seurauksena on, että käsityöläinen tuottaa senjälkeen jo säännöllisesti aina samalle kauppiaille, samalta ostaa raaka-aineensa ja muut tarpeensa, se on, alkaa olla jo vissistä kauppiasta mitä kiinteimmin riippuvainen.

Lopullisesti kehittyikin heistä erityisiä kauppakapitalin alaisia **kotiteollisuustyöläisiä**, antaen kauppias kullekin tuottajalle vain välttämättömät tuotantovälineet ja mitä tarvitsevat elääkseen, mutta riistäen kaiken työn ylijäämän itselleen.

Suurten maantieteellisten löytöjen merkitys. Erityisesti vielä on Europan kauppiasluokka suuren osan rikkauksistaan saanut suoranaisen rosvouksenkin avulla, jota sen laskuun sen johdolla kaikenlaiset seikkailijat harjoittivat vastikään löydetyissä uusissa maissa. Amerikoissa, Afrikassa ja Asiassa. Näistä maista 1500-luvun vaihteella tuotiin Europaan kultaa ja hopeaa niin tavattomat määrät, että Länsi-Europassa rahan arvo huomattavasti aleni, joidenkin tutkijain mukaan kokonaista 50 prosentilla.

Kauppiasluokan kokemukset ja erikoiskyvyt. Paitsi että kauppiaiden välittäjäasema antoi heille mahdollisuuden keskittää yhteiskunnallisen työn ylijäämästä suuren osan itselleen, se sen lisäksi pakoitti heidät kehittymään luokaksi, joka henkisestikin kykeni nousemaan yhteiskunnallisten asioiden johtoon. Sen yhteiskunnallinen asema ja suuri rahapussi yksin eivät olisi sitä nostaneet satulaan, vaan tarvittiin siihen myös suuria henkisiäkin kykyjä, ennen kaikkea tietoa ja taitoa laajain yhteiskunnal-

listen yhdistymään kaikenlaisten asioiden hoitamiseen ja johtamiseen. Ja valtaan nousevalta luokalta vaaditaan sen lisäksi vielä uskallusta, vallankumousintoa, pelkäämättömyyttä ja säälimättömyyttä omain pyrkimystensä läpiviemisessä. Kaikkia näitä kykyjä kauppiasluokalle kehitti sen **yhteiskunta-taloudellinen** asema, yhteiskunnallisen vaihdon järjestäjänä ja toimitsijana oleminen. Kauppa vaati silloin kauppiaalta itseltään, että hänen täytyi oppia lukemaan, kirjoittamaan, laskemaan, täytyi kehittää kirjanpito, kauppalaskento ja muut kauppa-alalle kuuluvat tieteet. Kauppiaiden täytyi harrastaa maantiedettä, tutustua eri kansojen tapoihin, kieliin, lakeihin, mittoihin, painoihin, rahoihin y. m. Edelleen tutustua kuletuksivälineiden rakentamiseen, itse pitää siitä ja kauppaமாகasiinien ja -talojen y. m. rakentamisesta huolta, tutustua tavarain valmistukseen, raaka-aineiden laatuun, niihin luonnonsuhteisiin, joista ne riippuvat y. m. Kauppiaiden täytyi vähitellen oppia järjestämään suurten apulaisjoukkojen moninaiset tehtävät, oppia palkkaamaan itselleen työvoimaa, sitä riistämään ja johtamaan. Ja siinä rauhattomina aikoina heidän täytyi persoonallisestikin pitää huolta tavaravarastojensa, laivojensa ja kulkueittensa suojelemisesta; keskiaikaiset kauppiaat ollen yhtä taitavia sotapäälliköitä kuin feodaliherrat, monta kertaa aseihin yhtä hyvin harjaantuneetkin ja heitä paljon viekkaamat kun tuli kysymykseen pahasta pulasta selviytyminen taikka tiellään olevain feodaliherrain kukistaminen. Ali tuinen sota ja ryöstäminen sitäpaitsi kehittivät kauppiaista säälimättömiä miehiä, jotka kylmäverisesti uskalsivat sytyttää talonpoikaiskylän tuleen ja polttaa sen asujami-
neen päivineen, jos arvelivat siten ryöstämällä voivansa paraiten saavuttaa tarkoitusperänsä. Esim. Hansaliiton historia on täynnä kertomuksia, jotka mitä täriseyttävien piirtein kuvaavat, minkälaista hurjaa, säälitöntä ja tarmokasta väkeä sen ajan kauppiaat olivat.

Kuten muihin hallitseviin luokkiin nähden on sitten myöhemmin näitä kauppiasluokan yhteiskunnallisen toimintansa kehittämistä erikoisia kykyjä porvariston herruuden puolustajien taholta alettu selittää luontaisiksi, luonnolta saaduksi polvesta polveen perintönä kulkeviksi tämän luokan erikoislahjoiksi, kuten aatelisilla muka erikoisominaisuutena ollen heidän "sininen verensä". Tais- telussa nousevaa teollisuusköyhälistöä vastaan ja jo suu- remman teollisuuden johdossa porvaristo kuitenkin sit- ten itse osottaa täydellisen kykenemättömyytensä, johon se aivan yhtä välttämättömästi taloudellisen elämän eteen- päin kulkiessa rappeutuu, kuin se tällä aikakaudella talou- dellisen kehityksen nostamana kohosi yhteiskunnan ky- vykkäimmäksi luokaksi; silloin nimittäin suurteollisuu- den aikana täytyy porvariston teollisuuden johdossa tur- vautua erikoisiin intellektualiseen väliluokkaan kuulu- viin ekspertteihin ja yhteiskunnan yleisten asioiden (val- tioelämässä) köyhälistön keskuudessa kehittyneisiin poli- tikoitsijoihin.

Olemme näin yksityiskohtaisesti tutustuneet tämän kauppaporvariston syntyyn ja kehitykseen, erityisesti sen kehittymiseen vallitsevaksi omistajaluokaksi nähdäk- semme siten, että:

Vaikka feodalinen ylimystö omisti suurimman osan silloista **tuotannollista omaisuutta**, (maata), vaikka se oli vallitseva omistava luokka, vaikka se oli harjaantunut aseiden käyttöön, sillä oli linnat ja valtiolaitokset olivat sen, niin siitä huolimatta se kukistui ja sen kukisti luok- ka, joka yhteiskunta-taloudellisen tärkeän asemansa pe- rusteella (kaikille välttämättömän vaihdon järjestäjänä) ei ainoastaan kyennyt, vaan juuri sentähden oli pakoitettu keskittämään ensin "liikkuvan" omaisuuden, sitten "kiinteänkin" omaisuuden sen entisiltä vallitsijoiltakin käsiinsä, joka näin tämän yhteiskunta-taloudellisen ase- mansa nojalla nousi yhdeksi omistavaksi luokaksi, muut-

taen samassa itse omaisuuden luonteenkin kapitalistiseksi sekä alistaen tämän yhteiskunnallisen asemansa, sen johdosta sille keskittyneen kapitalistisen omaisuuden ja itselleen kehittyneiden kykyjen perusteella ja avulla entisen omistavan luokan, feodalisen ylimystön valtansa alle, nim. porvarillisen valtion hovilaisiksi, virkamiehiksi ja armeijain upseereiksi, kaiken lisäksi siinä alistamisessa suuren osan tätä ylimystöä mitä säälistömmimmin tuhoten.

Ja porvariston valtaan nousu mitä elävimmän todistaa, miten juuri se luokka, jolle yhteiskunnallisessa työnsä joutuu vakinaiseksi tehtäväkseen yhteiskunnan tärkeimmän toiminnan johtaminen, järjestäminen ja osaksi suorittaminenkin, miten juuri se sen nojalla kykenee myös ja on pakoitettukin nousemaan omistavaksi ja lopulta hallitsevaksikin luokaksi, se on, todistaa, miten valtio nimenomaan juuri rakentuu luokkajaolle, eikä millegään muulle.

“Työnjaon laki on pohjana luokkajaolle.” — Engels.

A. KAUPUNKITASAVALLAT.

1. Feodalisen järjestelmän hajanaisuus, katolisen kirkon myöhempi voimattomuus, kaupunkitasavaltain synty ja kehitys.

Olemme edellisessä feodalisen järjestelmän valtiorakennetta selostavassa luvussa jo tutustuneet sen äärimäiseen hajanaisuuteen kaikilla yhteisasiain eri aloilla. Tosin, mikäli jo feodalisella ajalla oli vaihtoa syntynyt ja se tarvinnut suojelusta ym., oli tämän ajan ylimmäksi valtiolliseksi järjestöksi kehittynyt katolinen kirkko koet-

tanut siinä suhteessa täyttää niitä vaatimuksia, mitä vaihtosuhteiden kehittyminen yhteiskunnalle asettaa. Kirkkojen ja luostarien yhteyteen sen tähden syntyivätkin ensimmäiset markkinapaikat ja kauppakaupunkien alut. Kirkon pyhimysten muistopäivistä tuli markkinapäiviä ja toisista n. k. "Jumalan rauhan päiviä", joiina yli valtakuntain ei saanut harjoittaa mitään yksityiskohtaista väkivaltaa yms.

Katolisen kirkon riittämättömyys. Mutta katolinen kirkko ei sellaisenaan riittänyt antamaan kaikkea sitä suojaa, mitä kasvava vaihtotalous tarvitsi ja tyydyttämään kaikkia niitä vaatimuksia, mitä se asetti, varsinkaan ei, kun kirkon ruhtinaiden pyrkimykset perusteiltaan olivat samat kuin maallisenkin feodaliylimystön, nim. feodalin riistäminen ja hallitseminen ja niitä kumppakaan ei kehittyvä käsityö ja varsinkaan kauppa voineet kestää. Ja niin tapahtuukin, että nämä uudet luokat, käsityöläiset ja kauppiaat ryhtyvät kaupungeista kehittämään itselleen omain luokkaetujensa suojelusvarustuksia. Kaupunkien asukkaat järjestyvät yhteistä sotilaallista suojelusta ja oikeuselämän järjestämistä varten ja ainoastaan sikäli kun näin tapahtuu, kaupungit osottautuvatkin sopiviksi vaihdon ja käsityön keskuksiksi.

Kaupunkien synty ja kehitys. "Ja sitä mukaa kuin kaupunkiväestön taloudellinen voima kasvoi, heikkeni myös sen todellinen riippuvaisuus siitä feodaliherrasta, jonka maalla se sijaitti. Kaupunkilaiset hankkivat itselleen, milloin ostamalla, milloin suoranaisten taistelun kautta yhä suuremman itsenäisyyden omissa sisäisissä asioissaan. Feodaliherrain väliset alituiset keskinäiset riidat ja sodat heikensivät heidän voimaansa, tarjoten usein kaupunkilaisille otollisen tilaisuuden omien pyytöidensä perille ajamiseksi; nojautuen sotavoimainsa ja kaupunkiensä lujiiin muureihin, kaupunkilaiset saattoivat useissa tapauksissa esiintyä ratkaisevina tekijöinä noissa taiste-

luissa ja luonnollisestikaan ne eivät apuaan toiselle tai toiselle riitapuolista ilmaiseksi antaneet, vaan aina joitakin uusia oikeuksia tai etuoikeuksia vastaan. Ristiretkien aikana, jolloin tavattoman useat feodali herrat joutuivat suureen rahalliseen ahdinkotilaan, usealle kaupungille onnistui ostaa maansa feodali herransa vallanalaisuudesta vapaaksi ja päästä siten itsenäiseksi, onnistui lopullisesti ja täydellisesti vapautua kaikista tuoteveroista ja velvollisuuksista sekä feodali herran sekaantumisesta sisäisiin asioihinsa.” Bogd. siv. 178.

Varsinkin suurten ristiretkien ja mongolilaisten Euroopan tekemien hävitysretkien jälkeen syntyi kaikkialla Euroopassa kaupunkeja, kuten Krapotkin Mutual Aid-kirjassaan lausuu: “linnoitettu kylä nousi herrojen linnaa vastaan, uhmasi sitä ensin, hyökkäsi sen kimppuun sitten ja lopulta hävitti sen. Tämä liike levisi paikkakunnalta toiselle, siepaten mukaansa jokaisen kauppalan Euroopassa ja vähemmässä kuin sadassa vuodessa oli vapaita kaupunkeja noussut elämään Välimeren, Pohjanmeren, Itämeren, Atlantin valtameren rannoilla aina kauas Skandinavian vuonoihin asti; Apenninien, Alppien, Mustan metsän (Schwartzwaldin), Grampian ja Carpathien juurilla; Venäjän, Unkarin, Ranskan ja Espanjan tasangoilla. Kaikkiällä sama kapina tapahtui, samallaisine piirteineen, kulkien lävitse samojen asteiden ja johtaen samoihin tuloksiin. Missä tahansa ihmiset olivat löytäneet tai otaksuneet löytävänsä jonkunkaan verran suojelusta omien kauppala-valliensa takaa, siellä he perustivat valayhteytensä (co-juration), veljeysseuransa (fraternitas) tai yhdistyksensä, saman yhtenäisen aatteen yhdistäminä marssien rohkeasti kohti uutta, keskinäisen avustuksen ja vapauden elämää. Ja he onnistuivat niin hyvin, että kolmessa tai neljässä sadassa vuodessa he olivat muuttaneet Euroopan ulkonaisen asun täydellisesti.”

Mainittakoon tässä esimerkkinä, että kun Rooman paavit ja Saksan keisarit taistelivat feodalisen maailman yliherruudesta, niin silloin Pohjois-Italian kauppakaupungit hankkivat itselleen itsenäisyyden ja laajoja läänityksiä sekä muita etuisuuksia asettuen milloin paavin puolelle keisareita vastaan, milloin päinvastoin, aina sen mukaan kuin niille kulloinkin edullisinta oli.

Kauppiaat kaupunkien vapaustaistelun johtajina. Tässä "kaupunkien taistelussa feodaliherroja vastaan, jotka koettivat säilyttää entiset oikeutensa niiden yli, joka kesti kautta Keskiajan koko jälkimäisen puoliskon, esiintyi kaupunkilaisten etumaisimpana ryhmänä alussa kauppiasten luokka, joidenka itse toiminta jo oli sellainen, että se kehitti suurempaa tarmokkuutta, sotaisuutta ja järjestäniskykyisyyttä. Ryhmittyen vanhinten, rikkainten ja mahtavinten kauppiasperheiden ympärille, varakkaimmat kaupunkilaiset järjestyivät niin kutsuttuihin kilttoihin (saksaksi gilde, Englannista guild, Venäjällä drushestva, minne tai artel) — veljeysseuroihin — jotka muodoltaan tavallisesti olivat uskonnollisluonteisia ja joiden oleellisena tehtävänä oli yhteisten taloudellisten etujen yhteinen puolustaminen. Näiden kilttain johdolla kaupungit taistelivat itsenäisyytensä puolesta. Rakenteeltaan kiltat olivat sellaisia, että niissä niiden etunäissä olevien rikkaimpien perheiden ja toiselta puolen tavallisten jäsenten keskinäiset suhteet vielä sangen suuresti muistuttivat ylemmän feodaliherrojen (suojelijan) suhdetta alaisiinsa (vasalleihin)" — Bogd. sama teos, siv. 179.

Ammattikunnat. Myöhemmin alkavat myös kaupunkien käsityöläisetkin järjestyä — muodostaen ammattikuntalaitoksensa ja nämä järjestöt alkavat ottaa osaa sekä kaupunkien oikeuksien laajentamiseen nlospäin että sekä niiden sisäisen elämän järjestämiseen. "Ammattikuntajärjestöt lopullisesti vakiintuvat ja lujittuvat niissä

taisteluissa, joita ne joutuivat käymään sekä feodaliherroja vastaan kaupunkien vapautuessa niiden vallanalaisuudesta — jota taistelua ammattikunnat joutuvat vähitellen johtamaan — että myös porvarillista kaupunkiylimystä vastaan, joka ei tahtonut luopua entisestä vallitsevasta asemastaan valtiollisen elämän alalla (kaupungin sisällä) ja jonka vastarinnan murtaminen vaati ammattikunnilta paljon voimaa ja taistelua.” — Bogd. sama teos, siv. 180.

Kaupunkien itsenäisiksi tasavalloiksi kehittyminen tapahtui ensinnä Italiassa, missä kauppakin ensinnä feodalisella ajalla kehittyi kukoistukseensa, erikoisesti kato-lisen kirkon yhteistalouden Italiassa ja muualla ryöstämät verot, kymmenykset tullen Italiassa kirkkoruhtinaiden kuluttamana vaikuttaneiksi yleiseen liike-elämään sitä vilkastuttavasti ja nopeammin kauppatalouteen kehit-täväksi. Jo niin varhain kuin yhdeksännellä vuosisadal-la siellä kaupungit alkavat vapautua feodaliherrojen val-lanalaisuudesta, ensimmäisiä vapaita kaupunkeja ollen Amalfi, Ravenna, Milano, Firenze, Genua, Venetsia, ym. Jonkun verran myöhemmin alkaa kaupunkien vapautu-misliike sitten Alankomaissa, joissa syntyvät vapaat kau-pungit Brygge, Ghent y. m. ja sitten yli Euroopan kaupun-kien vapautuminen ja kaupan kehitys kulkien rinnan, jäl-kimäinen edelliseen ilmeisenä syynä.

2. Kaupunkien hallitus ja kaupunkilais-porvarilliset valtiolliset käsitykset.

Sisäisessä elämässään oli kaupunki syntyessään jär-jestynyt kuten maalaiskyläkunnatkin, ollen sillä kylä-vanhimpansa, neuvoskuntansa ja kylävirkaileijansa, aivan samallaiset kuin millä kyläkunnalla tahansa. Myöhem-min kaupunkien sisäinen hallinto vähitellen kehittyi ra-kenteeltaan kaupunkilaistasavallaksi, alusta alkaen tie-tystikin ylimysvaltaiseksi tasavallaksi, jossa ensin rikkain kauppa- sitten ammattikuntaporvaristo hallitsi. Kaupun-

gille on tavallisesti elinkaudekseen valittu pormestarinsa, pieni ja suuri raatinsa (kaupungin valtuustonsa), johon jäsenet valitaan kauppias- ja ammattikuntajärjestöjen (kilttojen) kokouksissa, **nämä taloudelliset järjestöt siis itse asiassa muodostaen kaupunkien valtiollisen koneiston perusrungon.**

Niillä, jotka eivät näihin järjestöihin kuuluneet, ei myöskään ollut mitään sanomista kaupunkien eri hallintolaitoksien ja virkamiesten valinnassa ja niiden asioiden hoitoon nähden. Tämä muuten osottaa, miten valtiollinen elämä oli kaupunkitasavalloissa vielä mitä kiinteimmässä yhteydessä suoranaisesti taloudellisen elämän kanssa, ammattikuntamestarien ja kauppiaiden taloudelliset järjestöt riittäen olemaan heidän valtiollisen toimintansaakin perusjärjestöinä ja varsinaisina päätekijöinä. Kun sitten kaupungit joutuivat lähettämään edustajansa parlamenttiinkin, niin alussa ei niiden valitsemisessakaan tunneta muuta tapaa, vaan pitkät ajat kaupunkien johtavan porvariston taloudelliset järjestöt joutuvat siitä pitämään huolen, ennen kuin keksitään tapa valita ne vaalipiirittäin äänestyskelpoisten asukkaiden yleisissä vaalikokouksissa.

Kun kaupunkien hallitusmuoto oli vihdoin vakiintunut ja kaupungeista itsestään tullut varakkaita, merkiten suuria tuloja niille, jotka kaupunkien kautta saattoivat monopoliseraata vissien elinkeinojen harjoittamisen, kauppan tai ammatin itselleen tulolähteiksi, tapahtuu niiden hallitusjärjestelmässä vähitellen muutoksia. Samaan aikaan myös houkuttelee kaupungeissa mahdollinen loistava elämä ja ylellisyys aateliset asettumaan kaupunkiin asumaan, jättäen läänitystilainsa hoitamisen voutteilleen, tällainen poissaoleva (absentistinen) alustalaisten riistäminen kehittyenkin sitten kerrassaan rajattomaksi, ja sikäli kuin kaupunki näin saa tätä vanhaa ylimystöä keskuuteensa, vaikuttaa sekin osaltaan sen entis-

ten tasavaltalaisten laitosten rappentumiseen. Pormestariin virka näin kehittyy ensin elinkautiseksi ja myöhemmin perinnölliseksi ja useissa kaupungeissa saa hän ylhäistä arvoaan vastaavan aatelisnimen (herttua, tai ruhtinas, duce, venetsialaisten doge, firenzelaisten prinssi). Raadista kehittyy varsinainen senaatti ja kaupunkien korkein tuomioistuin, jossa sen rikkaimpien sukujen edustajat nyt perintöoikeudella istuvat. Ja suuri raati, kaupungin vapaiden mestarien ja kauppiaiden varsinainen kansankokous, vähitellen käy yhä merkityksettömämmäksi, kokonaan häviten tai ollen voimaton mitään toimimaan. Tuon tuostakin nousevat kyllä vielä kaupungin porvarit ja yleinen väestö kapinaan, entinen "doge" tai "prinssi" kukistetaan, samoin senaattikin ja suuren raadin jäsenmäärä joko lisätään tai vähennetään, asiat kuitenkin sillä muuttumatta entistä paremmiksi, uudet hallitusvirkaileijat pian ollen yhtä huonoja kuin edellisetkin. Kaupunki näin sisäisessä elämässä kulkee vallankumouksesta toiseen, kerta toisensa jälkeen niiden porvaristo ja väestö valtaavat hallituksen käsiinsä, voimatta sillä saada itse yhteiskunnalliseen järjestelmään ja omaan asemaansa muutoksia. Porvarillinen kauppakaupunki oli kaupan ja erikoistuneen ammattilaisuuden yhteys eikä väestön yleinen tuotannollinen tai työn yhteys, sentähden siinä myös valta keskittyi yhä harvempiin ja perinnöllisesti etuoikeutettuihin käsiin, kuta enemmän kauppa ja kauppapääomat kehittyivät muutamien harvojen kauppiassukujen kontroleeraamiksi ja järjestetty käsityö ammattilaisten perinnölliseksi etuoikeudeksi.

Mikä sitten tulee porvarilliskaupunkien yhteiskuntataloudellisten suhteiden synnyttämiin valtiollisiin ja muihin käsityksiin, niin siinä suhteessa niiden merkitys on monessakin kohdassa ollut mullistava. Ensinnäkin niissä kehittyy ja pääsee yleisesti vallitsevaksi ruuniillisen työn kunnioittaminen ja työntekijälle sellaisenaan arvon

antaminen, jota sitä ennen ei ollut tunnettu. Ruumiilista työtä pidettiin kansalaisten pyhänä velvollisuutena; yleisenä virkana (Amt) joissakin tapauksissa, kuten mitä tahansa huomattavaa erikoistehtävää yhteiskunnassa. Ja kaiken työn piti olla oikeudenmukaista ja rehellistä, ammattikuntasääntöihin sovellettiin pykälää, joissa sanottiin, että nahkurin, suutarin, tynnyrintekijän jne. työn täytyy olla oikeudenmukaista, raaka-aineena käytetty nahka; vaate jne. oikeata tai rehellistä tavaraa ja leipurin täytyy leipoa tehden oikeutta muille. (Krapotkin: Mutual Aid, siv. 192.) Kaikki työ pyrittiin tekemään mahdollisimman hyvin, koska "virheet ja väärennykset hävittäisivät yleisen luottamuksen." Työn tuli olla jokaiselle miellyttävää, "eikä kukaan saa tyhjäntoimittajana ollen vallata itselleen, mitä toiset ovat tuottaneet työllä ja taidollaan, sillä lakien täytyy olla työn ja taidon kilpenä". (Krapotkin, sama teos).

Myöhemmin sitten, kun palkkasuhteet syntyivät kaupungeissa, kun ammattikuntamestarin täytyi ruveta orjuuttamaan ja riistämään apulaisiaan, kisällejään, oppipoikiaan ja perheensä muita jäseniä, tämä työn yleinen arvossapito jää voimaan vain taitotyöhön nähden, joka vähitellen saa sen lisäksi salaperäisen (mysteriaalisinkin) leiman ja kunnioituksen, sensijaan yleinen aputyö ja tehdastyö ennen kaikkea ollen syntyessään ja pitkän aikaa vielä kehityksessäänkin niin halveksittua kuin konsaan orjatyö oli vanhalla ajalla ja talonpojan (moukan) työ feodalisessa järjestelmässä.

Se toinen uudistus, jonka porvarillinen kaupunkitasavalta toi tullessaan, koski yhteiskunnan valtiomuotoa yleensä. Vapaiden kaupunkitasavaltain syntyminen pahasti järkytti sekä kirkon että maallisen esivallan kuninkaiden ja keisarin yksinvaltaisen hallituksen perusperiaatteita ja käytännössä teki sellaisen yksinvaltaisen hallitsemisen kummallekin mahdottomaksi, hajoittamalla val-

takunnan hyvin laajoilta aloilta itsenäisiksi kupunkitasavalloiksi, Italia erikoisesti näin pirstoutuen useiksi sadoiksi pikkuvaltioiksi, jotka eivät tunnustaneet paremmin paavin kuin keisarinkaan yliherruutta. Näin kaupunkitasavalta raivasi tietä niiden kansallisvaltioiden syntymiselle, jotka sitten jatkuva porvarillinen kehitys synnytti ja joihin seuraavassa tutustumme. Keskiajan kaupunkitasavallat eivät olleet ainoastaan uuden ajan porvarillisten kuningasvaltain edelläkävijöitä ajallisesti, vaan ne olivat näiden yhtenä ja sangen tärkeänä perustuksena.

Kaupunkitasavallan laitoksista eniten aikansa valtiollisessa elämässä tuli huomioonotetuksi neuvosto- ja kansankokous (raadi), jotka vanhoissa orjavaltioissa olivat olleet hallitsevan luokan tärkeimpinä valtiollisen yhteistahdon ilmaisijoina, mutta jotka katolinen kirkko ja feodali- nen keisarius olivat painostaessaan yksinvallan jumalal- lista alkuperää yms., jättäneet toisarvoisiksi taikka koko- naan sivuun. Sekä kirkon että vielä enemmän keisarival- lan teoreettisten puolustajien keskuudessa aletaan nyt yhä selvemmin ja jyrkemmässä muodossa painostamaan ajatusta, että ylivalta (kirkossa) tai valtiossa kuuluu neu- vostolle (ja lopulta kansankokoukselle), valta ollen ko- toisin ei luonnosta tai jumalasta, vaan sen yhdyskunnan jäsenistä, jotka yhdyskunnan (kirkon tai valtion muo- dostavat). Ensinnä tämän suuntaisia (tosin hän vielä vain paikalliseen itsehallintoon nähden) ajatuksia esittää, italialainen kuuluisa kirjailija:

Dante, teoksessaan *De Monarchia*, "Yksinvallasta". Puolustaessaan maallisen yleisen keisarivallan välttämät- tömyyttä, muinaisen Rooman valtakunnan malliin vas- toin paavillista kirkkovaltaa, Dante esittää, että tässä maailman valtiossaan eri kansoja on hallittava kutakin erikoisten lakijärjestelmänsä mukaisesti.

Vallan syntymiseen nähden Dante selittää, että se perustuu voimakkaimman oikeuteen, "mikä on kaksin-

taistelussa voitettu on oikein saatu”, ja taistelun sekä yksilöiden että kansojen välillä, olkoon se sitten voiman tai henkisten kykyjen taistelua, tulee aina lopputingassa ratkaista, missä on oikeus. Dante näin keskiaikaisen ajatusmaailman puitteissa esittäen jo olemassaolon ja luokkataisteluteorian hämärät ääriviivat.

Marsiglioni Padua, eräs toinen italialainen valtiollinen kirjailija kuitenkin vasta lausuu julki uuden “kansanvallan” periaatteet. Aristoteleen mukaisesti hän väittää, että “totuuden ja Aristoteleen mielipiteen mukaisesti **lainlaatija on kansa**, taikka sen enemmistö, . . . määräten tai päättäen, että jotakin on tehtävä tai jätettävä tekemättä inhimillisen yhteiskunnallisen toiminnan alalla jonkun ajallisen rangaistuksen uhalla.”

Lakialaativan tahtonsa voivat kansalaiset tuoda julki joko **suornaisesti** kansankokouksena, taikka jonkun yksilön tai ryhmän kautta, jonka ovat **edustajakseen** valinneet. Viimeisessäkin tapauksessa lainlaatijana, sanan kiinteässä merkityksessä, on kansa jonka asiamiehenä vain edustaja toimii.

Hallitsija Marsiglion käsityksen mukaisesti on myös vain kansanvallan edustaja, kansan asiamies, ollen “lainlaatijalla (kansalla) **velvollisuus rangaistakin** hallitsijaa.” (Toimeenpanevia virkailijoita, pars principans yleensä).

Paavin valtaan nähden hän esittää kaksikin eri rajoitusta, ensinnäkin, julistaen hengellisen kirkolliskokouksen paavia ylemmäksi (ja seurakunnassa seurakunnan jäsenten kokouksen), sekä toiseksi, osottaen että kirkolla ei ole mitään pakottavaa voimaa, että se on olemassa vain uskonnollisten asioiden edistämiseksi, paavilla ollen taivaan valtakunnan avaimet ei minään hallitsijana vain jumalan nöyränä palvelijana, kuten paavivallan puolus-

tajat olivat selittäneet kuninkaan olevan vain kuvainnollisesti tuomioiden toimeenpanijan, telottajan, eikä niiden määrääjän.

Samaan suuntaan kehittää valtiollisia käsityksiä edelleen englantilainen

William Ockam, joka esittää laajoissa ja yksityiskohdaisissa mieltemissään ajatuksen, että jokaisen hallitsijan, keisarin hallituksen täytyy olla oikean ja kansalle hyödyllisen, esittäen sarjan tapauksia, joissa hallitsijan vallan täytyy erikoisesti olla rajotetun.

Yksityiseen omaisuuteen nähden hänelle ei ole mitään valtaa, paitsi tapauksissa, joissa yleinen hyvä tapa vaatii poikkeuksena yksityisomaisuuden koskemattomuuden loukkaamista, Ockam ilmeisesti jo ollen porvariston etujen aatteellinen edustaja, jolla yksityisomaisuuden "liikkuva" luonne erikoisesti teki välttämättömäksi vaatia omistusoikeuden pyhittämistä.

Kansainvälisissä asioissa, kuten sotakysymyksessä, vankien vaihdossa, lähettiläiden oikeuksien kunnioittamisessa yms., on hallitsijain noudatettava kaikille kansoille yhteisiä lakeja, Ockam tässä vieläkin tyypillisemmin edustaen nousevaa kauppaporvaristoa ja sen laajempia valtiollisia taloudellisia pyrkimyksiä.

Paikallisessa itsehallinto-kysymyksessä Ockam esittää jokaisella kansalla, jokaisella kunnalla, jokaisella yhdistyksellä (corpus) olevan omissa asioissaan lainsäädännöllinen itsehallinto-oikeus.

Yleisen neuvoston valitsemisessa, Ockam tarkemmin kuin Marsiglio, joka oli esittänyt valintaperusteeksi "valitsijain lukumäärän ja laadun", esittää määrätyn järjestelmän, joka osittain sellaisena sitten astuu voimaankin. Sen mukaisesti seurakuntain jäsenet valitsevat edustajat piirikuntain neuvostoihin ja nämä sitten yleiseen neuvostokuntaan (parlamenttiin, kirkolliseen tai maalliseen). Ku-

ten ennen huomautettu valitsivat Englannin kunnallishallitukset yhdessä kilttain kanssa kaupunkikuntain edustajat Englannin parlamenttiin, sensijaan että niitä olisi valittu vaalipiirittain yleisten äänestäjien kautta. Vihdoin

Nicolaus Cusanus esittää ajatuksen, että lait olkoot kirkollisia tai maallisia ja syntyneitä miten tahansa saavat pätevyytensä vasta silloin, kun ne ovat lait tavalla tai toisella hyväksyneet ja niihin suostuneet, joita ne koskevat. Yleinen suostumus on sekä jumalallisen että luonnon lain periaatteiden mukaan ainoa ehto, jolla laki tai hallituksen toiminta voi olla velvoittava, astua voimaan. Cusanuksen mukaan näin valta lähtee kansasta, kansa ollen ainoa vallan juuri ja perustus ja kuten ennen paavin ja kuninkaan vallan puolustajat olivat johtaneet niiden vallan jumalasta, niin nyt Cusanus kansanvallankin johti jumalasta ja luonnosta, jumalan tahto ja voima vaikuttaen kansan kautta. Jumalan tahdosta ja luonnosta johdettu vallan perustus oli kiertänyt ympäri ja teoreettisesti kääntynyt paavia ja kuninkaita vastaan kansan, todellisuudessa kuitenkin vain porvariston vallan aatteelliseksi perustukseksi. Valtaan nouseva porvaristo näin todisteli valtansa alkujuuren yhtä pyhäksi ja mahtavaksi, kuin feodalinen ylimystökin, väittäen samassa niiden esittämät valtaperusteet vääriksi. Valtiollisten käsitysten kehitys kulki aikansa yhteiskunta-taloudellisen kehityksen mukana, heijastaen niitä muutoksia, jotka valtiollisissa suhteissa todella tapahtuivat, heijastaen uuden hallitsevan luokan luokkavallalle ominaisia uusia laitoksia, valtiollisia suhteita, oikeuksia ja etuoikeuksia.

B. PORVARILLINEN KANSALLIS- VALTIO. EHDOTON JA VALIS- TUNUT YKSINVALTA.

1. Feodalisen järjestelmän hajanaisuus, katolisen kirkkovaltion ja kaupunkitasavallan riittämättömyys.

Sikäli kuin "yhteiskunnallinen työnjako kasvoi kauas kaupunkien ahtaiden rajojen ulkopuolellekin, käyvät myös entiset valtiolliset järjestöt: sotilas- ja hengellisfeodalinen (joihin edellisissä luvuissa tutustuimme) sekä kaupunkilaisjärjestöt riittämättömiksi vaihtoa suojelemaan. Yhteiskunta-alueen jakautuminen tuhansiin yksinvaltaisiin valtioihin, tavattomasti häiritsee yhdyssuhteita, tekee kauppiaiden toiminnan aina melko vaaralliseksi ja sangen usein epäedulliseksi. Kaiken lisäksi huonoja teitä pitkin, kurjistuneen ja puutteen vuoksi ryöstämiseen alttiin talonpoikaisväestön keskuudessa vaeltava kauppias, joka askeleella törmää salaväijytyksiin ja tiesulkuihin, joilla hänet pakotetaan maksamaan suuret lunnaat paikalliselle feodaliherralle, vieläpä on häntä aina ja alituisesti uhkamassa vaara että nämä rosvoritarit hänet jonkun tekosyyyn nojalla ryöstävät putipuhtaaksi, esim. sen tähden, että hän on tulossa heidän vihollisensa alueelta. Usein tapahtuu niin aivan ilman mitään tekosyytäkin. Kaikkein näiden vastuksien lisäksi on vielä mainittava niiden lakien suuri eroavaisuus, joiden mukaisesti kauppias kullakin alueella tuomitaan; rahojen tavaton eroavaisuus, joita jokainen feodaliherra piti oikeutenaan myntätä. Tällaisten vaarojen ja tällaisen sekasorron vallitessa kävi yhteiskunnallisesti välttämätön kauppatoiminta useinkin suorastaan mahdottomaksi.

"Syntyy voimakas laajojen, lujien ja keskittyneiden valtiollisten laitosten tarve, jotka kykenisivät sotavoi-

man avulla kukistamaan feodaliherrain nyrkkivallan, synnyttämään yhteiskunnallisen järjestyksen ja turvallisuuden, luomaan edes jonkunlaista yhtäläisyyttä vaihtotoimintaa koskevissa laeissa, luomaan yhtäläisyyttä rahoihin, mittoihin ja painoihin nähden, rakentamaan valtateitä, huolehtimaan kauppiaiden suojeluksesta vieraismaissa jne.” — Bogd. sama teos, siv. 185.

Katolisen kirkon vallan rappeutuminen. Mistä nyt saada sellainen laitos, mistä sellainen kehittää? Katolisesta kirkostako, joka feodalisella ajalla oli ollut yhteiskunnan yleisin ja mahtavin valtiolaitos ja joka juuri nimenomaan oli m. m. tälle, nim. kaupan suojeluksen alalle jo astunutkin? Ei, siitä sitä ei saatu, siitä ei kehittynyt porvarillinen valtio. “Katolinen kirkko oli jo voimaton kyetäkseen tähän laajaan ja monipuoliseen tehtävään. Sen mahti ja vaikutusvalta heikkeni sitä mukaa, kun vaihto kehittyi.” Rahan voima murti kirkon sisälliset suhteet tehden siitä riistävän laitoksen, joka välitti viisista asioista, kuin omista tuloistaan. Toiselta puolen kirkon yhteiskunnallinen vaikutus, sen valta ihmisten järjen yli alkoi heiketä ja sitä enemmän sentähden, että laajat yhdyssuhteet alkoivat hälventää ihmisten pimeyttä, hävittää vanhoillisuutta, laajentaa näköpiiriä ja “herättää järjen vilkkaaseen toimintaan, ja niin aineellisten etujen voima käänsi heräävän ajattelun katolilaisuutta vastaan varsinkin mikäli se esiintyi riistäjien aatteellisena tutkijana.”

“Keskiajan koko jälkipuoliskon näin kerettiläisyys keskeytymättömästi kasvaa ja (feodalinen) paavilaisuus taistelee epätoivoisen kiihkeästi sitä vastaan, kadottaen siinä perusvoimansa — kansanjoukkojen myötätunnon.” — Bogd. sama teos, siv. 186. Ei, katolisesta kirkosta ei voinut syntyä porvarillista valtiota, vaan päinvastoin se taisteli sekä itse porvaristoa, sellaisen syntymistä ja sen järjestelmää vastaan.

Mutta ehkä porvaristo kehitti omista laitoksistaan itselleen valtion? Olihan sillä jo sellainen alkukin kaupunkitasavalloissa ja myöhemmin vielä laajemmassakin mitta-kaavassa niiden välisissä liitoissa olemassa (Pohjois-Italian ja Reinin kaupunkien liitot ja Hansa-liitto).

Kaupunkivaltion ja maaseudun ristiriita. Ei, niistäkään ei syntynyt eikä voinutkaan syntyä porvarillinen valtio, vaikka se omaksuikin joitakin niiden laitoksista. "Kaupunkiliitoilta esim. puttui sisäistä yhtenäisyyttä, eheyttä, sekä ulkonaista voimaa ja tarpeellista kestävyyttä. Niissä yksityiset kaupungit eivät voineet kohota paikallisten etujen ja pyyteiden yläpuolelle, vaan ne pyrkivät naapureitaan riistämään ja nämä luonnollisestikin toiselta puolen pitivät ankarasti kiinni taloudellisesta ja valtiollisesta itsenäisyydestään. Sen lisäksi oli kaupunkiliitto jo itse rakenteeltaan sellainen, että se ei kyennyt maaseutua itseensä yhdistämään sen valta oli heikosti keskitetty ja sentähden myös sangen voimaton voidakseen sen suorittaa. Kaupungin ympäristöllä olevaan maaseutuun nähden oli kaupungeilla sitäpaitsi niinkutsuttu monopolipiiri-oikeutensa (kielletty peninkulmansa), joka joskus oli 60:kin laaja. Sen sisällä eivät maalaiset tai kukaan muutkaan saaneet harjoittaa mitään kaupungin ammattikuntalaisten alaan kuuluvaa käsityötä, se kuului monopolina kaupungin ammattikuntamestareille ja tällainen asian tila tietvsti maalaisista tuntui heidän sortamiseltaan ja riistämiseltään; etujen ristiriita tehden näin kaupungin ja maaseudun lähemmän yhtymisen mahdottomaksi." — Bogd. sama teos, siv. 186.

"Näin ollen asiain kulku asetti **sotilas-feodalisen järjestelmän** 'historialliseksi tehtäväksi' **kehittää itsestään** se uusi voima joka olisi kyennyt luomaan järjestyksen laajoille ja väkirikkaille alueille. Ja siinä löytyi kehitystä varten tarpeelliset edellytykset." — Bogd. sama teos, siv. 186.

Sotilasfeodalisesta valtiojärjestelmästä kaikkine valtiollisine laitoksineen "syntyy vähitellen laajoja yksinvaltaisia valtiolaitoksia, jotka aikansa kykenivät takamaan kehittyneelle vaihtotaloudelliselle elämälle sen vaatiman säännöllisen kulun." — Bogd., sama teos, siv. 188. Ja jos tässä kuvannollisesti voi puhua syntyvän porvarillisen valtion kättilöstä, niin täytyy sanoa, että porvaristo itse joutui olemaan sinä mahtavana kättilönä, joka auttoi tästä sotilasfeodalisesta valtioruumiista ankarain taistelujen ja synnytystuskain jälkeen kuninkaan selviytymään maailmaan yksinvaltaisena porvariskuninkaana ja niin mahtavaksi lopulta kasvamaan, että hän tuhosi sen ruumiin, sotilasfeodalisesta valtiojärjestelmän, joka oli hänet kantanut ja synnyttänyt.

Siksi juuri kun porvarillinen valtio syntyi feodalisesta valtiojärjestelmästä, **peri se** tavattoman paljon **feodalisia piirteitä**, alussa ollen hyvin suureksi osaksi vielä feodalin rakenteeltaan ja tavoiltaan, vaikka palvelikin jo porvariston asiaa ja pyrkimyksiä. Nykyään vieläkin porvarillisen valtion erinäiset laitokset mitä selvemmin osottavat, että se, porvarillinen **valtio** ei syntynyt suoranaisesti sellaisenaan feodalisesta tai porvarillisesta yhteiskuntataloudellisesta järjestelmästä, vaan että se on syntynyt feodalisesta valtiojärjestelmästä, jonka kaikki päälaitokset se **peri** ja kehitti omikseen. Tietysti porvarillinen talous oli se, joka tämän kehityksen aiheutti ja eteenpäin työnsi, siten siis, kuten jo sanottu, porvaristo joutuen olemaan siinä kehityksessä määrävänä tekijänä. Miten, se ehkä selviää seuraavasta:

Kuninkaiden ja läänitysherrain välinen taistelu. "Pienemmät feodalihererrat tarmokkaasti taistelivat mahtavampien suojelusherrainsa anastuspyrkimyksiä vastaan. Mutta jälkimäiset (ja varsinkin kuninkaas) löysivät itselleen feodaliherroille vihamielisissä kaupunkilaissäädyissä voimakkaan ja luotettavan liittolaisen. Kaupunkien kans-

sa tekemät liitot antoivat kuninkaille sellaiset aineelliset varat joita heidän vastustajillaan ei ollut käytettävänä. Kuninkaat järjestivät väkinaisen sotaväen, joka antoi heille mahdollisuuden alkaa taistelu kaikkina aikoina, jota feodalihererrat eivät voineet tehdä.” — Bogd., sama teos, siv. 187.

Kun kuninkailla nyt oli loppumattomat varat käytettävänä sen lisäksi, että saivat avukseen kaupunkien asetetut porvarisotilaat, linnotukset ja laivatkin, niin saattoivat he kehittää sotalaitoksensa sellaiseen kuntoon, että sen edessä feodaliherrain yhdistyneidenkin joukkojen täytyi murtua. Samoin kävi kirkon voimillekin, kun se alkoi asettua kuninkaiden tielle heidän pyrkiessään siihen valtaan, joka ennen oli kirkolla ollut. Sotakoneita tällaisessa suurtoiminnassa tietenkin parannetaan, keksitään ruuti ja aletaan käyttää ampuma-aseita. Feodalihererra lakkasi olemasta kotkanpesässään ylhäällä vuoren huipulla voittamaton, kun hän oli käynyt yhteiskunnallisesti tarpeettomaksi. Heidän linnainsa ylpeästä kurkihirren ulkonevasta päästä tuli useimmille tuhansille feodaliherroille se hirsipuu, johon heidät ripustettiin näkyväksi todistuskappaleeksi siitä, että olivat tarpeettomiksi kehittyneet ja että uusi riistämisen ja työn hallitsemismuoto, kapitalismi, oli syntynyt. Muuten olkoon tässä ohimennen huomautettuna, että Karl Marx eräessä Valtiollisen Taloustieteen Kritiikki-nimisen teoksen muistutuksessa mainitsee kapitalististen suurtuotannollisten muotojen ensinnä juuri kehittyneenkin porvarillis-feodalisena valtion sotalaitoksen yhteydessä.

Yhteenvedoksi edellisestä siis saamme, että “mitä tulee varsinaisiin valtiollisiin järjestöihin, niin kauppakapitaalisen aikakausi oli yksinvaltaisten valtioiden (kehitys-, vakiintumis-) ja kukoistusaikaa. Valtakunnan eri osien välinen kiinteä taloudellinen yhteys, jonka vaihtosuhteiden kehitys synnytti, oli maan valtiollisen kiinteän yhteyden perustana. Sitäpaitsi yksinvaltaisen hallituksen täy-

tyi täyttää monta sangen tärkeätä ja laajaluontoista historiallista tehtävää, täyttää ne ankarassa taistelussa, joka taistelu lujensi yksinvaltaisen hallituksen voimaa ja hankki sille kehittyneiden kauppaja- ja teollisuusluokkien kannatuksen ja luottamuksen.” — Bogd. sama teos, siv. 216.

Porvarillisen kuningasvallan tehtävät. Näitä tehtäviä, joita vaihtotalous ja sen edustaja porvaristo yhä voimakkaammaksi kasvavalle feodalis-porvarilliselle yksinvaltaiselle valtiolle asetti, oli ensinnäkin —

a) **Feodalinen anarkian hävittäminen.** “Niiden vanhaan feodalismiin jätteiden hävittäminen, jotka eivät voineet soveltua muuttuviin historiallisiin olosuhteisiin ja alkoivat epätoivoisen taistelun olemassaolonsa puolesta koko valtiotaloudellista yhteiskuntaa vastaan,” ja joiden hävittämiseen olemme aikaisemmin jo tässä luvussa tutustuneet. “Ainoastaan osa feodaliherroista — tämän luokan taloudellisesti voimakkaimmat ja edistyneimmät ainekset — osottautuivat kylliksi kykeneviksi ja voimakkaiksi säilyttääkseen itselleen entisen yhteiskunnallisen aseman vaihtosuhteiden ilmestyessä ja kauppakapitalin voiman kasvaessa.” — Bogd., sama teos, siv. 216. — Heikkoimmat ainekset sen sijaan olivat suojattomia varsinaisen taloudellisen markkinataistelun piirissä ja alkoivat nopeasti taloudellisesti rappeutua, porvarillinen valtio toteuttaen heidän valtiollisen ja lopulta kaiken itsenäisen olemassaolon tuhoamisen.

b) **Talonpoikaiskapinat.** “Toisena yksinvaltaisen hallituksen tehtävänä oli talonpoikaiskapinain kukistaminen. Feodalistien suhteiden muuttuminen maaorjuudeksi, saattoi talonpoikain elämänehdot niin sietämättömän tukaliksi, että sitä mukaan kun vaihtotaloudellinen feodalismi kehittyi, kävivät talonpoikaislevottomudet ja kapinat yhä tiheämmiksi ilmiöiksi. Alussa, kun vaihtosuhteet olivat vielä melko ahtaat ja jokainen alue eli omaa eristettyä elämäänsä, talonpoikaiskapinoilla oli paikallinen luonne ja kukistettiin ne verrattain helposti. Syn-

nyttäessään eri alueiden välille laajat ja kiinteät yhdysuhteet, synnytti kauppakapitali samassa myös mahdollisuuden laajoja kansallisia talonpoikaiskapinoita varten, jotka käsittivät jo kokonaiset suuret maat ja valtakunnat; ja huonontaan entistään vieläkin kurjemmaksi maaorjuudessa näännyvän talonpoikaisväestön asemaa, antoi se näille kapinoille erittäin julman ja ankaran luonteen. Italiassa 13:lla vuosisadalla, Englannissa ja Ranskassa 14:n vuosisadan lopussa, Böhmissä 15:llä vuosisadalla ja Saksassa 16:n vuosisadan alussa tapahtui talonpoikaisotia, (Suomessa tämän vuosisadan loppupuoliskolla) joiden menestyksellinen kukistaminen vaati valtiojärjestön puolelta kaikkien käytettävimpinä olevien voimiensa liikkeellepanemista ja jännittämistä." — Bogd. sama teos, siv. 217.

Muuten samassa kun näiden talonpoikaiskapinain pyrkimyksenä oli saattaa lievennystä ja korjauksia siihen tukalaan asemaan, mihin talonpoikaisväestö oli painettu ja osa vaatimuksista oli luonteeltaan yleisen kehityksen kanssa sopuoinnussa, edistysmielisiä, niin kuitenkin pääolemukseltaan nämä kapinat olivat talonpoikaisen feodalismiin, siis taantumuksellisuuden taistelua kasvavaa porvarillista taloutta vastaan ja yksinvaltainen kuningasvalta palveli siis siinäkin porvariston ja kehityksen etuja, että se nämä kapinat kukisti ja taltutti talonpojat ottamaan uuden järjestelmän pahoine ja hyvine puolineen vastaan.

c) Talonpoikain vapauttaminen yksityisestä maaorjuudesta. Tämän yksinvaltaisen hallituksen kolmas tehtävä oli luonteeltaan samansuuntainen, vaikkakaan ei ilmennyt suoranaisena sotilasvoimain käyttämisenä. Se oli talonpoikain vapauttaminen maaorjuudesta. Maaorjuus oli suurena haittana kauppakapitaliselle luokalle estäessään sen täydellisesti valtaamasta käsiinsä järjestäjävaltaa talonpoikaistalouksien yli. Ja porvarilliseksi kehittyvä valtio tarvitsi yhä enemmän rahaa ja veroja.

Talonpojat tässä suhteessa niin kauan kun he antoivat feodaliherroilleen kumpakaikin, luonnollisestikin olivat liian vaarallinen voima, jäädäkseen feodaliherrain käytettäväksi ja toiselta puolen muodostivat kylliksi suuren voiman, että hallitukset halusivat ja niiden kannatti yrittää päästä sitä käyttämään. Talonpojasta tehdään kruunulle veronalainen ja materialia kruunuun sota-armeijoita varten. Ja niin maissa, missä feodaliherrat eivät taloudellisen kehityksen pakoittamina itse suoranaisesti vapauttaneet talonpoikia maaorjuudesta, valtio ilmestyi vaatimuksineen ja vapautti talonpojat erityisten valtiollisten toimenpiteiden kautta. Yleensä kaikki talonpoikain maaorjuudesta vapauttajat ottivat siitä toimestaan palkakseen tavallisesti talonpojan maan, se on tekivät hänestä proletarin. Niin teki valtiokin, sekin otti talonpojilta osan heidän maistaan ja lopulle säilytti sellaiset lunastusmaksut veroiksi, joita talonpojat sitten saivat vuosikymmeniä suorittaa.

d) Katolisen kirkon ylivallan kukistaminen. Kukistaessaan vaarallisimman kilpailijansa ja voimakkaimman vastustajansa itsenäisen kirkon (katolisen kirkon), joka oli valtion neljäs suuri tehtävä, se valtasi suurimman osan kirkon omaisuudesta itselleen. Luostarien, kirkkoruhtinain ja kirkkojen laajoista maataloista tuli kruunulle suuria tuloja tuottavat jo valmiiksi viljellyt maa-alueet. Kirkon muilla rikkauksilla täytettiin kasvavan kuninkaallisen rahaholvin kassakirstut ja kirkkojen sekä luostarien kuparisista kelloista tuli hyvää rahaa, kun kuninkaat nekin valtion haltuun pakkoluovuttivat. Kirkon kartanoista saatiin mukavia hallitusvirkamiesten palatseja ja viirastoja ja johtavista kirkkoruhtinaista hyviä neuvonantajia kuninkaan ministeristöihin sitten, kun porvaristo alkoi kehittää valtioiden hallitusasioita liikekannalle. Tämän kaiken tähden kuninkaat ja yleensä mahtavimmat maalliset feodaliherrat olivat sangen suopeita kaikille sellaisille

protestantisille uskonpuhdistajille, jotka pauhasivat katolisen kirkon hekumaa ja irstaisuutta vastaan, mutta samassa vieläkin ankarammin terottivat kansan mieliin maallisen vallan tärkeyttä ja pyhyyttä. Ja talonpoikaiskapinatkin tässä yhteydessä saivat niin kauan hallitusten puolelta olla rauhassa, kun ne rajoittuivat kirkkovastaisiksi liikkeiksi, mutta niinpian kun talonpojat unhottivat tehdä erotusta hengellisen ja maallisen esivallan välillä ja alkoivat kärjistää taistelunsa jälkimäistäkin vastaan, saivat he kokea mitä julmimmalla tavalla, että "kaitselmuksen" tarkoituksena ei suinkaan ollut ollut vapauttaa heitä kaikista heidän selässään ratsastajista, vaan ainoastaan siirtää satulaan entisten tilalle niitä ehkä vieläkin ankarampi ratsastaja — porvarillinen polisivaltio.

e) **Ammattikuntain hävittäminen.** Kun hallitukset edellisten lisäksi vielä ryhtyivät valtaamaan kauppakapitalin rappeuttamain ammattikuntajärjestöjenkin omaisuuden ja myymään ammattilupakirjoja enimmänsä maksaville, etupäässä kauppiaille, jotka siten halusivat päästä murtamaan ammattikuntain rakentaman monopolijärjestelmän ja nousta itse suoranaisesti tuotantoa kontrolloeraamaan, niin olemme siten tutustuneet valtion viidenteen ja viimeiseen yleisempään tehtävään, jonka sille kasvava porvarillinen talous asetti, ja niin voimmekin nyt lähteä tutustumaan tämän yksinvaltaisen valtion rakenteeseen, sen erinäisiin laitoksiin ja niiden toimintaperiaatteisiin.

Murtaessaan kaupunkien ammattikuntajärjestön, porvaristo ja porvarillinen valtio olivat siten myös antaneet kuoliniskun itsenäisille kaupunkivaltioille, niitä porvaristo ei enään tarviten oikeuksiaan ja etujaan puolustamaan feodalisia herroja vastaan, kun valvojat etujaan paljon voimakkaamman ja yleisemmän laitoksen, aluevaltion kautta ja valtio taas ei voinut yhtenäisyydelleen vaarallisina ja sitä heikentävinä enään sallia rajainsa sisällä itsenäisten kaupunkivaltioiden olemassaoloa.

Noustessaan ylemmäksi ja vahvempaan etuoikeuksiansa linnotukseen porvaristo repi hajalle lapsuusaikansa turvallisuuden ja itsenäisyyden varustukset.

2. Porvarillisen kansallisvaltion valtiolliset laitokset, virkailijat ja niiden toimintapiiri.

a) Parlamentti, vaalijärjestelmä ja puolueet.

Kuten jo tämän lohkon ensimmäisessä luvussa selostettu, jakautuu jokaisessa nykyaikaisessa järjestyneessä porvarillisessa valtiossa valtion toiminta pääasiassa kolmenlaisten laitosten kesken, jotka ovat: lakiasäättävät (legislativiset), tuomitsevat (judicariset) ja toimeenpanevat (executiviset, administrativiset ja fiskaliset) laitokset. Niiden nimitys jo suunnilleen sanoo, mikä on niiden kunkin erikoinen toiminta-ala. Tosin aivan tarkkaa rajaa ei tässä suhteessa niiden välillä kuitenkaan ole, vaan voivat esim. lakiasäättävät laitokset toimia tuomitsevinä ja toimeenpanevinäkin laitoksina, kuten esim. Yhdysvalloissa kongressi tuomioistuimena silloin kun on kysymyksessä jonkun liittohallinnon tuomarin, presidentin kabinetin jäsenen tai itse presidentin syyttäminen ja tuomituksi saattaminen, ja päinvastoin tuomiolaitokset toimia lainsäätäjinä, kuten Yhdysvalloissa ja englantilaisissa maissa on asianlaita lakeihin nähden, jotka tuomarien tuomiopäätöksinä sellaisiksi kootaan jne. Kuitenkin kun otetaan kunkin laitoksen pääasiallinen toiminta huomioon, niin ne voidaan silloin selvästi johonkin näistä kolmesta ryhmästä lajittaa.

Parlamentin kehitys. Lähdemme tässä nyt ensinnäkin tutustumaan porvarillisten lainsäädännöllisten laitosten kehitykseen. Feodalisesta valtiosta muistamme, että paitsi kirkon, kaupunkien ja jokaisen yksityisen feodaliherran lainsäädännöllistä toimintaa, ilmeni siinä myös n. k. kuninkaallinen eli yleisvaltiollinen lainsäädäntä,

josta pitivät huolen kuninkaat ja valtaruhtinaat itse persoonallisesti, heidän curiansa, edelleen englantilaisissa maissa varsinkin, heidän tuomarinsa ja lopulta vielä "herrain päivätkin", joille kuninkaat olivat alkaneet kutsua, paitsi valtakuntansa suoranaisia aatelisvasalleja, myös jo hengellisenkin säädyn edustajia. Porvarillisen valtion lakiasäättävät laitokset kehittyvät näistä kuninkaan erinäisistä lainsäädännöllisistä laitoksista ja ennen kaikkea juuri hänen curiastaan ja "herrain päivistä". Niissä maissa, missä "herrain päivät" eli valtiopäivät, kuten niitä alettiin myöhemmin kutsua, joltisenkaan säännöllisesti ja jatkuvasti kutsutaan koolle, kehittyvät ne porvarilliseksi parlamentiksi kahdessa asteessa, joista ensimmäinen oli siinä, että porvaristokin kutsutaan parlamenttiin ja toinen siinä, että se sitten parlamentissa kukistaa muiden säätyjen yliherruuden ja nousee itse siinä vallitsevaksi säädäksi.

Sen jälkeen kun kuninkaat olivat antaneet maalaisaatelistolle ja itsenäiselle talonpoikaissluokalle kutsun saapua valtiopäiville keskustelemaan kanssaan varain ym. myöntämisestä niihin erinäisiin tarkoituksiin, joihin kuningas niitä tarvitsi, ynnä muistakin valtakuntaa koskevistä asioista, vihdoinkin kauppalat ja kaupungitkin saavat käskyn lähettää edustajansa valtiopäiville ja samassa tarkoituksessa. Englannissa, missä tämä parlamenttiedustuksen laajeneminen tapahtuu kaikkein tyypillisimmällä tavalla, kuningas antoi sheriffeilleen (nimismiehilleen) käskyn lähettää kustakin kauppalasta tai kaupungista pari "edustajaa" parlamenttiin ja sikäli kun sheriffit toimeenpanevat tämän kuninkaan määräyksen, ilmestyy porvarisääty, aatelis-, pappis- ja vapaan tilanomistajasäädyn rinnalle Englannin parlamenttiin, ottaen siellä sijansa.

Parlamentti vastenmielinen porvaristolle. Kuten papisto ja maalaiskunnat, niin nämä porvarilliset kauppalat ja kaupungitkin alussa kuitenkin vihasivat koko parlamenttia ja siihen osanottoa. Papisto paitsi että se ei mil-

lään olisi halunnut antaa kuninkaan päästä itseään verotamaan, ei halunnut myöskään tunnustaa maallisen vallan yliherruutta. Maalaiskuntia suututti parlamentin verotus ja lisäksi vielä se, että niiden täytyi maksaa edustajansa parlamentissa olemisen kustannukset. Ja kaupunki- ja kauppalakunnat eivät kannattaneet koko laitosta nimenomaan sen tähden että ne kunnat, joista edustajat parlamenttiin vietiin, maksoivat enemmän veroja kuin ne, joista edustajia sinne ei haalittu.

Myöskään eivät ne henkilötkään, jotka kuninkaan sheriffit veivät parlamenttiin kaupunkikuntia edustamaan, olleet siitä erityisesti mielissään, sillä kun heidän edustustoimensa pääasiassa oli siinä, että joutuivat myöntämään kuninkaalle niitä varoja, joita tämä kultakin kaupunkikunnalta luuli voivansa kiskoa ja heidän — edustajien tehtäväksi jäi paljastaa hallitukselle, miten kustakin kupungista ne varat paraiten saadaan kokoon ja keiltä, niin joutuivat he tavallisesti kotikunnissaan kaikkien ja erityisesti juuri niiden vihoihin, joilta sitten kuningas sheriffiensä kautta tarvitsemansa varat kiskoi ja tämä vihamielisyys "edustajia" kohtaan oli tietysti sitä suurempi, kuta suuremman summan kuningas oli saanut heidät pakotetuksi, narratuksi tai heille erikoisetuja myöntämällä houkutelluksi kuntansa puolesta myöntämään. Hallituksen puolelta vaadittiin mitä tarmokkaimpia ja ankarimpia toimenpiteitä parlamenttien voimassa pitämiseksi niiden ensimmäisenä olemassaolon vuosisatana. Ja niissä maissa, missä hallitus oli heikko ja läänitysherrat kyllin voimakkaat estääkseen kuninkaat pääsemästä heitä vallitsemaan, **parlamentit lakkasivatkin kokoontumasta**. Niiden asemasta kuninkaat hallitsivat curiastaan kehittyneen "valtaherrain neuvoston" taikka sen vieläkin suppeamman osan "ministeristön" kautta, oikeastaan nämä mahavimmimat "valtakuunan neuvokset" kuninkaan kanssa ja joskus häntä halliten hallitsevat siten valtakuntaa. Näin esim. oli pitkät ajat asian laita Ranskassa sen jälkeen kun

siellä yleiset "herrain päivät" (Les Etats Generaux, yleiset säädyt) moneksi vuosisadaksi nukkuivat kokoontuen uudestaan vasta "Suuren vallankumouksen" aattona.

Aivan hiljan vielä Itämaisissa valtioissa on tämä alkuperäinen tapa ottaa veroja vallinnut. Siellä hallitus rahaa tarvitessaan yksinkertaisesti on lähettänyt virkamieheksi kyliin ja kaupunkeihin. Ne ovat siellä sitten vanginneet pari kolme kylän varakkainta asukasta, raahanneet ne hallituksen vankeina pääkaupunkiin ja pitäneet siellä kylän edustajina niin kauan, kunnes asianomaisten sukulaiset ja kylänmiehet ovat lunastaneet heidät pois siitä lunastusmaksusta, jonka he sillä välin ovat hallituksen kanssa puoleen ja toiseen tingaten lopulliseksi määräksi sopineet. Raaka tapa valita "edustajia" tämä tosin oli, mutta se oli ainakin tepsivä, samassa kun se oli ainoa tapa, jonka kautta hallitukset saattoivat saada kuntien ja kylien edustajia parlamentteihinsa, jotka näille alussa eivät merkinneet mitään oikeutta, vaan ainoastaan sangen vastenmielistä velvollisuutta. Käsitys, että parlamentti olisi kehittyneen kansanvaltaisen pyrkimyksen tulosta, ei historiallisesti pidä paikkaansa, vaan on tällaisen harhakäsityksen porvaristo synnyttänyt ja sitä levittänyt sikäli ja silloin kun parlamentista porvaristoa valtiollisena verottamis- ja hallitsemislaitoksena oli tehtävä kansan silmissä muka juuri kansan oikeuksien ja etujen etuvarustus ja siten saatava salatukseksi sen luokkaluonne.

Parlamentin kehitys lakiasäättäväksi laitokseksi. Mutta ennen pitkää parlamentti alkoi kuntain ja kaupunkien "edustajiin" nähdenkin kehittyä laitokseksi, jonka kautta ne saattoivat ruveta todella edustamaan niitä, joiden puolesta panttivankeina heidät sinne oikeastaan oli viety. Vaikka he eivät voineet ruveta suorastaan hallitusta missään neuvomaan, neuvominen kun oli aateliston etuoikeus ja alkuperäinen velvollisuus, niin saattoivat he esittää hallitukselle anomuksia. Ja kun anomuksia esittävät sellaiset henkilöt, joilta hallitus puolestaan halusi saada alituisesti

ja yhä suurempia summia rahaa, niin niillä oli myös melko suuri kantavuuskin hallituksen korvissa, se on, kunkin edustajan anomus otettiin sitä suuremmalla huolella kuuleviin korviin, kuta rikkaamman kauppalan tai kunnan edustaja hän oli. Parlamentista tuli täten tavallaan **kauppahuone**, jossa toiselta puolen hallitus esitti raha- y. m. avustusvaatimuksiaan ja toiselta puolen nyt kuntain ja kauppalain edustajat, joilla sitä maallista tavaraa riittävästi oli, esittivät kaikenlaisia anomuksiaan. Hallituksen armollisten esitysten ja edustajien anomusten kautta siten parlamentarinen lainsäädäntö syntyy ja kehittyy käsittelemään yhteiskunnallisen elämän kaikkia mitä monikirjavimpia aloja.

Nämä edustajien esittämät anomukset voivat olla luonteeltaan, joko yksityis- tai yleisluonteisia. Esim. jos edustaja anoo eläkettä jollekin yksityiselle henkilölle, taikka joka niihin aikoihin oli yleisempi ilmiö, itselleen tai jollekin tuttavalleen oikeuden ruveta harjoittamaan jotakin ammattikuntain monopoliseeraamaa elinkeinoa, niin hallitus silloin yksinkertaisesti sen joko kielsi tai myönsi ja toimeenpani ilman mitään koko maata käsittäviä erikoisia julistuksia. Mutta kun edustaja esitti anomuksen, jonka kautta vaati hallitusta esim. paremmin turvaamaan kauppiaita yli maan heidän harjoittaessaan liikettään taikka määräämään sheriffinsä luopumaan jostakin väkivalan harjoittamisesta, joka oli niille tullut yleiseksi tavaksi, taikka tuomarinsa noudattamaan jotakin uusia tapoja tuomitessaan, niin silloin hallitus, jos sellaiseen vaatimukseen suostui, erityisen julistuksen kautta teki suostumuksensa yleisesti tiettäväksi ja niin siitä tuli koko valtakuntaa käsittelevä laki eli asetus. Vaikka alkuaan kuninkaan kaikki **julistukset** oli käsitetty laeiksi, niin nyt kun parlamentti alkaa vakiintua parlamentarisisissa maissa vähitellen kehittyttyään siihen, että vain ne kuninkaan eli hallituksen julistukset ovat valtakunnan lakia, jotka syntyvät edustajien anomusten ja hallituksen anomuksiin suostumisen ja

sen julistamisen kautta. Lainsäädäntä näin alkaa muuttua varsinaisesti parlamentariseksi toiminnaksi, jossa välttämättä tarvitaan sekä parlamentin edustajien, että hallituksen, kummankin yhteistä toimintaa. Vuoteen 1905:een asti esim. Venäjällä vielä hallitus yksin (tsaari valtakunnan neuvoston kanssa) ilman mitään parlamenttia huolehti kaikesta lainsäädännästä, keisarilliset ukaasit, prikasit, manifestit yms. yhdessä vartavasten valmistettujen erityisten lakien rinnalla muodostaen vuosi vuodelta yhä monimutkasemmaksi paisuvan Venäjän valtakunnan lain.

Parlamentin valtuudet. Alkuperäisissä maissa parlamentin osuus lainsäädännässä on vielä suureksi osaksi vain anova, se on, parlamentilla ei ole kuin joissakin asioissa esittävä eli aloittava oikeus, pisimmälle kehittyneissä maissa parlamentilla on esitys ja aloteoikeus jo kaikkiin lakeihin nähden ja astuvat ne voimaan hallituksesta huolimatta suoraan parlamentin asetuksina sellaisissa tapauksissa, että hallituksen ensimmäisen epäilyksen jälkeen, parlamentti toisen kerran ne vissillä tavalla hyväksyy. Pyrkinessään nim. pääsemään valtiokoneiston ehdottomaksi kontroleeraajaksi porvaristo alussa koettaa kasvattaa parlamentin valtaa, jossa se itse suoranaisesti omien miehiensä kautta on edustettuna, käyttäen parlamenttia hallituksen muita laitoksia vastaan ja saattaen ne lopulta parlamentin kontrollin alaiseksi. Myöhemmin suurporvaristo saatuaan hallituksen muut laitokset jo ehdottomasti taloudellisen kontrollinsa alaiseksi, voi tehdä jo päinvastoin, nim. lisätä niiden valtaa ja saattaa ne parlamentin kontrollin ulko- ja yläpuolelle. Siitä enemmän myöhemmin.

Edustajien vaalijärjestelmän kehitys. Mitä sitten tulee parlamentin jäsenten vaalijärjestelmään, niin alussa siinä itse asiassa ei tapahtunut mitään äänestämisiä vaalipiirittäin tai muutenkaan, kuten jälkeensä. Kun parlamenttiin joutuminen oli kaikille kuntain ja kaupunkien edustajille vastenmielinen asia, ei tietystikään syntynyt

kilpaillua siitä, kuka sinne pääsee ja niin vaalien toimitus edustajapaikoista taistelevine puolueineen oli yksinkertaisesti mandoton. Ensimmäiset sata vuotta esim. Englannissa koko vaalitoimitus oli siinä, että kuninkaan virkailijat saapuivat kylään tai kauppalaan, kaappasivat ne, jotka mielestään olivat tähän tarkotukseen sopivimmat ja veivät mukanaan parlamenttiin, ja ne jotka sellaista pelkäsivät, niihin aikoihin koettaen piilottaa itsensä. Tavallisesti nämä kuninkaan kaappaamat parlamentin edustajat olivat kylänsä tai kauppalansa varakkaimmat, joilta kuninkaan kannatti sitten veroja puristaakin.

Kauppaloissa ja kaupungeissa syntyy sitten myöhemmin tapa, että tämä edustajatoimi kiertää johtavien porvareiden keskuudessa, niiden mahtavat yhdistykset vuoronsa jälkeen lähettären miehensä parlamenttiin ja vakiintuukin tämä yleiseksi tavaksi kaikkialla, missä käsityöläis- ja ammattiporvaristo kaupunkoja ehdottomasti hallitsee, ja sen kautta kaupunkien kaikki muu väestö yhtä tarkoin suljetaan pois osanotosta parlamenttiedustukseen ja siten valtakunnan yleisten asiain hoitoon, kuin se jo ennestään oli suljettu pois kaupunkien asiain hoidosta. Espanjassa vielä aivan hiljan vallitsi tämä tapa valita edustajat.

Puolueiden synty. Puolueet ja nykyinen vaalipiiri-järjestelmä ovat syntyneet vasta verrattain paljon myöhemmin eli aikana, jolloin parlamentin edustajapaikoista alettiin taistella. Esim. Englannissa joku sata vuotta sen jälkeen, kun parlamenttiin oli alettu kylien ja kauppala-in edustajia viedä, olivat asiat jo vähitellen kehittyneet siihen pisteeseen, että edustajiksi viedyt olivat alkanee tehdä toimestaan itselleen kaikenlaisten etuoikeuksien hankkimiskeinon. Silloin aletaan huomata, että kannattaa ja varsinkin juuri yksilöllisten etujensakin tähden pyrkiä parlamenttiedustajaksi, voidakseen siellä myöntäessään kuninkaalle veroja, joista edustaja itse tietystikään ei maksanut kuin osan, hankkia itselleen jonkun

tuloja tuottavan etuoikeuden, monopolin tähän tai tuohon kauppatoimeen tai muuhun nähden. Kun nyt kuninkaan virkamies saapuu kylään tai kauppalaan hakemaan edustajia parlamenttiin onkin pyrkijöitä jo useampia. Jokaisella pyrkijällä on omat sukulaisensa, kauppapalvelijansa ym. kannattajansa, jotka haluavat hänen parlamenttiedustuksestaan hyötyä häntä sheriffin luo auttamassa, koettaen saada tämän ottamaan hänet kirjoihinsa ja lähettämään hänen nimensä kuninkaan kirjurille. Kun ei äänestystapaa vielä tunneta, voittaa se puoli, joka saa miehensä ensimmäiseksi sheriffin luo ja sheriffin hänet hyväksymään. Kun tällaisia ryhmiä on kaksi tai useampia, jokainen koettaen ehtiä muita edelle saamaan miehensä sheriffin luo, syntyy niiden välillä tappelu ja niin päitä kuhmuille ja puhkikin lyömällä ratkaistaan "vaalit." Se puoli, jolla on paremmat tappelupukarit ja suurempi joukko, tietysti tällaisissa "vaaleissa" voittaa. On luonnollista, että tämä voittava puoli tavallisesti oli se puoli, jolla oli varaa ostaa tai rahan voimalla muuten pakoittaa kylän tai kauppalan tappelupukarit ja yleensä suuremman joukon kannattajia puolelleen. Hyvin usein kuitenkin saattoi käydä päinvastoin, että kylän varakkain mies joukkoineen näissä suhteissa jäi alakynteeseen ja sai palata "vaali" paikalta pahasti piestynä tyhjin kourin takasin. Olkoon esimerkkinä mainittuna, että useissa maissa vaalitoimitus on nykyään vielä hyvin lähellä tätä alkuperäistä järjestelmäänsä. Niinpä esim. Unkarissa, Buda-Pestissä kun toimitetaan kaupungin valtuusmiesten vaalit, täytyy noin 9 jalkaa korkealla lankkuaidalla kilpailevien ehdokkaiden vaalipiirit yhdistävillä kaduilla eroittaa toisistaan estääkseen siten niiden kannattajajoukkoja pääsemästä yhteen, sillä sellainen heti johtaisi veriseen tappeluun. Usein nämä lankkuaidatkaan eivät ole riittäneet, vaan kiipeivät tappeluhaluiset puolue ryhmät niiden ylitse taikka repivät ne alas ja koettavat tappelulla ajaa toisen puolen kannattajat hajalle ja niin estetyksi niitä kokoomasta edustajalleen

paljon ääniä. Amerikassa puoluepaasit järjestävät vaalipaikoille erityisiä pieksäjäsakkeja, joilla ajavat vastapuolen äänestäjät ja kannattajat pois, vaalipaikalla tapahtuen tällöin usein murhiakin.

Kun sitten vieläkin myöhemmin alettiin päiden puhkomisen ja kuhmuille lyömisen asemasta laskea kummalla puolella on enemmän päitä ja kumpi puoli siis tappelussakin voittaisi, niin vähitellen siten siirrytään nykyiseen vaalitapaan, nim. edustajan kannattajien laske misjärjestelmään, jota kutsutaan äänten laskemiseksi. Senjälkeen kun tämä järjestelmä on jo jonkun aikaa ollut siellä täällä yli maan käytännössä, sekaantuvat hallitus ja parlamenttikin asiaan ja yleisten lakien kautta järjestävät vaalitoimituksen. Näin syntyvät vaalilait, jotka yhä tarkemmin määrittelevät, miten vaalit ovat toimitettavat. Silloin kun nämä syntyvät, niissä myös vähitellen rajotetaan, kutka saavat vaaleihin ottaa osaa, kutka ovat vaalikelpoisia y. m., kaikki nämä rajotukset alussa pyrkien monopoliseeraamaan äänestämisen ja ehdokkuuden kylissä vapaille tilanomistajille ja kauppaloissa ja kaupungeissa ammattikuntamestareille ja porvaristolle. Puoluejako alkaa nyt vakiintua näiden väliseksi ja kun porvaristo lopulta on kukistanut ammattikuntamestarit, puoluejako alkaa olla porvariston sisäistä, sen eri ryhmien ja niiden kannattajien keskeistä.

Näin parlamenti, vaalijärjestelmä ja puolueet ovat kehittyneet maissa, missä niiden syntyminen ja kehitys on jatkuvasti ja tyypillisesti tapahtunut; sensijaan niissä porvarillisissa maissa, joissa vasta verrattain paljon myöhemmin on porvarillinen talous päässyt vallitsemaan ja porvarilliset valtiosuhteet kehittyneet, ovat nämä laitokset kehittyneet paljon nopeammin, harpaten edellä kuvatuista kehitysaskeleista joitakin kokonaan, taikka tullen sellaisenaan kehittyneimmistä maista siirretyiksi siihen, kaikkine viimeisimmän ajan laitoksineen ja tapoineen.

Lopuksi vielä mainittakoon, että parlamenttiedustajiin nähden vihdoin kehittyi laki, että ne ovat edustaja-aikanaan loukkaamattomia, niitä ei voiden ilman parlamentin lupaa hallitus vangita. Hallituksen vangeista alkuperäisesti ovat he siis kehittyneet vangitsemisia vastaan loukkaamattomiksi.

b) Tuomiolaitokset ja niiden toimintavalta.

Edellisessä tutustumme porvarillisen valtion lainsäädännölliseen toimintaan, nyt luomme lyhyen katsauksen näiden lakien käytännössä soveltamiseen, se on, niiden selittämiseen ja niiden mukaiseen tuomitsemiseen, josta kaikenlaiset tuomiolaitokset pitävät huolen. Luvussa, jossa seurasimme feodalistien tuomiolaitosten syntyä ja kehitystä me jo tutustuimme m. m. myös kuningasta tai valtakuntaa edustaviin tuomiolaitoksiin, nim. kuninkaan curiaan, hänen kiertäviin vouteihinsa ja näiden kirjureihin, joista myöhemmin sitten kuninkaan tuomarit kehittyvätkin. Sikäli kun näille kuninkaan tuomareille tulee yhä enemmän tehtävää, osaksi sen tähden, että rikokset "kuninkaan rauhaa" vastaan käyvät sitä tiheimmiksi, kuta enemmän porvaristo alkaa vaikuttaa asiain kulkuun ja vaatia ja saada hallitukselta varsinkin juuri omaisuudelleen kaikenlaista suojelusta, osaksi sen tähden, että kuninkaan tuomarien ratkaistavaksi jätetään yhä enemmän kaikellaisia yksityisiä riita-asioitakin, koskeva maan tai muun omaisuuden omistusta, perimistä tai muuta sellaista, kauppa-, tai työsopimuksissa ym., sikäli niiden toiminta vakiintuu ja voutien mukana kulkevat lakikirjurit ja selittäjät kohoavat yhä huomatuimmaksi virkamiesluokaksi valtakunnassa. Ja kuta enemmän yksityisen omaisuuden pyhittämistä vaaditaan, sitä useampi teko siihen nähden lajitellaan rikokseksi, joka ennen ei sitä ollut ja niin esim. Englannissa vielä satakunta vuotta sitten oli viitisenkymmentä omaisuusrikosta, joista seurasi kuole-

manrangaistuskin, jota vastoin ihmishenki ja ihmisruumis eivät olleet likimainkaan yhtä ankarain lakien suojeluksen alaisia. Ja nykyään vielä useissa valtioissa rangaistukset omaisuusrikoksista verrattuina niihin rangaistuksiin, mitä laki määrää rikoksista toisen henkeä ja ruumista kohtaan, ovat paljon ankarampia.

Paikalliset tuomiolaitokset. Nyt myös voudin eli sheriffin (nimismiehen) lisäksi ja hänestä riippumattomaksi alkaa kuningas kuhunkin satakuntaan (kihlakuntaan) tai maakuntaan nimittää erityisen tuomarin (kihlakunta tuomarin), joka siinä sitten kuninkaan nimessä sekä kuninkaan rahakirstun ja järjestyksen etuja silmälläpitäen jakaa "oikeutta" kaikille, jotka sitä tarvitsevat ja niillekin, jotka sitä eivät erityisesti halua, vaan ovat tavalla tai toisella loukanneet valtakunnan rauhaa ja maan lakeja ja siksi sitä pakosta saavat. Tuomiokuntain lukua myös yhä lisätään, sillä mahdolltomaksi käy yhdelle tuomarille laajassa tuomiokunnassaan joka paikassa kiertää tai lääninsä itäisimmiltä nurkilta asianomaisten saapua hänen luokseen "oikeutta" saamaan. Edellisen lisäksi järjestetään nämä tuomioistuimet sitten vielä vissiin astejärjestykseen kun lukuisiksi kehittyneiden tuomarien toiminnan suoranaisten kontrolli hallitukselle käy sellaiseen mahdolltomaksi. Niin syntyvät kaikenlaiset ylimmät tuomioistuimet, joista ylin on kuninkaan eli hallituksen pääkaupungissa ja sen kanssa suoranaissessa yhteydessä, hallituksen päämies itse ollen tämän ylioikeuden todellinen ja myöhemmin vielä nimellinen jäsen.

Näin esim. Yhdysvalloissa on liittohallinnon tuomiolaitos järjestetty siten, että Yhdysvaltain ylioikeuden yhdeksän tuomaria ovat kukin ylioikeutta astetta alempana olevien yhdeksän Yhdysvaltain piirioikeuden jäseniä jo virkansa puolesta. Piirioikeuksia alempana ovat Yhdysvaltain alueoikeudet ovat myös kiinteässä yhteydessä piirioikeuksiin nähden ja näin on järjestetty niiden kaikkien automatinen kontrolli ylhäältä alaskäsin.

Kun Suomessa tuomarien lukumäärää alettiin Ruotsin vallan aikana lisätä, tuli Turun laamannista Suomen tuomioistuinten korkein kotimainen veto- ja kontrollioikeus, jota ylempänä oli enää Tukholmassa istuva Ruotsin kuninkaan ylioikeus. Venäjän aikana sama järjestys on edelleenkin säilytetty, että näitä väliasteen tuomioistuinta, hovioikeuksia, on lisätty ja korkein tuomioistuin osaksi siirretty Suomeen, nim. keisarillisen senatin oikeusosasto sen muodostaen.

Tuomarit valtion mielivallan edustajana. Sikäli kun porvarillisen kehityksen mukana kuningasvalta kasvoi ja tämä määrättyllä ajalla, varsinkin taistellessaan feodaliylimystöä ja kirkkoa vastaan niiden vallan kukistamiseksi, kehittyi yksinvaltaiseksi, sikäli kuninkaat lisäsivät tuomareilleen ja itselleen yhä ehdottomampaa tuomiovaltaa, tullen tuomiolaitoksista ennen kaikkea heidän mielivaltansa tyypillisimmät edustajat. Äärimmäiseksi kehittyneenä tämä kuninkaan mielivalta ilmenee siinä, että hän vangituttaa kenenkä tahtoo ja raahauttaa tuomariensa eteen, jotka säännöllisesti tuomitsevat niin kuin hän käsklee, katsomatta siihen, mitä lait sanovat ja välittämättä olenkaan siitä, onko tuomittu syyllinen siihen rikokseen, jonka johdosta hänet tuomitaan tai ei. Kuningas alkaa tällaisia mielivaltaisia vangitsemiskäskejä myydä tai kursorilematta jakaa suosikeilleen ja hovinsa mahtaville ja niiden avulla kuka tahansa voidaan raahata telotuslavallekin asti, ja silloin kuninkaallinen tuomiolaitos on saavuttanut kehityksensä huipun ja lähestyy kumouksensa hetkeä, kukistuvan yksinvaltaisen kuninkuuden kanssa joutuen parlamentin kontrollin alle. Nykyaikaisissa pisimmälle kehittyneissä parlamentarisissa maissa ovatkin tuomarit yleensä parlamentin kontrollin alaisia siten, että parlamentti tai sitä edustava joku toinen laitos voi vetää heidät virkavirheistä yms. edesvastuuseen ja eroittaa toimestaan. Missä tuomarit valitaan äänestäjien vaalien kautta, kuten Yhdysvalloissa eri valtioiden tuomarit, on

tällainen vaalitoimitus jo jonkunlainen kontrollikeino, jonka avulla tuomarien mielivaltaa äänestäjät voivat rajoittaa pääsemästä äärimmäiseksi kehittymään. Viime aikoina on alettu vaatia tuomareihin nähden äänestäjille lisäksi vielä takasinkutsuoikeutta saattaakseen ne äänestäjien vieläkin suuremman kontrollin alaiseksi, mutta kestääne vielä kauan ennen kuin tuomioistuinten valta on saatu täydellisen kontrollin alaiseksi, sillä kaikkein eniten porvaristo juuri varoo tuomioistuimia pääsemästä kehittymään suurista kansanjoukoista riippuvaisiksi.

“**Eminent Domain**”. Olemme jo ennen tutustuneet siihen feodalismille oleelliseen piirteeseen, että jokainen feodalihera piti itseään sen maa-alueen ylimpänä kontrolleraajana ja välillisenä (ylimpänä) omistajana, jonka läänitysherra hän oli. Tämän periaatteen mukaan kuningas oli sekä niiden maiden suoranainen omistaja, jotka muodostivat hänen kuningastilansa, että myös niidenkin maiden ylin välillinen omistaja tai valtiias, jotka olivat valtakunnan n. k. yhteistä eli kruununmaata. Tämän lisäksi tätä feodalista periaatetta laajennettaessa ulottumaan kaikkiin valtakunnan asukkaisiin, päästiin lopulta niin pitkälle, että kuningas käsitettiin kaikkien maiden ylimmäksi omistajaksi, omisti ne välittömästi kuka tahansa. Ne käsitettiin olevan niiden yksityisillä omistajilla vain omistajiensa vissistä käytöksestä riippuvana, ikäänkuin kuninkaalta saatuna läänitysomaisuutena, joka kyllä saattoi mennä perintönä polvesta toiseen, joka saattoi tulla vapaasti myydyksi, pantatuksi ja lahjotetuksi melkein kelle tahansa, mutta jonka yli sittenkin kuningas oli ylin valtiias ja lopullinen omistaja. Kukistaessaan feodalisesta järjestelmän ja kehittäessään sen sotilasfeodalisesta itselleen oman valtionsa, porvaristo säilyttää tämän feodalisesta valtio-omistusperiaatteenkin sellaisenaan, niin yksityisomaisuuden kannalla ja pyhittäjä kuin porvaristo onkin, sillä se tarvitsee sitä, varsinkin erinäisten yhteisten luokkapyrkimystensä toteuttamiseksi.

Nykyisessä porvarillisessa valtiossa tämä feodalinen maanomistusperiaate tunnetaan nimellä valtion yliherruus maanomistuksessa (eminent domain). Sen mukaan kaikki sellaiset yksityiset maat, joille ei löydy laillista perijää, palaavat valtiolle, eikä esim. kunnalle taikka perinnön jättäjän liaksi etäisille sukulaisille, elättäjille, taikka hänen maanmiehilleen y. m. s. Kun johonkin yleiseen tarkotukseen, kuten rakennettavaa koulua, postikonttoria, virastoa, sotilaskasarmia, rautatietä tai muuta sellaista varten tarvitaan joku vissi maakappale, niin maan ylimpänä valtijana ja lopullisena omistajana, valtio voi pakoittaa sen yksityisen omistajan myymään maansa mainittuun tarkotukseen hinnasta, jonka erityinen arviolautakunta tai muut viranomaiset määräävät. Tätä kutsutaan pakkoluovutukseksi, eikä se tunne mitään muuta rajoitusta, kuin että se tarkotusperää, jota varten maa pakkoluovutetaan, täytyy olla yleinen ja että maasta silloin on maksettava asianmukainen korvaus. Kun tällaisten yleisten tarkotusperäin lukumäärä vuosivuodelta yhä lisääntyy, niitä ollen jo koulut, sairaalat, rautatiet, yleiset muut kulkulaitokset, paitsi valtion omia virastoja, kasarmeja y. m., niin lopulta tämän porvarillisen oikeuskäytön hyväksymän periaatteen mukaan voi valtio pakkoluovutuksella ottaa maan yksityisiltä suoranaisesti yleistä tuotantoelämääkin koskeviin tarkoituksiin ja siis rikkomatta porvarillisia oikeusperiaatteita lopettaa yksityinen maanomistuskin kokonaan. Tämä ei ole ollenkaan tarkoitettu väitteeksi, että näin tulee tapahtumaan taikka, että näin tulisi pyrkiä tekemään, vaan tarkoitettu osottamaan, miten "yksityisomaisuudella lepäävä" porvarillinen järjestelmä, kuitenkin on samassa tarvinnut erinäisiä tarkoituksiaan varten feodalin valtio (kuningas) omistusperiaatteenkin, joka tarpeen vaatiessa käy ja pannaan käymään tämän yksityisomistuksen ylitse.

Valtion "polisivalta". Toinen samansuuntainen oikeusperiaate, jonka porvarillinen valtio feodalismilta peri

ja jota se on kehittänyt mitä erinäisimpiä vaatimuksia vastaamaan, on n. k. valtion järjestysvalta (police power). Tämän alkujuuri on pikemmin feodaliherren alaisia kohtaan ollessa suojelusvelvollisuudessa, kuin hänen missään oikeudessa näihin nähden. Muistamme, että feodaliherren velvollisuuksiin kuului alaistensa sotilassuojelus ja tämä käsitti heidän puolustamisensa sotaa, kuloa, ruttoa y. m. vastaan, samassa kun feodalihera piti myös huolta alaistensa avustamisesta kadon, sodan, tai muun aiheuttamain vaurioiden heitä kohdatessa. Tätä tehtävänsä suorittaessaan oli feodaliherralla oikeus käyttää apunaan kaikkia niitä voimia ja keinoja, mitä alustalaisillaankin saatavissa oli. Hän saattoi pakottaa tämän tai tuon kylänsä talonpojat rakentamaan siltaa, jonka vihollinen oli polttanut ja ottaa siihen tarvittavat puut lähimmästä kylän metsästä. Kulovalkean sattuessa hän saattoi ilman muuta vaatia kaikki sitä sammuttamaan ja raivata tulen tieltä pois sellaiset rakennukset, jotka saattoivat, jos pääsivät syttymään, levittää tulen läheiseen kylään tai muuten sen tuhoamisalaa laajentaa. Nykyinen porvarillinen viranomainen voi tätä oikeutta käyttää hyvin monessakin tapauksessa ja moneen tarkotukseen. Esim. palokunnan päällikön vallassa on räjäyttää ilmaan mikä tahansa rakennus, joka voisi tulipalon aikana hänen mielestään aiheuttaa tulen levenemisen laajemmalle alalle tuhoa tuottamaan. Erinäisissä hätätilaisuuksissa, kuten laivain hukuessa, tulvissa, junarikoissa y. m., voivat viranomaiset komentaa palvelukseensa yksityisiä henkilöitä ja niiden omaisuutta ja sellaista siihen käyttää, vaikka se omistajiensa mielestä olisi kuinkakin moneen kertaan yksityiseksi pyhitetty. Ja on tässä maassa tapahtunut, että kun ensi kerran hallitus täällä astui rajoittamaan liiallista keinottelua elintarpeiden hinnoilla, se tuomioistuin, joka asiassa antoi päätöksensä, nimenomaan joutui vetoamaan tähän valtion "polisi"-valtaan, selittäen että viljajeleaatorit kuuluvat sen alaisiksi varsinkin silloin, kun niihin

on keskitetty suuret määrät viljaa ja monopolitarkotuksissa pidätetty sinne ja siten ne yleisen hädän aiheuttajina voidaan saattaa valtion järjestelyn alaisiksi. Tässä jutussa, joka on Chicagossa tapahtunut, valtion puolelta tämän periaatteen puolustamiseksi jouduttiin etsimään todistuksia ja tukea valtion järjestelyoikeuden pätevyyselle Englannin feodaliajalta asti, noin 500 vuotta takaisin, jolloin jossakin oikeusjutussa joku tuomari oli selittänyt, että kuninkaalle kuului kontrollivalta kaupunkien laituriin yli ja tämä päätös nyt selitettiin sopivan mainiosti viljansäilytysmakasiineihin nähden samaa periaatetta tukemaan.

Kuten "eminent domain" niin ei tälläkään periaatteella ole mitään tarkoin määriteltyä rajoitusta estämässä sen soveltamista melkein mihin tahansa. Yleisen hädän ja vaaran poistamiseksi valtio, sen viranomaiset ja joissakin tapauksissa viranomaisten puolesta tai asemasta toimivat yksityisetkin saavat hävittää, ottaa haltuunsa, käyttää kyseessä olevan hädän tai vaaran poistamiseksi kaikkea yksityistä omaisuutta, vieläpä komentaa yksityiset itseään siinä auttamaan. Ja useissa tapauksissa, missä yksityistä omaisuutta tällaisissa tapauksissa on jouduttu hävittämään taikka käyttämään, ei siitä ole valtio maksanut mitään korvaustakaan, kuten maata pakkoluovuttaessaan. Viime vuosina on tätä periaatetta alettukin yhä laajemmassa mittakaavassa sovelttaa nykyaikaisen elämän monille eri aloille. Europan sota on esim. yhtenä todistuskappaleena siitä, kuinka pitkälle valtiososialismissa jo sikäläiset valtiot ovat tämän periaatteen toteuttamisessa joutuneet. On kokonaan suuri ja vahinkoakin tuottava harhakäsitys se, että porvarillinen valtio olisi valtiososialisminsa oppinut sosialisteilta ja joutunut sitä toteuttamaan etupäässä työväenliikkeen vaatimuksena, se ollen siis merkittävä työväenliikkeen saavuttamaksi voitoksi, vaan on valtiososialismi sellaisenaan porvarilliselle järjestelmälle yhtä **oleellista**, kuin sen vastakohta yksilöl-

linen talouskin ja on se sen perinyt kuten edellä selvitetty feodaliselta valtiolta.

Asevelvollisuus. Muista porvarillisen valtion feodalismilta perimistä valtioperiaatteista on vielä mainittava asevelvollisuus, jota myöskin useat sanomalehtikirjoittajat varsinkin ovat koettaneet selittää tulokseksi porvarillisen valtion kansainvaltaistuimesta, ja olevan näiden kansainvaltaisten pyrkimysten synnyttämä. Feodalisen järjestelmän varsinaisena perustuksena jo oli, kuten olemme jo ennen oppineet, jokaisen vasallin velvollisuus joukkoihin kutsuttaessa saapua suseräninsä sotajoukkoihin. Kuninkaat tämän periaatteen asteettain laajensivat ulottumaan suoranaista vasalleistaan, ensin kaikkiin aateliin, sitten vapaisiin tilanomistajiin yleensä ja lopulta koko miespuoliseen väestöön. Asevelvollisuus ei ole mikään kansalaisoikeus, vaan se on alamais-(vasalli) velvollisuus, jonka jo feodalinen järjestelmä melko yleiseksi kehitti.

c) Hallinnolliset laitokset ja niiden toimintaperusteet.

Rautatiet, telegrafi ja telefoni. Feodalisen kuningasvallan toimeenpanevasta vallasta mainitessamme tustuinme jo siihen, miten valta-maanteistä, silloista, vesi- ja kulkuteistä, satamista ym. sellaisista huolehtiminen oli feodaliselle kuninkaalle sekä hänen velvollisuutensa valtakunnan ylimpänä suojelusherrana että hänen kasvavan valtansa kannalta mitä tärkeintä, mikäli tuli kysymykseen siten kontrolloerata ne tiet ja laitokset, joita myöten ja käyttäen sotajoukkojen lähettäminen paikasta toiseen kävi mahdolliseksi ja riittävän nopeaksi. Porvarillinen valtio tässä suhteessa vain jatkaa feodalisen kuninkaan alkamaa uraa saattamalla kaikki ne yleiset kulku- ja liikennevälineet valtion suoranaisen kontrollin alaisiksi, joista sotaväen siirtyminen paikasta toiseen suuremmissa määrässä riippuu. Tämän tähden kaikissa

European mannermaavaltioissa rautatie- ja sähkösanomalaitokset ovatkin valtion hallussa, eivätkä yksityisten yhtiöiden, kuten Englannissa ja Amerikassa, joissa sotaväen vapaa ja esteetön kuletmahdollisuus paikasta toiseen oman maan rajain sisällä ei ole niin perin tärkeä asia kuin mannermaavaltioissa. Nyt kuitenkin European sota on pakottanut Englanninkin tässä suhteessa siirtymään valtiotoiminnan alalle.

Luotsilaitos. Samasta syystä, kuin näissä maissa rautatie ja sähkösanomalaitos, kuuluu yli maailman luotsilaitoskin valtion suoranaiseen toimintapiiriin. Edelleen postilaitos, jonka joutuminen valtion toimintapiiriin on tosin johtunut muistakin syistä, joista tärkeimpiä on säännöllisen kirjevaihdon turvaaminen, ollen se valtiolle, samoin kuin yksityisille liikemiehille mitä välttämättömin asia, ja sen takaaminen mahdollinen ainoastaan sellaiselle laitokselle kuin valtiolle, jolla sen turvaamiseksi on käytettävissä mitä moninaisimmat virkamieskoneistonsa. Useimmissa European maissa on lisäksi vielä pakettilähetys joutunut siten valtion toiminnaksi, että toiselta puolen postilaitos on alkanut pitää huolta pienempien ja arvokkaimpien pakettien välityksestä, toiselta puolen taas valtion rautateiden harjoittama suurempien pakettien välitys teki mahdottomaksi yksityisille liikkeille lähteä samalle alalle enää kilpailemaan, kuten Amerikassa on tapahtunut.

Polisilaitos. Kun feodalinen kuningas ylläpitääkseen "kuninkaan rauhaa" valtiossaan taikka paremmin suojellakseen alustalaisiaan niiltä vaaroilta, jotka niitä säännöllisesti uhkasivat, kuten kylien paloilta, rosvouksilta yms., määräsi, että kaikissa kylissä ja kauppaloissa oli pidettävä voimassa heimokunta-aikuiset yövahtinsa, palovartijansa ja "rauhan yhdistyksensä", niin oli se kuninkaan puolelta ensimmäisiä sellaisia toimenpiteitä, joissa hän esiintyi nykyaikaisen valtiollisen polisilaitoksen alkajana. Kylien palovartijoista vähitellen kehittyi nykyaikainen

palosammutuskunta, yövahdeista ja "rauhan yhdistyksistä" nykyaikaiset "järjestyksen" ylläpitäjät, kaikenlaiset polisit yms. Polisilaitos kaikissa nykyaikaisissa valtioissa, varsinkin mitä tulee kaupunkien polisilaitokseen ja n. k. yleiseen maakunta (eli valtio) poliseihin (santarmeihin) on suorastaan valtion hallinnollisen vallan alainen, eikä äänestäjistä riippuvainen niissäkään maissa, missä useimmat valtion tärkeimmistä virkailijoista valitaan. Europan maissa, joko keskushallitus suoranaisesti itse taikka läänien ja maakuntapäälliköiden (kuvernöörien) kautta nimittää kaupunkien polisipäälliköt ja nämä sitten valitsevat miehistönsä, noudattaen valinnassaan niitä asetuksia, mitä keskushallinnon puolelta siihen nähden on annettu. Amerikan kaupungeissa tavallisesti kaupungin pormestari nimittää polisipäällikön ja hän valitsee samoin määrättyjä asetuksia noudattaen miehistönsä. Yhdysvalloissa on kuitenkin valtioita, kuten esim. Massachusetts, joissa valtion kuvernööri nimittää kaupunkien polisipäälliköt aivan samaten kuin jonkun läänin kuvernööri tekee sen jossakin Europan maassa. Sellaisissa maissa, kuten Saksassa ja Venäjällä on polisilaitoksella tavaton, voipa sanoa melkein rajaton valta, ulottuen se ulkopuolelle oman maan rajojakin, kuten esim. Venäjän valtiollisen salapolisilaitoksen valta, jolla on Ranskan hallituksen hyväksymä virallinen osasto Pariisissa toiminnassa.

Kestikievarilaitos ja passijärjestelmä. Hyvin varhain jo joutui valtion valvontapiiriin yleinen kestikievarilaitos, suurimmaksi osaksi sen tähden, että kuninkaan virkailijat, airueet ja muut edustajat joutuessaan alituisesti matkustamaan maata ristiin rastiin tarvitsivat tämän laitoksen apua ja se oli saatettava sen tähden säännölliseksi ja varmaksi. Myöhemmin matkustajien valvomiseksi, estääkseen vakoojien, karkurien ja rikoksenteikijän vapaan ja esteettömän kulun, järjestettiin kestikievarivakoilu, se on, kestikievarin pitäjistä. tehtiin valtion

salaisia poliisiagenteja ja ilmiantajia. Vihdoin samassa tarkoituksessa otettiin käytäntöön passijärjestelmä, joka on Europan maissa muodostunut työväestön eniten kiroomaksi hallinnolliseksi vitsaukseksi.

Painot, mitat, raha. Kun hallitus alkoi kantaa veroja ja feodalisella ajalla verot maksettiin suureksi osaksi vielä tuotteissa, niin kävi hallitukselle mitä tärkeimmäksi ruveta määrittelemään mittojen, painojen, rahan, tavaran laadun ja hintojen suhteen. Nykyään mittojen, painojen, y. m. s. määrittelemine ja valvominen niiden tarkkuuden suhteen kuuluukin yksinomaan valtiolle, samoin rahan mynttääminen ja rahan paikkokurssin määrääminen, valvoen hallitus ankarain rangaistusten avulla, että kukaan yksityinen ei omalla luvallaan saa laskea rahaa liikkeelle taikka sitä väärentää. Ylin kontrolli rahanarvoisten paperien, vekselien y. m. s. suhteen, on samoin joutunut valtiolle.

Verot, maa- ja henkivero. Niiden feodalistien verojen lisäksi, joita kuninkaat kantoivat ensin vain omilta suoranaisilta alustalaisiltaan ja joita he saivat vasalleiltaan, alkoi ilmestyä yhä uusia ja uusia veroja ja maksuja, sikäli kun kuninkaan valta kasvoi ja valtiorahaston tarpeet kasvoivat samassa suhteessa. Vähitellen kuninkaat alkavat kiskoa veroa kaikilta valtakuntansa vapailta alamaisilta; niin asetetaan ensinnäkin maavero sekä henkivero.

Silta ym. verot ja tulli. Kun yksityinen feodalihera oli jo pitänyt oikeutenaan erityisen silta- ja tieveron kautta moneen kertaan alustalaisillaan y. m. maksattaa ne kustannukset, mitä hänellä oli sen rakentamisessa ollut, kun porvarilliset kaupungitkin kantoivat porteillaan sellaista veroa, niin kuningas seurasi yleistä tapaa ja asetti veron jokaiselle, joka toi maahan tai vei siitä sitä tai tätä tavaraa, samassa kun kantoi joki-, kanava-, satama- y. m. veroja, missä hänellä sellaiseen oli vähääkään oikeutta. Vienti- ja myöhemmin varsinkin tuontitullijärjestelmästä

hallitukset sitten kehittävätkin itselleen suosituimman verottamiskeinonsa, jota lienevät kaikkein eniten käyttäneet ja väärinkäyttäneet nimenomaan juuri suurten väestöjoukkojen mitä hävyttömimpään verottamiseen.

Leimaverot. Kolmannen sarjan valtion veroista muodostavat n. k. suostunta (aksisi) ja leimaverot, joita valtio asettaa erinäisille tavaroille, kulutustarpeille yms., taikka elinkeinoille. Tällaisia on esim. se vero, mikä kannetaan väkijuomilta, tupakalta, Suomessa pelikorteilta ja Venäjällä näiden lisäksi vielä tuitikuiltakin, joka vero nyt sodan aikana on astunut voimaan Englannissakin ja tavattomasti kasvanut. Jo feodalisella ajalla tämä verotus syntyy ja kehittyy, kun feodaliherrat alkavat myydä kaupungeille kaupunkilupakirjoja ja muita vapauksia ja niiden porvareille monopolioikeuksia vissien ammattien taikka kaupan harjoittamiseen määrättyllä alueella. Myöhemmin kuninkaat tekevät itselleen tästä mestarilupakirjain ja monopolien myynnistä sangen tuottavan tulolähteen, samoin "tapulikaupunkien" oikeuksien myöntämisestä niille kaupungeille, joilta heillä oli suurimmat tulot tiedossaan. Lopulta kehityttiin siihen, että kaikkien erikoisten elinkeinojen harjoittaminen käsitettiin riippuvan kuninkaan suostumuksesta. Tämän mukaisesti kuningas saattoi myöntäessään yksityisille tämän tai tuon elinkeinon harjoittamisen asettaa heidän maksettavaksi säännöllisen elinkeinoveronkin, joka sitten kannetaan m. m. siltä tavaralta, jota elinkeinon harjoittaja valmistaa. Toiselta puolen, kun hallitukselle kuului yleisestä järjestyksestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen, niin senkin perusteella käsitettiin, että hallituksella on oikeus asettaa vero sellaisille tavaroille, joiden liiallinen käyttö sen mielestä saattoi johtaa koko maan köyhyyteen ja hätään ja niin esim. porvarillisen talouden alkuaikoina kaikenlaiset "ylellisyys" tarveverot olivatkin sangen yleisiä, valtiokantaen esim. veroa ikkunalasista ruutujen koon ja lukumäärän mukaan, verkakankaisista puvuista, kulta- ja

hopeakoristeista yms. Europan sodan johdosta ovat nämä kaikenlaiset suostunta- ja leimaverot taas vedetty esille siitä unhotuksesta, johon niiden herättämä yleinen vastenmielisyyys oli ne painanut ja täällä "vapaassa" Amerikassakin niitä jo jos jollekin "sotaverona" asetettu.

Tulo-, perintö- yms. verot. Aivan viimeaikaisia "uutuuksia" ovat kaikenlaiset tuloverot, vaikka tosin feodalinenkin järjestelmä ne tunsivat kirkon kiskomissa kymmenyksissä ja feodaliherran alustalaisiltaan kiskomissa tuoteveroissa, voileivisköissä, heinäkimpuissa, viljatyynnöreissä yms. Nouseva porvaristo kuitenkin ja varsinkin itseensä nähden ne valtaan päästessään lakkautti ja ovat ne astuneet jälleen käytäntöön vasta viime vuosina — useistakin eri syistä, mutta pääasiassa sen tähden, että porvarillisten valtioiden menopuolen suunnaton kasvaminen on pakoittanut porvariston siten tasottamaan keskenään sen määrän, jonka eri asteen porvari on työläisiltään valtiotarkotuksiin kiskottava, että pikkuporvareille liian suhteettomien valtioverojen tähden ei liikkeen harjoittaminen kävisi heti ja kokonaan mahdottomaksi.

Valtion tulot valtion laitoksista. Edellisten lisäksi on nykyaikaisilla valtioilla vielä suuret tulolähteet posti-, telegrafi-, rautatie- yms. laitoksistaan. Niiden avulla valtio voi veroittaa kaikkia niiden käyttäjiä ja kohottaa näitä veroja sikäli kuin valtion menot kasvavat yleisille väestön joukoillekin ilman, että ne erityisesti näkyvästi rasittaisivat. Kun esim. postihallitus lisätäkseen postilaitoksen tuloja kohottaa vakuutettujen kirjeiden maksua, niin vaikka sen joutuu suurimmaksi osaksi maksamaan köyhempi osa väestöstä, joka vakuutettuja kirjeitä pääasiassa lähettää, niin hallituksella ei tarvitse olla pelkoa, että se herättäisi sen keskuudessa suurempaa tyytymättömyyttä, siksi huomaamattomalla tavalla sen periminen tapahtuu. Samoin pienen erän lisääminen matkustajamaksuihin on sellainen verotustoimenpide, jonka vaikutus ei suuriin väestöjoukkoihin nähden ole niin jyrkkä ja nä-

kyvä, kuin muilla tavoilla verottamiset ja siksi ei se herätäkään suurempaa huomiota. Näin hallituksille tällaisten laitosten omistajana ja käyttäjänä on avautunut mitä tehokkainpia verotuskeinoja, joita ne myös kursailematta käyttävätkin.

Valtion muut tulot. Jonkun verran tuloja on nykyisillä valtioilla vielä sellaisista lähteistä, kuin valtion maiden myynnistä, metsistä, mineralialueista yms. ja kuta enemmän nykyaikaisten valtioiden menot kasvavat, sitä enemmän ne joutuvat etsimään itselleen tuloja tältäkin alalta, siten porvarillinen valtio yhä enemmän joutuessaan rajoittamaan näillä aloilla yksityisten suoranaisia huijausmahdollisuuksia, tietystikin porvariston ja varsinkin sen vallitsevan ryhmän ja porvarillisen järjestelmän yleiseksi eduksi.

Valtion varain käyttö. Valtion fiskalisen toiminnan toisen puolen muodostaa kaikkien näiden mitä erilaisimmilla tavoilla koottujen varojen hoito ja käyttäminen nykyaikaisen valtion mitä moninaisimpiin tarkoituksiin. Paitsi rautateitä, sähkösanomalaitosta, maa- ja vesiteitä, kanavia, luotsi-, majakka- ja postilaitosta, joiden kaikkien hoitamiseen, kehittämiseen ja toimeenpitämiseen menee valtiolta huomattavat varat, on vielä valtion yleiset rakennukset, virastot ja monikirjava virkamieskoneisto ja ennen kaikkea sotalaitos, jotka nielevät enemmän kuin puolet nykyaikaisten suurvaltain tuloista. Jonkun verran, tosin edellisiin verrattuna tavattoman pieni osa valtion tuloista menee vielä sellaisiin laitoksiin kuin vankiloihin, mielenvikaisten sairaaloihin yms., sekä koululaitokseen, jonka porvaristo kirkolta muutti valtiolle, voidakseen siten paremmin sitä hallita ja kehittää tarkotusperiään palvelemaan. Sen sijaan sairaidenhoito, köyhien ja raajarikkojen, orpojen ja muiden avuttomien hoito on useissa nykyaikaisissa valtioissa jäänyt yksityisten tai kuntain tehtäväksi. Porvarilliseksi kehittyvä sotilasfeodalin valtio nim. kyllä valloitti kirkon luostarit, jotka jossain määrin

olivat olleet kaikkien näiden turvapaikkoja, mutta se ei ottanut niskoilleen luostarien elättämiä ja hoitamia sairaita, köyhiä, raajarikkoja ym., vaan ajoi ne maantiellä kuolemaan nälkään ja hoidon puutteeseen.

Valtion protektivinen toiminta. Myöhemmin kyllä on valtio joutunut näihinkin kysymyksiin kiinnittämään positivistakin huomiotaan, varsinkin kun visseistä sairauksista ja yhteiskunnallisista epäkohdista aika ajoittain on saattanut kehittyä koko yhteiskuntaa uhkaavia tuhoja. Niinpä esim. nopesti leviävät ruttotaudit pakoittavat jo varhain hallitukset astumaan terveydenhoitoalalle, jossa tosin sen ensimmäiset toimenpiteet olivat vain siinä, että se sääti erityisiä sulkuja (karanteeneja), joiden kautta se koetti estää ruttoa leviämästä. Näitä karanteenilakeja seuraavat sitten yleiset puhtautta valvovat asetukset, jotka lopulta ulotetaan erinäisiin ravintoainetehtaisiin ja ravintoaineisiin y. m. kulutustarpeisiin asti. Joissakin maissa valtio on mennyt niin pitkälle, että se rakentaa ja ylläpitää yleisiä sairaaloita kaikkia tapauksia varten, eikä vain ruttotautisten eristämiseksi, kuten vielä alkuperäisellä asteella olevissa valtioissa on asian laita ja palkkaa valtion palvelukseen suuren joukon lääkäreitä antamaan sairaille hoitoa ja lääkärinapua.

Köyhäin hoito. Missä köyhyys on tullut yleisemmässä määrässä puutetta ja kurjuutta aiheuttavaksi, siellä valtio on joutunut säättämään erityisiä köyhäinhoitoasetuksia, mutta varsinaisen köyhäin hoidon se on kuitenkin jättänyt yksityisille tai kunnille, joiden viimeksimainittujen toimintaa nämä köyhäinhoitoasetukset sitten ovatkin pääasiassa määritelleet.

Työväen lainsäädäntö on ensinnä alkanut Englannissa, jossa nykyaikainen palkkatyöväestökin on ensinnä suuremmassa määrässä ilmestynyt ja kuvaavinta tämän lainsäädännän kehityksessä on, että se oli ensin kohdistettu työväkeä vastaan. Suuren ruton eli "mustan surman" jälkeen Englannissa työväki, jota tämä rutto oli

hirveästi niittänyt, oli niin paljon vähentynyt, että siitä syntyi suoranainen monta vuosikymmentä kestävä huutava puute. Tätä "kultaista aikaa" Englannin työväki käytti hyväkseen kohottaakseen palkkojaan ja ansioitaan, kieltäytyen menemästä työhön niille, jotka huonosti maksoivat tai muuten kohtelivat työväkeä pahoin. Tämän johdosta, varsinkin maanomistajat kääntyivät hallituksen puoleen ja pyysivät siltä suojelusta "itsekkäitä" ja "ahnaita" sekä tietysti myös "laiskoja" työläisiä vastaan ja näin hallitus alkoi työväen lainlaadinnan säätämällä sarjan asetuksia, joissa määrättiin, mikä oli oleva korkein palkka, jonka kukaan työnantaja sai kunkin lajin työläisille maksaa ja mikä lyhin työaika, jonka työläisten piti isännilleen työtä tehdä. Kun sitten teollisuuskapitalismin syntyessä työläisten palkat olivat alentuneet nälkätason alapuolellekin ja työpäivä pidentynyt yli työläisten ruumiin kestävyysdenkin, niin hallitus joutuu silloin työväen voimakkaiden lakkotaistelujen ja järjestäytymisten pakoittamana kääntämään lainsäädäntänsä päinvastaiseksi, se on, vihdoin laatimaan lakeja, joissa määrätään alin työpalkka, joka on työläisille maksettava ja pisin työaika, jonka heitä saa työssä pitää.

Nykyään työväen lainsäädännän alalla on jo valtio joutunut laatimaan lukemattomia lakeja nais- ja lapsityön rajoittamiseksi, työn turvallisuttamiseksi ja aivan viime aikoina korvauksen maksamiseksi loukkaustapauksissa, eläkkeen maksamiseksi vanhuuden, sairauden yms. tullessa, nim. kaikissa maissa, joissa suurten työläistaistelujen ja yhteiskunnallisen vallankumouksen pelko sekä porvarillisen valtiotalouden kehittyminen puhtaille liikennekannalle, ovat hallitukset siihen pakoittaneet.

3. Valtiolliset käsitykset: valtiokirkko, kansallisvaltio ja kansalaisen suhde hallitukseen.

Mitä tulee niihin vapaampiin ja "kansanvaltasempiin" valtiollisiin käsityksiin, jotka kaupunkitasavaltain

kehittyminen ja kukoistaminen keskiajan lopulla synnytti, niin niihin nähden porvarillisen kansallisvaltioiden syntyminen ja ensimmäiset kehitysvaiheet toivat mukaan huomattavan taantumuksen, kuten todellisuudessa feodalisesta valtiojärjestelmästä syntynyt porvarillinen kuningasvalta kaupungitasavaltaan verrattuna oli ilmeisesti askel tasavaltasemmista valtiollisista laitoksista yksinvaltasempiin. Tässä on kuitenkin muistettava, että kummassakin tapauksessa hallitus, olkoon sen ulkonainen ilmenemismuoto ja koneisto se tai tämä, on niissä (kaupungeissa tai aluevaltioissa) vallitsevain luokkain hallitusta, kaupungissa se vain saattoi olla puhtaammin ja yksinomaisemmin porvariston hallitusta, varsinkin niin kauan vielä, kun aateliset tilanomistajat eivät muuttaneet niihin asumaan, sensijaan aluevaltiossa hallitus välttämättä joutui olemaan kaikkien vallitsevain luokkain yhteinen, eikä porvariston yksin, vaikka se yhä enemmän pyrki siihen määräävästi vaikuttamaan. Siksi kun nyt kansallisvaltioiden syntyessä havaitsimme niiden valtiomuodon kehittyvän alussa ilmeisesti "yksinvaltaiseksi", niin on se enemmän osotus kaikkien hallitsevain luokkain yhteisestä halusta alistaa keskinäiset etueroavaisuutensa ja pyrkimyksensä yhteisen päämäärän alaisiksi, ollakseen siten hallituksellisesti kyllin voimakkaat saattamaan uppiniskaiset joukot, saadakseen vallankumoukseen nouseet suuret talonpoikais- ja kaupunkiköyhälistöläisainekset kukistettua ja alistettua yhteisen luokkavalansa alaiseksi; kuin hallitsevain luokkain tahdosta ja pyrkimyksestä järjestää siten omassa keskuudessaan vallanjaon ja kunkin ryhmän osanoton hallitukseen. Tapausten kulku ikäänkuin väkisin pakotti tämän hallitsevain luokkain sisäisen kysymyksen siirtämään tuonnemmaksi, se siirtyi tuonnemmaksi.

Vaikka porvaristo luokkana, kuten jokainenkin hallitseva luokka oli yleismailmallinen, siinä merkityksessä, että sen syntyminen ja kehittyminen ei ollut rajottunut

vain yhteen tai muutamiin maihin, vaan se syntyi vähitellen kaikissa maissa, tosin ei likimainkaan yht-aikaisesti, niin osaksi juuri tämän viimeksi mainitun seikan vuoksi, mutta vielä enemmän sentähden, että kehityksensä alkuasteilla porvarillinen omaisuus, olkoon sitten liikkuvaa, taikka kiinteätä ja kiinteälle omaisuudelle perustuvia velkoja, saatavia, liikesopimuksia, liikemahdollisuuksia, (aateliston kehittyvä riippuvaisuus porvarillisesta taloudesta), on luonteeltaan vielä paikallista, alueellista, sen jalkain alla laajin maaperä ollen vissin kansallisuuden feodalisesti yhdistynyt asuma-alue. Porvarillinen talous kehittyi feodalismiin puitteissa, porvarillinen valtio joutui noudattamaan kehityksessään porvarillisen taloudellisen kehityksen puitteita, vaikka yksityisten porvariain toiminta (ei toiminnan maaperä) saattoi jo ulottua kauas ulkopuolelle kansallisten yhtenäisten alueiden rajain ulkopuolelle. Porvarillinen valtio näin kaupunkivaltiolliselta asteeltaan kehittyi välttämättä kansallisvaltioksi, muuten ei voinut tapahtua, toisissa tapauksissa (Italiassa ja Saksassa) vain tämä kehitys ollen hitaampi ja vaivaloisempi, kuin toisissa (Ranskassa, Alankomaissa, Englannissa, Espanjassa, Skandinaaviassa, Puolassa ja Venäjällä).

Kun feodalisessa järjestelmässä feodalisen riistäjäluokan eri osat: yhteislaitokseksi yhdistynyt hengellinen ja hajanainen maallinen ylimystö olivat taistelleet valtiollisesta yli vallasta, kumpikin ryhmä taloudellisten erikois-etujuensa turvaamiseksi ja edistämiseksi taistellen siitä, kummalle täytyy varsinaisesti maallisenkin ylivallan kuu-
lua: paaville vai keisarilleko, niin porvariston noustessa vaikuttamaan Europan maiden valtiolliseen elämään, tämä taistelu yksinkertaisesti lopetettiin siihen, että kiellettiin kummankin sekä paavin että keisarin ylivalta, asettaen kansallisvaltion kautta ja muodossa oman valtansa, se on, niiden ylivallasta taistelevien puhtaasti feodalistien valtiollisten pyrkimysten tilalle. Näin porvaristo samassa ratkasi sen tämän valtiollisen riidan pohjana olleen suuren

taloudellisen kysymyksen, nim. kenelle kuuluu feodalisen omaisuuden ja riiston ylin kontrolli, kenelle niistä suurin hyöty, kirkolliselleko vai maalliselle feodaliselle ylimystölle (edustettuina paavissa ja keisarissa), vaatimalla tämän omaisuuden, varsinkin mikäli se oli luonteeltaan yleistä ja näiden riistosuhteiden kontrollin valtiolle ja sen kautta lopullisesti itselleen. Kun kansallisvaltiot alkoivat muodostua ja selvästi sellaisina toimia, niin me näemmekin, kuinka niiden hallitukset (kuninkaas ja ruhtinaat, kotimaisen porvaristonsa ja köyhemmän aateliston täydellisellä myötävaikutuksella), ensimmäiseksi kiiruhtavat valtaamaan hengellisen feodaliylimystön (kirkon ja luostarien ym.) maat ja muunkin omaisuuden valtion omaisuudeksi, samoin kuin kaikki yhteismaa ja joissakin tapauksissa feodaliherrain yksityistilatkin (joiden perinnöllisyys saatettiin asettaa kyseenalaiseksi), "palautetaan" (restitutio) valtiolle. Tämä kirkon omaisuuden valtiolle pakko- luovuttaminen tapahtuu niin hyvin katolisissa maissa, esim. Englannissa Henrik VIII:n aikana, joka oli vakuumukseltaan kiihkokatolinen, kuin ja tietystikin ennen kaikkea syntyvissä protestantisissa valtioissa, joissa uskonpuhdistus useinkin oli vain siveellisen ja "ajan hengen hyväksymän" myönnytyksen hankkiminen tälle valtiolle välttämättömälle taloudelliselle ja valtiolliselle vallan ja omaisuuden "kaappaukselle", kuten esim. ilmeisesti Ruotsissa oli asian laita.

Erikoisesti vielä sen syyn tähden kehittyi tämä kansallisvaltioiden muodostuminen sekä katolisissa että protestantisissa maissa sekä välttämättömäksi että mieluisaksi uudistukseksi näiden maiden kaikillekin luokille ja etupäässä niiden hallitseville luokille, kun katolisen kirkon holhousvalta maallisissa asioissa oli yhä enemmän alkanut merkitä, italialaisen ylimystön elämistä muun Euroopan maiden kansain kustannuksella, niiden riistosta saaden osakseen suhteettoman suuren osan ilman, että näkivät siinä suurtakaan vaivaa ja ilman, että siitä oli mitään

vastaavaa hyötyä näiden maiden hallitsevillekaan luokille saati niiden asukkaille yleensä, riistosaaaliin kuluttaminen kun tapahtui pää-asiassa Italiassa, avustaen sen kaupan ja varallisuuden kehitystä. Tässä merkityksessä kansallisvaltioiden syntyminen merkitsi Europan jakautumista hallitsevain luokkain jäsenten kesken omiksi kansallisiksi riisto-alueikseen, se seikka, että se tapahtui jaksollisesti sitä mukaan kuin kussakin maassa kauppa vaurastui ja porvaristo kehittyi vaikutusvaltaiseksi tekijäksi, osoittaen vain, että ennen kaikkea juuri se näin halusi lohkasta itselleen oman itsenäisen talouspiirinsä.

Mutta tällä (kansallisuus) pohjalla liikkuen ja ollen yht'aikaa kapinaa kahtakin ennen ihmisten mieliin van- kasti juurtunutta ylintä vallan edustajaa: paavia (juma- lallisen vallan korkein edustaja) ja keisaria (jumalan sää- tämän maallisen vallan melkein yhtä korkea edustaja) vastaan, se antoi voimakkaan ja kauaskantavan tunnus- lauseen sille taloudelliselle liikkeelle, johon kauppakapi- talismin kehittämä äärimäinen riisto jo sorto (maatorjuus) nostatti näihin aikoin Europan talonpoikaismassat ja kaupunkien köyhälistön. Porvarilliseen kansallisvaltioon pyrkiväin luokkain edustajien koettaessa raamatun koh- dilla, todistaa, vedoten jumalan ja luonnon lakeihin, Aristoteleen valtiofilosofiaan väittäen, että paavin valta ja keisariuskaan eivät ole niiden mukaisia, samaten ryhtyi- vät näiden kapinallisten massojenkin edustajat samoilla lähteillä todistamaan, että muidenkaan kirkkoruhtinasten ja maallisten hallitsijan valta ei ole niiden mukainen, ei ole oikea, vaan on kokonaan kotosin perkeleestä ja yksi- tyisestä vallanhimosta, josta edelliset sanoivat paavin vallan kotosin olevan. Porvaristo muiden hallitsevain luokkain mukana takoi kansallisuus- ja keisarillisesta kes- kusvaltaa vastustavasta periaatteesta oman luokkavaltan- sa, uuden sorron ja riiston aatteellista välikappaletta; ta- lonpojat ja kaupunkilaisköyhälistö samoista periaatteista koetti takoa massojen, sorretun luokan vapauden ja ta-

loudellisen hyvinvoinnin aatteellista ilmaisijaa: edellinen johti orjuudenkin hyväksymiseen (Melanchton) ja jälkimäinen täydelliseen kommunismiin ja "anarkismiinkin". (Anabaptistit). Valtiokirjon kehittäjät: Luther, Melanchton, Zwingli, Calvin ja heidän oppilaansa ja seuraajansa kaikki joutuivat hyvin pian edelliseen äärimmäisyyteen. Niiden alottama kirkollinen uudistustyö sai hallitsevain luokkain puolelta (porvaristolta ja ruhtinailta) kannatusta vain sikäli, kun se tinkimättä tunnusti valtiollisen esivallan ja alistui palvelemaan sen pyrkimyksiä. Kun sitten kansa nousi kaikkea esivaltaa vastaan, niin hyvin paavin ja keisarin edustamaa kotimaista sortoa ja riistoa vastaan, tuli kirkollisen reformiliikkeen johtajille valittavaksi: kummalle puolelle tässä taistelussa he asettuivat, ja muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, joista huomatuin on Tuomas Munetzer, he asettuvat hallitsevain luokkain puolelle. Kirkollisesta uudistusliikkeestä näin tulee samassa kotimaisen esivallan puolustusliike ja siinä suhteessa se kehittyy valtiollisesti yhtä suuria seurauksia aiheuttavaksi, kuin mitä se oli alkuperäisenä kirkollisena uudistusliikkeenä kansallis-taloudellisella pohjalla ollut. Kaikkiällä "reformationsi (uskonpuhdistus) selvästi vahvistaa kuudennentoista vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla ehdottoman yksinvallan kehitystä" (Dunning "Political Theories.")

Edellisen lisäksi, näille hallitsevain luokkain puolelle asettuneille reformatoreille kävi siten kaikkein helpommaksi kukistaa ja hävittää kilpailijansa samalla alalla, hävittää ne kilpailevat kirkolliset uudistusliikkeet, joita edellä selitetystä kahtalaisesta maaperästä (hallitsevain luokkain itsenäisyyspyrkimyksistä ja joukkojen kapinallisuudesta) nousivat. Ne yksinkertaisesti vaativat kannattamansa uuden hallituksen julistamaan ne harhaoppineiksi ja harhaopeiksi ja hukuttamaan nämä tulella ja miekalla, "kuin hullut koirat". Kuta tyypillisemmin tällainen liike oli proletarinen luonteeltaan, sitä enemmän nä-

mä "oppineet" reformatoritkin, joiden porvarillinen luokka-asema ja usein poroporvarillinen henki oli ilmeinen, raivosivat niitä vastaan vaatien hallituksilta ankaraa toimintaa.

Näin **Luther** alkaen kirkollisena reformaattorina kääntyy "Saksan Kansallisuuden Kristillisten Ruhtinainden" puoleen astuen siten näiden kansallisvaltiollisten pyrkimysten edustajaksi ja uskonnolliseksi tulkiksi.

Maallinen valta pian Lutherin reformationsissa tunnustetaan jumalan hyväksymäksi ja lopulta jumalan asettamaksi esivallaksi ihmisten yli. Raamatun opit nimenomaan todistetaan määränneen kristityille tällaisen hallituksen alle alistumisen ja

Kuuliaisuus, ehdoton kuuliaisuus esivaltaan nähden selitetään kaikkien alamaisten kristilliseksi velvollisuudeksi.

Asevelvollisuus luetellaan sitten niiden velvollisuuksien joukossa, joita hallitus voi alamaisiltaan vaatia ja näin Luther antaa uskonnon siunauksen porvarillisen järjestelmän kehittämälle suurimmalle kansojen erikoiskiroukselle: militarismille, valtioiden sotalaitokselle, joka näihin aikoihin alkaa kehittyä tälle perusteelle.

Valtio myös julistetaan kirkon pääksi, kaikissa sen hallintoa yms. lopulta myös, mitä tulee harhaoppien hävittämiseen nähden, uskonnollista vakaumustakin koskevissa asioissa, (tässä tosin tehdään se hieno erotus, mikäli koskee harhaoppisten vakaumusten ulkonaista ilmaismista, niiden yksityinen omaaminen ollen kunkin oman tunnon mukainen vapaa asia).

Myöhemmin, kun valtion kontrolli kirkon asiain ylitse alkoi olla joissakin tapauksissa liian orjuuttava ja kirkkoa turmelevakin, Luther esitti tässä suhteessa ajatuksia, jotka edellyttivät valtiovallalle jonkunlaisen kontrollin järjestämistä.

Lutherin aikalainen ja uskonpuhdistaja-toveri **Melanchton** esittää samallaisia ajatuksia kuin Lutherkin, mutta perustelee niitä Aristoteleen valtiofilosofiaan, jumalan ja luonnon lakeihin ja luonnon oikeuteen, osaksipa keskiaikaiseen kirkolliseen lakiinkin. Hänen mielestään "jumala hyväksyy jokaisen hallituksen, (hallitusmuodon), joka on jumalan ja luonnon lakien mukainen". Ruhinaiden valta on jumalasta. Hallituksen vallan alle on ilman vastustusta alistuttava. Hallituksen tulee itse kunnioittaa ja valvoa, että sen alamaiset kunnioittavat **yksityistä omistusoikeutta** ja vapautta. (Mitä porvaristo hallitukselta vaati). "Vapaus on sellainen tilanne, jossa jokaisen sallitaan pitää omansa, ja kansalaisia ei pakoteta toimimaan vastoin lakeja ja mitä on sopivaista." Vapaus ei tässä merkityksessä ole ristiriidassa **orjuuden** kanssa, joka myös voi olla sopusoinnussa luonnon lakien kanssa (puhdas Aristotelainen käsitys, esivallalle kuuliaisuuden äärimmäisenä tapauksena). Milloin yksityinen kansalainen kaappaa hallitusvallan käsiinsä, tai hallitsija julmasti ja yleisesti tunnetusti sortaa alamaisiaan, niin sellaisessa tapauksessa Melanchton hyväksyi **tyrannimurhan**, vaikka ei yleensä hyväksynytäkään hallitusta vastaan tottelemattomuutta. Vaikka kirkollisissa asioissa Melanchton esittää kirkolliskokouksen rajoittamaan hallitsijan kehittymistä mielivaltaisuuteen, niin tämä tyrannimurhan hyväksyminen hallitsijan mielivallan rajotuskeinona muuten osottaa, kuinka heikkona ja alkuperäisenä oli näissä uskonpuhdistuksen miehissä porvarillinen parlamentarismi edustettuna.

Sveitsin uskonpuhdistajista **Zvinglin** suhteen riittää mainita, että hänkin kuten edelliset saarnasi ehdotonta kuuliaisuutta maalliselle esivallalle ja yhtä ankarasti tämän esivallan miekan käyttämistä harhauskoisia vastaan. Sama pitää paikkansa Sveitsin toiseen ranskalaissyntyseen reformaattoriin **Calviniin** nähden, joka proletariaisia kumousliikkeitä vastaan taisteli, rahakirstua vartioivan

porvarin kaikella voimalla ja katkeruudella, vaatien niiden hävittämistä, "jotka halusivat saattaa ihmiset elämään sikin sokin sekasin kuin rotat pahoissa."

Hallituksen tehtävät olivat: käydä sotaa, kantaa veroja ja oli sillä oikeus panna kuolemanrangaistuksiakin voimaan.

Ehdoton kuuliaisuus hallitukseen nähden on jokaisen velvollisuus, olkoon hallitus hyvä tai paha, "vieläpä sellainen henkilö, jolla on huonoin luonne ja joka ei ansaitse kerrassaan minkäänlaista kunnioittamista, jos hänelle on uskottu hallitusvaltaa, saa silloin tuon loistavan jumalaisen voiman, jonka Herra on Sanallaan oikeuden ja tuomion jakajille asettanut ja niin muodoin... mikäli julkinen kuuliaisuus tulee kysymykseen, häntä on pidettävä samassa kunniasa ja arvonannossa, kuin parhaintakin kuningasta." "Me emme hyväksy sellaista kapinallista ajatusta, että kuninkasta on kohdeltava hänen ansioittensa mukaisesti, ja että meidän ei täytyisi olla hänelle hyviä alamaisia, joka ei puolestaan ole meille (hyvä) kuningas."

Sensijaan, että Melanchton tyrannin poistamiseksi hyväksyi kuningas-murhan, Calvin asettaa valtion toisten virkailijain tehtäväksi valvoa, että hallitsijat ja hallitukset eivät kehity mielivaltaiseksi, kehittäen näin jonkinlaisen aristokratian rajotuksen hallitukselle.

Yleisenä yhteenvedon voimme lausua, että missä yhteiskunnallinen kehitys itse rakensi laajoja aluevaltioita, niiden etunenässä olevine "yksinvaltaisine" hallitsijoihin, kuninkaineen ja ruhtinaineen, siellä kirkolliset reformaattorit hyväksyivät tämän pyrkimyksen ja aatteiltaan asettuvat sen kannattajiksi, sellaisen pyrkimyksen julkisiksi tulkeiksi, missä päinvastoin jätteinä porvarillisesta kaupunkitasavallasta, kehitys ylläpitää porvareiden yhteisvaltaa, siellä reformaattorit kannattavat opeillaan aristokratista (harvainvaltaista) hallitusmuotoa, mutta kummassakin tapauksessa he ovat hallitsevain ja vain hal-

litsevain luokkain pyrkimysten tulkkina, mitä kiivaimmin ja katkerimmin riehuen ja pauhaten sorron ja riistonalaisten luokkain taloudellisia vapautumispyrkimyksiä vastaan. Uskonpuhdistus valtiollisena liikkeenä oli ilmeisemmin kuin ehkä mikään reformistinen liike koskaan on ollut, luokkaliikettä, nim. hallitsevain luokkain noustessa valtaan kansallisuuksittain, ankaraa taistelua köyhälistön kapinallisten massojen alistamiseksi ehdottomaan kuuliaisuuteen valtansa alaisuudessa. Vanhanajan orjaylimystö johti orjuuden luonnosta, keskiajan feodalin riistäjäluokka jumalasta ja nouseva porvarillinen hallitseva luokka kummastakin ja kaikesta, mistä ikänä voi joukkojen tottelevaisuudelle n. k. siveellisiä ja oikeutettuja perusteita löytää.

Edellisessä ovat ilmenneet ne yleiset käsitteet porvarillisen yksinvaltaisen hallituksen "siveellisistä" perusteista, joidenka kehittäjiksi pää-asiassa "suuret uskonpuhdistajat" joutuivat, mitä sensijaan tulee tämän valtiomuodoin yksityiskohtaisen rakenteen ja varsinkin sen hallituksen toiminnan ja päämäärän selittämiseen, niin siinä suhteessa on tälle hallitusmuodolle ominaisten perusteiden teoreettisena esittäjänä pidettävä etutilalla ja ennen kaikkea italialaista valtiomiestä **Niccolo Machiavelli**'ä. (1469—1527, joka Firenzen kaupunkitasavallasta kehittyneessä ruhtinaskunnassa, kymmeniä vuosia otti sekä sen että aikansa muidenkin valtioiden valtiolliseen elämään mitä kiinteimmin osaa.) Täydellisesti aikansa ja luokkansa lapsena, Machiavellin valtioihanne on samallaisen **kansallisvaltion** muodostuminen **Italian** useista pienistä ruhtinaskunnista, kuin jo Italian ulkopuolella oli muodostunut Espanjasta ja Ranskasta.

Vaikka hän myöhemmin sitten esittäessään valtion laajenemisvälttämättömyyden perusteita, kannattaa valtion kehittämistä ulkopuolelle kansallisuusrajainkin, ollen sitä mieltä, että hallituksen tehtävänä tulee olla jatkuvasti laajentaa valtakuntaansa ja valtaansa, yhdistämällä

siihen joko vapaaseen liittoon, tai kokonaan alistamalla vieraitakin kansoja ja valtioita, hävittäen sellaisen valtion perinpohjin, joilla on ollut siitä jyrkästi eroava valtiomuoto, niin tässäkin hän kuitenkin pitää helpommin toteutettavissa kaikkien niiden yhdeksi valtioksi yhdistämisen, jotka puhuvat samaa kieltä ja voivat siis muodostaa yhden yhtenäisen kansallisuuden sekä sille perustuvan kansallisen valtion taikka ainakin valtion vallitsevan keskusrunгон.

Italiassa tämä valtiollinen keskittyminen oli niihin aikoihin jo alkanut, ollen siellä silloin enään viisi huomattavampaa valtiota: Neapelin kuningaskunta, Rooman kirkkovaltio, Milanon ruhtinaskunta, Venetsian ja Firenzen (Florensin) ruhtinaskunnat. Keskittymiskehitys oli mahdollisesti samaa laatua, kuin se oli tapahtunut Espanjassa ja varsinkin Ranskassa jatkunut, mutta suurimpana esteenä Italiassa on keskellä olevan paavin kirkkovaltion, kuten Saksassa toinen feodalismien valtiollinen jäte, keisariuksen pitkä aika oli tällaisen kehityksen jarruna. Katoliselle kirkolle, erikoisesti paaville oli nim. välttämätöntä säilyttääkseen itsenäisyytensä, pelastuakseen joutumasta riippuvaiseksi jostakin erikoisesta hallituksesta, kuten sille oli jo kerran tapahtunut, ollessaan Avignonissa, Ranskassa sen kuninkaiden vasallina, saada oman alueensa, valtionsa, jolla se yksin hallitsi ja määräsi. Ja niin me näemmekin, että porvarillisten valtioiden syntymiskaudella, paavi ikäänkuin linnottuu Roomaan, josta ja sen lähimmästä ympäristöstä muodostaa itselleen oman valtionsa. Niin kauan kun kirkkovaltio on olemassa, ei Italian yhtymisestä voinut tulla täydellistä. Ja porvarillisessa järjestelmässä olisi kirkkovaltion laajeneminen Italian yleisvaltioksi ja sellaisena oleminen ollut jo mahdoton. Machiavelli tämän tähden onkin paavin maallisen vallan jyrkkä vastustaja ja maallisen hallituksen ehdoton puoltaja.

Machiavellin merkitys valtiotieteessä, paitsi siinä, että hän oli kansallisvaltioaateen ensimmäisiä johdonmukaisia edustajia, oli vielä siinä, että hän erotti valtiollisen toiminnan, sen tarkotusperät ja perustelut jyrkästi kaikesta moralisista ja uskonnollisista opeista erilleen, hän ollen näin varsinaisen valtiotieteen perustaja. Hän ei johda hallitusmuotoa, paremmin kuin hallituksen valtaa ja sen toiminnan oikeudellista perustusta paremmin luonnon laeista kuin jumalan tahdostakaan. Niillä ei ole mitään tekemistä hänen valtiollisessa järjestelmässään, vaan kehittää hän valtiolliset käsityksensä, kuten ei sellaisista olisi koskaan ollut puhuttakaan.

Ihmisten valtiollisen elämän ja toiminnan, valtiollisten laitosten synnyn ja keskinäiset suhteet, hallituksen vallan ja alamaisten suhtautumisen siihen, hän johtaa kaikki ihmisten aineellisista pyrkimyksistä, ollen näin ensimmäinen porvarillinen **materialisti** valtio-opin alalla. Joukot hänen mielestään vaativat vain turvallisuutta ja omaisuutta. Aineellinen hyvinvointi on kaikilla valtion tarkotusperänä. Yksilöllinen aineellinen hyvä on perustuksena sillekin, että ihmiset rakastavat itsenäisyyttä ja itsehallintoa. Selittäessään Rooman maalakien kehitystä, hän johtaa plebeijien vallankumoukset heidän yksilöllisistä aineellisista pyrkimyksistään. Kaikkien valtiollisten ilmiöiden lopullisen selostuksen hän etsii ihmisten harkinnallisista tai vaistomaisista aineellisista etupyrcimyksistä, ainoastaan joissakin harvoissa tapauksissa, johtaa hän ne vallan halusta.

Ja kehittäessään valtiolliset teoriansa, ottaa Machiavelli huomioon etukädessä hallitsevain luokkain edut, joiden kannalta hän koko asiaa katseleekin eikä hallittavien luokkien. Hänen tarkotuksensa on enemmän selostaa, kuinka näiden, hallitsevien luokkien ja erikoisesti yksityisen hallitsijan, missä sellainen on välttämätön ja Machiavellin mielestä se oli hänen aikanaan kaikkialla välttämätön, on hallittava, että siinä menestyisi, että valtio laaje-

nisi, kehittyisi ulkonaisesti mahtavaksi ja arvossapidetyksi, kehittyisi loistavaksi, kehittyisi voimakkaaksi ja lujaksi.

Hallituksen (hallitsijan) pitää toiminnassaan noudattaa käytännöllisyyden ja hyödyn periaatteita, ja asettaa muut näkökannat, siveellisyys ym. niiden tieltä sivuun.

“Kun jonkun isänmaan turvallisuus on vaarassa, silloin ei saa tulla kysymykseen, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä armeliasta tai julmaa, kunniaakasta tai häpeällistä; vaan päinvastoin kaikki muu on pantava syrjään paitsi se menettelytapa, joka pelastaa sen elämän ja pitää yllä sen itsenäisyyttä.” (Porvaristo tässä vain Machiavellin suun kautta julistaa, että se aikoo pyrkiä valtaan ja pysyä vallassa, millä keinoilla tahansa, välittämättä mitään feodalismien kehittämistä uskonnon, luonnon, siveyden ym. määräyksistä ja ohjeista. Nykyaikana valtaan nousevaa teollisuusköyhälistöä edustava syndikalismi on tässä suhteessa samanluonteinen, mutta nyt porvariston kehittämiin lakeihin, moraaliin, yms. nähden.)

Ja että Machiavelli hyväksyy tämän periaatteen valtaan pyrkiessäkin ja valtaa laajentaessa käy selville hänen neuvoistaan tässä suhteessa hallitukselle.

Hallituksen (hallitsijan) on toimittava olosuhteiden ja tilanteiden mukaisesti, käytettävä petosta, väkivaltaa, julmuutta, rikottava antamansa lupaukset, teeskentelyä, valetta ym.; valtiollisen vallan säilyttämiseksi petos ja teeskentely ollen suoranaisesti välttämättömiä, “hallitsijan täytyy näyttää olevansa läpeensä rehellisyyttä, kokonaan suoruutta, kokonaan inhimillisyyttä, kokonaan uskonnollisuutta,” “huolehtikoon hallitsija valtion säilyttämisestä; keinonsa aina tunnustetaan kunniallisiksi ja saavat yleisen hyväksymisen.” “Minä uskon, että kun on pelättävä valtion elämän puolesta, niin sekä hallitsijat että tasavallat tulevat rikkomaan lupauksensa ja osottamaan kiittämättömyyttä.”

Materialistisen käsityksensä johdonmukaisuus ilmenee edelleen siinä, että hän sellaisessa yhteiskunnassa, missä vallitsee yleinen **taloudellinen** tasa-arvoisuus, sen johdosta pitää ainoana mahdollisena ja parhaimpana tasavaltaisen valtiomuodon, sekä jokaisessa valtiossa vapaalle hallitukselle (kuninkaan vapaalle hallitsemisellekin) haitallisena aineksena suurylimyksen, erikoisesti aatelistet linnanherrat ja maa-aateliston, jolla on omat linnansa ja alustalaisensa ja tekevät kaiken vapaan hallitsemisen mahdottomaksi. (Tässä Machiavelli julkituo sekä porvariston että porvarilliskuninkaan vihamielisyyden feodalista aatelistoa vastaan, ollen edellisten ilmeisenä tulkkina.)

Hän ei sentähden kannatakaan hallitsijan rinnalla mitään tämän valtaa rajottavia neuvoskuntia, koska ne tavallisesti edustavat tätä yläluokkaa, jonka hallitsevana pyrkimyksenä on osottaa hallitusvaltaansa, sensijaan joukot haluten haluavat vain rauhaa ja järjestystä

Uskonnon suhteesta valtioon, Machiavelli sensijaan että olisi uskonnosta etsinyt vallan ja valtion perusteita, lausuu sen ajatuksen, joka sitten tuli niin kyynillisen yleiseksi Europan n. k. valistuneiden itsevaltioiden keskuudessa, nim., että hallitus voi käyttää uskontoa hyvänä ja tärkeänä välikappaleena päämääräinsä toteuttamiseksi, varsinkin mitä tulee suuriin joukkoihin, joihin uskonnollisilla vakaumuksilla voi paljon vaikuttaa. Viisaan valtiomiehen tulee aina käyttää taitavasti uskontoa avukseen. (Myöhemmin hallitsijat, jotka itse olivat tunnustetusti jumalan kieltäjiä (ateisteja), kuten Preussin kuningas Fredrick Suuri, lausuivatkin että uskonto kansassa on välttämätön sen kurissa pitämiseksi. — Englannin kuningatar Elisabeth kutsui pappeja viuluikseen, joilla soitti kansan hyväksymään tai antamaan, mitä hän halusi.)

Hallitusmuodoista Machiavelli teoksessaan "Ruhtinas" (II Principe) on ehdottomasti rajattoman yksinvallan kannalla, esittäen siinä perusteensa, niistä pää-

asiallisin ollen, että sellainen hallitusmuoto etupäässä näyttää olevan parhaimpana takeena valtion laajenemiseksi ja kasvamiseksi, M:n ajatuksissa valtiollisen kokonaisuuden syntyminen ainakin kansallisissa puitteissa ellei niiden ylitsekin, ollen kaikki määräävä pää-asia. Mutta silti hän antaa melkein yhtä ehdottoman kannatuksensa myös tasavallallekin (teoksessaan "Discorsi sopra la Prima Deca di T. Livio", joka käsittelee roomalaisia valtiosuhteita), arvelleen kansan yhteisesti olevan viisaamman eikä niin horjuvan, kun on kuningas; sen kiittämättömyys ei ole ainakaan suurempi kuin hallitsijan; sen harkintakyky, varsinkin sellaisissa asioissa kuin virkamiesten valinnassa ja kunniain myöntämisessä, on tavallisesti terve ja eittämätön. Myöntäen, että ruhtinas on silloin parempi, kun alkuperäisesti valtiollisia ja laillisia laitoksia perustetaan ja rakennetaan, on hänen mielestään kansanomainen hallitus paras niitä ylläpitämään. Tasavallat pitävät paremmin lupauksensa kuin hallitsijat, ne ollen hitaampia päätöksissään. Ja lopuksi, kansanomaisen hallitus muuttuu luonteeltaan ajan kehityksen muuttuessa, sensijaan hallitsijan luonne ei muutu olojen mukana. Tasavallasta voi aina löytää sopivan henkilön, joka vastaa kunkin ajan vaatimuksia siinä toimesta, missä kuttakin tarvitaan. Kansa myös on hallitukselle parempi tuki, kuin ylimystö, aiheuttaen paljon vähemmän häiriötä, kuin jälkimäiset sellaisessakaan valtiossa, missä hallitsija on valinnallinen.

Perustuslaeista, joina M. pitää tasavaltalaisen hallitusmuodon valtiollisia laitoksia, toimitsijoita ja niiden tehtäviä rajottavia lakeja, hän on kuten muistakin laeista sitä mieltä, että niiden tulee muuttua ajan vaatimusten mukana, ellei perustuslaki ole sujuva, niin hallitusmuodossa välttämätön muutos, tullaan toimittamaan yht'äkkiä ja väkivaltaisesti, vallankumouksellisesti, ja silloin voi koko vanha järjestys sortua, kuten kävi Roomassa. Näin perustuslain asteettainen muuttaminen on välttämätön

vallankumousten estämiseksi, porvarillinen kaunis teoria, jota se kuitenkin ei ole voinut käytännössä valtion perustuksiin nähden toteuttaa.

Diktaattori, roomalaisen hallitusmuodon hyväksymään malliin, on myös M:n mielestä välttämätön uudenkin tasavallan perustuslaeissa, että valtiota vaaran uhatessa sillä olisi mahdollisuus saattaa koneistonsa yhtenäisen ja nopeasti päättävän johdannon alaiseksi.

Puolueista ja puoluetistelusta, joita kaikki edellisen valtiolliset kirjailijat olivat kammoksuneet ja tuomineet mahdollisimman suurena pahana, M. sensijaan on sitä mieltä, että ne ovat säännölliselle valtioelämällemme välttämättömät, niissä ilmenevä suuri meteli ja meka ollen enemmän pinnalla liikkuvaa ja näennäistä, kuin syväliempää ja valtiolle vaarallista, sitäpaitsi puoluetistelussa voivat joukot purkaa heihin kasaantuneen tyytymättömyyden, erikoisetujensa synnyttämät intohimot ja pyyteet, kokeilla johtavien kansalaisten kykyjä ja voimaa ja vaatia käytäntöön sellaisia laitoksia ja lakeja, jotka myöhemmin osottautuvat hallituksen tukiportaiksi. Tällaiset johdattimet, joiden kautta joukkojen tunteet löytävät itselleen vaarattomat ja niitä vastaavat ulospurkausmahdollisuudet pitää M. valtiossa hyvin tärkeinä ja esittääkin niitä useampia. Porvarillisessa valtiojärjestyksessä onkin sitten todellisuudessa paljonkin sellaisia laitoksia ja valtiollisia toimia, jotka palvelevat porvaristoa tässä tarkoituksessa.

Hallituksen tehtävänä on laajentaa ja kasvattaa valtion ulkonaista ja sisäistä mahtia, lisätä valtion väestöä; hankkia mieluummin liittolaisia kuin sarronalaisia kansoja valtansa alle; järjestää siirtokuntia vallotettuihin maihin; panna kaikki sotasaalis valtiorahastoon; käydä sotaa mieluummin kenttätaisteluina kuin piirityssotia; pitää valtio rikkaana ja yksilöt köyhinä; ja äärimäisellä huolella kehittää ja ylläpitää hyvin harjoitettu sota-armeija itsellään.

Seisovan armeijan tarpeellisuutta hallitukselle M. painostaa siksi monessa kohdassa ja siksi perinpohjaisesti, että ei voi olla epäilystäkään, etteikö hän olisi täysin käsittänyt sen merkitystä hallitsevan luokan etujen suojelijana ja laajentajana nykyaikaisessa merkityksessä.

Vallan säilyttämiseksi käsissään M. esittää hallitsijalle, että hänen on pidettävä kätensä irti **alamaistensa omaisuudesta ja naisista**, lausuen, että hallitukselle on edullisinta, jos siinä kuolemantuomioita pannaan toimeen vain muutamia, ja **omaisuuden pakkoluovutuksia ei yhtään**. (Jos missään niin tässä "puhuu" jo porvarillinen omaisuus, jonka rinnalla ei ihmishenki enään ole samanarvoinenkaan edes). Hänen tulee jättää ne toimet, joista seuraa viha tai halveksuminen alemmilleen suoritettavaksi ja sensijaan itse toimittaa kaikki palkintojen, kunnianosotusten ym. sellaisten jakamisen. Hänen täytyy pitää kansa aina suurten yritysten kautta touhussa, näyttellä olevansa taiteen, tieteiden ym. erikoisten kykyjen suojelija ja ystävä, sekä lopuksi hänen on **edistettävä kauppaa** ja maanviljelystä ja kartettava häiritsemästä niiden kehitystä rasittavilla veroilla.

Historiallinen kehitys sitten tämän Machiavellin esittämän kuvauksen siitä, minkälaisen tulee hyvän hallitsijan olla, minkälaisen voimakkaan ja kylmäverisesti eteenpäin pyrkivän hallituksen, melkein jokaista pienintä yksityiskohtaansa myöten täydellisesti todellisuudessa jäljensi ja monisti melkein yht'aikaisesti kaikissa Europan maissa: Ranskassa, Preussissa, Itävallassa, Englannissa, vieläpä Venäjällä ja pohjoisessa Ruotsissa (Kustaa III). Machiavelli oli enemmän porvarillisen yksinvaltaisen hallitusmuodon kehityksen ja toiminnan historioitsija — etukäteen, kuin valtiollisten periaatteiden abstraktinen teoreetikko. Hänelle valtio on kaikki kaikessa ja hänen valtiossaan voi hallitsija sanoa: valtio, se olen minä! Machiavelli valtioteoriassaan oli kylmäverisesti laskeva porvari, liikemies jolle tulo- ja menopuolen numerot ja ne keinot,

joilla hän saa liikevoittonsa paraiten kasvamaan, ovat ai-
noat huomioonotettavat näkökannat liikkeessään.

Huomattavana piirteenä Machiavellin mielitelmissä on sen äärimäisen vihamielisyyden puute suuria joukkoja vastaan, jota Luther, Calvin ym. porvarillisen valtion alkuajan kirkolliset politikoisijat tunsivat. Syy tähän on ilmeinen: pohjosessa pohjajoukot uhkasivat yhteiskuntaa perinpohjin järkyttävällä vallankumouksella, Italias-
sa sensijaan olivat kaikenlaiset vallankumoukset olleet joka-aikaisena ilmiönä kykenemättä siellä yhteiskuntaa porvarisvaltion etujen kannalta katsottuna nimeksikään järkyttämään.

Samanlaisia mielteitä hallituksen (hallitsijan) tehtävistä kirjoitti sitten myöhemmin espanjalainen jesuiita Juan de Mariana, esittäen kuitenkin muissa suhteissa uudempia ajatuksia. Teoksessaan De Rege (Hallitsijasta), hän yksityiskohtaisesti selostaa tämän tehtäviä ja niihin suhtautumista machiavelliläiseen malliin, ollen valtion sisäisen rauhan tähden hänen mielestään jatkuva sota ja tämän tähden seisova armeija välttämätön. Sotaväki on pidettävä alituisesti toiminnassa, hyökkäyksillä vieraisiin maihin, harhaoppisten kaupunkien ryöstöllä ja paloverotuksella, vieläpä mikäli tarvis, lähettämällä se varsinaisille rosvo- ja ryöstöretkillekin.

Hallitsijan tehtävänä sisäisissä asioissa on huolehtia rahasta ja verotuksesta (verottamisoikeus kuitenkin kuuluen kansalle, kuten Marianan mielestä lakien säätäminenkin, hallituksessa seuraamisoikeuden määrääminen, valtion tulojen ja uskonnon säätäminen), köyhäinhoidosta ja työttömistä (kuljeksivista) työläisistä ja on hänen pyrittävä säilyttämään itseensä nähden alamaisissaan hyväntahtoisuutta. Toivon ja pelon ylläpitäminen alamaisissa on se keino, jolla hallitsija voi tämän tehdä, hänen ei tule koskaan niiltä mitään pyyntöään jyrkästi kieltää. Toiselta puolen hänen on valittava väkivaltaisimmat virkamiehensä kukistamaan kansan kapinat ja senjälkeen ran-

gaistava näitä virkamiehiä mitä ankarimmin valtansa väärinkäytöstä, johon ne helpostikin tekevät itsensä syylliseksi. "Näin kaikki pahuus on saanut rangaistuksensa ja kuitenkin kansa jää hyvänsuopaiseksi hallitsijaa kohtaan."

Marianan valtiohistoriallinen merkitys on kuitenkin toisella alalla, hän nim. kuten eräs Hotman Ranskassa laajassa teoksessaan Espanjan Historia, todisti että alusta alkaen Espanjan säätykokouksella, Herrain päivillä, oli ollut suuri ja tärkeä osansa Espanjan valtion muodostamisessa ja että kuningas Espanjassa ei koskaan ole ollut itsevaltainen, vaan on ollut säätyjen rajoittama. Hallituksen vallankin (regia potestas) hän johtaa kansasta, se hänen mielestään ollen kansalta lahjotus, jolloin kansa samassa on jättänyt itselleen vieläkin suuremmat oikeudet, kuin kuninkaalleen on antanut. Marianan hallitusmuodossa säätyjen kokouksella (jossa istuvat piispat, aateliset ylimykset ja kaupunkien prokuraattorit (edustajat), onkin kuninkaan rinnalla tärkeä tehtävä, ollen sen yläpuolella mainituissa suhteissa. Pahaan maineeseen joutui Mariana myöhemmin ja hänen teoksensa julistettiin useissa valtioissa kielletyiksi, tyrannimurhaa koskevien ajatuksiensa johdosta niissä, hän hyväksyen tyrannin (valtuuksiensa ylitse menevän) hallitsijan murhan senjälkeen kun säädtyt ovat tätä varoittaneet yksityiselle kansalaisellekin ja siinä tapauksessa, että säätyjen ei ole hallitsija sallinut kokoontua tai toimia, saa yksityinen kansalainen murhata tyrannin ilman muuta. (Itävaltalaisen sosialistin Fredrick Adlerin puolustus pääministeri Stuergh-murhajutussa.) Mariana teoksessaan yksityiskohdaisesti käsittelee niitä tapoja ja keinoja, joilla tällainen murha parhaiten voidaan toimeenpanna ja sentähden teoriansa tässä suhteessa joutui suuren huomion esineeksi.

Jos Machiavelli oli porvarillisen valtiotoiminnan käytännöllisen politikan, hallitsemistaidon johdonmukaisin ja etevin edustaja, niin ranskalainen Jean Bodin (jonka pää-

teos "De Republica, Libri Sex," Valtiosta kuusi kirjaa ilmestyi v. 1576), on porvarillisen yksinvaltaisen valtiomuodon rakenteen, kehityksen ja perusteiden varsinainen teoreettinen selostaja ja puolustaja.

Yhteiskunta ja valtio ovat Bodin mietelmissä jo kaksi eri asiaa, ollen yhteiskunnallisia laitoksia hänen teorioissaan: perhe, vielä alkuperäinen perheiden kokoomuskin, kaikenlaiset yksityisluontoiset ja yleiset yhdistykset ja seurukset, kylä- ja kaupunkikunnat, mikäli ne ovat perheiden ja kaikenlaisten yhdistysten yhteyksiä ym., yhteiskunnallisten kokoomusten perustuksena ollen yhteiskunnalliset, joko luonnolliset vaistot (perheen syntyminen), taikka myöhemmin kehittyneet vaistot (yhdistysten syntyminen perustuen ystävyystunteelle); sensijaan valtio on sellainen ihmisten yhteys, joka perustuu pakottavalle voimalle ja missä voima, hallitusvalta on ihmisten yhteiselämää ylläpitämässä, siellä on valtio, olkoon ihmisten lukumäärä siinä suuri (kuten Rooman keisarikunnassa) tai pieni (kuten kroatialaisessa kaupunkitasavallassa, Ranskassa silloin oli asianlaita).

Valtion kehitykseen nähden Bodin jo rakentaa perusteet sille teorialle, joka senjälkeen on porvarillisessa valtio-opissa vallinnut meidän päiviimme saakka, jonka mukaan ennen valtiota oli perhe olemassa, tämä sitten luonnollisista syistä jakautui useihin perheisiin, niiden kesken syntyi taistelua sopivista asuinpaikoista, ryöstösaaliista yms., tässä taistelussa voimakkaimmat perheet tai perheliitot alistaen heikoimmat **valtansa** alle (orjiksi-kin), voittajat itse joutuen siinä alistumaan niiden päälliköidensä vallan alaisiksi, jotka olivat valinneet itseään johtamaan. Näin alkuperäinen luonnollinen vapaus katosi ja syntyivät yht'aikaa orjuus ja poliittinen vallanalaisuus.

Perhe, jonka Bodin näin esittää valtion edelläkävijäksi hänen ajatuksissaan ei ole sama kuin alkuperäinen suku, missä mitään sen jäsenten eriarvoisuutta ei vielä vallinnut, vaan on se roomalainen isännän mielivaltaisesti

vallitsema perhe (patria potestas), jossa naiset, lapset ja perheeseen kuuluvat sukulaiset ovat perheen pään ehdottoman vallan alaisia, Bodin **luonnollinen vapaus** tarkoittaen vain näiden perheiden isien keskinäistä suhdetta, ne ja ainoastaan ne ollen luonnostaan vapaita ja tasa-arvoisia olleet. Nainen Bodin mietelmissä on kokonaan kykenemätön itsenäisyyteen ja tasa-arvoisuuteen, ja sen johdosta naisella ei hänen mielestään tule olla mitään osaa valtiollisissa asioissa ja toimissa.

Valtion muotoon nähden katsoen sen alkuperään, kuten sen oli käsittänyt, Bodin on sitä mieltä, että siitä johdettua ainoastaan yksinvaltainen hallitusmuoto voi olla ainoa johdonmukainen, valtiossa joku ylin valta (voima) pitäen koossa joukon pienempiä yhdyskuntia (perheitä), näiden liittoja ja yhdistyksiä sekä yksityisiä kansalaisia (perheiden päitä), ne nim. ainoastaan ollen valtion kansalaisia, eivätkä muut. Kaikki nämä yhdyskunnat (paitsi perhe, joka oli luonnollinen), kuitenkin ovat hallitsijan hallitsevasta tahdosta riippuvaisia, saaden häneltä oikeuden muodostua taikka olla olemassa, voiden hän ne tahdonsa mukaisesti hajottaakin. Niiden joukkoon Bodin liittää kaupunkikunnatkin, joilla oli hallitukselta lupakirjansa (karttansa) ja uskonnolliset liitotkin sekä maakuntasäädyt ja muut sellaiset julkiset ja puhtaasti valtiolliset laitoksetkin, joiden taakse Ranskan silloiset kaksi vastakaista puoluetta hugenotit (etupäässä porvariston) ja katolilaiset (etupäässä läänitysaateliston edustajat) asettuivat taistellessaan toisiaan ja toiseen tai toiseen niistä kuuluvaa kuningasta vastaan.

Esittäessään vertailevan katsauksen kaikista valtiomuodoista ja erikoisesti yksinvaltaisista hallituksista, joita mainitsee kolme: despotian, kuningasvallan ja tyrannian, Bodin todistaa, että yksinvaltainen hallitusmuoto, erikoisesti kuningasvalta, on paras ja valtion synnyn ja perusteiden kannalta katsoen ainoa oikea, jossa kuningasta kaikki sen alamaiset tottelevat ja ovat kuuliaisia

laeille, jotka hän yksin laatii, hän halliten heitä kunnioittaen jumalan ja luonnon lakeja (despoti ja tyranni tässä poikkeavat kuninkaasta) sekä taaten ja ylläpitäen almaisilleen personan ja omaisuuden turvallisuuden (joita despoti ja tyranni eivät kunnioita). (Tässä ilmenee porvarin koko valtiotiede kaikessa yksinkertaisuudessaan silloin, kun se jo on päässyt taloudellisesti vallalle ja valtiollisesti kansalaiseksi ja kun maassa vallitseva sekasorto häiritsee hänen liikettään, jolloin se vaatii mahdollisimman lujaa järjestystä ja kuria millä hinnalla tahansa, hyväksyen äärimäisen yksinvallankin, ehdolla että tämä ylläpitää personan ja omaisuuden turvallisuutta. Ranskassa vallitsi läänitysaateliston nyt vielä viimeisen kerran yrittäessä hajoittaa Ranskan kansallisvaltion feodaliseksi täydellinen sekasorto ja turvattomuus, jota vastaan porvaristo oli valmis hyväksymään vaikka kuinka ehdottoman, mutta lujan yksinvallan, tai sotilasdiktatuurin).

Esivalta, hallitsijan valta Bodin mielestä on valtion luonteesta johtuen **rajaton**, häntä ei sitoen edes valtaistuimelle noustessaan antamansa valakaan, koska hän antaa sen itselleen (valtiolle, hallitukselle, joka hän on), sensijaan vala, jonka hän jollekin toiselle hallitsijalle antaisi liittoa tehdessä jne. on häneen nähden sitova, koska sillä on kahden henkilön välisen kontrahlin luonne, jonka silloin alkoivat muodollisesti rajattoman kuningasvallan vastustajat väittää olevan hallitsijan valalla ja hallitsijan koko vallan perustuvan hänen ja kansan väliseen sopimukseen (kontrahtiin). Bodin kieltää tällaisten ajatusten pätevyuden mitä jyrkimmin.

Ja esivallan, hallitsijan tahdon alle pitää kaikkien alamaisten erotuksetta alistua, siihen nähden ei toisella paremmin kuin toisellakaan ole mitään etuoikeuksia, kaikki ovat hänen tahtonsa ja hänen säätämiensä lakien alaisia, (porvarillinen tasa-arvoisuus vaatimus feodaliherrain etuoikeuksien rajottamiseksi). Muissa suhteissa, kuten taloudellisessa toiminnassaan, omaisuuteensa ja keskinäi-

seen arvoonsa nähden, ovat alamaiset jo luonnostaan ja saavatkin olla eriarvoisia, yhdenarvoisuus ja omaisuuden tasainen omistus Platonin tai englantilaisen utopistin Mooren esittämien ajatusten malliin Bodinin mielestä ollen hulluutta. Kuitenkaan ei Bodin hyväksy orjuutta, joka niihin aikoihin uudelleen alkaa europalaisten siirtomaissa päästä valtaan ja sen toinen muoto, maaorjuus itse Euroopassa, väittäen että se ei perustu luontoon, koska alkupe räisessä perheessä ei ollut kurjuutta, vaan oli ainoastaan naisten ja lasten **luonnollinen** eriarvoisuus, eikä se ole hyödyllinenkään.

Hallitsijan tahdolle pitää olla kuuliainen ja ehdottomasti alamainen hallitsijalle, vaikka hän olisi kuinka huono ja tyrannimainenkin, hän on kuitenkin maan laillinen hallitsija, eikä kellään alamaisellaan ole häneen nähden laillista oikeutta kapinoida tai vapautua alamaisuusvelvollisuuksista. Ainoastaan toinen hallitsija voi sellaisessa tapauksessa sekaantua hänen asioihinsa.

Hallitsijan tehtävistä ja hänelle yksin kuuluvana, Bodin esittää tärkeimpänä lakien säätämisen. Niiden yhteydessä hallitsijalle kuuluu valta määrätä sodasta ja rauhasta, nimittää virkamiehet, tuomita kun häneen vedotaan, korkein tuomiovalta kuuluu hallitsijalle eikä kellekään muulle, armahtaa, joka myös on hallitsijan yksinomainen oikeus, uskollisuusvalan ottaminen alamaisiltaan, rahan mynttäminen ja verojen asettaminen. (Oikeudet, joita sitten myös kaikissa porvarillisissa yksinvaltaisissa maissa hallitsijat itselleen vaativat ja väittivät itsellään olevan).

Bodin ei kannata, että hallitsija muuten persoonallisesti sekaantuisi tuomiotoimintaan, samassa yhteydessä kieltäen kaksintaistelun ja väkivoimalla toisten periaatteellisten vakaumusten muuttamisen merkityksen, mutta hyväksyy **sensuurin**, vaatien että ankarain rangaistusten uhalla on kiellettävä uusien uskonnollistenkin vakaumus-

ten esittäminen ja niistä keskusteleminen, jos kerran valtiolla on yleisesti tunnustettu ja vakiintunut uskonto; sekä että alamaisilta on kiellettävä **aseiden kanto**, koska sellainen kiihottaa näitä kapinoimaan esivaltaakin vastaan.

Valtion suhteesta **maantieteelliseen** ympäristöön esittää Bodin myös erinäisiä ajatuksia, joilla koettaa todistaa, että ne kansat, jotka asuvat pohjosten (ruumiillisesti voimakkaiden, skandinavian ym.) ja eteläisten (viekkaiden ja haaveilevain kansain, italialaisten, kreikkalaisten) välillä toiselta puolen ja toiselta puolen Idän kansain (venäläisten ym.) ja Lännän kansain (indianien) välillä (joilla on samat ominaisuudet kuin pohjoisilla ja eteläisillä kansoilla), ne etupäässä Ranskan kansa, ovat kaikkein sopivimmat järjestettyyn valtiolliseen elämään, niillä ollen valtiollisia kykyjä jne. Kreikkalaiset filosofit olivat jo alkareet tätä teoriaa valtiollisten kykyjen ja laitosten riippuvaisuuden maantieteellisestä ympäristöstä kehittää, todistaakseen kreikkalaiset mailman paraimmaksi valtiolliseksi kansaksi, nyt saman teorian mukaan sen kunnian vaativat itselleen ranskalaiset, niiden jälkeen englantilaiset, vihdoin saksalaiset jne.

Bodin'in merkitys paitsi siinä, että hän on varsinaisen porvarillisen rajattoman yksinvaltaisen valtiomuodon teoreettinen kehittäjä ja tinkimätön puolustaja (Machiavelli sen valtiomiestaidon ja toiminnan esittäjä), on vielä siinä, että hän käsittelee näitä asioita **järjestelmällisesti** osaksi, niiden historiallisessa **kehitys** yhteydessä, (tosin väärässä ymmärryksessä), koettaen rakentaa niistä eheän ja yhtenäisen teoreettisen rakennelman, valtiomuotojen ja erikoisesti valtioteorian kaikessa laajuudessaan.

Useiden valtiofilosofien mietelmissä olivat ihmisten aineelliset elämänsuhteet ja pyrkimykset tulleet tavalla tai toisella, kuitenkin enimmäkseen satunnaisesti mainituiksi selittäessään valtion syntyä ja perusteita, mutta varsinaista yhtenäistä ja johdonmukaista valtio-teoriaa

emme ole kenenkään edellä esitetyistä havaienneen niille rakentaneen. Englannissa, jossa yksinvaltaisen hallitusmuoton varsinaisena vallitsemiskautena hallitsijat itse Henrik VIII ja Jaakko I etupäässä sekä heille uskolliset piispat ja juristit olivat hallituksen rajattomuutta puolustaneet perustaen väitteensä pää-asiassa jo Lutherin ym. esittämälle käsitykselle, että hallitus on jumalasta, Englannin Suuren Vallankumouksen aikana nousee **rajatonta** hallitusvaltaa (yksinvaltaista, harvainvaltaista tai muuta) näillä uusilla, "materialistisilla" perusteilla puolustamaan John Hobbes, kuuluisaksi tullessa teoksessaan "The Leviathan" (1651 ja aikasemmin jo vähemmän huomattavissa De Cive, 1647).

Tunnustamatta ihmiselle mitään luontoperäisiä hyveitä tai paheita, yhteisvaistoja tai muita sellaisia, hän selittää ihmisten kaiken toiminnan ja tekojen perusteena olevan itsekkiään pyrkimyksen ja halun hyvinvointiin, onnellisuuteen, elämän nautintoihin, joihin lukee tiedotkin.

Mikä on nautinto, mikä on onnellisuutta ihmiselle, mikä on hyvää, sitä ei ratkaise Hobbesin mukaan mikään muu kuin ihmisen omat aistit, ne sanovat itsekullekin, mikä on hyvä ja mikä paha, esim. se, mikä korvaan kuuluu miellyttävältä, jota korva haluaa lisää tai uudelleenkin kuulla se on hyvä, mikä ei niin tähän aistiin vaikuta on paha, jne. (aisti, sense, siitä nimitys sensualistinen materialismi, jonka etevimpiä englantilaisia edustajia Hobbes oli).

Luonnon tilassa, jolloin ei vielä mitään valtiota ollut, elivät ihmiset kukin noudattaen vain omien aistiensa ja viettiensä määräyksiä, jokainen koettaen hankkia itselleen mahdollisimman suurta tyydytystä, nautintoa, välittämättä muista ja kun tämä nautintojen (aineellisten ja henkisten) saanti riippui siitä, oliko paljon taikka vähän **voimaa**, niin jokainen pyrki hankkimaan itselleen voi-

maa, nautintojensa saavuttamisen välikappaleita; rikkaudet, maine, ystäväpiiri, kyvyt, taito, ja lopullisesti sekä suurimmassa määrässä valtio ollen tällaista voimaa, myöhemmällä asteella.

Kaikkien sota kaikkia vastaan vallitsi tämän tähden luonnon asteella olevien ihmisten keskuudessa, jokainen nojaten **luonnon oikeuteensa** (natural right) elää niinkuin itse tahtoi, katsoa omaa parastaan, välittämättä muista. Elämä tällä asteella oli mahdollisimman raaka, julma ja eläimellinen, siitä puuttuen kaikki korkeimpain nautintojen (tieteiden, taiteiden yms.) mahdollisuudet.

Tässä alkuperäisessä anarkisessa tilassa ei siis ollut **mitään voimaa tai valtaa**, joka olisi ollut ihmisten **yläpuolella**, niiden luonnollisia oikeuksia rajottamassa. Tässä alkuperäisessä tilassa ei siis myöskään ole mitään jota voisi sanoa oikeaksi ja vääräksi, jokaisen yksilön teko ollen hänen kannaltaan oikea, vaikka voi mahdollisesti toiselle olla suuri vääräys, mitään kolmatta mahtia heidän kummankin yläpuolella ei löydy, joka asian ratkaisisi; samoin ei ole mitään lakeja ja oikeuksia, eikä myöskään yksityisomaisuutta, jokainen ottaen, mitä haluaa ja pitäen sen, niin kauan kuin kykenee, haluttu esine tai muu ollen vuoroin sen, joka sen kykeni itselleen ottamaan.

Hobbes käsittää tällaisten pyrkimysten olevan vielä sivistisyhteiskunnissakin ihmisten ja valtioidenkin keskinäisen toiminnan lopullisena perusteena, kuninkaat "silmä terävänä vaanien toinen toisiaan", linnoituksensa, armeijansa, diplomatinsa ollen keinojaan, joilla näitä pyrkimyksiään sitten toteuttavat. Tämä on myöhemmin Darwinin esittämän olemassaolon kamppailun lain johdonmukainen esitys yhteiskunnassa vallitsevana.

Valtio ja hallitus syntyvät silloin kun ihmiset luopuvat tällaisesta elämästä, luopuvat luonnonoikeudestaan elää kuten itse kukin haluaa ja keskinäisesti vapaasta tahdostaan tai jonkun voimakkaamman pakottamana, pe-

läten henkeään jne. alistuvat elämään heidän yhteistä tahtoaan ja oikeuksiaan edustavan erikoisen heitä hallitsevan mahdin, voiman, hallituksen alaisuudessa. Silloin luopuessaan luonnonoikeudestaan, ihmiset ikäänkuin suostuvat keskenään elämään siihen vetoomatta, toistensa yhteydessä, rauhassa jne., näin syntyen luonnon laki, joista ensimmäinen on, että jokaisen on tällaista sopimusta noudatettava, yhdentekevä miten se oli syntynyt. Kummassakin tapauksessa, oli valtio tai hallitus syntynyt ihmisten (yksilöiden) itsensä keskinäisestä sopimuksesta, taikka jonkun voimakkaamman pakotuksesta, hänen tahtonsa alalle toiset kuoleman pelosta jne. alistuen, on se Hobbesin mukaan näiden hallituksen alamaisiksi joutuneiden keskinäinen sopimus, kontrahti, joka sitoo kaikki heidät hallituksen (yhteisen tahtonsa edustajan) alaisiksi, mutta ei sido hallitusta (hallitsijaa) heihin nähden mitenkään ja mihinkään, hänen kanssaan kun he eivät ole mitään sopimusta tehneet (kuten niihin aikoihin rajotetun vallan edustajat väittivät), vaan siirtäneet hänelle kaiken valtansa ja oikeutensa. Vaikka silloin olisi vähemmistö ollut vastaan, niin sekään ei asiaa muuta, senkin puolesta on enemmistö tällaisen vallan siirron toimittanut ja niin sekään on kaikki oikeutensa menettänyt.

Tämä tällainen vallan siirtäminen jollekin yksilölle tai ryhmälle, Hobbesin mielestä kävi ihmisille välttämättömäksi, kun luopuivat luonnon oikeudesta elää kuten tahtovat ja halusivat elää rauhassa keskenään, tämän rauhan ja keskinäisyyden ylläpitämiseksi ollen kaikkien heidän yläpuolella oleva voima eli valta välttämätön, se yksin tuoden varmuuden, että yksilöt eivät palaa luonnonlain mukaisiin oikeuksiinsa.

Valtion perustuksena on hallittavien keskinäinen sopimus itsensä säilyttämiseksi, jonka kautta luopuvat kaikista oikeuksistaan siirtäen ne ja itsensä ylitse hallitsemisen jollekin yksilölle tai ryhmälle.

Orjuuden ja perhesuhteiden syntymisen Hobbes se-
littää samalla tavalla, lapset ja vaimo hallitsemisoikeuden
luovuttaen perheen päälle ja orjat elämänsä turvaami-
seksi orjaisännälle, orjuus Hobbesin mielestä ollen näin
oikeutettu, orjien itsensä hyväksymä.

Hallituksen valta Hobbesin mielestä edellisestä joh-
tuen on rajaton. Tottelemattomuus hallitusta tai hallit-
sijaa vastaan rikos, ja joka siinä tulee tapetuksi, hän on
silloin tehnyt itsemurhan. Mikään hallituksen, hallitsi-
jan tekemä poikkeus vallitsevista tavoista, laeista jne. ei
ole hänen puoleltaan rikos, sillä hän on alkuperäisen sopi-
muksen yläpuolella, hänet oli kutsuttu hallitsemaan, hä-
nelle siirretty kaikki hallittavien yhteinen "valta", eikä
sellainen hallituksen teko anna kellekään yksilölle tai ryh-
mälle oikeutta nousta hallitusta vastaan tottelemattomuus-
teen, kapinaan jne. Sellaista oikeutta ei ole valtioissa vä-
hemmistölläkään, millään perusteella, ei kuten Englannin
puritanit silloin väittivät silläkään perusteella, että Raa-
matun mukaan hallitus, joka rikkoo jumalan lakeja vas-
taan, ei enään ole oikeutettu alamaistensa uskollisuuteen.

Vapaus Hobbesilla tarkoittaa vain sitä yksilöllistä tai
ryhmävapautta, jonka hallituksen, hallitsijan lait myön-
tävät, jota ne eivät kiellä, mutta on hallituksella siihenkin
nähdyn oikeus milloin tahansa sen lopettaa. Hobbes ei
myönnä valtiossa kansalaisilla olevan mitään ehdotonta
oikeutta yksityisomaisuuteen, puhe-, kokoontumis- yms.
vapauksiin tai personalliseen turvallisuuteenkaan halli-
tuksen tahtoa ja oikeuksia vastaan, vaan on hallitus oikeu-
tettu ottamaan yksityisiltä heidän omaisuuden, hengen,
vapauden milloin haluaa, syystä tai syyttä, koska hallitus
edustaa hallittavien siihen siirtämää yhteistä tahtoa ja
oikeutta ja se on yläpuolella kaiken muun.

Laajemmassa merkityksessä asiaa tarkastaessaan
Hobbes myöntää yksityisellä olevan oikeus tehdä itsemur-
han, vastustaa päällehyökkäystä, kieltäytyä todistamasta

itseään vastaan, milloin asettaa henkensä vaaralle alttiiksi sekä jossakin suhteessa sotapalveluksestakin, mutta hallituksella on oikeus hänet tappaa kaikesta sellaisesta ja mitään oikeusrikosta ei ole tapahtunut.

Hallituksen tehtäviä ovat: ylimpänä ratkaisijana ja määrääjänä valvoa mielipiteiden ja käsitysten esittämistä, hallituksella ollen tässä ehdoton sensuurivalta; kaikki valta määrätä ja säätää ohjeita joiden mukaan ihmisten on elettävä, etteivät toinen toisiaan loukkaisi jne.; päättää ja tuomita alamaisten välisissä riidoissa; päättää sodasta ja rauhasta; päättää virkapaikkojen, virkailijain ym. nimittämisestä, kunnianosotusten, palkintojen, palkkioiden, rikkauksien antamisesta valtiolle tehdyistä palveluksista jne.; nämä ovat hallituksen tehtäviä ja oikeuksia, eikä se voi niitä kellekään valtioissa siirtää.

Parlamentit, ym. edustukselliset laitokset Hobbesin teoriassa ovat vain hallituksen agentteja, sen määräämisen vallan alaisia apulaitoksia, jotka hallitus voi lakkauttaa milloin haluaa jne.

Lakeja ovat "oikeassa merkityksessä sen sana, jolla on oikeus ja määräysvalta toisten yli." Että tapalait vallitsevat, että niistä kehittyneitä erikoisia lakeja on sovitettu valtion asetuksiin, että on olemassa näitä lakeja ja niiden puutteellisuuksia sekä virheitä oikovia erikoisia tasapuolisuuslakejakin, johtuu siitä ja ne ovat olemassa vain sentähden, että "hallitus selvästi haluaa, että niiden täytyy olla sitovia." Erikoisia luonnonlakeja ja oikeuksia, ei Hobbes valtiossa enään myönnä olevan.

Kirkko, seurakunnat, yleensä uskonnolliset yhdistykset ovat laillisia vain sikäli kuin hallitus ne hyväksyy ihmisten kokoontuminen palvemaan jumalaa ilman hallituksen lupaa tai määräystä, ollen laiton kokous. Hallitsija on myös kirkon ylin esimies, pappi ja määrääjä niin hyvin hallinnollisissa kuin uskonnollisissa asioissakin.

Hallitusmuodoista Hobbes asettaa yksinvaltaisen ryhmävaltaista hallitusta edelle, siinä valtion etu yhtyen yh-

den henkilön yksityiseen etuun, ja ihmisten luonnollinen erimielisyys siinä päästen kaikkein vähimmin vaikuttamaan.

Hallituksen muuttuminen voi tapahtui vain joko siten, että ulkonainen valloittaja kukistaa entisen hallituksen ja silloin sen alamaiset siirtyvät uuden hallituksen alaisiksi, niin pian kuin tämä vallitsee niiden henkeä ja turvallisuutta (alamaiset tekevät siis ikäänkuin henkensä pelastamiseksi uuden kontrahdin keskenään, että siitä edes päin hyväksyvät itselleen tämän uuden hallituksen); taikka siten, että menestyksellisen **vallankumouksen** kautta, joku ryhmä tai kansalaisjoukko (luokka) samaten kukistaa entisen hallituksen ja nousee vallitsemaan ihmisten hengen ja turvallisuuden yli (silloin sopimuksen tekevät alamaiset suostuen vallankumouksen nostaman hallituksen alaisiksi).

Hobbesin "materialismin" ja sen pohjalla kehittämä valtioteorian pintapuolisuus ja porvarillisuus ovat niin ilmeisiä, että niistä ei tarvitse erikoisesti montakaan sanaa mainita. Hänen hallituksensa perustuu kokonaan oletetulle ihmisten tietien tai tietämättään toimittamalle yhteisen tahtonsa siirtämiselle jollekin erikoiselle laitokselle, yksilölle tai ryhmälle, jota hän kutsuu hallitukseksi, siirto voidaan edelleenkin niin tapahtua, ottamatta huomioon, että nämä, jotka hallituksen sitten muodostavat ovat myös osa siirtyvästä kokonaisuudesta, ja sen mukaan siis heidän tulee myös rajattomalla vallalla hallita itseäänkin, tästä on helppo kehittää kaikki ne rajoitukset, jotka yhteiskunnallinen elämä hallituskoneistoihin oli todella synnyttänyt (hallitsija itseään hallitessaan, rajottaen itseään mielivaltaisuudesta yms.) Hobbes ei ollenkaan järjestelmänsä yhdistänyt yhteiskunnallisen kehityksen synnyttämiin todellisuuksiin, yhteiskunnan taloudellisten asteiden synnyttämiin valtiollisiin kehityksiin, hän ei ollut ollenkaan materialisti sanan oikeassa merkityksessä (kuten esim. Machiavelli oli väittäessään

taloudellisen tasa-arvoisuuden perusteella vain kansanvaltaisen tasavallan olevan mahdollisen), hänen valtionsa oli rakennettu kokonaan Hobbesin aivoihin. Silti kuitenkin niillä suhteilla, jotka hänen valtiossaan vallitsevat ehdottomina kategorioina, oli ollut silloisessa Englannin ja varsinkin Ranskan valtiollisessa elämässä hyvin pitkälle todelliset vastineensa hänen valtionsa näin ollen paremmin niistä ja joidenkin hallitsijain unelmista tavattoman äärimäiseksi kehitetty peilikuva.

C. PERUSTUSLAILLINEN PORVARI- VALTIO.

1. Teollisuuskapitalismi ja sen vaikutus porvarillisen valtion kehitykseen.

Valtiobyrokratian synty. Kun sotilasfeodalisesta kuningasvallasta, jossa kuninkaan valta useinkin valtakuntansa mahtavimpiin vasalleihin oli vain nimellinen, kaupaporvariston avustamana kehittyi yksinvaltainen valtio tehden kuninkaasta lopulta valtakuntansa ehdottoman ja usein melkein mielivaltaisen valtiaan, niin tämä valtiolaitos, jonka kehittymistä porvaristo oli niin auliisti auttanut, ei tyydyttänytään ajan pitkään porvariston vaatimuksia. Voidakseen saada valtakuntaan järjestystä ja rauhaa, voidakseen saada kaikki feodaliset esteet raivatuksi tieltään pois, oli porvariston täytynyt sallia valtiokoneistolle keskittyä voimia ja valtaa, jotka sitten olivat hallituksen käytettävissä itse porvaristoakin vastaan, kun se nim. hallitus oli kerran päässyt vakiintumaan ja saanut feodaliset ainekset valtansa alle alistettua. Kehittämällä sitten näistä feodalisista aineksista mahtavan ja

suurilukuisen virkamiesluokan (**byrokratian**), jolle ja jälle jääneille suuremmille feodaliherroille **nojautuen** hallitus kykeni kohoutumaan kaikkien luokkien yläpuolelle ja niin nousemaan kaikkia niitä sortamaan ja verottamaan. Tosin tämäkin yksinvaltainen hallitus sekä sisäisessä että ulkomaisessa politikassaan palveli yleensä porvariston pyrkimyksiä ja pyyteitä. Sen lukuisat kruununperimysodot, siirtomaiden valtaamiset ja asuttamiset eivät mitään muuta itse asiassa olleet kuin markkinasotia tai sotia raaka-ainealueiden valloittamiseksi, sekä kilpailevan maan kaupan, syntyvän teollisuuden y. m. tuhoamiseksi. Sisäpolitikassa hallituksen osottama kaikenlainen huolenpito kotimaisen kaupan ja teollisuuksien kehittämiseksi merkitsi samaa. Mutta siitä huolimatta hallitus oli porvaristoonkin nähden yksinvaltainen, sen päästä, kuninkaasta alkaen sen edustajat halveksivat ja pilkkasivat porvaria yksityisenä, vaikka ei luokkana ja harjoittivat häntä ja hänen omaisuuttaan kohtaan usein kaikenlaista virkavaltaista väkivaltaa, tietysti **ennen kaikkea verottaen** häntä minkä kerkesivät.

Kun sitten hallitus alkoi yhä suuremmassa määrässä nojautua valtiossa vielä jällellä oleville feodalisille aineksille ja virkamiesluokalle, kun hallitus alkoi elää yhä ylellisemmin ja loisteliaammin, sen oman mahtavuuden näyttelemisen ja tavottamisen ilman muita varsinkaan porvaristoa hyödyttäviä tarkotusperiä alkaen tulla sen pääpyrkimykseksi, kun näin ollen se joutui yhä enemmän lisäämään veroja, ilman että sen toiminnasta olisi ollut vastaavassa määrässä myös porvariston ja maan muun asujamiston tulojen kasvaminen seurauksena, kun se pakottaakseen vastahakoisetkin alistumaan tähän kasvavaan tuhlausverotukseen ryhtyi harjoittamaan äärimmäistä sortoa ja mielivaltaisuutta, niin sen entinen liittolainen ja laskujen maksaja porvaristo (kolmas sääty) nousi sitä vastaan kapinaan, tarttui tuhlaavaiseksi ja julkean hävyttömäksi kehittyntä "renkiään tukasta kiinni" ja pakotti

sitten suoranaisen kurinsa alle. Mutta ennen kuin tämä tapahtui täytyi porvariston omassa yhteiskunta-taloudellisessa kehityksessään ottaa askel eteenpäin.

Kapitalistisen tuotantojärjestelmän synty. Olemme ennen jo tutustuneet kauppaporvariston ja niiden voimien syntymiseen, jotka sille keskittyivät, nim. kauppiasväلتäjän yhteiskunnallisen aseman kehittymiseen yhä vallitsevammaksi, pääomain alkuperäiseen kasaantumiseen ja kauppiasluokan henkiseen kehittymiseen aikansa johtavaksi luokaksi kaikilla tiedon ja useilla taidonkin aloilla. Kuta enemmän tämä kehitys jatkui, sitä enemmän m. m. kaupunkien itsenäinen käsityöläisluokka joutuessaan kauppiaista riippuvaiseksi taloudellisesti taantui ja rappeutui, senkin työn tuloksista ylijäämä alkaen säännöllisesti virrata kauppakapitalistein jo ennestään suuriin pääomiin. Tämän kehityksen lopullisena tuloksena oli itsenäisen käsityöläisluokan häviäminen ja sen loppuvaiheet olivat suunnilleen seuraavat: velkaantuessaan jollekin kauppiaalle, käsityöläinen joutuu myymään tuotteensa säännöllisesti tälle, samoin häneltä ostamaan raaka-aineensa, työaseensa ja elintarpeensa, seuraavalla asteella kauppias jo varsinkin etukäteisissä tilauksissaan määrää tavaroiden hinnankin, sekä tietysti niiden määrän ja osaksi laadunkin; lopulta käsityöläinen on siinä asemassa, että hän valmistaa kauppiaalle tavaroita tämän antamista raaka-aineista, hänen varustamalla työaseilla ja saaden tvöstään sen korvauksen kappaleluvun mukaan, jonka kauppias katsoo voivansa hänelle siitä maksaa. Käsityöläinen tällä asteella on jo kauppiaan palkkatyöläinen, vaikka vielä mahdollisesti itse omassa kodissaan työnsä suorittaakin, voidaan alkaa ja lopettaa työnsä, milloin haluaa ja yleensä tehdä sen kuinka hänelle paraiten sopii. Tätä porvarillisen tuotannon astetta kutsutaankin **kauppakapitalistiseksi kotiteollisuudeksi** ja se eroaa seuraavasta asteesta, verstasteollisuudesta pääasiassa siinä, että jälkimmäisessä kapitalistin alaiset työläiset suorittavat

työnsä kapitalistin työmaallakin, eivätkä enää kotonaan ja siis silloin myös alkaen ja lopettaen työnsä ja suorittaen sen niiden ohjeiden mukaisesti, kuin kapitalisti työmaallaan panee käytäntöön.

Teollisuuskapitalisti. Kun näin kauppakapitalistista tulee teollisuuskapitalisti ja hän itse alkaa järjestää ja johtaa niiden tavaroiden tuotantoa, joita hän ennen ainoastaan välitti tuottajilta kuluttajille, niin astuu hän uuteen yhteiskunnallisesti tärkeään tehtävään, jonka luonne häneen nähden on kokonaan siinä, että hän ottamatta itse osaa tuotannollisen työn (ruumiilliseen) toimeenpanemiseen, suunnittelee, järjestää, valvoo ja johtaa sen kaikkia yksityiskohtiaan myöten, tuotantolaitoksien rakentamisesta, raaka-aineiden ja työaseiden hankkimisesta ja käyttämisestä alkaen, jokapäiväisen työtoiminnan järjestelyyn ja valmistetun tuotteen säilyttämiseen, markkinoille kulettamiseen ja myymiseen asti.

Teollisuuskapitalismin syntyessä ei kapitalistiluokalla ollut vielä käytettävänään kaikessa tässä mitä suurimpia kykyjä kysyvässä järjestävässä työssään mitään niitä eksperttejä, insinöörejä, arkkitehtejä, kemistejä, ekspertti-työnjohtajia, numeromiehiä, kirjanpitäjiä ym., joille se nyt on kaiken tuotannollisen järjestävän työn siirtänyt, eikä myöskään sitä luku-, kirjoitus-, laskutaitoista, teknillisissä, yhteiskunnallisissa ym. tiedoissa ja taidoissa tavattoman pitkälle kehittyntä teollisuustyöväkeä, jonka suoranaisten johdon, suunnittelun ja järjestelyn alaiseksi kaikki tuotantotoiminta yhä suuremmassa määrässä nykyään siirtyy. Nousevan kapitalistiluokan täytyi itse kyetä kaikista näistä asioista huolehtimaan, toiselta puolen tuotannon yksilöllinen luonne (sillä suuret osakeyhtiöt ja trustit eivät olleet vielä syntyneet) saattoivat vielä pitää sellaisen mahdollisena, ja toiselta puolen oli kapitalistiluokka kulkenut sellaisen koulun lävitse, että se kykeni nuo tehtävät suorittamaan. Olemme jo ennen siihen kouluun tutustuneet kuvatessamme kauppa-

pitalistisen luokan henkistä kehitystä. Muuttuessaan teollisuuskapitalisteiksi porvariston henkinen kehitys vain jatkuu siihen asti kunnes tuotanto alkaa kasvaa niin suureksi, että sen henkilökohtainen johto kapitalisteille käy mahdottomaksi ja toiselta puolen tuotantotoiminta synnyttää ensin suuren palkka-eksperttilauman ja sitten alkaa kehittää varsinaisen työväen suoranaisesti kykeneväksi pitämään tuotannon järjestävästäkin puolesta yhä suuremmassa määrässä huolen. Tämän yhteiskunta-taloudellisen nousevan luokan — tässä tapauksessa teollisuuskapitalistien — henkinen etevämyys juuri on mitä tärkein tekijä sen kohotessa muita yhteiskunnan luokkia hallitsemaan, niitäkin jotka esim. valtiollisesti, lukumääränsä ja asekuntoisuuteensa nähden ovat sitä monin kerroin edellä ja jotka kaiken lisäksi eivät vielä edes kunnioittaneet niin paljon yksityisomaisuutta ja muita sellaisia seikkoja, että sentähden olisivat pidättyneet nousevaa kapitalistiluokkaa ja sen valtaanpyrkimyksiä kaikin voiminsa vastustamasta.

Ja se oli juuri tämä nouseva teollisuuskapitalistinen luokka, joka alistui yksinvaltaisen porvarisvaltion porvariston ehdottoman kurin ja kontrollin alaiseksi. Bogd. sama teos, siv. 310.

Monarkinen proteksionismi. Ensin teollisuusporvaristo pakoittaa yksinvaltaiset hallitukset ajamaan sen kaikenlaisia taloudellisia pyrkimyksiä ja niitä suosimaan siitä vastapalveluksesta, että se piti näiden valtiorahastot aina melko täysinäisinä, vaikka hallitusten kaikenkarvaisten syöttöläiden, hovi-, armeija- ja siviilivirkamiesten rahanälkä ja tuhlaavaisuus olivatkin jo kasvaneet kerrassaan hävyttömyyteen asti. Tällä aikakaudella hallitukset ja hallitsijat osottaakseen porvarillisuuttaan ja porvarillisten pyrkimysten suosimista menivät jo niin pitkälle, että alkoivat itse personallisesti harrastaa niitä henkisiäkin pyrinnoita, joita nouseva teollisuusporvaristo työnsi etualalle. Porvarillinen filosofia, yhteiskuntaoppi, taloustie-

de, oikeustiede ja luonnontieteet saivat niihin aikoihin Europan hallitsijoissakin auliit suosijansa, ne keskenään kilpailen siinä, kuka heistä olisi valistunein ja hienoimpaan valistuneisuuteen kun silloin kuului jumalankieltäminenkin, kilpailen keskenään siinäkin, kuka heistä suurempi ateisti olisi. Tämän "**valistuneen itsevaltaisuuden**" aikana, hallitukset valtion varoista lainaavat varoja kaikenlaisia teollisuusyrityksiä yms. varten, asettavat tulliveron kaikille ulkomaalaisille teollisuustuotteille siten auttaakseen kotimaista teollisuutta pääsemään kotimaisten markkinain vallitsijaksi ja paremmin kykeneväksi valloittamaan niiden lisäksi vielä ulkomaisiakin markkinoita. Ne koettavat houkutella taitavia ammattilaisia ja käsityöläisiä muista maista omaan maahansa ja estää niiden maasta poismuuton siten edelleen palvelukseen teollisuuden tarpeita. Jopa ne menevät niinkin pitkälle, että alkavat sekaantua itse teollisuustuotannon sisäiseen järjestelyynkin, määritellen työtapojen, teknikan, raaka-aineiden, mallien yms. seikkain suhteen.

Porvareiden nousu virkoihin. Edellisen lisäksi, itse hallituskoneistossakin jo alkaa porvaristo "kummitella" mustassa kauppiaspuvussaan, kaikenlaisten hovi- ja kirkollisunivormupukuisten aatelissyntyisten virkamiesten rinnalla, kun valistuneet itsevaltiaat huomaavat, että parhaimmat ensin raha-asiain, ja sitten muidenkin taloudellisten asiain ministerinsä ja kanslia virkailijansa he saavat porvariston riveistä. Itsestään selvä asia on, että kaikkiin erinäisiin hallituskomiteoihin, joissa harkitaan ja suunnitellaan valtion ulkoasiain ja **siirtomaapolitika**, sekä valtion sisäiset taloudelliset asiat, kutsutaan porvareita asiain tuntijoina hallitusta auttamaan ja neuvomaan.

"**Vallankumous.**" Mutta porvaristo ei tyydy tähän kaksinaisuuteen eli, että sitä palvelee hallituskoneisto, joka esiintyy kuin olisi se porvariston isäntä ja joka lisäksi palveluksistaan ottaa liian kalliin maksun, elättäen helmoillaan yhä suuremmaksi paisuvaa suosikki- ja syötti-

läs-laumaa ja kaiken lisäksi nojautuen yhä enemmän tälle syöttöläs-laumalle ja feodalismiin jätteille alkaa harjoittaa mielivaltaa itse porvaristoa kohtaan. Samoin kuin feodalin kuninkuus sai historialliseksi tehtäväkseen **väkivaltaisesti** ja muuten hävittää sen ulkopuolella olevan feodalin anarkian, tuli nyt porvarillisen valtiokoneiston sisäisen vallankumouksen tehtäväksi hävittää se feodalin anarkia, joka **tähän valtiokoneistoon itseensä oli jäänyt** ja aikanut sen sisällä yhä enemmän vaivata. Kun yksinvaltaisen feodalis-porvarillisen hallituksen aikana maahan oli levinnyt yleinen sekasorto, köyhyys, turvattomuus yms., oli hetki tullut, jolloin porvariston oli tehtävä loppu sellaisesta palvelijansa hallitsemisesta. Tyytymättömyys hallitukseen oli kasvanut melko laajaksi ja yleiseksi, porvaristolla oli sentähden, varsinkin juuri kaupunkilaispikkuporvariston ja työläisten voimat käytettävänä ja luottaen omaan taitavuuteensa johtaa asian kulun oikeaan uomaansa, se laskee nämä tyytymättömät voimat liikkeelle, astuipa niiden johtoonkin ja pani siten toimeen hallituksensa suursiivouksen, jota se sitten jälkepäin ylpeillen kutsuu tuolla juhlallisella nimellä "Suuri vallankumous".

Köyhälistö ja vastavallankumous. Ne pikkuporvarilliset ainekset ja varsinkin työläisjoukot, jotka ottivat porvarillisiin vallankumouksiin osaa ja suorittivat niissä varsinaisen satoja tuhansia uhreja vaatineen taistelemisen, ja jotka porvarillisista vallankumousfraaseista olivat vetäneet sen johtopäätöksen, että tässä oli kysymys koko yhteiskunnallisen järjestelmän uudestaan rakentamisesta erityisesti sellaiseksi, jossa heillekin olisi tullut vapautta, tasa-arvoisuutta, lisää leipää, lisää huvia, lisää onnea ja huojuunusta työn raskaan raadannassa, täydellisesti erehtyivät ja se heidän erehdyksensä tavallisesti heille osotettiin n. k. **vastavallankumouksessa**, jossa kivääri- ja kanuunatuolella heille vakuutettiin, että porvaristo oli tarkoittanut vain saattaa vikuroivan, liian tuhlaavan ja kaksinaisen hallituskoneistonsa, selvälle liikemiesperiaatteen kan-

nalle ja porvariston itsensä suoranaisen ja isällisen valvonnan alaiseksi. Tässä pyrkimyksessään saattaa hallituskoneisto suoranaisesti oman valvontansa alaiseksi, porvaristo tosin meni alussa innoissaan niinkin pitkälle, että mestautti kuninkaan, kaiken hallituksen näkyvän symbolin ja jälkeensä palauttaessaan tämän jälleen hallituskoneiston ylimmäksi rattaaksi, teki kuninkaasta valtiopaperien vahvistamisen suuren sinetin, jonka — nim. kuninkaan nimikirjotuksen saattoi porvarilliselle parlamentille edesvastuussa oleva pääministeri tarpeen tullen panna tärkeiden paperien alle vastoin kuninkaan omaa tahtoa. Näitä kahta "tyhmyyttään" on porvaristo sitten ainakin muodollisesti katunut ja koettanut ne korjata, sillä niiden kautta se hävitti kaikista hallittavista kunnioituksen maallista hallitusta kohtaan ja porvaristo huomasi, että sellainen hallituksen arvon aleneminen on sille itselleenkin sangen vaarallista.

Yhdentekevä onko porvarillisen vallankumouksen jälkeen valtiomuodon nimi tasavalta, taikka kuningasvalta, nimestä huolimatta, se olemukseltaan on täydellisesti porvarisvaltainen, porvaristo halliten parlamenttinsa ja useissa tapauksissa sille vastuunalaisen ministeristönsä kautta ja kutsuen tällaista hallitusmuotoa perustuslailliseksi, perustuslaki muka ollen se, joka määrää, miten hallituskoneiston on toimittava eivätkä enään kuninkaat. Perustuslain todellinen nimi on porvaristo, se hallitessaan käyttää edellistä nimeä itsestään nimenomaan sentähden, että ei niin selvästi näkyisi, että se yksin hallitsee, vaan että muka "kansaa" hallitsee tämän ihmeellisen välikappaleen — perustuslain voimalla ja kautta.

Kun sitten luomme yleiskatsauksen näihin porvariston "suuriin vallankumouksiin", niin mitä tulee vallankumouksen puhkeamisen sillä kertaa läheisimpiin syihin ja vallankumoustopausten kehitykseen, niin on se eri tapauksissa ollut tietenkin näissä suhteissa erilainen, ainostaan vallankumouksen perussyyt, jotka edellä ovat se-

litetyt ja tapausten yleinen kulku on niissä kaikissa ollut sama. Niimpä esim. Alankomaiden vallankumous, joka alkoi Alankomaiden porvariston ja aatelistonkin kapinana ulkonaista sorto- ja riistohallitusta Espanjan kuningasta vastaan, on enemmän valtiollisen **itsenäisyyden** puolesta taistelua ulkonaisesti, kuin vallan siirtämistä suoranaisesti porvariston käsiin, vaikka tämä sitten on taistelusta seurauksena ja Alankomaat niin ollen Europan ensimmäinen alue - tasavalta. "Itsenäisyysjulistus", hallituskoneiston järjestäminen, liittohallitus, neuvoskunta ym., jotka Alankomaiden vallankumouksessa ovat sen valtiollisia uudistuksia tai sellaisten julistuksia, kertaantuvat sitten melkein sellaisenaan Englannin "suuressa vallankumouksessa", paitsi "itsenäisyyden julistukseen" nähden, joka Englannissa ei porvaristolle ollut edellisessä merkityksessä välttämätön ja vielä selvemmin Yhdysvaltain vallankumoustaistelussa, Yhdysvaltain "itsenäisyyden julistustakin" jotkut pitäen Alankomaiden samallaisen julistuksen suoranaisena jäljennöksenä.

Erikoisesti, mitä tulee Englannin ja Ranskan "suuriin vallankumouksiin", ne alkavat valtion eduskunnan kokoonkutsumisella, johon toimenpiteeseen niissä maissa hallitus ryhtyy päästäkseen siitä pulasta, johon se vihdoin on varsinkin raha-asioissa joutunut. Näin parlamenteistä tulee niissä vallankumouksen muodollinen alkaja ja alussa myös sen johtaja. Ennen pitkää sitten vallankumouksen johto siirtyy parlamentista puolueryhmille ja armeijalle, vallankumous näin täydentää tehtävänsä, saattaa porvariston valtaanpyrkimyksen lopulliseen voittoonsa, mutta siinä pisteessä myös alkaa jo vastavallankumous, porvaristo sotavoimalla pakoittaa vallankumouksen liikkeelle nostamat köyhälistöläisainekset uudelleen valtiollisen kurin, nim. oman valtionsa kurin alaiseksi, tämän tehtävän tavallisesti saa armeijan päällikkö diktaattorivallalla suorittaa (Cromwell, Napoleon). Porvarillinen parlamentti-valtio porvareille ja polisivaltio köyhälistölle on valmis.

2. Porvarillinen perustuslaillinen parlamenttivaltio.

a) Perustuslaki ja parlamentaarinen kontrolli.

Mitä eri valtioiden perustuslakiin tulee, niin siinä suhteessa on havaittava niiden välillä eroa sekä perustuslain syntymiseen että sen itse muotoonkin nähden. Esim. n. k. Englannin perustuslaki ei ole, kuten esim. Ranskan ja varsinkin Yhdysvaltain yksi yhtenäinen, erikoisen perustuslakiasäättävän kokouksen laatima laki, vaan muodostuu Englannin perustuslaki niistä hallitsijain vakuutuksista ja lupauksista ensinnäkin, joita parlamentin tai vallankumouksen kautta maan kulloinkin vallitsevat luokat ovat hallitukselta puristaneet, niistä ensimmäisiä ollen Magna Charta Libertatum (Suuri vapauksien julistuskirja, jonka 1215 etupäässä Englannin aatelisto pakotti silloisen kuninkaan Johan Maattoman antamaan), toiseksi, vuoden 1628 Petition of Rights, "Oikeuksien Anomuskirjassa" luetellut ja vallankumouksen vahvistamat lait, niiden Habeas Corpus ja Test oikeudet, jotka takasivat yksityisen personallisen vapauden aiheetonta vangitsemista vastaan ym. ja kolmanneksi, useista parlamentin jälkeinpäin näihin lisäämistä erikoisista laeista, jotka koskevat maan hallitusmuotoa, hallitsijasuvun kruunu-perimisjärjestystä yms. seikkoja.

Sensijaan, kuten jo mainittu on Ranskalla ja niin Yhdysvalloillakin erikoinen sitä varten kokoonkutsutun perustuslakiasäättävän edustajakokouksen laatima perustuslaki (Constitution), jossa valtion eri osastot, hallituslaitokset yms. tarkoin määritellään, sekä niiden keskinäiset suhteet ja velvollisuudet että kansalaisten valtiolliset oikeudet niihin nähden. Lopuksi tällaisessa Perustuslaissa myös tarkoin määritellään se tapa, jonka kautta yksin sitä voidaan täydentää tai muuttaa, ollen se tavallisesti järjestetty sangen vaikeaksi ja monimutkaiseksi. Suomen "perustuslaki" muodostuu Ruotsin kuninkaiden, etu-

päässä Kustaa III:n antamasta Hallitsijavakuudesta, v:lta 1874 ja Venäjän keisari Aleksanteri I:n juhlallisesta lupauksesta jättää se ja Suomen muut Ruotsin aikuiset ase-
 tukset omasta ja seuraajainsa puolesta voimaan.

Edellä esitetty perustuslain erikoinen muoto tai se tapa, miten se on syntynyt ei kuitenkaan mitenkään ole lopullisesti ratkaisevana tekijänä siinä suhteessa, minkälainen sitten maan hallitus todellisuudessa on, esim. Mexikossa, jonka kirjojettu Perustuslaki on vapaamielisempiä, mitä tunnetaan, kuitenkin useita kymmeniä vuosia vallitsi etupäässä jo Porfirio Diazin aikana täydellinen despotia ja Yhdysvalloissa sekä presidentin että varsinkin ylioikeuden valta ollen huomattavasti paljon merkittävimmät, itsenäisimmät ja suuremmat, kuin vastaavien laitoksien valta Ranskassa, taikka esim. Englannissakaan kuninkaan ja Englannin korkeimman tuomioistuimen valta.

Parlamentarinen hallitus. Perustuslaillisen parlamenttivaltion oleellisin piirre sentähden onkin, varsinkin sen alkuaikoina kaiken mahdollisen vallan keskittäminen parlamenttiin taikka ainakin sen valvonnan alaiseksi. Tämä johtuu ensinnäkin siitä syystä, että parlamentti oli se osa hallituksen koneistosta, jossa jo itsevaltaisen hallituksen aikana porvaristolla oli useimmat omat edustajansa, jossa hallituksen kanssa juuri oli opittu sellaiset tärkeimmät asiat kaupanteolla ratkasemaan, kuin missä määrin hallitus pääsi porvariston rahapussia verottamaan, tuhlaamaan veroja näihin tai noihin uusiin hallituksen yrityksiin y. m. ja jossa toiselta puolen porvaristo oli tottunut esittämään hallitukselle vaatimuksensa ennen kuin näihin verotuksiin ym. suostui. Kun kuninkaat eivät saaneet mitä halusivat, hajoittivat he parlamentit ja kutsuivat jonkun ajan kuluttua uuden kokoon koettaen sillä välillä ottaa väkisin, mitä porvaristolta eivät mielisuosioilla eli parlamentarisella kaupanhieromisella onnistuneet saamaan. Toiselta puolen porvaristo pyrki lisäämään parlamentille valtaa, että parlamentarinen kaupanteko luonnistaisi sille

paremmin, pyrki erityisesti turvaamaan itselleen tämän mukavan laitoksen. Edelleen ja suoranaisempana syynä tähän oli se, että porvaristo valtiollisessa elämässä kuten taloudellisessakin alkoi kehittyä yhä enemmän **edustajista**, se on, kaikenlaisista **eksperteistä** riippuvaiseksi. Valtiollisen elämän alalla tämä porvariston kehitys erikoisammattilaisista riippuvaiseksi tapahtui paljon aikasemmin kuin taloudellisen elämän alalla nimenomaan juuri senkin syyn tähden, että porvarin täytyi vielä itse ottaa liikeasiansa hoitoon ja valvomiseen suoranaisesti osaa, eikä siis joutanut istumaan valtion vähemmän henkilöllisiä tuloja tuottavissa viroissa ja tehtävissä. Ja niin parlamentista tehdään valtiollisen koneiston tärkein laitos.

a) Ensinnäkin kaikki lainsäädäntä keskitetään mahdollisimman tarkoin parlamenttiin, paitsi englannikielissä maissa, missä porvaristo jo varhain oppi tuntemaan, että tuomarit palvelevat aina uskollisesti sitä luokkaa, joka takaa virkain elinkautisuuden ja niistä varman toimeentulon ja siksi ovat sangen taipuisat päätöksissään ottamaan huomionsa, mitä vallitsevan luokan "aika" kulloinkin uuttakin vaatii.

b) Tuomiolaitokset saatetaan parlamentarisen valvonnan alaisiksi ja parlamentti itse istuu tärkeimmissä asioissa ylimpänä tuomioistuimena.

c) Valtion moninaiset hallinnolliset tehtävät samoin saatetaan parlamentin kontrollin alaisiksi. Sille hallitus, kuninkaat, presidentit ja ministerit esittävät työsuunnitelmansa, tulo- ja menoarvionsa, antaen parlamentin ne tarkastaa, tehdä niihin muutoksia, korjauksia ja muistutuksia. Parlamentti itsekkin ryhtyy tuon tuostakin antamaan hallitukselle kaikenlaisia uusia ohjeita, määräyksiä ym. Ja kun jossakin syntyy valtiokoneiston toiminnassa häiriöitä, paljastuu sen sisällä väärinkäyttöjä, taikka sen toiminta synnyttää ulkopuolella tyytymättömyyttä, parlamentti haastaa asiassa vastuunalaisen ministerin tekemään sille siinä tiliä ja se voi niissä maissa, missä minis-

teristö on parlamentille edesvastuullinen, antaa usein joko asianomaiselle ministerille tai koko ministeristölle epäluottamuslauseen, joka nim. parlamentarisella kielellä tarkoittaa potkua ja ministeri tai ministeristö on kukistunut, hallituksen päämiehen tehtäväksi johtavien puoluepuusien kanssa jää nyt nimittää uusi tilalle, joka parlamenttia sitten vuorostaan aikansa tyydyttää.

Yhdysvalloissa, vaikka se on perustuslaillinen valtio, ministeristö eli presidentin kabinetti, kuten täällä ministeristöä nimitetään, ei ole suoranaisesti parlamentille edesvastuullinen, kuten esim. Ranskassa ja Englannissakin, eikä täällä tunneta sitä tapaa esittää ministereille tai hallitukselle välikysymyksiä ja niitä niillä kukistaa, joka useissa Euroopan maissa vallitsee. Täällä kabinetti pysyy tavallisesti vallassa koko sen presidentin virkakauden, joka sen on itselleen neuvonantajakseen ja lähimmäksi apulaiskunnakseen valinnut sen puolueen johtajien esittämistä ja suosittelemista miehistä, joka vaaleissa on voittanut.

Alahuoneen merkityksen kasvaminen. Toisena parlamentin erityisesti porvarillis-kansanvaltaisena kehityspiirteenä on ollut pyrkimys keskittää valta parlamentin alahuoneeseen, jonka jäsenet varsinaisesti **edustavat vaalipiirejä**, sen sijaan kuin parlamentin ylähuone, senaatti tai lordien huone niissä maissa, missä se on vielä käytännössä, edustaa vissejä säätyjä niiden syntyperäisten oikeuksien nojalla, taikka ollen sen jäsenet suurimmaksi osaksi tai kokonaan hallituksen nimittämät taikka vielä, kuten Yhdysvalloissa, äänestäjien valitsemat, mutta pitemmäksi ajaksi ja suuremmista vaalipiireistä (nim. koko yksityistä valtiota edustamaan). Viime aikoina on ilmennyt pyrkimystä ei ainoastaan rajoittamaan ylähuoneen valtaa ja oikeuksia, vaan kokonaan poistamaan se ja saattamaan parlamentti **yksikamariseksi**, kuten esim. on Suomen uuden eduskunnan laita. Jos tällöin äänioikeuden yleistymisen tähden työväenluokka alkaa saada parlamentissa

ja sen kautta liian paljon sananvaltaa, näkyy porvaristolla olevan pyrkimyksenä tehdä parlamentista **kokonaan vaikutukseton** hallintovallan muodollinen edustaja, siirtäen vallan painopisteen joko tuomiolaitoksiin taikka tavallisesti hallinnollisiin laitoksiin, kuten ministeristölle, valtioneuvostolle, missä se on vielä voimassa taikka erinäisille hallinnollisille komiteoille, taikka — mikä näkyy Englannin ja Amerikan (tosin kaksikamarisissa parlamenteissa) tapahtuvan — parlamenttia vallitseville sen sisäisille puoluekoneille, joista huomattavin on kunkin puolueen muodostama kiinteä edustajaryhmä suljettuine kokouksineen (caucus), toimintakomiteoineen ja virkailijoineen, ryhmäjohtajineen ja “ryhmäruoskineen.” Näiden tehtävänä on pitää ryhmän jäsenistö koossa ja kurissa ja sen keskitettyä voimaa käyttää toisten ryhmäin samallaisen komiteain ja virkailijain kanssa yhdessä asioista sovitellen, kaikenlaista parlamentarista kauppaa käyden ym. parlamentin julkisen (nyt muodolliseksi paradeeraamiseksi ja näyttelemiseksi kehittyneen) toiminnan järjestämiseksi ja ohjaamiseksi.

Puoluehallitus. Näin esim. Yhdysvalloissa itse asiassa julkisen kongressin, sen edustajien asemasta, maan lainsäädännystä ja kaikista yleisistä hallinnollisista asioista pitää huolta, ne suunnittelee, ohjaa ja vallitsee ensinnäkin sen puolueen n. k. kongressiryhmä, joka kongressissa on enemmistönä ja jonka puolueen mies on valtion presidenttinä. Tuon tuostakin tämä ryhmä pitää salaisen tai suljetun kokouksensa (caucus), jossa ovat läsnä puolueen johtajat ja jossa puolueen johtavan koneiston suunnitelmat ym. keskustellaan ja sovitaan niiden kongressissa toteuttamisesta. Näin itse asiassa se on **salainen** puoluekoneisto, joka hallitsee, eivätkä parlamentin edustajat **julkisen** toimintansa kautta. Kun vähemmistöpuolueellakin on oma puoluekoneistonsa, joka määrää sen edustajien toiminnan parlamentissa mitä yksityiskohtaisemmin ja kun sitten parlamentin varsinainen tärkeämpi julki-

nen toiminta on tulosta näiden vallitsevien puolueiden puoluekoneiden tekemistä sopimuksista, miten asioissa on meneteltävä jne., niin parlamentin asemasta lakia säättävät ja maan asioista hallinnollista huolta pitävät nämä mahtavat puoli-salaiset puoluekoneistot.

Puoluepaasit ja ammattipolitikoitsijat. Ja puoluekoneistot ovat kaikkea muuta, mutta eivät mitään edustuksellisia ja kansanvaltaisuuden laitoksia. Johtavien puolueiden elinkautisina johtajina toimivat tavallisesti ne kapitalistien ammattipolitikoitsijat, jotka ovat kyetneet rakentamaan taakseen itselleen kaikenlaisista poliittisista loiseläimistä muodostuvan vaali- ja äänestyspiiri-kontrollerauskoneiston. Joku tunnettu kapakoitsija, joka kaupunginosassaan tuntee kaikki ja josta kaikenlaiset sivusta-eläjät ovat tavalla tai toisella aineellisesti riippuvaiset, muodostaa tämän koneiston yhden renkaan. Maaseuduilla postimestarit ovat samaan toimeen myös sangen sopivat, voiden suuresti vaikuttaa siihen, miten äänet vaaleissa menevät. Ylempiä koneen renkaita ovat sitten pankkiirit ja kiinteistömyyjät, jotka voivat samoin kiristää koko pikkuporvarillista äänestäjälaumaa suolvivyydestä ja taata siten sen "kannatuksen". Ja ylimpänä puoluekoneessa istuvat suurjohtajat, ollen joko itse johtavia kapitalisteja taikka sitten, mikäli ovat vain tavallisia ammattipolitikoitsijoita, näiden palkkalaisia siinä mielessä, että myyvät rakentamansa ja kontrolloeraamansa poliittisen koneensa aina sille kapitalistiryhmälle, joka eniten maksaa. Ja nämä ne sitten kontrolloeraavat Yhdysvaltain kongressin ja sen kautta maan koko valtiollisen hallinnon niiden rahamiesten eduksi ensitilassa, joille kulloinkin ovat itsensä ja koneensa myyneet.

Parlamentin itsensä arvon ja tärkeyden ylläpitämiseen sitten kuuluu, että edustajat sen julkisessa toimintapuolessa pitävät tuon tuostakin loistavia puheita, esittävät kansan eduksi sellaisia ja tällaisia "radikalisia" lakeja ja uudistuksia ja valtion kustannuksella painattavat

puheistaan ja esityksistään satoja tuhansia kappaleita lentolehtisiä tai kirjasia, joita sitten samoin valtion kustannuksella levittävät vaalipiirissään osottaakseen, kuinka tarmokkaasti he sen asukkaiden etuja valvovat. Usein ei tällaisia puheita ole ollenkaan kongressissa pidettykään, vaan liitättää asianomainen edustaja kirjurinsa laatiman puheen määrätyn asian yhteydessä pöytäkirjoihin, kuin se olisi kongressissa todella pidetty ja niin se saa itselleen hallituksen kustannuksella leviämisoikeuden.

Parlamentin toiminta. Englannissa tämän puoluekoneiden puoli-salaisen hallitsemisen johdosta parlamentista onkin tullut itsensä irvikuva. Sen yli puolesta tuhannesta edustajasta istunnoissa on läsnä ja ottaa osaa asioiden julkiseen käsittelyyn ja päättämiseen tavallisesti vain joku puolisen sataa n. k. working minority, työskentelevä vähemmistö. Milloin jonkun erittäin tärkeän asian tähden kaikkien edustajien olisi oltava läsnä, eivät ne kaikki voi sitä tehdä, sillä parlamentin alahuoneen istumasalissa ei heille kaikille ole edes tilaakaan! Kahden ensimmäisen penkkirivin edustajat sitten pitävät huolta kaikista keskusteluista, puheista ja esityksistä, jo yksinkertaisesti siitä syystä, että puheenjohtaja ei peremmällä olevia koskaan "huomaa", se on, anna niille puheenvuoroa. Saadakseen tilaisuuden jotakin esittää tai pitää "suuren ja loistavan" parlamentarisen edustajapuheensa, täytyy edustajan sitä ennen saada oman puolueensa kautta parlamenttia kontrolleeraavan vallitsevan (joko liberalisen tai konservativisen) puolueen parlamenttikomitean suostumaan siihen ja se ei suostu sellaiseen ilmaiseksi. Puolueiden "ruoskat" ja muut johtavat komiteat kauniisti sen tähden sitten keskenään sopivat, että sitä vastaan, että esim. Työväenpuolue siinä ja siinä vaalipiirissä ei aseta omaa edustajaansa kilpailemaan liberaalisen edustajan kanssa ensi vaaleissa, saa Työväenpuolueen se tai se edustaja sinä ja sinä päivänä tehdä sen ja sen esityksen, hän ja sitten vielä joku toinenkin mah-

dollisesti puhua esityksen puolesta niin ja niin kauan ja niin sitten tuona suurena "agitatsioonipäivänä" Työväenpuolueen asianomaiset edustajat nähdään saavan sijansa kahdella ensimmäisellä penkkirivillä; puheenjohtajakin nyt heidät "huomaa" ja kaikki se parlamentaarinen juhllisuus tapahtuu mikä etukäteen jo oli näin puoluekoneiden kesken sovittu.

Ministeristö ja puoluekoneet. Vaikka Englannissa ministeristö teoreettisesti on parlamentille edesvastuullinen ja sen valvonnan alainen, niin toiselta puolen, kun puoluekoneisto on se, joka hallitsee parlamentinkin toimintaa, niin itse asiassa, parlamentti käyttää ministeristöä vastaan valvontavaltaansa vain silloin ja sellaisissa asioissa, jolloin ja joissa tämä kaikkivaltias puoli-salainen puoluekoneisto katsoo sen otolliseksi. Puoluekoneiston ja ministeristön välillä on suorakin tie olemassa, se on, ministeristö ottaa tarkoin huomionsa, mitä johtavat puoluepaasit sanovat ja määräävät sekä toimii sen mukaisesti.

Nyt sodan aikana on Englannin valtion suuri neuvosto, Privy Councilin astunut hallitusasioissa jonkun verran etualaan sen johdosta, että ministeristö teoreettisesti käsitetään olevan tämän valtioneuvoston toimeenpaneva komitea ainoastaan ja valtioneuvostolla siten siis on oikeus ministeristön ohjaamiseen ja neuvomiseen sekä senkin tähden, että maan aseman ja sisäisten asiain kriittisyyden tähden on salainen puoluekoneisto täytynyt ottaa itselleen julkisen ilmenemismuodon ja siihen kaikkein sopivimmaksi löysi Privy Councilin, johon se voi pakottaa kuninkaan nimittämään lisää jäseniä, niin paljon kuin on tarpeen ja erityisesti juuri nimittämään ne henkilöt, jotka puoluekoneistossakin vallitsevat, jos ne ennestään jo eivät siinä olisi sattuneet olemaan. Parlamenttia sen sijaan olisi täytynyt julkista huomiota herättävien yleisten vaalien kautta muuttaa ja täydentää saman päämäärän toteuttamiseksi.

Hallitusvallan keskittäminen suurkapitalistisessa valtiossa. Yleensä kaikissa maissa on havaittavissa valtiollisen toiminnan keskittämistä mahdollisimman pienilukuisten joko julkisten tai puoli-julkisten politisten koneistojen käsiin. Tämä on havaittavissa kaupunkien hallinnon järjestämisessä niin kutsutuksi komissionihallinnoksi taikka yhden miehen "kaupungin liikkeenhoitajan" hallinnoksi, kuten Yhdysvalloissa viimeaikoina on hyvin useissa kaupungeissa tehty. Valtioiden hallinnossa se on havaittavissa taas siinä, että mahdollisimman useat asiat keskitetään suoranaisesti keskushallituksesta riippuviksi, jotka ennen ovat olleet yksityisten kaupunkien, maakuntain tai valtioiden käsissä.

Myös on keskushallinnossakin, esim. Yhdysvalloissa liittohallinnossa tullut käytäntöön antaa erinäisiä hallinnollisia tehtäviä kaikenlaisten komissionien, kuten rautatiekomissionerien, liittohallinnon pankki (finanssi) komissionin, jne. tehtäväksi, joiden jäsenet tavallisesti presidentti nimittää. Niiden toiminta on siksi poikkeavaa tavallisesta hallitusvirkamiesten toiminnasta, että suuri yleisö tuskin huomaa niiden olemassaoloakaan.

Toiselta puolen myös sekin, että hallitukselle annetaan yhä uusia sellaisiakin toimia, jotka ennen ovat kuuluneet yksityisten kapitalistien tai heidän erinäisten yhdistystensä toimintapiiriin, osottaa hallinnollisen toiminnan kasvamista ja keskittymistä, nykyinen hallitus sentähden alkaen yhä enemmän muistuttaa suurta tavallista liiketrustia, mutta trustia, joka käsittää koko maan ja toimii tavallista useammilla aloilla.

Jarru- ja tasapainojärjestelmä. Tässä on erityisesti mieltäkiinnittävänä seikkana muistettava, että jo nykyistä perustuslaillista hallitusmuotoa rakentaessaan johtava porvaristo ymmärsi sen vaaran, mikä piilee parlamentin alahuoneen liian suuressa vallassa. Vaikka se nimenomaan sentähden, että yksinvaltainen hallitusmuoto oli osottautunut kelvottomaksi ja sen eduille lopulta

vaaralliseksi, pelkäsi silloin liian paljon valtaa keskittä-
mästä sellaisille kuin presidentille tai esim. Yhdysval-
loissa ylioikeudelle, ja siksi niiden vallan vastapainoksi
asetti parlamentin alahuoneen suoranaisesti äänestäjien
yleisistä vaaleista riippuvaiseksi ja antoi tälle alahuo-
neelle sangen monessa asiassa ratkasevan päätösvallan,
niin toiselta puolen estääkseen tämän alahuoneen kehit-
tymästä suurten joukkojen, tai kuten esim. Yhdysvaltain
perustuslain laatijat sanoivat, enemmistön siksi astinlau-
daksi, jolla ne nousisi vähemmistöä ehdottomasti hallitse-
maan, perustettiin sellaisia valtiolaitoksia ja annettiin
niille sellaista valtaa, että niiden toiminnan kautta parla-
mentin alahuone tulisi sekä kontroleeratuksi että lisäksi
vielä maassa enemmistö estetyksi kokoontumasta yhdeksi
yhtenäiseksi voimaksi. Yhdysvaltain hallitusmuoto on
näin nimenomaisesti alunpitäen kehitetty sellaiseksi, että
se hajoittaisi sen enemmistöksi kasvavan voiman, jonka
taloudellinen elämä kehittää yhä enemmän proletarisee-
raamalla maan väestön, hajoittaisi pakottamalla sen ilme-
nemään tämän valtion eri hallituslaitoksien kautta, jotka
ovat niin järjestetyt, että toiset niistä pitävät toisiaan
tasapainossa ja kurissa (in balance and check). (Tätä asiaa
valasevan teoksen on kirjoittanut Columbian Yliopiston
professori Beard, nimeltä The Making of United States
Constitution, siinä julkasten Yhdysvaltain peruslain laa-
tijain omat lausunnot, joissa ne tämän tarkotusperänsä
häikäilemättä ilmasevat.)

Välitön hallitseminen. Samaan aikaan kun siis val-
tiossa kaikki hallinnollinen toiminta koetetaan mahdolli-
simman suuressa määrässä keskittää, on toiselta puolelta
ollut havaittavissa pyrkimystä laajentaa ainakin muodol-
lisen valtiokoneiston toiminnan kontrolli yhä laajemmista
joukoista suoranaisesti riippuvaiseksi. Äänioikeutta on
näin vuosi vuodelta yhä suuremmille joukoille teoreetti-
sesti laajennettu, samassa kuin kuitenkin käytäntö on toi-
selta puolen sitä supistanut asuinpaikka, luku- ja kirjo-

tustaito-, veronmaksujen suorittamis- y. m. s. vaatimusrajotuksilla. Viimeksi on äänioikeus myönnetty yhä suuremmissa määrässä naisillekin. Muodollisen hallituksen suoranainen äänestäjäkontrolli on tässä siinä, että äänestäjille on tullut n. k. **alote-** ja yleisäänestys-oikeus, voidaan yleisäänestyksellä panna vissejä lakeja yms. alulle ja yleisäänestyksellä ne myös laeiksi hyväksyä. Edelleen virkamiesten **takasinkutsuoikeus** ja tuomareihin nähden ei ole ainoastaan esitetty äänestäjille oikeutta kutsua kesken virkakautensa tuomari pois virastaan, vaan myös oikeutta yleisäänestyksellä kumota sellaiset tuomarin tuomiotkin, jotka heidän — äänestäjien — mielestä ovat väärät. Tämä olisi ensimmäinen askel yleisäänestyksellä eli suoranaiseen tuomitsemiseen. Sen sijaan kun ennen vaalien tullessa puoluekokoukset, joita -puoluekoneet ovat hallinneet, toimittivat kaikkien edustajien nimittämiset ja puolueohjelman laatimisen, on nyt useissa valtioissa astunut käytäntöön ehdokkaiden nimittäminen n. k. äänestäjien nimitysvaaleilla, joten puoluekokoukset ovat käyneet ainakin muodollisesti tarpeettomiksi.

Mitä sitten tulee tähän n. k. suoranaisen (välittömän) hallituksen, lainsäädännän, virkamiesten nimittämisen ja valinnan sekä niiden erottamisen ja tuomioidenkin kontrollin kehitykseen, niin vaikka se alkuaan on pikkuporvarillista liikettä, ollen sellaisissa pikkuporvarillisuuden tyypillisissä maissa, kuin esim. Sveitsissä ja Australiassa saanut suurta kannatusta osakseen, ja vaikka se Yhdysvalloissakin suurimmaksi osaksi on kaupunki- ja varsinkin maalaispikkuporvariston ajamaa reformiliikettä, jonka kautta se koettaa vallata maan hallitusohjaket omiin, eli kuten se sanoo suoranaisesti "kansan" käsiin, niin on se toiselta puolen myös seurausta teollisuusköyhälistön yhä suuremmaksi ja valtavammaksi kasvavasta liikehtimisestä niin valtiollisella kuin yhteiskuntataloudellisella alalla. Vaikka teollisuusköyhälistö näissä suhteissa ei itse suoranaisesti olekaan esiintynyt tällaisia

reformoja toteuttavana tekijänä, ole niihin erikoista huomiotaan kiinnittänyt, niin ovat ne heijastusta köyhälistön voimasta, jota pikkuporvaristo näin hyväkseen käyttää ja saattaa vaikuttamaan valtiomuodon edelleen kehittymiseen, ja toiselta puolen myös heijastusta siitä tosiasiasta, että kapitalistinen tuotanto- ja jakamistoiminta kehittyvät yhä enemmän **suoranaisesti** suurten työläisjoukkojen järjestävästä ja tietoisesta tahdosta riippuvaisiksi. Monella eri tavalla näin valtiolliset koneistot joutuvat yhä enemmän ja **suoranaisemmin** työläisjoukkojen kontrollin alaisiksi ja siitä ollen seurauksena, että ne valtiolliset laitokset joille niin käy, silloin herpaantuvat, kuolevat, kadottavat merkityksensä, luokkataistelusuhteissa kapitalistit siirtäen vallan painopistettä silloin toisiin laitoksiin, jopa kokonaan ulkopuolellekin traditsionalisten hallituskoneiden. Äärimmäisessä kansanvaltaisessa porvarillisessa valtiossa ovat sen hallituslaitokset enään **muodollisia**, ne ovat kadottaneet entisen todellisen merkityksensä. Militaristinen diktatuuri on kapitalististen valtiobondien omistajien, joiksi kapitalistiluokka suurimmaksi osaksi kehittyi, viimeinen valtiollinen turva ja kapitalistisen yhteiskunta-järjestelmän — ja ennen kaikkea sen valtion — ruumisarkku.

Vaalijärjestelmät. Porvarillisessa parlamenttivaltiossa on myös vaalijärjestelmässä tapahtunut huomattavia muutoksia. Kun oltiin kehitytty niin pitkälle, että edustajan valinta jätettiin vississä vaalipiirissä, joihin maa jaettiin, kaikkien äänestyskelpoisten äänestyksellä ratkaistavaksi, niin sikäli kun äänestykseen alkoi työväestökin saada ottaa osaa, alkoi käydä ilmeiseksi, että entinen äänestystapa suosi enemmän toisia kuin toisia puolueita. Näin ensinnäkin syntyi vaatimus sääty- ja vaalikuurioittain äänestämistapain poistamiseksi, jälkimäinen jossa äänestäjät ovat jaetut yli maan taloudellisen asemansa tai asuinpaikkansa mukaisesti luokkiin ja kukin luokassaan äänestäen, ollen oikeastaan vain uusi muon-

nos säädyttäin äänestämisyjärjestyksestä. Sitten havaittiin, että sellainen vaalipiirijärjestelmä, jonka mukaan kustakin piiristä valitaan vain yksi edustaja parlamenttiin, on suhteeton, sillä sen mukaan voimakkain puolue saa edustajat kaikista vaalipiireistä, missä se on voimakkain ja vähemmistöpuolue, joka missään piirissä ei ole voimakkain ei silloin saa yhtään edustajaa. Näin esim. on Yhdysvalloissa asian laita ja tämän tähden sosialistipuolue, vaikka on vaaleissa saanut suhteellisesti ääniä niin paljon, että sillä pitäisi olla kongressissa 28 edustajaa, ei ole sinne saanut muuta kuin yhden edustajan. Jos kaikissa piireissä puolueen kasvaessa porvaripuolueet yhtyvät, täytyy puolueen äänimäärän kasvaa niissä jokaisessa yli 50 prosenttia ja maassa moneen miljoonaan ennen kun saa kongressiin edustajiaan. Ja tällaisessa abstraktisessa mahdollisessa äärimmäisessä tapauksessa saa se sitten kaikki edustajapaikat yht'aikaa, kaikissa tapauksissa, asian kehityksen luonteessa on, että se tulee joskus niistä saamaan yht'äkkiä huomiota herättävän määrän yht'aikaa. Saksassa samallinen vaalijärjestelmä ja se seikka, että vaalipiirejä ei ole moneen kymmeneen vuoteen uudestaan järjestetty, on johtanut siihen, että esim. Berlinin IV:stä vaalipiiristä, jossa vaalipiirien jaon aikana oli 100,000 asukasta, mutta nyt yli miljonan, sen monistalukuiset työläisäänestäjät voivat saada ainoastaan yhden edustajan parlamenttiin, enempää kuin ei mistään vaalipiiristä voi valita. Itä-Preussissa sensijaan on vaalipiirejä, joissa alkuperäinen asukasluku on vähentynyt 10,000:n paikoille, ja sieltä voi tilanomistajien kontrolloeraama pieni talonpoikaisjoukko myös saada yhden edustajan parlamenttiin, mutta joillakin tuhansilla äänillä, sensijaan työläisten edustaja saaden satoja tuhansia. Näin Saksan valtiopäivillä onkin sosialisteja suhteellisesti vähemmän, kuin niitä voisi **suhteellisen** vaalijärjestelmän mukaan olla, joka esim. on voimassa Suomessa. Tämän kustakin vaalipiiristä (paitsi Lapin) valitaan useampia

edustajia ja ne jaetaan puolueiden asettamille ehdokkaille sen prosenttiluvun mukaan, kuin puolue on saanut siinä vaalipiirissä ääniä, ensimmäinen edustaja menen suurimman puolueen sille edustajalle, jolle on merkitty puolueensa koko äänimäärä, toinen edustajapaikka toisen puolueen ensimmäiselle miehelle, jos tämän ääniluku on siten seuraava, taikka sitten suurimman puolueen toiselle ehdokkaalle, jos tämän ääniluku, joka on puolet puolueensa kokonaisääniluvusta on seuraavaksi suurin jne., jokainen puolue tullen saamaan suhteellisen määrän edustajia.

b. Tuomiolaitoksien kehitys ja toiminta parlamentarisissa porvarivaltioissa.

Yleisenä piirteenä, mitä tuomiolaitoksiin tulee parlamentarisisissa valtioissa, on että ne ovat melkein poikkeuksetta jääneet siitä "kansanvaltaisesta" kehityksestä melko lailla takapajulle, joka valtion muita laitoksia on tällä aikakaudella suurestikin mullistanut. Useissa valtioissa ovat vielä kaiken lisäksi tuomarit ja varsinkin ylimmät niistä, joiden toiminta on kaikkein tärkein, elinkautisia virkamiehiä, jotka toimeenpaneva hallitus (esim. Yhdysvalloissa presidentti) nimittää, joita ei siis valita ja jotka niin ollen eivät ole "kansan tahdosta" riippuvaisia. Toisissa tapauksissa taasen, missä tuomarit valitaan, on tavallisesti niiden virkakausi järjestetty pitemmäksi, kuin valtion muiden virkailijain virkakausi.

Erikoisesti ansaitsee mainita, että tuomarit eivät ole edesvastuullisia niistä erehdyksistä tai virheistä, mitä tuomitessaan tekevät, vaikka sellaisen johdosta ihmisen henkikin menetettäisiin, sensijaan muita virkamiehiä voidaan jo virkavirheistä asettaa syytteeseen, yleisen syyttäjän laittomasta vangitsemisesta, laittomasta kotitarkastuksesta, pahoinpitelystä yms. poliisiviranomaiset ja nimismiehet (sheriffit) jne.

Kuitenkin on tuomiolaitosten ja tuomarienkin mieltävaltaa rajoittamaan syntynyt erinäisiä laitoksia ja menettelytapoja, joista toiset olivat jo feodalisessa valtiojärjestelmässä alkuperäisessä muodossaan tunnetut, toiset kehittyen vasta myöhemmin. Niistä tärkeimpiä englantilaisissa maissa on

Lautakuntaoikeus. Olemme tämänkin "kansanvaltaisen" laitoksen perin epä-kansanvaltaiseen syntymiseen tutustuneet feodalisessa valtiojärjestelmässä. Kehittyneimmissä porvarivaltioissa se kehittyy edelleen, sen sijaan takapajulle jääneissä maissa, kuten Suomessa kadottaa melkein kaiken merkityksensä, ollen oikeuskäynnissä enään pelkkä muodollinen laitos. Englanninkielisissä maissa on ensinnäkin kaikissa varsinaisissa rikosasioissa, kuten myös hiemankaan suuremmissa yksityisissä riita-asioissa asianomaisilla oikeus vaatia itselleen lautakunta, rikosasioissa sen kustantaen valtio. Lautakunnan saavat kummankin puolen lakimiehet valita lautakuntajäsenehdokkaista, jotka sheriffi listan mukaan esittää (venire men). Rikosasioissa lautakunta päättää syytetyn syyllisyydestä tai syyttömyydestä, tuomarille jääden tehtäväksi määrätä lain mukaan sitten rangaistus. Usein tuomari jättää lautakunnalle syytetyn syyllisyysasteenkin ja siten rangaistusasteen määräämisen. Yksityisriita-asioissa, esim. vahingonkorvausjutuissa, lautakunta määrää maksettavan korvauksen suuruuden.

Että valtiossa sen kansalaisen syytteeseen asettaminen varsinkaan raskaista rikoksista, ei voisi tapahtua yhden henkilön, yleisen syyttäjän päättämänä, on lautakunnasta vielä kehittynyt erikoinen n. k. suurlautakunta, jonka valtio tai kunta kutsuu kokoon yleiselle syyttäjälle "avuksi" tämän esittämien syytteiden ja todistusten perusteella päättämään, voiko valtio alkaa oikeuskäynnin sitä henkilöä vastaan, jota yleinen syyttäjä syyttää. Usein ei asianomainen henkilö itsekään tiedä, että suurlautakunnalle on häntä vastaan esitetty syytteitä ja todis-

teita ja suurlautakunta sellaisessa tapauksessa antaa sellaisen päätöksen asiassa, jotta asianomainen voidaan sitten vangita ja saattaa edesvastuuseen. Suurlautakunnan hyväksytyä syytteen, nostetaan asianomaista vastaan kanne, hänet vangitaan, jos asia on sen luonteinen ja suurlautakunnan hyväksymän virallisen kanteen (indictment) perusteella sitten häntä vastaan aletaan varsinainen oikeudenkäynti, jossa syytetyllä on oikeus vaatia itselleen varsinainen juttua seuraava ja hänen syyllisyydestään tai syyttömydestään avoimessa oikeudessa päättävä lautakunta, puolustaa itseään esittämällä todistuksia ja todistajia ja lakimiestensä avulla toimittaa valtion todistajien ristikuulustelun. Liian hitaana ja monimutkaisena laitokseena on useissa Yhdysvaltain valtioissa suurlautakunnan järjestelmä viimeaikoina poistettu.

Yleinen syyttäjä, englantilaisissa maissa (federal, state, county attorney) muissa maissa prokuraattori ja fiskaali, toimii hallituksen, valtion, kunnan tai kaupungin puolesta lakimiehenä kaikissa niissä asioissa, missä nämä ovat joko syyttäjänä tai vastaajana. Edellisen lisäksi on yleisen syyttäjän velvollisuutena nostaa syytteitä milloin on rikoksia tapahtunut niitä vastaan, jotka viranomaiset ovat sellaisista vanginneet, taikka milloin muuten on tullut julki, että rikos on tehty. Yksityisten nostaessa toisia yksityisiä vastaan oikeusjuttuja, joissa on tapahtunut rikos, heidän persoonallisen turvallisuutensa, personansa, omaisuutensa ym. loukkaaminen, on yleisen syyttäjän velvollisuus sekaantua asiaan valtion etujen valvojana ja nostaa asianomaista vastaan kanne tekemänsä rikoksen johdosta. Yksityinen oikeusjuttu jakautuu näin siviili- ja criminalijutuksi. Myös on yleisen syyttäjän, esim. Yhdysvalloissa vaadittaessa ilmoitettava, mikä on valtion laki, asetus tai päätös siinä asiassa, missä kysymys on tehty.

Habeas Corpus-oikeus. Jo hyvin varhain kehittyi Englannissa feodalisen kuninkaan mielivaltaisista vangit-

semisia ja varsinkin syyttä vankilassa pitämisiä rajoittamaan kuninkailta vallankumouksen kautta valloitettu myönnitys, että jokainen jonka kutka tahansa viranomaiset tai kuninkaan edustajat ovat vanginneet, saa jos niin haluaa tai hänen puolestaan hänen asiamiehensä, omaisensa jne., vaatia viipymättä kuulustelua lähimmän tuomarin edessä vangitsemisensä syistä ja on silloin tuomarin, jos asianomainen on syyttä vangittu, vapautettava hänet ilman muuta. Nykyisin tähän oikeuteen turvaudutaan vain milloin vangitseminen on ollut ilmeisesti kokonaan aiheeton, sensijaan jos vangittu tai hänen edustajansa arvelevat vangitsemiseen olevan jonkunkaan verran aihetta, arvelevat sen johtuneen erehdyksestä, väärinkäsityksestä tai muusta sellaisesta, niin ne nykyään tavallisesti antavat jutun mennä asianmukaisessa järjestyksessä oikeuteen, heidän omaisensa tai ystävänsä taaten heidät siihen asti vapauteen.

Takauksella vapauttaminen on varsinkin englantilaisissa maissa sangen yleinen ja voi syytetty paitsi valtiopetos-syytöksessä, murha-asioissa yms. vaatia itselleen oikeudenkäyntiin asti takauksella vapautta melkein kaikissa asioissa. Takaussumman suuruuden ja laadun määrää tuomari ja voi hän katsoen henkilön varallisuuteen, kanteen raskauteen yms. seikkoihin nähden määrätä sen eri tapauksissa eri suureksi. Myös senjälkeen, kun syytetty on tullut tuomituksi ja tuomari vallallaan päästää hänet ehdolliseen vapauteen, riippuen se tuomitun hyvästä käytöksestä, siitä, että noudattaa tuomarin määräämiä ohjeita jne., tavallisesti syytetyltä vaaditaan takaus, että hän tulee määrättyt ehdot täyttämään jne. Tuomiota kutsutaan pidätetyksi (suspended) ja tuomitun sanotaan olevan takauksella vapaana. Englantilaisissa maissa ei n. k. tutkintovankilaa tunneta ja siksi, kaiken sen sijaan, minkä syytetty on vankeudessa ennen tuomituksi tulemistaan, sentähden että ei ole kyennyt hankkimaan tai pääsemään takauksella vapaaksi, on hän vankilassa omaksi vahin-

gokseen, sitä aikaa ei lasketa hänen hyväkseen yleisestä rangaistusajasta pois. Sensijaan lasketaan hänen hyväkseen vankeudessa ollessaan hänen käyttäytymisensä ja hyvän käytöksensä perusteella voidaan vankeusaikaa melkoisesti lyhentää.

Todistajien ristikuulustelu ja lakimiesjärjestelmä.

Valallisen todistajan esittämän todistuksen asemasta tuomarin edessä, on englantilaisissa maissa astunut käytäntöön todistajain kuulusteleminen, joka tapahtuu kysymysten ja vastausten muodossa, asianomaiset lakimiehet ne todistajalle esittäen ja lautakunta sekä tuomari kuunnellen, mitenkään tähän kuulusteluun omintakeisesti tavallisesti sekaantumatta. Tällaisessa todistusten esittämisessä, ei merkitse todistajien vala eikä heidän lukumääränsä niinkään paljon kuin se, kuinka johdonmukaisesti ja eheästi he voivat sen asian esittää, jotka ovat ottaneet todistaakseen. Jos ristikuulustelussa alkavat asioiden kulkuun nähden sotkeutua, muistavat jonkun kohdan huonosti, taikka siinä käy ilmi, että he ovat sen suhteen epävarmoja, on todistuksen voima heikentynyt ja heikentynyt sitä enemmän, kuta enemmän todistaja sotkee itseään, vaikka esittäisi täyden totuuden. Missä kahden tai kolmen henkilön valallinen suora kertomus riittää saattamaan syytetyn syylliseksi ja tuomituksi, siellä on vielä jällellä jätteitä vanhasta feodalisesta järjestelmästä, jossa rikkaan miehen ja hänen sukulaistensa vala ilman muita mutkia riittää hänet vapauttamaan tai saattamaan syyttämänsä henkilön tuomituksi. Asinomaisten tai heidän lakimiesten toimittamassa ristikuulustelussa sensijaan tulee kaivetuksi esille ne mahdolliset erehdyksetkin, joita mielestään suoran totuuden kertoja valallaan täytenä totuutena on itse pitänyt ja esittänyt; ihmisen aistit, silmät, korvat ovat siksi petollisia, että ne hyvinkin usein johtavat vääriin havainnoihin ja ristikuulustelussa voidaan sel-laiset saada esille ja osotetuksi itse todistajallekin, joka uskoi asian toisin olleen. Todistajien ristikuulustelussa

tuomari ainoastaan valvoo, että siinä kuulustelijat pysyvät sekä asiassa että lain heille asettamissa muodoissa. Jo feodalisen valtion tuomiolaitoksia tarkastaessamme tutustuumme m. m. myös n. k. **equity (tasapuolisuus)** oikeuslaitoksiin. Porvarillisella ajalla näiden varsinaisten tuomiolaitosten ja lakien puutteellisuuksia täydentävät ja niiden virheitä oikovat tuomiolaitokset, toiminta kasvaa ja haa-raantuu monelle eri alalle, ne ratkaisten omaisuusriitoja, missä riitapuolet väittävät vääryyttä tapahtuneen ilman, että kuitenkaan olisi lakia missään rikottu tai lain asettamia muotoja jätetty noudattamatta, ne myös erikoisissa tapauksissa antavat estetuomioita (injunction), missä voisi sellaisen vaatijalle tapahtua suurikin vahinko, vaikka mitään lainrikkomusta ei ole tapahtunut tai mahdollisesti edes uhkaakaan tapahtua. Näiden lisäksi on sitten vielä kehittynyt erikoisia perintöoikeuksia (probate court), joissa määrätään kuolleiden pesänhoitajat ja valvotaan pesän selvitystä yleensä kaikissa tapauksissa, ratkaistaan mielipuolisuudesta ja mielipuolen sairaalaan lähettämisestä yms. asioista; sekä monenlaiset muut erikoistuomiolaitokset: kuten lasten (juvenile court), naisten, perhe, yms. tuomioistuimet. Kaupungeissa rauhan häiritsemissä, pienemmissä rikoksissa ja yksityisissä riita-asioissa päättävät poliisi- eli kunnalliset (municipal) oikeudet, joita suurkaupungeissa on erikoiset yö- (night courts) tuomioistuimetkin, ne Amerikassa ollen kuuluisat summittaisesta tuomitsemisestaan.

Asian vetoomista varten siinä tapahtuneiden virheiden korjaamiseksi tai kokonaan väärän päätöksen kumoamiseksi, ovat sitten erikoiset vetoomusoikeudet, kahdessa tai useammassakin asteessa, ylimpänä ylioikeus, Yhdysvalloissa Supreme Court. Kun asia on lautakuntaoikeudessa kerran käsitelty, ei seuraavassa asteessa enään tapahdu todistajien kuulustelua, ja siinä ole lautakuntaa yms., vaan määrätty määrä tuomareita tarkastaa jutun asiakirjat, luettuaan esitetyt todistukset, tuomarinpäätöksen

alemmassa oikeudessa ja vetoajan esittämät muistutukset, ratkasevat näiden muistutusten suhteen, hyväksyen ne tai hyljäten. Milloin ne hyväksyvät, määräävät he asiassa uuden kuulustelun ja rikosasioissa tavallisesti silloin juttu raukee siihen, varsinkin mikäli valtio yksin on ollut syyttäjänä; yksityisissä riitajutuissa sensijaan usein asiassa aletaan lautakunnallisessa oikeudessa uusi oikeudenkäynti.

Sovintolautakunnat. Erikoisesti on vielä porvarillisessa parlamenttivaltiossa alkanut kehittyä erikoisia lautakuntia, joilla on tuomioistuinten luonnetta, jotka ovat tarkoitettut toimimaan kaikenlaisten työriitaisuuksien sovitelijoina ja ratkaisijana. Niitä on kahdenlaisia: vapaaehtoisia ja pakollisia ja kuuluu n. k. australialaiseen pakolliseen sovintotuomioistuinjärjestelmään, että ennen kun työläiset saavat nousta lakkoon tai muulla tavalla itse ryhtyä pakottamaan työnantajia suostumaan heidän vaatimuksiinsa, täytyy heidän alistaa, siinä tapauksessa että työnantajat eivät ole vaatimuksiin suostuneet, asiansa sovinto-tuomioistuimen ratkaistavaksi, eivätkä saa yhteen vuoteen siitä lukien aikomaansa lakkoa julistaa. Työnsulkujen julistamiseen nähden ovat työnantajat saman lain alaisia. Australiassa ja nyt myöhemmin Canadassa, pää-asiallinen merkitys on siinä, että sillä koetetaan estää työläisiä nousemasta lakkoon ja lakoilla taloudellista asemaansa parantamasta. Työväestön keskuudessa on tämä laki sentähden joutunut huonoon huutoon. Viime aikoina ovat Yhdysvaltain kapitalistit yhä äänekkäämmin alkaneet vaatia Yhdysvaltoihinkin pakollista työväen sovintotuomioistuinta. Joihinkin työläisiin, kuten rautatieläisiin ja muihin yleisen liikenteen palveluksessa oleviin työläisiin nähden, on Yhdysvaltain presidentille jo myönnetty erikoisen lain kautta oikeus sekaantua niiden lakkoihin, nimittää sovintolautakunta asiaa ratkaisemaan ja sen otettua asia käsiinsä, oikeus lopettaa lakko hallituksen voimalla.

c). **Hallinnollisista laitoksista ja valtiollisista toimista ja toimintaperiaatteista yleensä parlamenttivaltiossa.**

Parlamentarisessa porvarivaltiossa valtion erinäiset hallinnolliset, (toimeenpanevat) tehtävät ja niitä vastaavat laitokset yhä enemmän erikoistuvat ja lähestyvät luonteeltaan porvarillisen yhteiskuntajärjestelmän taloudellista toimintaa, ikäänkuin kadottaen sen tyypillisesti valtiollisen (hallitsemis) leiman, mikä niillä edellisellä asteella vielä oli. Tarkastamme esim. Yhdysvaltain presidentin kabinetin kokoonpanoa ja kunkin tämän kabinetin jäsenen alaista hallitusosastoa, niin ilman mitään huomaamme tämän seikan todeksi, niitä on: työasiain sihteeri (ja osasto); maanviljelyssihteeri; kauppa- ja kulkulaitosten sihteeri; raha-asiain sihteeri; ylipostimestari; sisäasiain sihteeri; valtio (ulkoasiain) sihteeri; armeijan sihteeri; laivaston sihteeri ja yleinen syyttäjä. Näistä viisi ensinmainittua ollen ilmeisesti enemmän yhteiskunta-taloudellisten eri toimintapiirien kuin puhtaasti valtiollisten hallitustoimien edustajia. Senjälkeen kun Yhdysvallat ovat erikoisen huomattavalla tavalla astuneet n. k. dollaridiplomatian uralle, voidaan oikeastaan ulko-asiain sihteeriäkin paremmin nimittää ulkomaisten markkinain sihteeriksi ja hänenkin osastonsa puhtaasti suurkapitalistinen luonne on käynyt silloin jo nimestä ilmeiseksi. Nyt riehuvan maailmansodan aikana on tämä hallinnollisten laitosten kehitys erinäisiä taloudellisia tehtäviä valvoviksi "johtokunniksi" kehittynyt huippuunsa: ministeristöön ollen lisätty: sotatarveteollisuuden ministeri, telefoni- ja telegrafilaitosten ministeri, yhteiskunnallisten asiain ministeri, elintarpeiden jaon ministeri jne. Mikäli kehitystä tähän jatkuu, tulee valtion hallituskoneistossa kohdakkoin olemaan erikoinen ministeristö ja sitä vastaavat toimistot kaikkia ihmisten teollisen toiminnan eri aloja varten. Vaikka tämä vastaa nykyisen yhteiskunnan todellista taloudellista kehi-

tystä, niin silti ei siitä voi vetää sitä johtopäätöstä, että mikäli tässä yhteiskunnassa tapahtuu ja tulee tapahtumaan vallan siirtymisiä, vallan siirtymistä kokonaisuudessaan köyhälistölle, niin nämä näin muuttuneet hallinnolliset laitokset tulevat silloin säilymään ja edustamaan uutta hallinnollista järjestelmää, sillä tämä kehitysilmio, johon tässä tutustumme parlamentarisen valtion kapitalistisen **virkamieshallinnon** muuttumista kapitalististen **teollisten eksperttien** hallinnoksi, hallinto kaiken aikaa pysyen kapitalistisena ja vallan siirtyminen köyhälistön käsiin edellyttää kaikenlaisen **kapitalistisen** hallinnon loppumista.

Ulkopuolella sitten varsinaisten porvarillisten valtiolaitosten osittain sellaisissa valtiollisluonteisissa laitoksissa, kuin puolueiden kokouksissa, niiden neuvostoissa ja toimeenpanevissa komiteoissa, mutta myös yksityisluontoisissakin laitoksissa, kuten kaikenlaisissa yhdistyksissä, unioissa, seuroissa ym., on kehittynyt joitakin sellaisia toimintaperiaatteita, jotka voivat näistä löytää tiensä varsinaiseen valtiolliseen elämäänkin. Sellaisia on esim. n. k. suljettu edustus-oikeus, **imperatiivinen mandaatti**, joka tarkoittaa, että johonkin neuvottelukokoukseen tai muuhun valittu edustaja (esim. työsopimusta tekemään työnantajien kanssa) valtuutetaan toimimaan kiinteästi määrätyllä tavalla, jättämättä hänelle valtaa oman harkintansa mukaan asioissa päätellä. Melko yleisesti jo puoluekokouksien edustajat evästetään puhumaan ja äänestämään määrätyllä tavalla. Myös korporatsioonien yhtiökokouksissa, edustajien toiminta on tavallisesti täten rajoitettu. Hallituksessa on tämä periaate osaksi jo käytännössä, mikäli tulee hallituksen siten harjoittama kontrolli erikoisiin virkamiehiinsä, varsinkin erikoisasiamiehiinsä nähden, mutta muissa suhteissa ja varsinkin lainsäädännön alalla, parlamentin jäseniin nähden, sitä ei ole vielä ollenkaan **julkisesti** sovellettu. Sosialistipuolue on koettanut saada virkamiehiin nähden, jotka sen listalla ovat tulleet vali-

tuksi kontrollia ottamalla niiltä etukäteen päivätyn erohakemuksen haltuunsa, mutta ei ole tällä tavalla onnistunut tarkoitustaan saavuttamaan.

Yhteiskunnalliset ja työväenkysymykset. Yhtenä parlamentarisen porvarivaltion huomattavimpana piirteenä on kaikenlaisten **socialisten** ja varsinkin työväkeä koskevien kysymysten kehittyminen valtion kaiken kolme eri toimintahaaran, lainsäädännän, hallinnon ja tuomio toiminnan yhdeksi niiden huonommaksi sisällöksi. Ensinnäkin, kehittyä ja laajenee yhä useampien kysymysten alalle tunkeutuen erikoinen n. k. **työväen-lainsäädäntö**, jonka edellinen aika jo tunsu, mutta silloin ilmeisesti valtion kontrollitoimintana työväkeä ja sen kasvavia vaatimuksia vastaan, nykyaikana sensijaan työväen-lainsäädännän perustuksena, valtionkin (hallitsevain luokkain) tunnustamana ja vakuuttamana, on päinvastoin pyrkimys suojella työväkeä kaikkia niitä yhteiskunnallisia ja teollisia epäkohtia ja vaurioita vastaan, joilla on kussakin tapauksessa yksityinen luonne, niin kapitalistisen tuotantojärjestelmän yleisiä ilmiöitä ja sen yleensä aiheuttamia kuin ne ovatkin. Kun tämä työväen-lainsäädäntä kehittyä samaan aikaan yleensä hyvin pitkälle ulottuvan n. k. **socialisen** (yhteiskunnallisen lainsäädännän) ja erikoisesti kun sen kasvaminen ja haarottuminen työväkeä koskevien kysymysten melkein kaikille aloille tapahtuu työväenliikkeen kasvamisen kanssa yht'aikaisesti, kehittyen pisimmälle niissä maissa, missä työväenliike, varsinkin sen valtiollinen haara, on voimakkain, niin sen johdosta, on siihen nähden alettu esittää sellaista katsomusta, että se perustuisi yhteiskunnassa vallitsevaan ja nykyään sen kaikissa luokissa yhä selvemmäksi kehittyvään jonkunlaiseen **socialiseen periaatteeseen**, yhteiskuntahenkeen tai yhteiskuntatietoisuuteen, joka saattaisi hallitsevat luokatkin, erikoisesti teollisuuskapitalistitkin jossakin määrässä ja vississä kysymyksissä toimimaan myös silmällä pitäen yhteiskunnan yleistä hyvää. Ne selittäjät, jotka pitävät kiin-

ni materialistisesta yhteiskuntaymmärryksestä, asettavat sitten tälle oletetulle yleiselle sosialisuusyhtymykselle (jota myös kutsuvat humanismiksi) perustukseksi nykyisen yhteiskunnan taloudellisen luonteen, jossa hallitsevat luokatkin tuntevat olevansa mitä kiinteimmin työtätekevästä luokasta ja yleensä kaikista toisista ihmisistä riippuvaisia, tuntevat yhteiskunnallisen yhteenkuuluvaisuuden. Toiset sensijaan, johtavat sen suoraan ihmisten henkisistä ominaisuuksista, ikuisista perusteista, luonnon laeista jne. Kummatkin ovat väärässä, sillä tällaista yleistä sosialisuustunnetta ja pyrkimystä katsella asioita yhteiskunnan yleisen hyvän kannalta ei ole olemassa. Koko sosialinen ja työväenlainsäädäntä erikoisesti perustuu toiselta puolen hallitsevain luokkain yhteisille luokkaeduille ja pyrkimyksille, joiden säilyttämiseksi yhä kiihkeimmiksi kehittyvissä luokkataistelusuhteissa pakottavat hallitsevain luokkain yksityisten jäsenten edut sopeutumaan ja alistumaan luokkayhteishyvä alaisiksi. Niihin nähden se on yhteiskuntapolitiikan alalla sama ilmiö kuin yhteiskunta-talouden alalla on heidän pääomainsa yhtyminen, osakeyhtiöissä, trusteissa ja kansainvälisissä syndikateissa, jonka taloudellisen ilmiön suoranainen seuraus se onkin. Työväkeen nähden työväenlainsäädäntä taas siitä saa yhteiskunnallisen leimansa, että työväki valtaan nousevana luokkana, kuten jokainen valtaannouseva luokka ennen sitä on tehnyt, väittää olevansa koko yhteiskunta, edustavansa koko yhteiskuntaa ja siis kaikkien sen läpiajamien tai sen vaikutuksesta syntyvien yhteiskunnallisten uudistusten olevan koko yhteiskuntaa hyödyttäviä eikä mitään luokka-lainsäädäntää. Nykyisyyden kannalta katsottuna, ovat kaikki työväen vaatimat reformit, luokkareformeja, ainoastaan tulevaisuuteen nähden ne eivät sitä ole, mikäli työväki on viimeinen luokka ja se valtaan noustessaan hävittää kaiken luokkajaon. Valtiollisen toiminnan luonne ja perusteet ovat siis parlamentarisessa kapitalistivaltiossakin yleispiirteisissä samat, kuin mi-

tä ne ovat kaikissa valtioissa olleet, olkoot nyt kysymys työväenlainsäädännestäkin: ne perustuvat yhteiskunnan luokkajaolle ja luokkataistelulle. Jokainen n. k. sosialinen ja työväenlaki tarkoittaa kapitalistien puolelta nykyisen järjestelmän pöngittämistä, heidän luokkaetujensa suojelemista ja turvaamista, työväkeen nähden kapitalistisen riiston ja puristuksen kärjen tai polttopisteen siirtymistä, joko tältä tai lainsäädännän alaiseksi joutuneesta kohdasta johonkin toiseen kohtaan, taikka sen muuttumista luonteeltaan toisenlaiseksi. Luokkataistelu ei työväen ja kapitalistiluokan välillä laimene ja vähitellen kuole, kuten kävisi, jos työväenlainsäädäntä aste asteelta vähentäisi kapitalistista puristusta ja riistoa; myöskään ei se kehity jonkinlaiseksi puhtaaksi periaatetaisteluksi muodollisesta isännyydestä, vaan luokkataistelu työväenlainsäädännän kasvaessa ja yhä useammille aloille haaraantuessa, yhä vain kasvaa ja kiihtyy ja kärjistyy sekä samassa kehittyy luonteeltaan realistemmaksi, jossa kapitalistisen järjestelmän kaikki epäkohdat ikäänkuin kasvavat yhteen, yhtä aikaa vaatimaan ratkaisuaan.

Työväenlainsäädäntää ovat: ensinnäkin kaikenlaiset työmaa-asioita järjestelevät lait, edelleen työläisten turvallisuuslait, tapaturma- ja loukkauslait, lapsi- ja naistyötä rajoittavat lait, työaika- ja palkkaa yleensä määrittävät lait; työväen- ja samassa jo yleensä sosiaalista lainsäädäntää ovat: työttömyys-, vanhuuden- ja äitiysvakuutuslait yms.; sosialistista lainsäädäntää yleensä: terveydenhoito-, puhtaus-, ravinnon tarkastus-, väkijuomaliikettä rajoittavat yms. lait.

Vaikka Europan sodan yhteydessä hallitukset ovat kaiken tämän lainsäädännän alalla, kuten väkijuomaliikkeen rajoittamisessa panneet toimeen melko radikalisiakin uudistuksia puhtaasti hyötynäkökannalta, pitääkseen valtion sotavoimat fyysillisesti kunnossa ja saattaakseen työläistaloudessa sodan vaatiman erikoisen järjestyksen, kulutuksessa y. m. voimaan, niin kuten edellä käyneestä

selvityksestä jo on ilmeistä, ei työväen lain-säädäntä yleensä kuitenkaan näin ahtaille hyötösyille perustu, vaan on sen pohjana edellä mainitut laajemmat kapitalistiset taloustarpeet.

Rinnan tämän kapitalistisen valtion harrastaman sosialisen ja työväen-lainsäädännän kanssa, kehittyy yksityisten kapitalististen yhtiöiden omassa piirissään harrastama samanlainen toiminta, nim. eläkkeiden maksaminen yhtiön palveluksessa vissin määrä-ajan olleille työläisilleen, kaikenlaisten ylimääräisten palkkioiden ja korvausten, palkintojen ym. järjestelmä, sekä työläisten asuntoyms. oloista huolehtiminen, jossa suhteessa varsinkin suurkapitalistiset yritykset, kuten Kruppin yhtiö Euroopassa ja Ford Amerikassa ovat tulleet kuuluisiksi. Tässä yksityisten kapitalistien ja yhtiöiden harrastamassa "työväen-lainsäädännössä ja sosialisessa huolehtimisessa" ilmenevätkin sen sekä rajat että perusteet niin selvästi, että yleensä ei olekaan syntynyt mitään vallitsevaa harhakäsitystä, siinä tapahtuvan yhteiskunnallisen pulman ratkaisemiseksi, vaikka kapitalistit itse siitä sellaista väittävät, vaan kaikki ilman muuta näkevät kaiken sen kapitalistiseksi liikemetodeiksi, liikevoittonsa varmentamiseksi, useissa tapauksissa sen suurentamiseksi.

3. Valtiollisten teoriain kehitys parlamenttivaltiossa.

Vaikka perustuslaillisuus ja parlamentarisuus etupäässä ovat olleet valtaan pyrkivän ja nousevan porvariston käyttämä kilpi, jonka taakse se on vallanpyrkimyksensä kätkenyt, niin toiselta puolen myös feodalinen aatelisto koettaessaan vahvistaa oikeuksiaan kuningasta ja varsinkin sitten porvariston auttamaa itsevaltiaaksi nousevaa kuningasta vastaan rajottaakseen hänen ja hänen takanaan olevan porvariston valtaa, niihin vetosivat omaksi edukseen. Niinpä valtiokehityksen historiassa näemmekin, kuinka siihen aikaan, jolloin feodalisesta

järjestelmästä alkoi porvarillinen kansallisvaltio kehittyä, valtakunnan mahtavampi feodaliylimystö kaikissa maissa nousee uhattua itsenäisyyttään ja vapauttaan puolustamaan kasvavaa **keskusvaltaa** vastaan ja silloin puolustavat oikeuksiaan m. m. vetoamalla siihen, että kuninkaan rinnalla ja yläpuolella on aina ollut toiselta puolen säätykokous hänen valtaansa rajoittamassa ja toiselta puolen myös valtion "perustuslaki". Ranskassa sen mahtavan aateliston noustessa yleiseen ja yhtenäiseen liikkeeseen feodalistien oikeuksiensa turvaamiseksi 1500-luvun jälkimäisellä puoliskolla, sekä sen että kuningasvaltaa rajottamaan pyrkivän porvariston puolelta, koetettiin todistaa, että niiltä ajoilta asti, kun frankit olivat Galliaan tulleet ja perustaneet sinne valtakuntansa, olivat herrain päivät (*L'Etats Generaux*, *Yleiset Säädyt*) olleet valtion korkeimman vallan edustajia ja että n. k. "saalalainen laki", oli silloin jo rajottanut kuninkaan vallan määrättyihin puitteisiin. Ranskassa tämän Säätykokouksen merkityksen kaikessa historiallisessa kehityksessään toi julki, kuuluisa juristi Francis Hotman "*Franco-Gallia*"-nimisessä laajassa historiassaan (1573). Espanjassa samaa käsitystä ja yhtä tarmokkaasti esitti ennen mainittu jesuiitta Juan Mariana suuressa Espanjan Historiassaan (1592). Englannissa skottlantilainen George Buchanan, teoksessaan "*On the Sovereign Power among the Scots*" (Ylimmästä vallasta skottlantilaisten keskuudessa, 1579), jossa esittää ajatuksen, että kansa on lakien laatija, toimien kaikista luokista valittujen edustajien neuvoston kautta, kuninkaan asemasta tuomareille kuuluen lakien selostaminen ja tuomitseminenkin. Samansuuntasia ajatuksia edusti Alankomaiden olojen kehityksen perusteella Emdenissä asuva saksalainen juristi Johannes Althusius, vaikka enemmän jo teoreettisina mielteinään ja johtopäätöksinään kuin historiallisten tosiasiaien esittäjinä. Samoin niihin aikoihin ilmestyneessä (1579) ja laajalti huomiota herättäneessä valtiollisessa

väittelykirjotuksessa "Vindiciae Contra Tyrannos", Tyraannia vastaan perusteista", esitetään samaa ajatusta eli että valtion säädyille kuuluu siinä ylinvalta, erikoisesti uskonnon turvaaminen ja ylläpitäminen ja tyrannin kukistaminen, valtion säädöt muodostuen, ei "tuosta monipäisestä hirviöstä" kansanjoukosta yleensä, vaan prinssiestä, lordeista, patriseista ja jalosukuisista. "Kukaan ei ole syntynyt kuninkaaksi; kukaan ei voi olla kuninkaana olemassa itsessään (ilman kansaa) tai voi ilman kansan olemassaoloa hallita. Mutta päinvastoin kansa voi olla itsessään olemassa (ilman kuningastakin) ja se on ajassa ennen kuningasta ollut olemassa", lausutaan tässä teoksessa todistamaan kuninkaan riippuvaisuuden ja alempiarvoisuuden säätyjen rinnalla. Kuninkaan valtaa rajoittavalla eduskunnalla, ymmärretään tiukasti säätyjä, eikä koko kansaa, eikä edes vielä porvaristoakaan säätyihin luetuna.

Tämän säätyparlamentarismin ohella sitten pää-asiasa kaksi muutakin valtiollista kysymystä ovat näihin aikoihin vilkkaan pohdinnan alaisina, ne mitä ilmeisemmin kuvaten ajan hallitsevain luokkain keskuudessa vallitsevia pyrkimyksiä saada joko estetyksi keskusvaltaa kasvavasta liian voimakkaaksi (feodalinen pyrkimys) taikka saada rakennetuksi jo kehittyneelle keskusvallalle tulevaisuuteen nähden sulkuja, että se ei voisi kasvaa vieläkin voimakkaammaksi ja mahdollisesti mielivaltaiseksi (porvarillinen pyrkimys). Edellinen näistä on tyrannin kukistaminen ja murhaaminen, edustaen myös kiiteämmin feodalista pyrkimystä ja jälkimäinen kaiken vallan ja hallituksen (valtionkin) johtaminen ihmisten (hallittavien ja hallituksen) välisestä sopimuksesta, joka ilmeisesti edustaa jo porvarillista pyrkimystä.

Paitsi ennen mainittua jesuiittaa Juan Marianaa, joka teoksessaan *De Rege* selittää tyrannin kukistamisen ja murhaamisen oikeutetuksi (katso sitä selostavaa kappaletta), edellä mainitussa "Vindiciae"ssa, jota arvellaan

erään Hubert Languet'in kirjoittamaksi ennen kaikkea esitetään ne perusteet, joiden nojalla tyrannin kukistaminen ja vastustaminen ovat oikeutettuja. Vallananastajaan (despottiin) nähden on jokaisella yksityisellä kansalaisellakin oikeus vastustaa hallitsijaa ja pyrkiä hänen kukistamiseensa, luonnon, kansakuntain ja valtiolain nojalla ja mukaisesti, sensijaan lailliseen hallitsijaan nähden, joka alkaa hallita mielivaltaisesti kapinoimis- ja kukistamisoikeus kuuluu vain säädyille, säätykokoukselle, kuninkaan hallitus ollen syntynyt (otaksutun) tai Languet'in mielestä todellisen sopimuksen, kontrahdin perusteella, jonka kuningas ja kansa (edustettuina säätyjen kautta) ovat keskenään tehneet, se sopimus kuninkaaseen nähden ollen sitova, määräten miten hänen tulee hallita, sensijaan säätyihin nähden ollen vapaa.

Edellä mainittu Buchanan sensijaan oli sitä mieltä, että tällaisen laillisen tyranninkin kukistaminen kuuluu kansalle kokonaisuudessaan, jonka kanssa valtiosopimus on tehty, se yksin siis ollen vapaa astumaan kontrahdin, se on, lakien yläpuolelle ja ellei koko kansa kuningasta sellaisessa tapauksessa kukista, on siihen oikeus enemmistöllä, ja ellei se käytä oikeuttaan ja täytä velvollisuuttaan, on se "huonoja kansalaisia" ja kuninkaan kukistamisen ja murhaamisen saavat silloin toimittaa kutka tahansa "hyvät kansalaiset", jotka aina ovat vapauden ja soveliaisuuden puolella. Marian kehitti tämän teorian sitten huippuunsa, esittäen yksityiskohtaisia mietelmiä siitä, miten tyranni paraiten voitaisiin surmata. Että nämä teoreetikot mietelmillään ainoastaan kuvasivat ajan henkeä feodalisessa ylimystössä, joka täten koetti todistaa itsellään olevan yhtä suuren tai suuremman oikeuden kuninkaan murhaamiseen, kuin kuninkaat väittivät heillä olevan oikeuden feodaliherroihin ja kaikkien uppiniskaisten tieltään pois raivaamiseen, sitä harjottaen salamurhalla, myrkyllä, tikarilla ja kaikilla keinoilla, sitä osottaa se, että niihin aikoihin myös useita onnistuneita ja onnistumat-

tomia murhayrityksiä tehtiin silloisia kuninkaita vastaan. Jalkeenpäin sellaiset murhat selitettiin edellä selostettujen teorian ansioksi ja valtiot kiiruhtivat julistamaan pannaan kaikki asiaa käsittelevät valtiolliset kirjutukset.

Jo näiden "kuningashävittäjien" mietelmissä oikeus perustukseksi huonon hallitsijan kukistamiseen ja murhaamiseenkin nähden esitetään teoria valtiokontrahdista hallitsijan ja hallittavien välillä, joka sitten myöhemmin laajenee teoriaksi yhteiskunnallisesta kontrahdista ihmisten välillä yleensä. Alkuperäisessä muodossaan tämä teoreettinen valtiokontrahti käsitetään kaksiosaiseksi: kontrahdiksi, jonka kansa ja kuningas yhdessä ovat tehneet jumalan kanssa, että jumalan lakeja, uskontoa ja kirkkoja tullaan kunnioittamaan ja noudattamaan; ja kontrahdiksi, jonka ovat keskenään tehneet kansa (nim. sen puolesta sitä edustavat säädyt, ylhäiset) ja kuningas, jälkimäinen sitoutuen hallitsemaan kansaa vissien valtiollisten lakien ja oikeuksien puitteissa, kansa (sen edustajat) ollen tässä kontrahdin teossa sen ehtojen määrääjät, säätäjät ja vapaat koko kontrahdin rikkomaan niin pian kun kuningas ei sen ehtoja täytä. Edellinen kontrahtiaate on ilmeisesti uskonnollista perustusta ja sen edelliset kehitysasteet löydettävissä reformatsioonin aikuisissa valtiollisissa aatteissa, jälkimäinen sensijaan roomalaisen lain kehittämän yksityisen kontrahdin laajennettu muoto, se selvimmin ilmeten seuraavasta valtio-kontrahti-aatteen kehittäjästä, ennen mainitusta Althusiuksesta.

Althusiuksen mielestä perustuu nim. kaikki yhteiselämä ihmisten keskuudessa sopimukseen eli kontrahtiin, jonka yksilöt keskenään tekevät; 1) siten syntyen sarja ohjeita, lakeja, joiden mukaisesti kyseessä olevaa yhdyskuntaa on hallittava, johdettava, ja 2) määrätty hallitsemisen ja tottelemisen suhde sen jäsenten keskuudessa, näin syntyneiden ohjeiden toimeenpanemiseksi. Ihmisyhteiskunta muodostuu näin laajasta sarjasta monenlaisia yhdyskuntia, perheestä, korporationista, kunnasta ja maa-

kunnasta aina valtioon asti. Niin erilaisia tehtäviä kuin näillä eri yhdyskunnilla onkin, ovat ne tässä peruskohdas-
saan kaikki samallaisia.

Valtio perustuen näin valtiokontrahdille muodostuu ei sen yksityisistä jäsenistä Althusiuksen mukaan, vaan niistä yhdyskunnista, maalais- ja kaupunkikunnista, maakunnista yms., joiden sopimuksellisesta yhteenliittoutumisesta se on syntynyt.

Valta valtiossa sen sopimuksellisen luonteen tähden näin ollen kuuluu kansalle, ei kellekään yksilölle tai yksilöryhmälle, sillä kun kaikki ihmiset ovat luonnostaan vapaita ja tasa-arvoiset, niin yhden tai ryhmän hallintovallan käyttö toisten yli, voi tapahtua ainoastaan näiden suostumuksella, jolle suostumukselle sen siis täytyy perustua. Kansa ei voi ylivaltaansa antaa pois tai siirtää kellekään, sillä sen oleminen kansalla on itse yhteiselämän yhdistävä side; kaikkien valtion hallitusviranomaisten täytyy alistua lakien alle ja niitä toimeenpanna, niissä ollen hallitusta vallitsevan kansan tahto ilmaistuna.

Kuningas on kansan toimeenpaneva virkailija (mandatarius, angetti, palvelija) ja on hänen lakeja toimeenpannen turvattava heidän etujaan ja personallista turvallisuuttaan. Hän kruunauksessaan suostuu hallitsemaan maan perustuslakien mukaisesti ja kansalaiset lupautuvat häntä niiden puitteissa tottelemaan (kuten Skottlannissa ja osaksi Englannissa oli käytäntö). Kuninkaan täytyy ehdottomasti sopimusta noudattaa, kansa sopimusehtojen asettajana sensijaan on vapaa sopimuksen rikkomaan.

Kansalla on oikeus kukistaa ja erottaa hallituksesta kuninkaan, joka ei noudata lakeja, tällaisen kukistamisen toimittaen kansan kokonaisuuden edustajat, kansan yksityisillä jäsenillä samaan aikaan ollen oikeus passiviseen vastarintaan, se on, tottelemattomuuteen ja valtion muodostavilla osilla maakunnilla, piirikunnilla ja kaupungeilla oikeus erota (secession) valtioyhteydestä.

Hallituksen tehtäviä kansan tahdon toimeenpanijana on: valvoa uskontoa, jumalanpalvelusta, yleisiä tapoja ja opetusta; yleistä käyttäytymistä ja järjestää sakkoja ja rangaistuksia rikoksellisten rankasemiseksi; edistää yleistä hyvää, valvoa kauppaa ja merenkulkua, rahan myynttämistä, painoja ja mittoja, hoitaa yleisiä tuloja ja yleistä omaisuutta sekä suojella kansaa sisäistä ja ulkoista tuhoa vastaan.

Valtiomuotoon nähden Althusius on sitä mieltä, että vaikka kansan tahdon toimeenpanijoina olisi, ylimpänä agenttina yksi (kuningas) tai monta, niin se ei asiaa muuta, valtiomuoto on aina sama, siinä ylivallan täytyy olla kausalla; jokaisessa valtiossa onkin hänen mielestään aina ollut useampia hallintolaitoksia, vaikka ylimpänä toimeenpanevana virkailijana olisikin ollut yksi (kuningas), nim. sen ohella neuvostoja, kansankokouksia ym.; nimityksillä monarkia, anarkia, demokratia ollen merkitystä vain sikäli, että ne osottavat, minkälainen on lakien toimeenpano koneisto pääkohdassaan.

Althusiusta voi hyvällä syyllä näin pitää porvarillisen perustuslaillisen valtiomuodon ensimmäisenä järjestelmällisenä teoreettisena edustajana, varsinkin mitä tulee tämän valtiomuodon perustuslaillisuuteen, sensijaan parlamentin merkitys ja tehtävä valtiossa on häneltä vielä jäänyt selvittämättä. Erikoisesti ansaitsee tässä huomiota se, että Althusius vetää valtiosopimusaatteesta aivan päinvastaiset johtopäätökset kuin esittämämme Hobbes ennen Althusiusta tekee, Hobbes päästen siihen väittäen valtiosopimuksen vain kansan omassa keskuudessa "tekemäksi", sitoen siis kansan sitä noudattamaan, hallitus saaden siltä täydellisen itsevallan, siis siitä riippuen, miten kukin käsitti asian selostamiseksi **oletetun** kontrahdin alkuperäisesti syntyneeksi (mitään muodollista kontrahdin tekoa ei kukaan esittänytkään), saattoivat he tulla aivan päinvastaisiin tuloksiin.

Jokseenkin samallaisiin johtopäätöksiin, vaikka toisista perusteista lähtien tulivat valtiomahdin alkuperästä ja suhteesta "kansaan" espanjalaiset juristit, joista huomatuin oli espanjalainen jesuiitta-juristi **Fransisco Juarez**, jonka pääteos ilmestyi 1613. Vaikka hän on kiinteästi aikansa yksinvaltaisen hallitusmuodon kannattaja, hän hallitus-ylivaltaan nähden on sitä mieltä, että mikäli tulee sen laillinen luonnonpuoli kysymykseen, niin vallan perustuksena siinä tapauksessa on koko yhdyskunta, eikä kukaan yksilö tai yksilöryhmä. "Valtio ei ole hänen mielestään mikään yksityisten ihmisten pelkkä kokoomus ainoastaan ilman järjestystä ja ilman moralista tai fyysillistä yhteyttä, vaan on se ryhmä ihmisiä, joka ryhmä on joko erikoisen toimen tai tahdon taikka sitten yleisen suostumuksen kautta muodostunut yhteiskunnalliseksi kokoomukseksi, yhteistä valtiollista tarkotusperää varten, ja näin ollen kun siinä on tällainen moraalinen yhteys, niin se välttämättömästi edellyttää järjestävää auktoriteettia siinä. Sellainen yhteiskunta ilman jotakin yleistä kontroleeraavaa voimaa, on johdonmukaisesti mahdoton, ja tällaisena kontroleeravana voimana ei ole kukaan erikoinen yksilö, vaan sen (voiman) täytyy välttämättömästi olla koko yhteiskunnassa." (Dunning, Political Theories).

Tämän teorian mukaisesti on kansa lainsäädännän perustus, sille myös kuuluu sodasta ja rauhasta päättäminen ja sopimusten teko toisten valtioiden kanssa. Mutta Juarez eroo siinä edellisistä, että hän myöntää kansalle oikeuden siirtää valtansa kaikissa näissä suhteissa hallitsijalle, kuninkaalle ja selittää niin esim. Espanjan hallitusmuotoon nähden tapahtuneen, jolloin kuninkaalle on myös siirtynyt oikeus kansaa verottaakin, sanokoot Espanjan perustuslait ja säätyjen oikeudet siitä mitä tahansa ne ollen tällaisen vallan siirron rinnalla mitättömät. — Tässä ilmenee yhteiskunta-taloudellisesti heikentyvän Espanjan porvariston, ensinnä julistaminen, että oikeutta myöten valta kuuluu sille (kansalle), mutta samassa tun-

nustus ylivoimaisen valtiomahdin edessä, että se saa kuitenkin kuninkaalla olla, kansalta hänelle siirrettyinä.

Juarez'en merkitys valtio-opin alalla on vielä siinä, että hän johti edelleen sitä espanjalaisten juristien alkamaa kansainvälisen lain kehittämistä, jossa ilmeni niiden taloudellisten tekijäin vaikutus, jotka alkoivat Portugalin, Espanjan, Hollannin ja Englannin välisessä taistelussa merikaupan ja siirtomaiden riiston ylherruudesta astua päivän tärkeimmiksi kysymyksiksi. Tässä kauppa (ja enemmän merirosvous) kilpailussa ja siirtomaiden raiskaamisessa ja ryöväämisessä alkoi nim. käydä ilmeiseksi kaikille siihen osaaottaville, mutta ennen kaikkea ensin häviävälle puolelle, että siinä olisi saatava joitakin järjestelyjä ja sopimuksia aikaan, että jatkuva taistelu, toistensa hävittäminen ja siirtomaiden rikkauksien raiskaaminen, alkuasukkaiden suhteeton ja sokea tuhoaminen, tulee lopullisesti olemaan kaikille vahingoksi. Roomalaisien juristien ja myöhemmin sitten katolisen maailman vallan edustajan Thomas Akvinolaisen esittämiä luonnon lakia (*lex naturalis*) ja (kansojen) yhteislakia (*lex, oikeammin jus gentiumia*) kehittivät espanjalaiset juristit ja etupäässä Juarez edelleen, *jus gentium* hänellä ollen jumalan kaikkiin ihmisiin asettama erikoinen yleinen (luonnon) laki, jonka mukaan jotkut seikat olivat päteviä kaikkialla maailmassa riippumatta siitäkin, vaikka josakin paikassa ei niistä mitään tiedettäisi. Näin esim. valehteleminen oli tämän yleisen lain mukaan pahe, yksityisomaisuus oli sen kautta tullut tunnustetuksi ja siksi sitä oli kaikkialla kunnioitettava, kymmenissä käskyissä olevat kiellot ja määräykset kuuluvat tämän yleisen lain piiriin, sekä niiden lisäksi vielä koronkiskominen ja väärän hinnan tavarasta ottaminen. Nämä yleiset lait ovat niin muuttumattomia ja ylinnä kaiken olevia, että jumala itsekään ei niitä muuta. Käytännöllisessä valtiopolitikassa Juarez'in luonnon lakien periaatteiden soveltaminen, johti sitten n. k. kansainväliseen lakiin, jonka mukaisesti

valtiojen kesken useat niistä asioista ovat järjestetyt, joiden alalla vallinneet epäkohdat olivat Espanjan hallitsevissa luokissa ensinnä tällaisen pyrkimyksen nyt uudella ajalla synnyttäneet. Kaikkina aikoina hallitsevat luokat tuntevat keskinäisen luokkayhteytensä valtion rajojen ylitse alussa **luonnon** kautta, jonka oletetut **yleiset** lait silloin saavat astua hallitsevain luokkain **kansainvälistä yhteistahtoa** edustamaan. Tässä kannattaa painaa huomioon, että luontoon vetoaminen on tässä pää-asiallisempi, kuin uskontoon vetoaminen, sillä uskonto eri maissa vaihtelee, sensijaan on yleensä sama ja on siksi varmempi hallitsevain luokkain kansainvälisen lain perustaksi, kuin uskonto ja niin jumalakin kaiken varmuuden vuoksi luonnon lakeihin nähden tehdään voimattomaksi, kuten Juaréz'illa, hän ei muuta luonnon lakeja, ei voi niitä muuttaa.

Kansainvälisen lain lopullisesti varsinaisesti järkiperusteille rakentamisen ja yhtenäiseksi järjestelmäksi kehittämisen edellisten viittaamaan suuntaan toimitti sitten hollantilainen oppinut ja valtiomies Hugo Grotius (1583—1645), joka valtiollisena kirjailijana ja valtiomiehenä toimi paitsi kotimaassaan Hollannissa, josta tuli karkoitettua, myös Ranskassa ja Ruotsissa ja uudelleen Ruotsiin lähettiläänä Ranskassa. Että hänen mietelmänsä yhteiskunta-taloudellinen peruste on aikansa suurvaltioiden keskinäisissä riidoissa ja sovitteluissa koskeva merenkulkua, kauppaa, liittosopimuksia, toisten valtojen alamaisen oikeuksien kunnioittamista maalla ja merellä ja kaikkia muita tällaisia asioita ja niiden lakiperusteita koskevia kysymyksiä, selviää jo hänen toimestaan käytännöllisenä valtiomiehenä näin monessa maassa, jossa asemassa ne itsestään kuuluivat hänen toimintapiiriinsä ja vielä siitä, että hänen tämän toimintansa yhteydessä ja kotimaassaan oli joutunut kiinnittämään näihin asioihin erikoista huomiota, kirjoittaen siellä pienemmän teoksen "Mare Libertum", Meren Vapaudesta, hollantilainen merikauppa ollen silloin kukoistuksessaan ja kilpaillen Espanjan

alenevan ja Englannin kasvavan merivallan kanssa. Kansainvälisen lain perusteet kehittää hän vasta myöhemmässä teoksessaan "De Jure Belli ac Pacis (1625), Sodan ja Rauhan Oikeudesta, jossa pää-asiassa käsittelee kysymyksiä, mitä on luonnon laki, mitä kansainvälinen laki ja mikä valtiossa ylivalta?

Mitä ensinnäkin tulee "luonnon lakiin", niin Grotius siihen nähden lopettaa kaiken sen mystillisyyden, mitä sen olemukseen nähden oli uskonnollisessa suhteessa ollut, lausuen että se on ihmisten järjellisen toiminnan (ajattelun) tulos ja kehittämä. Se "on (täysissä henkissä voimissaan olevan normalihmisen) järjen määräys, jokaisessa teossa, mikäli se on sopusoinnussa järkipärisen luonnon kanssa taikka ei ole sopusoinnussa sen kanssa, on itsessään moraalinen turmelus tai moraalinen välttämättömyys." Grotius nim. painostaa, että mikäli ihmiset ovat alkaneet elää yhteiskunnallisesti, niin siinä on tapahtunut ei ainoastaan yhteinen sopiminen, vaan järkeisen yhteiselämän alkaminen ja järkeiseen yhteiselämään kuuluu, että jokaisen järki tunnustaa välttämättömäksi ei ainoastaan katsoa omaa etuaan, vaan katsoa sitä niin, että ei siinä loukkaa toisten etuja, siis sovittaa oman elämänsä toisten elämän kanssa sopusointuun.

Kun luonnon laki näin on ihmisen järkeisen harkinnan tulos, niin Grotius lausuu sen olevan voimassa ja vaikuttavan jumalasta riippumattakin, vaikka jumalaa ei ollenkaan olisi olemassakaan ja kaikkialla, missä ihmiset ovat alkaneet yhteiskunnallisesti elää, olkoot kristityitä tai pakanoita (luonnon lain ratsionalistinen eli järkeisperuste). Silti voi kristittyjen kansojen uskonnollisissa käsityksissä olevat jumalan lait olla luonnon lakia, mutta ne ovat vain luonnon lain tällaisia erikoisia julkitulemismuotoja, pakanoilla niiden ihmisten tietoisuuteen tuleminen järkensä päätelminä ollen toinen.

Että luonnon lain mukaan (järjen mukaan) sekä yhteisomistus että yksityisomistus kumpikin voisivat olla oikeita, edellinen kun on vallinnut alkuperäisessä yhteiskunnassa, jakoi hän luonnon lain alkuperäiseen (puhtaan luonnon mukaiseen) ja myöhempään, jolloin jo ihmiselämässä ovat erikoiset tilanteet syntyneet.

Kansainvälisiä lakeja ja oikeuksia ovat kaikki ne, jotka yleinen, "parempien valtioiden" keskinen käytäntö pitää sopivina ja välttämättöminä, oikeina. Niiden mukaan sota on oikeutettu, milloin se aletaan omaisuuden tai persoonallisen turvallisuuden puolustamiseksi. Grotiuksen mielestä sensijaan sodan alkaminen jotakin valtaa vastaan, joka varusteluidensa kautta alkaa käydä vaaralliseksi, ei ole oikeutettua kansainvälisen lain (jus gentium) mukaan. Myrkyn käyttäminen sodassa on kansainvälisen lain mukaan väärä, luonnon lain mukaan voi olla oikeakin. Nämä pari esimerkkiä osottavat, mitä kysymyksiä ja miltä kannalta Grotius koetti kansainvälisessä laissaan selittää, käsitellen niiden lisäksi kansainvälisissä suhteissa sellaisia kysymyksiä, kuin yksityisomistusoikeutta, ryöstöoikeutta, paloverotusoikeutta, panttivankeiden ottamisoikeutta, orjuutta, avioliittoa ym., sekä kansan oikeutta nousta hallitusta vastaan.

Valtiovalttaan nähden Grotius kehitti osaksi samallaisia mielipiteitä kuin Hobbes ja Bodin, nim. että "sillä valtiossa on politillinen valta, jonka toimia ei kukaan muu enään määrää, eikä ole oikeutettu määräämään, joita ei kenenkään toisen ihmisen tahto voi tyhjäksi tehdä." Tämän mukaisesti, missä historiallisen kehityksen tuloksena (Grotiuksen mukaan vallotuksen kautta taikka vapaaehtoisesti alistumalla) on syntynyt kuninkaan valta valtion ylitse, siellä kuninkaalla on oikeudenmukaisesti ylivalta, missä kuningas tai ruhtinas on valittu, kuuluu ylivalta hänelle, ja missä perustuslain mukaan joku on väliaikaisestikaan esim. diktaattori, on ylivalta hänen. Kansa voi valita itselleen minkä hallitusmuodon haluaa,

mutta kun se on valintansa toimittanut, ja esim. valinnut yksinvaltaisen tai aristokratian valtiomuodon, on sen oma valtiollinen toiminta lakannut. Senjälkeen sen ja siihen kuuluvan jokaisen yksilön on alistuttava.

Grotiuksen päämerkitys valtiollisten teoriain kehityksessä on: yleisten ("kirjoittamattomien", "omantunnon") lakien todistaminen järkeistuotteiseksi ja kansainvälisen lain kehittämässä eri valtioiden keskisistä kansainvälisistä tavoista. Lakien järkeisperusta myönsi taas orjuudenkin oikeutetuksi, koska järkiperusteiden mukaan sen olivat kansat hyväksyneet. Hallitsevain luokkain selittäessään luokkasuhteiden olemassaoloa ja niiden syitä, sensijaan että koskaan olisivat päässeet niin pitkälle, että olisivat nähneet luokkasuhteet (esim. orjuuden) määrättyllä taloudellisella asteella olevan yhteiskunnan tuotanto- ja jakosuhteista **välttämätön** seuraus, välttämätön tulos, katsomatta siihen, mitä luonnossa, uskonnossa ja ihmisten järkeisessä ajatuksessa on, täytyi etsiä niille selityksen ja oikeutetun perusteen ensin luonnon, sitten jumalan tahdosta ja vihdoin ihmisten järkeisestä harkinnasta, siis lopulta itse ihmisestä, orja järkeisen harkintansa mukaan itse siihen alistuen. Tämä kaikki osottaa, että hallitsevalla luokalla oli ikäänkuin "paha omatunto", se on, he tunsivat elävänsä toisten luokkain kustannuksella, mutta halusivat todistaa siihen olevansa oikeutetut sittenkin vielä, kun ainoa oikeutensa taloudellinen merkityksensä alkoi kulloinkin heihin nähden lakata; se nostaa toisen hallitsevan luokan entisen tilalle.

Jälkimaininkina katolisen kirkon yleis-europalaisesta "maailmanvallasta", ja heijastuksena siitä uudesta kansainvälisyydestä, jota porvarillinen talous alkoi eri kansojen keskuudessa ja ilmeisesti jo taloudellisella pohjalla rakentaa, voi pitää italialaisen munkin Thomasso Campanellan (1568—1639) utopiassaan "Civitas Solis" (Sol'in Valtio) esittämiä yhteiskunnallisia ja valtiollisia mietelmiä. Jättäen sivuun hänen uskonnollisten miettei-

densä pantheistinen luonne (jumala sulautuen niissä luontoon) havaitsemme, että hänen valtiollisen rakennelmasa pääpiirteet ovat: yksi ainoa valtio, yli maailman valitsevana, siis maailman valtio, joka yht'aikaa olisi uskonnollinen ja taloudellinen; yksityistä omaisuutta eikä yhteistä perhelaitosta olisi, talous ollen yhteinen; valtion asioita hoitavat: ylin johtaja ja ylin pappi samassa (Sol), jonka elinkaudekseen valitsevat hallitusneuvosto, jonka jäsenet samassa ovat valtion pappeja; se myös valiten muut virkailijat ja kolme "ministeriä", sota-, opetus asiain-, ja talous-, y. m. -asiain ministerit, ja lopuksi kansankokous, joka päättää sodasta ja rauhasta. Sol-valtiossa pappisneuvosto varsinaisesti kaikki asiat järjestää ja johtaa, se myös jakaa ihmiset kolmeen toimintaluokkaan niiden kykyjen perusteella, mitä se havaitsee niissä olevan. Campanellan utopia tarkalleen jäljitteli katolisen kirkon rakennetta, mutta sellaisenaankin kuitenkin omaa valtio-opillisesti merkityksensä ei ainoastaan esityksemme alussa mainitsemasta syystä, vaan senkin tähden, että siinä tunnustetaan valtiollisten seikkain perusteeksi taloudelliset seikat ja nähdään valtiollisen sopusoinnun rakentaminen mahdolliseksi vain taloudellisen sopusoinnun, yhteisomistuksen perusteella, jolla pohjalla Campanella kuitenkin luuli voivansa jossakin merkityksessä säilyttää luokat ja luokkajaon.

Samallaisiin johtopäätöksiin valtiollisten suhteiden riippuvaisuudesta ihmisten taloudellisen elämän perusteista, tuli englantilainen utopisti Thomas More (1478—1535) kuuluisaksi tullessa teoksessaan "Utopia" (Ei missään), jossa kehitti täydellisen yhteisomistukselle perustuvan yhteiskunta- ja valtiorakennelman osaksi samaan suuntaan, kuin Platon Tasavallassaan. Aikana, jolloin vallasta taistelevat ryhmät ja niiden edustaja hallituksessa, kuningas tai piispat ja valtion korkeimmat tuomarit perustelivat puolustamainsa eri hallitusmuotojen tai hallitusperiaatteiden ja laitosten etevämyyttä, mikä ju-

malan laeilla, luonnon oikeudella ym. sellaisilla, tällainen koko valtiorakennelman perinpohjainen mullistaminen ja perustaminen ihmisten taloudellisille suhteille, omaisuudelle, herätti tietenkin tavatonta huomiota ja auttoi osaltaan valtiollisissa teorioissa ja käytännöllisissäkin valtiollisissa suunnitelmissa taloudellisia suhteita yleensä pääsemään huomioon.

Tämän lisäksi Moren Utopiassa esitetty toisten vakaumusten suvaitsevaisuus-vaatimus yhteiskunnallisen elämän yhtenä perustuksena, oli sellainen, joka sen ajan tapausten johdosta astui pian yleiseksi hallitusvastaisen puolueen tunnuslauseeksi, Englannin hallituksen yksinvaltaisuus kun niihin aikoihin erikoisesti vielä ilmeni ankarassa kirkollisessa kurissa ja uusien ajatusten vainossa. Niinpä kun Englannissa sitten vallankumous puhkee, porvaristo nousten parlamenttia hallitsemaan ja parlamentin kautta lopettaessaan kuninkaallisen (episkopallinen kirkko) kirkollisen kurin ja ajatusvapauden sorron, pyrkii asettamaan sen tilalle omistavien luokkien yhteisesti seurakuntaneuvostojen kautta hallitseman kurin ja ajatusten vapauden sortamisen (presbyterinen kirkko), niin me näemmekin että radikalisimmat valtiolliset vastustusliikkeet ovat yht'aikaa myös uskonnollisia, saaden ja lainaten toisiltaan ajatuksia ja muotoja. Ensimmäisiä silloin esittämään kirkollisella alalla täydellistä yksilöllistä vapautta, oli Amerikassa ollut ja täällä uskonnollisten vakaumustensa tähden Massachusettsista karkotettu pappismies Roger Williams, joka Englannissa (1644) julkaisemassaan kirjasessa vaati valtion jättämään uskonnon asiat täydellisesti yksityisasiaksi, väittäen ja todistaen että valtiolle ei kuulu uskon puhtauden valvominen ja esittäen sellaisen vapaan seurakunta-rakenteen, jossa kaikki asioiden johto tulisi olemaan seurakunnan jäsenten käsissä. Toiset esittivät sitten samallaisia teorioita valtiollisella alalla ja niin astuu porvarillisen valtiollisen elämän piiriin yksityisomaisuuden, persoonallisen turvalli-

suuden (hengen) ja vapauden (laitonta vangitsemista vastaan) periaatteiden lisäksi valtion häirinnästä vapaan yksityisen toimintavapauden tunnustaminen.

Tämän porvarillisen toimintavapauden huomatuin edustaja Englannissa "suuren vallankumouksen" aikana oli **John Milton**, sitä käsittelevät teoksensa ilmestyen vuosina 1649 ("The Tenure of Kings and Magistrates", Kuninkaiden ja Virkamiesten Vallanperusteet) ja 1651 ("Defensio pro Populo Angelicano", Englannin Kansan Puolustus). Alkaen selittämällä "kaikkien ihmisten olevan luonnostaan syntyneet vapaiksi", Milton sitten selittää valtion synnyn tunnettuun tapaan ihmisten keskinäisten sopimusten perusteella, edelleen lakien synnyn ihmisten toimintaa järjestämään ja toiset lait rajoittamaan lakien toimeenpanijain kanssa asiamiesten valtaa, että ne eivät pääse kehittymään mielivaltaisiksi jne. Kuninkaas ja virkailijat ovat vain kansan palvelijoita, eikä heillä ole mitään omintakeista valtaa, tai valtaa ulkopuolella lakien. Ylivalta on vielä luonnollisena "syntymä-perintönä". Tästä hän johtaa, että ihmisillä on myös (jokaisella yksilöllä eikä vain kansalla kokonaisuudessaan, jonka oikeuksia ennen oli tarkoitettu, kansan vapaudesta puhuttaessa) syntymäoikeutenaan vapaus. Tämän tähden ensinnäkin yksinvaltainen hallitusmuoto on väärä ja vaatii Milton sen poistamista, ja toiseksi, hallitus ei missään valtiossa, tasavallassakaan saa sekaantua ihmisten toiminnalliseen vapauteen, vaan valtion tehtävä on siinä, että se sallii kunkin yksilön itse parhaan kykynsä mukaan hankkia itselleen onnen ja hyvinvoinnin. Kuitenkin se toimintavapaus, jota Milton näin jokaiselle yksilölle valtiossa vaatii, on vielä sangen suppea, verrattuna siihen, mitä sitten n. k. manchesterilaisen, eli äärimäisen yksilövapauden koulukunnan edustajat kannattavat. Miltonissa kuitenkin voi jo sanoa "antaa mennä", "antaa tehdä" (laissez faire) teorian alkaneen. Ne vapautta ehkäisevät rajotukset, jotka Milton vaatii poistamaan, ovat:

sensuuri, uskonnollisen ajatusvapauden ja jumalanpalveluksen yms. kontrolli ja lordien huoneen hallintovalta. Vaikka Milton oli mielipiteiltään tasavaltalainen, oli hän samassa täydellinen aristokratinen siinä mielessä, että kannatti vain niiden äänioikeutta ja osanottoa hallitukseen, joilla siihen aikaan jo oli äänioikeus, eikä kannattanut äänioikeuden laajentamista veroamaksavien miespuolisten kansalaisten keskuudessa yleiseksi. Toimeenpanevan komitean ja virkailijat valtiossa hän esitti jätettäväksi edustajakamarin valittavaksi keskuudestaan.

James Harrington, Miltonin aikalainen ja hengenheimoalainen on sitten se, joka varsinaisesti kehittää vallankumouksessa etualalle tunkeutuneet porvariston, yleensä omistavan luokan (talonpoikainkin) etujen mukaiset valtiolliset teoriat ja siinä silloin rakentaa porvarillisen valtio-opin pääperusteet taloudellisen materialismin varmalle perustalle, tässä suhteessa jatkaen ajatuksen kehitystä siinä, mihin se oli Machiavellilta katkennut. Utopian muotoon kirjoittamassa teoksessaan hän esittää useita niistä katsantokannoista, joita porvaristo sitten (tai sitä ennenkin oli jo) todellisuudessa toteuttaa.

Ylivallan valtiossa, sanoo hän, täytyy olla niiden käsissä, jotka omistavat enimmän määrän yhteiskunnassa olevasta omaisuudesta, tämä tarkoittaen, että hallituksen täytyy olla maataomistavan ja kapitalistiluokkain käsissä. (Ehdoton yksinvalta Harringtonin mielestä oli mahdollinen ja johdonmukainen, missä yksi henkilö omistaa suurimman osan yhteiskunnan omaisuudesta, harvain valta, missä harvat, ja kansanvalta (tasavalta), missä omaisuus on monien käsissä).

Kuitenkin Harrington poikkeaa sitten tältä taloudelliselta näkökannaltaan sen verran, että lausuu tasavallan olevan paraimman hallitusmuodon vielä senkin tähden, että siinä vapaammin kaikkien **edut** pääsevät liikkumaan.

Hallituslaitoksia Harrington esittää: senaatin, joka muodostuu valtion viisaimmista, jotka senaattiin kyllä joutuvat luonnollisten kykyjensä perusteella; senaatti suunnittelee ja pohtii kaikki lait ja hallitustoimenpiteet; kansankokous, kansan edustajien neuvosto, joka hyväksyy senaatin esitykset ja virkamiehistö, joka panee hyväksytyt lait ja päätökset toimeen.

Että valtio pysyisi tällaisena, esittää hän siihen nähden kaksi rajottavaa toimenpidettä, joista toinen estää maaomaisuuden kasaantumisen, ylläpitäen sen pysymistä tasaisesti omistettuna, ja toinen pitää virat siten kiertävinä, että jokaisella on tasapuolinen tilaisuus niihin päästä. Tässä tarkoituksessa hän esittää salaisen äänestämisen järjestelmän, joka nykyään onkin yleensä käytännössä ja muita samansuuntaisia tapoja, joista useat ovat myös nykyään voimassa. (Miten omistavat luokat sitten ovat, kuten esim. Yhdysvalloissa perustuslakia laatiessa osanneet järjestää valtiomuodon harringtonilaisille perusteil- le, tietenkin tietämättä Harringtonista mitään, siitä on jo mainittu toisessa yhteydessä).

Esittäen puhtaasti porvarillisia valtiollisia uudistuksia, Harrington todellisesti kuitenkin aikansa valtiollisissa liikkeissä edusti enemmän maalaisporvaristoa (Englannin talonpoikaisväestöä), kuin sen kaupunkien suurporvaristoa, Englannin vallankumouksellisen kaupunki- ja maalaispikkuporvariston ja köyhälistön valtiollisiin katsomuksiin, tutustumme erikseen tämän luvun loppuosassa.

“Suurta vallankumousta” seurasi Englannissa joi- takin kymmeniä vuosia kestänyt taantumus, jolloin sen hallitsijat koettivat palauttaa itselleen sitä valtaa, mikä niillä ennen vallankumousta oli ollut, erikoisesti kantaa veroja ilman parlamentin lupaa. Tämän taantumuksen teki mahdolliseksi kaikkien omistavien luokkien, niiden joukossa kaupunkien vapaamielisimpäin porvarillisten ai- nestenkin yhteinen se pelko, jonka niissä olivat vallan-

kumouksen aikuiset köyhälistöliikkeet ja näissä esitetyt porvarillista omistusoikeutta uhkaavat radikaaliset vaatimukset synnyttäneet. Kun taantumusajan kuninkaat verojen kantamisessa ja virkapaikkojen täyttämässä alkoivat kehittyä julkean mielivaltaisiksi, oli siitä seurauksena, että vanhoilliset ja vapaamielisemmät porvarilliset ainekset (puolueet) yhtyivät, ja n. k. "mainiossa vallankumouksessa" kukistivat hallituksen, kutsuen Englantiin Hollannin kuninkaan Wilhelm III:n hallitsijaksi. Tästä vallankumouksesta sen jälkeen toiminut valtiollinen kirjailija Hume lausui, että se oli noin seitsemän sadan henkilön toimeenpanema, maan väestö silloin jo ollen 10 miljoonaa. Ottaessaan vastaan hallituksen, täytyi hallitsija-parin Wilhelmin ja Marian luvata Englannin hallitukseen nähden noudattaa kaikkia sen perustuslakeja ja hallitusjärjestelmää sekä heille n. k. Bill of Rights (Oikuksien Julistus) nimisessä asiakirjassa (hallitsijavakuutuksessa) parlamenttipuolueen johtajien esittämiä lisärajoituksia. Englannin hallituksesta tuli nyt varsinaisesti parlamentaarinen hallitus, kuningas ei voiden mitään tehdä ilman parlamenttia, ollen velvoitettu ministereikseenkin valitsemaan parlamentin kannattamat henkilöt, ja ne ollen parlamentille toiminnastaan edesvastuulliset. Kun nyt puoluejako valtiollisessa elämässä vaikiintui ja parlamentissa enemmistö oli milloin n. k. "tory" (etupäässä maatilain omistajien) puolella, milloin "whig" (vapaamielisemmällä kaupunkiporvariston) puolueella, niin merkitsi se, että kuningas joutui valitsemaan ministerinsä kulloinkin vallitsevasta puolueesta, näin porvarillisen järjestelmän taloudellisen tilanteen kulloinkin voimakkaimmaksi kohottamat porvarilliset ryhmät ilman vallankumousta voiden päästä hallitusta ensi tilassa kontrolloeraamaan.

Tämän "mainion vallankumouksen" jälkeisen perin maltillisen ja tasasen porvarillisen hallitusjärjestelmän teoreettisena edustajana on ennen kaikkea, "materialis-

minen” filosofi John Locke (1632—1704) huomatuin valtiollisten aatteiden esittäjänä jotka täydellisesti vastaavat tätä porvariston parlamenttivaltiota. Hän tyypillisenä porvarillisen järjestelmän yläkerrosten, rikkaiden edustajana m. m. ottaa valtioteoriaansa yhteydessä erikoisella huolella todistaakseen, että

Yksityisomistusoikeus on järkipäisestikin oikeata, edelliset yksityisomistuksen puoltajat ollen koettaneet todistaa sen oikeutetuksi luonnon- tai jumalan lakien perusteella.

Yhteiskunnan ja valtion syntymiseen nähden hän seuraa Hobbesin latua pääkohdissa valtion sopimuksellisudessa, poiketen Hobbesista ensinnäkin, siinä että väittää ihmisten luonnontilassa niiden kesken ei vallinneen kaikkien sodan kaikkia vastaan ja keskinäisen järjestämättömän taistelun, vaan päinvastoin luonnonomaisen rauhan ja alkuperäisen tasa-arvoisuuden, köyhyyden jne., ja toiseksi siinä, että ihmiset alkaessaan yhteiskunnallista elämää ja muodostaessaan valtion, ovat silloin sopimuksellisesti siirtäneet luonnon oikeutensa ja valtansa, yhteiskunnalliselle **kokonaisuudelle**, eikä tämän edustajalle, kuten Hobbes oli selittänyt. Näin tällaisen yhteiskunta (valtio) kontrahdin mukaisesti valta yksilöiden yli on siirtynyt kansalle kokonaisuudessaan, sen enemmistölle (ja sitä edustavalle) parlamentille, kuningas ja hallitus yleensä ollen tällaiseen yhteiskuntasopimukseen nähden vielä sitä mieltä, että se ei ainoastaan ole käsitettävä abstraktiseksi selitykseksi valtion syntymisluonteesta, vaan että todella historian kulussa ihmiset ovat keskenään sellaisia sopimuksia tehneet.

Yksilö tämän yhteiskunnallisen (valtiollisen) sopimuksen kautta on luovuttanut oikeutensa ja valtansa yhteiskunnalliselle kokonaisuudelle, enemmistölle ja on tällä oikeus hänen **palveluksiinsakin** valtiollisissa tehtävissä, sotapalvelus ym., näin tullen johdetuksi yhteiskunnallisesta oletetusta kontrahdistista.

Hallituslaitoksiin nähden Locke esittää ajatuksen, että ne ovat kansan valtiollisen vallan alaisia erinäisten valtiollisten toimintain organeja, elimiä ja että ne voivat sen paremmin tehtävänsä suorittaa, kuta tarkemmin rajoittuvat omalle alalleen, Locke ensimmäisenä uuden ajan valtiokehityksessä esittäen eri hallituslaitosten toisistaan erottamista (separation); esittämänsä jaosto käsitti: lainlaadinnallisen toiminnan (parlamentti), toimeenpanevan (kuningas) ja federativisen, jonka toiminta-alaa Locke ei tarkalleen selosta. Hän kieltää millään hallituslaitoksella ja erikoisesti parlamentilla olevan oikeutta siirtää valtaansa pois tai jakaa sitä toisille laitoksille.

Vapauteen, valtiolliseen ja uskonnolliseen nähden Locke on tyypillinen porvarillisen vapauden kannattaja, esim. kannattaa täydellistä uskonnon vapautta niille, joilla jonkunlainen uskonto on, mutta ateisteille (jumalan) kieltäjille ei valtiossa sijaa ja suojelusta, koska ne eivät usko mihinkään, ei edes valan pyhyyteen ja ovat siksi mahdottomat valtiolliseen yhteiselämään.

Vallankumoukseen nähden, lopuksi, joita Englannin valtiossa oli lyhyen ajan sisällä tapahtunut kaksikin ja joiden kautta Locken ihailema porvarillinen parlamenttihakitus oli päässyt vihdoon valtaan, hän porvarin itsensä tavoin oli jo sangen maltillinen ja varovainen esittämään mitään sellaisia teorioita, joissa olisi tullut hyväksytyksi vallankumousoikeutta tätä parlamenttihakitustakin vastaan, se on, hyväksyneeksi niitä köyhälistöllisiä pyrkimyksiä, jotka "suuri vallankumous" oli myös pinnalle nostanut. Kansalla, nim. sen enemmistöllä, on Locken mukaan oikeus kukistaa huono, (parlamenttivastainen) hakitus, mutta sen ei pitäisi äkkipikaisesti sellaiseen ryhtyä, eikä se muka ryhdykään ennenkuin hakituksen (kuninkaan) sorto ja puristus käy niin ankaraksi, että se ei enään voi sitä kantaa. (Tämän mukaan "mainio vallankumous" oli muutamain satain rikkaimpien toimittama vallankaappaus, eikä mikään oikeutettu vallankumous).

Uusia valtiollisia käsityksiä ja katsantokantoja, joissa porvarillisen valtiojärjestelmän syntymis- ja valtaannousemiskauden teoreetikkojen rakentama kontrahtiteoria kokonaisuudessaan heitetään tarpeettomana ja järjestömänä romukoppaan edustaa ensimmäisenä edellämainittu Hume (1711—1776), selittäen että ihmisten alkaessa elää yhdessä, valtio ja toisten ihmisten hallitus toisten yli syntyi sentähden, että se oli suorainen **yhteiselämän välttämättömyys**, ilman sopimuksia oletettuja tai todellisia, ihmiset vähitellen siihen yhteiselämään ja sen synnyttyämiin heidän vapauttaan rajoittaviin **elämistapoihin totuen**. “Jos minulta kysyttäisiin, mikä on syynä siihen alamaisuuteen (tottelevaisuuteen), jota meidän täytyy hallitukselle osottaa, minä ilman muuta vastaan, **koska yhteiskunta ei muuten voisi olla olemassa**”. Humen mielestä ei tarvita johtaa hallituksen syntyä ja olemassaoloa, luonnon laeista, kontrahdistista tai muusta sellaisesta, vaan tunnustaa se yksinkertaisesti yhteiskunnalliseksi välttämättömyydeksi. Englantilainen porvarillinen valtiotiede myöhemmin alkaakin yhä enemmän kulkea Humen viitottamaan suuntaan Benthamiin ja vihdoin **Herbert Spenceriin** asti, jossa se palaa takaisin hobbesialaisuuteen, vaikka yhdeksänentoista vuosisadan kehittämässä uusissa fraaseissa. Spencerillä esim. ihmisten yhteiskunnallinen elämä rakentuu heidän tunteilleen ja lopulta jo mukaheissä oleviin joihinkin synnynnäisiin aatteisiin, joiden olemassaolon Hobbes ja Locke olivat sentään jyrkästi kieltäneet ja todistaneet mahdottomiksi. Spencerin yhteiskuntaa rakentavana tunnesyynä on **myötätunto**: saman eläin lajin (ihmisten yleensä) välillä vallitseva myötätunto, sen laji eli rotutunne; naisen ja miehen keskinäisen suhteen synnyttämä myötätunto, sukupuolitunne ja vanhempain ja lasten välisen suhteen synnyttämä myötätunto, “sukulaisuus” tunne ym. “Kehittyneen (jalostuneen) järkevyyden ohella (ja myötävaikuttaessa), ei mikään suuri yhteiskunnallinen edistysaskel ole ollut mah-

dollinen ilman tätä tunnetta (myötätuntoa).” Sensijaan, että nykyinen porvarillinen valtiotiede johtaisi ihmisten yhteiskunnallisten ja valtiollisten järjestelmien ja suhteiden synnyn, kehityksen, muutokset yms. ihmisten taloudellisesta järjestelmästä, tuotanto- ja jakosuhteista, esittävät he toinen toistaan monimutkasempia tunteiden, vaistojen ja aatteiden sarjoja ja järjestelmiä, jotka muka ovat olleet kaiken yhteiskunnallisen kehityksen perusteina ja johtavina tekijöinä, jokainen väittäen hänen esittämäänsä tunne-, vaisto-, tai aatesarjaa täydellisemmäksi ja luonnontieteiden viimeisessä valossa oikeammaksi. Toisella sukupuolien välinen sukupuolitunne johtaa sitten vain perheen syntymiseen, mutta ei yhteiskunnallista elämää vastustavaan ja hajottavaan suuntaan, toisella se on päinvastoin yhteiskuntaa yleensäkin yhdistävä tekijä j. n. e.

Toinen valtiollisten ilmiöiden selitystapa, joka vähitellen astuu entisen kontrahtiteorian tilalle, on yhteiskunnan ja valtion syntymisen ja varsinkin sen kehitysmuotojen asettaminen riippuvaiseksi suoranaisesti ulkoisen luonnon kaikenlaisista suhteista, kuten maanpinnan laadusta, ilmastosuhteista, maantieteellisestä asemasta, kulkuväylistä jne., joiden merkitystä tässä suhteessa varsinkin **Buckle** suuressa “Englannin Sivistyshistoriasaan” painosti. Olkoon mainittuna, että Spencer myös on järjestelmässään antanut näille tekijöille huomattavan sijan yhteiskunnan ja valtion kehitystä selostaessaan. Buckle myös jo ottaa huomioon ihmisten taloudellisen elämänkin, nim. niiden elinkeinot, mutta ei vielä ihmisten yhteiskunta-taloudellista järjestelmää, se on, niitä suhteita joissa ne toisiinsa nähden toimivat, tuottavat ja tuotteita jakavat.

European mannermaalla, jossa alkuaan yhteiskunnan ja valtion syntymisen selostaminen kontrahtiperusteilla oli kehittynyt, kolmekin eri yhteiskunta-filosofia, tosin

hieman eri aikoina kehittivät tätä teoriaa edelleen, kukin maansa ja aikansa yhteiskunnallisten olojen kanssa siinä suhteessa sopusoinnussa, että heidän teorioissaan on juuri senverran eroa, kuin on vastaavassa yhteiskunnallisessa todellisuudessa ollut eroa. Niistä ensinnäkin, mainittakoon Hollannissa syntynyt ja elänyt juutalaissyntyinen nuori pantheistinen (jumala ja luonto sama käsite, on tämän filosofian tunnusmerkki) filosofi Baruch Spinoza (1632—1677).

Kuten Hobbes, johtaa Spinoza ihmisen kaiken toiminnan ihmisen oma-etupyrkimyksestä, jonka lopullisin vaatimus on itsensä säilyttäminen Hobbes'in mukaan ihmisen aistit sitten olivat ne, jotka kulloinkin ratkasevat, mikä ihmiselle on hyvä ja mikä paha; Spinoza asettaa aistimet vain oikean ratkaisijan järjen välikappaleiksi, joiden kautta järjelle tulee kulloinkin kysymyksessä olevasta asiasta tieto, jonka perusteella järki sitten päättää, mikä on hyvä tai mikä paha; n. k. yhteiskunnalliset yms. hyveet ovat vain sanontatapoja, joiden kautta ihmiset etsivät erikois-hyvänsä. Valtio on Spinozan mukaan vain sellainen järjestelmä, tulos, jonka kautta ihmiset etsivät kukin parastaan, ja erikoisesti sitä etua, mitä itsekullekin tulee personallisesta turvallisuuden varmuudesta, jonka yleinen rauha ja järjestys takaavat. (Kenenkään porvarillisen valtiofilosofin aivoihin ei pälkähtänyt ajatusta, että paraimmin järjestetyssä ja rauhallisessa valtiossa, jossa kaikki feodalinen väkivalta, ihmisten ryöstäminen maanteillä, kaduilla ja kujilla, yms. on hävinnyt, jossa "pieni lapsikin voi täydellisessä turvassa matkustaa satoja peninkulmia, ilman että häntä kukaan pyrkii loukkaamaan", kuitenkin voi tapahtua enemmän ihmismurhia, loukkaamisia, silpomisia yms., voi joka päivä miljonat tulla ryöstetyksi melkein koko päivän kovalla työllä hankkiman ansionsa, mutta kaikki laillisessa ja rauhalli-

sessä järjestyksessä, kuten nykyisessä järjestyksen yhteiskunnassa tapahtuu. He kaikki näkevät vain feodalisen epäjärjestyksen ja turvattomuuden ja sen poistamisesta kehittävät yhteiskunnankin syntymisen alkuperusteen.) **Valtion merkitys** Spinozan mukaan, on siinä, että sillä on ylin valta eli mahti, jonka avulla se voi pelon ja toivon kautta pakottaa ihmiset järjestykseen. Kuten Hobbesilla, on Spinozalla valtio kaikkivaltias, tällä perusteella että kaikkivaltiaat ihmiset, sen muodostajat ovat sille valtansa siirtäneet. Mutta kun Hobbes tästä kehitti ihmisten yli mielivaltaisen hallituksen, niin Spinoza siitä kehittää ihmisten vapauden turvan ja edistäjän, väittäen ihmisten muodostaneen valtion **tarkotusperällä** siten edistää elämää kehittymään järkeiseksi, eikä eläimelliseksi, ja valtion tarkotusperä on se, joka Spinozan mukaan määrää, **miten** sen täytyy kaikkivaltaista voimaansa käyttää. Hallitus on kaikkivaltias, se on, sillä on niin suuri voima, että se oli vapaa mielivaltaisesti tekemään, mitä vain, esim. hävittääkin niitä, jotka sen muodostavat. Valtion täytyy siksi toimia kansalaistensa eduksi ja siten, että ei synnyttäjä väestön enemmistössä vihaa ja vastarintaa itseään vastaan.

Ihmisen vapaus valtiossa on siinä, että hän toimii järkevästi eikä, kuten vaistonsa saattaisivat hänet toimimaan. Spinoza, joka itse oli mielipiteidensä tähden erotettu juutalaisten synagogayhteydestä ja joutunut Hollannin valtiokirkkolaistenkin vainon alaiseksi, kielsi valtiolta oikeuden ihmisten ajatusten vapauden rajoittamiseen, ainoastaan sellaisia ajatuksia valtio voiden estää leviämästä, jotka uhkaavat itse valtiota. **Milton** Englannissa oli kannattanut yksilöllistä ajatus- ja toimintavapautta yksilön itsensä inhimillisyyden kannalta katsottuna, Spinoza sensijaan katselee asiaa valtion kannalta, väittäen **valtiolle** itselleen olevan eduksi sen kansalaisten vapaus, ja siksi valtiolle sen hyväksyminen utilitarinen (hyötyperiaatteellinen) välttämättömyys. Hallitusmuo-

toon nähden Spinoza kannatti porvarillista perustuslailista aristokratiaa, joka silloin muuten Hollannissa vallitsikin.

Spinozan aikalainen, samana vuonna syntynyt **Pufendorf**, on toinen tämän ajan kontrahtifilosofoista ja huomattavin niistä, jotka Saksassa olivat alkaneet puolustaa Englannin porvarillisen parlamentivaltion periaatteita. Ennen yhteiskunnallista ja valtiollista astetta, ihmiset elivät luonnon tilassa, mutta keskinäisessä sovussa ja rauhassa, koska ihmiset ovat alunpitäen järjellisiä olentoja ja ovat aina noudattaneet järjen lakeja. Tässä Pufendorf poikkeaa Hobbesista, yhtyen Spinozaan. Mutta Pufendorf menee pitemmälle, hän tekee ihmisen järjen laeista ne luonnon lait, jotka edellisillä filosofeilla olivat ihmiselämää yleensä ohjanneet ja niin lähestyy mielipiteissään hollantilaista Grotiusta. Näitä luonnon (järjen) lakeja P. mainitsee sitten erikoisen sarjan tärkeimpiä, jotka ovat: rauhallisen ja yhteiskunnallisen elämän ylläpitäminen; yksityisomaisuuden välttämättömyys, jonka P. perusti sopimukselle, joka muka on olemassa yksilön ja muun yhteiskunnan välillä, se myöntäen sille omistuksen; yksiavioisuus, koska monivaimoisuus synnyttää liiallisen määrän **kiusallista köyhälistöä**; ja orjuus, koska se myöskin, kuten yksiavioisuus vähentää joutilaiden ihmisten — varkaiden, kulkurien ja röyhkeiden kerjäläisten lukua. P:n mielestä kristinusko ollen syynä siihen, että ei ole orjuutta ja että siis on paljon varkaita, kulkureita ym. Hän myös esittää, että valtion olisi rakennettava orja-työvankiloita kaikille työttömille työläisille, kulkureille ja muille, joita hän kutsuu roskaväeksi.

Senjohdosta, että onnettomuudeksi suuri enemmistö ihmisiä eivät elä järjen lakien jälkeen, järkeisesti, (kuten P. väittää, että hän voi tehdä), vaan seuraavat vaistojaan ja viettejään, niin niiden tähden on erityinen politinen valtio käynyt välttämättömäksi. Saksalainen porvarifilosofi menee asian ytimeen ja sanoo sen, jota englantii-

laiset koettivat kaunistella ylimalkasuudella suoraan ja kursailematta, nim. että valtiota tarvitaan köyhälistön (roskaväen) kurissapitämiseksi, joka ei osaa seurata järjen tahtoa, vaan seuraa viettejään. Valtio P:llä syntyy kuten kaikilla edellisilläkin, sillä erotuksella, että sen synty miseksi on hänen mielestään välttämätöntä tehdä kaksi kontrahtia; ensin kaikki ihmiset keskenään, (siis roska väkikin mukana itselleen kahletta sopimassa) sopivat, että valtio on muodostettava ja äänestäen sen muodosta, sitten kaikki edelliseen äänestykseen osaaottaneet ja se tai ne niistä, jotka halutaan hallitukseksi rupeemaan tekevät toisen kontrahdin, jossa hallitukseksi ruvenneet lupautuvat hallitsemaan yleistä hyvää silmälläpitäen ja kausa lupautuu olemaan kuuliainen. Näin se roskaväki, joka ei osaa järkiperaisesti elää (kuten esim. porvarit', saa itselleen hallituksen ja samassa kuitenkin on tullut valvot tua, että hallitus on rajotettu valvomaan yleistä (porva riston) hyvää, m. m. juuri rakentamalla roskaväelle or javankiloitakin oikein roomalaiseen malliin.

Hallituksen syntyminen ihmisten keskinäisestä sopi muksesta (eikä jumalan tahdosta, luonnosta yms.), tar kotti siis lopullisessa selviössään, että: ensinnäkin por varisto oli keskenään sopinut (kaikki sopineet), että valta kuuluu porvaristolle (kaikille) eikä kuninkaalle, aatelis tolle jne.; ja toiseksi sitten tehnyt hallitukseksi valittu jen kanssa toisen sopimuksen, että sen on nyt hallittava vain niitä, jotka eivät voi rauhassa, sovinnossa, järki peräisesti jne. elää ("roskaväki"), mutta samassa oller koko kansan (porvariston) tahdosta ja kontrollista riip puvainen ja pakotettu edistämään yleistä (porvarillista) hyvää. Ken muiden porvarillisten kontrahtifilosofien usein melko sekavista mietelmistä ei tätä itselleen saa sel väksi, lukekoon Pufendorfia ja asia on päivän selvä, Pu fendorf oli "valistusajan" porvarillisen valtiojärjestyk sen Luther!

Ranskassa valtio-kontrahti-aatetta edustaa Ranskan vallankumouksen edellisistä uuden järjestelmän filosofeista kumouksellisin, nim. Jean Jacques Rousseau (1712—1778), jonka merkitys valtiollisten aatteiden yleensä ja erikoisesti kontrahti-teorian kehityksen suhteen on siinä, että hän vetää siitä äärimäisen **“kansanvallan”** välttämättömyyden johtopäätökseksi, edustaen porvaristoa vallankumouksen **kyynyksellä**, ollen siksi ja siis vallankumouksellisen porvarismin edustaja, sen edustaja silloin kun se taistelusuhteiden pakosta on radikaalisin, ja toiseksi siinä, että johdonmukaisesti tuomitsee ihmisten valtiollisen elämän kehittämät suhteet, lait ja oikeudet kaiken turmeluksen, vääryyden, sorron, epätasa-arvoisuuden jne. aiheuttajiksi, esittäen luonnonlakien kautta ainoastaan voitavan kaikki nämä epäkohdat poistaa ja luonnon lakien mukaisella järjestelmällä voitavan kehittää sellainen inhimillisen vapauden, itsenäisyyden ja yhdenarvoisuuden tilanne, jossa ihminen ennen politisen valtiojärjestelmän syntymistä oli alkuperäisessä tilanteessa elänyt. Miksi ranskalaisella maaperällä nämä kaksi valtaan nousevan porvariston valtiollista teoriaa kehittyivät näin perin radikaliseen ja osaksi erilaiseen suuntaan, kuin mitä ne olivat Englannissa ja muualla kehittyneet, vaikka edelläkävijänsä niillä oli sielläkin ollut, lähdemme Ranskan yhteiskunnallisista oloista selvää ottamaan. Kun Ranskassa feodalismi kukistuu ja alkaa syntyä keskitetty porvarillinen yksinvaltaisuus, niin sensijaan että Englannissa feodalisen aateliston jätteet, aatelinen tilanomistajien luokka vetäytyi osaksi parlamentin taakse, kuningasta vastaan, osaksi kuninkaan taakse parlamenttia vastaan, vaihettaen puolia niin usein, kuin sen omat edut ja valta edellyttivät, muodostaen yleensä Englannin uusien vallitsevien luokkien, kauppa- ja teollisuusporvariston kanssa yhtenäisen hallitsevain luokkain **“blockin”** (ryhmä-kokoomuksen), niin Ranskassa sensijaan feodali-

nen ylimystö eristyy, se on, kokonaan tulee eristetyksi valtioasiain hallitsemisesta itsenäisenä ryhmänä taikka edes porvariston kanssa yhdessä, kaikki sen valta keskit-
 tyen kuninkaaseen, keskushallitukseen sellaisenaan, se muuttuen kuninkaan hovilaisiksi, kuninkaan virkamie-
 hiksi jne., mutta samaan aikaan säilyttäen itsellään feoda-
 liset verotus- ym. sitä vastaavat etuoikeutensa melkein
 koskematta, jotka sensijaan Englannin feodalinen yli-
 mystö melkein kokonaan menetti, saaden se tulonsa tiluk-
 sistaan porvarillisen vuokrajärjestelmän mukaisesti.
 Ranskan feodalin aateliston valta sulii keskusvaltaan,
 kuninkaaseen, sen rahalliset etuoikeudet sensijaan kas-
 vaen ja lopulta kehittyen keskusvaltaan nähden sen val-
 tiokassankin suurimmaksi iilimadoksi. Se antoi (joutui
 antamaan) keskusvallalle oikeuden ja vallan tehdä mitä
 tahansa, kunhan se vain ei loukannut sen tuloja ja ulko-
 naista arvoa jatkuvaan verottamiseen (taille perpetuelle),
 ilman että kuninkaan tarvitsi enempää vaivata itseään
 kysymällä säätykokoukselta (herrain päiviltä) siihen lu-
 paa, ne näin kadottaen ainoan merkityksensä ja nukkuen
 moneksi vuosisadaksi tarpeettomina vanhurskaan uneen.
 "Kuningas sai oikeuden verottaa ilman heidän lupaansa,
 ehdolla että he, aatelisherrat itse ovat niistä vapautetut."
 Ranskassa keskusvallan yhä suuremmaksi kasvava raha-
 nälkä johtikin sitten siihen, että hallitus "verotti ei niitä,
 jotka olisivat olleet kykenevimmät maksamaan, vaan
 niitä, jotka olivat heikoimmat vastustamaan." (H. Sidg-
 wick'in "The Development of European Polityu" mu-
 kaan Tocquevillen lausuntoja). Papisto myös osasi hank-
 kia itselleen veroista vapautusta, joten yhä raskainnaksi
 kasvavat valtion verot alkoivat kaikella painollaan lan-
 geta porvariston kukkarolle ja talonpoikaisväestön an-
 sioille, joka näihin aikoihin alkaa kehittyä "itsenäiseksi"
 pienviljelijäin luokaksi, se on, pikkuporvarilliseksi omis-
 tavaksi luokaksi.

Mutta valtio rasitti varsinkin talonpoikia vielä muullakin tavalla. Entisestä feodalisesta tieverosta, oli hallitus kehittänyt ensin talonpojille velvollisuuden tehdä tie-toitä ja siitä sitten yleisen pakkotyövelvollisuuden (corvee royal) kaikenlaisilla julkisilla rakennuksilla ja julkisissa töissä, josta työstä maksettiin mahdollisimman alhaista palkkaa. Itsestään selvää on, että aatelisto ja papisto olivat tästäkin verosta vapautetut. Edellisten lisäksi rasitti Ranskan porvaristoa ja varsinkin sen talonpoikaisväestöä vielä pakollinen sotapalvelus, hallituksen jatkuvat sodat niellen sadoissa tuhansissa talonpoikaisväestöstä parasta työvoimaa, pitäen talonpojan perheen aina pelossa, milloin hallitus tulee ja vaatii miehen talosta. Ja niistä suunnattomista tuloista, jotka valtio verottamalla ja muuten kykeni kassaansa puristamaan, suurin osa meni kuninkaan hovissa, valtion viroissa ja armeijan upseereina elävän feodalisena aateliston taskuihin, oikeastaan siihen loisteliaaseen ja yllätykseen elämään, jota se vietti, ollen yhteiskunta-toiminnallisesti tarpeeton sen jälkeen, kun oli joutunut luopumaan kaikesta vallasta ja tehtävistä itsenäisesti ottaa osaa sen asioiden hallitsemiseen. Loiseläjaluokkana feodalisesta ylimystöstä hallituksen hovi-, virka- ja armeijaelättinä tuli porvarillisille luokille tavaton ja lopulta sietämätön rasitus. Edellisen lisäksi, kuten edellä mainittu se oli säilyttänyt itselleen entistä feodalista omintakeistakin verotusoikeuttaan, kaikenlaisia feodalisia tuloja ja etuoikeuksia, vaikka olikin omintakeisesta vallastaan luopunut. Se kantoi alustalaisiltaan jos jonkinlaisia veroja: mylly-, silta-, metsä-, ym. veroja ja maksuja ja pitäen kiinni feodalisesta tuomio-oikeudestaan verotti alueellaan kaikkia, jotka "oikeutta" tarvitsivat sen saamisesta. Ranskan yksinvaltaisen eli keskitehtyn porvarikuninkuuden suurimmaksi ja räikeimmäksi epäkohdaksi, josta porvarilliset luokat, kaupunkien porvaristo ja talonpojat kärsivät, tuleekin siten nimenomaan tämä suhteettomaksi kasvava verojen ja kaikenlaisten ra-

situsten kuorma olemaan, jonka alaisuudessa väestö painuu yhä suurempaan taloudelliseen hätään ja kurjuuteen ja niin maata, varsinkin köyhempiä luokkia uhaten lopulta täydellinen taloudellinen vararikko, köyhyys, nälkä, puute, kulkutaudit ym. ollen jo sen elämän säännöllisenä tilanteena. Porvaristo tietenkään ei ollut missään persoonallisessa taloudellisessa hädässä, puutteessa ja kurjuudessa, mutta maaväestön yleinen köyhtyminen ja kurjuuteen painaminen, uhkasi katkasta siltä elinkeinon; missä ihmiset elävät kuin metsänpedot, siellä ei porvarillakaan ole mitään sijaa, ei mitään myytävää eikä mitään otettavaa.

Tämän tähden ensimmäiset vastalauseet, joita Ranskan hallitustapaa vastaan esitetään, kajoavatkin kaikki tähän asian ytimeen, valtion verotuspolitiikkaan, jota arvostelevat vääräksi ja valtiovarain käyttöön, jonka tuomitsevat vieläkin turmiollisemmaksi. Kuninkaan valtaan nähden esitetään tässä suhteessa rajotusten olevan välttämättömiä, m. m. mahtavan kuninkaan Ludvig XIV:n kuuluisa sotapäällikkö ja linnain rakentaja **Vauban** esittää verotusjärjestelmää muutettavaksi ei valtion — se on, kuninkaan ja hovin eduksi — vaan "kansalle" edulliseen suuntaan, ja hänestä voi jo sanoa alkaneen sen porvarillisen koulukunnan, fysiokratit, jonka aatteiden yhtenä edustajana toiselta puolen, Rousseautakin voi pitää, ja toiselta puolen, nykyaikaista manchesterilaista suuntaa.

Fysiokratien (sana johtuu kreikkalaisesta sanasta fyssis, luonto) kaikkien teoriain pääsisältönä on inhimillisen yhteiselämän perustaminen luonnolle, nim. ihmisten luonnolle ja sitä vallitseville luonnon laeille. Samoin kuin he taloustieteellisissä teorioissaan väittävät, että luonto on kaiken rikkauden lähde (arvoa sisältäen vain ne työn tuotteet, jotka luonnosta suoranaisesti otetaan, kuten maanviljelyksen, kalastuksen, karjanhoidon ja vuorityön, mutta ei tehdasteollisuuden, kuletuksen yms., luomat arvot), samaten he väittävät että se yhteiskunta ja valtio

on paras, jossa ihmisten annetaan kaikessa toiminnassaan noudattaa oman luontonsa määräyksiä, toimia luontonsa (ja siinä piilevien suurten luonnon lakien) mukaisesti. Valtion tulee sallia ihmisille näin ollen mahdollisimman suuren toimintavapauden, kyllä heidän oma luontonsa pitää heitä oikealla ladulla, jokainen pyrkiessään hyvinvointiin, rikastumaan jne. siten lisäten ja kasvattaen yhteistä hyvinvointia, rikastumista ja järjestystä yhteiskunnassa ja valtiossa ilman mitään valtion isällisiä ja pakottavia ohjeita ja määräyksiäkin. Ainoa järkävä tehtävä mitä valtiolle sopii ja jää on suojella ja turvata ihmisiä heidän toiminnassaan. — Porvaristo oli väsynyt valtion isännöimiseen hänen laskuunsa ja vahingokseen ja vaati valtiota astumaan syrjään, kadun nurkkaan polisimieheksi, joka “ainoastaan pitää ihmisten turvallisuudesta ja järjestyksestä huolta,” mutta jättää kaikki muut asiat ja varsinkin kaiken isännöimisen ihmisille (porvaristolle) itselleen. Kun sitten yhdeksännellätoista vuosisadalla englantilaisen porvariston keskuudessa syntyy pelko, että valtio tulee liian paljon sekaantumaan porvariston, varsinkin teollisuuden harjoittajain ja työläisten välisiin asioihin, määrittelemään työ-, palkka-, yms. suhteita, niin kehittyy siellä tämä fysiokratinen teoria valtioon nähden manchesterilaisuudessa johdonmukaiseen huippuunsa porvarilliseen anarkismiin, joka kyllä vielä jättää valtion henkiin, mutta sille niin vähän tehtäviä kuin suinkin, porvaristoon itseensä nähden. Että siitä on vihdoin myös varsinainen anarkismi sanan yleismerkityksessä kehittynyt, jonka mukaan valtio **kaikissa** suhteissa on tarpeeton, eikä vain valtio, vaan yhtenäiseksi **kokonaisuudeksi** muodostunut järjestetty yhteiskunta, on itsestään selvä asia, luonnon lait, ihmisen luonto, luonnollinen järjestys, joka yli maailman vallitsee, ollen ainoa peruste, jolle porvarillinen ajattelu vastapainoksi, valtion laeille, valtion kehittämälle järjestykselle jne., saattoi ihmisten (oman) taloudellisen vapautensa ja riisto-oikeutensa perustaa. Var-

sinaiset fysiokratit, etupäässä heidän huomatuin valtiomiehensä Ranskan ministeri Turgot (1774—67) eivät kuitenkaan näin pitkälle kehittäneet luonnonlacille perustamaansa ihmisten (porvariston) toiminta-vapauden vaatimustaan, vaan tyytyivät he luonnon nimessä vaatimaan joitakin rajoituksia asetettavaksi kuninkaan yksinvaltalalle, varsinkin verotukseen, pakkotöihin yms. nähden, joista esim. jälkimäiset oli kokonaan lopetettava, jättäen kuitenkin hallitusmuodon muuten sellaisenaan koskematta.

Rousseau sensijaan ei tyytynyt tähän, vaan hyväksyen fysiokratien ajatuksen luonnon lakien mukaisen elämän paremmuudesta, jonka hän kehitti ehdottomaksi valtiolliseen elämään verrattuna, hän kuulusissa teoksessaan "Contract Sociale" (Yhteiskunnallinen Sopimus, 1762) vetää senjohtopäätöksen, että valtiossa luonnon lakien mukainen elämä saavutetaan paraiten lainsäädännön kautta, joka kuuluu ja on jätettävä yhteiskunnalliselle kokonaisuudelle ja joka sellaisena vasta voi valtion elämään saattaa voimaan järjestyksen, hyvinvoinnin, vapauden ja yhdenvertaisuuden, nim. Rousseau'n luonnollisen elämisjärjestyksen. Vaikka hän myöntää ihmisten alkuperäisen luonnontilan visseissä suhteissa paremmaksi, kuin sitä seuranneen valtiollisen tilan, kuten Hobbeskin väittäen ihmisten luonnon tilassa olleen ehdottomasti vapaita ja itsenäisiä, vapaata ja onnellista elämää kaikessa tietämättömyydessään, tapojensa yksinkertaisuudessa ja suoruudessa (luonnollisuudessa) jne., mutta ei, kuten Hobbes väitti, ollen alituudessa taistelussa keskenään, vaan tarvitsematta toisten ihmisten apua, ei myöskään tuntenut mitään halua niitä loukata ja vahingoittaa, vaan voi tuntea toista ihmistä kohtaan jo silloin sääliäkin, niin kaikesta tästä huolimatta hän ei halua tai esitä, että kaiken turmeluneisuuden tilasta valtiollisesta elämästä palattaisiin takasin tuohon alkuperäiseen luonnon tilaan, vaan että valtion perustaksi, sen perustuslaiksi olisi asetettava luon-

nonlakien mukaiset lait (*droit naturel*) ja sopimukset. Näin syntyisi uusi, korkeampi luonnon tila ihmisten elämässä. Kun tämä on Rousseau'n päämäärä, johon olisi valtiossa pyrittävä, niin selittää hän **valtion syntymisen siten**, kuin se hänen päämääränsä saavuttamiseksi olisi oikeastaan vasta perustettava, hän näin sekottaen tulevaisuussuunnitelmansa vapaasti menneisyyteen. Rousseauilla valtion syntyminen, kuten Hobbesilla, Lockella, Spinozalla, Pufendorfilla ja niiden edelläkävijöillä perustuu kontraktiajatukseseen. Hän eroaa kaikista edelläkävijöistään kuitenkin siinä, että hänen valtiokontrahdissaan ihmiset ovat etupäässä sopineet keskenään siitä, että **heillä itsellään** tulee olemaan valtiossa ylinvalta, heidän muodostamansa yhteiskunnallinen **kokonaisuus** valtion ylimpänä ja ainoana määrääjänä, sen päänä (tai ruhtinaana, kuten hän myös esimerkillisesti sanoo), sen **ehdottomana** ja ainoana lakien säätäjänä, jossa tämä ylin valta ilmenee.

Lainsäädäntään nähden Rousseau on tämän tähden sitä mieltä, että se kuuluu "kansalle" ja on hän lainsäädäntään osaaottamisen suhteen yleisen **äänioikeuden** kannalla. Ranskan säätyeduskunta saa näin ensimmäisen koulauksensa, porvaristo, neljäs sääty tässä yleisen äänioikeuden vaatimuksessa vaatii ei vain pääsyä säätykokoukseen, vaan sen kokonaan mullistamista, englantilaismalliseksi parlamentiksi, "kansan" eduskunnaksi, jonka kautta sitten "kansan" tahto pääsisi valtiossa ylimmäksi toteuttamaan luonnonlakien mukaista elämää. Jos Rousseau olisi nyt näkemässä, miten "kansan" eduskunnat ovat sitten "kansan tahtoa" toteuttaneet ja näkisi minkälaista nykyinen "luonnon lakien" (porvarillisten perustuslakien) mukainen elämä on, joutuisi hän tunnustamaan, että hänen keinosensa on vienyt feodalisesta valtiokurjuudesta uudenlaiseen valtiokurjuuteen, (yhteiskunnalliseen), joka on edellistä monessa suhteessa pahempi ja siis Rousseau'n mielestä olisi kauempana luonnon järjestyksestä.

Rousseau ensimmäisenä myös uudemman ajan valtiofilosofian alalla alkaa käyttää ihmisruumista esimerkkinä valtiojärjestelmän selostamiseksi, hänen esimerkissään valtiossa ylivaltaa (joka on "kansalla") edustaa pää, lakeja aivot, tuomareita ja virkamiehiä aistit ja tahtohermosto (jotka pään ja aivojen hallitsemina toimivat, virkamiehet Rousseau'n teorian mukaan ollen vain lakiasäättävän kokonaisuuden (kansan) palvelijoita) kauppaa, maanviljelystä ja teollisuutta vatsa, ruansulatuskoneisto, joka ruumiille kaikki elintarpeet valmistaa, **rahat**, yleensä rahavarat ovat veri, joka kaikille ruumiin osille vie elämänvoiman ja "viisas talous, joka toimii sydämen tehtävässä", pitää huolta sitten veren jakautumisesta kaikille ruumiin osille. Jalat ja muut elimet ovat sitten koko ruumiin liikuntakoneistona (kulkulaitokset jne.) Ihana kuva porvarillisesta rahajärjestelmästä, josta ei mitään puutu!

Rousseau'n päämerkitys valtiofilosofian alalla on kuitenkin selostetuissa kahdessa pääkohdassa: "kansan (kokonaisuuden) tahdon julistamisessa valtion ylimmäksi ja ehdottomaksi auktoriteetiksi ja yleiselle äänioikeudelle perustuvan eduskunnan asettamisessa tämän auktoriteetin (ylimmän vallan) edustajaksi. Edellisestä: porvarillinen vapaus, jälkimmäisestä porvarillinen parlamenttihalitus! Ranskan vallankumouksessa (1789), porvaristo toteutti molemmat nämä aatteensa.

Historiallinen kehitys-aate valtiofilosofiassa. Vaikka jo vanhalta ajalta asti oli useidenkin valtiofilosofioiden mielitelmissä esitetty katsomuksia, joissa puhuttiin valtiollisesta kehityksestä, niin kuitenkin pää-asiassa kaikelle tähänastiselle valtiolliselle ajattelulle sekä teoriassa että käytännössä oli ollut ominaista valtiojärjestelmän käsittäminen kokonaisuudessaan muuttumattomaksi, iankaikkiseksi, siitä alkaen kuin se oli luonnontilaa seurannut. Kehitystä oltiin ajateltu vain valtiojärjestelmän puitteissa sen hallitusmuotoon nähden, jossa Aristoteleen ja Polybiuk-

sen esittämä kehityssarja kuningasvallasta, aristokratiaan, oligarkiaan, demokratiaan, ochlokratiaan ("roskaväen" valtaa), anarkiaan, tyranniaan ja taas monarkian saman renkaan uudestaan kiertämiseen oli ollut se varsinainen kehittyminen, mitä tässä muuten paikallaan seisovassa valtiojärjestelmässä oli nähty ja mietteissä esitetty. Ajatus, että koko valtiollinen järjestelmä sellaisenaan olisi historiallisesti vissin kehitysprosessin tulos saattoi syntyä vasta aikana, jolloin yhteiskunnallinen elämä oli itse kehittynyt niin pitkälle, että siinä tässä suhteessa muutosten tapahtuminen oli niin nopea ja ilmeinen, että ihmiset sekä saattoivat, että suorastaan sen muuttuvan luonteen tähden joutuivat kiinnittämään sen tähän ominaisuuteen huomiotaan. Tämä aika oli tullut porvarillisen talouden mukana, joka kaikkialla järkytti vanhan valtiollisenkin järjestelmän perusteita ja osotti siten niiden yleisen muuttuvaisuuden.

Ensimmäisiä historiallisen kehitysaatteen edustajia suhteessa valtiojärjestelmään on italialainen **Gian Battista Vico** (1668—1744). Ivaten sellaisia ajatuksia, että luonnossa olisi ihmiselämää (valtiollistakin elämää) valitsevia sellaisia lakeja ja ohjeita, jotka kaikkina aikoina samalla tavalla niitä ohjaisivat, hän selittää ihmiskunnan kulkevan määrättyjen kehitysasteiden lävitse, ensimmäisen kehitysasteen valtiomuotoa, hän kutsuu teokratiseksi asteeksi, siinä jumala itse suoranaisesti orakelien (enustusten yms.) kautta ihmisten elämää halliten; toista aristokratiseksi, jossa perheiden itsenäiset päät hallitsevat, olkoon valtiossa sitten kuningaskin tai ei (patriarkalinen aika) ja kolmatta vapaaksi valtioksi, jossa valtiollinen valta on yhteiskunnan kokonaisuuden, kaikkien sen jäsenten käsissä. Vico on sitä mieltä, että joka tuntee tämän kehityksen syyt, se ei ainoastaan voi selittää oikein jo tapahtuneen kehityksen, vaan voi etukäteen sanoa, minkälainen tulee seuraava valtiollinen aste ja järjestelmä olemaan. Vico ei tyydykään vain mainitsemaan esittä-

mänsä kehitysasteen ja selittämään niiden keskinäisen eroavaisuuden, vaan hän myös koettaa jo selittää niiden muuttumisen ja ennen kaikkea ne syyt, jotka kulkevat järjestelmän asteelta toiselle. "Ihmiset yleisesti ensin tavoittelevat sitä, joka on välttämätön, sitten sitä, joka on mukavaa, edelleen, mikä on miellyttävää, pyrkien sitten loistoon ja ylellisyyteen ja lopuksi haluun saada kaikki niellä. . . Ihmiset pyrkivät ensin fyysilliseen vapauteen, sitten hengen ja ajatuksen vapauteen ja että olisivat keskenään samankaltaisia (yhdenarvoisia?), ja vihdoin alistavat allensa, itseään ylempänä olevan."

Että Vico johti ihmiskunnan historiallisen kehityksen muualta, kuin sen taloudellisesta toiminnasta, tuotannosta ja jaosta, on sekä itsestään selvä asia, että käy ilmi hänen mielteistään ilman muuta, kuten esim. seuraavasta: "Tässä tulemme käsittelemään kansojen leviämistä mainitusta neljästä, **inhimillisestä luonnosta** löytämistämme perussyistä johtuneena, joiden mukaisesti ihmiset jostakin näistä neljästä syystä, jotka inhimillisten tarpeiden mukaisessa järjestyksessä toisiaan seuraavat, päättävät jättää maansa: ensinnäkin ehdottomasta välttämättömyydestä, pelastaakseen elämänsä; toiseksi, seurauksena siitä, että voittamattomien vaikeuksien edessä, eivät voi sitä pitää; kolmanneksi, kiihkeästä himosta kaupan kautta rikastua; neljänneksi suuresta halusta pitää hallussaan minkä ovat valloittaneet.

Vico myös seuraten Bodinin jälkiä painostaa ulko-naisten luonnonsuhteiden, maantieteellisen ympäristön, ilmanalan yms. vaikutusta yksilöllisten ihmisten ja kansojen luonteeseen, valtiollisten suhteiden, lakien ym. kehitykseen, kuitenkin hänen ajatuksensa tässä suhteessa ja koko hänen kehittämänsä kehitysteoria jäi melkein kokonaan huomioonottamatta silloiselta maailmalta, osaksi sen mystillisyyden tähden, jota hän teorioihinsa sotki, osaksi ja ennen kaikkea sentähden, että valtiollisen elämän painopiste niihin aikoihin oli kokonaan muualla eikä Italias-

sa, nim. etupäässä Ranskassa. Senpätähden kun täällä toinen, mutta Vicoa paljon johdonmukaisemmin valtiollisen elämän kehitystä selittävä valtiomies ja filosofi, **Montesquieu** (1689—1755) esittää samansuuntaisia ajatuksia, niin ne herättävätkin kaikkialla yleistä huomiota, uuden suunnan tienraivaajina valtiofilosofian alalla.

Pääteoksessaan ("De L'Esprit des Lois", Lakien Hengestä, 1748), Montesquieu ensinnäkin antaa laeista määritelmän, joka kokonaan poikkeaa edellisistä käsityksistä lain oleellisuudesta, lausuen, että lait ovat vain **suhteita**, ihmisten valtiolliset ym. lait ihmisten suhteita, että niissä siis ei ole mitään mielivaltaista tai satunnaista, eikä myös ikuista siinä merkityksessä, kuin ennen oli uskottu, vaan että ne sellaisenaan ilmaisevat vissien syiden ja seurausten keskinäisen suhteellisuuden. Luonnon tilassa ihmiset elävät pelossa, etsin ravintoaan ja suojaa, karttaen vaaroja ja välttäten siksi myös toisiaan vastaan hyökkäämistä, jonka kautta asettaisi itsensä vaaralle alttiiksi ja lopulta kehittyen yhteiskunnalliseen yhteiselämään toisten ihmisten kanssa. Yhteiskunnallisen elämän syntyessä ja tietoisuuden kehittyessä ihmisistä katoa entinen heikkoutensa tunteminen ja alkavat he nyt etsiä valtaa toisten toistensa ylitse ja niin syntyy valtio, jossa keskinäinen sota vallitsee. (Aivan päinvastoin siis kuin Hobbesilla). Tämän uuden tilanteen **suhteissa** sitten on kaiken inhimillisen olevaisen lain perustukset. Vastaten yhteiskunnallisen tilanteen kolmea pääsuhdetta laitkin jakautuvat kolmeen pääryhmään: yksityisen ihmisen suhteessa toisiin yksityisiin ihmisiin on sivililakien perustus; hallittavien ja hallitsevain keskinäisessä suhteessa missä tahansa valtiossa tai sen osassa on valtiollisen (politisen lain) perustus; ja eri valtioiden keskinäisessä suhteessa kansainvälisen lain perustus. Kansainvälinen laki on kaikille kansoille yhteinen. Politiset lait vaihtelevat eri valtioissa samoin sivililait riippuen siitä, kuinka inhimillinen järki soveltaa itsensä niihin erikoisiin ulkonaisiin yms. tilantei-

siin (ehtoihin), joissa kysymyksessä oleva yhteiskunta on. Paras (luonnollisin) hallitusmuoto on se, joka tarkimmin vastaa kansan yleistä luonnetta. Sivililait ovat myös sen parempia (luonnollisimpia), kuta tarkemmin ne vastaavat maan ulkonaista pinnanmuodostumista ja asemaa, ilmanalaa, ihmisten vallitsevia elinkeinoja, perustuslakien myöntämää vapautta, väestön suuruutta ja luonnetta, sen uskontoa, rikkautta, kauppaa, moralia ja tapoja. Kaikki nämä suhteet, joista lait riippuvat, ovat lakien luonnetta määräävä "henki". Kuten edellisestä ilmenee, asettaa M. lakien perustukseksi yhteiskunnallisen elämän kaikki muut ilmiöt, mitä niitä onkaan, sekä sellaiset, jotka kuuluvat sen perustoimintaan, taloudelliseen järjestelmään, että sellaisetkin, jotka kuuluvat lakeihin, kuten esim. morali, joka ei ole mitään muuta kuin selitettävänä olevan lain yleinen muoto. Kuitenkin verrattuina edelläkävijöihinsä valtiofilosofian alalla M. on astunut suuren askeleen eteenpäin, hyljätessään niiden abstraktisen lakien johtamisen jostakin oletetusta sopimuksellisesta suhteesta tai luonnon laeista yms:sta. Mitä erikoisesti tulee ulkonaisten luonnonsuhteiden merkityksestä valtiollisen elämän kehitykseen, on M. siinä Vicon jälkiä seuraten ja paljon häntä jäljitellen, kehittänyt laajan ja monimutkaisen teorian, jonka mukaan laajojen tasankojen kansat kehittyvät tavallisesti despotioiksi, lauhkean ilmanalan ja maantieteellisesti vaihtelevampain alueiden kansat sensijaan vapaampia valtiollisia suhteita, riippuen ilmanalasta, maan vuorisuudesta, kulkuväylistä ynnä useista muista sellaisista seikoista. Hänen selityksiensä johdonmukaisena lopputuloksena on, että Englanti on paras paikka vapaimman valtiomuodon syntymiseksi, hän näin ranskalaisena antaen tunnustuksensa ihaillemalleen englantilaiselle parlamentarismille, vaikka ei hän sitä suoranaisesti tässä muodossa lausu.

Valtiojärjestelmän kehitykseen nähden M. osaksi vielä on aristotelelaisen hallitusmuotojen sarjarenkaan kah-

lehtima, osaksi kuitenkin jo edustaa Vicon alkamaa yleistä kehityksellisyttä, selittäen sellaisen asteet ja ennen kaikkea, kuten Vicon sellaisen kehityksen johtavat syyt. M:llä valtiomuodot kehittyvät niiden johtavien periaatteiden mukaisesti, joista niiden koko olemus riippuu. Niinpä esim. tasavaltalaisen valtiomuodon johtavana periaatteena hänen mielestään on "hyve", nim. "kansalaisten isänmaan ja yhdenvertaisuuden rakkaus" (nykyaika voisi M:lle opettaa, että missä isänmaanrakkaus on suurin, siellä yhdenvertaisuus on kokonaan saanut matkapassit, kuten nykyisin Europan sodan aikana on käynyt n. k. tasavaltaisissa ja kansanvaltaisissakin maissa, Ranskassa, Englannissa ym.) Aristokratia vallitsee siellä, on johdonmukainen siellä jne., missä johtavana periaatteena on "kohtuullisuus", taikka oikeammin jälkimäinen ollen välttämätön ehto, että aristokratia voisi siellä vallita, missä se kerran on syntynyt ja kehittynyt. Missä vallitsee monarkia, siellä täytyy johtavana periaatteena olla "kunnia" ja missä despotia, siellä johtavan periaatteen nimi on "pelko". Kun tasavallassa ja kansanvallassa sen johtava periaate rappeutuu, kulkee myös koko valtiokin kohti perikatoaan; samoin jos aristokratiassa ylimystö unohtaa "kohtuullisuuden", alkaa tavotella suhteettomia rikkauksia, valtaa, j. n. e., siellä aristokratinen valtio kukistuu; edelleen jos kuningas ei osaa ylläpitää "kunniaa", ylhäistä arvoaan, jne., vaan tämä periaate on alkanut hänestä lähteä, siellä sen mukana koko kuningasvaltakin lähestyy loppuaan; ja despoti antaessa "pelon" kuolla tai edes sairastuakin, saa olla itse myös valmis astumaan hautaan tai hirttolavalle puhuen sillä kielellä, jolla historia on despoteille sellaisessa tapauksessa puhunut. M:n päähän ei pälkähtänyt, eikä hän siis sitä voinut selittääkään, että sekä despotin "pelko" ja despoti ovat yksi ja sama asia, samoin kuningas ja hänen "kunniansa" siinä merkityksessä, että ovat erään kolmannen asian, jota kutsutaan despotismin tai kuningasvaltaisisuuden perustukseksi,

aiheuttamia ja tämän perustuksen särkyessä molemmat yht'aikaisesti, nim. despoti "pelkoineen", kuningas "kunnioineen" jne., kukistuvat. Historia vielä kaikeksi katkeruudeksi M:n teorialle osottaa, että kuninkuus on valinnut monta sataa vuotta, aivan kaikessa turvallisuudessa, vaikka siinä ei ole kunniaa ollut rahtuakaan ja että se erikoisesti juuri valtaan ja suurimpaan mahtavuuteensa noustessaan oli, mitä "kunniaan" eli tämän hallitusmuodon johtavaan "periaatteeseen" tulee maantierosvoakin ja äitinsä murhaajaa alemmassa arvossa, joka muuten nim. äitinsä murhaaminenkin kuului kuninkuuden sen aikuisiin tapoihin.

Montesquieu'n valtiokehitysaatteen mukana, joka sellaisenaan oli valtava edistysaskel tuli siis, kuten edellisestä on selvinnyt porvarilliseen valtiolliseen käsitysmaailmaan n. k. **johtavien**, myöhemmin "suurten johtavien aatteiden" teoria, jokaisella kansalla ollen oma johtava aatteensa, kuten M. itse muuten jo selostikin, joka sitten muka on sen valtiollista elämää ohjannut aikakaudesta toiseen. Yhdeksänentoista vuosisadan porvarillisille valtiofilosoifeille sitten tulikin pääasiaksi etsiä näitä suurempia tai pienempiä johtavia aatteita, jokainen tietystikin hakien patentin omalle keksimälleen ja keksien oman valtionsa johtavaksi periaatteeksi välttämättä etevimmän. Kreikkalaisen valtiollisen elämän johtavana periaatteina oli taiteellisuus, hienous, kauneus ja demokratisuus, roomalaisten järjestys, kuri, oikeudenmukaisuus, saksalaisten vapauden rakkaus, järjestelmällisyys, kulttuuri ja "welt geist", maailman henki nykyään, englantilaisten varsinkin Benthamin aikana individualismi ja liberalismi, myöhemmin sitten muka kollektivismi jne., Ranskassa demokratisuus jne. "Oikeusihanteet muodostavat aikamme yhteiskunnallisen valtiollisen elämän oleellisesti aktiiviset periaatteet" ... "Individualismi on historiallinen voima eikä mikään muodollinen väittäyperuste" ... "Vapauden ja yhdenvertaisuuden aatteellinen

omaksuminen on täyttänyt Ranskan raunioilla ja kastaanut sen verellä”. (Europan nykyinen sota lienee kai siitä nyt todistuksena, ainakin porvaristo kummaltakin puolen väittää, että vapauden ja yhdenvertaisuuden puolustamisen tähden siellä nyt kymmenien kansojen veri vuotaa ja maakunnat hävitetään erämaiksi)... “Aatteiden historia muodostaa ihmiskunnan historian. Aika ajoittain on ihmiskunnan historiassa ihmisten mielissä ja sydämissä niin valtavan tärkeä aate löytänyt hyväksymisen, että sitä on seurannut uusi aika ihmiskunnan kehityskulussa”... “Aatteet synnyttivät Ranskan vallankumouksen”... “Sivistyskehityksen peruseriaatteita ovat ne sivistävät aatteet, jotka yhteiskunnallisen politiikan kautta vaikuttavat”... “Kaikki kehitys on siinä, että ihmiset koettavat toteuttaa sitä, mikä on mahdotonta — ihanetta, moralisesti täydellistä”... “Ihmiskunnan peruslaitokset ovat tulleet kehitetyiksi muutamista ajatuksen perussiemenistä”... (Erinäisten nykyajan tiedemiesten lausuntoja johtavista aatteista Arthur Benthley’n “Process of Government”, Hallitustoiminta-nimisestä teoksesta). Saksalaisten uudemman ajan filosofien keskuudessa on varsinkin sitten mielellään ja yleisesti selitetty valtiohistoriaa ajan hengellä (Zeit Geist), joka kuin mikäkin kaikkivaltias Jumala on ihmisten ja kansakuntien kohtaloja ohjannut.

Dialektinen kehitysaate valtiohistorian kuten yleensä muunkin historian alalla on pääasiassa saksalaisen filosofian kehittämä, mitä sen uudemman aikuiseen tieteisiin sovelluttamiseen ja yleiseen tietoisuuteen levenemiseen tulee. Vaikka mitä varsinaisesti itse dialektikaan tulee, se sellaisenaan on vain määrätty metodi tai tapa, jonka mukaisesti voi ilmiötä luonnossa, yhteiskunnassa ja ihmisen yksityisessäkin kehityshistoriassa selittää, niin sen merkitys valtiohistoriassa on siinä, että syntyneenä Saksassa juuri ennen Saksan vallankumousta (1848), siitä tuli jonkunlainen “avain”, jota sekä porvarilliset vanhan jär-

jestelmän puolustajat, joita m. m. oli itse tämän dialektisen ajattelu- ja selostamistavan kehittäjä historian filosofi Hegel (1770—1831), että myös vanhaa hallitusjärjestelmää vastustavat radikaaliset porvarit ja lopulta koko vanhan yhteiskuntajärjestelmän vastustajat sosialistit, käyttivät selostaakseen yhteiskunnallisen kehityksen kulkua ja sen eri ilmiöitä. “Siinä Hegelin dialektisessa järjestelmässä) ensi kerran koko luonnollinen, historiallinen ja henkinen maailma esitettiin kehitysprosessina (kulkuna), se on, keskeyttömän liikkeen, muutosten, muuttumisen ja kehityksen alaisena olevana. Tältä kannalta katsottuna ei ihmiskunnan historia enään näyttänyt järjestettömien väkivallan tekojen villiltä ja sekavalta vyhdiltä, jonka kaiken kypsynyt filosofinen harkinta oli velvollinen erotuksesta hylkäämään ja jonka olisi parasta unohtaa niin pian kuin mahdollista, vaan se näytti itse ihmiskunnan kehitysprosessilta — kehityksen kululta, jonka asteettaista vaellusta kaikkien harhapolkujensa, ikuisten lakiensa, ja näennäisten satunnaisuksiensa kautta, oli nyt tullut järjen tehtäväksi seurata ja tutkia.” (Engels, Sosialismin kehitys Haaveesta Tieteeksi). Hegelin dialektiseen historian tutkimis- ja selostamismetodiin kuuluu kuitenkin enemmän, kuin ainoastaan jatkuvan ja keskeyttömän kehityksen, muuttumisen ja vaihtumisen hyväksyminen, kuuluu tämän kehityksen ymmärtäminen tapahtuvaksi määrätyissä dialektisissa (vastakohtaisissa) muodoissa, josta se on nimensäkin saanut. Sen mukaisesti se, mikä kulloinkin on olemassa ja olevaisena sillä kertaa on sekä välttämätön että hyväksyttävä, samassa kuitenkin sisältää itsessään oman häviämisen siemenen, oman “kuolemansa taudin”, sisältää uuden muodon idun, joka siitä tulee syntymään, myöskin siis olemaan ja vaatimaan silloin itselleen välttämättömyyden lain perustuksella hyväksymisensä. Näin “kaikella, mikä seisoo on lopullisesti vain sen verran arvoa, että sen täytyy kaatua”. Tämän kehitysaatteen mukaisesti alet-

tiin sitten selittää ihmisten valtiollisten järjestelmän kehityskulku, asteesta toiseen, josta seuraava oli jo edellisessä saanut alkunsa, kehittyen sen vastakohtaksi ja ollen perustuksena edelleen uuden asteen syntymiselle, joka oli sen ja edellisenkin vastakohta, samassa kuin kuitenkin sisälsi niistä kummastakin oleellisia piirteitä, yhdistäen näin kolmannessa ja korkeimmassa asteessa kummatkin edelliset, mutta suuresti muuttuneina. Aristotelelainen kehitys muodosta toiseen oli tapahtunut iankaikkisesti, kiertäen rengasta kuningasvallasta — anarkian kautta takaisin siihen, ilman että näissä eri asteissa tapahtui mitään oleellista muutosta. Hegelin dialektinen kehitysaate vapauttaa kehityksen ymmärtämisen Aristoteleen noidutusta renkaasta ja avaa ihmiselle nyt mahdollisuuden ymmärtää kehitys sen todellisessa merkityksessä, yleisenä edistymisenä muodosta toiseen, jossa alituisesti mennään yhä pitemmälle ja pitemmälle eteenpäin.

Hegel itse kuitenkin ja muut preussilaisen vanhan järjestelmän puolustajat saattoivat taitavasti käyttää ja käyttivätkin dialektista selitystapaa väitteidensä puolustamiseksi, että “edellisestä valtiollisesta kehitysasesta feodalisesta mielivallasta ja anarkiasta syntyy dialektikan lain mukaisesti järjestetty porvarivaltio, kuningashallituksineen, joka on niissä ja niissä suhteissa perustuslain rajoittama”. Sensijaan porvarilliset radikaalisemmat ainekset todistivat dialektikan avulla sekä vallitsevan valtiomuodon että kirkon ja uskonnonkin nurin, tasavaltalaisen hallitusmuodon ja täydellisen ajatusvapauden “sisälle astuakseen”. Sosialististen teoreetikojen Marxin ja Engelsin käsissä dialektika auttoi heitä johdonmukaisemmin ymmärtämään ja varsinkin selostamaan kapitalististen yhteiskuntajärjestelmän sisäisiä ristiriitoja ja niiden perusteella koko tämän järjestelmän johdonmukaisen kehityskulun, jonka tosiasiat heille lähinen yhteytensä maailman työväenliikkeeseen varusti. Vaikka se on ollut heille ilmeisesti apuna, niin ilman He-

gelin dialektikaakin he kuitenkin olisivat näistä tosiasiasta joutuneet vetämään samat johtopäätöksensä, jotka nykyään ovat jo yli koko sivistyneen maailman tunnetut, m. m. senkin että kapitalistisessa yhteiskunnassa luokkavastakohtat kehittyvät lopulliseen huippuunsa, että ne tämän yhteiskuntajärjestelmän muuttuessa ja kapitalistisen hallitusjärjestelmän kukistuessa katoovat ja niiden mukana luokkavastakohtien synnyttämä tuloskin, valtio. Kapitalistinen valtio ollen näin viimeinen valtiollisten järjestelmän monivaiheisessa sarjassa.

Mitä sitten tulee köyhälistön suhtautumisesta valtioon ja sen erinäisiin laitoksiin porvarillisen järjestelmän vallitessa, niin jo kaupunkien käsityöläisköyhälistön keskuudessa alkoi hyvin varhain siinä suhteessa syntyä kaikenlaisia katsomuksia, jotka erosivat edellä selostetuista porvarillisista valtiollisista katsomuksista kahdessakin tärkeässä kohdassa: nim. ensinnäkin siinä että niissä aina enemmän painostettiin ihmiselämän taloudellisen vapauden, yhdenvertaisuuden, hyvinvoinnin tärkeyttä ja välttämättömyyttä, kuin valtiollisten vastaavien kategoriain tärkeyttä ennen kaikkea, vaikka aina niitäkin vaadittiin, mutta ikäänkuin toisella sijalla ja johdannaisina edellisistä; sekä toiseksi siinä, että niissä useinkin vaadittiin koko porvarillisen valtiojärjestelmän perinpohjaista kukistamista, esittäen sen tilalle kaikenlaisten kommunististen yhteiskuntain järjestelmiä. Myös, missä köyhälistö vallankumoustaistelussa joutui niin pitkälle, että jossakin valta oli joutunut sen käsiin, se käytännössä silloin ryhtyi näitä radikaalisia aatteitaan toteuttamaan, kaikkien porvarienv kauhuksi, uhaten siten ennen kaikkea heidän pyhää opetusjärjestelmänsä, yksityisomistusoikeutta, jonka pyhyyttä, välttämättömyyttä, luonnollisuutta, iankaikkisuutta, jne., heidän filosofiansakin olivat niin perin ahkerasti ja suurella vaivalla todistaneet Jumalan, luonnon, järjen, suurten aatteiden, ym. laeilla. Saksassa kaupunkiköyhälistön lyhytaikainen vallassaolo suuressa ja mahta-

vassa Muensterin valtakunnan kaupungissa osotti, tämän köyhälistöläisen valtiollisen pyrkimyksen luonteen kaikessa suoruudessaan ja toiselta puolen porvariston äärimäisen kauhun kaikkia sellaisia valtiollisia liikkeitä vastaan, joiden kautta heidän kauniilta helähtävät fraasit kaikkien ihmisten luonnollisista oikeuksista, yhdenvertaisuudesta, kansan vapaudesta, sen ylimmästä auktoriteetista ym. olisivat muuttuneet kansaankin nähden eläväksi todellisuudeksi.

Englannissa sitten "suuren vallankumouksen" aikana "levellerit" tasottajat, ja Ranskassa Babeuf toverineen edustavat samallaisia köyhälistön valtiollisia vaatimuksia, joiden perustuksena on kaikkein taloudellisen hyvinvoinnin ja vapauden voimaansaattaminen, sitä levelle-rit ensi tilassa vaatien ja painostaen. Valtiollisissa vaatimuksissaan hekin tämän liikkeensä taloudellisen perusluonteen tähden joutuivat menemään ulkopuolelle porvarillisen valtiollisen järjestelmän, vaatimaan ei vain tasavaltaa, vaan ehdottomasti yleistä äänioikeutta, aateliston ja merkillistä kyllä, myös lakimiestenkin (juristien) poistamista, joka merkitsi itse porvarillisen oikeuslaitoksen perustuksien uhkaamista, "aitain" poistamista maalta, joka oli maan yksityisen omistuksen ulkonainen tunnusmerkki ym. Ranskassa babeufigilaiset suunnittelivat kaikkien ihmisten yhteisvaltiota (kommunia), ilman luokkajakoa ja yksityistä omistusta.

Myöhemmällä ajalla sitten köyhälistöläisliike asettumatta porvarilliseen valtioon nähden millekään antipodisesti (aivan) vastakkaiselle kannalle, kehittää tämän valtion puitteissa itselleen määrätyn puhtaasti valtiollisen uudistusohjelmankin, se sisältäen äänioikeuden laajentamis-, tuomiolaitosten vallan supistamis-, ylähuoneen poistamis-, vaalipiirien uudestaan jakamis- yms. vaatimuksia, koko valtiojärjestelmän uudistus jääden ensinnäkin teoreettiseksi lopulliseksi päämääräksi, johon joudutaan ja toiseksi, toteutettavaksi sitten kun valtiollinen valta en-

sin on saatu köyhälistön käsiin. Toiselta puolen myös, osaksi perustuen uuden ajan köyhälistöliikkeen ensimmäisten valtiollisten liikkeiden traditsioneille, osaksi ollen kaikkua porvarillisessa valtiollisessa elämässä kehittyneestä manchesterilaisuudesta, anna mennä-aatteesta ja anarkismista, on uuden ajan köyhälistön keskuudessa josakin määrässä ollut aivan päinvastaistakin liikettä, nim. anarkismia havaittavissa, sen peruspiirteenä ollen porvarilliseen valtioon ja valtioon yleensä nähden niin jyrkästi vastakkaiselle kannalle asettuminen, että kieltään sen historiallinen olevaisuus ja välttämättömyys porvarillisessakin järjestelmässä, suhtaudutaan siihen siten, kuin sen voisi kieltämällä sen olemassaolon sillä tapaa, tai voisi millään muullakaan keinolla **erikoisesti** hävittää, odottamatta tai suhtautumatta siihen, mitä taloudellinen kehitys vaikuttaa ja **mitä sen perusteella yksin, sen synnyttämässä muodoissa ja liikkeissä** on mahdollista vanhaa järjestelmää hävittää ja rakentaa uutta sen hajoavien kuorien sisällä. Tämä liike, joka viimeksi mainitulla tavalla suhtautuu koko kapitalistiseen järjestelmään ja sen mukana kaikkiin sen päällysrakennuksiin, valtioonkin nähden on työväen teollisuus luokkataistelu-liike, jonka kehityskulusta ja pyrkimyksistä teoksemme viimeinen lohko antaa pääpiirteellisen selostuksen.

TEOLLISEEN YHTEISKUNTAAN

I. SUURKAPITALISTINEN TEOLLISUUSKEHITYS.

a) Kapitalistisen tuotantotavan yleistyminen ja suurtuotannolliseksi kehittyminen.

Määrätty ihmisten taloudellinen järjestelmä, tuotantotapa erikoisesti, mikäli se aikanaan on heidän uutta, yleisen taloudellisen (yhteiskuntateknillisen) kehityksen eteenpäinmenoa vastaava, vähitellen kasvaa ja laajenee ensin yhteiskunnan voimakkaimmaksi, sitten sen vallitsevaksi ja lopulta sen yleiseksi tuotannolliseksi tavaksi, ja kaikissa muissa suhteissa määrääväksi talousjärjestelmäksi. Niin vanhalla-ajalla esim. orjatalous vihdoin laajeni sen "sivistys" yhteiskuntain yleiseksi talousmuodoksi, vaikka varsinainen orjatalous, nim. töiden teettäminen jokaisessa taloudessa orjilla ja eläminen niiden työn kustannuksella kaikkialla ei likimainkaan ollut niin yleinen kuin yleensä on otaksuttu, itsenäisten pikkutalouksien lukumäärä, joita joko alkuperäisesti vapaat omistajansa, taikka orjista kehittyneet vapautetut tai puolivapaat vuokralaisina yms. asuivat, ollen huomattavan suuri (Ettore Cicotti "Der Untergang der Sklaverei in Alter-

tum'', Orjuuden häviäminen vanhalla ajalla). Siitä huolimatta, että niin oli asianlaita, voi kuitenkin todenmukaisesti sanoa, että orjatalous oli levinnyt kaikkialle, sillä niissä yksityisissä talouksissakin, missä talous ei perustunut suoranaisesti orjille, vallitsivat tämän järjestelmän suhteet muuten, perheen jäsenet ollen järjestelmän yleisen luonteen tähden sen päähän nähden orjasuhteissa, ja koko talous yhteiskunnan yleisen järjestelmän kahlehtima.

Keskiajalla samoin sitten feodaliset suhteet vähitellen kehittyivät yhteiskunnan yleiseksi elämän muodoksi, vaikkakaan eivät kaikkialla johtaneet esim. sitten kauppakapitalismin (rahatalouden) aiheuttamaan maaorjuuteen, vaan useissa maissa, kuten esim. Pohjolassa talonpoikaisväestö jäi vielä suurimmaksi osaksi itsenäiseksi. Täälläkin kuitenkin feodalismi oli yhteiskunnan vallitseva piirre, itsenäisissä talonpoikaistalouksissakin kehittyivät feodaliset suhteet, torppari-, mäkitupalais-, taksvärkki-, tuotevero- j. n. e. järjestelmässä, josta ei jäänyt vapaaksi pieninkään talo; sekä myös niissä perhesuhteissa, jotka ovat ominaisia, puhumattakaan jokaisen talouden suhteesta yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen tai sitä edustaviin osiin, valtioon, läänitysherroihin, kuninkaan vouteihin yms. nähden.

Niinpä nyt kapitalistinen tuotantotapa, huolimatta niistä näennäisistä vastakkaisista piirteistä, joita tätä käsitystä vastaan on esitetty, oltuaan ensin vain yhteiskunnan voimakkain, sitten sen vallitsevin talousmuoto, on alkanut nopeasti kehittyä sen kaikki kaikessa olevaksi yleiseksi taloudelliseksi järjestelmäksi, hävittäen tai ollen jo hävittänyt edellisten taloudellisten järjestelmien jätteet melkein kokonaan ja useissa suhteissa jo täydellisesti. Tämä kapitalistisen talouden kasvaminen ja laajeneminen yhteiskunnan **yleiseksi** järjestelmäksi, on sen **kehityksen** peruspiirre, joka paitsi sen sisäisen luonteen (rakenteen) peruspiirrettä: kapitalistinen palkkatyön riistäminen, on kaikkien muiden kehityspiirteiden pohjana.

Syntyessään kapitalistinen talous käsitti verrattain pienen tuoteryhmän valmistamisen, voipa sanoa vain samojen tuotteiden, joiden valmistus oli edellisellä asteella jo kehittynyt kaupunkien käsityöläisten elinkeinoksi. Suurin osa ihmisten jokapäiväisen elämän moninaisia tarpeita tuotettiin ja valmistettiin vielä "vanhaan hyvään tapaan" kotona, niin hyvin kaupungeissa kuin ennen kaikkea maaseuduilla. Edellisen lisäksi, kapitalistinen tehdasteollisuus niilläkin aloilla, joilla se jo toimi, tyydytti vain pienen muorto-osan tarpeet, samanlaisten tuotteiden päätuotanto ollen vielä kotona. Nopeasti kuitenkin kapitalistinen teollisuus laajenee, ensinnäkin kehittyen näiden tuotteiden valmistajana, johon se ikäänkuin käsityöläisen toiminnan perijänä oli joutunut, vallitsevaksi tuottajaksi, kotituotanto niiden alalla joutuen vihdoinkin toiselle sijalle ja lopulta häviten kokonaan, jääden jällelle jonkunlaisena kotitaidetyönä tai muuna sellaisena. Edellisen lisäksi, alkaa kapitalistinen teollisuus tunkeutua kokonaan uusille aloille, sellaisillekin, joita on pidetty mahdottomina teollisuuden piiriin joutua. Vaatteiden, jalkineiden yms. lisäksi aletaan tehdasmaisesti valmistaa astioita, työkaluja, ajopelejä, rakennustarpeita, ym. ym. ja vihdoinkin kaikenlaisia elintarpeita, niiden tuotannon jokaisessa asteessa, nim. raakoina luonnontuotteina, säilymiskelpoiseen kuntoon laitettuina ja lopulta suoranaisesti nautittaviksi valmistettuina. Kotitalouden vanhoista ja myöhemmin syntyneistä uusistakin askareista ja tuotannollisista toimista on yksi toisen jälkeen, joko siirtynyt kapitalistisen teollisuuslaitoksen suoranaisesti suoritettavaksi, taikka toiseksi kehittynyt kapitalistisen kontrollin alaiseksi: kapitalistiseksi kotiteollisuudeksi ja kolmanneksi, mitä sitä itsenäistä kotitaloutta on jäänyt, se on omaan luonteeseensa nähden kehittynyt täydellisesti kapitalistiseksi.

Viimeiseksi on varsinainen maanviljelys joutunut tämän kapitalistisen tuotanto-kehityksen pyörteisiin. Val-

lattiaan talonpojalta askareen ja toiminnan toisensa jälkeen teollisuuden piiriin, joten lopulta ei hänelle jäänyt jällelle muuta kuin pelkkä maansa hoitaminen ja sen viljelyksen tai karjatalouden harjoittaminen, joka kulloinkin vallitsevissa yhteiskunnallisissa suhteissa hänelle oli edullisin, alkoi kapitalismi tunkeutua vihdoinkin entisen talousmuodon tähän viimeiseenkin linnoitukseen: joko muuttaen sen harjoittamisen entisen isäntänsä johdolla kapitalistiseksi markkinatuotannoksi, jossa se monessa asenteessa on palkkatyöstä riippuvainen, taikka alkaen visien maanviljelys- ja karjataloustuotteiden teollisen valmistamisen. Suurten yhtiöiden omistamia ja kapitalistisesti johtamia tupakka-, puuvilla-, vilja-, hedelmä-, kumipuu-, karja-, ym. farmeja voi paremmin kutsua näiden tuotteiden tehtaiksi, niin teollista luonteeltaan on niiden talous. Tämä kapitalismin laajeneminen yhteiskunnan yleiseksi taloudeksi on ilmiö, jonka nopeasti vallitsevaksi kehittymistä ei enään kukaan kiellä, se ollen jo yleisen tietoisuuden itsestään selvä, eittämätön asia.

Sensijaan jonkun verran on epä tietoisuutta ja paljon väittelyäkin ollut sen suhteen, minkä muotoisena kokonasa ja rakenteeseensa nähden tämä kapitalistien tuotantotavan yleistyminen tapahtuu, se on, onko samassa myös sen kehittyminen **suurtuotannolliseksi**, siinä määrin välttämätön, että sekin tulee olemaan yhteiskunnan kaikilla aloilla yleinen. Jättäen syrjään sellaiset saivartelut, että esim. ainakaan ei niiden tai näiden harvinaisuus esineiden valmistaminen voi kehittyä suurtuotannolliseksi, koska se ei yhteiskunnan elämään vaikuttane mitään, millä tavalla siinä joku sen yleiselle elämälle toisarvoinen seikka toimitetaan, havaitsemme että nykyisen talouden kehittyminen suurtuotannolliseksi on aivan yhtä yleinen ja nopea kehitys ilmiö, kuin sen kehittyminen kapitalistiseksi, eli että kapitalistiselle taloudelle on sen kehittyminen suurtuotannolliseksi itsessään oleellinen ominaisuus.

Määrätyn tuotantotoiminnan kehittyminen suurtuotannolliseksi voi sitten ulkonaisesti katsoen toteutua useilakin eri tavoilla: esim. siten, että vissin tuotteen valmistus keskittyy suuriin teollisuuslaitoksiin, tehtaisiin, pajoihin, myllyihin jne., kaikki tai useimmat sen valmistuksessa välttämättömät työt tullen näin yhdessä laitoksessa suoritetuiksi; taikka siten, että vissin tuotteen valmistaminen on jakautunut useampien eri laitosten toimitettavaksi, jotka voivat olla ympäri maata sinne tänne sijoitettuna, mutta kuuluu tuotannollisesti kaikki yhteen, kuten on rauta- ja terästeollisuudessa laita, samoin kaivosteollisuudessa, jota kukaan ei väittäne pienteollisuudeksi, vaikka joku suureen kokonaisuuteen kuuluva yksityinen kaivos, voi kyllä usein olla hyvinkin pieni, ja edelleen siten, että ne osat, joista vissin tuotannollisen toiminnan talousyhteys muodostuu, ovat vielä yksilöllisen tuotannollisen johdon alaisia, ainoastaan kapitalistisen rahanmiehen, pankin, tai muun sellaisen yhdeksi yhdistämiä, kuten esim. on laita puuvilla-, hedelmä- tai muussa sellaisessa viljelyksessä, jota kapitalistiset yhtiöt, pankit ym. vuokralaisviljelijöillä harjoittavat. Tässä viimeisessä asteessa suurtuotannollisuus on näennäisesti heikoin, vaikka usein mitä kapitalistiseen riistämiseen tulee, joka on sen perustarkoituserä, se voi tässä suurtuotannon alkeellisimmassa muodossa olla ankarin.

b) Kapitalistisen tuotantotavan olemus ja sen vaikutus yhteiskunnan kehitykseen.

Herää kysymys, mikä pakoittaa kapitalistisen talouden kasvamaan, laajenemaan, yleistymään ja kehittymään suurtuotannolliseksi? Siihen saamme vastauksen, kun tarkastamme kapitalistisen tuotantojärjestelmän sisäistä olemusta, sen luonnetta, jossa se eroo kaikista edellisistä tuotanto- ja myös jakotavoista.

Kapitalistinen tuotanto on markkina- eli tavaratuotantoa ja perustuu se palkkatyövoiman käyttämiseen tavarain tuottamiseksi, kulettamiseksi ja jakamiseksi ja tämän palkkatyön kaikessa tässä yhteiskuntahyödyllisessä työssään riistämiseen.

Vaikka kapitalistin elämänehtojen ja -halujen kannalta katsottuna palkka-työn riistäminen on välttämätön saadakseen kaikki persoonalliset elämänvaatimuksensa, nautintonsa ja ylellisyystarpeensa tyydytetyksi, niin se on kuitenkin toisarvoinen ja seurannollinen tulos siitä seikasta, että kapitalistinen riistäminen on kapitalisteille välttämätön niiden kapitalistisesta asemasta johtuen, heidän suhteensa kapitalisteina ollen yhteiskunnan taloudelliseen elämään, erikoisesti markkinoihin nähden, joka pakottaa heidän ei ainoastaan palkkatyötä riistämään, vaan tätä riistämistään alituisesti tavalla tai toisella laajentamaan, kehittämään, kärjistämään. Markkinasuhteet yleisessä merkityksessä pakottavat kapitalistin katselemaan liikettä, sen heikkoutta tai voimakkuutta niiden kannalta. Hän ei tavarain laadussa, hinnoissa yms. seikoissa voi pyrkiä maarkkinasuhteiden yläpuolelle, niistä riippumattomaksi, vaan hän on aina niiden alainen, niistä kiinteästi riippuvainen, ne määräten voiko hän saada työläistensä valmistamat tuotteet käsistään pois markkinoille ja sitä tietä kulutuksen piiriin ja voiko niin ollen saada itselleen työläisistä riistämänsä yliarvon siinä muodossa, että voi osan siitä muuttaa sitten persoonalliseksi nautinnokseen ja suurimman osan käyttää kapitalistisen asemansa säilyttämiseksi ja vakavammaksi tekemiseksi. Ilman markkinoita työläistensä valmistamat tuotteet jäisivät hänelle käsiinsä, niistä toisissa tapauksissa ainoastaan se murto-osa voiden hänelle tulla nautintokelpoiseksi jne., jonka hän itse niistä voisi kuluttaa ja toisissa tapauksissa, jolloin tuote suoranaisesti ei ole mitenkään nautittavissa, hän ei voisi mitenkään sitä käyttää hy-

väkseen, sillä se, niin paljon kun sitä olisikin, olisi sellaisessa tapauksessa hänen käsissään kokonaan arvoton.

Ja markkinat, jotka "taikavoimallaan" ikäänkuin muuttavat kapitalisteille työläisiltään riistämänsä työn tuotteet yleisesti nautintokelpoiseksi arvoksi, (raha ollen sen yhtenä merkinä tässä toimituksessa), ne samat markkinat myös kapitalistia hallitsevat "rautasilla laeillaan", uhkaavat hyljätä hänet, ellei ota niiden vaatimuksia ja vaihteluja huomioonsa. Ja kapitalistit mitä kiihkeimmin kilpailevat keskenään pysyäkseen tämän haltijattarensa hyvässä suosiossa, joka heidän tavaransa, muuttaa kaikkialla päteväksi "kullaksi". Ne koettavat ensinnäkin saada tavaransa niin nopeasti kuin suinkin markkinoille, viimeiseksi tulleita, kun tuskin koskaan tämä jumala asettaa ensimmäisten tilalle ja ensimmäisiä viimeisten tilalle. Toiseksi, ne koettavat saada mahdollisimman paljon silloin markkinoille, kun niillä on menekki, markkinoilla ei vallitse mitään tasapuolisuuden lakia, joka koettaisi valvoa, että toiset eivät saa enemmän kuin toiset tavaroitaan niillä kullaksi muutetuiksi. Ne koettavat edelleen saada tavaransa markkinoille niin markkinain vaatimukseen nähden tavarain laatuun, hintaan yms. seikkoihin katsottuna mieluisina kuin suinkin, tietäen että kuta paremmin he nämä vaatimukset täyttävät sitä varmemmin ja suuremmassa määrässä saavat tavaransa markkinoille menemään. Seurauksena tästä on ... montakin seurausta:

Ensinnäkin, että kapitalistin täytyy riistää työläisiltään, saada niistä kiskottua kaiken sen voiman, jolla hän markkinasuhteita vastaan olemassaolonsa puolesta taistelee. Kun hänelle alkaa käydä vaikeaksi pysyä markkinoiden suosiossa, koettaa hän niiden suosion voittaa, ellei muuten, niin parantamalla tavarain laatuun tai alentamalla niiden hintaa. Kummankin saavat työläisensä maksaa. Hän koettaa kiskoa niistä enemmän yliarvoa, työtä, josta ei heille makseta mitään. Hän laajentaa liikettään, ottaa koneita käytäntöön, parantaa tuotanto-

tekniikkaansa, kaikki pysyäkseen markkinoiden suosiossa tai päästäkseen niillä varmempaan asemaan. Tätä kaikkea hän ei voi tyhjällä tehdä, hänellä täytyy olla "pääomaa", hänellä on sitä, liikkeen harjoittajana hän on sitä varten juuri kiskonutkin työläisiltä yliarvoa, teetättänyt niillä joka päivä maksamatonta työtä, se on hänelle kasaantunut tällaisen tapauksen varalta, hän sijoittaa sen liikkeeseen, hän on nyt entistään suurempi ja mielestään varmemmalla pohjalla oleva kapitalisti. Ja niin markkinat ajavat häntä edelleen, hän pyrkii ja on aina pakotettu pyrkimään varmemmalle pohjalle niihin nähden, saavuttamatta sitä koskaan, ja voimatta myös tästä "hullusta" kilpajuoksesta luopua. Niin kilpikonnamaisesti kuin markkinat vaihtuvatkin, niin hitaasti kuin häneen nähden sen tarjoomat mahdollisuudet näyttävätkin huononevan ja hänen asemansa, rikkautensa kasvavat pikajunan nopeudella, niin siitä huolimatta, hän ei koskaan saavuta tätä markkinakilpikonnan, että voisi sanoa: "nyt asemani tällaisena kapitalistina, nyt liikkeenä on turvattu, mitkään seikat eivät voi sitä kukistaa, sille markkinoita sulkea jne."

Näin hän juoksee edelleen, ostaa työvoimaa, maksaa siitä sen käyvän hinnan eli niin paljon kuin työvoiman synnyttämiseksi ja ylläpitämiseksi on välttämätöntä ja harmittelee suuresti, että työvoima ei tule toimeen jumalan ilmalla ja muulla sellaisella, jonka se saisi ilmaiseksi ja niin se ei myöskään enempää markkinoillaan maksaisi. Mitä työläinen päivän kuluessa sitten luo uutta arvoa, yli palkkansa, sen kapitalisti pidättää tietenkin itselleen. Hän ei kysy siihen paremmin työläiseltä kuin keneltäkään muultakaan lupaa, eikä hän omaatuntoaan vaivaa selittämällä, millä oikeudella hän sen tekee. Hän yksinkertaisesti arvelee, että se kuuluu hänelle, koska hän voi sen ottaa ja koska työläinen ei kykene sitä itselleen ottamaan, amerikalaisen rahamiehen Morganin tavoin kynnillisesti vielä ilkkuen sitä, että niin on asianlaita. Että hän kyke-

nee sen tekemään, että työväki ei vielä kykene tuotta-
maansa kaikkea muuta arvoa itselleen ottamaan, se riip-
puu niistä historiallisista voimasuhteista, jotka niiden vä-
lille ovat kehittyneet, ja jotka niihin nähden kuvasimme
kapitalismin syntyä selostavassa luvussa. Sanoa, että kapi-
talistiin nähden tämä voima on siinä, että hän omistaa
työvälineet, on kyllä totuuden julkituomista sellaisenaan,
mutta se ei vie ollenkaan kysymyksessä sen pitemmälle,
seuraa nim. kysymys, miksi hän omistaa työvälineet, mik-
si hänellä on siihen voima, miksi ei työläinen kiellä sitä
omistusoikeutta ja kiellä myös silloin kapitalistia riistä-
mästä hänen työnsä tulosta, miksi työläinen ei kykene näi-
tä vielä tekemään? Siksi, että kapitalisti oli yhteiskun-
nalle välttämättömän tuotannon ja jaon johtaja, järjestä-
jä, määrääjä, ollen kehittynyt siihen vissin historiallisen
kehitysprosessin kautta kykeneväksi, ja työväenluokka
sensijaan ei sitä kapitalismin syntyessä ollut tehnyt. Mut-
ta kapitalistisen tuotannon vastakkaiskehitykselliseen
luonteeseen kuuluu, että se vähitellen kehittää työläisille
ne voimat, mitä ennen kapitalistiluokalla oli, kehittää
työläiset kykeneviksi yhteiskunnallista tuotantoa johta-
maan, järjestämään, määräämään, kehittää kaiken tämän
työläisten tehtäväksi ja silloin, olkoon omaisuus, työväli-
neet yms. vaikka jumalien nimessä ja jokainen kappale
sitä seitsemän sinetin takana, työväki kaikesta siitä huo-
limatta kykenee ja tulee ottamaan omansa, se on, pidättä-
mään työnsä tulokset itselleen ja julistamaan työvälineet
omikseen.

Kapitalistisen talouden vallitessa, kapitalistien har-
joittama työläisten riistäminen siis yhä edelleen vain jat-
kuu, kasvaa suuremmaksi ja laajenee kaikille elämän
aloille. Tästä onkin ensinnä seurauksena se, jonka tämän
luvun ensimmäisessä kappaleessa selostimme, kapitalistisen
tuotannon yleistymisen ja kehittyminen suurtuotannoksi.
Edelleen siitä on seurauksena, pikkutuottajain ja keski-
luokan väheneminen ja suhteellinen häviäminen, sekä pää-

omains keskittyminen, joka ei ole sama ilmiö kuin suur-
tuotanto, vaikka sen kanssa sopusoinnussa kulkee, sillä
suur-
tuotantoa voivat harjoittaa esim. ko-operativisella
pohjalla työläisetkin jossain tapauksessa ja pikkupääomat
jotka ovat yksilölliset omistajansa vielä säilyttäneet.

Paljon on väitetty sellaisen käsityksen puolesta, että
kapitalistisessa yhteiskunnassa ei vallitsevana kehityspiir-
teenä olisi pääomains keskittymistä, vaan että se siinä olisi
toisarvoinen ja näennäinen ilmiö. Nykyään kaikkien mai-
den valtiolliset tilastot puhunevat kai jo siinä suhteessa
niin selvää kieltä, että pääomains keskittymistä tuskin
kukaan enään kieltää kapitalismin yhdeksi pääilmiöksi.

Myös on vielä joitakin vuosia sitten väitetty keski-
luokan ja pientuottajien vähenemistä ja häviämistä vas-
taan, selittäen vanhan keskiluokan tilalle nousseen uuden,
teollisuus-, kauppa- ja liikennelaitosten työnjohtajat ja
ekspertit yms. ja yhtiöiden pikku-osakeomistajat. Jos
osakeyhtiöissä ja valtion bondien omistuksessa, jota myös
esimerkkinä on käytetty, olisi kehityspyrkimyksenä osak-
keiden ja bondien jakautuminen vuosi vuodelta yhä
useampain käsiin ja tasasesti niiden kesken, niin silloin
voisi tämän ilmiön pohjalla selittää, että pääomains kes-
kittyminen ei ole kapitalismin vallitsevana ilmiönä, mutta
kun niin ei ole osakeyhtiöissä jne. asian laita, on pää-
omains keskittyminen eittämätön. Samoin, mitä tulee
työnjohtajiin, jos ne asemassaan yhä enemmänä eroisivat
palkkatyöläisistä ja kehittyisivät yhä enemmän itsenäi-
siksi ja suurena enemmistönä tasasesti yhtä varakkaiksi,
niin se ilmiö puhuisi pääomains keskittymistä vastaan.
Sensijaan, kun nyt joistakin työnjohtajista voi nousta
suurkapitalistejakin, toisista vähemmän suuria, toisista
pienkapitalisteja ja edelleen suuri joukko vain keskiluok-
kalaisen elämän tasolle, suurin enemmistö jääden palkka-
työläisten tasalle tai hieman yläpuolelle, niin se todistaa,
että pääomains keskittymisprosessilla ei ole mitään haittaa
työnjohtajien armeijan lisääntymisestä.

Lopuksi kaikkien teollisuusmaiden tilastot todistavat, että varsinaisen palkkatyöväen, joka ei omista muuta kuin työvoimansa, lukumäärä vuodesta toiseen on kasvanut ja edelleen kasvaa sekä ehdottomasti että suhteellisesti. Määrätyssä maassa se oli, puoli-vuosisataa sitten vain noin 10—15 prosenttiin koko väestöstä, sitten kasvoi, seuraavalla vuosikymmenellä 20 prosenttiin, seuraavalla 25 prosenttiin, sitten seuraavalla 30—35 prosenttiin ja edelleen seuraavana jo 40:een, ollen joissakin maissa, kuten Yhdysvalloissa jo yli 50 prosentin, kun otetaan huomioon maanviljelyksenkin palkkatyöläiset (mutta ei vielä pikkufarmareita tai muita sellaisia). Missä työväenluokka näinkin nopeasti kasvaa ja suhteellisesti yhteiskunnan väestöön nähden lisääntyy, väittää siellä keskiluokankin kasvavan eikä vähenevän, vaatii eriskummallisia matemaattisia kykyjä sellaisen väitteen edustajalta, taikka sitten hänen on myönnettävä, että kapitalistiluokan on täytynyt ennen muodostaa yhteiskunnan **enemmistö**-luokan ja nyt paitsi työväenluokkaa myös keskiluokkakin sen kustannuksella lisääntyen. Mutta sellainen otaksuma kapitalistiluokan ennen enemmistönä olemisesta ei historiallisesti ole mitenkään todistettavissa.

Palkkatyöväen kasvaessa ja lisääntyessä on myöskin sen taloudellinen asema (hyvinvointiin yms. nähden) huonontunut. Tästä työväenluokan kurjistumisesta kun on ollut tiedemaailmassa ja työväeliikkeen teoreetikkojen keskuudessa väittelyä, on hyvinkin painavasti koetettu todistaa, että työväenluokan elämässä ei yleensä ole tapahtunut kurjistumista. Kuitenkin, ainakin viimeisiltä vuosikymmeniltä todistavat useampain valtioiden viralliset tilastot, että kun otetaan huomioon toiselta puolen, missä määrin työläisten palkat ovat kohonneet ja toiselta puolen, sen saman määrän elintarpeiden ym. hintojen kohoamisen, mitä työläiset ovat elämäkseen jatkuvasti ostaneet, jälkimäisten hinnat ovat kohonneet suhteellisesti nopeammin kuin edelliset. Tätä ilmiötä on koetettu selittää toiseksi,

väittämällä, että nyt työläisperhe vuodessa kokonaisuudessaan ansaitsee enemmän kuin joitakin vuosikymmeniä sitten ja että työväenluokan hyvinvointi olisi nyt suurempi kuin ennen. Teoreettisesti ja tilastollisesti on tämän kysymyksen suhteen vielä paljon epävarmuutta olemassa. Mutta oli sen laita miten tahansa, pääasia tietää ja käsittää kaikessa laajuudessaan tässä työväenluokan taloudellisen aseman kehityksessä on: ensinnäkin, että luokkavastakohdat työväen luokan ja kapitalistiluokan välillä vuosi vuodelta kärjistyvät, kapitalistiluokka kehittyen yhä rikkaammaksi, julkeammaksi ja edemmäksi työväenluokasta, juopa niiden välillä laajeten ja kehittyen ylitsekäymättömäksi, kumpikin luokka kehittyen kuin omaksi maailmakseen; ja toiseksi, että työläisen, yhä suurempien työläisjoukkojen asema kehittyy **yhteiskunnallisesti** sietämättömäksi, epävakaaksi, työläistä sinne tänne paiskelevaksi, häntä alituisessa jännityksessä ja epävarmuudessa pitäväksi, kaiken rauhallisen ja jatkuvan paikallaan elämisen mahdottomaksi tekeväksi kiirastuleksi, jonka rinnalla nälkämailla aina puutetta kärsien aseman suhteellisen vakavuuden tähden tuntuisi suurillekin teollisuuden palkkaorjalaumoille melkein paratiisilta, ellei heitä toivo yhteiskunnallisten olojen yleisestä korjaantumisesta elähyttäisi. Nykyajan köyhälistö ei ole kurjalistoa, silti sen asema on helvetillisempi kuin koskaan kurjaliston asema on ollut. Se ei ole ryysyköyhälistöä, ja kuitenkin nykyinen yhteiskunta siihen nähden on monta vertaa ankarampi helvetti, kuin koskaan ryysyköyhälistölle on elämänsä nousevain suurkaupunkien helmoilla ollut. Nykyaikainen köyhälistö on teollisuussotilaita rintamassa, jossa kaikki sen elämänmahdollisuudet ovat epävarmemmalla pohjalla, kuin sotamiehen todellisessa taistelussa.

Tässä onkin selitys siihen, että nykyaikainen teollisuustyöväestä kehittyy, ei ainoastaan kaikella sydämensä tarmolla vihaamaan tätä järjestelmää, joka pitää sitä täl-

laisessa alituudessa jännittävässä epävarmuudessa ja pullassa, vaan vihansa kasvaa siinä pysyväiseksi ja tietoiseksi vakaumukseksi, sensijaan että ryysyköyhälistöllä se tavallisesti sammuu, niin pian kun on saanut pahimpaan nälkänsä leipää.

Tässä myös selitys, että nykyaikainen köyhälistö kaikesta sitä koskevien yhteiskunnallisten suhteiden kurjistumisesta huolimatta ei sen mukana rappeudu ja vaivu tylsään välinpitämättömyyteen ja voimattomuuteen, vaan päinvastoin muista syistä kehittyvän voimansa ja kykeneväisyytensä perusteella nousee aktiviseen taisteluun tätä järjestelmää vastaan, jollainen taistelu ryysyköyhälistölle oli mahdoton ja kurjalistolle olisi mahdotonta. Sairas, kuoleman kanssa kurjuudessaan kamppaileva luokka ei nouse, eikä ole koskaan noussut valtaan. Teollisuusköyhälistö ei kamppaile personallisen kurjuuden kanssa, vaan se taistelee yhteiskunnallisen järjestelmän kurjuutta vastaan ja maailman **voimakkaimpana** luokkana se sen aikoinaan voittaa, kukistaa ja poistaa.

c) Kapitalistisen talouden kehittyminen koneeteolliseksi ja sen seuraukset.

Kapitalistisen talousjärjestelmän edellä selitetystä perusominaisuudesta johtuu sen kehittyminen yhä enemmän ja enemmän koneeteolliseksi. Liikemaailman ankarat lait eivät salli kapitalistien ottaa koneita käytäntöön joistakin abstraktisista ja humanitarisista syistä, siten edistääkseen ihmisten kekseliäisyyttä, yleistä teknikan kehittymistä jne., eikä toiselta puolen, myöskään salli heidän jättää määrätyllä asteella vissejä ehtoja täyttyviä koneita ottamasta käytäntöön, vaan täytyy heidän tässä, kuten kaikissa muissakin kysymyksissä menetellä markkinasuhteiden vallitsemain liike-etujensa mukaisesti. Kun liikkeensä laajentaminen, sen tuotantokykyisyyden suurentaminen ja ajan kulumiseen nähden nopeammaksi tekemi-

nen, työläistensä työkykyisyyden lisääminen käyvät kapitalisteille välttämättömäksi, joutuu hän silloin m. m. myös ottamaan käytäntöön sellaisia koneita, jotka tekevät edellisen toteuttamisen mahdolliseksi siten, että samassa tuotantokustannuksensa verrattuna siihen, mitä ne ihmistyövoimaa yksin käyttäen olisivat, alenevat, taikka ovat hänelle muuten edullisemmat. Näin kaikki inhimillinen taloustoiminta kehittyy vähitellen kapitalistisessa järjestelmässä koneelliseksi, mutta pää-asiassa vain sen yhdessä puolessa, nim. työn toimeenpanemisessa, eikä sen järjestävässä, määräävässä puolessa. (Vaikka laskukone automaattisesti suorittaa tehtäviä, jotka ennen ihmisen aivot suorittivat, fonografi voi "soittaa", "laulaa" ja "puhua-kin", niin ne eivät voi määrätä, mitä ne tekevät, ihmisen täytyy edelleenkin itse laskemisen toimittaa, sitä hallita ja johtaa, vaikka tekeekin sen nyt koneella, täytyy puheen sisällön ajatella, valmistaa ja puhua-kin, vaikka tekeekin sen nyt koneella ja niin voi sen tehdä monistaen.)

Kapitalistisen talouden kehittyessä koneelliseksi, siinä tapahtuu silloin sekä kapitalistiluokkaan että varsinkin työväenluokkaan nähdessä valtavia muutoksia, joiden muutosten ulkonaisena ilmaisijana tämä teollisuuden koneellistuminen on.

Jo sen johdosta, että kapitalistinen talous kehittyy suurtuotannolliseksi ja siinä tapahtuu pääomain keskittyminen yhä kiinteimmiksi ja suuremmiksi ryhmittymiksi (pääomain omistajien yhdistyminen tässä ollen tärkeämpi ilmiö kuin vastaavien konkreettisten pääomain yhtyminen, joka sellaisenaan ei mitään merkitse, vaan joka edellisen seikan ilmaisuna merkitsee niin paljon, kuin se merkitsee), tapahtuu melkein samassa suhteessa myös työvoimankin keskittymistä, jossa taas työläisten, elävien olentojen suuriksi ja kiinteiksi teollisuusarmeijoiksi kasaantuminen on se pääasia, johon meidän on huomiomme yhteiskunnallisen kehityksen edelleen kulun kannalta katsottuna kiinnitettävä.

Kapitalistinen talous, ei ainoastaan ole työväenluokan luoja ja sen jatkuva lisääjä, vaan se on myös työväenluokan suuriksi ja kiinteiksi teollisuusryhmiksi yhdistäjä, on työväenluokan kasaaja ja kokooja, työväen ryhmä- ja luokkaliikkeiden perustus. Seppien kapina heitä ahdistavia oloja vastaan, on harvinainen ja kaikkiin nähden yhtäaikaisena liikkeenä melkein suorastaan mahdollonkin sellaisessa talousjärjestelmässä, missä ne yksilöinä, olematta toistensa kanssa missään suoranaissessa yhteydessä ja kaukana toisistaan erotettuina tekivät työtään, harjottivat ammattiaan. Sensijaan talousjärjestelmässä, jossa heidät on koottu yhteen, saman talouden määräämissä oloissa ja suhteissa yhdessä työskentelemään, ollen jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa keskenään, sellaisessa yhteinen taistelu on, ei ainoastaan mahdollinen, vaan se on kaikista kapitalistien keinotekoisesti sille rakentamista esteistäkin välittämättä kehityksen ja olojen **välttämätön** tulos. Jos työväenliike olisi **vain** työväen tietoisesta tahtomisen tulosta, niin sitä ei olisi olemassakaan, sen olemassaolo olisi suorastaan mahdollon, mutta kun se on yhteiskunnallisen taloudellisen kehityksen tulosta, niin sen hävittäminen ja kukistaminen on mahdollon millekään järjestetylle ja tietoiselle ihmisten toiminnalle, olkoot kuinka mahtavia tahansa. Työväenliike on historiallinen välttämättömyys. Sen edelleen kehitys ja siihen tulokseen joutuminen, johon se kehitysmukaisesti tietoisesti pyrkii, "voittoon" pääseminen on myös historiallinen välttämättömyys.

Mutta, voitaneen edelliseen nähden väittää, vaikka myönnetäänkin työväenluokan ryhmittymisen ja luokittumisen kehityksen mukaiseksi välttämättömyydeksi, niin ei siinä vielä ilmene muu kuin työväen numerollinen lisääntyminen ja kasaantuminen ja historia osottaa, että ihmisten luokkaliikkeiden menestys ei ole riippunut joukkojen lukumäärästä eikä siitäkään, kuinka kiinteästi ne ovat olleet yhdistyneet. Olihan esim. vanhanajan val-

tioissa orjaluokka enemmistönä ja melko suuressa määrässä keskittynytkin ja kuitenkin se ei suuriin ja yleisiin liikkeisiin nousseenakaan kyennyt kukistamaan vallassa-olevia luokkia, kyennyt nousemaan pysyväisesti itse valtaan.

Todistaakseen, että nykyajan työväkeen nähden ei tule käymään samoin kuin vanhanajan orjille esim., sen suuresta lukumäärästä ja yhdistymisestä huolimatta, on osotettu, että nykyajan työväenliike on alusta alkaen järjestettyä liikettä, että se kulkee eteenpäin kiinteissä ja tarkotustaan vastaavissa eheissä järjestöissä ja tämä seikka tekee joukkojen numerollisen etevämmyyden ratkaisevaksi. Kieltämättä nykyisen työväen järjestäytymisen positivistista merkitystä, olkoon tässä kuitenkin huomautettu, että ellei muita tekijöitä olisi, niin itsestään voimattomien yksilöiden yhdistäminen, olkoon heitä kuinka paljon tahansa ja järjestettäköön heidät kuinka hyvin ja kiinteästi tahansa, totutettakoon kuinka lujaan järjestökuriin tahansa, ei vielä merkitse voimaa, sen kautta ei vielä niiden voimattomuus kuitenkaan olisi muuttunut voimaksi. Äärimmäisesti sanoen, kuolleista ei synny taistelujoukko, vaikka niitä miljonnia asettaisi yhteen ja järjestäisi ne kuinka hyvin tahansa. Tämä sentähden, että nykyaikana, ihmiselämässä järjestäytymisen ollessa ikäänkuin ajan yleisenä ilmiönä, on syntynyt järjestö-taikausko, joka sellaisenaan ei suinkaan auta käsittämään yhteiskunnallisten liikkeiden kehitystä oikein.

Mutta kun yhteiskunnassa tapahtuu sellaisten yksilöiden yhtenäisiksi suuriksi joukoiksi kehittyminen, tapahtuu järjestetyiksi liikkeiksi muodostuminen, joilla yksilöillä jo sellaisenaan on yhteiskunnassa sen elämään ja suhteisiin nähden voimaa, on vaikutusta, on merkitystä, se ollen niissä **kaikissa samaan suuntaan ja samalla tavalla vaikuttavaa**, niin silloin lukumäärä ja järjestyneisyyskin ovat vasta voimaa ja ovat sitä suurempaa voimaa, kuta suuremmassa mittakaavassa näitä kolmea tekijää sellai-

sessa liikkeessä löytyy. Jos yksilöissä ilmenevä yhteiskunnallinen voimansa eli merkityksensä on niiden kesken ristiriitainen tai suorastaan vastakkainen, niin sellaisten yhtymisestä ei voi mitään yhteisvoimaa syntyä, ne joukko-
 liikkeessä neutraliseeraten (hävittäen) toinen toisensa. Nykyaikaisen työläisen voima on siinä, että nykyisessä tavattoman pitkälle kehittyneessä taloudessa hän alkaa olla yhteiskunnallisen elämän johtava, vallitseva, tärkein tekijä. Tämä ilmenee erittäin jyrkästi varsinkin kun tarkastamme asiaa teollisuusryhmittäin. Katsoen lukumäärällisesti tuntuu siltä, että Yhdysvaltain joku parikolmekymmentä tuhatta rautakaivostyöläistä, vaikka noin neljä tuhatta rautatokkatyöläistä, eivät paljoakaan merkinne tässä yli sadan miljonan ihmisen valtiossa ja puolen toista miljardin ihmisen maailmassa. Mutta sinä päivänä kun nämä työläiset tekevät lakon ja kaikella voimallaan koettavat pitää sen murtumattomana, käy heti yli maailman selväksi, että nämä muutama tuhat työläistä eivät sentään voimasuhteissa merkitsekään samaa kuin vastaava määrä ihmisiä mistä tahansa yhteisesti otettuna, sillä heidän lakkonsa kautta herpaantuu inhimillistä toimintaa pitkin linjaa sitä suuremmissa määrässä, kuta kauemmin sitä kestää. Sensijaan esim. yhden miljonan neekerin yht'äkkäinen kuoleminenkaan Afrikan sisämaissa, ei ihmiselämän kulkuun sen ulkopuolella vaikuttaisi tuskin mitmekään. Liikennelaitosten työläisten suuri merkitys ja voima on vieläkin ilmeisempi, samoin telegrafi- ja telefonilaitoksen palveluksessa olevien. Pitemmittä selostuksesta kai on ymmärrettävää, että ihmisten taloudellisen toiminnan vaihdellessa, joillakin aloilla on tämä työläisten yhteiskunnallinen merkitys ja voima toisinaan pienempi ja toisinaan taas suurempi, määrättyissä suhteissa ja aikana se kohoten suurimpaan mahdolliseen määräänsä kysymyksessä olevan teollisuuden alalla. Nykyaikainen työväenliike alkaa yhä enemmän liikkua tällä pohjalla, se on, työläiset ensin vaistomaisesti, sitten tietoisesti alkavat

toimia tämän yhteiskunta-asemallisen, **realisen** (todellisen) voimansa perusteella.

Olkoon tässä myös mainittu, että nimenomaan juuri tässä suhteessa se on, kuin nykyaikainen työväenluokka on yhteiskunnalliseen kehitykseen ja kokonaisuuteen nähden samallinen ja samassa suhteessa, kuin kaikki sitä ennen valtaan nousseet luokat ovat olleet, erotus on vain siinä, että työväenluokkaan nähden on tässä suhteessa sen omistama voima (yhteiskunnallinen merkitys) suurempi, kuin mitä se on millään sen edelläkävijällä ollut. Esim. kapitalistiluokkaan verrattuna, joka ei ollut yhteiskunnalle vielä niin välttämätön, jonka merkitys ei ollut vielä niin suuri, että esim. se olisi kyennyt sen perusteella kokonaan taikka alussa tuskin nimeksikään niiden maiden maalais-taloutta herpasemaan ja saattamaan pulaan, joissa se oli kehittynyt, työväenluokan merkitys on jo niin suuri ja yleisyhteiskunnallinen, että sen vaikutus sellaisessa tapauksessa ulottuu yhteiskunnan kaikkiin soppiin ja kaikille sen eri aloille, se voidaan saattaa ja ollen uudemmalla ajalla jo saattanutkin koko yhteiskunnan jokaista nurkkaansa myöten pulaan, se on, tuntemaan voimansa vaikutusta.

Yhteiskunnallisen merkityksensä kasvaessa, kehittyy myös työväenluokan tietoisuus, yleensä sen henkinen kykeneväisyys ja henkinen toiminta yhteiskunnallisen elämä johdossa, järjestämisessä ja määräämisessä. Jos voisi ajatella työväenluokan yhteiskunnallisen merkityksen kasvavan ja kehittyvän sellaisenaan, ilman että samassa myös työväki henkisesti kohoaisi, niin silloin äärimmäisesti sanoen riittäisi valtaan noustakseen omata vain edellä selostetut kolme ominaisuutta, suuren lukumäärän, järjestyneisyyden ja yhteiskunnallisen merkityksen, ja niin hullujenkin olisi mahdollista nousta valtaan, taikka kun ehdollisessa merkityksessä koneissa jo sellaisenaan on nämä kolme ominaisuutta, niin riittäisi se, kun ne jollakin merkillisellä tavalla panisi yhteiskuntaa vallitsemaan ja

alistamaan tahtonsa alaiseksi. Se olisi koneiden valtaan nousemista. Koneet ja koneiden avulla eivät kuitenkaan kutkaan voi nousta valtaan, elleivät omaa siihen tietoisuutta. Työväenluokan valtaan nouseminen lopullisesti perustuu, edellisten seikkain ohella tietoisuuden kehitykselle, tietoisuus vasta lopullisesti tehden lukumäärän, järjestyneisyyden ja yhteiskunnallisen merkityksen yhteiskunnalliseksi organiseksi voimaksi.

Ja kapitalistisen teollisuuden sisäisiin ristiriitoihin m. m. myös kuuluu, että siinä työväenluokka kehittyy aste asteelta yhä tietoisemmaksi, kehittyy henkisesti yhteiskunnan voimakkaimmaksi ja kykenevimmäksi luokaksi. Abstraktisen tiedon alalla, jonka yhteiskunnallinen vaikutusvoima sen jokapäiväiseen elämänsä kulkuun on sangen vähäinen, voi työläisten tietoisuus myös olla sangen vähäinen, mutta sensijaan, kun tulee kysymykseen yhteiskunnallinen realitieto, inhimillisen käytännöllisen työtoiminnan tunteminen, luonnon, yhteiskunnan, valtion ja teollisuuden tunteminen suhteessa aktualiseen (todelliseen) ihmiselämään, niin siinä suhteessa työväenluokka nyt jo on kaikkia muita luokkia sekä tietoisuutensa laajuudessa että monipuolisuudessa edellä. Työväki **tietää**, miten työtä tehdään, on tehtävä, se **tietää**, mitä koneilla tehdään, on tehtävä, kykenee ne panemaan liikkeelle ja pitämään liikkeessä, se **tietää**, mitä luonnosta on otettava ja mitä siinä on otettavaa, se **tietää**, mitä on yhteiskunnallinen elämä, mitä epäkohtia siinä on ja miten ne on poistettava, se **tietää**, mikä on valtio ja sen merkitys, se **tietää** lopullisesti, mikä oma merkitys ja kehityskohtalo on ja näin **tuntee** oman historiallisen tehtävänsä ja voimansa. Kone astuessaan työläisen tilalle suorittamaan raskaan ruumiillisen työn, joka työ vei työläisen elinvoimat siihen ja piti häntä toisten määrättävänä ja johdettavana juhtana, kone on kuvainnollisesti puhuen vapauttanut työläisen valjaista, muuttanut hänet ajajan istuimelle ja antanut hänelle näin tilaisuuden katsella

ympärilleen, ajatella, miettiä, kaiken lisäksi vaatien häntä itseään (konetta) komentamaan liikkeelle, hallitsemaan ja johtamaan. Koko kapitalistisen teollisuuden kehityksen punasena lankana on tämä työväenluokan vapautuminen yksinomaan ruumiillisesta työstä ja kohoaminen työskentelemään aisteillaan, hermokoneistollaan, aivoillaan.

Edelliset vallitsevat luokat ovat nousseet valtaan yhteiskunnan tietoisimpana, sille taloudelliselta merkitykseltään voimakkaimpana ja usein vielä hyvin järjestyneenäkin (vaikka ei aina) luokkana, mutta lukumäärällisesti ehdottomana vähemmistönä, työväenluokalla on edellisten kolmen valtaannousemisen perusteen lisänä vielä tämä neljäs, jonka ensimmäisenä selostimmekin, ja siksi sen valtaan nouseminen on sekä varmempi ja samassa merkitsee historian kulussa ensi kertaa **enemmistön** valtaan nousemista, merkitsee vähemmistön täydellistä häviämistä, luokkain häviämistä, sillä vain enemmistö voi itseensä kaikki sulattaa. Tämän näin abstraktisesti vetämämme johtopäätöksen muuten kapitalistisen yhteiskunnan oma taloudellinen kehitys osoittaa todelliseksi.

d) Luokkataistelu ja kapitalistiluokan rappeutuminen.

Että ihmiset vielä yhteiskunnassakin eläen yksilöinä ja ryhminä taistelevat olemassaolonsa puolesta, koettavat turvata itseään, hankkia itselleen elämistarpeet, nautintoja, huveja jne., on itsestään selvä asia, sillä kaikessa siinä elävä ihminen juuri nimenomaan ilmenee; sitä ilman ei olisi ihmisiä eikä myös yhteiskuntiakaan. Inhimillinenkin olemassaolon kamppailu on siis luonnollista. Mutta vaikka niin onkin, niin toiselta puolen, on ihmisten olemassaolon taistelu myös yhteiskunnallista. Yhteiskunnallista se on kulloinkin vallitsevaan **muotoon eli tapaansa** nähden. Että ihmiset olemassaolonsa kamppailussa toisessa yhteiskunnassa enemmän kuin toisessa taistelevat

toisiaan vastaan, pyrkivät elämään toistensa kustannuksella sillä tai tällä tavalla, pyrkivät hyötymään toistensa työstä, sitä siten tai täten valtansa alle alistuen ja riistäten, että ne siinä yksilöinä, ryhminä ja luokkina muodostavat itselleen omat etunsa, tai nämä niille muodostuvat ja sitten katsovat etuaan, vastoin toisten etuja, valvovat etuaan, se kaikki on yhteiskunnallista ja yhteiskunnallisena ilmiönä siis yhteiskunnallisen kehityksen alaista. Luonnossa taistellaan sen eri lajien kesken **suoranaisesti** elämän jatkuvaisesti niille samankaltaisista ehdoista, ihmisten keskuudessa näistä elämänehdoista taisteleva on muuttunut, alituisesti muuttuvaisista ja vaihtelevista yhteiskunnallisista eduista taistelemiseksi.

Kun joukko työläisiä kilpailee keskenään siitä, kuka voi tarjolla olevan työpaikan saada, niin se ei ole luonnollista olemassaolon taistelua, vaan yhteiskunnallista, yhteiskunnan rakenne määräten tämän taistelun ajan, paikan, siihen osaaottavien työläisten keskinäiset suhteet ja niiden suhteen avoinna olevaan työpaikkaan, joka sellaisenaan jo on yhteiskunnallinen eikä mikään luonnollinen kategoria (luontoon yleensä kuuluva). Kun työläiset työmaalla koettavat toisissa suhteissa toistensa kustannuksella, toisissa työnantajan kustannuksella, mahdollisimman paljon säästää itseään, saada enemmän palkkaa jne., niin sekin on kaikkiin suhteisiin nähden yhteiskunnallista olemassaolon kamppailua, jonkalaista luonnontilassa ei tunneta. Kun kaksi kauppiasta keskenään kilpaillen parhaavat ja panettelevat toisiaan, koettaen saada vallotettua ostajat kaikki itselleen alentaen tavarain hintoja, häiriten toisen mahdollisuutta saada pankeista luottoa, tukkuliikkeistä tavaraa jne., taikka menevät niinkin pitkälle, että polttavat toisen liikehuoneuston kaikkine tavaroineen, niin sekin kaikissa suhteissaan on yhteiskunnallista olemassaolon taistelua, ja ominaista yhteiskunnassakin vain määrättyillä asteilla. Kun kapitalistit taistelevat keskenään markkinoista, taikka luonnourikkauksista ja siinä

käyttävät kaikkia mahdollisia ja mahdottomia "sivistyksen" kehittämiä keinoja, julkista ja salaista murhaa, petosta, kavallusta, ryöstöä, rosvoamista, väkivaltaa, räjähdysaineita joilla kilpailijaansa koettavat vahingoittaa ja pakottaa antautumaan, vihdoin sotaakin, nyt vallitseva maailman sotakin ollen osaltaan sen seurauksia, niin tämä kaikki on yhteiskunnallista olemassaolon taistelua, kamppailua eduista ja erikoisesti juuri kapitalistisista liike-eduista. Eläinten kesken ei taistella liike-, kauppa-, työ-, maa-, orjuuttamis-, virka-, arvo-, ym. eduista, vaan **elämästä** suoranaisesti, ihmisten keskuudessa sensijaan ei taistella elämästä suoranaisesti, vaan me ihmiset toteutamme elämämme yhteiskunnallisten **etujen** kautta, niistä taistellen.

Ja tämä etujen kamppailu ihmisten keskuudessa alituisesti kehittyä ja muuttaa muotoaan, ei ainoastaan siihen nähden, **mistä** eduista kulloinkin taistellaan, siis muuttaen muotoaan etujen laatuun nähden, vaan myös siihen nähden, **millä tavalla ja miten ryhmittyneinä** kulloinkin määrätystä eduista taistellaan. Ja kumpaankaan seikkaan nähden todellisuudessa ei ole mitään mielivaltaista. Orjajärjestelmän vallitessa määrätty orja-isäntä ei voinut mielivaltaisesti valita itselleen niitä etukysymyksiä, joiden kautta hänen oli elämisensä toteutettava, ei hän voinut päättää ruveta miksikään sellaiseksi, jota se **talousmuoto** yleensä ei vielä tuntenut, esim. teollisuuskapitalistiksi, osakeyhtiön presidentiksi jne., hänen etunsa rajottuivat orjatalouden puitteisiin, samoin kuin orjanakin edut, joka ei voinut lähteä yrittämään etujaan parantamaan muuttamalla työpaikkaa, tai vaatimalla itselleen korkeampaa palkkaa yms. Ja toiseksi, sitten sen yhteiskuntatalouden puitteissa, jossa kukin elää ja toimii, on se tapa, miten kunkin on etujaan valvottava, edelleen sangen ahtaaseen piiriin rajotettu. Vaikka orjaisännällä on muodollinen vapaus muuttua orjaksi ja alkaa siten omaansa ja orjien elämän etuja valvoa, niin sillä seikalla ei ole

mitään tekemistä yhteiskunnallisen todellisuuden kanssa, jossa hänen, niin kauan kun hän on orja-isäntä, täytyy tämän asemansa pakosta, valvoa etujaan aivan päinvastoin, kuin orjan, se on, orjan etuihin nähden ristiriitaisesti, mutta jonkun toisen orjaisännän etuihin nähden jo samalla tavalla. Orjaisännän yhteiskunnalliset edut näin pakotavat hänen yhtymään eturyhmäksi niiden kanssa, joiden edut ovat samallaiset, lopullisesti yhteiset. Kapitalistisessa järjestelmässä palkka on työväen etukysymys toisella tavalla kuin kapitalistien etukysymys, työläiset siksi keskenään voivat yhtyä palkkaansa kohottaakseen ja päinvastoin kapitalistit keskenään pitääkseen palkkoja alhaalla, työläiset ja kapitalistit eivät siinä kysymyksessä voi yhtyä sekalaiseksi ryhmäksi, sillä keinotekoisen sellaisen yhteisen ryhmän sisällä, pakottaisivat markkinasuhteet kuitenkin kaikki kapitalistit katselemaan palkkakysymystä yhteisesti heidän kannaltaan, pitämään sitä visseissä rajoissa, tai sitä tavalla tai toisella rajottamaan ja päinvastoin työläiset katselemaan ja toimimaan siinä heidän etunsa kannalta.

Tämän tähden, kun ihmiset yhteiskunnallisessa todellisuudessa toimivat ja valvovat kukin etujaan, syntyy niiden kesken yhteiskunta-realista yhteistoimintaa, järjestettyä tai järjestämätöntä etujen samankaltaisuuden ja yhtenäisyydenkin perusteella. Ja vaikka sellaista seikkaa, jota kutsutaan luokaksi, ei ole olemassa järjestettynä ja konkreettisena todellisuutena, esim. samanlaisena ulkoisesti, kuin on osakeyhtiö tai työväen unio, niin ei se silti ole vähemmän todellinen, ei se silti ole mikään mielikuvituksen luoma pelkkä ajatus ja mielivaltainen asia, johon nähden jokaisella yksilöllä olisi vapautensa määrätä kuuluuko hän luokkiin ollenkaan ja mihin kuuluu, vaan päinvastoin, se on aivan yhtä todellinen, kuin esim. ovat mainitsemamme osakeyhtiö tai työväen unio. Vaikka työläisellä on joku satanen pankissa, josta saa jonkun dollarin vuodessa korkoa, niin ei hän silti voi sanoa ole-

vansa kapitalisti, sillä hän elää palkkatyöstään, eikä toisten työtä riistäen, hän kulkee työmarkkinoilla, työmaalta toiselle, myyden työvoimaansa ja on kaikkien työmarkkinasuhteiden vaihteluiden alainen samalla tavalla kuin toisetkin työläiset. Ja toiselta puolen, vaikka kapitalisti konttorissaan tekisi joka päivä aamusta iltamyöhään työtä, selailisi kirjojaan, tekisi suunnitelmiaan jne., niin ei hän silti sen kautta ole työläinen, ei vielä sittenkään, vaikka tilikirjansa osottaisivat hänellä olevan enemmän velkaa kuin omaisuutta, vaan on hän kapitalisti, sillä hän elää toisten työn riistännästä, hänen toimensa on suunnitella palkkatyön käyttämistä siten, että siitä tulisi hänelle liikevoittoa, hän toimii liikemarkkinoilla, on niiden vaihtelujen alainen, samalla tavalla kuin toisetkin kapitalistit, ne voidaan tuossa tuokiossa kääntyä hänelle suosiollisiksi ja poistaa hänen velkansa, taikka tehdä päinvastoin. Hän ei kulje työmarkkinoilla kauppaamassa työvoimaansa ja ole työmarkkinain vaihtelujen alainen. Yhtyessään työväen yhdistykseenkin, ei kapitalistista vielä ole tullut palkkatyöläistä, se on, työvoimansa myyjää, eivätkä hänen yhteiskunta realiset (asemansa mukaiset) edut ole sen kautta muuttaneet rahtuakaan luonnettaan, ne eivät ole muuttuneet palkkatyöläiseduiksi, vaan ovat niin kauan kun hän elää kapitalistina olemisesta, kapitalistiset. Se seikka, että vastakkaisten eturyhmien ja -luokkien jäsenet voivat yhtyä ristiin toistensa niihin järjestöihin, joiden kautta ne ryhmä- tai luokkaetujaan valvovat, todistaa vain sitä, että sellaiset yksilöt, eivät ole tietoisia eduistaan ja niiden luonteesta, taikka mikäli ovat tietoisia, koettavat nousta **aatteessa** etujensa yläpuolelle (**todellisuudessa** kuitenkin toimien niiden mukaisesti), taikka ovat **luulleet voivansa kokonaan vapautua**, se on, todellisuudessaakin valvomasta omia etujaan, joka on kuitenkin heille mahdollinen vain ehdolla, että muuttavat luokkaa; ja sellainen on mahdollinen vain sille, jonka **täytyy vallitsevista** luokkaeduista luopua, (kuten esim.

kapitalistille), jolla mitään **vallitsevia** luokkaetuja ei vielä ole, sillä ei myöskään ole, mistä tarvitsisi luopua; palkkatyöläisten luokkaan on jokaiselle avoin ovi, palkkatyöläisyys ei ole mikään **vallitseva** etu, josta toiset luokat taistelisivat ja haluaisivat sen itselleen vallata. — Olkoon tässä sivumennen mainittu, että kaikkialla, missä palkkatyöväki yleisesti ja laajaasti järjestyy, syntyy muille luokille **taloudellinen välttämättömyys** pyrkiä palkkatyöväen järjestöjen sisälle siellä valvoakseen omia etujaan, ryhmitysten nämä muiden luokkien jäsenet palkkatyöväen järjestöjen sisällä silloin taloudellisten etujensa, taloudellisen asemansa mukaisesti sangen selviksi omiksi piireikseen, ilmeten se monellakin eri tavalla, kuten niiden keskinäisessä aatteellisessa solidarisuudessa ja hengenheimolaisuudessa, toimintapyrkimyksissä, ja ennen kaikkea siinä pyrkimyksessä, jonka kautta koettavat vaikuttaa tämän palkkatyöväen järjestön toimintaan ulospäin. Näin ikäänkuin työväen alkuaan kehittämässä ja itselleen tarkoittamissa järjestöissä, syntyy muiden luokkainkin edustajaryhmiä ja järjestöjä, se on, kapitalistit, ym. eturyhmät "järjestävät" noin työväen järjestöjen sisällä. Asian luonnetta ei ollenkaan muuta toiseksi se, vaikka tämä ei olisi kapitalistien tietoisena pyrkimyksenä, vaan olisi n. k. "aatteellista" alkuperältään. Lopullisesti, luokkasuhteiden kärjistyessä huippuunsa, käy sellainen mahdottomaksi.

Yhtä vähän kuin yhteiskunnallinen asema ja sen mukainen ryhmittyminen ja luokittuminen on ihmiselle mikään mielivaltainen asia, yhtä vähän sitä on tämän aseman mukainen toimintakin. Vastakkaiset edut edellyttävät toimintaa, joka niiden omistajille aiheuttavat ristiin vastakkaisia seurauksia. Näin esim. luokkataistelu on kummaltakin puolelta vastakkaisille luokille välttämättömyys, yhteiskunnallinen fatum (kohtalo). Olkoon kapitalisti hyvä tai paha, olkoon minkä tahansa yhdistyksen, seurakunnan jne. jäsen, eläköön minkäläisessä valtiossa tahansa, kapitalistina kapitalistisen järjestelmän fatalismista

johtuen, hän joutuu toimimaan siten, että aina ja jatkuvasti vahingoittaa niitä, jotka ovat hänen palkkatyöläisiään. Esim. kun markkinain huonontuessa, hän ei saa enään tilauksia ja hänen täytyy joko vähentää työläisiä, tai alentaa palkkoja tai sulkea tehtaansa kokonaankin, niin joutuu hän siinä tuottamaan työläisille vissejä kärsimyksiä, sulkiessaan tehtaansa ajamaan ne nälkätaipaleelle, aiheuttamaan siten monen työläislapsen, naisen ja miehenkin ennen aikasen kuoleman. Päinvastoin kun markkinat vilkastuvat, ja hän saa yht'äkkiä paljon ja suuria tilauksia, hänelle tulee kiire niiden täyttämässä, hän taas joutuu aiheuttamaan työläisille kärsimyksiä, teettämään niillä yliaikaa, työkiihkoa kohottamaan, samoin työnopeutta, ottamaan työhön naisia, ala-ikäisiä jne., tapaturmien lukumäärä kasvaen, työväen terveystuhteet huonontuen ym. Työlaitoksien rakentajana, koneiden käyttöönottajana ja kunnossapitäjänä, työsuhteiden järjestäjänä, sanalla sanoen, kaikissa toimissaan kapitalisti joutuu toimimaan liikelakien alaisena ja siten polkemaan työläisten elämänetuja joka kulmalta. Näin täytyy menetellä yhden kapitalistin, niin toisen, niin kaikkien. Ja jos yhdessä kohdassa työväestö on rakentanut rajotuksen hänen toimintansa tielle, pakottaa se kapitalistia toisessa kohdassa, missä ei vielä rajotusta ole, menemään sen pitemmälle. Kun työväki saa rajotettua työlaitoksien ja koneiden rakentamisen ja käyttämisen itselleen turvalliseksi, kun nais- ja lapsityöille käy samoin, kun palkkain mielivaltainen alentaminen ja työpäivän pidentäminen tulee estetyksi, sanokaamme kun työkiihkonkin kohottamiseen nähden jo työväki alkaa rakentaa sulkua, pakottaa se kapitalistisen talouden lisäämään koneiden käyttöä ja muuttamaan tuotanto yhä enemmän suurtuotannoksi, se samassa muuttuen yhä enemmän sesonkituotannoksi kahdessakin merkityksessä, nim. siinä, että tuotanto määrätyillä aloilla toisina vuoden aikoina on kiihkeämpää kuin toisina, keskittyen näin vuoden joillekin kuukausille, ja

toiseksi siinä, että se yhä kiinteämmin ja yleisemmin alkaa n. k. hyvään aikain kiihkotuotannoksi ja pula-aikain tuotannon täydelliseksi seisahtumiseksi moniksi kuukausiksi jatkuvasti, kaikkine niine äärettömine kärsimyksiin työväenluokalle, jotka sitä silloin kohtaavat ja joissa silloin myös ilmenevät kapitalistisen talouden luokkataistelu-vastakohdat kaikessa laajuudessaan ja kiihkeydessään.

Ja missä luokkataistelusuhteet vallitsevat ihmisten niiden yhteiskunnallisten etujen alalla, joiden kautta he elämänsä tarpeet ja vaatimukset toteuttavat, niin vallitsevat ne siitä johtuen inhimillisen elämän kaikilla muillakin aloilla yleensä ja jokaisella erikseen. Taloudellisen asemansa luokkataistelusuhteiden mukaisesti kapitalistit harrastavat politiikkaa, tieteitä, taiteita kaikkea. Kuta jyrkempää on heidän taloudellinen kamppailunsa etujensa puolesta sen jyrkemmän luonteen saa luokkataistelu kaikilla näillä muillakin aloilla. Luokkavastakohdat eivät kärjisty taistelevien luokkien mielivaltaisesta tahdosta, vaan kapitalistisen yhteiskuntatalouden ristiriitain omasta sisäisestä kehitymisestä. Luokkataistelua ei tarvitse saarnata, opettaa, kiihottaa, järjestää... se on olemassa ja käydään sitä yhä kasvavalla kiihkolla ja laajenevassa mittakaavassa kaikesta sellaisesta huolimatta, kunnes ovat syntyneet sellaiset taloudelliset suhteet, joissa sellaisia ristiriitaisia etuja ei enään ole olemassa, jotka sitä ylläpitäisivät. Mutta niin kauan, kuin yhteiskunnassa millään ryhmällä tai luokalla on **vallitsevia** etuja, joiden kautta se voi saada elämänsä tarpeet ja vaatimukset paremmin tyydytettyä, kuin niitä omaamatta saisi, tai ne saavat, jotka eivät näitä vallitsevia etuja omaa, on se toiselta puolen pakotettu niitä suojelemaan, laajentamaan, vakiinnuttamaan, varmentamaan ja puolustamaan, sitä taistelua vastaan, jota toiselta puolen käydään, joko näiden vallitsevien etujen myös itselleen saavuttamiseksi taikka niiden hävittämiseksi.

Näin nykyajan työväen luokkaan nähden luokkataistelu perustuen sen yhteiskunta-taloudelliseen asemaan, on ensinnäkin jokapäiväistä itsensä suojelemista ja turvaamista työmaalla ja kaikkialla, missä kapitalistien tuotantjärjestelmä häntä puristaa, uhaten hänen henkeään, uhaten hänen terveyttään, uhaten häntä nälällä, puutteella ja kurjuudella. Toiselta puolen se kehittyy taisteluksi näissä suhteissa asemansa parantamiseksi, etujensa edistämiseksi, sen ja tämän lievennyksen, helpotuksen ja lisääyksen vallottamiseksi, sekä vihdoin taisteluksi niiden vallitsevien etujen kukistamiseksi ja hävittämiseksi, jotka ovat työväenluokan tiellä kehittääkseen omat luokkaetunsa yhteisesti vallitseviksi. Työväenluokka nousee taisteluun kukistaakseen kapitalistisen talousjärjestelmän kokonaisuudessaan, koska sen puitteissa sille elämä kaikissa tapauksissa merkitsee vissien, m. m. kapitalististen vallitsevien etujen alaisena olemista ja niiden hyödyttämistä.

Määrätyssä suhteessa helpottaa työväen luokalle kapitalististen luokkaetujen kukistamista kapitalistiluokan oma rappautuminen ja kehittyminen kykenemättömäksi omintakeisesti ja suoranaisesti yhteiskunnallista tuotantoelämää johtamaan ja järjestämään. Osakeyhtiö ensimmäisenä ja senjälkeen trustit ovat tavattoman suuressa määrässä, pankkiliikkeen ja valtioiden bondiliikkeen ohella muuttanut kapitalistiluokkaa tuotannon, kaupan ja liikenteen ulkopuolella osakevoitoillaan ja kaikenlaisten arvopaperien koroilla eläväksi mainittuihin aloihin nähden toimettomaksi luokaksi. Vähitellen kapitalistiluokka on myös yhä enemmän erkaantunut pankki- ja osakekauppaliikkeeseenkin suoranaisesta osaaottamisesta, niilläkin aloilla teettäen kaikki toimet ja tehtävät palkkalaisilla. Tieteiden, taiteiden, valtiollisen yms. elämän alalla on kapitalisti jo aikoja sitten turvautunut näiden alain ammattilaisiin, että se niin on tehnyt, ei kuitenkaan estä, sitä uudelleen niille aloille pyrkimästä ja niillä voimakkaasti luokkaetujaan omintakeisestikin puolustamasta. Sensi-

jaan yhteiskunnallinen tuotantoelämä, teollisuus on luonteeltaan sellainen, että mikäli kapitalistiluokka on siitä astunut syrjään, niin ei se voi enään siihen astua takaisin samaan asemaan, missä se ennen oli ollut. Suurtuotannoksi, yhteiskunnallisesti yhteiseksi kasvanut teollisuus on kehittynyt kapitalistien yksilöllisen ja ryhmittäisen **omintakeisen** johtamis- ja järjestelyvoimain yläpuolelle.

Edellisen mukaisesti kapitalistiluokka rappeutuu myös muutenkin, nim. ruumiillisesti ja henkisesti. Mutta vaikka sellaista rappeutumista ei tapahtuisi, vaan päinvastoin kapitalistiluokka voimistuisi näissä suhteissa, vieläpä, mitä tulee yhteiskunnallisen taloudellisen elämän johtamiseen ja järjestämiseen, niin sittenkään se ei merkitsisi sille ehdotonta mahdollisuutta voida yhteiskunnallista, vallitsevaa asemaansa säilyttää, mikäli työväenluokan suhteen toteutuvat ne seikat, joihin edellisessä luvussa tutustuimme, nim. sen lukumäärän, järjestyneisyyden, yhteiskunnallisen merkityksen (voiman) ja tietoisuuden, henkisen kykeneväisyyden kasvaminen. Se yhteiskunnallisena enemmistöluokkana, sen varsinaisena perustuksena, tuottajaluokkana, tuotantokoneiston käyttäjänä ja liikkeellä pitäjänä, lähempänä niitä voimia ja niitä taitoja ja tietoja, joille koko yhteiskunnallinen elämä perustuu, ja kehittyen niiden tietoiseksi vallitsijaksi, kykenee lopultakin vaikka yli-ihmisistä muodostuneen kapitalistiluokan kukistamaan, yleisesti järjestettyään sen tekemään. Tuotannosta ja jaon toiminnasta eroavan ja rappeutuvan kapitalistiluokan kukistaminen on sitä lähempi ja ehdottomampi yhteiskunnallisen ja työväenluokan taistelun kannalta helpompi välttämättömyys. Siinä suurin vastus tullen olemaan niistä väliluokista, jotka kapitalismin luokkavaltaa tuotannossa ja jaossa, kuten yhteiskunnan kaikilla muillakin elämän aloilla olematta itse kapitalisteja edustavat ja jotka kapitalistiluokan kukistuessa tietävät menettävänsä sen **erikoisasemansa**, jonka kapitalistiluokan edustajina tässä järjestelmässä vielä omasivat.

2. Teollisuusyhteiskunnan suhteiden rakentuminen ja kehittyminen.

a) Teollisuusryhmien syntyminen ja merkitys kapitalistisessa järjestelmässä.

“Uusi yhteiskuntajärjestelmä syntyy vanhan kuoren sisällä,” on lauselmä, joka viimeaikoina sekä yhteiskuntatieteissä että käytännöllisessä työväenliikkeessä on alkanut tulla yleisesti käytäntöön. Sillä tulevaan kehitykseen nähden erikoisesti tarkotetaan sitä, että seuraava yhteiskunta-aste, työläisten yhteiskunta, eli myös kollektivistinen talousjärjestelmä, syntyy kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän puitteissa, sen kehittyminen sisäisen rakenteensa mukaiseen päätökseensä merkiten sen omaa kuolemaa ja uuden järjestelmän syntymistä. Edellisestä on jo selvinnyt, että se ei tapahdu siinä mielessä puhtaasti luontais-mekaanistisesti, että ihmisillä itsellään ei olisi mitään osuutta sen syntymiseen. Tiedämme, että kapitalistisen järjestelmän etusuhteet, jotka lopullisesti ilmenevät kaikkeen leimansa painavassa ja kaikki pyörteisiinsä tempaavassa luokkataistelussa, pakottavat toiselta puolen kapitalistit ja sitä edustavat väliluokat kaikin voiminsa puolustamaan vanhaa järjestelmää, pyrkimään sen säilyttämiseen vastoin yhteiskunta-taloudellista **heillekin ilmeistä** kehitystäkin; ja toiselta puolen työväenluokan pyrkimään kaikin voiminsa vanhan järjestelmän perusteita kukistamaan ja nostamaan voimaan, nostamaan vallitseviksi niitä uusia yhteiskunnallisia muotoja, jotka sen luokkaetuja vastaavat samassa kun ovat yhteiskunnallisen kehityksen luomia.

Sikäli kun näin tämä kapitalistinen järjestelmä muuttuu uudeksi yhteiskunnalliseksi järjestelmäksi, on siinä otettava huomioon kaksikin eri kehitystulosta: nim. ensinnäkin yhteiskunnan rakenteen ja toiseksi, siinä tapahtuvien luokkasuhteiden muuttuminen. Jos ajattelisimme,

että mitään luokkasuhteiden muutosta ei tapahtuisi, vaan kapitalistit taikka joku muu heitä vastaava vähemmistöryhmä jäisi edelleenkin vallitsevaksi, niin kapitalistisen talouden oma kehitys, kuitenkin muuttaisi yhteiskunnan ulkonaisen rakenteen perinpohjaiseksi, se on, tuotanto- ja jakotoiminnan kehitys sitä on jo suurella nopeudella jatkuvasti tehnyt ja edelleen tekee. Sen taloudellisen sekamelskan ja yhtäläisyyden tilalle, joka on ennen vallinnut, ihmisten tuotannollinen toiminta ollen jakautunut miljonain perhetalouksien suoritettavaksi, ne kukin yhtäikäisesti suorittaen hyvin paljon samankaltaisia tehtäviä, kehittävät kapitalistinen tuotantokehitys, laajasuuntaisen ja organisen yhteiskunnallisen työjärjestelmän, jakaen tehtävät yhteiskunnassa suurten jättiläisryhmien suoritettaviksi, siten että yksi sellainen ryhmä erikoistuu palvelemaan yhteiskuntaa vain tässä suhteessa (esim. valmistamaan sille vain kaiken raudan ja teräksen), toinen toisessa suhteessa (esim. tuottamaan sille kaiken puuvillan, taikka pitämään huolta tavarain ja ihmisten liikuttamisesta jne.) Kun tämä yhteiskunnan näin toiminnallisesti jakautuminen ei tapahdu siten, että se jättäisi kullekin alalle erikoistamansa ihmiset yksilöinä, perhekunnittain, tai yksityisinä muinakaan talouksina toimimaan, vaan yhdistää ne kaikki kiinteästi yhteen suuriksi teollisiksi ryhmittymiksi, yhteisen johdon, jne. alaisiksi, niin täten tämä jakautuminen ikäänkuin kehittää yhteiskunnan elimelliseksi, kukin tällainen teollinen ryhmä muodostaen siinä vissin taloustoiminnallisen kokonaisuuden, organin . . . teollisuuden. Kapitalistien toiminnan keskittyminen ja yhtyminen tapahtuen tällaisen teollisen ryhmittymisen kanssa sopusointuiseksi, osakeyhtiöt, trustit ja syndikatit syntyen kukin määrätyn teollisuusryhmän (alan) sisällä. sen puitteissa, niin sen mukaisesti yhteiskunnallisen elämän johto ja järjestäminenkin alkaa siis yhä enemmän saada tämän saman teollisesti jaollisen luonteen. Kapitalistien elämä kaikessa laajuudessaan täten järjestyy teol-

lisuuskuvioittain, niiden rinnalla kaikki entiset toiminnalliset jaostot kadottaen merkityksensä ja lopulta hävitinkin.

Ja sikäli kun maailman markkinoiden kilpailusuhteiden vaikutuksesta eri maiden ja kansojen taloudellisen elämän samankaltaiset puolet joutuvat keskenään kosketuksiin, samojen tuotantoalain tuotteet kilpaillen maailman markkinoiden valtaamisesta keskenään, vissien valtiorajain sisällä alkanut teollinen jakautuminen ja ryhmittyminen yhtyy samallaiseen ryhmittymiseen, joka on tapahtunut toisenkin nykyaikaisen valtion rajain sisällä, näin syntyen kansainvälisiä kapitalistisia taloudellisia yhdistymiä, trusteja, syndikateja, taikka vain liikesopimuksia tai yhteistoimintaa monella muulla tavalla. Maailman rauta- ja teräskapitalistien liitto, niin alkuasteessaan kuin se vielä onkin, ollen vasta joitakin vuosia sitten Belgiasa perustettu vain jonkinlaiseksi näiden kapitalistien sangen ehdolliseksi maaperän tunnustelutoimistoksi, on kuitenkin lopullisesti voimakkaampi kuin kansainvälinen (Haagin) rauhankongressi ja -toimisto, edellisessä voimakkaimmilla kapitalisteilla ollen jo voimaa ja keinoja, joilla pakoittaa heikommat määrättyä yhteistä etua silmällä pitämään, jälkimäisellä sensijaan ei ole mitään reallivoimaa vielä takanaan ollut, vaikka onkin valtioelämän alalle syntynyt ikäänkuin etukäteen edustamaan kapitalistien taloudellisen elämän alalla tapahtuvaa kansainvälistymistä. Näin teollinen ryhmittyminen kulkien valtiolisten rajain ylitse, kehittää maailman yhteiskunnallisessa elämässä uudenlaista rakennelmaa, maailman teollisuudet, niiden piirissä tullen kaikki ne peruskysymykset ratkaistua, joista ihmisten elämä riippuu. Samoin kuin porvarillisen valtion syntyessä kaupungin ja kyläkunnan itsenäisyys ja merkitys yhteiskunnallisina eliminä vähenivät, melkeinpä kokonaan kadoten, valtio kehittyen niiden tilalle olemaan kaikki kaikessa, jonka koneistojen kautta jokaisen asiain täytyi kulkea, samoin nyt valtiotkin yhä

enemmän kaikkine laitoksineen kadottavat merkitystään, ihmisten teollisten ryhmittymäin rinnalla, ne pakottaen ja ajaen valtiota edessään, taikka työntäen sitä tieltään syrjään. Näin, ellei mitään luokkasuhteiden muutosta tapahtuisi, tulisi teollisuuskapitalistien uusi yhteiskunta muodostumaan kansainvälisistä kapitalistien hallitsemista teollisuusliitoista, joita olisi esim. rauta- ja terästeollisuusryhmä, jonka hallintoaluetta olisivat kaikki rauta- ja terästeollisuuslaitokset, missä ikänä niitä löytyisi, hallittavia kaikki tämän alan työläiset ja muut palkkalaiset ja hallinnon keskuspaikka luultavastikin jossakin Yhdysvaltain suurkaupungissa, vilja-teollisuusryhmä, hallintopiirinä kaikki viljaviljelykset, työläisineen, ja hallintopäämaja luultavastikin Venäjällä, kupariteollisuusryhmä, kaikki kuparikaivokset, sulatot ja tehtaat hallintopiirinään kaikkine työläisineen ja hallintopäämaja luultavastikin Mexikossa jne. Työläiset tällaisessa järjestelmässä olisivat lopullisesti suurten teollisuusruhtinaiden orjia, eivätkä enää tämän tai tuon valtion kansalaisia yms.

Edellä olemme kuvanneet vain kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän taloudellisen systematiseksi järjestelmäksi kehittymisen siten kuin se meidän päivinämme jo suurissa piirteissä todella tapahtuu. Ja itse asiassa siinä, että se näin yhteiskunta-organisesti järjestyy ja ryhmittyy, ei ole mitään erikoista, kun sitä tarkastetaan koko tähänastisen yhteiskunnallisen kehityksen kannalta, sillä jokainen aste on siinä suhteessa aina synnyttänyt jotain uutta, uuden yhteiskunta-taloudellisen elimen, alkuperäisestä suvusta alkaen, joka sarjassa oli ensimmäisenä, jota sitten seurasi ikäryhmittäin ja suvuttain, sitten sukuliitottain, sitten perhekunnittain, heimoittain, kyläkunnittain, feodalisina ryhminä ("kartanottain"), käsityöläistalouksittain (johon kisälli ja oppipoika kuuluivat ja siten tekivät sen perheestä erilaiseksi), lükeyrityksittain, osakeyhtiöittäin, trustittain ja vihdoin teollisuusliitottain toimi-

minen. Miksi kapitalistisessa järjestelmässä tämä yhteiskunta-taloudellisten elinten kasvaminen on tapahtunut aina suurempaan ja laajempaan muotoon, selviää ilman muuta kun palauttaa mieliinsä tämän talouden peruskehityksilmiöt, kapitalismin yleistymisen, suurtuotannoksi kasvamisen ja "pääomain" keskittymisen. Ellei tämä kehitys loisi lopullisesti edellä selostettuja kansainvälisiä teollisuusryhmittymisiä, niin silloin täytyisi ajatella sen trusti-asteessa (vissin valtion rajain sisällä) saavuttaneen huippunsa, ja joko siihen pysähtyvän, taikka kehittyvän siitä taaksepäin, jakaen uudelleen inhimillisen taloustoiminnan yhä pienempien ja pienempien taloudellisten ryhmittymään (elinten) suoritettavaksi. Sellainen otaksuma on kuitenkin sekä kaikkia nykyisen kehityksen tosiasioita vastaan, että sen perusteista vedettyjä johdonmukaisia johtopäätöksiäkin (kehityksen logiikkaa) vastaan, se on, se ei ole millään pätevillä perusteilla tuettavissa .

b) Työläisten teollinen ryhmittyminen.

Jos nykyaikana esittää amerikalaiselle työläiselle kysymyksen tavatessaan hänen matkalla: "mistä sinä tulet, taikka mistä sinä olet", saa useinkin vastauksen: "rauta-alueelta", "kolimaineilta", "punapuunmetsistä", "lankamylyiltä", "elonkorjuusta", jne., sensijaan kuin siitä ja siitä valtiosta tai kaupungista. Tällaisen vastauksen antaja ei tarkoita sillä ilmaista, että hän nimenomaan tulisi sellaisesta työstä, sillä usein voi "rauta-alueelta" tullut olla henkilö, joka ei koskaan ole koko tämän teollisuuden alalla mitään toiminut, vaan tarkoittaa hän vastauksellaan, että hän tulee tällaisen teollisuustoiminnan piiristä, se ollen työläisten elämässä jo niin painanut leimansa, että valtiolliset nimitykset, kuten kylä, kaupunkipaikka, kaunti (kihlakunta, jota harvoin työläinen enään jaksaa mielessään pitää) ja valtiot alkavat olla toisarvoisia tietää ja toisarvoisia myös työläisten elämässä. Sensijaan maassa, missä feodaliset suhteet vielä osaksikaan vallitse-

vat, jokainen työläinen tarkoin vielä seuraa ja mielessään pitää kaikkia valtiollisia yhteiskuntajärjestelmän jaostoja, muistaen usein tarkoin jokaisen sukulaisensakin asuinpaikkaan nähden, piirikunnan, kihlakunnan, pitäjän ja kyläkunnankin nimet, sillä niillä jokaisella on sellaisissa oloissa tärkeä merkityksensä ihmisten elämässä.

Ja vaikka kapitalistisen talouden epävakaisen luonteen yms. seikkojen tähden nykyaikainen työläinen muuttaa teollisuusosalta toiselle, niin se ei ollenkaan heikennä häneen nähden esitetyn teollisen ryhmittymisen kehittymistä merkitykseltään vallitsevaksi, vaan päinvastoin useampien teollisuusalain erikoisena ryhmänään olemassaolo, vahvistaa hänessä edellä selostettua suhtautumista, hän puhuen teollisuusosalta toiselle siirtymisestä eikä valtiosta toiseen muuttamisesta: "siirryin rauta-alueelta hiilimaineihin, taikka lankamylyihin, tai metsäkämpille jne." . . . "Jos työläiset kupariteollisuudessa nousisivat nyt lakoon (ei siinä tai tässä valtiossa jne.), niin olisi toivoa, että rauta- ja terästeollisuudessa pian voitaisiin se tai tämä voittaa" . . . "Minkälaiset olot ovat työläisillä kangasteollisuudessa?" (Ei kysytä niissä ja niissä kaupungeissa ja valtioissa, missä kangasteollisuutta harjoitetaan). "Puutavarateollisuudessa vallitsevat ne ja ne voiton mahdollisuudet tänä vuonna, ja työläisten pitäisi nyt yrittää". (Ja Yhdysvalloissa tarkotetaan puutavarateollisuutta yli mantereen, Canada lukuunotettuna.)

Näin oman kehitysluonteensa mukaisesti kapitalismi ryhmittää työläisetkin teollisuusalottain, eikä jonkinlaisessa järjestämättömässä sekamelskassa, mitä erilaisimpien tuotteiden valmistajia samaan ryhmään, miten vain. Siirtyessään rauta- ja terästeollisuuteen täytyy sen työläisen, joka siihen siirtyy, toiminnallisesti samankaltaista niiden kymmenien, satojen tuhansien työläisten kanssa, muuttua rauta- ja terästeollisuustyöläisten suuren kokonaisuuden yhdeksi pääpiirteissään samankaltaiseksi osaksi. Samoin, siirtyköön mille muulle teollisuusosalalle ta-

hansa. Hänen yksilöllisyytensä ikäänkuin sulaa siihen teolliseen ryhmäkokonaisuuteen, jonka jäseneksi hän on tullut, vissin teollisuuden palveluksessa elämänsä ansaitsemaan. Ja niin kun jo edellisessä luvussa tutustuimme siihen seikkaan, kuinka työväen järjestyminenkin lopullisesti perustuu kapitalismin toimittamaan työläisten kasaamiseen, niin nyt voimme käsittää, että tämä työläisten kasaantumisen suuriksi ryhmiksi ollessa teollista, synnyttäen työläisten teollisia armeijoita, rakentaa siten myös perustuksen työläisten teollisille järjestöille, teollinen järjestö alkaen olla työläisten elämän perusjärjestö, se ainoa järjestö, joka on sopusoinnussa heidän yhteiskuntatutannollisen asemansa, toimintansa ja ryhmittymisensä kanssa ja jolle kaikkien muiden järjestöjen täytyy nojautua, olkoon niitä, mitä ja minkä tarkoituksellisia tahansa, samoin kuin kapitalistien kaikki toiminta perustuu heidän teollisille liitoilleen.

Työväki järjestyessään taloudellisesti, se on, jollakaan tavalla työtoimintansa perusteella, järjestyy silloin aina siinä perussuhteessa, jossa hänen elämisehtonsa **jokapäiväisesti** ratkaistaan. Tämä työväen taloudellinen järjestäytyminen voi sitten olla, joko heterogeeninen (sekalainen), jolloin eri työalain työläiset sekasin muodostavat itselleen yhteisen taloudellisen järjestön, työväen taloudellisen järjestön alkuperäisin muoto, taikka ammatillinen, kun työläiset järjestyvät tötaitonsa perusteella, se rajottuen vissien työkalujen käyttämiskykyisyyteen ja asettuen työläisten teollisen yhtenäisyyden "yläpuolelle" tai ulkopuolelle, se on, siitä välittämättä; ja vihdoin teollisuusaloittain, se on, teollisen yhtenäisyytensä perusteella välittämättä jäsentensä mahdollisesti erilaisista työkyvyistä, ammattitaidosta yms. Viimeinen järjestäytymismuoto samassa, kun se on niistä perusteellisin, tarkasti yhteiskunnallisen elämän organista jakoa vastaava ja työläisten omanakin toiminnan ja etujen mukainen, on myös laajin ja täydellisin, se sisältäen itsessään kaikki työväen

edelliset järjestäytymismuodot, ne sensijaan ollen vain puutteellisia kehitysportaita siihen, ja voimatta ne missään suhteessa tätä viimeistä astetta vastata toimintamahdollisuuksien moninaisuudessa, yhdistetyn voiman suuruudessa ja järjestön eheydessä ja voimakkuudessa, järjestön kykeneväisyydessä olla työväenluokan **kaikkien** elämänetujen ja pyrkimysten toteuttajana.

Mitä sitten tulee työväenliikkeen aktualiseen kehitykseen, niin siinä suhteessa niissä maissa, missä se ensinnä kapitalistisen suurteollisuuden kehittyessä syntyi oli se palkkaköyhälistön keskuudessa järjestäytymisvaltaan sekalainen, mutta pyrkimyksiltään, vaatimustensa ja edustamainsa katsomustensa luonteelta melko jyrkkähenkistä ja puhdasta luokkaliikettä. Porvaristo ja porvarilliset ainekset asettuivat poikkeuksetta sitä vastaan mitä kiihkeimpään vastarintaan, niiden silmissä se ollen vallankumousliikettä, joka uhkasi perikadolla koko yhteiskuntajärjestelmää (Pumpiansky: Englannin ammattiyhdistysliikkeen alkuvaiheista, O'Neal: Työnorjat). Senjälkeen ammattityöväestö, joka alkaa yhä suuremmassa määrässä järjestyä, osaksi pikkuporvarillisen ajan ammattikuntamestarien, osaksi kisällien yhdistysperiaatteiden ja järjestömuotojen mukaisesti, valtaa syntyneen teollisen työväenliikkeen johdon itselleen painaen koko liikkeeseen oman järjestäytymistapansa, omat pikkuporvarilliset ja reformistiset pyrkimyksensä, omat vallankumousvastaiset katsomuksensa ja periaatteensa; samaan aikaan myös jo porvarillisia aineksiakin tunkeutuu työväenliikkeeseen, tuoden siihen mukanaan porvarillisen maailmankatsomuksensa ja utopistiset reformipuuhan, rauhan ja sopusoinnun hengen luokkataisteluhengen tilalle; nämä kaksi, ammattilaisliike ja utopististen sosialistien johtama kooperativinen liike, liittoutuvat ja vuosikymmeniä sitten ovat teollisen työväenliikkeen tiellä, estäen sitä vapautumusta niiden sekavista ja perin pikkuporvarillisista hommista. Senjälkeen 1848-vuoden vallankumoustopausten vaiku-

tuksesta lähtökohtana ja kapitalistisen suurteollisuuden täyteen kukkaansa kehittymisen vaikutuksesta perustuksena, syntyvät vallankumouksellisen palkkatyöväen luokkataisteluliikkeen perusteet; sekä käytännössä niissä kumouksellisissa ja osaksi jo kansainvälisissä vastustusliikkeissä, joita työväen keskuudessa niihin aikoihin syntyi koko vallitsevaa kapitalistista järjestelmää vastaan; että teoriassa, Karl Marxin ja Fredrick Engelsin sekä heidän useiden edelläkävijänsä selventämissä ja yhteiseksi eheäksi järjestelmäksi kokoomissa tämän luokkataistelun tieteellisissä perusteissa. Syntyy n. k. sosialistinen vallankumousliike, jota Vanha Internationali edustaa. Myöhemmin sitten, niissä maissa alkaen, jossa porvaristo ei ollut vielä kukistanut keskitetyn, puoleksi feodalisen yksinvaltan isännyyttä, vallankumouksellinen sosialistiliike, kehittyy parlamentariseksi sosialidemokratiaksi, jossa muodossa se sitten kasvaa ja laajenee kaikissa maissa johtavaksi työväenliikkeeksi. Järjestäytymismuodossaan se yhä tarkemmin alkaa sopeutua kapitalistisen valtiollisen järjestelmän muotoihin, olla sen valtiollisten jaostojen mukainen, olla sekalaisjärjestö. Pikkuporvarilliset ainekset siinä valtaavat itselleen yhä huomattavamman sijan ja merkityksen, se kehittyen näin yleis-demokratiseksi luonteeltaan, jota ei se seikka ollenkaan vastaväitteenä kumoa, että pikkuporvaristo siinä on vähemmistönä ja vähemmistönä siis muka ei voi siinä paljoakaan vaikuttaa, sillä ellei tämän liikkeen todellisia kehitysvaiheita otettaisikaan huomioon, niin riittäisi jo huomauttaa, että yhteiskunnassa on kapitalistiluokka vähemmistönä ja silti se nykyisin yhteiskuntaa hallitsee. Tosi-asia on, että tämän parlamentarisen asteen sosialistisen liikkeen sisäinen rakenne ja toimintamuodot ovat sellaiset, että ne ovat antaneet liikkeeseen yhtyneille pikkuporvarillisille aineksille johtavan vaikutusaseman. (Robert Michels: "Zur Sociologie des Parteiwesens in der Modernen Demokratie", Yhteiskuntaopillisia Ajatuksia Puolueolemuksesta Uudemman Ajan

Demokratiassa, jossa tämä tosin sangen abstractisella perusteella kuvaa työväenpuolueidenkin mainittua kehitysilmiötä). Mikäli pikkuporvarilliset ainekset ovat näin päässeet tai pakosta joutuneetkin parlamentarisen sosialistisen liikkeen johtoon, ovat ne tämän liikkeen kehittäneet yhä enemmän vastaamaan heidän maailmankatsomustaan, kehittymään luonteeltaan yhä enemmän pikkuporvarillisreformistiseksi, valtiolliseksi liikkeeksi, olevien valtiolaitosten vallottamiseksi ja niiden kautta varsinaiseen lainsäädäntään vaikuttamiseksi. Silloin kun Saksassa Gothan kokouksessa Saksan molemmat sosialistiset liikkeet, marksilainen ja lassallelainen yhtyivät yhdeksi yhtenäiseksi puolueeksi, ja hyväksyttiin tälle ohjelma, jossa lassallelaisille tehtiin suuriakin periaatteellisia myönnytyksiä, arvostelivat Marx ja Engels hyväksyttyä ohjelmaa näiden myönnytysten tähden sangen ankarasti, tuomiten hyväksytyn ohjelman pikkuporvarilliseksi. Parlamentarinen sosialismi sen jälkeen on kehittynyt yhä enemmän siihen suuntaan, josta tieteellisen sosialismin perustajat sitä alussa tuomitsivat.

Samaan aikaan on edellä kuvattu työväen ammatillinen järjestäytyminen yhä jatkunut ja kasvanut, ollen nyt jäsenmääränsä nähden useissa maissa parlamentarisen sosialidemokratian liikkeen tasalla, ja sen liittolaisena tai jo sen suoranaisen henkisen johdannon alaisena.

Mutta sikäli kuin suurteollisuus on yhä nopeammin lisääntynyt varsinaista sitä teollisuusköyhälistöä, joka koneiden avulla työskennellen ei tarvitse enään erikoista ammattitaitoa, sikäli kun entinen ammattityönkin luonne muuttuu ja suurteollisuudessa käy päivä päivältä vähemmän tarpeelliseksi, vähemmän tärkeäksi, sikäli alkaa työväen keskuudessa syntyä pyrkimystä järjestäytyä ja taistella työväen teollisen merkityksen mukaisesti, yhteiskunta-talouden organisen rakenteen, teollisuusryhmän mukaisesti ja niin saattaa työväenliike **puhtaaksi luokkaliikkeeksi**, saattaa se kapitalistista järjestelmää

vastakkaiseksi itse tämän järjestelmän **perustuksissa**, joissa työväen kaikki elämän ehdot jokapäiväisesti ovat vaakalaudalla ja jokapäiväisesti vaativat työväen yhteisen voiman käyttöä, että vaakalauta kulloinkin työväen eduksi painuisi. Useissa maissa on varsinkin viime vuosina näin työväen teollinen unionismi alkanut saada sen keskuudessa yhä suurempaa kannatusta osakseen, ollen tämä työväenliikkeen muoto Yhdysvalloissa, Australiassa, Ranskassa ja Italiassa jo huomattavana tekijänä, ja tunnustetusti jo työväen ainoa todellisesti yhteiskuntakumouksellinen liike. Euroopassa se tunnetaan pääasiassa nimellä syndikalistinen unionismi, sensijaan Amerikassa ja Australiassa industrialistisena unionismina. Mikäli tulevaisuudessa kaikkien maiden työväenliikkeiden kehtyksessä edistytään, on industrialistinen unionismi se työväenliikkeen lopullinen muoto, johon se tulee kaikissa maissa johdonmukaisesti kehittymään ja jossa muodossa palkkatyöväestö kapitalistisen järjestelmän kukistettuaan tulee uuden järjestelmän, oman yhteiskunnallisen järjestelmänsä asettamaan sen tilalle.

c) Työväen valtaan nouseminen, luokkasuhteiden muuttuminen.

Edellisissä luvuissa olemme tarkastaneet yhteiskunnan muodollista kehitystä sellaisenaan, ensin kapitalistiseen yhteiskunta-talouteen nähden yleensä, ja sitten suhteessa työväen ryhmittymiseen ja järjestymiseen, kiinnittämättä huomiota niihin luokkasuhteiden muutoksiin, joita kapitalistisen järjestelmän kehityksessä täytyy myös tapahtua. Muistamme, että teollisuuden kehittyessä palkkatyöväen yhteiskunnallinen merkitys ja voima, kuin myös sen tietoisuus yhä enemmän kasvavat ja laajenevat, se numerollisen lisääntymisensä ja järjestymisensä ohella näin tullen yhä voimakkaammaksi saattaakseen tahtonsa yhteiskunnan asioissa omaksi edukseen kuu-
luville ja lävitse. Näin ne voimasuhteet, jotka ratkase-

vat, mikä luokka yhteiskunnassa kulloinkin kykenee valitsemaan, vähitellen muuttuvat työväenluokalle edullisiksi ja kapitalistiluokalle avustajaryhmineen epäedullisiksi.

Mutta uuden luokan lopullinen valtaan nouseminen ei tapahdu vain sentähden, että se on kyllin voimakas noustakseen valtaan, vaan siksi, että se alkaa olla yhteiskunnallinen välttämättömyys. Luokkavastakohtain kärjistyessä, luokkataistelu kapitalistien ja työläisten välillä kiihtyy, kasvaa ja kehittyy yhä jyrkemmäksi. Kapitalistiset liike-edut ajavat kapitalistiluokkaa olemaan yhä taipumattomampi kaikkia työväen vaatimuksia vastaan, yhä julkeammin ja jyrkemmin pitämään kiinni eduistaan sellaisina, vastustaen siinä pienempiäkin muutoksia kuin koko heidän elämästään olisi kysymys. Toiselta puolen, samoin kapitalistisen talouden yhä suuremmaksi kehittyvä epävakaisuus, epävarmuus ym. yhteiskunnallinen kurjuus työläisiin nähden kehittyy sietämättömäksi ja sen lisäksi kasvava lukumääränsä, voima-tietoisuutensa sitten antavat työläisille yhä enemmän rohkeutta jatkuvasti yrittää asemaansa parantaa. Kapitalisteille käy liikkeen harjoittaminen tällaisissa oloissa vähitellen sietämättömäksi, se alkaa käydä mahdottomaksi. Tästä on seurauksena, että niissä yhä suuremmassa määrässä kasvaa vakaumus, että työväen kysymys täytyy pian tulla kerta kaikkiaan ja ehdottomasti ratkaistuksi. He alkavat yhä äänekkäämmin vaatia ääriinäisiä keinoja käytettäväksi sen ratkaisemiseksi, vaativat valtiota, hallitusko-neistoa avukseen ja ovat valmiit luovuttamaan liikeyrityksensä valtion nimiin, otaksuen siten paremmin voitavansa taata itselleen tulojensa säännöllisyyden ja turvallisuuden ja toiselta puolen, saada työväki varman ja ehdottoman kurin alaiseksi. Työväen kysymys on ratkaistava, mutta siten, että työväki tulee puetuksi pakkopaitaan, kerta kaikkiaan saatettua pysähtymään vaatimuksissaan vissiin pisteeseen, jäämään määrättyyn aste-

seen... ikuiseen palkkatyöorjuuteen, omaa kukistumistaan, liikevoittojärjestelmän häviämistä, jos jotku kapitalisteista voinevat pitää äärimäisesti mahdollisena, eivät kuitenkaan he yleensä pidä missään tapauksessa suotavana. Mikään vallassaoleva luokka ei ole vapaaehtoisesti, mielisuosiolla ja taistelutta luopunut asemastaan; **vallitsevista** eduistaan.

Tässä suhteessa esim. nykyinen Europan sota on enemmän kapitalistisen järjestelmän luokkataisteluhetkien aiheuttama, kuin kapitalististen liike-etujen kilpailun synnyttämä, vaikka kuten ennen jo toisessa yhteydessä mainittu, sekin on yhtenä tekijänä ollut. Vallankumouksen pelko Venäjällä oli kehittänyt asiat siihen pisteeseen, että hallitukselle ulkomaisen sodan syttyminen oli siksi mieluinen asia, että se suin päin syöksyi sellaiseen, siihen sopivan tilaisuuden tullessa. Sama alkoi tilanne olla Sakassa, Ranskassa ja Englannissakin, jossa hallitsevat luokat aivan julkisesti jo lausuvat pelkonsa työväenluokan läheisestä vallankumouksesta, niiden ammattipolitikoitsijat esittäen jo kaivosten, liikevälineiden ja maankin siirtämistä valtiolle keinona, jonka avulla työväen valtaan nouseminen voitaisiin estää. Valtojen välinen sota tämähän tuli niille kaikille niin otolliseen aikaan, että vaikka mitään suoranaisia todistuksia ei olisi, joita kuitenkin löytyy paljonkin, jo siitä seikasta yksin voisi vetää johtopäätöksen, että Europan eri maiden hallitsevat luokat tahallisesti synnyttivät tämän sodan siinä nimenomaisessa tarkoituksessa, että voisivat siinä ja sen avulla lyödä työväen vallankumouksellisen liikkeen moniksi vuosiksi eteenpäin murskaksi. Ja ellei sota kehitysluonteensa mukaisesti, synnyttäisi Europan työväessä uudessa muodossa kapina- ja vallankumousliikettä, mahdollisesti laajemmassa ja jyrkemmässä mittakaavassa, kuin mitä olisi voinut näinä vuosina kapitalismin normaalioloissa kehittyäkään, niin täytyisi myöntää, että hallitsevat luokat olisivat täydellisesti vaistomaisessa tai tie-

toisessa tarkotusperässään murskata vallankumouksellinen työväenliike, onnistuneet. Amerikalainen romaanikirjailija Jack London "Rautakorko" nimisessä romaanissaan kuvailee tällaista mahdollisuutta, jossa suuren sisällissodan kautta hallitsevat luokat perinpohjaisesti kukistavat vallankumouksellisen työväenliikkeen ja sen jälkeen järjestävät rautaisen teollisuusorjuuden maahan.

Mutta jos toiselta puolen kapitalisteille kehittyy yhä suuremmaksi taloudelliseksi (liike) välttämättömyydeksi saada työväenkysymys pian ja kerta kaikkiaan ratkaistuksi keinolla millä tahansa, niin toiselta puolen, samoin työväen monimiljonaisille joukoille kehittyy myös yhä puristavammaksi elämisensä välttämättömyydeksi, saada kapitalistisen järjestelmän epävarmuus, anarkia, sekamelska, ja sen tuhannet epäkohdat poistetuiksi ja kun kapitalistinen talous, ei ole ollenkaan sen vakavampi ja säännöllisempi pakkovaltiossa kuin äärimäisessä kansanvallassakaan, esim. työväkeä kaikkein hirmuisemmin lyövä yleinen liikepula, ja sen mukana tuoma yleinen työttömyys, yhtä hyvin ja samalla tavalla seisauttaen kaiken liike-elämän pakkovaltiossa kuin demokratiassakin, niin työväkeä eivät mitkään valtiolliset pakkotoimenpiteet, paremmin kuin valtiolliset suosittelemisetkaan, voi estää yhä jyrkemmin ja laajemmissa joukoissa nousemasta vaatimaan kapitalistisen taloudellisen järjestelmän perinpohjaista muuttamista, voi estää työväkeä nousemasta itse sitä muuttamaan. Työväkikin alkaa tuntea aseman ja asiain edelleen sellaisinaan kehittymisen sietämättömäksi, alkaa toivoa ja haluta yhteiskunnalliseen kysymykseen kerta kaikkiaan ja nopeata ratkaisua, alkaa vaatia ja nousta toteuttamaan sellaista ratkaisua.

Ja kysymys, jonka ratkaisu alkaa olla kahden vastakkaisen, hallitsevan ja hallittavan luokan edelleen elämisen ja toiminnan kannalta katsottuna, tosin vastakkaisissa tarkoituksissa, välttämätön, on silloin yhteiskunnallinen välttämättömyys yleensä, on välttämättömyys koko

yhteiskunnalle sellaisenaan. Luokkavastakohtain kärjistyessä käy kapitalisteille mahdolliseksi harjoittaa liikettään liikelakien mukaisesti ja työläisille mahdolliseksi elää. Nämä kaksi luokkamahdottomuutta yhteensä muodostavat kolmannen mahdollisuuden, nim. kapitalistiselle järjestelmälle enään jatkua ja synnyttävät sen häviämisen välttämättömyyden.

Ainoa luokka, jota luokkataistelusuhteiden jatkuminen ja edelleen kehittyminen ei näin uhkaa ja häiritse sen elämänehtoja on henkistä työtä tekevä väliluokka, joka kummallakin puolella elää luokkataistelusuhteiden synnyttämistä epäkohdista ja ristiriidoista, niiden sovitelusta, paikkaamisesta, lieventämisestä ym. Sen elämänehtojen mukaista olisi, että luokkataistelusuhteet jatkuisivat, vielä edellisestään kärjistyisivät, yhteiskunnalliset epäkohdat lisääntyen ja kasvaen, joiden puoskaroimisesta tai puolustamisesta se elämänsä tekee. Siksi tämä luokka kummallakin puolella vastustaa yhteiskuntataloudellisen peruskysymyksen ratkaisua, vastustaa valankumousta.

Mutta, mikä ensinnäkin on yhteiskunnallinen välttämättömyys ja toiseksi, johon nähden jommalla kummalla yhteiskunnan pääluokista, taloudellisesti vallitsevalla tai taloudellisesti vallitsemaan pyrkivällä, on kylliksi voimaa vastustajansa kukistaa, kuten nykyajan teollisuus palkkatyöväellä alkaa olla, niin se tulee myös varmasti toteutumaan kaikenlaisista sivutekijöistä huolimatta, se on, teollisuustyöväen valtaan nouseminen teollisen kehityksen mukaisesti, sen kehittämällä voimilla ja järjestöillä, on historiallinen välttämättömyys.

3. Työväen teollisen yhteiskunnan rakenne.

Tutustuimme jo edellisessä siihen, että työväki valtaan noustessaan eroaa siinä suhteessa kaikista edellisistä valtaan nousseista luokista, että se on ehdoton enemmistöluokka yhteiskunnassa, sensijaan ne olivat olleet pieninä

vähemmistöluokkina. Kun työväen enemmistöllinen voima, joka siinä ilmenee, on kuten olemme edellä myös jo huomanneet sellaista, joka ilmenee sen jäsenissä yleensä ja yhtäläisesti, esim. mitä tulee työläisten yhteiskunnalliseen merkitykseen ja teollisuuden kehittämään tietoisuuteen, niin sen valtaan nouseminen ei myöskään voi merkitä mitään muuta kuin enemmistö valtaa, työväen luokan muodostavien työläisyksilöiden: naisten ja miesten yleistä ja yhtäläistä, tasa-arvoista vallitsemista. Täydellinen kansanvaltaisuus ei voi millään muulla perusteella toteutua, kuin kansan muodostavien yksilötekijäin yhtäläisen yhteiskunnallisen voiman pohjalla. Näin työväen teollisessa yhteiskunnassa asiain johto, määrääminen ja järjestäminen tulee olemaan joukkojen itsensä käsissä ja tapahtumaan "alhaalta ylöspäinkö"? Ei, sillä mitään "alhaalta ylöspäin" tai "ylhäältä alaspäin" suhdetta ei tule ollenkaan olemaan, vaan se tulee tapahtumaan teollisuusryhmästä toiseen pienemmästä ryhmästä suurempaan, suuremmasta pienempään, osaryhmästä kokonaisuuteen ja yhteiskunnallisesta kokonaisuudesta sen osiin päin, nämä kaikki ollen **samalla tasalla**, yksikään niistä olematta toisiin nähden alhaalla ja toinen ylhäällä missään niissä yhteiskunnallisissa merkityksissä, kuin alhaalla ja ylhäällä olemisesta on ollut puhetta. Esim. suuressa teollisuuslaitoksessa, missä eri osastoissa suoritetaan saman tuotteen eri osia tai valmistetaan eri tuotteita, ovat eri työosastot keskenään samanarvoisia ja jonkun yhteisen asian kulkeminen työosastosta toiseen ei suinkaan merkitse, sen kulkemista hallitsevasta hallittavaan osastoon tai päinvastoinkaan ("alhaalta ylöspäin"), vaan kysymyksessä olevan asian suhteen määrittelemisessä, järjestämisessä ja toimimisessa ovat eri osastot samanarvoisia, **samalla tasolla**. Tosin nykyaikaisessa teollisuuslaitoksessa löytyy näiden samanarvoisten osastojen lisäksi osastoja, jotka ovat ylhäällä, esim. työnjohto-osasto kaikkine haaroineen, mutta tämän osaston sulautuessa yleisiin työosastoihin, työn joh-

taminen yhtyen työn suorittamiseen, se häviää, esim. nyt jo piirustajien osasto muodostaa muiden työosastojen kanssa jokseenkin samanarvoisen osaston yleisessä tehdaskokonaisuudessa. Osastokauppa muodostaa toisen esimerkin tällaisesta eri osastojen yhdenarvoisuudesta ja työväen järjestöt, varsinkin työväen teollisuusunionit ennen kaikkea mitä sattuvimman kuvan siitä, miten työväen teollisuusyhteiskunnassa asioiden johto ja määrääminen tulee olemaan tasa-arvoisten osatekijäin käsissä.

Ja mikäli kysymystä tarkastaa nykyisen yhteiskunnallisen, erikoisesti työväen liikkeen kehityksen kannalta, toiselta puolen ja yleensä myös yleisen historiallisen kehityksen kannalta, niin kumpanenkin viittaavat siihen, että työväen teollisen yhteiskunnan laitokset muodostuvat lopullisesti sen jo kapitalistisessa järjestelmässä kehittyneistä järjestöistä, teollisuusunionista ja liitoista.

Työväen teollisuusunionit nim. juuri siinä ennen kaikkea eroavat ammattiunioista, että ne ovat työväen jatkuvan luokkataistelun elimiä. Palkkakysymyksessä teollisen unionin pyrkimyksenä ei ole palkkatason kohtuullisena pitäminen, vaan yliarvon riistämisen pienentäminen, lopullisesti sen kokonaan poistaminen. Työaikakysymyksessä ei pyrkimyksenä lyhentää työaikaa siten, että se teollisen kehityksen mukaisesti lyhenisi vahingoittamatta kapitalisteja, vaan että se lyhenisi ylitse senkin, minkä kapitalisti voisi työnopeutta lisäämällä voittaa takasin, työpäivää lyhennettyään teollisen kehityksen mukaisesti. Samoin jokaisessa muussakin kysymyksessä ja ennen kaikkea siinä, että työmaalla vähitellen kaikki työsuhteet joutuisivat yhä kiinteämmin työläisistä riippuvaisiksi, ne ikäänkuin näin vähitellen nousten työmaa-asioiden, se on, aktualisen teollisuustoiminnan kaikkien suhteiden ja seikkain määrääjiksi. Kapitalisteille tämä tietysti merkitsee heidän liikevoittonsa häviämistä ja liikkeenharjoittamisen kehittymistä mahdottomaksi. Siksi ne vastustavat tätä pyrkimystä kaikin keinoin ja siksi ei sitä lopulli-

sesti voi ilman vallankumousta ratkaista. Kuitenkin sikäli ja siinä määrin kuin työväestö taloudellisia teollisuusuni-
oitaan kehittää ja ne pyrkivät valtaamaan työmaasuhteiden kontrollia käsiinsä, kehittyvät ne vähitellen näitä suhteita tunteviksi, niissä eläviksi ja toimiviksi, kehittyvät näin uuden yhteiskunnan toiminnallisiksi laitoksiksi, elimiksi, työväki nousee valtaan pohjasta ylöspäin, kuten Marx ja Engels siitä sanoivat.

Ja mitä kehityshistoriaan yleensä tulee on se täynnä esim. siitä, kuinka jonkun luokan yhteiskunta-taloudelliset järjestöt ovat sen valtaan noustessa sitten muuttuneet uuden yhteiskunnan yleiseksi laitoksiksi. Niimpä esim. kun heimopäälliköistä, talonpoikaismaailman sotilassuojelijoista m. m. kohosi feodalinen ylimystö, muodostui heidän sotilasseurueesta (schola) feodalin elämän ja sitten vielä porvarillisenkin valtion peruslaitos: feodalin curia, josta neuvoskunnat, ministeristöt, herrain päivät ym. lähtivät kehittymään. Ja kun sotapäällikön seurueessa oli epävapaitakin, seurueen kehittyessä yhteiskunnan tärkeimmäksi yleiseksi laitokseksi, kehittyi näistä epävapaitakin silloin mahtavia herroja, maa- ja rajakreivejä, ym. Porvariston valtaan noustessa, kauppiaiden kiltta, samoin käsityöläismestarien ammattikunta oli se laitos, jolle sitten kaupunkien hallitus perustui, porvarillisessa valtiossakin vielä se ollen perustuksena edustajia parlamenttiin lähetettäessä. Yleensä yhteiskunnallisia yleisiä laitoksia ei ole keksitty, vaan ne ovat ensin suoranaisesti sen taloudellisessa elämässä syntyneet ja sitten siirtyneet valtaan nousevan luokan toimintajärjestöinä, yleisyhteiskunnallisiksi laitoksiksi. Muistamme vain, mitä esim. olivat heimokuningas, heimoneuvosto, kansankokous ym. alkuaan. Mitä senaatti, mitä tuomiolaitokset, mitä yleensä kaikki, joista valtiolaitokset eri aikoina ovat muodostuneet!

Mutta tähänastisilla valtaan nousevilla luokilla, jotka ovat vähemmistönä kukin nousseet enemmistöä hallitse-

maan, on ollut se etu, että ne ovat edellisen lisäksi voineet kukistamansa vallitsevan luokan kehittämät laitokset valloittaa ja muokata vuorostaan heidän asiaansa palvelemaan. Tämä on ollut mahdollista siksi, että vallassaolevain luokkain yleiset (valtiolliset) laitokset ovat kaikki olleet luonteeltaan luokkavallan välikappaleita, sellaisiksi kehitettyjä ja muokattuja, ne ovat olleet hallitsevalle vähemmistölle ominaisia ja sopivia laitoksia. Teollisuustyöväestö tässä suhteessa eroaa täydellisesti edelläkävijöistään, enemmistöluokkana se ei nouse mitään enemmistöä orjuuttamaan ja hallitsemaan, vaan se nousee yhteisesti tuotantoa ja jakoa johtamaan ja järjestämään, nousee koneita, niiden liikkumista, toimintaa hallitsemaan, nousee luontoa suoranaisesti ilman että tarvitsisi välillä ihmisiä hallita vallitsemaan. Tämänkin tähden jo nykyinen valtio kaikkine laitoksineen joutuu köyhälistön valtaan noustessa romukoppaan, "museoon kivikirveen rinnalle", kuten Engels teoksessaan "Perheen, Yksityisomaisuuden ja Valtion Alkuperä" niin sattuvasti lausuu.

Ja selostaessamme parlamenttivaltion viimeaikaisia kehittymisilmiöitä, tutustuimme myös jo valtiolaitosten, vieläpä kaikkien kansanvaltaisimman niistä, itse parlamentin rappeutumiseen. Tämä niiden rappeutuminen on jo niin yleinen ja voimakas ilmiö, että etevimmätkin porvarillisen järjestelmän puoltajat pitävät mahdottomana puhaltaa niihin mihinkään enään sellaista henkeä, joka saattaisi ne entiseen kukoistukseensa ja voimaansa. Niitä kaikkia vaivaa väsymys, "verenheikkous" ja paha "sydänvika", sanalla sanoen kuoleman tauti, jonka kaikki asioita ymmärtävät porvaritkin jo näkevät, käsittämättä, mitä sitten tulee, kun ne kuolevat. Nykyajan teollisuustyöväestö sensijaan jo sekä käsittää että hyvin suuressa määrässä tietääkin, mikä sitten tulee: työväen yhteiskunta, jossa se järjestää, johtaa ja määrää niin hyvin tuotannon ja jaon kun kaiken muunkin inhimillisen elämän alalla, teollisuusryhmittäin, näin organisesti järjestyneinä

muodostaen niiden ja kaikkien tuottajien, kaikkien ihmisten yhdenvertaisen yhteiskunnan.

Käytännöllisiä yrityksiä järjestää yhteiskunnalliset asiat, niiden johto ja määrääminen turvautumatta kapitalistisen järjestelmän kehittämiin valtiollisiin laitoksiin ja toimitsijoihin, on historian kuluessa huomattavimpia tehty ensinnäkin Ranskassa, 1870—71, Parisin työläisten Kommuni ollen siitä sekä paikkakunnallinen että jossakin merkityksessä jo yleisempi yritys. Tämäntähden K. Marx siitä antaakin tavattoman lämpimän ja tulisesti kirjoitetun kuvauksen, painostaen juuri niitä Kommunin piirteitä, joissa se ilmeni uuden järjestelmän edustajana. Toinen on Venäjän köyhälistön paraikaa riehuva vallankumousliike, jossa se on valtiollisen hallituksen rinnalle järjestänyt omat luokkalaitoksensa, Työväen ja Sotilaiden, sekä Talonpoikaisten Neuvostot, pyrkien kokonaan varsinaisen parlamenttihakemiston laitoksineen syrjäyttämään, kuin myös toiselta puolen, teollisuuden piirissä tehtaissa, rautateilla, se on, yleensä työmailla, toteuttaen niiden puitteissa vallan, määräämisen ja johdon siirtämistä asianomaisille työmaaryhmille niin pitkälle kuin mahdollista, näin toteuttaen yhteiskunnan muuttumista pohjasta käsin ylöspäin rakenteeltaan kokonaan uudenlaiseksi. Missä määrin ja kuinka pitkälle pääsemällä Venäjän köyhälistö näissä yhteiskuntakumouksellisissa pyrkimyksissään nyt onnistuu, on vielä vaikea sanoa. Pää-asia tässä huomioonottaa on, että se näin suurella mittakaavalla sitä yrittää ja yrittää maassa, jossa teollisuuden kehitysedellytykset eivät ole likimainkaan sellaiselle kehittyneet niin suosiollisiksi, kuin monessa muussa maassa ne jo ovat.

4. Yksilö työväen teollisuusyhteiskunnassa.

Missä kokonaisuus on vapaa, siellä yksilökin on vapaa. Muuta orjuutta ei historia tunne kuin luokkaorjuuden, joukkojen orjuuden, yhteiskunnallisen orjuuden ja

sorron, joka on kohdannut kaikkia niitä yksilöitä, jotka hallittavan luokan ovat muodostaneet. Äärimmäisesti sanoen, teollisuusyhteiskunnassa yksilö on vapaa yrittämään toista yksilöä orjakseenkin, yrittämään nousemaan toisia hallitsemaan, jos voi, mitään muodollisia kieltoja ja sääntöjä ei hänen tiellään siinä suhteessa tule olemaan, mutta kun hän ei sitä voi tehdä, kun siihen puuttuu yhteiskunnallinen voima ja yhteiskunnalliset edellytykset, kun se ei ole yhteiskunnallinen välttämättömyys, niin se on vapaudesta huolimatta **mahdoton**. Ja oikeastaan, ainoastaan tällä perusteella onkin yhteiskunnallinen yleinen vapaus ja yhdenvertaisuus varma, että toisen yksilön alistaminen toisen vallan alle ei ole yhteiskunnallinen välttämättömyys.

Näin kaikilla teollisuusyhteiskunnan yksilöillä tulee olemaan yhtäläiset oikeudet ensinnäkin, yhteiskunnan eri ryhmien ja laitosten keskinäisten suhteiden järjestämiseen. Jotka eivät oikeuttaan käytä, ne eivät kuitenkaan siinä mitään menetä, sillä ne jotka sitä käyttävät, eivät voi käyttää sitä edukseen, siihen ei heihin nähden ole mitään yhteiskunnallista tarvetta, välttämättömyyttä, he eivät ole mitään erikoisia tekijöitä, sillä erikoistekijöitä ei vakinaisesti tässä yhteiskunnassa voi ollenkaan olla.

Toiseksi, he samoin yhtäläisillä oikeuksilla ottavat tai voivat ottaa osaa jokapäiväiseen yhteiskunnallisten asioiden hoitoon, järjestämiseen ja johtamiseen, se tapahtuen teollisuus toimintaryhmittäin. Asia, joka esim. liikuttaa vain viljateollisuus-toimitsijoita, kuten esim. mihin aikaan vuorokaudesta he alkavat työnsä, he itse ratkaisevat, siihen ei mikään muu ryhmä pyytäneekään sekaantua. Asian, joka liikuttaa kahta ryhmää, ratkasevat nämä kaksi ryhmää, joka liikuttaa yhteiskunnan kaikkia ryhmiä, ratkaistaan niissä kaikissa.

Mutta, sanotaan kaikessa tässäkin yhteiselämässä tarvitaan erikoisia laitoksia ja toimitsijoita pitämään huolta siitä, että yhteiset asiat joutuvat ratkaisulle, että tehty

päätös tulee sitten tunnetuksi jne. Ja jatketaan, siis tullaan tarvitsemaan kaikenlaisia hallituslaitoksia. Jos ne tyttöset ja poikaset, jotka jo nykyisissä valtiolaitoksissa, kuten myös yksityisissä liikehuoneissakin pikakirjureina, kirjanpitäjinä, yms. apulaisina, suorittavat kaiken tällaisen työn, laskevat laskukoneilla tilastot, äänestysten tulokset ym., ovat nykyisen yhteiskunnan hallitsijoita, hallitusta, niin silloin kaikilla meillä on ollut kerrassaan nurrinkurinen käsitys siitä, kutka oikeastaan hallituksen muodostavat ja meidän täytyisi nousta vapaustaisteluun näitä kirjureita, laskukoneen käyttäjiä, ym. vastaan. Mutta jokainen käsittää kai pitemmittä selostuksista, että ne eivät ole mitään hallitsijoita tai ole hallitus, vaan muodostavat vissien työtehtävien palkkalaisarmeijan, ovat nykyisessä yhteiskunnassa meitä hallittavia. Samallaisten tehtävien suorittaminen teollisuusyhteiskunnassa ei voi kenestäkään yleisäänestyksen laskijasta, tai teollisuusryhmäkokouksen kirjurista, puheenjohtajasta tai muusta sellaisesta tehdä hallitsijaa, varsinkaan kun teollisuusyhteiskunnassa ei ole mitään välttämättömyyttä eikä myöskään suuria mahdollisuuksia, keittää alituisesti ja jatkuvasti pitää sellaisissa toimissa. Sitä paitsi koneeteollisuuden kehitys, langaton telegrafi, telefoni, lasku- ja kirjanpitolaitokset ynnä monet muut sellaiset tekevät kaiken tällaisenkin toiminnan kaikki avoimeksi ja missä jokainen yhteiskunnan toimi on kaikille sen vaatimiin kykyihin nähden avoin, siellä ei voi vakinaisia erikoiskykyjä synnyttäkään ja niiden perusteella kykyjen hallitus. Esim. ihmiset käyttävät tärkeissä asioissaan edustajia vain sikäli kun eivät itse voi toimia, missä päinvastoin voivat itse toimia, siellä edustajien käyttäminen ja niille rajoittomien valtuuksien antaminen lakkaa. Langaton puhelin tekee mahdolliseksi "kansankokouksen" pitämisen laajalla alueella, ilman että tarvitsee kuitenkaan kokoontua yhteen paikkaan sitä pitämään, joka välttämättä johtaisi

edustajien valitsemiseen ja niiden lähettämiseen. Nykyinen yhteiskunta jo on osottanut, miten yleinen alote, yleinen äänestys yms. yhä enemmän laajenevat käytännössä ja edustajien käyttämisen välttämättömyys vähenee.

Teollisuusyhteiskunnassa ei ihminen hallitse toista ihmistä, paremmin yksilönä, ryhmänä tai luokkana, vaan ihmiset yksilöinä, organisina ryhminä ja kokonaisuutena hallitsevat yhteisesti luontoa ja siinä heidän yhteishallinnossaan heidän yhteinen etunsa ylläpitää järjestystä, solidarisuutta ja sovintoa ilman erikoisia pakkokeinojakin. On eläimiä, joiden keskuudessa tämä tapahtuu jo pelkkien vaistojen perusteella, ihmisten keskuudessa se tulee tapahtumaan kahdestakin vaistoja paljon voimakkaimmista syistä: siksi, että se on yhteiskunnallisen järjestelmän mekaninen välttämättömyys ja toiseksi siksi, että ihmiset **tietoisesti** silloin niin itse tahtovat.

SISÄLLYSLUETTELO

PERUSTEISTA

	Sivu
1. Mitä on yhteiskunta	5
2. Yhteiselämän muodoista	8
3. Yhteiskunnallisen elämän perusteet	15
4. Yhteiselämän perusteet	20
5. Yhteiskunnallisista toimista	22
6. Yhteiskunnallisista toimitsijoista, toimintajärjestöistä ja -laitoksista	25
7. Yhteiskunnallisista oikeuksista, vapauksista ja velvollisuuksista	28
8. Yhteiskuntamuotojen muutoksista, niiden kehityksen luonteesta ja syistä	35
9. Yhteiskunnat	51

YHTEISKUNNAT

IHMINEN ELÄINASTEELLA

1. Apinaihminen	62
2. Apinaihmissen kehittyminen yhteiskunnalliseksi ihmiseksi	65

I. SUKUYHTEISKUNNAT

I. ALKUPERÄINEN SUKUYHTEISKUNTA

1. Metsäläis-ihminen	70
2. Alkuperäisen suvun synty ja rakenne	81
3. Yhteiskunnalliset toimitsijat ja laitokset alkuperäisessä sukuyhteiskunnassa	92

II. RYHMÄYHTEINEN SUKUYHTEISKUNTA

1. Raakalais-ihminen	93
2. Ryhmäyhteisen sukuyhteiskunnan syntyminen	96
a) Suvun jakautuminen ikäluokkiin	96
b) Suvun jakautuminen sukupuoliryhmiin	103

c)	Ryhmäyhteisen suvun rakenne ja avioelämä	105
d)	Suvun lohkeaminen useammiksi toisistaan riippuvaisiksi suvuiksi	111
3.	Yhteiskunnalliset toimitsijat ja laitokset ryhmäyhteisessä sukuyhteiskunnassa	127
4.	Ryhmäyhteisen sukujärjestelmän yhteiskunnalliset käsitykset. Totemismi	130

III. RYHMÄLIITTOINEN YHTEISKUNTA

1.	Paimentolaisen ja maanviljelijän eristyminen muusta raakalaisjoukosta	134
2.	Sukuliittojen kehittyminen. Heimo ja kansa	137
a)	Ryhmäyhteisyyden häviäminen	137
b)	Heimojärjestelmän syntyminen	140
c)	Kansan (heimojenliittokunnan) syntyminen	147
d)	Aviojärjestelmä sukuliitteisessä yhteiskunnassa	149
3.	Heimoliittokunnan yhteiskunnallinen rakenne, yhteiskunnalliset toimitsijat ja laitokset	152
a)	Yksilön ja suvun asema sekä merkitys heimojärjestelmässä	152
b)	Veljesliiton ja heimon asema ja merkitys liittokunnassa	163
c)	Liittokunnan merkitys, sen toimitsijat ja laitokset	172
4.	Yhteiskunnalliset käsitykset, morali ja uskonto sukuliitteisessä yhteiskunnassa	176
	Yleiskatsaus sukuyhteiskuntiin	180

VALTIOYHTEISKUNNAT

I. FEODALISET VALTIOT

A.	ALKUPERÄISTEN VALTIOSUHTEIDEN SYNTYMINEN	
1.	Paimentolaiset ja maanviljelijät	182
a)	Paimentolaiset ja maanviljelijät	182
b)	Eriarvosten tekijäryhmäin syntyminen paimentolais- ja maanviljelysyhteiskunnissa	185
c)	Perelaitoksen syntyminen	196
2.	Sukuvaltaisen heimojärjestelmän muuttuminen luokkavaltaiseksi heimojärjestelmäksi	202
3.	Alkuperäisten valtiomuotojen syntyminen ja kehitys. Alkufeodalisesti ja patriarkalinen valtio	205
4.	Valtiolliset toimitsijat ja laitokset patriarkalisessa valtiossa	210
5.	Valtiokäsityksistä ja niiden suhteesta uskontoon patriarkalisessa alkuvaltiossa	211

B. VANHANAJAN ORJA (MERENKULKU) VALTIOT

1.	Kreikkalainen sukuvaltainen heimojärjestelmä ja sen häviäminen	213
a)	Heimojärjestelmän rakenne	213
b)	Yksilön ja suvun asema ja merkitys kreikkalaisessa heimojärjestelmässä	216
c)	Fratrin-heimon ja liittokunnan merkitys, yhteiset toimitsijat ja laitokset kreikkalaisessa heimojärjestelmässä	219
d)	Maa- ja merirosvouden kehittyminen kaupaksi, kaupunkien eristyminen maaseudusta. Luokkien eristyminen	224
2.	Kreikkalaisen (Atenan) valtion synty ja kehitys ...	231
a)	Mikä on valtio?	231
b)	Kreikkalaisen (Atenan) valtion kehitysasteet ja yleinen muoto	235
3.	Roomalaisten heimojärjestelmän kehitys valtioksi ..	249
a)	Roomalainen sukuvaltainen heimojärjestelmä, sen rakenne ja laitokset	249
b)	Roomalaisen valtion synty ja kehitysasteet. Valtiolaitokset	254
4.	Valtiolliset toimitsijat ja laitokset vanhanajan (meri) orjavaltiliossa	264
5.	Valtiolliset käsitykset ja teoriat, valtiomorali ja lait Orjavaltiliossa	269

II. FEODALINEN VALTIO

1.	Feodalinen yhteiskunta-taloudellinen järjestelmä ...	283
a)	Heimojärjestelmä ja patriarkalliset suhteet feodalin järjestelmän syntyessä	283
	Sukuaateliston synty — Heimokuninkaas ja uusi aatelisto	
b)	Feodalisten yhteiskunta-taloudellisten suhteiden kehitys. Feodaliset luokat	290
2.	Feodalinen valtiollinen järjestelmä, feodaliset valtiolliset suhteet yleensä	298
3.	Feodaliset valtiolliset laitokset, valtiolliset toimet ja toimitsijat	307
a)	Valtiolaitoksista yleensä: 1. kyläkokous ja vanhimmat ja 2. feodalin curia	307
b)	Feodalinen lainsäädäntä	312
c)	Feodalin tuomiovalta	320
d)	Feodalin toimeenpaneva valta	327
4.	Feodaliset valtiolliset käsitykset, morali ja erinäiset teoriat	330

III. PORVARIVALTIOT

A.	Vaihtotaloudellinen yhteiskuntajärjestelmä. Kauppa- ja käsityöläisporvariston synty ja kehitys, niiden yhteiskunnallinen merkitys	343
----	---	-----

A. KAUPUNKILAISTASAVALLAT

1. Feodalisen järjestelmän hajanaisuus, katolisen kirkon myöhempi voimattomuus, kaupunkitasavaltain synty ja kehitys 356
2. Kaupunkien hallitus ja kaupunkilais-porvarilliset valtiolliset käsitykset 360

B. PORVARILLINEN KANSALLISVALTIO. EHDOTON JA VALISTUNUT YKSINVALTA

1. Feodalisen järjestelmän hajanaisuus, katolisen kirkkovaltion ja kaupunkitasavallan riittämättömyys ... 368
2. Porvarillisen kansallisvaltion valtiolliset laitokset, virkailijat ja niiden toimintapiiri 377
 - a) Parlamentti, valtiojärjestelmä ja puolueet 377
 - b) Tuomiolaitokset ja niiden toimintavalta 386
 - c) Hallinnolliset laitokset ja niiden toimintaperusteet 393
3. Valtiolliset käsitykset: valtiokirkko, kansallisvaltio ja kansalaisen suhde hallitukseen 401

C. PERUSTUSLAILLINEN PORVARIVALTIO

1. Teollisuuskapitalismi ja sen vaikutus porvarillisen valtion kehitykseen 431
2. Porvarillinen perustuslaillinen parlamenttivaltio ... 440
 - a) Perustuslaki parlamentarinen kontrolli 440
 - b) Tuomiolaitoksien kehitys ja toiminta parlamentarisissa porvarivaltioissa 453
 - c) Hallinnollisista laitoksista ja valtiollisista toimista ja toimintaperiaatteista yleensä parlamenttivaltioissa 460
3. Valtiollisten teorian kehitys parlamenttivaltioissa ... 465

TEOLLISEEN YHTEISKUNTAAN

1. Suurkapitalistinen teollisuusyritys 512
 - a) Kapitalistisen tuotantotavan yleistymisen ja suurtuotannolliseksi kehittyminen 512
 - b) Kapitalistisen tuotantotavan olemus ja sen vaikutus yhteiskunnalliseen kehitykseen 516
 - c) Kapitalistisen talouden kehittyminen koneteolliseksi ja sen seuraukset 524
 - d) Luokkataistelu ja kapitalistiluokan rappeutuminen 531
2. Teollisuusyhteiskunnan suhteiden rakentuminen ja kehittyminen 541
 - a) Teollisuusryhmien syntyminen ja merkitys kapitalistisessa järjestelmässä 541
 - b) Työläisten teollinen ryhmittyminen 545
 - c) Työväen valtaan nouseminen, luokkasuhteiden muuttuminen 551
3. Työväen teollisen yhteiskunnan rakenne 555
4. Yksilö työväen teollisuusyhteiskunnassa 560